حق دینی قرآن دیلی

Hak Dini Kur'an Dili

جلد
٤

یڭی مآللی توركجه تفسیر

جلد

٤

سورة المائدة مدنية وهي مائة وعشرون آية

بو سورهٔ مائده دخی مدنیه‌در. یعنی هجرتدن صوکره نازل اولمشدر. هم ده صوڭ زمانلرده
نازل اولان سوره‌لردندر. نته‌کیم «سورة المائدة من آخر القرآن نزولا فاحلوا حلاله وحرموا حرامه =
سورهٔ مائده قرآنڭ نزولجه مؤخر اولانلرندندر. بناءً علیه حلالنی حلال، حرامنی حرام طوتیڭز» دیه ده علیه الصلاة
والسلام بیورمشلردر. حدیبیه سنه‌سندن اعتباراً نزوله باشلامش، بر قسمی فتح مکه سنه‌سی، بر قسمی ده حجة الوداع‌ده
نازل اولمشدر. بعضلری بو سوره‌نڭ هپسی بردن حجة الوداع‌ده عرفه کونی، بعضلری ده بو سفر اثناسنده نازل اولدیغنی
سویلمشلردر. اسماء بنت یزیددن منقولدرکه سورهٔ مائده‌نڭ جمیعی نازل اولدی، بن رسول اللهڭ ناقه‌سی
عضباءنڭ زمامنی طوتیوردم، اغیرلغندن دوه‌نڭ قوللری قیریله‌یازدی، دیمشدر. لکن جمهورڭ ترجیحنه و حضرت عمردن
دخی صحیح روایته کوره بو، بوتون سوره حقنده دکل، بعض آیتلر، ازجمله «الیوم اکملت لکم دینکم» حقنده‌در.
و معلومدرکه هجرتدن صوکره کرك نفس مدینه‌ده کرك بر سفرده و کرك مکه‌ده نازل اولانلره مدنی دینیلیر.

آیتلری — یوز یکرمی‌در.

کلماتی — بیڭ سکز یوز درت.

حرفلری — اون بر بیڭ طقوز یوز اوتوز اوچ.

فاصله‌لری — د، ب، ه، ن، ل، ر = لم نزبر.

اسملری — مائده، عقود، منقذه، مبعثره‌در.

مائده، یمکلی سفره دیمکدر. سورهٔ نسانڭ سورهٔ مائده‌نڭ تعقیب اتمسی نه قدر متناسب،
و نه قدر مفید اولدر. مائدهٔ عیسانڭ بو سوره‌ده ذکر ایدلمسه اولمسی بو تسمیه‌نڭ ظاهراً بر وجهی کبی کورونورسه
طوغروسی اونڭ ایچوندن بولا سورهٔ مائده تسمیه دکل، بر، سورهٔ مائده اولدیغی ایچوندر او بونده ذکر ایدلمشدر.
اساسنده بو سوره نعمت اسلامڭ مائده‌سیدر. بوراده «الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی»

سوره اسنجه نعمت اسلام تماماً قورتاریلسه ، عهدلرینه وفا ، عقدلری ایفا ایده اهل ایمانه صونولمشدر . شویلکه :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِۜ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَه۪يمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى
عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌۜ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُر۪يدُ ● يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَٓائِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَٓائِدَ وَلَٓا اٰمّ۪ينَ
الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًاۜ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُواۜ وَلَا
يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُواۢ وَتَعَاوَنُوا عَلَى
الْبِرِّ وَالتَّقْوٰىص وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِص وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ
● حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْز۪يرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ وَالْمُنْخَنِقَةُ
وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّط۪يحَةُ وَمَٓا اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ
وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْاَزْلَامِۜ ذٰلِكُمْ فِسْقٌۜ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ د۪ينِكُمْ
فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِۜ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ د۪ينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَت۪ي وَرَض۪يتُ لَكُمُ
الْاِسْلَامَ د۪ينًاۜ فَمَنِ اضْطُرَّ ف۪ي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمٍۙ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ●

مآل شریفی

ای اولوبده ایمانه ایرنلر ! عقدلریکزی ایفا ایدیکز . احرامیلر ایکنکزده آو حلال صایمامق شرطیله
سزه انعام بهائمنك آیتده اوقونه جقلر اولانلر دیشنداکیلری حلال قیلندی . شبهه یوقدرکه الله نه ایسترسه حکم ایدر ●
ای اولوبده ایمانه ایرنلر ! نه اللهك شعائرینه ، نه شهر حرامه ، نه قربانلق هدیه لره ، نه گردانلقلرینه ، نه ده مولالرینك
گرك فضلنی وگرك رضاسنی آرایه رق بیت حرامه دوغری گیدنلره صاقین حرمتسزلك ایتمیه لم . احرامدن چیقدیغکز زمانه

ایسته‌مه‌کز اولایینک، سزی مسجد حرامدن منع ایتدیلر دیه بر طاقیملرینه قارشی بسله‌دیککز کینه صاقین سزی تجاوزه سوق ایتمه‌سین. بر و تقوی اوزرنده یاردیملاشینک، کناه و تعدی اوزرنده یاردیملاشمایینک. اللهدن قورقینک چونکه اللهک عقابی چوق شدتلیدر ● سزه شونلر حرام قیلندی: اولو، قان، خنزیر اتی، اللهدن باشقه‌سنک نامنه بوغازلانان، برده بوغولمش، یاخود وورولمش، یاخود یووارلانمش، یاخود سوسولمش، یاخود جاناوار ییرتمش اولوبده جانی اوزرنده ایکن کسه‌دیککز، و دیکیلی طاشلر اوزرنده بوغازلانانلر و زارلرله قسمت یاپیلماسیکز، هپ بونلر بر فسقدر (یولدن چیقمقدر). بوکون کافرلر دینکزی سوندوره‌بیلمکدن امیدلرینی کسدیلر، اونلردن قورقمایینک، یالکز بندن قورقینک. ایشته بوکون سزک ایچون دینکزی کامل ایتدم، اوزریکزده‌کی نعمتمی تمام ایلدم و سزه دین اولارق اسلامه راضی اولدم. شو قدر که هر کیم صوک درجه آجلق حالنده چاره‌سز قالیرده کناهه میل قصدی اولمقسزین اونلردن یمکه مضطر اولورسه البته الله غفور، رحیم در ●

بو سوره‌نک دیکرلرنده بولونمایان اون سکز فریضه‌یی تضمن ایتدیکی بیان اولونیور. ابو حیانک قید ایتدیکی وجهله دیرلرکه: عربک ایلک فیلسوفی «الکندی»یه تلمیذلری «ای حکیم! بزه شو قرآنک بر مثلنی یاپیور» دیمشلر. اوده «پکی، هپسنک دکل، اما بر قسمنک مثلنی یاپایم» دییه‌رک چوق کون چکیلوب قاپانمش، صوکره چیقمش «والله دییه بو طاقت بزم قدرتمز یته‌جک، نه ده باشقه برینک. مصحفی آچدم، سوره مائده چیقدی، باقدم وفایی سویلمش، نقضدن نهی ایتمش، بر تحلیل عام یاپمش، صوکره بر استثنا استثنا ایتمش، صوکره ده قدرت و حکمتندن خبر ویرمش، و بوتون بونلری ایکی سطره صیغدیرمش. بونی ایسه هیچ کیمسه جلدلرله یازی یازمه‌دن افاده ایده‌مز. الخ...».

عقود، عقدک جمعیدر. عقد، توثیق اولنمش عهد دیمکدر که برشیئی دیکرینه صاغلام صورتده باغلامایی باغ و دوکوم، مثلا ایپ دوکومنه تشبیه ایلمشدر. یعنی عقد اصل لغتده حقیقی باغلامق و دوکوملمک بحکم باغ و دوکوم دیمک اولوب بوندن نقلاً بر کیمسه‌نک برشیئی التزام و یا آخره الزام ایدرک کندینی و یا دیکرینی باغلامسنه و یا متقابلاً باغلامالرینه عقد تسمیه اولونمشدر که اعتقاد ده بوندندر. بناءً علیه هر عقد ایجاب و قبوله

متوقف اولمایوب بعضلری مجرد ایجاب ایله دخی منعقد اولورکه نذرلر و مستقبله متعلق ایدیله یمینلر بو قبیلدندر .

عهد دخی اصل لغتده برشیئی حالدن حاله حفظ ایدوب مراعات ایتمکدر . بو نیه مراعاتی الزام ویا التزام ایدیله توثیقاتده عهد تسمیه اولنور . بو اعتبار ایله عهد و عقد مترادف ویا متلازم دیمک ایسه لرده عقد کلمه سی مشابه کبی دها زیاده بر احکام افاده ایدر .

وفا و ایفا ایسه عقد و عهدک موجبنی ادا ایتمک ، ایجابنی تماماً اجرا ایلمکدر . بو باره ده جمع محلّا باللام اولان « العقود » استغراق افاده ایدرکه کرک الله تعالینک قوللرینه الزام و عقد ایدیکی تکالیف و احکام دینیه یه ، وکرک عبادک کندیلکلرندن الله قارشی عقد ایتدکلری نذرلره و یمینلره ، وکرک انسانلرک کندی بینلرنده صحیحاً عقد ایتدکلری امانات ، معاملات و سائره یه متعلق هر نوع عقوده شاملدر . حتی اهل حرب ، اهل ذمت و خوارج و سائر ناس ایله عقد ایدیلن معاهدات دخی داخلدر . شوحالده بونده شو قاعده مستبان اولورکه « عقودده اصل اولان صحتدر ، مگرکه فسادینه بر دلیل قائم اولسون » . بوندن ایچوندر هرهانکی بر عقدده قول ، صحت مدعیسنک ، بینه فساد مدعیسنکدر . مگرکه او عقدده فساد بطلاندن باشقه بر معنی افاده ایتمسه اولسون . چونکه بطلان ادعاسی عقدک عدمنی ادعا و وجودینی انکار دیمکدر . بونده ایسه بینه وجود و صحت مدعیسنه توجه ایدر . زیرا امر ایفا صحیحاً موجود اولان عقده متوجهدر . عقد ، ثابت و منعقد دگل ایسه ایفا ایدیله جک شی یوقدر . ابو بکر رازی بو معنای فقهی احکام قرآننده دیرکه : « اوفوا بالعقود » عقود اسمنک تناول اولدیغی جمیع عقودک ایفاسنی اقتضا ایدر . بناءً علیه هرهانکی بر عقدک جوازنده ویا فسادنده ویا هرهانکی بر نذرک صحت و لزومنده اختلاف ایتدیگمز زمان « اوفوا بالعقود » قول الهیسی ایله احتجاج صحیح اولور . اهـ » . لکن عقود هرنوع تکالیف شرعیه یه عام اولدیغی و حال بوکه تکالیف شرعیه ایچنده مندوبات و مستحباتک دخی وجودی معلوم بولندیغی جهتله اشبو « اوفوا » امرینک وجوب و ندبه اعم بر معنایه محمول اولمسی لازم گلدیگی ده اونوتلمامه اقتضا ایلر . نته کیم بونی ابو السعود تصریح ایتمشدر . والحاصل دینک خلاصه سی الله و قوللر مابیننده بر طاقم عهود و مقاولات عقد ایتمک و صحیحاً عقد ایدیلن عقود و عهودی ایفا ایله حکمی یرینه کتیرمک دیمک اولدیغی بو سوره نک باشنده بر اصل کلی اولارق اجمال اولنوب بیورلیورکه :

[يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِ] ای ایمانه ایمنسه اولانلر مؤمنلر ! باغلاندیغکز بوتون عقدلری ایفا ایدیکز .» — یعنی اول امرده ایمانه بر عقددر . و سز بو عقد ایله الله فارشی برطاقم معهود و معقود باغلر باغلانه یکن ، صوکره کندیکزده ، دیانکزی آرا کزده و یا عموم انسانلر بیننده برطاقم عقدلر دها یاپار باغلانیرسکز . ایشته بوتون بو عقدلری ایفا ایدیکز . دینک کوکی ، ایمانک حکمی ، الهی امرلر اجمالاً بودر . شیمدی سوره‌نک اسمیله تناسب اولمق اوزره اولا وسائط معیشتده باشلایه رق بونلری تفصیله کله‌لم :

[اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْاَنْعَامِ] سزه بهیمهٔ انعام حلال قیلندی .» — بونلردن انتفاع ایدر و حلال حلال ییه بیلیرسکز [اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ] انجق حرمتی اوقونانلر و یا بر وجهٔ اوقونه جقلر اولانلر مستثنا — که ازجمله «حرمت علیکم المیتة الخ» کله جکدر . — دها اول بالخاصه شو جالب دقتدر که [غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ] سز احرامده ایکن صیدی حلال قیلمیه جقکز ، احرام حالنده اولانلرجه آو آولامغی تجویز ایده میه جککز حالده بهیمهٔ انعام بعضی مستثنالر ایله حلال قیلندی .» — یعنی ای مؤمنلر سز حیوانه تولدورمک جائز اولمیان احرام حالنده آودن و آو اتمکدن ممنوعسکز . فقط بو حالده بیله بر عقدک ثمره‌سی اولمق اوزره اٌت یمکدن محروم قیلنمادیکز . سز احرامده ایکن آو اولمامق شرطیله احرامده بولونمیانلرک کسدکلری انعامدن ییه بیلیرسکز که بو حل و حرمت بر عقد الهیدر . دیگر باشقه سنک کسدیکی حیوانک اٌتنی ییه بیلمکز هر حالده کندی آرا کزده یاپاجغکز بیع و یا هبه کبی بر عقدک ثمره‌سیدر . بناءً علیه بو کبی عقودک فائده‌لری دنیا سلامده معیشتکزک نفس توسیع ایدیلیکنی تقدیر و بو حل و حرمتی ایفا ایدیکزده حلالی حرام ، حرامی حلال یاپمایکز . — ایلریده «احل لکم صید البحر ... — وحرمت علیکم صید البر مادمتم حرما» آیتنده صراحةً کوروله جکدر که احرام حالنده حرام اولان صید ، دکز آوی دکل ، قاره آویدر . بوراده‌کی صیدده قاره حیوانلرینی دیمک اولان بهیمهٔ انعامدن استثنا موقعنده بولنمه اعتباریله بو ایمانی متضمندر . بهیمه اساساً عقلی اولمیان هر هانکی بر حیوانه دیمکدر که ابهام معناسندن مأخوذدر . صوکره بو اسم ، بری و یا بحری درت آیاقلی حیوانلره دها زیاده استعمال اولنه رق اونلره کسب اختصاص ایتمشدر . بوراده حلال قیلینانلر مطلق بهائم دکل بهیمهٔ انعامدر .

انعام ده «نعم» ك جمعى اولوب سورهٔ انعامده «ومن الانعام حمولة وفرشا كلوا مما رزقكم الله»، «ثمانية ازواج من الضأن اثنين ومن المعز اثنين»، «من الابل اثنين ومن البقر اثنين» ديه بيان اولنديغى اوزره حيوانات اهليه دن دوه، صغير، داوار يعنى قويون وكچى يه اطلاق اولنور كه يوموشاقلق معناسنه اولان نعومتدن مأخوذدر. بعضلر شونلرله برابر بارگير، قاطر، اشك و حمار دينيلن تك طرناقلى حيواناتى بيله انعامه داخل ديمشلر. نته كيم سورهٔ نحلده «والانعام خلقها لكم فيها دفء ومنافع ومنها تأكلون» «والخيل والبغال والحمير لتركبوها وزينة ويخلق ما لا تعلمون» بيورلمشدر. شو حالده بهيمة الانعام تركيب اضافيسى يا «جام آغاجى» كبى اضافت بيانيه اولوب «انعام دينيلن بهيمه لر» ديمكدر كه بو صورتده ديكر برآيتده كى «واحلت لكم الانعام الا ما يتلى عليكم» كبى طوغريدن طوغرى انعامك حلى تخصيص اولنمش و بونلره شبيه اولان جيلان، كيك وسائره كبى آو حيواناتى انعامه ملحق اولهرق تحليل قلنمش اولور. ويا بهيمه دن مراد، انعامك غيرى اولهرق اضافت لاميهٔ تشبيهيه ايله «انعام كبى اولان بهائم» ديمكدر كه بو صورتده كوويش كتيرنلر و انيابى اولماسى اعتباريله انعامه بكزه ين كيك وسائر بهائم وحشيه نك حلى تخصيص ايدلمش و ضمناً حله اشارت قلنمش اولور. انعامك حلى ايسه سكز ديكر نص ايله بيان اولنمش بولنديغى كبى بورا ده ده مشبه به بر اصل اولمق اوزره بو بالاشاره آكلاشيلير. و بونده «غير محلي الصيد» فقرهٔ حاليه سى ايله صيدك استثناسى بر استثناء متصل موقعنده بولنه جغى «بهيمه» قيدنده ده تأكيد دكل تأسيسه مصروف اولوب بر فائدهٔ زائده افاده ايده جكى جهتله بعض مفسرين بو صورتى ترجيح ايتمشلردر. لكن بونده حال احرامه نظراً كلامى تحريم جهتنه توجيه وار دركه «اوفوا بالعقود» سياقنه بيله ده ملايم دكلدر. زيرا وحوشده انتفاع صيده متوقف اولديغى جهتله بونى متعاقب حال احرامده صيدك ممنوعيتى بيان اولنورسه حال احرامه نظراً بونلرك هيچ حكمى قالماسه و او حالده سياق كلام بو مستثناده تحريمه توجه ايتمسه و بناء عليه بو ممنوعيت حالنده انعامك حلنده انتفاع و عقودك ثمراتندن استفاده خصوصى تخصيص ايدلمسه و بو نعمت اسلام ايله امتنان معناسى كوستريلمسه اولمجقدر. كرك بو ايكنجى وجهه بنا و كرك حل انعامك اصالتاً مسلم اولمسى جهتيله اكثر مفسرين ده اولكى اضافت بيانيه صورتنى ترجيح ايتمشلردر. كه بونده بهيمه لفظى مناسبلى تخصيص ايتمكله برابر بونى ايما نكته سندن ده خالى دكلدر. وحوشك الحاقنه مدار اولور. ديكر ايكى تقديرده ده بهيمة الانعام بهائم بحريه يى شامل دكلدر..

شمدی بو انعام الٰهی یه قارشی عجبا بو حل و حرمت نیچون بویله اولیور؟ نیچون انعام، احلال و احرام، جمیع حیوانات
مباح قیلنمیورده صید بعضاً مباح، بعضاً حرام اولیور؟ حیوانلرک هپسی جانلی دکلمیدر؟ نصل اولیورده حکم الٰهیده
بو حیوانلرک دلوسی بعضلری انسانلره حلال اولابیلیور؟ کبی بر طاقم سؤال خاطرلره ده لزوم یوقدر. حل و حرمت احکامنی
تعلیلده زیاده تعمقه انغمار ایتممليدر. زیرا [إِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ] شبهه یوقدرکه الله نه یی اراده
ایدرسه اونی حکم ایدر، حکمنده مختاردر.» — یعنی اساس اعتباریله بوتون احکام اونک مشیئت و اراده سنه تابعدر.
اراده الٰهیه اوزرنده اجرای تأثیر ایتمسی ملحوظ هیچ بر علت، هیچ بر قوت یوقدر. کرچه بر چوقلرنده کوردیکیمز اوزره
الله تعالی حکیم اولدیغندن تکالیف الٰهیه نک سرلری ده مصالح و منافع عباددر. و شو حالده بو حل و حرمتده ده بر چوق
حکم بالغه مقتضیدر. فقط بوتون بو حکمتلر اراده الٰهیه نک ثمرات و احکام مترتبه سندن باشقه بر شی دکلدرلر.
اصل علت حکم، او حکمتلر، او مصلحتلر دکل، اراده سبحانیه در. مثلا انسانلره حیوانلره ترجیح و انعام حیواناتی (انسانلره)
مصالحنه دیکرلرندن دها الویتلی یاراتمسی و بوکبی حکم و مصالح فطریه یه بناءً انعام حلال قلنمسی دینیلبلیر حکمی
وارد اولسون. فقط بوکا قارشی عجبا بو خلقت، بو نظام نیچون بویله اولمسی؟ بونده نه ضرورت وارمیدر؟
سؤالی ده حالا وارد اولور. بونک ایسه یکانه جوابی، الله بویله اراده ایتمسی و بویله حکم ایلمسی اولمسیدر. بنابرین
اساس اعتباریله بونلرک هیچ برنده ضرورت ذاتیه یوقدر، هپسی ممکناتدندر. بوتون وجوبلر، ضرورتلر، حسنلر
منشأی الٰهیدر. حکم، حکمت، حقوق، شرع، هپ بو اراده نک تعیناتیدر. و بونک ایچونده تکالیفک حسنه
وتجهه هر شیده اول خالق و مخلوق، ربوبیت و عبودیت نسبتیله اراده الٰهیه مستنددر. و علم و حکمت حقوقده
نه قدر تعمق ایدیلیرسه ایدیلسین اساسده قانونه تبعیتدن خارج چیقاماز. اصل حکمت جمیعت اشیانک دکل اونک
خالقی و بکل شیء محیط اولان الله اکبردر. تشریع نقطه نظرندن بو حل و حرمتده ده محض اونک اراده سی اثردر.
بونک ایچون «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللّٰهِ) ای ایمان ایدنلر! الله شعائرینه —
یعنی اراده سنی کوسترن مراسم و تکالیف دینیه سنه و عبادت و طاعتنه نشانه اولان علامات مشعره سنه، مثلا حج
ایچون احرام، میقات، جمرات، صفا و مروه، مشعر حرام، عرفه و کعبه، طواف و سعی، قربانه، تحلیق و احلال
کبی مناسک دینیه شعارلره [وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ] و نه بو شعائرده معدود اولان شهر حرامه —

یعنی قتال حرام اولان رجب، ذی القعده، ذی الحجه، محرم درت آیدن برینه (سورۀ بقره ده «الشهر الحرام
بالشهر الحرام» باقه) [وَلَا الْهَدْيَ] نه ده هدیه «— یعنی کعبه یه اهدا اولنان قربانلقلره [وَلَا
الْقَلَائِدَ] نه ده قلاده لره « — یعنی قربانلق نشانه سی اولمق اوزره هدیه لره هر حالده بر شیئه قلاده‌لر
کردانلقلره [وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ] نه ده بیت حرامه [يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا]
ربلرندن هم بر فضل — بر تجارت دنیویه — وهم رضا امید ایدرك زیارت قصد ایدنلره حرمتسزلك ایتمیك — یعنی
بونه شعائری محترم طوتیك، حرمتی هتك ایتمه‌یك، ازجمله شهر حرامده قتال و یاغمه‌سی ایله رعایتسزلکده بولونمایك.
هدی و قلائدك حرمتنی احلال ایتمه‌یك. کندیکزك هدی سوقه و تقلید ایتمکی ده افعال احرامدندر. بناءً علیه بونلره بوزمایك
دیمك البته کز دیکیقاروب احرام کیرمکله و بعده بونلرك آنلری قصدیه ایتمکله بو حرمتی محافظه ایدك، هم زیارت
هم تجارت قصدیله کعبه یه کلنلری منع ایتمه‌یك، حجاجك یولنی کسمه‌یك. بیت حرام خارجنه چیقدیغکزده مکه یه احرامسز کیرمه‌یه سیه
[وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا] اولانه چیقدیغکز احرامدن و حرمدن چیقوب حله کیردیککز وقت اولانیك —
او وقت حرم خارجنده صیده مأذونیت وار. فقط صید حرم نه احراملی نه احرامسز هیچ بر حالده جائز دکلدر. «لا ینفر
صیدها».

[وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا] بر زمان
سزی مسجد حرامدن منع ایتدکلرندن طولایی بر قومه اولان بغضه سزی کندیلرینه تعرضه و تجاوزه کناهه صوقماسین،
شعائره حرمتسزلك ایتمك جرمنه دوشورمه‌سین» — ابن کثیر و ابو عمرو قرائتنده همزه نك کسریله «ان صدوکم»
اوقوندیغنه کوره: بر قوم سزی مسجد حرامدن منع ایدرلر ده اونده بغضه کیرسکز شعائره حرمتسزلك ایدرك کندیلرینه تعرضه
ایتمکز صورتیله سزی کناهه صوقماسین [وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى] بر و تقوی اوزرنده یاردیملاشیك
[وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ] جرم و تعدی اوزرنده یاردیملاشمایك [وَاتَّقُوا اللَّهَ]
والله دن قورقیك — بو امرلره مخالفتدن حذر ایدیك [وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ] و دائما
بیلك که اللهك عقابی غایت شدیددر، طایانیلیر شی دکلدر.»

روایت اولندیغنه کوره بو آیتك باشلیجه سبب نزولی بنی ضبیعه بن ثعلبه دن حطم بن هند بکری حادثه سی

اولمشدر . بو حطام مدینه‌یه گلمش ، آتلری مدینه خارجنده برییه براقمش ، یالکز جه حضور رسول اللهه وارمش ، برقومك داعیسی اولدیغنی واقرار اشدیره رك گلوب مسلمان اولمق جه‌بیغنی وعد ایتمش ، چیقدیغی زمان رسول الله « بو آدم بر فاجر یوزیله کیردی و بر غادر قفاسیله چیقدی » بیورمش . صوکره مدینه‌دن چیقمش ، مدینه اهالیسنك یایلمقده اولان دوه‌لرینه راست گلمش سوروب گوتورمش و شو رجزی سویله‌یرك گیتمش :

قد لفها الليل بسواق حطم   ليس براعي ابل ولا غنم

ولا بجزار على ظهر الوضم   باتوا نياما وابن هند لم ينم

بات يقاسيها غلام كالزلم   خدلج الساقين ممسوح القدم [1]

حطم التجه تعقیب ایدلمش ، یتیشیله‌مش ، ارتسی سنه عمرهٔ قضا سنه‌سی بکر بن وائل حجاجی میاننده یمامه‌دن چیقمش ، حجه گلمش ، برابرنده خیلی اموال تجارت وارمش و سوروب کتیکی دوه‌لر ده بر چوغنی قلاده‌لیوب هدی اولارق سوق ایتمش . مسلمانلر فارشیده بونك گلدیکنی ایشیدنجه فارشیلایوب اورمه‌یه یوجه‌یه رسول اللهدن استئذان ایتمشلر . بو آیت نازل اولمش ، ساعده بوروقلامشدر . (طبری ، ابو حیان ، ابو السعود ، حاشیهٔ خفاجی ، شهاب) .

عمرهٔ قضا ذی القعده‌ده واقع اولدیغندن « شهر حرام » اولاً و بالذات بوکا اشارت ایدیکدر . دیگر طرفدن ابن زیدك روایتنه گوره فتح مکه سنه‌سی مشرکلر دخی کعبه‌یی زیارته گلیورلر و عمره یاپیورلرمش ، مسلمانلر « یا رسول الله بونلر مشرك بزده بونلره براقمایلم باصقین ایده‌لم » دیمشلر ، « ولا آمين البيت الحرام الخ » نازل اولمش . حدیبیه‌یی اخطار ایدن « ولا يجرمنكم شنآن قوم ان صدوكم الخ » فقره‌سی ده بوکا دها زیاده ملایمدر .

بو روایتده گوستریلن سبب نزوله نظراً « ولا آمين البيت الحرام » یالکز مسلمان حجاجه دگل ،

---

[1] بو نه گیجه غدار بر سوروجی دورردی بو گیجه‌کی   که نه دوه چوبانی نه قویون

نه ده وضم اوزرنده قصاب   هپ اویودیلر ، هند اوغلی ایسه اویومادی

اوده گیجه برا عنلا ایله بونلری اوغراشوردی   که بالدیرلری طولغون ایاغی سیلك .

مشركلرك بيله كعبه‌يی زيارتندن منع ايدلمه‌مسی امردر . وطلب رضوانه كلنجه مذهبلرينه نظراً عمللرينه ديكيلدر .

اوحالده سورهٔ براءه‌ده «ماكان للمشركين ان يعمروا مساجد الله شاهدين على انفسهم بالكفر» و «انما المشركون نجس فلا يقربوا المسجد الحرام بعد عامهم هذا» آيتلری طقوزنجی سنهٔ هجريه‌ده مؤخراً مشركلرك مسجد حرامه ياقلاشمقدن منع ايدلدكلری زمانده بو عموم نسخ اولنمشدر . «ولا آمين» يالكز مسلمان حجاجه تخصص قالمشدر .

كذلك «ولا الشهر الحرام» حكمی ده سورهٔ بقره‌ده بيان اولنديغی اوزره «واقتلوهم حيث ثقفتموهم» كبی تعميم آيتلريله منسوخدر . جمهور علمانك قولی ده بودر . فقط بعض علما شهر حرامده تعرض حربك ممنوعيتی باقی اولديغنه وتعرضی نهی ايدن «ولا الشهر الحرام» حكمنك منسوخ اولماديغنه ذاهب اولدقلری كبی اساساً «ولا آمين البيت الحرام» دخی مسلمانلردن غيريسنه شامل اولماديغنه وچونكه «يبتغون فضلا من ربهم ورضوانا» طلب ثواب و رضای الهی معناسيله مؤمنلرك شعارنده ظاهر بولنديغنه و شو حالده مشركلرك منعی امر ايدن براءه آيتلرينك بوكا تعلقی اولميه‌جغنه قائل اولمشلردر . بونلرك حجتی حسن رضی الله عنه «سورهٔ مائده‌ده منسوخ يوقدر» ديمسی ، ابو ميسره‌دن «بو سوره‌ده اون يدی فريضه واردر وبونده منسوخ يوقدر» ديديكی ده نقل ايدلمسی و بو بابده بالاده ذكر ايديلن «سورة المائدة من آخر القرآن نزولا فاحلوا حلالها وحرموا حرامها» حديث شريفيله دخی استدلال اولنمشدركه بوتون سوره‌نك تمامی حجة الوداع سنه‌سنده نازل اولديغی روايتنه طرفدار اولمشلر ديمكدر . مع مافيه سورهٔ مائده‌نك ايكی آيتنه ما عداسنده منسوخ بولنماديغی حقنده ده بوتون مفسرينك اجماعی واردر . حضرت ابی بكرك حج مأموری اولديغی طقوزنجی سنهٔ هجريه‌يه قدر عرب مشركلرينك حجدن منع ايدلمدكلری معلومدر . ذكر اولنان براءه آيتلرينك نزولی اوزرينه بو سنه‌دن صوكره منع ايدلدكلرندن و اوننجی سنهٔ هجريه‌ده رسول الله بالذات رياست بيورديغی حجة الوداعه كافرلردن هيچ برينك ياقلاشديرلماديغنده اختلاف يوقدر . فقط مسئله بوندن اول كفارك منع ايدلمه‌سی منعه دائر براءه وارد اولماسنه‌ميدر؟ يوقسه منع ايدلملری بو آيت اوامر اولمسنده يعنی «ولا آمين البيت الحرام» كفاره ده شامل بولنديغنه‌ميدر ؟ ايشته اختلاف بو نقطه‌ده‌در . و معلومدركه نسخ ، نصك ثبوتنده‌كی قطعيتنه خلل ويرميه حكمنده ده ايكی صورتده «ولا آمين البيت الحرام» فقره‌سنك اول امرده حجاج مسلمينك حجدن منع ايدلملری حقنده‌كی حكم قطعی و محكمدر .

برائت ایچنده ده مشرکین علیهنده محکمدر. «الیوم» تعبیری خلافی اتجه «شهر حرام» مسئله سنده ظاهر اوله بیله جکدر. زیرا بعض علمانک دیدیکی کبی بوراده نسخ یوقسه، مسلمانلر شهر حرام دینلن بو درت آیده هیچ بریده تعرض اولنمیه اعلان حربه شرعاً مأذون دکلدرلر. جمهورک دیدیکی کبی نسخ وارسه لزومنه کوره کرک تدافعی و کرک تعرضی حرب ایده بیلمک ایچون بو درت آی دخی دیکر آیلر کبیدر. مقدما موجود اولان اشهر حرم قیدی بو کون مرفوعدر. بزده جمهور ایله برابر بو رأیده یز. صوکره بو آیتک حج آیلرنده آسایشک محافظه سنه هر زماندن زیاده ده بر صورت مخصوصه ده اعتنا اولونمسی لزومنی کمال اهمیتله اشعار ایتدیکنده ده شبهه یوقدر.

«غیر محلی الصید وانتم حرم» استثناسنه دائر اولان بو تفصیلدن صوکره «الا ما یتلی علیکم» استثناسنک تفصیلنه کلهلم:

«احلت لکم بهیمة الانعام» کلمه [حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ] سزه شونلر حرام قیلندی:

١ — [الْمَيْتَةُ] میته — یعنی ذبحسز اولن، «طاغوغزدی تذکیه سز اولن» — میته حیاتک مقابلی اولو دیمک دکل، هیچ بر تأثیر خارجی اولمادن اولن دیمک ده دکل، مذبوح مقابلی اولو. «مافارقه الروح من غیر ذبح» تام معنای شرعیسیله جیفه اولوردر. مذکی مقابلی اولودرکه آشاغیده کله جک اولان «الا ما ذکیتم» بو تقابلی کوستره جکدر.

٢ — [وَالدَّمُ] دم، یعنی قان — که مراد دم مسفوح اولدیغی دیکر بر یرده از جمله سورهٔ انعامده مبیندر. میته، میتة، دم ده دم اولدیغی ایچون لعینها پیس و حرامدرلر. فقط قانک بونده حرمتی شونی افهام ایدر که میته نک حرام اولمسنده آقیتلمه جک قانک تماماً ایچنده قالمسی اولمسنک ده آز چوق بر حصه سی واردر. «ومیته»نک معناسنده بو داخلدر. بعض مشرکلر بونی بیلیرلر و «کندی اولدورردیککزی ییورسکز ده اللهک اولدوردیکنی نیچون ییه میورسکز؟» دیرلرمش، کذلک قانی باغرصاقلره طولدوررلر و قیزارتیر، مسافرلرینه ییدیررلرمش.

٣ — [وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ] دوموز اتی» — که سورهٔ انعامده «فانه رجس» بیورلدیغی اوزره دوموزک کندیسی عیناً نجسدر. دوموز اتی ده دوموز اتی اولدیغی ایچون لعینها حرامدر. دوموز

كندیسی علی الاطلاق حرام اولدیغی حالده بوراده «والخنزیر» دینیلمیوب ده «ولحم الخنزیر» دینیلمسی آشاغیده کی تذکیه استثناسنه بونک ایچون تعلقی اولهبیلمه‌یی اکلاتمق ایچوندر.

٦ — [وَمَآ اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ] ذبح ایدیلیرکن اوستونه اللهدن باشقه سنک اسمی چکیلن مثلا «بسم اللات والعزی» دینیلن — که برابرنده بسم الله کرک دینیلسین و کرک دینیلمسین. بوده اللهدن غیریسی نامنه کسیلدیکی ایچون حرامدر. حیوانی یاراتان، انسانه مسخر ایدن و بوکا اونی کسمک حق و قدرتنی ویرن الله اولدیغی حالده او حیوانی اللهدن باشقه سنک نامنه کسمک بر ظلم عظیم، بر شرکدر. بویله کسیلن بر حیوانده معنوی و حقوقی خبیثلک واردر و حرامدر.

بو درت اساسدر. بوندن صوکره کیلر شرعاً بونلرک شموله داخلدر. اونک ایچون بر چوق آیتلرده یالکز بونلرک ذکری ایله اکتفا اولنمشدر. فقط جاهلیه ده بر طاقم کیمسه‌لر میته‌یی یه‌دکلری حالده میته‌یی بر تأثیر خارجی اولمقسزین کندی کندینه اولن دیه تلقی ایدرلر و حقیقتده میته قبیلندن اولان بر چوق اولولری یرلردی که مسلمانلر خارجنده بویله کیمسه‌لر حالا واردر. بناء علیه بوراده شرعاً میته اقسامندن بعضیلری شو صورتله تفصیل اولونیور:

٥ — [وَالْمُنْخَنِقَةُ] بوغولان — یعنی کرک طاقیلدیغی ایپ و کرک کندی ایپ و کرک ال ایله و کرک آغاج و طاش آراسنه صیقشدیرله، والحاصل هر هانکی بر صورتله نفسی طیقانارق بوغولوب اولن.

٦ — [وَالْمَوْقُوذَةُ] دوکولن — یعنی یاقیندن ویا اوزاقدن هر هانکی بر ضربه ایله دوکولوب اولمش اولان.

٧ — [وَالْمُتَرَدِّيَةُ] تردی ایدن — یعنی یوکسکدن آشاغی ویا بر قویویه دوشوب هلاک اولان.

٨ — [وَالنَّطِيحَةُ] طوسوشان — یعنی سوسولن و سوسکن اولان — آت ویا دیکر بر حیوانک جفته‌سیله اولن ده بو معناده اولمقله برابر دها اول موقوذه‌یه داخلدر.

٩ — [وَمَآ اَكَلَ السَّبُعُ] سبع یعنی جانوار ییەن، ییرتیجی بر حیوانک طرفندن تلف ایدیلن.» — چونکه بوندن مقصد حیوانک بوغازلانمسی دکل، آریتمق و حق یرینه یتیرمکدر.

سبع : ناب تعبير اولنور سيوري ديشلري بولنان آرسلان، قاپلان، قورت، كوپك وسائره كبي عادةً صالديران، قاپار، جارح، قاتل هر هانكي بر يرتيجي حيوان ديمكدركه مخلب تعبير اولنور. پنچه‌سي بولنان يرتيجي قوشلر دخي عينه بو معناده داخلدر. لسانمزده جاناوار (جانور) اسمي اوچ معنى ايله استعمال اولنمشدر. برسي جانلي معناسنه عمّ العموم حيوان ديمكدركه بو استعمال شمدي قالمامش دينه‌جك قدر نادردر. ايكنجيسي بالخاصه خنزيره ويا قورده اطلاق ايدركه قاره جاناوار، ديو جاناوار ديه تعريف اولنور. اوچنجيسي جانه صالديران بر يرتيجي حيوان ديمكدركه عرفمزده جاناوارك اصل معناسي بودر. سبع ده بو ديمكدر. جاهليه‌ده سبعك يه‌ديكي يميدن آرتيغي منخنقه‌دن بورايه قدر تعداد اولنانلر بسبتون ئولويي يه‌مز بولونيورلردي. نته‌كيم اليوم خرستيانلر دوموز اتني بوكبي موقوذه‌لري ده يرلر وبالخاصه دوموزي ته‌سنده اكثر بر دميرله وقذ ايدرك يرلر. كويا بونلري بر علت داخليه ايله ئولمه‌يوب بر انسان ويا حيوان فعل وتأثيريله ئولمش اولدقلرندن ميته كبي دكل مذبوح كبي تلقي ايدرلر. حال بوكه بونلرك هپسي ده ذبح ايله قانلري آقيتيلمامش اولديغندن تماماً ميته‌درلر وحرامدرلر.

[إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ] آنجق تذكيه ايتديكلريكز مستثنادر. يعني هنوز جانلري چيقمادن يتيشوب ذبح ايله حياتلرينه ختام ويرديكلريكز حرام دكلدر. — بنا عليه ده بيلنزكه هنوز كوزيني قيرپار ويا قويروغني اويناتير ويا اياغني ده يره تپركن بيله يتيشوب كسيلبيلنلر حلال اولور. بعض مفسرين بو «الا ما ذكيتم» استثناسنك استثناء منقطع اولديغنه، يعني يوقاريده ذكر اولنانلرك هيچ برني حرمتدن اخراج ايتمه‌يه اولمايوب هپسنه مقابل اولرق حلال اولاني آيريجه كوسترمش بولنديغنه قائل اولمشلردر. في الواقع بونلرك معناي شرعي ايله ملاحظه ايديلديكي تقديرده بو استثنانك حاصلي ميته وحرام اولانلرله مذكّى وحلال اولانلرك تقابلني افاده ايتمكدن باشقه برشي دكلدر. ديكر بعض مفسرين ايسه بو استثنانك الك صوكره‌كي «وما اكل السبع» فقره‌سنه مختص بر استثناء متصل اولديغني سويلمشلردر. زيرا لفظاً اقرب اولان بودر. برده بونك مفهوم لغويسيله مفهوم شرعيسي بيننده بر فرق ده يوقدر. حال بوكه ما قبلنده‌كي نطيحه، متردية، موقوذه، منخنقه مفهوم لغويلرندن باشقه موت معناسني ده متضمن اولرق ميته اقسامندن بر اسم شرعيدرلر. بنا عليه اونلره نظراً استثنا آنجق منقطع اوله‌بيلير. بر استثنا ايسه هم متصل، هم منقطع اوله‌ميه‌جغي ومتصل ممكن ايكن منقطعه كيديلميه‌جكي

ایچونده بوده متصل اولورده یالکز حکمی یه مربوط اولوبلیر. انجق بوتون صورت معناسی تضمننده اصل مفهوم یرینه
نظراً دکل استثنائی ملاحظه ده صوکره حکم حرمته نظراً اولدیغی و معنای شرعیلری ده بوکا تقرر ایتدیکی ملاحظه
ایدیلیرسه «الا ماذکیتم» ماقبلنده کی «ما اکل السبع» ده منخنقه یه قدر شننده بر استثنای متصل اولدیغی
آکلاشیلیر. شو منخنقه مفهومی لغةً ئولمسه ده ئولمرسه اولا شامل بولندیغنده هنوز ئولمه ده کسیلیرسه
حرمته ادراج ایدلیرسه، ئولمسه اولانلرده حرام حکمنده قالمسه بولنور. فی الواقع حضرت علی، ابن عباس، حسن،
قتاده بونلری منخنقه ده «وما اکل السبع» ده قدر مجموعنده استثنا اولدیغی سویلشلر و جمهور مفسرین ده بونی
اختیار ایتمشلردر. ومع مافیه بو ادراج صورتلرینک هیچ برنده حکم شرعیه نظراً بر اختلاف یوقدر. دها
یوخاریده کی درده کلنجه: بو استثنانک اونلره هیچ اتصالی و اونلرده برشیئی حرمته ادراج ایتمسی احتمالی یوقدر.
چونکه منزبوحلک برده ذبحی محال اولدیغنده برکره «الا ماذکیتم» ک «ما اهل لغیر الله» ه اتصالی بولنمادیغی
بالضروره معلومدر. بونی آتلایوب ده دها اوستونده کیلره مربوط اولدیغی ده قواعد لسانیه ایله معلومدر.
بوندن باشقه بالاده اخطار ایتدیکمز وجهله خنزیرک کسیلمسی ممکن ایسه ده لحمک ذبح ایدیلمسی متصور دکلدر. کذلک
قانده و میته ده بویلهدر. بونک ایچون ده هیچ کیمسه بو استثنانک منخنقه دن دها یوخاریسنه اتصالی احتماله قائل
اولمامشدر. انجق مجموعنده منقطع اولدیغنی سویلین بولنمشدر. بناء علیه او درت ایچنده تذکیه ایله تحلیل ایدیلمسی
ملحوظ هیچ برشی تصور اولنهمز. کلهلم تذکیه یه:

تذکیه، ذکی یذکو ذکاءً و ذکاةً ثلاثیسنده «تفعیل» در که ذکات یاپمق دیمکدر. بوراده ذکاتنه
یتیشمک دییه یعنیدر. عصا وزننده ذکا و نجات وزننده ذکات لغةده ذبح ایتمک، یعنی بوغازلامه معناسیله
علاقه‌دار اولدیغی بیان اولونور. نته کیم آتشک پارلامهسنه «ذکو، ذکا، ذکاء» دینیلیر که تمام اشتعال دیمکدر.
کذلک فهم ذکاء دینیلیر که تمام فهم دیمکدر. صوکره سنک کمالنه «ذکاء» دینیلیر که شبابک نهایتنه کلوب تمام اولمسی
دیمکدر. ایشته حیوانی بوغازلامه‌ده قانی آقیته‌رق حرارت غریزیه‌سی تسکینه ایرک حیاتنه تماماً ختام ویرمک دیمک
اولدیغندن ذکاء و ذکات تسمیه اولنمشدر. ایشته کلمه‌نک لغة معناسی و اساسی بودر. و بوندن معنای شرعی یه نقل اولنه‌رق
«ذکات» بر اسم شرعی اولمشدر که ذبح لغویدن بر وجهله اخص و بر وجهله اعمدر. اولا اخصدر، چونکه کرک بو آیت

ویرن دیگر نصوصه نظراً ذکاة شرعیه موضع ذکاة وکسیله‌جك قسم، آلت، دیانت، بسمله کبی بعض شرائط مخصوصه معتبردر. بناءً علیه هر مذبوح یه‌نیلیر دکلدر. ثانیاً ذکاة شرعیه دخی ذبح اصل اولمقله برابر اوحیواناتده اولدیغی کبی ذبحه قدرت بولنمادیغی زمانده مجرد جرح واسالهٔ دم ایله ویا ذبح شأننده اولمیان بالقده هر هانکی بر سبب خارجی ایله حدوث موت شرعاً ذکاة اولمغه کافیدر. حال بوکه بونلره نه شرعاً نه لغةً ذبح دینلمز. بو صورتده ذکاة شرعی ذکاة اختیاری و ذکاة اضطراری نامیله ایکی قسمدر. ذکاة اختیاریه ممکنه اولانلرده ذکاة اضطراری کفایت ایتمز. بونلری برآز تفصیل ایده‌لم:

اولاً؛ ذبحی مقدور اولان حیوانده موضع ذکاة «لبه» دینلن بوغازده دیبنده یعنی کردانده‌کی چقوره قدردر. رسول الله «فی اللبة والحلق» بیورمشدر. امام اعظم ابو حنیفه دیمشدر که «حلقك یعنی بوغازك اعلی، اوسطی، اسفلی هپسنده ذبح لا بأس بهدر.».

ثانیاً؛ کسیلمه‌سی واجب اولان شی اوداج تعبیر اولنان درت شیدر که حلقوم یعنی نفس بوروسی اولان قیرتلاق، مری یعنی ییوب ایچه‌جك کیده‌جك معده یولی، برده شاه دامارلری تعبیر اولنان ایکی دامار که حلقوم ایله مری بونلرك آره‌لرنده‌در. بونلرك دردی ده کوزلجه کسیلدیکی ذکاة تماماً وسنتی وجه اوزره یاپیلمش اولور. بو درتدن اکثری کسیلیرسه ائمهٔ حنفیه «اوداجك اکثری کسیلیرسه ییلیر، بونلرك هر هانکی قنغیسی اولورسه اولسون اوچی کسیلیرسه ییلیر» دیمشلر. مع ما فیه ابو یوسف شونی تصریح ایتمشدر که «حلقوم ومری و ایکی دامارك بری کسیلمه دکجه ییلمز». امام مالك ولیث ایسه «اوداج وحلقوم کسیلملیدر، مری براقیلیرسه اولماز» دیمشلردر. ثوری ده «اوداج کسیلیرسه حلقوم کسیلمسه بیله بأس یوقدر» دیمسه، امام شافعی حضرتلری ده «ذکاتك کفایت ایده‌جك ادنی درجه‌سی حلقوم ایله مریئی کسمکدر، درجهٔ یعنی ایکی داماری ده کسیلملیدر. مع هذا بونلر کسیلمزده حلقوم ایله مری کسیلیرسه جائز اولور» دیمشدر.

ثالثاً، آلت؛ اوداجی یاروب قانی فشقیرتابیله‌جك کسکینلکده هر هانکی بر آلتده بأس یوقدر. ذکاة صحیحدر. یرده طوران دیش وطیرناقله یارمق جائز دکلدر. چیقمش طیرناقله ویا کمیك ویا بوینوز ویا دیش ایله یارمق مکروهدر. کذلك کور بچاقله ده مکروهدر. علیه الصلاة والسلام بیورمشدر: «ان الله تعالی هر شیئه احسانی یازمشدر،

بناءً علیه قتله مستحق بری قتل ایدیگکز زمانه قتلی بر کوزل یاپیکز، حیوانی ذبح ایدیگکز زمانده ده ذبحی کوزل یاپیکز
هر بریکز بیچاغنی بیله‌سین و کسه‌جکی حیوانی راحتجه یاتیرسین».

رابعاً، دیانت: یعنی کسه‌نک مسلم ویا اهل کتاب اولمسی، مسلم ایسه احرامده بولنمامسی.

خامساً، بسمله چکیلمه‌سی.

سادساً، ذکاتی اضطراری اولان آو مسائلی بوندن صوکره ده کوره‌جکز. ایشته ذکاة شرعی بودر.
بناءً علیه ذال ایله اولان بو ماده‌یی زال ایله اولان و اساساً طهارت و نما معناسنه کلن زکا، زکات، تزکیه ماده‌سیله
قاریشدیرمامالیدر. بو ایکی بر غلط ایله «الا ما ذکیتم» تطهیر و تصفیه ایدیگکز مستثنادر کبی بر معنی ویرلکه
چالیشیلمشدر. تذکیه ایله میت حیوانده تمیزلنمز، تمیز حیوانده ایسه اولمکدن قورتاریلیر. بو تفصیل و ایضاحه بیلمدیگندن
زمانمزده بر طبیبک مسلمانلره طوموز اتی یه‌بیلمک ایچون یازدیغی بر رساله‌ده دوشمش اولدیغی ضلالتی اخطار ایتمکدر.
معلومدرکه طوموز اتنده مضر بر میقروب (تریشین) بولندیغی صوک زمانلرده فناً آکلاشلمشدر. بو ذات ده
اولا قرآنده لحم خنزیرک حرام قیلنمسی خنزیر اولدیغی ایچون عیناً دکل، انجق بو میقروبدن طولایی اولدیغنه کندنجه
برقرار ویرسه، صوکره خنزیر اتنده بو معلوم اولان میقروبک فناً و بالکلیه اتلاف ایدیله‌بیلدیکنی مطالعه
و بونک خنزیری بر تطهیر دیمک اولدیغنه ده حکم ایلسه. بونک اوزرینه ذال ایله زالی، ذکات ایله زکاتی، تذکیه
ایله تزکیه‌یی تفریق ایتمه‌رک «الا ما ذکیتم» استثناسنی الاسه، بونک تطهیر دیمک اولدیغی و لحم خنزیره
قدر هپسنه شامل بولندیغی، تحلیل و تصفیه ایچون بونک ده بر تطهیر اولمسی حسبیله خنزیر اتی تمیزله‌جکی و بناءً علیه خنزیر اتی
ذبح ایله حلال اولمادیغی حالده تصفیه ایچون ایله حلال اوله‌بیله‌جکی، دیکرلرنده ده عینه حکمک جریان ایده‌جکنی ادعا
ایلمشدر. حال بوکه بورادا تزکیه و تذکیه ماده‌لرینک فرقنه قطع نظرله دخی بو بر سوء فهم ایله ادیوندر. زیرا
بو سوء فهمه کوره دوموز میته‌سنک یمه‌سی جائز اولمجه ده مثلا بوغولمه اوزره بولنانه بر قویونی ئولمدن ذبح ایدرک
یمک جائز اولمجه. بو صورتده تطهیر معناسیله «ذکیتم» ذبحی ده شاملدر دینه‌جک اولورسه اوزمان ده دوموزک ده
ذبح ایدلوب یمه‌سی تجویز ایدلسه بولنمجه و دوموز اتی حرام دکلدر دینلمسه اولجقدر. واکر بونک خنزیره تعلقی
اولمادیغی اعتراف ایدیله‌جک ایسه عینه کلمه‌نک مضموف اولدیغی ادعا ایدلیه میقروب تصفیه‌سنک خنزیره تعلقنده بحث ایتمه

متناقضه تشكيل ايده‌جكدر. صوڭره اونوتمامه لازمدر كه قرآنڭ حرام قيلديغى دوموزڭ اتڭ ساده پيسلكى دگل كنديسيدر. بوڭا قارشى دوموزڭ مجرد بو پيسلكندن طولايى پيس وحرام اولديغى و بوڭا مادى ويا معنوى داها ديگر اسباب و حكمت بولنه‌مايه‌جغنى ادعا ايتمك ايسه رأساً بر تحكم و بر جهالتدر. داها صوڭره اتڭ ايچنده‌كى پيسلكلرى بالكيميا انقلاب ايدوب تولد ويرمك اتڭ كنديسنده تصفيه دينيلن حالده بر تحليل كيمويى ياپمق ده ديمكدر. بناءً عليه بوڭا بر تطهير ديمك ده ياڭلشدر. اگر مقصد تام معناسيله بر تحليل ويا تأثير كيمويى ايسه اوصاڭى بر لحم، صنعى ويا خلقى بر صورتده بالكيميا تام بر تحليل و تحويله تابع طوتولديغى زمانده او ارتق لحم اسمنى غائب ايدر، ديگر بر ماهيته انقلاب ايدر ويا باشقه بر اسم آلير. شرعاً اوندن حل وحرمتده يڭى آلديغى اسم وماهيته گوره آيريجه ملاحظه و تقدير اولنور. نته‌كيم پيس اولان بر شى يانوب كول اولديغى زمانده طاهر اولور. دوموزڭ كيكلرندن استحصال اولنه‌جق فحمڭ ويا فوسفورڭ ديگرلرندن فرقى اولماز. لكن بونلر ديگر مسئله‌لردر.

بو ايضاحاتدن صوڭره صددمزه رجوع ايده‌لم:

١٠ — [وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ] «نصب اوزرنده ذبح اولنان» — بو فقره «وما اهل لغير الله به» اوزرينه معطوفدر. بو ده حرامدر. ديمك كه هر ذبح ذكاة شرعى دگلدر.

نصب، منصوب معناسنه مفرد ويا انصابڭ ويا نصيبه‌نڭ جمعيدر. بونڭ جمعى ده انصاب گلير. بعضى مفسرلر بونى اصنام ديه تفسير ايتمشلردر. فقط ديگرلرى اصنام ايله انصابڭ فرقنى گوسترمشلردر. شويله كه: اصنام مصور ومنقوش طاشلر، پوتلردر. نصب ايسه حجارهٔ منصوبه يعنى ديكيلى طاشلردر كه مصور ويا منقوش اولمسى شرط دگلدر، وثن گبيدر. نته‌كيم عدى بن حاتم بوينده صليب ايله گلديگى زمان رسول الله «بو نيكده شو وثنى آت» بيورمش، صليبه وثن تسميه ايتمش ايدى [1] ديمك كه نصب مصور ومنقوش اولمسى شرط اولميه‌رق رمز اولمق قبيلنده احترام ايچون وضع ونصب ايديلمش طاشلردر كه زمانمزده آبده تعبير ايدرلر. بونلر بكياره بر طاشدن عبارت اوله‌بيله‌جگى گبى بر مجموعه طاشلرڭ اجتماعندن ده اوله‌بيلير. وساده‌جه بر بنيه حالنده ده بولنه‌بيلير. نصبڭ مفرد ويا جمع اولمسى ملاحظه‌سى ده بوندندر. انصاب ده مفرد نصبلر ديمكدر.

---

[1] وثن، السنهٔ غربيه‌ده تاريخ اديان كتابلرنده «فتيش» دينيلندر.

حاصلی . جاهلیه ده کعبه نك اطرافنده بویله دیکیلمش ویا قونولمش برطاقیم طاشلر واردی که بونلره حرمت وتعظیم ایدرلر واوزرلرنده قربان کسرلردی وحتی بونلره بیله قربان کسرلردی . مکه ده اولدیغی کبی دیکر بلاد عربده دخی بویله تعظیم واحترام ایدیلن انصاب واردی که «سعد» دیدکلری طاش ده بونلردن بری ایدی . ایشته مجاهد وقتاده وسائرلرینك دیدکلری کبی نصب بونلردر . مجاهدك بیانه کوره اهل جاهلیه بونلرك اوزرنده قربان کسرلر وایسترلرسه بونلری دها خوشلرینه کیدن دیکر طاشلر ایله تبدیل ده ایدرلردی . ابن عباس حضرتلرندن ده «بونلر اوزرینه قربان کسرلر وبونلر اوزرنده احرامه چیقارلردی» دیه منقولدر . ابن جریر دیمشدرکه «بونلر اصنام دکلدرلر صنم مصور اولور . بونلر ایسه اوچ یوز آلتمش قدر دیکیلمش طاشلردی ، دیرلرکه بونلرك اوچ یوزی خزاعه ده ایدی . قربانلری ذبح ایتدکلری وقت بونلرك کعبه یه کلن طرفلرینه قانلری سرپرلر واتلری پاره‌لیوب بو طاشلرك اوستنده قورلردی ، مسلمانلر «یا رسول الله جاهلیه اهالیسی بیتی دم ایله تعظیم ایدرلردی ، بو ایسه بزه دها لایق دکلمی؟» دیمشلر ، رسول الله جواب دیمشدی ، بونك اوزرینه «لن ینال الله لحومها ولا دماؤها ولكن يناله التقوى منكم» آیتی نازل اولمشدی» .

ایشته «وما ذبح علی النصب» بوتون بونلری تحریم ایتمشدر . چونکه بونلر یا آچیقدن آچیغه «ما اهل لغیر الله» در . ویا اونك قبیلندن ، او معناده در . بو جمله «ذبح علی النصب» ایکی معنا ایله تفسیر اولنمشدر . بریسی : «علی» لام معناسنه اولارق «نصب ایچون ذبح اولنان» دیمکدر . فقط بونك «وما اهل لغیر الله» جمله‌سنده اولدیغی محتاج بیان دکلدر . دیکری : «نصب خارجی یعنی اوراده بر حرمتی مختصه اولاره اوزرنده ویا یاننده ویا نزدنده هر نه نام اولورسه اولسون کسیلن» دیمکدرکه بو صورتده ذبح اولنورکن نصبك ویا اصنامك ویا دیکر برنامك ذکر ایدیلوب ایدیلمه‌مسنده احم اولور . وحتی نصبه حرمت فکری بسله‌مك اوزره یالکز اسم الله ذکر اولنسه بیله ینه حرام اولور . بو ایسه «وما اهل لغیر الله به» معناسنده اولمقله برابر واضح دکلدر . وبنا علیه تخصیصی میته یه نظراً منخنقه وسائره کبی بر فائده‌ٔ بیانیه‌یی متضمندر . خلاصه «علی النصب» هر حالده نصبك اوزرنده واوستونده کسیلنه منحصر دکلدر . وبو نکته یالکز بزم بو جمله‌ٔ حرمتی دکل بر طرز ذبحك حرمتنی ده بیان ایلمشدر .

ایشته بوتون بو معنالرله «ما اهل لغیر الله» حرام اولدیغنه طولاییدرکه برامیرك ویا اعاظمدن برینك قدومنده طولاییه

قربانه کسمك حرامدر. فقط الله ایچون مسافره اکرام ویا فقرایه تصدق اولنمق اوزره کسمك جائزدر.

١١ — [وَلَا تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ] ازلام یعنی زارلرله قسمت ایسته‌مکز ویا آرامکز » — جاهلیه عربلری برسفره، برغزایه، برتجارته، برنکاحه، حاصلی هم برایشه تشبث ایده‌جکلری زمان اوچ زار ایله برقسمت چکرلرسه، زارك برنده «ربم امر ایتدی» یاخود «یاپ» دییلر، دیکرنده «ربم نهی ایتدی» یاخود «یاپمه» دیه نهی یازیلی برنده بوش اولورسه، طوربه‌یه الی صوقار، برینی چکر، امر چیقارسه یاپارلر، نهی چیقارسه یاپمازلر، بوش چیقارسه بر دها چالقارلرسه. ایشته بوراده بونلرڭ فعلیدن نهی اولنمشدر. جمهورك قولی بودر. بوصورتده استقسام، رزقه ویا حوائجه متعلق خیر و شر قسمتی بیلمك سوداسی دیمك اولور. تفسیر قفالده دیرکه بو استقسام جاهلیه‌نك برابداعی ایدی و مطعومات حقنده یاپیلدیغنه ده موافق ایدی. چونکه ذبح علی النصب کعبه‌نك یاننده یاپیلدیغی کبی اوراده بولندقلری زمانه بونی ده اوراده یاپارلردی. مجاهد، بوراده ازلام، فرس و رومك قمار اوینادقلری کعب یعنی مکعب صورتنده اولان تاوله زارلری ایله قمار اوینه‌ کبی اولان زارلرله تعمیم اولندیغنی سویلمشدر. دیورلرکه اصل ازلام عرب اوچ نوع ایدی. بریسی: ذکر اولندیغی اوزره اوچ زارکه هرکس کندیسی ایدینه بیلیردی، ایکنجیسی یدی زارکه کعبه‌نك ایچنده «هبل» دنیلن بوتك یاننده بولنوردی. برنده «العقل» یازیلی که دیت ایشلرنده بونی طالع چکرلر، العقل کیمه چیقارسه دیت اوکا لازم کلیر ایدی، برنده «نعم» دیکرنده «لا» یازیلی، چکرلر، چیقانه ایله عمل ایدرلردی، برنده «منکم» برنده «ملصق» برنده «من غیرکم» یازیلی، بر انسانك کندیلرندن اولوب اولمادیغی طانیمق ایچون چکرلر، چیقانه اتباع ایدرلردی، برنده ده «میاه» یازیلی ایدی، صو ایچون چیقدقلرنده ده بونی چکرلردی. بو یدی زار کاهنلر و حاکملر نزدنده ده هبل یاننده‌کی کبی بولنوردی. اوچنجیسی ده اویون زارکه بوده سوره بقره‌ده « ویسئلونك عن الخمر والمیسر » آیتنده تفصیل اولنان میسر ویا قمار زارلری ایدی. بعض مفسرین بوراده استقسام بالازلامدن مراد یالکز بو میسر اولدیغنه قائل اولمشدر. فی الواقع بونك مطعوماته مناسبتی ظاهردر. چونکه « ما ذبح علی النصب » ك برصورت تقسیمی دیمکدر. بوصورتده استقسام قسمت آلمق دیمك اولور. ثانیاً فال ایله قسمت آرامقده رزقه و طعام مسائلنه علاقه داردر. والحاصل بر معنایه کوره فالجیلق، بر معنایه کوره ده قمارجیلق

نهی ایدلمشدر. میسر باشقه‌جه نهی ایدلسه اولدیغندن جمهور بوراده اوبر معنایی ترجیح ایتمشلردر. وهر ایکی صورتده
قرعه‌نك ده هرشیده جائز اولدیغنی حنفیلر اکلاتمشدر.

[ذٰلِكُمْ فِسْقٌ] بوتون بونلر فسقدر. بو تعداد اولنانلره جریان ایله اطاعة الله
الطاعتندن والله یولندن چیقمقدر. ــ بناءً علیه مسلمانلر بونلره اصلا صونمامالیدرلر. سفره‌لرینی،
قورصاقلرینی، تحفه‌لرینی، جمعیتلرینی بوکبی خبائثدن تنزیه ایتملیدرلر.

[اَلْيَوْمَ] بوکونده شو زمانه قدرده، شو سنه حضره طرفندن ویا بالخاصه شو آیتك نازل
اولدیغی شو کونده شو دیمه‌ده «ــ که بو آیت اوننجی سنه هجریه‌ده حجة الوداعده یوم عرفه اولان جمعه کونی
ایکندیدن صوکره علیه الصلاة والسلام عرفاتده «عضباء» نامنده‌کی ناقه سنیه‌لرینك اوزرنده وقفه‌ده ایکن
نازل اولمشدی. ناقه‌نك قوتلری شدت وحی ایله اوزرنده پیغمبرك وجود سعادتلری آغرلغنه تحمل ایده‌میه‌رك چوکورمشدی.

بوکونده [يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ] کافرلر سزك دینکزدن آرتق مأیوس
اولدیلر. بو دینی بوزمه‌ ویا سزی کندی دینلرینه چویرمکدن ویا بو دینه قارشی بر غلبه ایده‌بیلمکدن امیدلرینی کسدیلر.
بناءً علیه [فَلَا تَخْشَوْهُمْ] سز او کافرلردن قورقمایك، قورقوب ده دینکزده ایمانکزده یا افعال
وحرکاتکزده اونلره مماشات ایتمك خاطریکزه کتیرمیك، اونلردن اندیشه ایتمییك ده [وَاخْشَوْنِ] انجق
بندن قورقیك، بندن قورقیك ده امرلریمی، نهیلریمی تماماً اجرا وعهدلریکزی حسنه ایفا ایدك [اَلْيَوْمَ
اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ] بوکونده سزك دینکزی کماله ایردیردم، سزه بتون ایمانه وعقائده واحکامه
قاعده‌لرینی تنصیص واك مکمل اصول تشریع وقوانین اجتهادی تعلیم ایتدم، بوندن صوکره بو احکامك بر حصه
وحرمتك نسخ اولنمسی احتمالی قالمادی [وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى] وسزه نعمتمی اتمام ایتدم.» ــ
توفیق وهدایتمله سعادت تامه‌یه ایرشدیردم، منصور ومظفر قیلدم، مکه‌یی فتح وجاهلیه نشانه‌لرینی هدم، مشرکلری
کعبه‌یه تقربدن وچیپلاق طوافدن منع ایدرك وسزی بوکونده کمال امنیت ونشاط ایله ادای حج واجرای احکام ایتدیککز
شو مقام مسعوده ایصال ومجاهده‌لریکزك ثمراتی اقتطاف ایتدیره‌رك والحاصل سزی بر قوت عظیمه ودولت حاکمه‌یه
مظهر ایدوب تام معناسیله «ایاك نعبد وایاك نستعین» دیه‌بیله‌جك بر هیئت اجتماعیه وجدانیه حالنه کتیره‌رك

بولندیغمز شو مقام مقدسده « لبیك اللهم لبیك . لا شریك لك لبیك . ان الحمد والنعمة والملك لك لبیك » دیه املاك كلمراته واعلانه حمد ایدیه ایلدیكی آنده ، كوكلردن یالكز ممتاز ومبجل برآیت محمد قیلدم ده « ولاتم نعمتی علیكم » وعدینی انجاز ایتدم [وَرَضِيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِينًا] وسزه دین اولمق اوزره اسلامی بكندم ، اونكا راضی اولدم — كه معناسنه دیه مرضی باشقه‌سی دكل آنجق او در . — وایشته تعداد اولنان تحریمات بر دینه اكمل و بو نعمت تام و بو اسلام جملەسندندر . بنا علیه مسلمانلر بوندن بویله باشقه بر تبلیغاته منتظر اولمیه‌رق و بو حرمتلرك نسخ اولنه‌بیله‌جكنی خاطره كتیرمیه‌رك بو دینه موجبنجه عقدلرینی ایفایه احكامنی تعظیمه ابدی مستعمر اولمقده دوام ایتملیدر .

اصحاب آثار دیمشلردركه بو كوندن صكره حضرت پیغمبر نجابت سكسان بر ویا سكسان ایكی كون قدر معمر اولدی و بعدما احكام شرعیه‌ده نه بر زیاده نه بر نسخ ، نه بر تبدیل واقع اولمادی . بو نكله حضرت پیغمبره وظیفه رسالتك ختامی و بنا علیه وفاتنك تقربی اخبار ایدلمش بولونیوردی . روایت اولنیوركه حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم بو آیتی قرائت ایتدیكی زمان اصحاب كرام جمیعاً فرحلانمش و دینك بو سرورلر اظهار ایتمشلر . وفقط حضرت ابی بكر آغلامش ایدی . سؤال اولندقده « بو آیت رسول اللهك وفاتی تقرب ایتدیكنه دلالت ایدیور » دیمش و بوندن وظیفه تبلیغك ختامه ایردیكی آكلاشلدی . دیكر روایت اولندیغنه كوره عینیله بونی حضرت عمر ده ادراك ایتمش ایدی . سورۀ بقره ده بیان اولندیغی اوزره ارجح روایته كوره « واتقوا یوما ترجعون فیه الی الله » آیتی ده بوندن صكره ایرتسی كونده یوم نحرده یعنی قربان بایرامنك برنجی كونی نازل اولمش و سكسان بر كون صكره ارتحال نبوی وقوع بولمشدی . مرویدركه حضرت عمرك خلافتنده بر كونده یهودیلردن بریسی « یا امیر المؤمنین ! سز كتابكزده اوقویورسكز برآیت وار ، اكر بو ، بزم معشر یهوده نازل اولمش اولسه ایدی اوكونی بز بایرام یاپاردق » دیمش ، « هانكی آیت ؟ » دیه صوروسه « الیوم اكملت لكم دینكم واتممت علیكم نعمتی الآیة » اولدیغنی سویلمش . حضرت عمر رضی الله عنه ده « بز او كونی و اوكونده بونك حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلمه نازل اولدیغی مكانی طانیرز ، جمعه كونی عرفه‌ده قائم بولونیوردق » بیورمش و او كونك بایرام اولدیغنه اشارت ایلمشدر . ابن عباسدن دخی یوم عید و یوم جمعه ایكی بایرامك برلشدیكی بر كونده نازل اولدی دیه منقولدر .

«ذلكم فسق» دن بورايه قدر كلمه «اليوم» خطابى عزيز حرام اولان مطعوماتك بيانى صره سنده
بر جملهٔ معترضه سياقنده درج اولنمشدر كه بونك حكمى ده بو تحريماتك بر رمز و تفسيريه دكل، بر دينك كمال و بر نعمت تامه
جمله سندن اولديغى و عندالله دين مرضى اولان دين اسلامك احكام محكمه سندن بولنديغى و مسلمانلرك بو جنايته اصلا
تنزل ايتمه مسى ايجاب ايتديكى بالخاصه تفهيم ايله حرمتى تأكيد و اجتنابى تقرير ايتمكدر. بناءً عليه بونى تعقيب ايدن «فمن
اضطر الخ» بو جملهٔ معترضه يه دكل ما قبلنده كى تحريماته مربوطدر. فقط بو جملهٔ اعتراضيه نك حيثيت تأكيديه بالاده
اشارت ايتديكمز وجهله بو ارتباطه شديد بر سابقه افاده دخى ايتمش اوليور:

ايمدى مؤمنلر بو كونده بو كمال دينه ايرشدكلرندن و بو دينه جنبشلرنده قورتولوب تميز و مصطفى بر نعمت تامه يه
نائل اولدقلرندن طولايى الله اسلام و انقياد ايله حمد و شكر ايتسونلر، يارابام يارابسونلر و صافيه طاعت الهيه ده جيفه بى
حرام الى سوزهرسينلر و بو حراملرك حلال اولمه جغنى خاطرلرينه كتيرمسينلر [فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ]
انجق هركيم بر مخمصه ده يعنى قارينى چاميسغه كيمسه، ئولمسه ده ماتولوم مقدمه سنده قورقولور بر احتياجه حالنده مضطر
اولورده [غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمٍ] بر كناهه ميل ايتمه رك يعنى ضرورت مقدارينى تجاوز ايتمه ينك دياديكر
بر مضطرك آلتندن آليره ره بونلردن يه ره [فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ] الله غفور رحيمدر، مؤاخذه ايتمز.
— ضرورتده حرام اولان شيلر مباح قيلنور، فقط اضطرار عندنده حقى ابطال ايتمز. نته كيم بو معنى سورهٔ بقره ده
«غير باغ ولا عاد» ديه افاده اولنمشدى.

تحريماتك بو وجهله تفصيلى متعاقب بونلرك ضدى اولان حلاللرك تفصيلى سياقنده بويرييوركه:

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَآ اُحِلَّ لَهُمْ ط قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ لا وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ
مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ فَكُلُوا مِمَّآ اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ
عَلَيْهِ صل وَاتَّقُوا اللّٰهَ ط اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ● اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ ط وَطَعَامُ
الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ صلى وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ ز وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ
وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ اِذَآ اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ

غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ●

مآل شریفی

سکا صوریورلر : کندیلرینه حلال قیلنان نه ؟ دیکه سزك ایچلرینه بوکون پاك نعمتلر حلال قیلندی آلیشدیراراق، اللهك سزه اوکرتدیکی اوزره اوکرتدیککز آو تیشدیریجی آوجی حیوانلرك ده سزه طوتوب ویردکلرندن ییکز واوزرینه «بسم الله» دییکز والله‌دن قورقیکز، چونکه اللهك محاسبه‌سی چوق سریعدر ● بوکون پاك نعمتلر سزه حلال قیلندی، هم کندیلرینه کتاب ویریلنلرك طعاملری سزه حلال، سزك طعاملریکز ده اونلره حلال، مؤمنه قادینلردن ناموسلولر ایله سزدن اول کتاب ویریلنلرك ناموسلو قادینلری ده عفتکزی محافظه ایدرك، زنا ایتمکسزین، کیزلی دوست طوتمقسزین کندیلرینه بدللرینی ویروب نکاحلادیغکز تقدیرده سزه حلالدر. و کیم شریعتك احکامنی طانیمازسه هر حالده بوتون ایشی دیکی هدردر. و آخرتده او، خسرانه قالانلردندر ●

[يَسْـَٔلُونَكَ] یا محمد، اسنك سکا شونی صورارلر ویا صوریورلر : [مَاذَآ اُحِلَّ لَهُمْ] کندیلرینه نه‌لر حلال قیلندی ؟ — عکرمه و محمد بن کعبدن نقل اولندیغنه کوره جبرائیل علیه السلام "بز کلب بولنان بیته کیرمه‌یز" دیمش اولدیغندن طولایی حضرت پیغمبر کوپکلرك اولدرلمسنی امر ایتمش و ابو رافعی بونکله مأمور ایلمش، اوده مدینه‌ده کی کوپکلری هپ اولدروب عوالیه قدر وارمش. بونك اوزرینه عاصم بن عدی و سعد بن خیثمه و عویم بن ساعده کلمشلر "ماذا احل لنا یا رسول الله" دیمشلر. رسول الله سکوت بیورمش، صوکره بو آیت نازل اولمشدر. حاکم ابو عبد الله صحیحنده سندیله روایت ایتدیکی اوزره ابو رافع دیمشدرکه: "رسول الله بکا کوپکلرك قتلنی امر ایتدی، ناس کلدیلر "یا رسول الله قتلنی امر ایتدیکك بو امتدن بزه نه حلال قیلندی" دیدیلر. الله تعالی "یسئلونك ماذا احل لهم" آیتنی انزال بیوردی. بوندن باشقه سعید بن جبیر دیمشدرکه: "عدی بن حاتم

وزید الخیل «یا رسول الله بز کلبلر و طوغانلرله آو اولارز، آل ذریح و آل ابی جبیره نك کوپکلری یابان
صغیرلرینی، یابان اشکلرینی و کیکلری آلیرلر. بعضیسنی ذکاته یتشدیریرز، بعضیسی ده قتل ایدیلیر ذکاته یتیشه‌منز.
حال بو که الله تعالی میته‌یی حرام قیلمشدر. بناء علیه بزه بونلردن نه حلال اولیور؟» دیمشلردی. بو آیت بو وسیله
نازل اولمشدی. بوڭا کوره بو سؤال «الا ما ذکیتم» استثناسنه مترتب و جواب ده تذکیه نك معناسنی تعیینی
تفصیل و ایضاح صددنده وارد اولمش دیمك اولور که سیاقه پك مناسبدر. اولکی روایت بو آیتك نزولی حرمت
آیتندن مقدم اولدیغنه، ایکنجی روایت ده مؤخر بولندیغنه دلالت ایتمکده در. بوندن صوڭره کی «الیوم احل
لکم»، «الیوم اکملت لکم» دنه باشقه بر کونده اولمادیغنه کوره ده بر آیتلرك نزولی باشقه باشقه اولدیغی قبول ایتمك
مشکل اولاجقدر. «الیوم یئس الذین»، «الیوم اکملت لکم»، «الیوم احل لکم» دنیلن کونلرك یکدیکرندن
باشقه کونلر اولمادیغی ظاهر و مسلم بولندیغنه ده بونلر هپ یوم عرفه‌یه دکل سورۀ مائده نك بوتون زمان نزولنی
استیعاب ایدن سنۀ اخیرۀ محمدیه‌یی زمان واحد اولارق افاده ایتمکده و بو صورتله کرك تفصیل حرمت و کرك
تفصیل حل آیتلرینك تاریخ نزولی نقطۀ نظرندن یا حقیقةً و یا حکماً متصل و متقارب بولندقلرینی آکلاتمقده
«یسئلونك ماذا احل لهم» «بوڭا صوریورلر» دیه سؤال واقعی حکایه دکل «صورارلر» دیه واقع و ممکنه
شامل اولارق دها عمومی بر سؤال تصور ایدلمك لازم کلیر. شو حالده هر درلو شبهه‌یی رفع و دفع ایچون ده:
[قُلْ] یا محمد، شویله سویله: [أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ] سزه طیبات حلال قیلندی. —
خبیث دکل، نته کیم «یحل لهم الطیبات و یحرم علیهم الخبائث» بیورلمشدر. بناء علیه اسلام سفره سنه، اسلام
صوفراسنه پیس شیلر دکل خوش شیلر قونیلیر. مقدما دخی اشعار اولندیغی اوزره طیب، لغتده مستلذ یعنی
حظ ایدیلن تمیز و خوشه شی دیمکدر. شبهۀ حرمت بولونمایان، مأذون فیه اولان حلالده بوڭا تشبیهاً طیب دینیلیر.
زیرا مستلذ اولمق معناسنده برلشیرلر. ابن جریر طبری کبی بعضی مفسرین بوراده طیباتی حلاللر دیه تفسیر
ایتمشلرسه ده «حلاللر حلال قیلندی» دیمك کبی بر افاده اولاجغندن اکثر مفسرین و مجتهدین بونك لذت
و اشتها حس ایدیلن تمیز و خوشه شیلر معناسنه حملی واجب اولدیغی کوسترمشلردر. بناء علیه معنی «خوشه کیدن
و اشتها حس ایدیلن هر تمیز شی سزه حلال قیلندی» دیمکدر. فقط بوندن هر کسك هر خوشنه کیدن شیئك حلال

اولدیغنی ده نظره المه‌لیدر. محققدرکه سوء اعتیاد ایله فطرت و اخلاقی بوزولمش کیمسه‌لرك ذوق و تقدیرینه اعتبار یوقدر. عبرت طبع سلیمده‌در. و طیبات انجق طبع سلیم اربابنك ایکرنمیوب خوشلاندقلری شیلردر. وقعا باری تعالی خلق و اختیار ایله بتون هر نوع حیواناتی خوشلانوب یه بیلیرلر. کرچه «خلق لکم ما فی الارض جمیعا» مدلولنجه اباحه اصلدر. و بو عمومه نظراً انسانلر باشقه هر حیوانه و هر شیئه اکل ایله دخی انتفاع مباح اولمق لازم کلیردی. فقط «یحل لهم الطیبات ویحرم علیهم الخبائث» مدلولی اوزره بو عمومدن خبائث اخراج ایدیلرك حل، طیبات تخصیص اولنمش و بناءً علیه اباحهٔ اصلیه‌یی تقیید ایچون بو بر اساس و بر قانون کلی اولمشدرکه حلال و حرامك تعیینده دلیل مخصوص بولنمادقجه بوکا مراجعت اولنور. و خبائثی تعیینده ایکرنیلن ذوقه اعتبار اولنماز. جاهلیت عربلری، بالاده بیان اولندیغی اوزره میته‌یی و بالجمله قبیلنده‌دن بر چوقلری شیلری بر چوق حالده طیبات اوله‌رق اعتقاد ایدرلر بعضلرینی سورهٔ انعامده بیان اولنه‌جغی اوزره بحیره، سائبه، وصیله، حام نامیله کندیلرینه تحریم ایدرلر ایمشلردی. بونلرك طیب اولدقلرینه حکم ایتدکلری حالده بعضی توهماتله طولایی یمزلردی. بوکا قارشی طیب اولان هر شیئك حلال اولدیغی بیان اولنمش و بو حکم «قل من حرم زینة الله التی اخرج لعباده والطیبات من الرزق» آیتیله ده تأکید بیورلمشدرکه اسباب و یا حکمت نزول بیاننده بو عبارتك قطعیاً نفعی ده واردر. شبهه یوقدرکه بو طیباتده بهیمهٔ انعامدن باشقه خوشلانلر و حتی بونلرك یاننده دخی خوشلرینه کیدن داخلدر. و صوکره «احلت لکم الطیبات» حلال اولان هر حیوانك جمیع اجزاسی ده حلال اولمق لازم کلمیه‌جکنی و مذکی اولان حیواناتك اجزاسی میاننده بولنان خبائثك ده حرام اولدیغنی اشعار ایتمکده‌در.

والحاصل طبع سلیمك و فطرت صحیحه‌نك خوشلاندیغی بونلر طیبات، حلال شیلردر. [وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ] — جوارح، جارحه‌نك جمعیدرکه اساساً جرحدن مأخوذ اولوب تأثیر معناسی ملاحظه‌سیله کاسبه معناسنه اسم اولمشدر. بناءً علیه جوارح، کواسب دیمکدر. بونك ایچونده ال، ایاق، و اعضا کبی آلت جرح و کسب اولان اعضایه جوارح دینلدیکی کبی اوطوناته یرتیجی حیوانات و قوشلره دخی کواسب و جوارح دینیرکه بوراده مراد بودر. مکلبین مکلبك جمعیدر. مکلب تکلیب ایدن یعنی حیوانات جارحه‌یی آو صیدینه ربیب الیشدیرن، آوجیلغه تعلیم ایدوب آورده تیز دیمکدرکه

بر کلب، صاحبی طرفندن قیشقیرتیلدیغی یره کیدر، چاغیریلنجه اجابت ایدر، آوی طوتونجه حبس ایدر یمز، صاحبی آلمق
ایسته ینجه قاچماز، زجر ایدلنجه دیکلر. و بونی اوچ کره یاپوب عادت ایدینیرسه معلم عد اولنور. احمد
ابن حنبل ایله ابن ابی لیلی، حسن بصری بر کره کافی کورمشدر. بو تعلیمه تکلیب دینلمسی تغلیب طریقیلهدر. زیرا مع الاکثر
تعلیم ایدیلن کلبلردر. مع مافیه هر یرتیجی حیوانه ده کلب اطلاق اولنور. نته کیم ابو لهبک اوغلی عتبه شام سفرینه
کیدرکن رسول الله «اللهم سلط علیه کلبا من کلابك = الهی بوکا کلبلرکدن برینی مسلط ایت» دیه دعا ایتمسیله
عتبه یی ده یولده آرسلان ییمش ایدی. بوندن ایچوندر بو تعلیمک معلوم کوپکه مخصوص اولدیغی ظن ایدلمملیدر. بناء علیه
معنی شودر: برده کلب ویا جوارح میاننده آوه آلیشدیرهرک اللهک سزه اوکرتدیکی ادراکاته تعلیم ایدرک
اوکرتدیککز معلم آوجی حیوانلر حلال قیلندی، بناء علیه بونلردن صورتیله انتفاع ایدر، بیلهرک آلیر صاتار سیکز
فقط یمهیه جکنز کندیلری دکل [فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ] سزه امساك ایتدکلری، طوتوب ویردکلری
آولردن یییکز» — دقت ایدلمک لازم کلیرکه «مما امسکن» دکل «مما امسکن» در. طوتدقلرینک
هپسی دکل برقسمی، اجزای طیبهسی نی یییکز، صوکره مطلقا «امسکن» دکل «امسکن علیکم» در. یعنی
کندیلرینه دکل سزه طوتوب ویردیکلرینی یییکز. شوحالده بر کلب معلم اولورسه و آوجی طرفندن سوق ایدیلیرده
بر آوی طوتار، جرح ایدر اولدورورده آوجی اوراده یتیشهمهدن اولمش اولدیغی حالده یتیشیرسه حلالدر. معلم جارحهنک جرحی
ذبح مقامنه قائم بر ذکاتدر. او اوندن بر آلتیدر. دیکر جوارح ده کذلك اوقده، مزراقده، تفنکده بویلهدر.
بناء حال دیری ایکن یتیشیلوب ذبح ایدلمسی شرط دکلدر. فقط جوارح مفهومی موجبنجه جرح لازمدر. جرح ایتمیوب
بوغار ویا چارپارده اولدوررسه بعضیلری «مما امسکن علیکم» ظاهراً مطلقدر دیهرک ینه
ییلیر دیمشلر ایسه ده دوغریسی بونک منخنقه ویا موقوذهدن فرقی یوقدر. عینی معناده داخلدر یینمز. صوکره
کلب معلم جرح ویا قتل ایتمسه اولقدر بر آزده ییمش بولنورسه یوده یینمز. چونکه او آوی کندی ایچون طوتمش دیمکدر.
«مما امسکن علیکم» دکلدر. مع مافیه سلمان فارسیدن، سعد بن ابی وقاصدن، ابن عمردن، ابو هریرهدن
ییلیر دیه روایت ده ایدلمشدر. مالك و اوزاعی ییلیر دیمشلردر. انجق بونلرده کلب ایله طوتمسه تفریق
ایدلمشدر. و قوتک ییمه اولمسی حلنه مانع اولمه جغنی کوسترمشدرکه حنفیه بوکا قائلدرلر.

بو صورتده بونلرك طوتدقلرندن ده ییڭ [وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ] و اوزرینه الله‌ك
اسمنی یاد ایدیڭ. یعنی کلبی و قوشی صالارکن بسمله چکیڭ [وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ] و هر
حالده الله سریع الحساب اولدیغندن امرلرینه مخالفتدن صاقینیڭ ».

« الیوم اكملت لكم دینكم واتممت علیكم نعمتی الخ » دیه تأکید و توثیق اولندیغی کبی نعمه یعنی
بو حلاللرك تأکیدی و بعده تعمیمی ضمننده بیوریلیورکه : [اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ] بوکوندن بتون
طیبات، هر نوع خوش نعمتلر حلال قیلندی. [وَطَعَامُ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ] بر ده اهل کتابڭ
طعامی یعنی کرك بو طیباتدن کسدکلری و اولدردکلری و کرك اکمك و سائره کبی مطعوماتندن سزه حلال [وَطَعَامُكُمْ
حِلٌّ لَهُمْ] سزڭ طعامڭز ده اونلره حلالدر. یعنی ییه‌ر و صاته بیلیرسڭز. » — طعامدن مراد
نه اولدیغی حقنده اوچ وجه واردر. برنجیسی ذبحه دیمکدر. ایکنجیسی اکمك و فاکهه کبی ذکاته محتاج اولمیانلردرکه
بری بر اثرسنده منقول اولان بودر. اوچنجیسی ذبائح و سائر هر نوع مطعوماتی شاملدر. اکثریت اوکی وجهی
ترجیح ایتمشلردر. چونکه ذبحه‌دن ماعداسنڭ طعام اولمسنده صاحبنه اختصاصی یوقدر. ذبحه ایسه ذابحڭ فعلیله
طعام اولابیلیر. و بوندن ایچون ده اهل کتابه اضافتنڭ بر معناسی واردر.

احکام قرآنده ابوبکر رازی دیرکه ابن عباسدن، ابوالدرداءدن، حسندن، مجاهد و ابراهیم و قتاده
و سدیدن روایت ایتمشلردرکه « وطعام الذین اوتوا الکتاب حل لکم » دن مراد ذبائحدر. فی الواقع ظاهرده
بونی اقتضا ایدر. کرچه طعام لفظی عمومی اوزره استعمال ایدیلیر کرك ذبحه‌لرینه و کرك سائر طعاملرینه شامل
اولور. فقط اظهر اولان بالخاصه ذبائح مراد اولنمقدر. چونکه اکمك، زیتون یاغی و سائر طعاملرڭ حکمی
ادیانڭ خصوصیتیله اختلاف ایتمز. بونلرده مجوسی و یا کتابینڭ فرقی اولمادیغنده کیمسه‌نڭ شبهه‌سی یوقدر.
محرماتده ذکر اولندیغی اوزره تذکیه‌سز ئولنلرڭ ده هرکیم طرفندن ئولدرولمش اولورسه اولسون حرام اولدیغنده
مسلمانلرڭ اختلافی یوقدر. شو حالده « طعام الذین اوتوا الکتاب حل لکم » دیه بالتخصیص اهل کتابڭ طعامنی
اباحه ایلمکدن مراد بالخاصه اختلاف اولنان ایلم حکمی اختلاف اولان ذبائحی حل ایتمك واجب اولور. الخ...
یعنی فائده بیانی بالخاصه ذبائح اعتباریله ظاهردر. بلکه « اوتوا الکتاب » کتابی اولمیانلردن احترازدر.

حال بوکه طعام خصوصنده اهل کتاب ایله دیگرلرینک فرقی انجق ذبائح و آو مسئله‌لرنده‌در. اهل کتابک میته‌سنه، دوموز
اتنه و شرابنه دائر بحث یوقدر. هر طعامی حلال اولمادیغی، محرماتده بولندیغی کبی کتابی اولمیانلرک هر طعامی حرام اولمادیغی
معلومدر. بناء علیه اهل کتابی تخصیص ایدرک دیگرلرندن احتراز ایله بو اباحهٔ مخصوصه‌نک فائده‌سی انجق ذبائحده
ظاهردر. دیمک که طعام، ذبائحده اولمق شرطیله عمومی اوزره ابقا اولنسه دخی نقطهٔ نظر و هدف بیانه بالخاصه
اهل کتابک کسدکلری و اولادقلری حلال اولدیغنی گوسترمک و بو صورتله ذکاة انجق دیانت یعنی مسلم ویا اهل کتاب
اولمق شرط بولندیغنی اکلاتمقدر. معمافیه "ذبیحة الذین اوتوا الکتاب" دینلمسه ایدی اوزمان ده سائر
طعاملرینک حرمتی شبهه‌سی حاصل اوله‌جق و متعاقباً "اطعام طعامک جوازی" اکلاشیله‌جقدی. بونک انجق طعام
لفظی ذبائحده اولمق شرطیله ذبائح و سائره‌ده عام اولمق اوزره اصل مفهومیله ملاحظه ایتمک و انجق اهل کتابله
دیگرلری فرقی ذبائح اعتباریله اولدیغنی ده ماسوا اولورسه اکلامق یعنی ذبائحک حلی دال بالعباره، دیگرلرینک
حلی دال بالاشاره اولورسه اخذ ایتمک لازم کله‌جکدر. و بوندن دولاییدرکه ابوبکر رازی ذبائح حقنده اخذ
تعبیرینی قوللانمشدر. شونی ده اونوتمامق لازمدرکه "ما اهل لغیر الله" صورت مطلقه‌ده حرام ایدی. اهل کتاب
ایسه ظاهرده توحید ادعا ایتدکلرندن طولایی ظاهر حاللرینه نظراً ذبیحه‌لرنده اللهدن باشقه‌سنک نامنی اعلان ایتمزلر
دیمکدر. بناء علیه بر یهودی ویا نصرانینک کسدیکی عجبا نه نام ایله کسدی دیه تدقیقه قالقیشمیه‌رق ظاهر حاللریله
اکتفا ایدرک یمک جائزدر. فقط بر نصرانینک مثلا بر قویون کسرکن ویا آوه کوندرکن "مسیحک
نامنه" دیدیکی بالذات دویلسه بر مسلمانک ده او قویوندن ویا آودن یمه‌سی جائز اولماز. چونکه بونک "ما اهل
لغیر الله" اولدیغی شبهه‌سز بر صورتده معلوم اولمشدر. اهل کتابک ظاهر حاللریله اکتفا جائز اولنجه مسلمانلغی
ادعاسنده بولنانلردن هانکی بر کیمسه‌نک ده ظاهرینه اکتفا جائز اوله‌جغنده و بناء علیه گرک اهل سنت اولسون گرک
اولماسین فرق اسلامیه‌دن هر کسک ذبیحه‌سی حلال اولدیغنده ده شبهه یوقدر. مگر که عیاذاً بالله ارتداد ایتمش
اولسون. چونکه مرتد اهل کتابه ده انتساب ایتسه کسدیکی اصلا یینمز.

طعام بحثنده اولان بو ذبائحدن صوکره [وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ] مؤمنه‌لردن محصنه اولانلر
یعنی حره و عفیفه مسلمان قادینلر و قیزلر، بونلردن باشقه [وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ]

اهل کتابدن اولان محصنه‌لر یعنی حره و عفیفه قادینلر و قیزلر دخی [إِذَآ آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ] احصان ایدرك یعنی تحت نکاحکزه آلارق [غَيْرَ مُسَافِحِينَ] = سفاح ایله آچیقدن [وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ] = ده دوست طوتمق صورتیله کیزلیجه زنا ایتمیه‌رك، اجرتلری اولان مهرلرینی کندیلرینه ویردیککز تقدیرده سزلره ایچون حلالدرلر.» .

کورولیورکه طعام خصوصنده ایکی طرفه مساعده کوستریلمیه مسلمانلره هم اهل کتابك طعاملری حلال ایدلدیکی هم ده اهل کتابه مسلمانلرك طعاملرینی اطعام ایتمك صورتیله متقابلاً الیسه ویریسه حلال قیلینمیه، فقط نکاح خصوصنده بو حق بر طرفه قصر ایدلمیه. یالکز مسلمانلرك اهل کتابدن عفت دائره‌سنده نکاح ایله قادینلر آلمالری تحلیل و بونکله مقدما سوره بقره‌ده کچن «ولا تنکحوا المشرکات حتی یؤمن» اهل کتاب قادینلری حقنده نسخ اولنمیه و متقابلاً مسلمان قادینلرینك اهل کتابه تزویجنه اصلا مساعده اولنمامسیله بو جهت حرمت اصلیه و سابقه اوزرینه ابقا ایدلمشدر. اولاً اشیاده «هو الذی خلق لکم ما فی الارض جمیعا» آیتنده بیان اولندیغی اوزره نفوس انسانیه و عرضه مسائلنده اباحه دکل حرمت اصلدر. ثانیاً بو حرمت اصلیه و ازلیه «ولا تنکحوا المشرکین حتی یؤمنوا» نهییله تأکید و تقریر اولنمشدر. (آیاده) ثالثاً سوره نساده «ولن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سبیلا» ایله بو حرمت و نهی دها عمومی صورتده توضیح ده قیلنمشدر. رابعاً بوده حلاللرك تخصیص و بیانی اولندیغی بو آیتده طعام هر ایکی طرفه تحلیل ایدیلرك نکاح ایچون ده بو نسبتده بیانه احتیاج اولدیغی حالده اهل کتابدن قادینلر آلمانك مسلمانلره حلی بیان اولنمسیله و مکنه‌سنده سکوت ایدلمشدرکه بونده بیانه ضرورت دینله بر قصد واردر. و بو صورتله مسلمان قادینلرینك اهل کتابه تزویجی اصلا موضوع بحث اولمیه‌جغی اخطار ایدلمسه حرمت اصلیه و سابقه او حیثیتده دفعه اولارق تقریر و توثیق اولنمشدر.

بیله واضح اولان عصر سعادتدن بری اجماع امت ایله ده معلوم بولنان بو مسئله‌یی اخطاریمزه سبب، زمانمزده ادیان اسلامیه بیلمه‌یه بعضی جاهللرك قرآنده بوکا دائر بر نص بولنوب بولنمادیغنی سؤال ایتمه‌لری اولمشدر. حال بوکه بویله حرمت اصل اولان مسئله‌ده مساعده ایدلمسه اولمه دیمك کافیدر. بناء علیه بو کبی حقنده منع واری دیه دکل مساعده واری دیه صورمق لازم کلیر.

بوراده کرك طعام و کرك نکاح فقره‌لرنده‌کی «الذین اوتوا الکتاب» اهل کتاب اولانلر یهود

ونصارادر. حضرت عمر رضی الله عنه عرب نصاراسندن بنی تغلب حقنده «بونلر نصرانیتدن شراب ایچمکدن باشقه برشی آلمامشلردر. وبنا علیه نصاری حکمنده داخل دکللردر» دیمش، امام شافعی ده بونی اختیار ایتمشسه ده جمهور وائمهٔ حنفیه، ظاهر کتابه نظراً علی العموم نصارای عربک ذبیحه لرینی دخی لا بأس دیمشلردر. ابن عباس نکاح فقره سنده اهل کتابدن مراد حربی اولمیانلر اولدیغنه وبنا علیه حربی اولان یهود ونصاری قادینلرینی نکاح جائز اولمادیغنه قائل اولمشدر. فقط بونده ده جمهور علماء آیتک اطلاقی اوزره حربی وذمی یه شامل بولندیغنه وبنا علیه حربی اولان اهل کتابدن قادینله تزوج ایتمک حرام دکل، بر ضرورت بولنمادقجه نهایت مکروه اولدیغنه قائلدرلر.

اهل کتابک غیرینه کلنجه: بونلردن مجوسیلر حقنده رسول الله «سنوا بهم سنة اهل الكتاب غير ناكحي نسائهم ولا آكلي ذبائحهم = مجوسیلره اهل کتاب معامله سی یاپیکز، فقط قادینلرینی نکاح ایتمه مک وکسدکلرینی یمه مک شرطیله» بیورمشدر.

مع مافیه دینا ره اهل کتاب طعام وقادینلرینه حلیت ویرلمه بو خصوصیتدن دولایی آیت نقطهٔ نظرندن ده بویله فتنه ایلمیه. چونکه [وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ] «هر کیم بو ایمانه یعنی بو دینه انکار ایدرسه کفر ایدرسه بتون عملی طوتولور. [وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ] «او آخرتده خاسریندن اولور.» —— بنا علیه اونلرک قیزلرینی ویا قادینلرینی تزوج ایدرکن ایمانی خللدار ایتمکدن، ارتداد تهلکه سنه دوشمکدن صوک درجه احتراز ایتملیدر. وبوندن دولاییدرکه حربیه لی تزوج مکروهدر. «ولأمة مؤمنة خير من مشركة ولو اعجبتكم».

عقود وعهود الهیه دن حل وحرمت احکامنک تفصیلی حرمه سنده اکمال دین واتمام نعمت ایله عهد ربوبیتک ایفا ایدلمش اولدیغی اکلاتیلدقدن وبو جمله دن اولمق اوزره حیات دنیویه مقاصدندن بولنان طیبات مائده، سورهٔ نسانک «فانکحوا ما طاب لكم من النساء» مفهومی تشریحاً طیبات مائده ایله برلشدیریلرک جماعت مؤمنینه حلال قلندقدن نهایت بوندن بویله ایفای عهد قضیه سنک تماماً عهدهٔ عبودیته توجه ایتدیکی، بوندن ده عقد ایمانه ایله اجرای احکام اسلامیه یه متوقف اولدیغی اشعار، ودنیانک بر ده آخرتی بولندیغی اخطار ایدلدکدن صوکره «الطيبات للطيبين» مدلولی اوزره نعم اخرویه نک استحقاقی ممتنده بو دینه الکلک بعد الایمانه مفتاح عبودیتی اولان امر فرقاندن بر ایله عقد عبودیتک

شويله بويوريلويور كه :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ
إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا
وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰى أَوْ عَلٰى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَاءَ
فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللّٰهُ
لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ● وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ إِذْ قُلْتُمْ
سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ●

مآل شريفى

اى ايمان ايدنلر ! نمازه قالقه‌جغكز وقت يوزلريكزى و ديرسكلره قدر اللريكزى و باشلريكزه مسح ايدوب هر ايكى طوپوغه قدر آياقلريكزى ييقايين . جنب ايسه‌كز تام ييقانين . اكر خسته و يا سفرده اولور ايسه‌كز و يا بريكز حاجت يرندن كلير و يا قادينلره طوقونور ايسه‌كزده صو بوله‌مازسه‌كز ، او وقتده تميز بر طوپراغه تيمم ايدين : نيت ايدوب اونده يوزلريكزه و اللريكزه مسح ايدين . الله‌ك مرادى سزى صيقيشديرمق دكل ولكن او سزى پاك ايتمك و اوزريكزده‌كى نعمتنى تمام ايتمك ايسته‌يور كه شكر ايده‌سكز ● الله‌ك اوزريكزده‌كى نعمتنى و سزك " سمعنا و اطعنا " ديديككز وقت باغلاديغى ميثاقنى اونوتماين . الله‌دن قورقين ، چونكه الله بتون سينه‌لرك ايچنى بيلير ●

بو آيت تيمم ديلمشدركه بخارى و مسلمده حضرت عائشه‌دن روايت ايدلديكى اوزره مشار اليهانك قلاده‌سنك

دوشدیکی سفرده گیجه لین صو بولنمیان بر موقعده قالنوب آبدست آلمغه قادر اولامادیغندن طولایی نازل اولمش و بوکبی
احوالده آبدست یرینه تیمم امر ایتمشدر. گرچه بو آیت اول امرده آبدستک فرضیتنی تثبیت ایتمکده و بناءً علیه عینیه نازل
بو آیت وضوء اولدیغی محقق بولنمقده ایسه ده آبدست ابتداء بو آیت ایله تشریع ایدلمش اولمیوب مکه ده نماز ایله برابر فرض
قیلنمش و حتی اسلامده هیچ بر زمانده آبدستسز نماز قیلنمامش اولدیغی معلوم بولندیغندن بونکله آبدستک فرضیتی
رأساً دگل احکام طهارتی استنباطده اساس اتخاذ ایدلمک اوزره تقریراً تثبیت ایدلمش و بونک کمی وضوءدن زیاده
تیممه مضاف قیلنمشدر. صحابه دن علقمة بن الفغواء رضی الله عنه دیمشدرکه بو «یا ایها الذین آمنوا اذا قمتم الی الصلوة»
آیتی نازل اولنجه یه قدر رسول الله صو دوکسه بولنورسه آبدست آلانجه قونوشمز، ده سلام آلمزدی. بز سویلرز او
سویلمز، بز سلام ویریرز او ویرمز و آلمازدی. یعنی ابو حیانک ده نقل ایتدیکی وجهله رسول الله بو آیتدن اول آبدستسز
بولنسه یایمه سویلمز سوزه بیله سویلمزدی. بناءً علیه بونک نزولی آبدستک هر عمل ایچون دگل نماز ایچون فرض
اولدیغی بیان ایله رسول الله ه رخصت افاده ایتمشدر. ذکر اولنان سفر، اهل قصه سنک ظهور ایتدیکی غزوهٔ بنی مصطلق
اولدیغنه، بونکده آلتنجی سنهٔ هجریه شعباننده حدیبیه سفرندن اول وقوع بولدیغنه گوره بو آیت سورهٔ مائده دن اول
نازل اولمش اولدیغنده و حتی بو سوره نک حدیبیه دن صوکره نازل اولدیغی سویلندیکنه نظراً مقدماً نزولی اولمش ایکی آیتی
دیمک اولور. فقط اولو بحثه لازم گلیر که سورهٔ نساده «یا ایها الذین آمنوا لاتقربوا الصلوة وانتم سکاری»
آیتنده دخی تیممه ایدی. بابده.

قرائت — [وَأَرْجُلَكُمْ] ابن کثیر، ابو عمرو، عاصمدن ابوبکر شعبه، حمزه، ابو جعفر
خلف عاشر قرائتلرنده «لام» جر ایله اسره ده متابعتنده یعنی نافع، ابن عامر، عاصمدن حفص، کسائی،
یعقوب قرائتلرنده نصب ایله اوسته ده اوقونور. نصب ایاقلرک یوز والی کبی «فاغسلوا» یه تعلقنده، جرده
«وامسحوا» یه تعلقنده ظاهردر. و بو ایکی قرائتک بربرینه توفیقی فقها نظرنده بر مذهب اختلافی حاصل اولمشدر.
زیرا بریسنه گوره ایاقلر یقانمچه، بریسنه گوره ده مسح ایله اکتفا اولنه بیلمک گورونور. بونک الک گوزل دال
صحیح صورت حلی چیبلاقده ایاقلرک یقانمسی، سنت مشهوره ایله ثابت اولدیغی وجهله آبدستله گیلمش مستلری اوزرینه
اوزرینه ده مسح ایدلمسیدر. جمهور اهل سنتک مذهبی بودر. تفسیر نقللرده: صحابه دن یالکز ابن عباس و انس

ابن مالك، تابعیندن عكرمه وشعبی وابو جعفر محمد بن علی الباقر دن «آیاقلرده آبدستك فرضی مسح» اولدیغی نقل ایدلمشدر كه شیعه دن امامیه‌نك مذهبی بودر. بونلره جمهور فقها ومفسرین ایسه «آیاقلرده آبدستك فرضی یقامقدر» اولدیغی بیان ایتمشلردر. ظاهریه‌نك رئیسی اولان داود اصفهانی ده «هر ایكیسنك جمعی واجب» اولدیغنه قائل اولمشدر كه بوده ائمهٔ ظاهریه دن ناصر للحقك قولیدر. حسن بصری ایله محمد بن جریر طبری ده مكلفك مسح ایله غسل بیننده مخیر اولدیغنی سویلمشلردر. بونلرك مناقشه‌سی كتب فقهیه‌ده مبسوطدر. بوراده آنجق شونی سویلیه‌لم كه جنابلرده آیاقلرده مسحی تجویز ایتمك آیتك نهایتنده «یرید لیطهركم» دینیلمش اولماسیله حكمت طهارته قطعیاً منافی بولندیغی وهر یقانماسه كیرلی آیاقلرك جبهاله كیرمه‌سی طهارت سوزیله طورسون عن العاده نظافت ایله بیله قابل توفیق اولمادیغی آشكاردر. [illegible] آیاقلری كوزلجه یقانمامسه وادكلرینه بر آز قورو دوقنمش قالمسه اولانلر حقنده رسول الله «ویل للاعقاب من النار = وای شو اوكچه‌لرك آتشده حالنه» بیورمسه وتكرار یقانمه‌سنی امر ایتمشدر. بورده مراد مسح اولسه ایدی «برؤسكم» كبی «وارجلكم» دیمك كافی اولوردی «الی الكعبین» قیدینه هیچ ده لزوم قالمازدی. بوده اساس فرضك یقامقده اولدیغنی ومسحك بوراده اعتبار ایتمسی لازم كلدیكنی اشعار ایدر. حاصلی آیاقلر حقنده یقامقده اولان حكم، مسح ایله مجملدر وسنت سنیه ایله بیان اولنمشدر.

«اولامستم النساء» طبقی سورهٔ نساده‌كی كبی «لمستم النساء» دخی اوقونمشدر. اوراده باقیه.

[یَاأَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا] ای ایمان ایدنلر — معلوم یا ایماندن صكره ایلك وظیفه نمازدر — سز [إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلٰوةِ] نمازه قالقدیغكز یعنی نماز قیلمق ایسته دیككز وقت [فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ] یوزلریكزی و درسكلره قدر اللریكزی یقایكز [وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ] باشلریكزه مسح ایدیكز [وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ] ایكی طوبوغه قدر آیاقلریكزی ده» — یعنی آیاقلریكزی ده یقایكز، یاخود مسحی ایسه مسح ایدیكز. بو تمیزلكی یاپمادن نماز، نماز اولماز. «لایقبل الله صلاة بغیر طهور = الله طهارتسز هیچ بر نمازی قبول ایتمز». بوكا طهر = تمیزلك، وضوء = آبدست دینیر. وایشته آبدستك فرضی بونلردر. دكور ویوركه بوده درت شیئه عبارتدر. اوچ غسل، بر مسح. امام شافعی بونلرك ترتیبی ده داخل اولمق وبرده نیتسز عبارت اولمیه جغی ملاحظه سیله نیت ده حسابه قاتیلمق اوزره آلتی، احمد بن حنبل

حضرتلری ده بونده آغیز و بورونک ایچلرینک دخی داخل اولدیغی اعتقادیله مضمضه و استنشاقی ده داخل ایدوب سکز صایمشدر . حنفیه جه ایسه نیت ، ترتیب ، مضمضه ، استنشاق سنتدر . و آبدستک دها بر طاقم سنتلری و آدابی واردر که بونلری بیلمکلدر . هپسنک باشنده بسمله واردر . آیتک ظاهرینه باقیلیرسه هر نمازه قالقارکن آیریجه بر آبدست آلمق لازم کبی کوریلیور . بوندن ایچوندر که ظاهریه هر نماز ایچون آیریجه بر آبدستک فرض اولدیغنه قائل اولمشلردر . مع الاکثر رسول اللهک و خلفاء راشدینک بویله یاپدقلری ده محققدر . فقط بونی فرض دکل سنت دیرلر . چونکه فتح مکه کونی رسول الله بش وقت نمازی بر آبدست ایله قیلنجه ، حضرت عمر ده «یا رسول الله بونی اول یاپمادیغک بر شی یاپدک» دینجه ، جوابنده «عمداً یاپدم یا عمر» بیورولمش اولدیغی ده روایةً ثابتدر که بونی عمداً جوازی کوسترمشدر . صوکره آیتک تمامیله ظاهرینه باقیلاجق اولورسه آبدستک انجق نمازه قالقدیغی زمانه آلینه بیلمسی لازم کله جک و بنا علیه اوتورورکن آبدست آلوب ده نمازه قالقمق دخی کفایت ایتمیه جکدر . بونی ایسه ظاهریه دخی قائل اولمامشدر . دیمک اولورکه بو نقطه ده آیتک ظاهری مراد اولمادیغی متفق علیه بولندیغندن کرک دلالت حال و کرک بعض فقره لرده حدیثک تصریحی قرینه لریله آیتک اطلاقی یا خطابی آبدستی اولمیانه تخصیص ویا «اذا قمتم محدثین» یعنی آبدستسز اولدیغی حالده نمازه قالقدیغکز وقت معناسیله تقیید اولنه رق تفسیر ایدلمک لازم کلیر . و او حالده آبدستک سبب وجوبی مطلقا اراده صلاة دکل ، حدث شرطیله اراده صلاة دیمک اولورکه جمهورک قولی ده بودر . صوکره شایان دقتدرکه «وامسحوا رؤسکم» دکل ، باء ایله «وامسحوا برؤسکم» بیورلمشدر . بو ایسه «باشلریکزی مسح ایدیکز» دیمک دکلدر . نصلکه «مندیلی سیلدم» دیمکله «مندیل ایله سیلدم» دیمک آراسنده فرق واردر . بوراده مسحک باشه یاپیلدیغی و باشک آلت مسح اولمیه جغی ظاهر بولندیغی حالده «با»نک ادخالی بر معنای آلته اشارت ، بو ایسه عرفاً بر الدن عبارت اولمقله بو صورت افاده دن و برده «ناصیه» حدیثندن ائمهٔ حنفیه «الیکزی بعبارة اخری الکزله باشکزه مسح ایدیکز» معناسی آکلاشیلدیغنی کوسترمشلر و مسحک فرضی جزئی بر حرکتله تمام بر الک مقداری ، تعبیر آخرله ناصیه مقداری ، تعبیر آخرله درتده بری اولدیغی و تمامنی مسح سنت بولندیغنی بیان ایتمشلردر . فقط امام مالک و احمد بن حنبل تمامنی مسحک فرض اولدیغنه ، امام شافعی ده بر پارچه یه دوقونماسنک کافی بولندیغنه قائل اولمشلردر .

غسلك ماهيتى ؛ صوى اعضانك اوزرنده تماميله آقيتمقدر . اوغمق شرط دكلدر . بنا عليه صويه دالمقله ده غسل دينر . آبدست ، حدثدن طهارت يعنى اعتبارى وغير مرئى بر ملوثلكدن تميزلك اولديغى ايچون بونلرده نجاستدن طهارت ايچون اولديغى غسلى بربرينه قاريشديرمامليدر . نجاستدن طهارتده ييقامق ايچون زائل اولنجه يه قدر ييقامق وايجابنه كوره اوغمق ويا سيلمك لازم ايسه ده آبدستده بويله مانع طهارت اولان كير وپسلكلر دها اول ازاله بولنمقده مرئى اولان حدثى ازاله ايچون بر دفعه ييقامق كافى اوله بيلير . فرضى بو قدردر . چونكه امر تكرار ايجاب ايتمز ، فقط ايكى دها ايله اوچ دفعه تكرار سنتدر . اوغمق ده سنتدر . انجق امام مالك اوغمق فرضدر ديمشدر .

مسح ، اساساً بر شيئه دوقونمق وعرفاً ال سورمكدر . شرعاً ده فرضى دوقونمقدر . بنا عليه باشه مسح تازه ، غير مستعمل بر ياشلغك مقدار مطلوبه اصابتى ديمكدر . بونده تكرار سنت دكلدر . فقط مستحب بر مسح تسويه سى اوله بيلير .

ايشته نمازك شرطلرندن بريسى بويله آبدستدر . فقط بونك كفايتى جنابت اولماديغى تقديرده در . [وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا] واكر جنب ايسه كز ، يعنى رؤياده ويا يقظه ده دفق ايله انزال منى ويا انزال اولمسه بيله التقاء ختانين ايله اولسه ايسه [فَاطَّهَّرُوا] تطهر ايديكز ، كندى كزى باشدن طرناغه تماماً ييقايوب تميزلييكز ، غسل ايديكز » — سوره نساده «حتى تغتسلوا» ديه اغتسال ايله تعبير بيورولمشدى . بوراده تكلف صيغه سيله تطهر دينلمسى واغتساله مبالغه ايدلمسى لزومنى كوسترمشدر . بونك ايچون حرجه دار ايلمه اوزره ممكن اولان هر طرف ييقانمالى وحتى آغيز بورون ايچلرى بيله ييقانمليدر . آبدستده سنت اولان مضمضه واستنشاق غسلده فرضدر .

لكن بو غسل وآبدست معذرت بولنمديغى تقديرده در . [وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى] واكر خسته اولور [أَوْ عَلَى سَفَرٍ] ويا سفر اوزرنده بولنور [أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ] ويا هر هانكى بريكز خلادن كلير [أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ] ويا قادينه دوقونورسكز ده [فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً] بر صو بولمازسه كز » — يعنى يا تحريات لازمه دن صوكره حقيقةً بولمازسه ويا خسته ليه

ویا سفر مانع تحری ویا مانع استعمال اولدیغندن طولایی تحریه ویا استعماله قدرت چاره بوله مازسه کز او زمان
آبدست ویا غسل یرینه [فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا] هوسه دیمز پاک صعیده تیمم ایدیکز. نیت ایلیکز ده
[فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ] او صعیددن یوزلریکزه و قوللریکزه مسح ایدیکز.» —
مرضه ویا سفر قیدلری صویی بولمغه ویا قوللانمغه مانع اولان عذرلری، خلالده کلمک ویا قادینه طوقونمق ده
آبدستی ویا غسلی ایجاب ایدن سببلری، صویی بوله مامقده بونلرک یرینه تیمم شرطنی گوسترمکده در.
بونلرده که خلالده کلمک بر یردن بر نجاستک چیقمه سندن کنایه در که لسانمزده آبدست بوزمق تعبیر اولنور. عند الحنفیه
بویله در. فقط امام شافعی سبیلیندن چیقمقی دیمسه، امام مالک ده سبیلیندن چیقمقی معتاد اولانه تخصیص ایتمشدر.

سورهٔ نساء آیتنده تیمم، صعیدک معنالری ودها بعضی ایضاحات کچمیش اولدیغندن اوراده باقیکز.
بوراده فضله اولرق «منه» قیدی ذکر ایلیسه ده بو صورتله تیممده مجرد قصد و نیت ایله مسح کفایت ایتمیوب صعیده
تماس ایتمک ده لازم اولدیغی اشعار اولنمشدر. «من» ابتدا ویا تبعیض اولمغه محتملدر. ابتدا اولدیغنه گوره
الک صعیده دوقونمسی کافیدر. تبعیض اولدیغنه گوره ده بر حال الده یوزه و قوللره ده یاپیشمقی سوروکلک
لازم گلیر. اولکی حنفی، ایکنجی شافعی مذهبیدر. طاشه ویره و صعده تیمم جائز اولوب اولمه مسی حقنده کی
اختلافک منشأی بودر. ابتدا اولمسی رخصت، تبعیض اولمسی احتیاطدر.

شمدی، صاقین «بو کلفتدر، بو زحمتدر؟» دیمه یکز [مَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ
مِنْ حَرَجٍ] بو طهارت ویا تیمم امرلریله اللهک مرادی سزه بر تضییق یاپمق، حرج وزحمت قویمق دکل
[وَلٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ] ولکن او سزی تطهیر ایتمک، مادی معنوی، گورولور گورولمز پیسلکلردن
و گناهلردن تمیزلمک [وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ] و سزه نعمتنی تماملامق ایستر که [لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ] شکر ایده سکز — ظاهراً و باطناً تمیزلنوب ذوق نعمتی طاداسکز، نعمتی
و منعمی گوره سکز.» — بنا علیه دینده حرج یوقدر. تکالیف دینیه کلفت و زحمت دکل بر نعمت اتمامیدر.
آبدستک، غسلک، تیممک حکمتی نظافت مادیه و طهارت معنویه در. طیبات طبیعیه ایچون اولدیغندن طهارت
نعمت و سعادتک تماماً تماملانمسنه سببدر. بو ده شکره سببدر. شکرده «لئن شکرتم لأزیدنکم» موجبنجه

ازدیاد نعمت و سعادته سببدر . بو صورتده تمامك فوقنده نعمت و سعادت نامتناهی بر ازدیاد ایله جریانه ادروب کیده جك دیمکدر . بالاده « واتممت علیکم نعمتی » بیورلدیغی حالده اوزنه صوکره بوراده « ولیتم نعمته علیکم » بیورلمسی ، دها طوغریسی نزولده مقدم بولنانه بو آیتك بو وجهله ترتیبده تأخیر اولنماسی کوستریرکه اوراده اتمام نعمت بر اتمام اضافی و دنیویدر . بوراده دها اتمی وعد اولنان نعمت ده ابدی و نامتناهی اولان نعمت اخرویه در . بو وجهله بونده « انما توفون اجورکم یوم القیمة » ، « واتقوا یوما ترجعون فیه الی الله ثم توفی کل نفس ما کسبت وهم لایظلمون » مضمونه ده بر اشارت واردر . نهایت بوراده سوره ده آکلاشیلیورکه نعمت و سعادتك ان بیوکی شکراندر . وان سعودکیه رجوعی شکر ایله شروع اولنور . دنیوده رضوانه بونك نتیجه سیدر . سورهٔ فاتحه ده « الحمد لله » ه باقه .

خلاصه ، زیاده نعمت شکر ایله ، شکرده نعمتی اونوتمامق قائم اولدیغنده بو خاطره‌یی یاپیکز [واذکروا نعمة الله علیکم] واللهك سزه اولان نعمتنی وعلی الخصوص نعمت اسلامی اونوتمایکز ، دائما یاد ایدیکز شکر ایدیکزکه تمام بو شکر حمد ایده‌سنزز . [ومیثاقه الذی واثقکم به اذ قلتم سمعنا واطعنا] واو میثاقی یاد ایدوب ایفا ایدیکزکه الله اونکله سزی « سمعنا واطعنا » دیدیککز زمانده توثیق ایتمش ، محکملشدیرمشدی » — بوراده سورهٔ بقره نك ختامنده کی « سمعنا واطعنا غفرانك ربنا والیك المصیر الخ » ایمانه و توثیقنه بر اشارت بولندیغی ظاهردر . بو میثاقدن مراد ، لیلهٔ عقبه ده و بیعت الرضوانده واقع اولان میثاقه اولدیغی دیرلر ایله اولان بو میثاقك الله اسنادی « ان الذین یبایعونك انما یبایعون الله » مدلولنه مبتنی بولندیغی ده سویلنمشه ایسه ده بونك تکوین عالم و خلقت آدمده مندمج اولوب فاتحه ده « ایاك نعبد وایاك نستعین » دیه مقداریله وصوکره یدی ردیف بتون مسلمانلرك پیغمبره بیعتده ، نشئه‌لرکده جمیع احوالده سمع و طاعت اساسی اوزرنده ایمانه واتباع وبیعتده توثیق اولنان وبناء علیه بتون میثاقلری شامل بولنان عهد ازلی اولمسی دها واضح ودها جامعدر . مجاهد ، بو میثاقدن مراد « واذ اخذ ربك من بنی آدم من ظهورهم ذریتهم » آیتنده بیان اولنان « الست بربکم قالوا بلی » میثاقی اولدیغنی ، سدی ده ، الله تعالینك توحید و شرایع حقنده نصب ایتمش اولدیغی دلائل عقلیه وشرعیه اولدیغنی سویلمشدر واکثر متکلمین بونی اختیار ایتمشلردرکه بونلرك هپسی عینی ماده راجعدرلر . چونکه احتمال میثاقده

بردر. نتكم آيتده بويله صورت توثيقه سيدر. حتى بو تذكيرده بر توثيقدر. بو تذكيرك حاصلی «اوفوا بالعقود»
ايمانك قبولی سببيله انسانه اولديغی اخطاريله اجراسنی توثيقدر. بناء عليه معنی شويله ديمك اولور:
«خلقتكزك بوتون صفحات متقدمه‌سنده وعجز مطلقكزك حكم سورديكی ادوار وجوديه‌كزده فطرة
باغلانمش اولديغكز وصوكره احتياجاتكزك تخفيفه ايديكی املكزك قاپيلاشديغی سقوطلی درلكزده عشق
ودنيكزده صميم قلبكزدن قوپارق مناجاتكزله «سمعنا واطعنا» ديه قونتی ميثاقكزله توثيق ايتديككز اوعهد عبوديتی،
خاطر كتيرمكله، نعمتنه ايرمكه باشلاديغكز ايام وسعت واطمينان موقعنده اونوتوويرميكزده او نعمت اسلامی
وهدايت ايمانی ذوقله تكراريله ياد ايدوب عقدلركزی تماماً ايفا ايديكز [واتقوا الله] والله دن قورقيكزده
بونلری اونوتوب نانكورلك ايتميكز، قلبكزی بوزمايكز. چونكه [ان الله عليم بذات الصدور] در.
سينه‌لركزده كيزلنن الك خفی سرلری بيلير، بناء عليه يالكز طهارت جسمانيه ايله دكل، هم جسمانی هم روحانی،
هم ظاهری هم باطنی بر طهارت تامه ايله طيب وپاك اولارق كمال عبوديتله حضور الهيه كليكز، ونعمتك تمامنه ايروب
شكر ايديكز.

او حالده:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ
عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ •
وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ • وَالَّذِينَ كَفَرُوا
وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ •

مآل شريفی

ای او بتون ايمانه ايرنلر! الله ايچون طوراندن حاكملر، عدالت نمونه‌سی شاهدلر اولكز وصاقين بر قومه

بغضكز سزى عدالتسزلكه سوق ايتمسين ، عدالت ايدك ، تقوايه اك ياقين اولان اودر . اللهدن قورقيك
متقى اوليك چونكه الله هر نه ياپارسه‌كز خبيردر ● الله ايمان ايدوب صالح عمللر ياپان قوللرينه سوز ويرمشده
بيوردى : هم مغفرت وار اونلره هم اجر عظيم ● كفر ايدوب آيتلريمزى تكذيب ايدنلره ده شو : اونلر اصحاب جحيم ●

ديه توحيدك غايۀ اخلاقيه و حكمت اجتماعيه و سياسيه‌سنى خلاصه ايدن بو آيتك نظيرى سورۀ نساده
گچمش ايدى . فقط اوراده «قوامين بالقسط شهداء لله» بوراده ايسه «قوامين لله شهداء بالقسط»
بيورولمشدر . گرچه ايكى معنانك متلازم اولدیغنده شبهه يوقدر . البته قائم بالعدل اولان قائم لله ، قائم لله
اولان ده شاهد بالعدل اولور . و بناءعليه افادۀ صرف كلامده بر تفنن و تنوع عبارتدن ظن ايديله‌بيلير . لكن
دقت ايديلنجه آكلاشيلير كه اوراده اصل مقصد طعمه حادثه‌سنده اولدیغى گبى محبت و التماس موقعنده عدل و حقانيتى
گوزه‌تمك كنديسى و سوديكى متعلقاتى عليهنده بيله اولسه حقى اعتراف و عدالتى اجرا ايتديرمكدر . بوراده ايسه مقصد
دشمنلر لهنده بيله حق و عدالتى التزام و تطبيقه ايتمكدر . يعنى اوراده سياست داخليه ، بوراده ايسه سياست خارجيه
نقطۀ نظرى غالبدر . ثانياً اوراده سياق كلام توحيدده عدالت ايله الله‌ه اختصاص و عبوديتى تأمين‌در . بوراده
ايسه الله‌ه اختصاص و عبوديت ايله قولله عدالتى تأمين‌در . هر ايكى نقطۀ نظرلرده اوكنده قيام بالعدل ايله
بوراده قيام لله ايله باشلامه مناسب اولدیغى درکاردر . بناءعليه :
[يا ايها الذين آمنوا] اى مؤمنلر ! يالكز ابدست آلوب نماز قيلمقله قالمايكز ، دائماً
اوزمانده الله‌ك حضورنده قيام ايده‌بيلمه غيرت ايديكز [كونوا قوامين لله] دائما الله ايچون قوام
اولكز . يالكز لازم گلنجه هر ايشى الله ايچون صاريلوب الله ايچون اجراى احكام و ادارۀ امور ايديكز [شهداء
بالقسط] حسب عدل و حقانيت صاحبى اولارق انفاذ حق ايديكز ، هر فعلكز ، هر قولكز الله ايچون اولسون
هر وجهله عدل و حقه شاهد اولكز ، اجراى عدالتده نمونۀ امتثال اولكز . [ولا يجرمنكم شنآن
قومٍ أنْ لا تعدلوا] بر قومه شدتلى بغضكز ويا اونلرك سزه بغضه و عداوتى سزى عدالتسزلكه سوق ايتمسين
— بناءعليه حقلرنده طوغرو شهادت و عادلانه حكم ايتمكده ويا مثلا ، قذف ، غير محاربى قتل ، نقض عهد

دسائسه کبی حاللر اولسه بیله شدیدی ارتکابه ایله جور و تعدی یاپمیکز. کناه موقعنه سبب اولماسین [اعدلوا

هو اقرب للتقوى] عدالت یاپیکز که عدل، تقوایه اقربدر. اللهك قارشیسنه کیرمك ایچون الڭ

یاقین واسطه‌در. « — ارتق سیاست خارجیه‌ده دشمن اولانلر حقنده عدالت بو درجه احتیاطله واجب

اولورسه سیاست داخلیه‌ده و مسلمانلر حقنده اجرای عدالتك نه بیوك بر فریضه اولدیغنی و سوره‌ نسا آیتنده

نه قدر اعتنا ایتمك لازم کلدیکنی قیاس ایدیکز. اوت، عدالت بویله بیوك و تقوایه الڭ یاقین بر وظیفه‌در.

لکن عینیله تقوا ده کلدر. بوندن ایچون عدالت یاپیکز [واتقوا الله] و اللهدن اتقا ایدیکز — تقوادن مقصد

بودر. بتون فلاح، بتون ایسه بونده‌در. اللهدن قورقیان عدالتده یاپامایان. بنا علیه اللهك اوامر

و احکامنه مخالفتده بولونمقدن صاقینوب وقایة الله کیریکز. چونکه [إن الله خبير بما تعملون] در. ایی و یا کوتو

هیچ بر عملدن غفلت ایتمز و هیچ برینی جزاسز براقماز.

[وعد الله الذين آمنوا وعملوا الصالحات] او ذات عموم جلیل اولان الله، ایمان ایدوب

طهارت و صلاة، عدل و تقوی کبی صالح عمللر یاپان و عقدلری ایفا ایدن کیمسه‌لره شویله وعد ایتدی:

١ — [لهم مغفرة وأجر عظيم] اونلره هم مغفرت، هم ده اجر عظیم واردر.

٢ — [والذين كفروا وكذبوا بآياتنا] کفر ایدن و آیتلریمزی — که اشبو عدل و تقوی

امرلری و وعد و وعید امرلری ده بو جمله دندر — تکذیب ایدنلر [أولئك أصحاب الجحيم] بونلرده

هپ اصحاب جحیمدرلر. «لهم مغفرة وأجر عظيم» برده «أولئك أصحاب الجحيم» ایشته عاقبت عمللرك

جزاسی یا او، یا بودر. بو ایکی قضیه اللهك تغیر قبول ایتمز وعدیدر. بوکا دنیاده بر مثال اولمق اوزره:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ

يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ

الْمُؤْمِنُونَ ع ●

مآل شریفی

ای او بتوبه ایمان ایدنلر! الله‌ك اوزریکزده‌کی او نعمتنی که بر وقت سزه بر قوم ال اوزاتمغه قورشمشلرده او بونلرك اللرینی سزه طوقونمقدن منع ایتمشدی، سز حسب الله قورقوك، و مؤمنلر یالکز الله‌ه طایانسینلر●

بونك سبب نزولنده بری عمومی، بری ده خصوصی اولمق اوزره ایکی وجه واردر:

۱ — ابتدالرده مشرکلر غالب و قاهر، مسلمانلر ایسه مغلوب و مقهور ایدیلر. مشرکلر تمادیاً مسلمانلری بلایه صوقمق، یا صومق، اولدورمك، یا خود لا محاله ایسته‌یورلر. الله تعالی ده اونلری مقصدلرندن منع ایدیور، مسلمانلری وقایه ایدیوردی. بو صورتله آز زمان ایچنده اسلام قوتلندی، مسلمانلرك شوکتی بویودی و مشرکلرك اللری قیریلدی. ایشته بوراده بو نعمت خلاصه تذکیر ایدلمشدر.

۲ — بر وقعهٔ مخصوصه‌یی تذکیر ایتمشدر. ابن عباس و مقاتلك بیانلرینه کوره حضرت پیغمبر بنی عامره بر سریه کوندرمشدی، بر معونه‌ده هپسی شهید اولمشلر، آنجق بنی عامر ارقه‌سنده بولنان اوچ کیشی قورتولمشلردی که بونلردن بریسی عمرو بن امیة الضمری ایدی. بونلر دیکرلرینك رسول الله‌ه اخبار کیفیت ایچون برابر کلدیلر، یولده بنی عامردن اولدقلرینی سویله‌ین ایکی کیشی‌یه تصادف ایتدیلر، ایکیسنی ده اولدوردیلر. مکر بونلر بنی سلیمدن ایمشلر، رسول الله ایله امانلری وار ایمش، بونی بیلمدیلر و خطا ایتمش اولدیلر، بناء علیه بنی سلیم کلدیلر، دیت طلب ایتدیلر. بونك اوزرینه رسول اکرم صلی الله علیه و سلم معیت سنیه‌لرنده چهار یار کزین ابوبکر، عمر، عثمان، علی رضی الله عنهم بولندقلری حالده چیقدیلر، بنی نضیره واردیلر. چونکه بونلر کندیلرینه قتال ایتمه‌مك و خونبها و دیتده اعانه ایلمك اوزره رسول الله ایله معاهده عقد ایتمشلردی. حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم "اصحابم بری بنم امان ویردیکم ایکی کیشی‌یی اولدوردی، بکا دیتلری لازم کلدی، بوکا سزك اعانه‌کزده بولنمکزی ایسته‌یورم" بیوردی، اونلرده بیوردیکز، یمکلریمزی ییکز، ایسته‌دیککزی ویریرز" دیدیلر و آرالرنده رسول الله و اصحابنه

بر سوء قصد یاپمایه ده قرار ویررلر. عطانك روایتنه كوره اوزرینه دامك اوستندن بیوك بر طاش یووارلایوب
ازمك ایچون ده قرار ویررلر و حاضرلانیرلر. بونك اوزرینه جبرائیل نازل اولوب حضرته كیفیتی خبر ویریر. رسول الله درحال
قالقار، حركت ایدر. یهودیلر «چیقدیغنی قاپیانور» دیرلر. رسول اكرم عزملرینی وحی ایله خبر ویردیكنی سویلر،
واجیلیر. بو آیتك سبب نزولی بالخاصه بو وقعه اولمشدر. قومیه برار. بوكا تفسیر یهود دیرلر. بوندن بشقه
دها بر طاقم واقعات واردر كه بعضلری سوره نساده صلاة خوفی اراییه «فاذا كنت فیهم فاقمت لهم
الصلوة» آیتنده سبب ایتمشدر.

یعنی [يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا] ای مؤمنلر — نعمت الهیه یالكز ایصال خیر قبیلندن اولانلر
دكل، شردن دفاع صورتیله اولان بیچه نعمتلر ده واردر. بونك ایچون [اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ]
اللهك سزه شو نعمتنی ده اونوتمایكز، شندی اولاییگزكه [إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ]
تعالی بر قوم سزه ال اوزاتمق ایستمشلردی ده [فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ] الله اونلرك اللرینی
سزدن منع ایتمشدی، اونلر ساده یالكز الله دن باشقه كیمسه یاپابیلیردی. بنا علیه [وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ] مؤمنلر بونلری اونوتماسینلر ده الله توكل و استناد ایتسینلر — الله دن باشقه اعتماد و استناد
اولنه جق هیچ بر شی اولمادیغنی بیلسینلر، او احمقلر كبی دنیایه ویا سوكا بوكا میل و استناد ایدرك اللهك
میثاقنی نقض ایتمكدن صاقینسینلر، عقدلری ایفا و بحق الله قیام ایله داخل و خارجده عدل و تقوی
ایله اجرای احكام و اعلای اسلام ایلسینلر.

باقیكز، نقض میثاق نه قدر شنیع و عاقبتی نه فنادر:

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ
إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ
وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ●

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ
وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ
فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ● وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى
أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ
إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ●

مآل شریفی

جلالی حقی ایچونکه الله بنی اسرائیلدن میثاقنی آلمشدی و ایچلرندن اون ایکی نقیب گوندرمشدی و الله بیورمشدی : خبریکز اولسون بن سزکله برابرم، جلالم حقیچون اگر سز نمازی قیلار، زکاتی ویرر و رسوللریمه ایمان، کندیلرینه قوت ویروب یاردیم ایدر، و الله قرض حسن اقراضی معاملهسی یاپارسه کز البته طرفکزدن قباحتلرکزی کفارت ویررم و سزی آلتندن نهرلر آقار جنتلره قورم، بوندن صوکره ده هر کیم نانکورلک ایدر کفره صاپارسه آرتق دوز یولک اورته سندن چیقمش، کندینی ضایع ایتمش اولور ● صوکره بو میثاقلرینی نقضه ایتدکلری ایچونکه بز اونلری لعنتلدک و قلبلرینی قاصقاتی ایتدک، کلمهلری یرلرندن اوینادوب تحریف ایدرلر، اخطار ایدلدکلری شیلردن حظ آلمایی اونوتدیلر، ایچلرندن پک آزی مستثنی اولمق اوزره اونلردن ده دائما خائنلکلرینه مطلع اوله طوروروسک، ینه سن اونلردن عفو ایت و آلدیرما، چونکه الله احسان ایدنلری سور ● «بز نصارایز» دیینلردن ده میثاقلرینی آلمشدق، درکن بونلر ده اخطار ایدلدکلری شیلردن بر چوغنی اونوتدیلر بز ده آرالرینه قیامت گوننه قدر سوره جک بغض و عداوت براقدق، بالآخره الله اونلره نه صنعتده بولندقلرینی خبر ویره جک ●

[وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ] بر زماندر الله بنی اسرائیلدن میثاقنی آلمشدی.

[وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا] « و اونلردن ده اون ایکی نقیب گوندرمشدك » — اوّلکی جمله‌ده « الله » ایکنجیده « بز » دیه غیابدن تکلّمه التفات ، اظهار عظمت و کبریا و بو نقیبلرك حضرت موسی واسطه‌سیله گوندرلدیکنه اشارت ایچوندر .

نقیب ، تفتیش معناسنه « نقب » دن فعیل بمعنی فاعل ویا مفعول اولدرق مفتّش ویا تفتیش ویا تجربه اولنمش ایسه دیمك معناسنه اولوب بر قومك احوالنی بیلن و امور و مصالحنه کافل و ضامن اولان ناظر و امیندر اصطلاحده اولورکه رئیسه یاشقدر . « نقیب الاشراف » کبی . زجاجك بیاننه کوره بو کلمه‌نك اصلی تنقیب دیمك دیمك اولان « نقب » دن اولدیغی جهتله بزم « قولاغمی دلیك » تعبیرنده اکلادیغمز « اسراره وقوف » معناسی تضمّن ایدن بر مفهوم واردر . بنی اسرائیل اون ایکی سبط اولدقلرندن هر سبطدن بر نقیب گوندرلمشدر . مجاهد ، کلبی و سدی دیمشلردر که بو نقیبلر موسی علیه السلامك حربه مأمور اولدیغی جبّارلر شهرینه گیدوب حاللرینه واقف اولمق ، دونوب پیغمبرلری موسی‌یه خبر ویرمك ایچون گوندرلمشدی . گیتدیلر ، بر خلق اجرام عظیم و بر قوت و شوکت گوردیلر و قورقدیلر دوندیلر ، کلوب کندی قوملرینه سویلدیلر ، بیلدیردیلر ، حال بو که موسی علیه السلام اونلری سویلمکدن نهی ایتمش ایدی ، فقط ایکیسی [illegible] دوندیلر ، جبّارلر [illegible] ، یالکز یهودا سبطندن کالب بن یوفنا ایله افرائیم بن یوسف سبطندن یوشع بن نون ثبات ایتدیلرکه ایلریده کله‌جك اولان « قال رجلان من الذین یخافون » آیتی بونلر حقنده‌در . روایت ایدلدیکنه کوره فرعونك غرقندن صوکره الله تعالی بنی اسرائیله ارض شامده جبّاره کنعانیونك ساکن اولدقلری اریحایه گیتملرینی امر ایتمش و « بن بوراسنی سزه وطن و قرارگاه اولمق اوزره یازدم ، گیدیکز ایچنده‌کیلرله جهاد ایدیکز ، یاردم ایده‌جکم بن » دیمشدی . حضرت موسی‌یه ده [illegible] ایفاسی ضمننده هر سبطدن قومنه کافل اولاجق بر نقیب [illegible] انتخاب ایتمسنی امر ایدی . حضرت موسی نقیبلری سچدی و بنی اسرائیل اوزرینه [illegible] ، نقیبلر بونده کفیل اولدیلر و بو صورتله عموماً [illegible] ایتدیلر ، ارض کنعانه یاقلاشدقلری زمان نقیبلری ذکر اولندیغی وجهله تفتیش و تجسس ایچون گوندردی .

[وَقَالَ اللّٰهُ] و الله بنی اسرائیله دیمش ایدی‌که [اِنّی مَعَكُمْ] بن سزکله برابرم — یعنی علمله ، قدرتله یانکزده حاضرم ، [illegible] ، شویله که [لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ]

اکر سز صلاتی اقامه ایدر [وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ] و زکاتی ویرر [وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي] و بنم رسوللریمه

ایمان [وَعَزَّرْتُمُوهُمْ] و اونلره یاردم ایدر — تعزیرک اصل معناسی دفع ایله جلب آراسنه یاقیندر.

قباحتلی کیمسه‌لره یاپیلان تأدیب و تربیه‌یه تعزیر دنیلمسی ده سیئاتی منع و حسناتی یاردم اولمسی اعتباریله‌در.

بونلری یاپارق [وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا] و ده الله‌ه قرض حسن ایله اقراضده

ایدرسه‌کز. یعنی فرضه ویرکی اولان زکاته یاپیشق بر ده اختیاریکزله ایچیندن صدقه‌لر، اعانه‌لر ویرر ده

ویردیککزک اجرینی مقابلی اله طرفنده محفوظ اولدیغنه اعتقاد ایله یارین ادنی قوروشه دنیاده آلیه دکیلک

سوداسنده بولنمایه‌رق آخرت ثوابی و محضاً الهی رضاسنی ملاحظه ایدرک ویررسه‌کز. ایشته صلاتی اقامه،

زکاتی اعطا، جمیع رسلمه ایمان، اونلری دشمنه قارشی یاردم، الله‌ه قرض حسن ایله اقراضه، بو بش شیئی یاپدیغکز

تقدیرده [لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ] محققه و محققه طرفندن سیئاتکزی اورته‌جکم [وَ

لَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ] و آلتلریندن ایرمقلر آقان جنتلره

قویه‌جغم [فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ] بوندن صوکره یعنی بو میثاقدن و بو شرط و وعد مؤکده‌دن صوکره

کفرکیمده کفران ایدر، رسوللریمه ایمان ایتمزسه [فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ] ایچنه یولک اورته‌سینی

کوزکوره شاشیرمش. هیچ بر معذرت قبول ایدیله‌جک قسمدن بر خطا یاپمش، آچیقدن آچیغه اک بیوک تهلکه‌لره

آتیلمش اولور. — بنا علیه بوندن اول کفر ایدنلر حقنده بر معذرت توهم اولنسه بیله بوندن صوکره‌کی ایچون

بویله بر شی موضوع بحث اولامایه‌جق. ایشته بنی اسرائیل ده شویله بویله ارشاد ایدلمش و بو شرطلر آلتنده بویله قوی و مؤکد

بر میثاقه ربط اولنمشلردی، فقط نقض ایتدیلر. بنا علیه [فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ] باشقه بر سبب

دکل، ایچمه میثاقلرینی نقض ایتدکلرندن طولاییدر که [لَعَنَّاهُمْ] بز ده اونلری لعنتلدک». — بو لعنک

تفسیرنده اوچ وجه ذکر ایدلمشدر. عطادن بیاننه کوره: رحمتمزدن طرد و تبعید ایتدک دیمکدر که اصل مفهومی

دال اولدیغی معناسیدر. حسن و مقاتل: «مسخ ایتدک، صورتلرینی مایمون، خنزیرلره چویردک» دیمک

اولدیغنی سویلمشلر. ابن عباس حضرتلرنده: «تذلیل ایتدک، اونلره جزیه‌لری، آغیر ویرکیلری باشلرنه ویردک»

دیه تفسیر ایتمشدر که مثال ایله توضیحدرلر.

والحاصل صرف نقض ميثاق يوزندندركه باشلرينه لعنتلر ياغديريلدي [وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً] و قلبلري قسوت ايچنده برحالده كه نه سوزه طوتماز، مرحمت و عدل طانيماز، عذر و تلهفه قابيلماز، اللهدن قورقماز، يأسدن قورتولماز برحال كسب ايتدي. — حمزه و كسائي قرائتنده «يا» نك تشديديله الفسز اولارق «قسيه» اوقونوركه زيوف ويا مغشوش اقچه ديمكدر. يعني قلبلري مغشوش پاره كبي بوزوق و دوشكون برحاله كيتدي. بونك ايچون [يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ] كلمه لري موضعلرندن تحريف ايدرلر. — كلمه لري شورايه بورايه چكرك كلامي تغيير ايدرلر، بو اونلرك ايدي بر عادتي اولمشدركه سائرلرندن قطع نظرله كلام اللهي و آرزولرينه موافق كلمه يه احكام الهيه يي تحريف و تغيير ايدرلر. نته كيم تورانده كي «رجم» آيتني رؤسا قصدنده «تحميم» يعني كومورله يوز قارالامق ديه تأويله قالقشمشلردي. فرصت بولنجه الفاظي ده تغيير ايدرلر، فقط على الاكثر بوكا امكان بوله مادقلرندن طولايي تحريفلري سوء تأويل ايله يابارلر. كلام اللهي تحريف ايتمكدن دها بيوك بر قسوت قلبده تصور اولنماز. سوره نساده «من الذين هادوا يحرفون الكلم عن مواضعه» آيتنه باقه.

ينه قلبلرينك قسوتندن ويا بوزوقلغندن دولايي [وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ] تذكير و اخطار اولندقلري شيدن ايله کلم بر قسمني ده اونوتديلر — ذكر بر معنا ايله — تذكير اولندقلري، بلدكلري شيدن بر قسمنده حظ آمالي، انتفاع ايتمه يي اونوتديلر. خاطرلرينه كتيرمز ويا كتيرمز اولديلر كه خاتم الانبياءيه ايمان بوجمله دندر. [وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ] ياحمد! سن ده بونلردن دائما بر خيانته مطلع اولور طورورسك» — يعني بونلرك عادتلري بودر. سلفلري انبيايه نقض ميثاق و قتل ايله خيانت ايده كلدكلري كبي خلفلري ده سكا خيانت ايله طورورلر. عهدلريني نقض ايدرلر. دشمنلركه مظاهرته بولنورلر. سني قتل و تسميمه تشبث ايتمك ايسترلر [إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ] ايچلرندن آز بر مستثنا — كه جمهورك بيانينه كوره بونلر ايمان ايتمش اولانلردر. مع مافيه، ديلنسه: بو قبيلدن كفار ايچنده قالمش اولدقلري حالده بر سياسي نقض ميثاقله باشقلري عهده طورانلر و خيانت ايتميانلر اولمسي ده محتملدر. بو قدر سيئات و خيانتلرك تعدادندن صوكره بونلره هيچ امان ويرمه مك، همان محو و افنا ايتمك طرزنده بر امر ويريلمك كبي ايكن بكه باقكز نه بيوريليور:

[فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ] شمدی یا محمد ! سن بونلرده کچمشده‌کی خیانتلری عفو ایت «
— اونلری قالدیرالمه ، ماضی‌یی الله براق و استقباله باق » ، چونکه [اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ] در.
عفو و صفح ده بر احساندر. سن ایسه خلق عظیم ایله ، مکارم اخلاق ایله مبعوثسک ». — بو عفو و صفح امرینک
مستثنا اولان قلیلده‌می ؟ یوقسه دیگرلرینه ده‌می عائد اولدیغی جای بحث اولمشدر. بعضیلری بو مستثنایه راجع اولدیغنه
یعنی حضرت پیغمبره ایمان ایدنلرک ماضیده‌کی کناهلرنده ویا ایمان ایتمه‌یوب ده عهدنده طورانلرک اوفاده تقصیر
قصورلرنده عفو و صفحی امر ایتدیکنه قائل اولمشلردر. فقط بونک بویله خیانتدن استثنا ایدلمش اولانلره یعنی
لفظاً قریب اولمقله برابر معنی جهتیله رکیک و خلاف ظاهردر. طوغروسی بوراده بو آیتک نزولنده مقدم واقع
اولان خیانته عائد اولمق اوزره خائنلره بالعباره و مستثنالره اولوب و بالدلاله اولمق اوزره هپسنه قارشی
عمومی بر عفو و صفح امر ایدلمشدر و بو صورتله رحمةً للعالمین اولان حضرت پیغمبره مقدما اول ذاته اسنادیسه خائنلره
قارشی بر غیظ و انتقام حسندن وارسته اولرق عدل و عدالتدن باشقه مکارم اخلاق ایله معامله ایتمسی امر اولنمشدر.
عفوک عند الاطلاق جرم واقعه مصروف اولدیغی معلومدر. مع مافیه بونلرده خیانتک دوام ایدوب طوره‌جغی
بیان اولندقدن صوکره « فاعف عنهم » بیورلسی بو عفوک استقباله ده بر تعلقی اشعار ایدر خیالی ویرر. واشته
بعضی دوشونلرده ده بوکا قائل اولمشدر. فقط بو جهتده عفو و صفحک بتون استقباله هر جرم و حتی هر خیانته
عموم و شمولنی افاده ایدن هیچ بر قید یوقدر. نهایت بونکله هر خیانتک تجزیه‌سی واجب اولمادیغی اکلاشیلیر.
چونکه امر مطلقدر، عموم افاده ایدرسه ده تکرار . بناءً علیه بوراده یهودیلرک بوقدر خیانتلرندن صوکره بیله حال
تجزیه ایدلملری لازم کلیر کبی بر ظن دفع ایدلمسه دیه اسلامک سماحتی کوسترلمشدر. شو حالده حاصل معنی :
« ماضیده‌کی عفو ایت ، استقبالده ده هر خیانتی تجزیه طرفداری اولمه » دیمک اولور. قتاده بونک سورۀ براءه‌ده‌کی
« قاتلوا الذين لا يؤمنون بالله » آیتیله ، بعضیلری آیت سیف ایله ، بعضیلری ده سورۀ انفالده‌کی « واما تخافن
من قوم خيانة فانبذ اليهم على سواء ، ان الله لا يحب الخائنين » آیتیله منسوخ بولندیغنی سویلمشلردر. بلکه
« فاعف عنهم واصفح » ماضیده و استقبالده یهودیلرک هیچ بر خیانتنی ، هیچ بر جرمنی تجزیه ایتمه دیمک اولمادیغی
کبی حرب و قتال امرلری ده هیچ بر عفو یوقدر دیمک اولمادیغندن بونلرده نسخ قولی جمهور عندنده مرجوحدر. انجق

«واما تخافن من قوم خيانة فانبذ اليهم على سواء ان الله لا يحب الخائنين» آيتى جالب دقتدر . فقط
برنده كورولديكى اوزره بونده ده عفونك نسخى ذكر ايدلمه‌يوب بوراده‌كى اجمالى بر توضيح اولارق قبول ايتمك اقتضا ايدر .
چونكه بونلر ايكيسى بربرينه مساعددر . زاتاً بوندن صوكره ده فرصت اولدقجه توبه و رجعتك قبولى ده ممنوع دكلدر .
بنى اسرائيل بويله اولديغى كبى [وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوٓا اِنَّا نَصَارٰى] او «بز نصارايز»
ديينلردن ده ، كنديلرينه نصارى نامنى ويرنلر ، نصارى اولدقلرى ادعاسنده بولنانلردن ده حتى بز اونلردن ده ميثاقه
المشدده » — بونلر ده انجيل موجبنجه الله و رسولنه ايمان ايده‌جكلر ، تورات و ديكر كتب منزلهٔ الٰهيه ايله عمل
ايده‌جكلردى كه بو ميانده روح حق اولان خاتم الانبياء‌يه بالخاصه داخل ايدى . فقط [فَنَسُوا حَظًّا
مِمَّا ذُكِّرُوا بِهٖ] يهود كبى ده بونلر ده ميثاقلرندن ، تذكير و اخطار اولندقلرى شيدن ده بيوك بر قسمى
الى زياده حفظ و نصيب آله‌جقلرى اساسى نقطه‌لرى ترك ايدوب اونوتديلر ، ميثاقلرى بوزديلر ، از جمله توحيد
و روح الحق اولان خاتم الانبياء‌يه ايمان بو ميانده در . اونوتدقلرندن طولايى [فَاَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَٓاءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ] بز ده آرالرنده قيامته قدر بغض و عداوتى قشقيرتدق — » بربرينى
تكفير ايدوب بغض و نفرت صاچديلر ، يكديكرينك قانلرينى دوكديلر ، قيامته قدر ده دوكه‌جكلردر . [وَ
سَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ] نه ياپديلر ، نه صنعت ايشله‌دكلرينى ده الله ايلريده
كنديلرينه خبر ويره‌جكدر — او زمان صنعتلرينك جزاسنى كوره‌جكلر ، نه ياپدقلرينى آكلايه‌جقلردر . » —
بو جمله شديد بر عذاب ايله وعيد و انذاردر . نيتكيم لسانمزده ده « سنه بو ياپديغكى آكلاتيرم » ديمك شديد
بر تهديدى افاده ايدر . اسم جلالك تصريحى ده تربيهٔ مهابت ايچوندر . ياپدقلرينه صنعت تعبير اولنمسى ده ايكى نكته‌يى
احتوا ايدركه اولا بونلرك بو فنا عمللرده رسوخلرى اولديغى ، نقض ميثاق ، اهمال كتابى ، بغض و عداوت
صاچمه‌لرى و دها بر طاقم سيئاتى صنعت اتخاذ ايتدكلرينى اشعار ايدر . ثانياً بونلرك صنايع ايله افتخار ايتدكلرينى
ايما ايدرك يهوديلرك تجارت سوداسيله دينى ، الهى ذكرى اونوتمالرى على الاكثر تجارتده ضرر و زيانه
ايله تصوير اولنديغى كبى بونلرك ده صنعت سوداسيله الهى ، پيغمبرى ، دينى حقى اونوتمالرى منفور بر صنعت اولارق
تصوير ايدلشدر . تعذيب و مجازاته « ينبئهم » ديه تنبئه يعنى اخبار و اعلام ايله تعبير بيورلمسى ده بونلرك

باقیلری اعمال سیئه‌نك نتائج اخرویه‌سی حقیقتنده «یعلمون ظاهرا من الحیوة الدنیا وهم عن الاخرة غافلون»
موجبنجه غافل بولندقلری و باشلرینه قیامت قوپمادقجه فنالقلرینی اكلامیه‌جقلری آشكاردر. بوتون بونلر برابر
بو جمله‌ده آیتده‌كی خطابات و بیانات بر توطئه و احضار معناسی داردر. زیرا بو سیاقده یاقیننده بعضی خبر
ویریلمكده. بونك ایچون بو نقطه‌ده قرآن اهل كتابه توجیه خطاب ایله بیوریور كه:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ
مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ● يَهْدِي
بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ
وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ● لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ● وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ
بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ● يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ
رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ
جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ●

مآل شریفی

ای اهل كتاب! شمدی سزه رسولمز كلدی، كتابكزدن كیزله‌مكده اولدیغكز بر چوق شیلری سزه بیان ایدیور، بر چوغندن ده كچیور. البته سزه الله‌دن بر نور، بر یاردیجی كتاب كلدی ● الله بو كتابله

رضوانی آردینجه كیدنلری سلامت یوللرینه دوغرولتجق و اذنیله اونلری ظلمتلردن نوره چیقاروب دوغری بر یوله
قویەجق ● قسم اولسون كه كفر ایتدیلر شونلر « الله او مریم اوغلی مسیحدر » دیینلر، دی كه : اكر الله مریم
اوغلی مسیحی و آناسنی و ارضده بولنانلرك هپسنی هلاك ایتمك مراد ایدرسه اونه كیم برشی قورتاره بیلیر، بتون
كوكلرك و یرك و آرالرنده نه وارسه هپسنك ملكی اللهك، دیلدیكنی یارادیر والله هر شیئه قدیردر ●
بر ده یهود و نصاری « بز اللهك اوغلی و سوكیلیلریيز » دیدیلر، دی كه : او حالده نیچون سزه كناهلریكزله
عذاب ایدیور ؟ دوغروسی سز اونك یاراتدقلرندن برر بشرسكز، دیله دیكنه مغفرت ایدیور، دیله دیكنه عذاب، كوكلرك
و یرك و آرالرنده كیلرك ملكی بتون اللهكدر، نهایت دونوش ده اوكادر ● ای اهل كتاب ! پیغمبرلك
آراسی كسیلدیكی، بالخاصه حالكز كلدیكی بر فترت زماننده باقكز سزه رسولمز كلدی، طانقی و آچیق حقیقتلری سزه
بیان ایدیور، بزه نه بشارتله سویندیره جك بر شی، نه انذار ایله قورقوتوجق بر انذارجی كلمه دی
دیه مه یكز، ایشته سزه هم بشیر، هم نذیر بر پیغمبر كلدی والله هر شیئه قدیردر ●

[يَا أَهْلَ الْكِتَابِ] ای اهل كتاب، ای تورات و انجیل ایله متشرف اولمسه یهود
و نصاری ! [قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا] محرفه كتابلریكزده اوصاف مخصوصه‌سی ذكر اولنمش و
وعد و تبشیر ایدلمش اولان رسولمز محمد علیه السلام سزه كلدی [يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ
تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ] او منسوب اولدیغكز كتابدن حجاتنده كیزلمكده اولدیغكز، حفظ المالی
اونوتدیغكز شیدن بر قسمنی سزه آچیقدن بیان ایدیور [وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ] بر چوغندن ده عفو
ایدیور، بوزیكزه ووریور — بیان ایتدكلری ضروری اولان اساسات دینیه‌یی محتوی و سائر عصبه دیكرلرنده
معفی اولدیغی جهتله اونلری اتخاذیكزه حواله ایدیور و بر ضرورت دینیه بولنمادقجه سزی تشهیر و تذلیل ایتمك ایسته‌میور
[قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ] شمدی سزه اللهدن هدایت نوری و ضلالت
ظلمتلرینی ازاله ایدن بر نور و اعجازی ایله حقی اظهار ایدن بر كتاب مبین — یعنی قرآن — كلدی كه
[يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ] الله بونكله رضاسی آرقه‌سنده كیدنی، یعنی الله ایمانه

رضاسنی آرایانلری کیملری سلامت یوللرینه — «السلام» اسماء حسنای الهیه دن اولدیغنه کوره — الله یوللرینه هدایت ایدر، طوغرولتور. [وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ] واونلری اذنیله تیسیریله ظلمتلردن نوره — جهل وکفر وشاشقینلق ظلمتلرندن نور یقینه توحیده — چیقاریر. [وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ] واونلری بر صراط مستقیمه: دوس دوغری بر جاده یه، بر قالوده حقه کوتورور — آرتق اونلرینه کوره‌سی عینیله سلامت ونجاتدر. بو جاده ده یاپیا قرینه کیدن دوغروجه کیدرلر، رضوان الهی یه ایررلر «صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين».

کوریلیورکه بوراده اولا یهود ونصارانک کتابلرنده درلو درلو تأویلات وتحریفات ایله کتم واخفایه اوغراشدقلری رسالت محمدیه مسئله‌سی کذبلرینه آچیقجه خبر ویریلن جمله‌سی صراط مستقیمه دعوت اولنسه ویونزدن یاپدقلری اشیاده ده اللهک رضاسنی حسابه المادقلری وسلامتی نوره دوغرولمده واستقامتده دکل ظلمتلرده حمایا واکری یوللرده آرادقلرینه ده اشارت ایدلمشدر. بو ایسه الله ایمانلرنده ده نشأت ایدیکی جهتله بو میانده بالخاصه وحدانیت الهیه‌یی اتحاد دعواسیله کتم واخفا ایدنلرک کفرلرینی آچیقدن بر بر حقیقته آکلاتمه وجزئی عمقی یولنوب شایان خطاب اولبیلمه‌جک هیچ کیمسه‌نک بوینه بوینه بر کفری التزام ایده‌مه‌جکی ده افهام ایچون اونلره خطابه عتابه کیدیلن بویله بیورکه:

[لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ] «الله او مریمک اوغلی مسیحدر» دیینر قسم اولسونکه قطعیاً کفر ایتدیلر.» — بوراده بونی کیملرک سویلدیکی تصریح ایدلمیور. فقط بونلرک یهودده دکل انجیلده «نصارا ییز» دییرلر میاننده بولندیغی ظاهردر. نصارانک بونی انکار ایتدیکلری نقل ایدلمشدر. فی الواقع عمومیتله تثلیثه قائل اولانلر نصارانک بوینه محصراً ربک مسائلی انکار ایتمه‌لری لازم کلدیکی ده کورولیور. بونلک ایچون بعضی تعبیریه بو سوز نصاری میاننده اتحاده قائل اولانلر عربیسیه بر فرقه‌نک مذهبی بولندیغی، بعضلرینه بو ایتدیک یعقوبیه مذهبی، کلرجک اولانلر «لقد كفر الذين قالوا ان الله ثالث ثلاثة» آیتنک ده عطانه مذهبی حقنده نازل اولدیغی سویلنمشدر. دیکر محققین تعبیریله «نصارا ییز» دییرلر هپسنک مذهبی صراحةً اولماسه بیله التزاماً بو اولدیغی آکلاتمشدر. چونکه بونلر عمومیتله مسیحه آله دیدکلری کبی «اب، ابن، روح» اوچ آله

بر الهدر. جوهر الوهیت بردر.» دیه تثلیث ضمننده بر ده توحید ادعا ایتدكلرینه حقیقتده «الله مسیحدر عبارتدر» دیمه اولیورلر. فی الواقع تثلیث نصارانك ایكی یوزی واردر كه بریسی شرك بریسی اتحاددر. شرك ایله مؤاخذه ایلدكلری زمان توحید یوزینه كورونورلر، اتحاد ایله مؤاخذه ایلدكلری زمانده «بز اوچ دیمیورز» دیرلر. خرستیانلر اب، ابن، روح القدس دیه ایری ایری اوچ الهی بر الله اولهرق اوزرده برلشدیردكلری زمان بو دفعه مسیحی نقض ایدرلر، اب و روح القدسی ابنده تجسید ملاحظه ایدرلر كه ایشته «الله، مسیح ابن مریمه عبارتدر» دیدكلری بودر. كفر اولمقله برابر «مسیح الهدر» دیمك دخی ثانی اولدیغنده شبهه یوقدر ایسه ده بویله دیمك «مسیح اللهدر» و یا «الله مسیحدر» دیمه‌نك عینی اولمادیغی جهتله بو نصارانك مذهبلرینك هانكیسی صریح و هانكیسی ضمنی بر صورتده تماس ایده جكنی براز ملاحظه ایده لم:

اولا، «الله» بر اسم خاص اولدیغی كبی «مسیح ابن مریم» اسمنك ده تشخصی افاده ایدن بر اسم خاص اولدیغی ظاهردر. بونك ایچون «الله دیمك عینی مسیحدر» دیمك «الله ایله مسیح جثه‌ده مسیح عیسادر» دیمك كبی تام بر اتحاد شخصی ادعا ایتمكدر. و بویله دیینلر مسیحی آنجق لاهوتدن عبارت بر هویت شخصیه فرض ایتمش اولورلر. و ابن مریم اولان بر شخص انسانیده انسانیتی نفی ایدوب اونی یالكز لاهوت اولارق اخذ ایتمش اولورلر. بو صورتده «الله مسیحدر» دیمك «مسیح اللهدر» دیمه‌نك عینیدر. منطقاً بریسی دیگرینه منعكس اولور.

ثانیاً، رسمی خرستیانلرك ادعا ایتدكلری كبی مسیحك لاهوتدن باشقه بر ده ناسوتی بولندیغی، مسیحك هم تام بر اله هم ده تام بر انسان و حتی بر انسان كلی اولدیغی تصور ایلدیگنه كوره قول منكور «اله بر انساندر و یا بر نوع انساندر» دیمك كبی بر اتحاد جزئی و یا حلول ادعا ایتمك اولور. بو تقدیرده «اله مسیح ابن مریمدر» سوزی «مسیح عیناً اللهدر» دیمك اولمازسه ده «مسیحك بعضیسی: بر جزئی و یا جزئیسی اللهدر، مسیحك خارجنده الله یوقدر، فقط مسیحده اللهدن باشقه بر شی ده بولنه بیلیر» دیمك اولور.

مسیح حقنده بو نصارانك عقیده‌سی اوچ مذهبه آیریلمشدر. بر قسمی مسیحده آنجق بر طبیعت، دیگر قسمی ایكی طبیعت تصور ایدرلر. بر طبیعت تصور ایدنلرك بعضیسی یالكز ناسوت دیمسه، دیگر بعضیسی ده یالكز لاهوت اولدیغی ادعا ایتمشدر. برینه كوره مسیح اله دگل آنجق بر انساندر. اوبرینه كوره ده انسان دگل آنجق بر اللهدر.

دیگرلری ایسه مسیحده بری لاهوت بری ناسوت ایکی طبیعت واردیمشلر دیو ناسوتک کلی ویا جزئی اولوب اولمادیغندن ده
بحث ایتمشلردر. بعدها اسکندریه قسیسلرندن اولوب آریانه مذهبنک صاحبی اولان آریوس وطرفدارلری
جداً موحد ایدیلر. بونلر عیسی علیه السلامک بر کلمه اولدیغنی وفقط الوهیتک دوننده اولوب مخلوق بولندیغنه
وحضرت عیسانک بر اله دگل مخلوق بر انسان اولدیغنه قائل ایدیلر. آریوس نصرانیتی ابتدا قبول ایدن استانبول
بانیسی برنجی قسطنطین زماننده ایدی. قسطنطین کندیسی ده برچاق خلقی بو مذهبده بولونیورلردی. نصرانیتک رسماً
ظهورندن دها اول انطاکیه پطریقی اولان سمساطلی «پولس» ونکا تابع اولانلر دخی صحیحاً اهل توحید ایدیلر. بوذات
«عیسی علیه السلام دیگر پیغمبرلر گبی اللهک عبدی ورسولیدر. اله اونی رحم مریمده ارکک خلق ایتمشدر. حضرت عیسی
بر انساندر، اونده الوهیت یوقدر. کلمه نه‌در؟ روح القدس نه‌در؟ بیلمم» دییوردی. کذلک نصرانیتک رسماً
ظهورندن صوکره برنجی قسطنطینک اوغلی ایکنجی قسطنطین زماننده استانبول پطریقی بولنان «ماکدونیوس» دخی
مجرد توحیده قائل اولیور «حضرت عیسی بر عبد مخلوق، بر انساندر. سائر انبیا گبی نبی ورسول اللهدر. عیسی
روح القدس واللهک بر کلمه‌سیدر. لکن روح القدس وکلمه مخلوقدرلر» دییوردی. بونده بو مذهبلر بر اله قائل
وحضرت عیسانک یالکز بر ماهیت ناسوت گوریورلردی که اصل «آپوستولک» یعنی حواری مذهبی عد ایدلمسی لازم
کلن عقیدهٔ نصرانیت ده بو ایدی اولمه اقتضا ایدردی. ایتک بو مذهبلره تعلقی یوقدر. فقط ایکنجی قسطنطین
زماننده «میلادی ۳۲۵» تاریخنده ازنیقده انعقاد ایدن سینودده ایکی بیک قدر کشیش یسقوپوس طوپلانوب
ایچلرنده سالف الذکر آریوس خارج بر اقلیه واونک علیهنده متفق اولمه ایدنلره اوچیوز اون سکز کیشی سیچیلمه‌سنه و بونلر
اسکندریه پطریقینک ریاستی تحتنده اجتماع ایدرک آریوسی تکفیر وتثلیثی تقریر ایدوب ایلک اولارق نصرانیت قانوننی
وضع ایلمشلردر. بونلرک قبول ونشر ایتدکلری اعتقاد شو ایدی: «بر هرشینک مالکی، گورولن گورولمینک
صانعی اولان بر اله بابایه و بر اوغوله: بر اللهک بر اوغلی، بوتون مخلوقاتک بکری ومصنوع دگل باباسندن طوغمه
بر الله حقیقی بر اله حقه، بوتون عالملر وهرشی اونک الیله اتقان اولمسه، بزم ایچون ودرزم خلاصمز ایچون سمادن اینمسه
وروح القدسدن تجسد ایلیوب باکره مریمدن طوغمسه و پیلاتوس زماننده صلب ودفن اولنمسه اولان وصوکره اوچنجی گون
قالقوب سمایه چیقان وباباسنک صاغنده اوتوران واولولری دیریلر بیننده حکم ویرمک ایچون بر کره دها گلجک ایسه

بولنان یسوع مسیحه ایمان ایدرز. بز ده روح القدسه، بابا سندن چیقه‌جق اولان روح حقه و کناهلرك مغفرتی ایچون بر تعمیده
بر واحد افتیزه — معمودیه — و قاتولیك بر جماعت قدسیه‌ٔ یسوعیه‌یه، و بدنلرك قیامنه و الی الابد حیات دائمه‌یه دخی
ایمان ایدرز. و «بر وقت وار ایدی که ابن اوغل یوق ایدی» دیه‌نلر؛ «ابن کندیسیله بر جوهر دکلدر»
دیه‌نلری قاتولیك کلیساسی طرفندن طارد اعلان اولنه‌جقلرینی بیان ایدرز.» دینلمش و آرتق بو مقررات مذهب رسمی
اعلان اولنمش ایدی.

کورولیور که بو ایلك ایمان فقره‌سنده اولا الله‌ی مسیحك عینی کبی کوستردکدن صوکره ثانیاً یسوع حقنده
«بابا سنك جوهرندن بر آز حقدن بر آز حقه» دیه اقانیم تثلیثی طوغرولوب اوچنی ده الوهیتده جوهرنده اتحاد ایتدیریلر
صوکره ده مسیحی طوغوب الهك صاغ طرفنه یعنی اوست طرفنه اوتورتمشدر که بونك «الله‌ی تقاسمنه عزل ایتمك و حقیقةً
الله مسیحه عبارتدر» دیمك اولدیغی آشکاردر.

ثانیاً، بونلرك ایکنجی ایمان فقره‌سنده روح القدسی «بابا سندن چیقه‌جق اولان روح حق» دیه توصیف
و تفسیر ایدیشلری ازالتیملرده شایان دقتدر. طوغروسی بونلر کتب سالفه‌ده‌کی خاتم الانبیا تبشیرینی تثبیت ایتمکدر.
چونکه بو فقره بالخاصه انجیلده‌کی «بن کیده‌جکم و سزه بندن صوکره کندی نفسندن سویلمیه‌جك فارقلیط، روح حق
کله‌جك و هر شیئی تعلیم ایده‌جك و بنم سویلدیکم شیلری ده سزه تذکیر ایده‌جکدر.» دیه حضرت عیسانك
کندیسندن صوکره کله‌جکنی تبشیر ایلدیکی آخر زمان پیغمبرینه عائد اولدیغی بك آشکاردر. بوراده روح القدسك
روح حق ایله تفسیر اولنمسی و بونك آخر زمانده هنوز کونلر رسمیه اولمایوب ابدیده ایه طرفندن کله‌جکنی اکلامیه‌رق ده
نصارانك تعبیریله «بابا سندن چیقه‌جق اولان» دیه توصیف ایلمسی و بر ده حضرت عیسانك بر دعا کلمه‌سی سیاقنده
صوکره بونك آنجق تصریح ایلمسه بونلرك تماماً کوستریر که بو روح القدسدن مراد، مقرباً عیسانك کندیسنه تجسد
ایتدیکی سویلنن روح القدسك عینی دکل، بالاخره الهه کله‌جك اولان روح الحق ایله معین بر روح القدسدر.
بونلرده ده طوغرودن طوغرو خاتم الانبیا ایمانی قصد ایلسه اولدیغی آشکاردر. او زمانه ازلیه سیونلری هنوز
بعثت محمدیه قارشیسنده بولنمادیغندن بونی کندی اصطلاحلرینه کوره کتابلرنده بر بشارت مستقبله اولدرق تحقیق ایتمش
و عزمله مخصوصه تابع اولمامشدر. فی الواقع کتب سالفه‌ده الهه کله‌جکی موعود اولان او روح حق، بو قرارده دخی مصرح

صوکره بعثت محمدیه ایله کلمسه و قرآن الهیده «یا اهل الکتاب قد جاءکم رسولنا یبین لکم کثیرا مما کنتم تخفون من
الکتاب» خطابیله اهل کتابه بو حقیقتی تذکیر و اخطار ایلمشدر. ازمنهٔ سنودیده مسیحیانه تفرقه سنده اختلاف
و خصومت التزام ایتمشلر «فاغرینا بینهم العداوة والبغضاء الی یوم القیمة» مدلولی اوزره محشاریوس و آریانیلر
تکفیر ایتمه‌یه حرکت قلمسه، حقیقت مسیحانیه غیر مصنوع و نقطهٔ مرتبه‌یه تنزیل اولنمه کبی متناقضه بر طاقم اوصاف ایله
تصویر و حقیقت الهیه‌یی جوهرده توحید ایدرک بر طرزده تثلیث، بر طرزده اتحاد و صوکره مسیح الله نوعنی دعوالری
احتوا ایده‌ن بر بحث البطلانه بر معما ایله حقی ستر و تشویش ایتمسه و بو صورتله ضلغلری ایتمه‌یه ظاهرده بعض اولیانه حقیقتدی
انظاره وسیله اولمه‌یه بر مبدأ نزاع و بر معمای ضلالت وضع ایلمسه بولندقلری ابدایله بیلمشلردر، مالک ایله مملوک
صانع ایله مصنوعی تلبیس و تشویش ایده‌ن بو عقدهٔ ضلالت، کوزلری، کوکللری قارارتمسه «الله بابا» اولمسه
الهیده کلمه‌جکنه ایمان ایدیله روح جمیع اولوتولمسه. صوکره‌کی قاتولیکلرده بونک اوغلیده یعنی مسیحده دخی جاری
شرطندر دیه بر قید دها علاوه ایلمسه، اوتشده ازلیه، اولوز مبیه یارلادیغی و «ایدناه بروح القدس»
سوزلری حضرت مسیحی قدسیتیله تقدیس و تأیید ایدرک بونده بشریته دینه حقی تعلیم و دعوت مسیحی حقیقله اخطار و تذکیر
ایتدیکی و روحی زمینده ملکوت الهیی بتون عالمیه کوستردیکی حالده «بو نصرانیت انجیلده و نصاری کلیسالرنده
چیقمادی» دیه انظاره چیلمسه دها لاحیا یاپیقده‌در. صوکره‌کی نصاری انظارجه خصوصیله دها زیاده اوفراط
کیتمسه اولمقدرلر. بتونده بوکون منشأ ضلالتلری ازمنهٔ سنودیه‌نک بو مشاقشه معماسی اولدیغنده «الله و ابنک
اوغلی مسیحده عبارتدر» دینه اتحاد و یا حلول کفرنده یالکز یا نه ایسته، مونوفیزیت، یعقوبیلر دکل ازمنهٔ
سنودده اعتباراً ملکائیه یعنی قاتولیک و اورتودوکسلر دخی مسئولدرلر.

بعضیه بورایه مذاهب نصارادن ملکائیه، نسطوریه و یعقوبیه مذهبلرینی موضوع بحث ایتمشلردر.
چونکه بونلره مذاهب مختلفه‌نک عمده‌لرینک نظریله باقیله بیلیر. بنا علیه حقیقتی آکلامق ایچون بو مذاهبه بر عطف نظر
ایتمک ایجاب ایده‌جکدر.

ملکائیه یاخود ملکیه ویا ملکیت مذهبی — اساساً عبرانیده ملک کلمه‌سندن مأخوذ اولوب حکمدار
فقره‌سی معناسیله قتولیکلک و اورتودوکسلغه اطلاق اولنمه‌بیلمشدر. والیوم روم قاتولیکلرینه «ملکیت»

دینلمکده در. فرنکلرك لاروس لغتنده دیکر «ملکیت» اوتیکند طرفنه قاتولیکلره دینلمسه
براقمدر. واوزمانده‌بری «فرهلی» اورتودوکسلرده قالمشدر. بشارلر لغتنده ایسه «٤٥١ م»
تاریخنده انعقاد ایدن دردنجی قونسولك قرارینه تابع اولانلرك اسمیدر. وبو اسم اوزمانه اوتیکند طرفندن
اورتودوکسلره ویریلمشدر.» دیر. دردنجی عصر هجریده یتشمش اولان اندلسلی ابن حزم «فصال»
نام اثرنده دیمشدرکه: «بوکونه نصاری فرقه‌لرینك باشلیجه‌لری ملکانیه، نسطوریه فرقه‌لریدرکه حبش ونوبه دن ماعدا
ملوك نصارانك هپسنك دینی حبشه ونوبه دن ماعدا نصاری مملکتلرنده هر برینك عامهٔ اهالیسنك وممالك اسلامیه ده
افریقیه وصقلیه واندلس نصاراسنك جمیعسنك وشام نصاراسنك اکثریسنك مذهبیدر.». ابو حیانده
اندلس نصاراسنك ملکانی اولدیغنی و «مسیح الله» دیدکلرینی ذکر ایدیور. ایلك ازمنه سنودندن صوکره قسطنطینك
اوغلی ایکنجی قسطنطیه زماننده استانبول پطریقی اولان «ماکدونیوس» آریوس کبی روح القدس وکلمه‌نك مخلوق
اولدیغنی وعیسانك مخلوق بر انسان وبر پیغمبر بولندیغنی تعمیم ایدرك توحید مجرده قائل اولمسیله قسطنطیه ده
بونی ترویج ایتمش ایدی. بالاخره بیوك «تئودوس» زماننده یوز اللی پیسقوپوسك اجتماعیله قسطنطنیه ده ایکنجی
سینود ده بو ماکدونیوس وطرفدارانی آفوراز ایدلمسه وآریوسیلردن صوکره ماکدونیلرده مذاهب مرفوضه دن
اولمشدر. بعده ارمنستاندن استقلال کسب ایدن کوچوك «تئودوس» «تاودوسیوس» زماننده (٤٢٨
میلادی) استانبول پطریقلرندن «نسطوریوس»، الله تعالی‌نك واحد اولوب اب، ابن، روح القدسیك
وجود، علم، حیات اوچ اقنومی بولندیغنی واقانیم ثلثه ذات الهی اوزرنده زائد بر ده هر خصوصنه عینی اولمادیغنی
حضرت عیسی ده بر روحانی، بر ده جسمانی وناسوتی ایکی شخصیت بولندیغنی، مریمه طوغانك اتمجه انسان اولوب
الوهیت اتمجه الهه ده طوغمدیغنی وکلمه‌نك جسد عیسی ایله اتحادی ملکانیه‌نك دیدیکی کبی امتزاج وتدریع صورتیله اولمیوب
کونشك بجره ویا بلوره اشراقی کبی اشراقه صورتیله اولدیغنی قبول ایتمسه وبو صورتله نسطوریه مذهبی تأسیس
ایتمسه اولدیغنده افسوس «افس - ایانلوغ» شهرنده ایکی یوز پیسقوپوسدن مرکب اولارق اوچنجی سینود
اجتماع ایدوب بونی آفاروز ایله تلعین ایدرك نفی ایتمشدر [٤٣١] بوصورتله نسطوریلرده مذاهب مرفوضه دن
اولمشدر. فقط نسطوریوس طوریاسه صعید مصره کیتمسه مذهبنی نشر ایتمسه واتباعی چوغالوب مخالفلریله حرب

وقتال واقع اولمشسه ده بر وقت بو مذهب سونمش، صوکره نصیبینه مطرانی «برصوما» طرفندن احیا ایدلمش
موصل، عراق، فارس و خراسان نصاراسنده غلبه ایتمشدر که الیوم موصل و جوارنده موجوددر. نسطوریلکه
قارشی مجادله ایدرکن استانبول پطریقلرندن «اوتیکس» بالعکس حضرت عیساده لاهوتیه عبارت اولمق اوزره
انجق بر طبیعت بولندیغی و تجسدده اعتباراً لاهوتك ناسوتی بلع ایلمش اولدیغی و بناءً علیه قتل و صلبك لاهوته تعلق
ایتدیکنی ادعا ایتمش و بو صورتله فرنکلرك «مونوفیزیت» ویا «مونوفیزیزم» تعبیر ایتدکلری اتحاد شخصی مذهبی
ظهور ایلمش بولندیغندن سالف الذکر کوچوك تئودوسیوسك خلفی مرقیان زماننده (٤٥١ م) استانبولك
قاضی کوینده اوچیوز اوتوز پیسقوپوسدن مرکب دردنجی سینود، اوتیکس علیهنده اجتماع ایتمش. فقط بو اجتماعده
یعقوبیلر چیقوب مخالفتده بولنمش، بناءً علیه سینودك قرارینی التزام ایدن اکثریت مذهبنه مخالفلری ملکی نامنی
ویرمشلر. بوندن صوکره یعقوبیلك ده خیلی منتشر اولمش، مرقیانك خلفی بیوك لئوندن صوکره کوچوك لئون
بعده زنون، بعده انسطاسیوس یعقوبی مذهبنده ایمشلر. صوکره یوستینیه حکومتنجه یعقوبیلردن بیلك چوغنی
قتل ایتمش، دها صوکره یوستینوس زماننده ده بلاد مصریه ده یعقوبیلرله ملکائیلر بیننده بر اختلال وقتال
اولمشدر.

اشبو یعقوبیه مذهبی مقدما استانبول راهبلرندن اولوب انطاکیه پطریقی بولنان یعقوب بردعانی
«ژاقوب باراداوس»ه منسوبدرکه مونوفیزیتلرك اك متعصبی ایمش. بناءً علیه بو فرقه متعدد مونوفیزیت
مذهبلرینك عمده‌سی دیمك اولدیغندن جمله‌سی بو عنوان التنده ملاحظه اولنه بیلیر. بونلر دخی قاضیکوینده‌کی
دردنجی سینود قرارینه تابع اولمقله برابر دردنجی‌یه مخالفت ایدرك کلمه‌نك لحم و دمه انقلاب ایتدیکی و بناءً علیه الاهك
تماماً مسیح اولدیغی، جسد مسیحده ظاهر اولان او وجه الوهیتی بولندیغنی ادعا ایتمشلر. برقسمی «لاهوت ناسوتیله
ظهور ایدوب مسیحك ناسوتی حقیقتده مفقود اولدی. فقط بر جزئك حلولی، زیاده بر صفت حکمنده اولان کلمه‌نك
اتحادی قبیلندن دکل، بلکه الوهیتی وشدن ملکك انسان صورتنده تمثلی کبی دیمشلردر. اکثریسی مسیح جوهر واحد،
اقنوم واحددر. بعضیسی ایکی جوهردر دیه زعم ایتمشلر. بعضاً جوهرینه ایکی طبیعته بر طبیعتدر تعبیری
قوللانمشلر و بناءً علیه الاقدمینك جوهریه انسانیه محدثك جوهری نفس ایله بدن کبی ترکب ایدوب بر جوهر، بر اقنوم

اولمشلردر. انجق «الٰه انسان اولدی» دینلمیوب بالعکس «انسان الٰه اولدی» دینه جکلری سویلنمشدر.
«نه کیم کور آتشه آتیلیر و کومور آتشه اولدی دینیلیر ده آتش کومور اولدی دینلمز. حقیقتده ایسه اوده طوتشمش
اولان کومور دکل بر قوردر» دینمشدر. کلمه نک ده انسان کلی ایله دکل بر انسان جزئی یعنی بر شخص ایله تماماً اتحاد
ایتدیکنه قائل اولمشلردر و بونا بناءً بو اتحاده امتزاج و تدریع، حلول و انقلاب دخی تعبیر ایتمشلردر. لکن بو حلولی صویک
سوده قاریشماسی کبی حلول جزئی ایله دکل «آینه یه انسانک صورتنک حلولیله» تمثیل ایتمشلردر. ملکائیه ایسه مسیحک ناسوتی
جزئی و شخصی دکل بر ناسوت کلی اولدیغنه قائلدرلر. و بونلرده طولاییدرکه پاپالرده دائماً بونلره بالجمله
قوسیت تصور ایتمکده درلر. اندلسلی ابن حزم، وقتیله یعقوبیلرک مصر ملحقاتنده بولندقلری، نوبه نک هپسی
حبشک هپسی و هر ایکیسنک ملکلری یعقوبی اولدقلری ذکر ایتمشلردر. لاروس ده دیورکه «قوتوفیزیتلر
قویاً تشکل ایتمشلردی و بوکون اوچ مستقل کلیسایه مالکدرلر. ارمنی کلیساسی، سوریه یعقوبیه کلیساسی، مصر
قبط کلیساسی». ایشته قاتولیکلر و اورتودوکسلری شامل اولان ملکائیه، بعده نسطوریه، بعده یعقوبیه قوتوفیزیتلری
تمثیل ایتمک اوزره یعقوبیه. بو اوچ مذهب موجود اولان آریوسیلردن قطع نظر، سائر نصارا فرقلرینک باشلیجه
مذهبلرینی احتوا ایتمکده درکه زمانمزده بالخاصه پروتستانلغی ده بونلره ضمیمه لازم کلیر. دینی سیاسی
ظهوری و تأثیری اوزرینه ایکنجی عصر هجریده (١٠٤٥) اعتباراً کلیسالرده کی حضرت عیسی و مریم و حواریونه
و سائر رؤسا رسملرینه تعبدک بت پرستلک اولدیغی آکلانیه و مسلمانلرک اعتراضنه جواب قالمیه اولان فرستیانلر
ایچنده «اقونوقلاست» یعنی صنم کیر نامیله بر فرقه ظهور ایتمیش اولدیغی کبی، استانبولک مسلمانلر طرفندن فتحی و دولت
شرقی رومانک سقوطی متعاقب طقوزنجی عصر هجری نهایتلرنده و اونجی عصر میلادی بدایتلرنده آلمانیاده لوتر
نام راهبک پاپالره قارشی دینی و سیاسی اعتراضات و نشریاتیله باشلادیغی و ره فورم دینیلن حرکات ایله پروتستانلق
ظهور ایتمیش و اون طقوزنجی قونسیل اولان لاتران سینودینده آفوروز ایدلمش و بعده تأثیرات سیاسیه ایله
انکشاف ایدرک متعدد شعبه لره آیریلمش و نهایت اسوچ، دانیمارقه، پروسیا، انکلتره، آمریقاده مذهب رسمی
اولمشدر.

پروتستانلقده ره فورم دینیلن دینی و سیاسی تحریکاتنه چیقان مذهبلر و فرقلرک شعباتی مجموعه سنه

پروتستانلغه علاوه اولنورکه بونلرڭ برقسمی اوزمان انجیل وعقل نامنه پاپالره پروتستو ایدرك روما کلیساسندن آیریلارق قتولیکلردن تشکیل ایدلسه ، برقسمی ده بالذات پروتستانلرڭ جماعتلرینڭ سینه سندن توره مشدر . بو صورتده دیگر نصاری فرقه لرینڭ مجموعنه معادل دینه جك قدر پروتستان فرقه لری حاصل اولمشدرکه باشلیجه لری لوتریانیزم ، قالوینیزم ، پره سبیته ریانیزم ، آنغلیقانیزم ، آنابابتیزم فرقه لریدر . آنغلیقانیزم دینیلن انگلتره مذهب رسمیسی قاتولیکلگك اك یاقینی بر مذهبدر . بینلرنده کی باشلیجه فرق ، انگلیزلرڭ پاپایی طانیمایوب قرالی آمر وحاکم طانیمالری ، پاپاسلرڭ بطاریقنڭ انگلتره ده یوقلغی ، انجیلڭ ترجمه سیله آیینڭ انگلیزجه اجراسی خصوصلرندن عبارتدر . کلیسانڭ هیأت قدیمه سیله رؤسای روحانیه نڭ سلسله مراتبی کلیاً باقیدر .

علی العموم پروتستانلر دخی تثلیث والوهیت مسیح دعواسنده مطابقدرلر ، یعنی قاتولیکلردن فرقی یوقدر . بونلرده اوزکجه اقانیم ثلاثه یه ومسیحده ایکی طبیعت ایله اتحاد الوهیته قائلدرلر . عمومی صورتده فرقلری باشلیجه برقاچ نقطه ده خلاصه ایدلشدر . برنجیسی پروتستان کلیسالری مرجع دکلدر ، خلاص ابدیه اعتقادی کافی کورورلر وعملیاته اهمیت ویرمزلر . بونلرجه اعتقادڭ معیاری قاتولیکلرده اولدیغی کبی پاپالر وکونسیللر قرارنامه نقلیه وتفسیراتیله عنعنه دکل ، فردڭ عقل واستشاره سیله مطالعه وتفسیر ایدیلن اوزره کتابدر ، یعنی عهد عتیق دینیلن تورات وملحقاتی وعهد جدید دینیلن درت انجیل ولواحقیدر . بونلر حاکمیت وصلاحیتی پاپاسلر و دیگر رؤسای روحانیه هیأتلرینه توزیع ایدرلر . ولو بونلرڭ انتخابنده باشلیجه افراده انتخاب صلاحیتی ویرلن صورتده کلیسا حکومتنده صادقلرده ده برحصه بیراقیرلر . بناءً علیه عقل فردی دعواسی ده مطلقه دکلدر . ایکنجیسی ، پروتستانلقده رهبانیت یعنی پاپاسلرڭ بکارلغی قیدی قالدیرلمشدر . واکثر پروتستان کلیسالرنده عیسانڭ صلیبه کریلمه سی بر تصویرندن باشقه بوت بولنمیور . اوچنجیسی ، پروتستانلر ذنب فطری وتقدیر ازلی عقیده سنی بوتون شدتیله التزام ایدرلر . بوکا کرچه قاتولیکلرده قائلدرلر . فقط پروتستانلر عقله اهمیت ویریجی اولدقلری ادعاسنده بولندقلری حالده تثلیث والوهیت مسیح وبونلره براز صلب اعتقادینڭ عقل ایله قابل توفیقی اولمادیغی ده بدیهی بولندیغی جهتله بو نقطه ده انسانڭ فطرةً کناهکار اولدیغی وبو کناهدن نجاتی تثلیث وصلبه ایمان ایله خلاص ممکن اولاجغی ، بونلر ایسه بر عقل ایشی دکل ، بر تقدیر ازلی وعنایت ربانیه ایشی بولندیغی اك اساسلی بر عقیده اولدرق التزام وبونلره عوتی

قالان انجیلی ده نقل ایتمشدر. مع الاسف بو تقدیرده ازلی عقیده‌سی قبول اولنقلری ایچون عموماً ذنب فطری دعواسی
انسانلری عصیانه تشویقده باشقه برشی اولمادیغی کبی صوکره بونک بیانه چاره عفوی تثلیث وصلب اعتقادینه کتمکله
اولمجغی ادعاسی ده عقل و نقل ایله استهزادن باشقه برشی دکلدر. (سوره آل عمرانه باقمه).

پروتستانلقده الک زیاده حاکم اولان روح، پاپالرک نفوذی قیرمق و روما کلیساسنک تحت حاکمیتندن
چیقمق آرزوسی اولمشدر. فی الواقع خرستیانلغک اساسی انجیل شریف اولمق لازم کلیردی و کویا قاتولیک
کلیساسنک اساسی ده بو ایدی. فقط حقیقت حالده الدهکی انجیللرک ایلک ازمنه قرونده قدر وثوقه و صحتنی
تأمینه ایده‌جک هیچ بر واسطه علمیه یوقدر. اولا بونلرک هر بری بر ذاتک تحریری اولدیغنه نهایت برچوق احتمال
منتهیدر. اکر درت ذاتک دردی ده بر طبقه حالنده اولسه‌لردی درت انجیلک متفق اولدیغی نقطه‌لر درت راوینک
اخبارینه استناد ایتمش اوله‌بیلیردی. لکن بو دخی هنوز بر تواتر اوله‌بیلمکدن اوزاقدر. حال بوکه بونلر ایچنده
حواریوندن اولانلر ده یالکز یوحنا (اسمنده) واردر. بونک ایسه کندیسنده روایتی صاحب علم اولمادیغی کبی
دیکرلرینک ده کیمدن اخذ ایله روایت ایتمش اولدقلری معلوم دکلدر. بناءً علیه اتفاق ایتدکلری نقطه‌لرده دخی
بر رتبه‌ده درت روایتک اجتماعی یوقدر. صوکره بونلرک ایلک تحریر اولندقلری لسانک عبرانی اولدیغنده و یونانی،
لاتینه و سائر السنه‌یه اولان بونلره ترجمه و نقل ایدلسه بولندیغنده عادتا اتفاق وار دیمکدر. حتی ایله جزم بونده
هیچ اختلاف اولمادیغی نقل ایلمشدر. حال بوکه موجود ترجمه‌لرک نهایت یونانجه‌یه استناد ایتدیکی کوسترلمکده‌در.
والحاصل الدهکی درت انجیلک رسمیتی مجرد ازمنه سینودینه مستنددر. واورنه اول بونلرک موجودیتی اثبات ایده‌جک
وثائق علمیه مفقوددر. بونک ایچون ده خرستیانلغک کتب مقدسه نامنه استناد ایتدیکی انجیللر اساس اعتبار ایله قرآن
عظیم الشانه کبی بوتون وجوه قرائتیله قطعیاً و متواتراً ثابت بر نص، بر کتاب مبین اولمق شویله طورسون صحتنده بیله
وسندلریله روایةً و درایةً جرح و تعدیل ایدرک تخریج و تنقیح و تثبیت ایدلمش اولان حدیث کتابلری کبی صحیح و علمی
بر عنعنه روایت و شهادته دخی مستند دکلدر. الدهکی انجیللرک بوتون وثوق رسمیسی « Authenticite »سی
حضرت عیسادن تام اوچ عصر صوکره کلن ایلک قونسیللرک قبوللرینه راجعدر. بناءً علیه ایلک قونسیللرک
صلاحیت مطلقه‌سی تسلیم ایدلمدکجه نه الدهکی انجیللر مدار اعتقاد اوله‌بیله‌جک بر حقیقت قالیر، نه ده خرستیانلغک.

بونك ایچونده عقله اهمیت ویردکلری ادعاسنده بولنانلر پروتستانلردن هیچ بر زمانده عقل ایله قابل توفیق اولمادیغی مسلّم عقیده اولارق تثلیث عقیدهسنده والوهیت مسیح دعواسندهکی تعصبلری وحتی مسیحك الوهیتنی انکار ایتدیکلرندن طولایی "میشل سروه" نامنده اسپانیالی بر طبیبی آتشده یاقمالری بر ضلالت ودهشت اولدیغی کبی عقیدهلی وفیلسوفلردن صلاحیتلری انکار ایدن عقلدن مجرد او عقیده ایله ثابت اولان انجیل ترجمهلرینی سونوقه بر دینی اعتقاد کبی ابرازه سوروکلریده اونده دها غریب بر تناقض فکری تشکیل ایدر.

والحاصل آریوس وسائره کبی نصارای قدیمه استثنا ایدلدکدن صوکره قاتولیك، اورتودوکس، نسطوری، یعقوبی، پروتستان وسائره هیچ بر خرستیان فرقهسی یوقدرکه اعتقادلرینك اساسنی تثلیث تشکیل ایتمهسین و مسیحك الوهیتنه قائل اولماسین. حال بوکه کندی معتقدلرنده تثلیث "متمایز اوچ شخصك انجق بر اله تشکیل ایتمهسیدر." دیه تعریف ایدلمکدهدر. بناءً علیه علی العموم خرستیانلر، اب، ابن، روح القدس نامیله هر بری متمایز وعینی مرتبهده متساوی بر شخص عد ایتدکلری اقانیم ثلثهنك اوچی بردن یسوع مسیحده براز تشکیل ایتدکنه و "اسه مریمك اوغلی مسیحدن عبارت" اولدیغنه قائلدرلر. انجق مسیحده الهیته باشقه بر جوهر، بر طبیعت دها اولوب اولمادیغنده یعنی "مسیح اللاهدر" دینلوب دینلمیهجکنده اختلاف ایتمشلردر. مونوفیزیتلر، یعقوبیلر اوله قائلدرلر، دیکرلری دکلدر. وبونك ایچوندرکه اکثر خرستیانلر مذهبلرینك پانته ایزم یعنی وحدت وجود نظریهسی اولمادیغنی ادعا ایدرلر. حتی مونوفیزیتلر بیله جوهر مسیحك وجوهر الوهیتك وحدت واتحادینه قائل اولمقله برابر مع الاطلاق وحدت جوهری قبول ایتمهدکلرندن مذهبلرینی پانته ایزمدن آیری طانیمق ایسترلر. مع مافیه ینه نصارا دینی ایچنده وحدت وجوده قائل اولانلرده موجوددر. "مذاهب ومطالب" نام اثریمزده آوروپا تاریخ فلسفهلرندن نقل ایتدیکمز وجهله پاولوسك معاصرلرندن اولوب آتنهده خرستیانلغی نشر ایدرکن اعدام ایدیلن "دهنیس"ك خرستیانلقده وحدت وجود مذهبنك مؤسسلرندن اولدیغی وبونك برچوق زمانلر خفی بر صورتده انتشار ایدهرك نهایت اون طقوزنجی عصرده پروتستانلر ایچنده آلمانیاده مذهب رسمی حالنه کلدیکی مصرحدر. دیمك اولورکه آیت "لقد کفر الذین قالوا ان المسیح بن مریم هو الله" اولسه ایدی خرستیان مذهبلرینك انجق بر قسمنه تعلق ایتمهسی اولازمجقدی. حال بوکه

«لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم» بيورلمسى اولقدر تثليث ادعا ايدنلرك حسينك عقيده لرينه شامل
اولمسه ده بوراده بونلرك يالكز شرك و تعدد افاده ايدن تثليث نقطهٔ نظرندن دكل، بالخاصه بونلرك ضمننده
ادعا ايتدكلرى توحيد نقطهٔ نظرندن كفرلرى بيان اولنمشدر. تثليث نقطهٔ نظرندن كفرلرى سورهٔ نساده:
«ولا تقولوا ثلاثة» ايله بيان بيورلديغى كبى المائده‌ده «لقد كفر الذين قالوا ان الله ثالث ثلاثة» آيتيله ده ايكيسى
برده كوستريله‌جكدر. و هر نه اولورسه اولسون «الله مسيحدن بريدر» ديينلرك كافر اولدقلرنده شبهه يوقدر.

[قُلْ] يا محمد! سن او كافرلره ديكه [فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ
اَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا] ايمدى الله مسيح ابن مريمى
و اونك اصلى اولان آناسنى و بوتون يرده بولنانلرك كيملرك جميعنى — ايسترسه‌كز ايسته‌ديكى تخصيص
صورتيله اولسون — اهلاك و افنا ايتمك مراد ايدرسه بوكا قارشى الله‌دن برده دوكسه كيم برشى قورتاريجى
قادر اوله بيلير كه الوهيته جزئى برحصه بولنمش اولسون؟ شبهه يوقكه هيچ بركيمسه. » — ديمككه بوتون بونلر
حد ذاتنده قابل فنادرلر. او حالده بونلرده برى بولنان مسيحك شخصى و يا نوعى و يا جنسى نصل اله اوله بيلير؟
حسينك خالقى و مالكى اولان الله لم يزل سزك قتل و صلب اولنديغنى ادعا و بو صورتله قابل فنا اولديغنى اعتراف
ايتدكده بولنديغكز مسيحك قوتنده اولديغى الله‌دن قورتارمه‌ده نصل انكار ايدرسكز؟ الله‌ك اراده سنه قارشى
آناسنى قورتارمه‌مياننه و الله مراد ايتمزسه كنديسنى و حتى برقيلنى قورتارمه احتمالى بولونميان مسيح ابن مريم
اونك شخصيله، اصليله، نوعيله منسوب اولديغى بتون عالمى ايله اهلاك و افنايه قادر اولان الله تعالى يه نصل مساوى
طوتولور؟ و نصل اولور ده مسيحك الله ايله اتحادى و يا اللهى احتواسى ادعا ايديلير. علم و قدرت و اراده سى
هرشيئى محيط اولان الله عظيم الشانى ديمك اولان مسيحك شخصيته و يا نوعيته و يا جنسيته تنزيل ايدرك
قانيتلرله محافظه ايدوب ده صراحةً و يا ضمناً «الله مسيحدن عبارتدر» ديمكده دها بيوك بركفر مى تصور
ايديلير؟ بو نه تناقضدر، بو نه كفراندر، بو نه جرأت؟!... يريوزنده بولنانلر بتون ذى روح و حيات
ذوى العقول انسانلر اوله كلدكلرى و اولمكده بولندقلرى معلوم. مسيح ده اول دنيايه كلمسه، مسيحى
دوغورمسه و اونك اصلى و آناسى اولمسه اولان حضرت مريم ده بو فانيلردن اولديغى و مسيحك آناسى اولدقلرى

ئولوسنده قورتولمادیغنی ده معلوم. صوكره مسیحك ده وفاتی ورفعی حقنده، دیمك كه بتونده بونلر نه
اولورسه اولسونلر هیچ كیمسه‌نك مقاومت ایده‌میه‌جكی بر قدرت حاكمه‌نك زبونیدرلر. ایشته الرحمه بونلرك
صاحبی اولانه الاهدر. بناءعلیه بونلرك حیات ومماتی، فنا ویا بقاسی محضا الاهك قدرت واراده‌سنه
محكومدر. او دیلرسه دیدیكی قدر ابقا ایدر، دیلرسه افنا ایدر. شاید اینه دیلرده افنا ایتمزسه اونلر نه
حد ذاتنده قابل فنا اولمقدن چیقمازلر. ان افنالرینی مراد ایده‌جك اولورسه اراده الله قارشی كلنلرینی
طوتامازلر. چونكه مملوكدرلر. بو ضرورتده دولاییدر كه خریستیانلر اولادی بر بابا الله اعتقاد ایدرلر.
شمدی فرض ایده‌لم كه بونلرك هیچ بری دها ئولمشدر. هنوز بر حیات بش وارددر. وهنوز مسیح وفات
ایتمشدر. فقط بونلرك مسیح وكرك دیگرلری وكرك هیأت مجموعه‌سی قابل فنا اولمقدن چیقمازلر.
كندی نفسلرنده كی عجز واسطه ذاتیه‌دن قورتولمازلر. اگر الله تعالی بونلرده بونلری افنا ایتمك مراد
ایدرسه نه بونلرده، نه ده كمالاتی بونلرك خارجنده كیلرده الاهك قدرت واراده‌سنه قارشی طوروب
مقاومت ایدوبده آلك جزئی بر شی اولسون قورتاره‌جق، محافظه وابقا ایده‌بیله‌جك هیچ بر كیمسه، هیچ
بر قوت تصور اولنه‌ماز. بناءعلیه مسیحك شخصی، نوعی، جنسی حد ذاتنده قابل هلاك وفنا اولمقدن قورتوله‌مازلر.
بونلر بالفعل دگلسه بالقوه فانیدرلر. فانی اولمسی ممكن اولانه هر هانگی بر شخصك ویا نوعك ویا جنسك آلهلغی ادعاسی
ایسه حقسزدر، باطلدر. الاه حقیقی اولانه حق تعالی‌یه كفردر، خسراندر. الهیت هر درلو شائبه عجز ونقصاندن
منزه بر قدرت بالغه واراده حاكمه افاده ایدر. وبحق اله دیمك ذات وصفاتنه وآثار واحاطه‌سنه وحق موجوداتده
هیچ برینه قدرت تعلق ایتمیه‌ن وایمك احتمالی بولونمیان مالك كل، حاكم كل، محیط كل دیمكدر. الاه حقك حقیقی
قدرتنه قارشی تأثیر ایده‌بیله‌جك هیچ بر قدرت تصور اولنامقدر. بونك ایچوندر كه بالقوه اولسون
هر هانگی بر فانی ویا فانیلر مجموعی اله اولاماز. بونلردن بری ویا بعضیسی ویا هپسی الله ایله ذاتاً ویا صفةً
كلی ویا جزئی بر صورتده اتحاد ایده‌مز. هر نوع اشتراك، حلول ویا اتحاد دعوالری كفردر. مسیحك قتل وصلبی
ادعاسیله خریستیانلر اونك قابل هلاك وفنا اولدیغنی اقرار واعتراف ایتمكده بولندقلرندن بونلرك هم بو
دعوالری رد وهم اقرارلریله كندیلرینی الزام ایچوندر آیتده یالكز «ان اراد ان یهلك المسیح بن مریم» دیمك

کافی ایکن بو نکته یه اکتفا ایدیلمیوب حقیقتی هم الزامی، هم برهانی بر صورتده بیان و تفهیم ایتمک اوزره «وامه
ومن فی الارض جمیعا» عطفیله ده ضم ایدلمشدر که پک شایان دقتدر. بو نکته جزئیدن کلی یه طوغری کیدن
بر استقراء نظری تعلیم ایدن مسیحک اولا اناسنه، ثانیاً یریوزنده کی بوتون ذی روح، ذوی العقول بشر جنسنه
داخل و بونلرله بر طاقم خصوصاتده متجانس و متماثل اولدیغی آکلاتمسه و بو صورتله مسیح و آناسنک قابل هلاک و فنا
اولوب اله اولمامه حقلرنده اولا صراحةً و بالخاصه ثانیاً عموم ایچنده ضمناً و تأکیداً اثبات و اخطار ایدلمشدر که
بو افاده ده مسیحی ناسوت شخصی ویا ناسوت کلی ایله ملاحظه ایدن خرستیان مذهبلرینک هپسنه اشارت اولنرق
«ان الله هو المسیح ابن مریم» ادعاسنک کرک وحدت شخصیه ایله اتحاد شخصی و عینیت اوزره، وکرک وحدت نوعیه
ویا جنسیه ایله اتحاد جزئی و تضمن صورتنده اولسون بوتون احتمالاتیله باطل و کفر اولدیغی تفهیم قیلنمشدر. یعنی الله،
مسیحک نه عینی، نه جزئی، نه ده جزئیسی و فردیدر. انجق فوقنده خالقی، مالکی، حاکمیدر. تعبیر آخرله مسیح اللهک
نه عینی، نه جزئی، نه کلی، نه ده کلیسی دکل مادونیدر. صوکره «من یملک من الله شیئا» ده «من» و «شیئ» لفظی
عام اولمقله برابر کوکده کیلر و یرده کیلر دخی داخل اولمق اوزره بوتون ماسوی اللهه شامل بولندقلرندن ذات اللهدن باشقه
هر شیئک قابل فنا اولدیغی اشعار ایله بوتون ماسواده الوهیتی نفی ایتمسه و بناءً علیه بوتون عالمیه ویا اجزاسنده هیچ بریله
دخی الله ایله عینیت ویا کلی جزئی بر اتحادی ممکن اولمادیغنه و بویله سوزلرک یالکز مسیح حقنده ده سویلنمسی اللهه
کفر اولدیغنه اشارت ایدلمشدر. بناءً علیه اللهی عالمده افنا ایتمکه اوغراشان وحدت وجود دعوالری ده باطل و کفردر.
والحاصل نه مسیح اله اوله بیلیر، نه ده عالم و اجزای عالمدن هر هانکی بر شی. چونکه الله حد ذاتنده زوالدن
منزه و مافوقنه بر قدرتک مداخلسندن آزاده اولملیدر. بونلر ایسه هپسی هلاکه اوغرایه بیلیر. الله بونلری ابقایی
مراد ایتمیوب ده اهلاکلرینی مراد ایدرسه بونلر هپسی ده زوال محو اولورلر. اللهک الوهیتنده و بوتون بونلر
اوزرنده دیلدیکی کبی حکم، تصرف و قدرت و مالکیتنده ایسه اصلا شبهه یوقدر. زیرا [وَلِلّٰهِ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا] بوتون سماوات و ارض ایله آرالرنده کی کافهٔ موجودات ملک و ملکوتی
تماماً و مستقلاً اللهکدر. — یعنی بوتون موجودات اوزرنده ایجاد و افنا، احیا و اماته و سائر هر هانکی بر صورتله
تصرف مطلق و حکم مالکیت اللهکدر. بناءً علیه الله دیلدیکی ابقا، دیلدیکی افنا ایدر. و بویله یاپمقده بر حکمته

ایتمسه اولور. نه ده بر مغاوضه مندرجه قالیر. و شبهه بوراده که مسیح ده بوزدن ایجینده و الالهك حکمی تحتنده‌در.

بونك بویله اولدیغی نصارانك ده بیلمسی لازم کلیر. زیرا اعتقادلرینك باشنده «هر شیئك مالکی، کورولن و کورولمه‌ینك صانعی و خالقی بر اله اعتقاد» واردر. بویله ایکن مسیحی هیچ بر شی تکمسه کبی الالهك مالکی صایمازلر، صوکره دونوب الله مساوی طوتارلر. صوکره دونوب الله تقدیم ایدن صانع طرفنه کچیرتیر اوتورتورلر. و بو صورتله ریاست صالکیتی اولادیرلر ده اوتقه «الله، دوده مریمه دوغانه والالهك تقدیرینه خارجی کومسوب اتصیلانه و چیقوب اوستنه اوتوران مسیحه عبارتدر» دیه هم الله هم مسیح تکفیر ایدرلر. و صوکره ده مسیحك ناسوتی تعمیم ایدرك اباء نسوعیه‌یه بر حصه الوهیت ویرمك ایسترلر. بونلر الالهك مالك کل شی، مسیحك ده قابل هلاك اولدیغی اعتراف ایتدکدن صوکره دونرلر مسیحك قابل فنا اولمادیغی ادعا ایتمك ایجون شویله بر طاقم شبهه‌لر و مسفسطه‌لرده سرد ایدرلر: «مسیحك عنداله بر شرف مخصوصی یوقمیدر، باقسه‌کزا اونك تولدی دیکرلرینه بکزه‌یورمی؟ او معجزه‌لری بر طاقم اولولری دیریلتدکده، کورلرك کوزلرینی اچارکن، جاموردن قوش یاپوب اوچوردرکن الالهه بعضی شیلری قوتارسه. الالهك خالقیته اشتراك ایتمش اولمایورمی؟ بناءعلیه اه اوکا داونك واسطه‌سیله بو عالمه کندی جوهرندن بر شی ویرمشمیدر؟ او حالده الالهك جوهری قابل فنا اولورمی؟» دیرلر. ایشته بوکبی شبهات و توهماتی ده رد و ازاله ایچون بویرلیورکه:

الله [یَخْلُقُ مَا یَشَآءُ] «دیلدیکنی خلق ایدر، و دیلدیکی کبی خلق ایدر.» — بناءعلیه مسیحی بابادن خلق ایتمسنده ده اوکا بر شرف مخصوص ویروب اونك الیله ده خلق و احیا یاپمسنده هیچ بر شبهه‌یه محل یوقدر. الله تعالی بویله خلق ایتمکله اوکا بر جوهر الوهیت ویرمش اولماز. و حلول یوزندن مسیحك اللهه مساواتی و تقدسی هیچ لازم کلمز. یعنی الله تعالانك ایجادی کندی ذاتندن خارجه بر شی قوپاروب اتمه صورتیله دکلدر. مکوناتنده هیچ بری اوندن انفصال، تولد، صدور، بروز ایتمز، او هیچ بر شیئه کندیغ کندندن بر جزئی ویرمز، بویله بر تصور، ذات الالهده تغیر و انحلال تصور ایدرکه تصوری محالدر. الله دوغوریات خلق ایدر، هم ده نه کبی دیلر و نصل دیلرسه اویله خلق ایدر. دیلرسه بدایةً سماء سماوات و ارضی و بسائطی ابداع ایتدیکی کبی بر ماده‌یه احتیاج اولمادن خلق ایدر. دیلرسه بوکون ازلرده کی مخلوقاتی خلق ایتدیکی کبی بر ماده‌دن خلق ایدر. بونی ده یا ابتداء

طوپراقدن نباتات وحيواناتي وآدمي خلق ايتديكي كبي ديگر مخلوقاتي جنس بر اصلدن انشا ايدر. ويا ديگر مجانس بر اصلدن
انشا ايدر. بوڭا ده ديرسه بر ارككدن ديشي خلق ايتمك صورتيله تنوع ايتديرر. نتكيم آدمدن حوايي بويله خلق ايتمشدر.
ديرسه بر ديشيدن اركك خلق ايتمك صورتيله تنوع ايتديرر. نفس كريم عيسايي ده بويله خلق ايتمشدر. ديرسه هم اركك
هم ديشيدن خلق ايدركه سائر انسانلري ده بويله خلق ايتمسي واقعدهدر. كذلك ديرسه ديريدن ممات خلق ايدر
ديرسه اولودن حيات خلق ايدر. ديرسه مبتذل خلق ايدر. ديرسه نادر وبي مثال خلق ايدر. ديرسه
صنايع بشريهده اولديغي كبي ديگر بر مخلوقي توسيط ايدرك خلق ايدركه ايشته عيسي يديله قوشي خلق ايتمسي، اولولري
ديريلتمسي ده بو قبيلدندر. بناءً عليه عيسي ده الله مخلوقيدر. بونلرده، وعيسي بونلري ياپاركن الله قارشي
كلمسه، الله بر شي قورتارمسه، وكندي الوهيتي كوسترمسه دگل، انجق الله ارادهسي انفاذ ايتمسه وانجق
الله الوهيتي اثبات ايتمشدر. يوقسه اوله ايسه ده ايدي عيسي بونلرك هيچ برني ياپاماز ايدي. ايشته الله
بونلري ديلديكي ديلديكي كبي خلق ايدر. بر بريدن بر سبب ده خلق ايدر. واونك واسطهسيله اولولرده حيات ده
خلق ايدر. چونكه الله. [وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ] والله هر شيئه كمال قدرتله قادردر. وهر شيئه
قارشي علي الاطلاق قادردر. قدرت الهيه هيچ بر وجهله قابل تقييد وتحديد دگلدر. هر شيئه كمال قدرتله قادر
اولديغندن ديلديكي شيئي خلق ايدر. واونده ديلديكي قدر قدرت وشرف ده خلق ايدر. صوكره هر شيئه علي الاطلاق
قادردر. چونكه خلق، خالقك كندندن بر شي قوپارمه، كندي ذاتندن، كندي قدرتندن بر شي اكسيلتمك ديمك
اولماديغندن بوتون مخلوقات واونلرده خلق ايدلمش اولان قدرتلر قدرت الهيهيي كنديلرينه نقل ايتمش دگلدرلر.
بوتون عجز ذاتيلري ايله اونك تحت حاكميتنده محكوم ومقهوردرلر. بوتون مخلوقات واونلرده كي قدرتلر، الله
وقدرتنك ياپديقلري وتحويللري دگل اثرلريدر. اثرلر ايسه مؤثرك عيني ويا جزئي دگل انجق دليليدر. مخلوقات
بيكديگرينه تسبب، تولد، تحول ايده بيلير. بونك ايچون اشياده فنا، تحول واصطفا وتطابق واختلاف مراتب
جريان ايدر. فقط بوتون بونلر اشيانك الله نقلا دگل بيكديگرينه نقلا اولان نسبتلريدر. زيرا بوتون
اشيانك الله نسبتي مخلوقيتك خالقنه محكوميت ودلالتيدر. بوتون بو تحوللرده، بو نسبتلرده اشيانك واشياده كي
قوت وقدرتك حد ذاتنده عجز وفناسي وحسبنك فوقنده مستقل اولان قدرت الهيهنك بقا وحاكميتي

اوقنور. بوندن ایچوندر که یالکز طبیعت اشیاسی ترتیبیله اوغراشانلر بیله معلولاتی ترتیبدن باشقه علیت و بقاء علت قانونی یازارلر. و تحول علتده بقاء علته اصل اولورلر. بونلر بیرده اختلافاتیکز وجهله قندن تحول علت و بقاء علت تعبیرلری بیننده ظاهراً بر تناقضه واردر. و بونك حلی شودر: تحول علت تعبیری اشیای مخلوقه‌ده کی قدرت و قوت مخلوقه‌نك افاده‌سیدر که نقصدر. علت معلوله اضافه‌سنك تحولیدر. بقاء علت ده علت حقیقیه‌نك تحولدن آزاده اولرق حاکمیت مطلقه‌سنی کوستریر. حاصلی فانی و متحول اولانه باقی و دائم اولانه دیمك تناقضه اولمغنده عقل و نقلك شو نقطه‌ده قطعی بر انطباقی واردر که محکوم تحول اولان اشیا کرك تناقص و کرك تکمل ایدرلره یوروسون بونلرك بوتون کمالاتی و قدرتی اضافیدر. هیچ بیسی تماماً باقی و زوال و نقصاندن منزه اولان قدرت بالغه الهیه‌نك محکومیدر. الله هر شیئه و هر شیئه قارشی قدیردر و هیچ بر شی الله‌ه قارشی قادر دکلدر. الله‌دن باشقه هر شی حد ذاتنده عاجزدر. بوده قدرت الهیه‌نك حاکمیدر. مسیح ده عاجز، محمد ده عاجز، بشر ده عاجز، ملك ده عاجزدر. ارض و سما و ابنا و آثارنك بوتون کائناتیله حیاتی مجموع عالم ده عاجزدر. الله بونلری هر لحظه خلق و افنا ایتمکده و هپسنك اوزرنده ملك و ملکوتنی اظهار ایدوب طورمقده‌در. و بناء علیه «الله مسیح بن مریمه عبارتدر» دینلرك کافر اولدقلرنده شبهه یوقدر.

[وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنٰٓؤُا اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُهُ] برده یهود و نصاری «بز الله‌ك اوغوللری و احباسی‌یز» دیدیلر. — کندیلرینی باشقه انسانلره کزیده کوردکلری سائر خلقه قارشی عنداللهده بر امتیازلری اولدیغنی ادعا ایتدیلر و غرورلریله الله‌دن قورقماز اولدیلر. بناء علیه مسلمانلر الله‌ه توکل و استناد ایدرکن هر نه یاپسه‌لر الله بزه مرحمت ایدر دیه بویله بر غروره دوشمه‌ملی و الله‌ك قوللری اولدقلرینی اونوتمامالیدرلر. بونی نصارانك سویله‌دکلری معلوم ایسه ده یهودیلرك سویله‌یوب سویله‌مه‌دکلری موضوع بحث اولمشدر. فقط ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت ایدلدیکنه کوره سبب نزول اصل یهودیلر اولمشدر. چونکه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم یهودیلردن بر جماعتی دین اسلامه دعوت و الله‌ك عقابیله انذار ایتمش ایدی. بونلر قارشی «بزی بونکله‌می تهدید ایدیورسك «نحن ابناء الله

واحباؤه » دیمشلردر . نصارانك ایسه انجیلده « مسیح : بن بابامه و باباكزه كیدیورم » دیدیکی دیه
بر فقره نقل ایتمكده درلر . « اللهك اوغوللری یز » تعبیرینك بر امتیاز مخصوص دعواسی اولدیغی جلی ، فقط
بونی نه كبی بر مفهوم ملاحظه ایدرك سویلدكلری جای تدقیق كورولمشدر . دینیلمشدر كه یهود یونكله ابن الله
دیدكلری عزیره انتسابلرینی ، نصاری ده ابن الله دیدكلری مسیحه انتسابلرینی قصد ایتمشلر و انتسابلریله كندیلرینی
شرف و امتیازده اللهك اوغوللری حكمنده طوتمشلردر دیمك اولور . یهود طوغریدن طوغری الله انتسابلرینی
قصد ایدرك اللهك كندیلرینه بر بابا كبی شفیق و محافظ ، و كندیلرینك اونك یاننده سوكیلی اوغوللری كبی
نازلانه بیلهجك درجهده مقرب و ممتاز اولدقلری ادعا ایتمشلردر كه بو ایكی صورتده ابن الله تعبیری
مجاز دیمك اولور . دیكر بریرده ده اشارت ایتدیكمز وجهله ادیان سالفهده و علی الخصوص لسان عبرانیده
الله تعالی یه رؤف و رحیم معناسنده مجازاً اولهرق « اب » اطلاقی تجویز ایدلدیكی و حضرت عیسانك ده بو معنی
ایله مناجاتنده سوزلرنده بو تعبیری قوللاندیغی و فقط بوندن صوكره ده بو سوء استعمال ایدیلرك حقیقت كبی
تلقی ایدلمكه باشلاندیغی بعض علما ذكر ایتمشلردر كه اشته ابن تعبیری ده بو سوء استعمال جملهسندندر . نته كیم
اصل عبرانی انجیلده « ابن » و « ولد » تعبیرلری بولنمادیغی حالده « اب » تعبیرینك كویا بونلری بالاستلزام
مساغ ویرمسه اولسی خسبیله صوكرهكی انجیللرده درج ایدلمسه اولدیغی نقل ایدیورلر . احتمال كه بونده « عزیر
ابن الله » دینمسه اوللری ده بر مثال طوتولمشدر . بعض نصاری مسیح حقنده « ابن الله » تعبیرینك شرف
و قربیته مجاز اولدیغی سویلمشلردر . لكن بونك حقیقی اولمایوب بر تستر اولدیغی آكلاشیلیور . زیرا بالاده
ذكر ایدلدیكی وجهله از نیه سینود دینك اعلان ایتدكلری اساسات اعتقادیهلرنده « باباسنك جوهرندن »
دیه تصریح ایدلمسه اولسی بونی تولد نظریهسیله بر حقیقت كبی اسناد ایتدكلرینی كوسترمكدهدر . آنجق كندیلری
حقنده « ابناء الله » دیملرینك مجاز قصدیله اولدیغی قبول ایتمك ممكندر . بو صورتده « واحباؤه » عطفی
بر عطف تفسیر اولمق لازم كلهجكدر . بوده خلاف ظاهردر . بز بر طاقم نصارانك و ازجمله پروتستانلرك
اشبو اولاد الله ادعاسنه حسیقی بر صورتده صاریلدقلرینی كورویورز . حال بوكه مجاز اولارق بر افاده ، بو قدر
شدتلی بر تعصبله صاریلماسنك وجهی ایضاح ایدیلهمز . آكلاشیلیور كه بونلر « بز اللهك اولادلری یز » دیمكله

الله اوغلی یعنی ادعا ایتدکلری مسیحه انتسابی قصد ایدیورلر. فقط بونی صورت عمومیهده مجاز اولهرق دکل نه
تولد نظریهسنی تعقیب ایدرک در حقیقت کبی ملاحظه ایدرک سویلیورلر. چونکه بونلر مسیحک انسانیتنی جزئی
وشخصی دکل، بر ناسوت کلی فرض ایتدکلرندن و بو ناسوت کلی ایله ده عم العموم بشریتی شامل بر معنی دکل، نصرانیت
تناسلی نتیجهسی بر قسم مخصوص قصد ایتدکلرندن طولایی مسیحه «ابن الله» دیرکن اونک الله ایله بر جوهرده اتحاد ایتدکلری کبی
کندیلرینی ده ابناء الله ویا اولاد الله ناملریله یاد ایدرکن جوهر مسیح ایله اتحادلرینی سویلمک ایستیورلر. بو صورتله بو
تعبیر عوام نصارا نظرنده بر مجاز، خواص نظرنده بر حقیقت کبی ملاحظه ایدیلیور. نتهکیم جزو بندنده کی
«آباء یسوعیه» تعبیری ده بونک بر مضایقهسیدر. واقعا نصاراینک تثلیث معناسی بر عقدهٔ سریه اولهرق التزام
وتعقیب ایتملرینک سری، لاهوت ایله بر قسمی ناسوتی تولد نظریهسیله برلشدیرهرک کندیلرینه آباء وابناء سلسلهسی نتیجهسی
بر خانوادهٔ الوهیت تشکیل ایتمک سوداسی و بو صورتله کندیلرینی هر نوع مسئولیتدن آزاده عد ایدوب سائر خلقه واقسام بشر
اوزرینه بر صورت تملک وسلطنه بر تصرف حاکمیت ادعا ایتمک خلاصهسیدرکه «نحن ابناء الله واحباؤه» دیدکلری
زمانده ده «بز بر خانوادهٔ الوهیتز» دیمک ایستدلر وکندیلرینه بویله بر امتیاز مخصوص فرض ایدرلر. هر حالده
آیت، بزه کوستریورکه کرک یهودی وکرک نصارا نقطهٔ مشابهه ایله دیهجکدر حیثیتله. حقیقی ویا مجازی
بر تولد الهی خلیاسی طوتهرق «علی کل شیء قدیر» اولان الهک قوللری دکل، اولادی ویا اولادی معنی
ومنحصراً احبابی وکندو عد ایتمک غرورینه دوشمشلر، حقوق الله وحقوق عباد طانیمازلر والله ده فوق مجاز اولمشلردر.
و بو غرور کندیلرینک سبب ضلالتی اولمسه وارد ایجقدر.

[قُلْ] یا محمد سن اونلره دیکه [فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ] اویله ایسه سزی کناهلریکزله
نه تعذیب ایدوب طوریور یا؟ قتلده می سورونمه اولمادیکز؟ اسارتده می دوشمدیکز؟ نعمتلر، دولتلری
ضایع ایتمدیکز، مسخده می اوغرامادیکز؟ [بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ] خایر، سز الله اوغوللری
ویا احبابی دکل، ذوی العقول اولهرق خلق ایتدیکی مخلوقات جنسندن بر بشر، دیری جبلهدن، عاجز، فقط
قابل ادراک بر مخلوقسکز، جدیکز بو، ماهیتکز بودر. اللهک مخلوقی و اونک قدرت و ارادهسنه محکوم بولنمق
حیثیتیله دیکرلرندن هیچ بر فرقکز یوقدر. نه اولسهکز بر مخلوقدن اولمقدن قورتولهمازسکز. الله ایسه سزی هیچ

الله مخالفت ایدر، گناه ایشلر می؟ صوکره ده سوکریه عذاب ایدر می؟ الله ایسه مخلوقلرینه قارشی هیچ بر خصوصده
مجبور دکلدر، علی الاطلاق فاعل مختاردر. [يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ] دیدیکنه مغفرت ایدر، سیئاتی حسنات
ایله اورتر، رحمت و محبتنه مظهر ایدر.»— کویا بز الله دیکیلرینه ایمانه ایله دایمانمزده ثبات ایله بیلیرسک
بولورلر. [وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ] دیدیکینه ده عذاب ایدر، سیئاتک جزاسنی چکدیریر.»— الله
شرک قوشانه، مخلوقی خالقه برینه قویانه ابدیه‌ده بو عذاب محققدر. «ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر
ما دون ذلك لمن يشاء» ایشته مخلوقک خالقه قارشیسنده موقعی بو ایکی شیئک علی السویه احتمال مطلقیدر.
دیمک اولیورکه بزم جنس بشر ایچنده کی سائر خلقدن هیچ بر امتیازمز یوقدر. دوه چیرچیلایه بولندیغمز،
یالیسه اباده باشی قاپانه ضرورتلر ایچنده قیوراندیغنی کوردیکمز، انسانلرینه قویماییوب هدرلیوجکز لایعیه
کوردیکمز برفرد ویا برقوم، یارین یاقارسیکز که اللهک لطف و مغفرتنه ایرسه، بیزکزه چیقمشدر. بوکون
سعادتده کورولسه، جهانه حاکم اولسه، استقبالی تأمینه ایچمه فقط ایندیکمز برفرد ویا قوم اوبرکون
یاقارسیکز که اللهک بربلاسنه چاتمسه، حال هلاککه ریجمسه، آتش ایچنده یانمقده، اضطرار ایچنده
قیورانمقده در. الله قارشی بو نوبه جنس بشر شو ایکی تقدیرک احتمال ثنادرینه علی السویه محکومدر. [وَلِلَّهِ
مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا] بوتون سماوات وارضه و بونلرک آرالرنده کی کافه موجودات
بر ملک، بر حکومت، بر سلطنتدر. بو ملکیتک، بو حکومتک، بو سلطنتک هپسی تماماً و مستقلاً اللهکدر.
و هپسی الله مالکیتنه منسوبدر. موجوداتدن هیچ بریسنک الله مخلوقیت و مملوکیت، عبودیت و محکومیتدن باشقه بر نوع
انتساب ادعا ایتمکه حقی یوقدر. هپسی اونک ملک و ملکوتی تحتنده زبون و محکومدر. الله بونلره بوتون اوزرنده
خلق و ضبط و اداره، ایجاد و افنا، احیا و اماته، تلطیف و تجزیه ایله دیلدیکی کبی تصرف ایدر و بوجهله آنجق
اودر.»— بناء علیه بوتون ایچنده برذره مشابهسنده اولان بو ارضده اوزرنده چیرچیلایه اولورده خلق
ایدیلمه و مخلوقات ارضیه‌دن بر قسم مخصوصه عبارت بولنان جنس بشر و بشر ایچنده بر قسم خلقه فضل اولورده ادعا بر
ادعاده بولنه بیلیر. حال بوکه [وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ] الی نهایت دائره جمعیه، یاسه دورییلاجعه اولانه
یالکز مرجع ده آنجق اودر.»— بوکون بو ادعاده بولنانلرده دیکرلری کبی اونک تحت حکمنده بو دنیاده چکیلوب

آخرته كيتمك وكيتدكلري زمانده باشقه سنه دكل انجق اوكا وارمق واونك حضورنده حساب ويروب طاعت
ويا عصيانلرينك، ايولك وياكوتولكلرينك اجر ويا عقابی جزاسنی چكمكه مجبوردرلر. بو بويله ايكن نه قابل ادراك
اولابيليركه بويله نسل دوشونلسون ونصل الله‌ه عصيانه جرأت ايدلسون ده اونك باباليغی غروريله صايلسين؟.

شمدی بو سؤالنده واخطاردن صوكره دعوته بر تعطف اولمق اوزره التفات ايله شويله بيوريليوركه:

[يَا أَهْلَ الْكِتَابِ] ای اهل كتاب [قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ
عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ] فترة رسل آرهسی يعنی وحيدن كسيلديكی و آثارينك نسيانه، تغيير وتحريف
ايله اندراسه يوز طوتديغی دوره‌يه مقابل بيلنن، طاقت ايچيكه جهالت كلديكی فترت زماننده سزه اوت رسولمز محمد كلدی، سزك
ايچون. سزه بزم سلامت وسعادتكز ايچون لازم اولان هر درلو احكام واخباری چوق بيان ايديويوركه [أَنْ تَقُولُوا
مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ] يارين آخرتده حضور الهی‌يه واروب حساب چكلدكجه وقت "بزه
نه بشير نه ده منذر كلمدی" — مقدما كلنلرك ده آثاری بوزولمشدی، منذرسز اولمشدی، بز فترتده ايدك بوالاشدی"
— ديه‌ميه‌سكز، بويله اعتذار ايده‌ميه‌سكز [فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ] ايشته سزه تام بر بشير
ومنذر كلدی — بونده بويله اوت بر اعتذارده ده مجالكز قالمادی [وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ]
الله ده هر شيئه قادردر. — بناءً عليه كرك ده رسول كوندرمكه، هم بويله برزمانه برسنت جاريه‌يه رغماً متوالياً
كوندرمكه، هم ده بويله انقطاع اوزرنده فترت حلول ايتمك وصوكره بو فترتك ايچنده اوكا توالی ايله حقيقتی
تذكير وهر شيئی تعليم وبيان ايده‌جك و بشريتك بو يرده عذر و ضلالی كسه‌جك بر پيغمبر كلوب كوندرمكه ده
قادردر. والحاصل قدرتده قادر، لطفده ده قادردر. او حالده الك زياده محتاج ارشاد بولنديغكز بر فترت
زماننده كوندرلمش اولان بو رسول ذيشانك، بو نعمت الهيه‌نك قدرينی تقدير ايديكز، بياناتنه قولاق ويروب
اطاعت ايديكز. اسكيسی كبی كفر و كفرانده، نقض ميثاقده بولنميكز و بو سايه‌ده كناهلريكزك مغفرتنه ايريشيكز
و بيلكز كه هر نه اولورسه‌كز صوكنده دونوب دولاشوب "اليه المصير وعلى كل شیء قدير" اولان الله تعالانك حضورينه
وارا جقسكز. واوراده فترته قالديغكزی اعتذاره ده امكان بوله‌ميه‌جقسكز. بو مسئوليت اوزريكزده يوكلنوب
قالاجق و كندی عذابكزی كندی الكز وكندی ايشكزله بيله بيله حاضرلامش بولنه‌جقسكز. ای يهودی وای نصاری

سز بو کوروده حضور الهیده بولندیغکزی ملاحظه ایدر و الیکزی قلبکزه قویوب وجدان سلامتیله بر دوشونورسکز
ابراهیمك دعاسی ، موسانك اخباری ، عیسانك تبشیری اولان او پیغمبر ، او روح محمد ، او بشیر و نذیر
حضوره بزه کلمدی دیه بیلیرمیسکز . و قرآن تراجمنده قارما قاریشیق اولسه بیله دولو تغییرات و تحریفاته اوغرامسه
و مع مافیه بزه دلالت و صراحتیله بو پیغمبرك کله‌جکنی بیلدیریکده بولنمسه اولان تورات و انجیلده صوکره محمد
رسول اللهك کله‌جکنی و قرآنك شبهه‌دن سالم اوله‌رق موجودیتنی انکار ایده‌مزسکز .

یا محمد ! سنه بو بیانات جمله‌سنده اولمه اوزره شونی‌ده خاطرلات :

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَعَلَ
فِيكُمْ اَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَاٰتٰيكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ● يَا
قَوْمِ ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِى كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلٰى اَدْبَارِكُمْ
فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ● قَالُوا يَا مُوسٰى اِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَاِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتّٰى
يَخْرُجُوا مِنْهَا فَاِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَاِنَّا دَاخِلُونَ ● قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ
اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَاِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَاِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى
اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ● قَالُوا يَا مُوسٰى اِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا اَبَدًا مَا دَامُوا
فِيهَا فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ ● قَالَ رَبِّ اِنِّى لَا اَمْلِكُ
اِلَّا نَفْسِى وَاَخِى فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ● قَالَ فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ
اَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِى الْاَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ●

مآل شريفى

بر وقت‌ده موسى قومنه شويله دیمشدی : ای قومم ! اللهك سزه اولان نعمتنی دوشونك ، زيرا

ایچیکزده پیغمبرلر وجوده کتیردی و سزی ملوک یاپدی و سزه عالمینده هیچ برینه ویرمه دیکی شیئی ویردی ●
ای قومم! هایدی اللهک سزک ایچون یازدیغی ارض مقدسه‌یه کیرک و آرقه‌کزه دونمه‌یک که خسرانه دوشه‌رک
پریشان اولورسکز ● یا موسی دیدیلر: اوراده بر قوم وار، هپسی جبار، اونلر اورادن چیقمادقجه بز اورایه
کیره‌مه‌یز، شاید چیقارلرسه بز ده کیره‌رز ● اونلرک او، قورققدقری کیمسه‌لردن اللهک نعمت ایمانه
قاووشدیردیغی ایکی ار چیقدی، دیدیلرکه: «اوزرلرینه هجوم ایدک، قاپیدن طوتک، بر کره اوراده کیردیکزمی
محققاً غالبسکزدر، هایدی الله‌ه توکل ایدیک که حقیقه مؤمنلرسه‌کز» ● یا موسی دیدیلر: اونلر اوراده بولندقجه
بز اورایه ابدا کیرمه‌یز، هایدی سن ربکله کیت، ایکیکز حرب ایدک، بز ایشته بوراده اوطوره‌جغز ● دیدی:
یا رب کوریورسک بن نفسمله قارداشمدن باشقه‌سنه سوز کچیره‌میورم، آرتق بزمله او فاسقلر قومنک آراسنی
آییر ● بیوردی که آرتق اوراسی اونلره قرق ییل حرام قیلندی، اونلر یرده سرسم سرسم دونوب دوره‌جقلر،
آرتق آجیما او فاسقلر قومنه ●

[وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِه۪] هانی بر وقت موسی، قومنه شویله دیمشدی: [يَا قَوْمِ اذْكُرُوا
نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ] ای بنم قومم! اللهک سزه اولان نعمتنی ذکر و یاد ایدک: [اِذْ جَعَلَ فِيكُمْ
اَنْبِيَٓاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَاٰتٰيكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ] او وقت نعمتنی که ایچیکزده
انبیا یاراتدی و سزی ملوک قیلدی و سزه عالمینده هیچ برینه ویرمه دیکی شیلر ویردی.» — عالمده هیچ بر قومده
بنی اسرائیلده کی قدر چوق پیغمبر بعث ایدلمه‌مش بولندیغی معلومدر. مقدما اولاد یعقوب اسباط، صوکره موسی
هارون، یوشع و ازجمله حضرت موسانک قومندن اختیار ایدوب برابر طوره کتیردیکی یتمش ذات و داها صوکره
بیچه انبیا، بنی اسرائیل کلمشدر. انجق آیتک اثرینده صورت قطعیه‌ده آکلاشیلیورکه حضرت موسی بو خطابی
یاپدیغی زمانده بنی اسرائیل هنوز ارض مقدسه‌یه کیرمه‌مش و داها دخی طوپلانمامش و هنوز ملوک دورینه ایرمه‌مشدی.
اوحالده ده موسی، هارون و یتمش ذات ایله «وجعل فیکم انبیاء» تحققی ایسه‌ده «سزی ملوک قیلدی» دیمک
نصل تحقق ایتمش اوله بیلیر؟ کرچه بونک تحققی وقوعنه بناءً استقباله ماضی ایله تعبیر اولنور ده «قیلاجقدر» «قیلدیغی» محققده

دیا ایله بویله تقدیر ایتمشدر. «معناسنه اولمسی و بناءً علیه انبیادن بتون انبیاء بنی اسرائیل ملوکندن ده بتون ملوک بنی اسرائیل قصد ایدلمسی محتملدر. بو صورتده محصل حال: ای بنم قومم، محققدرکه الله سزك ایچیکزده دها بر چوق پیغمبرلر یاپه‌جق و سزی ملوک قیله‌جقدر. سلطنت ثانیه ایله‌جك و سزه دیکرلرینه ویرمدیکی شیئی ویره‌جك، شمدی الله‌ك بونلری یاپدیغی و یا تقدیر ایتدیکی وقت سزه اولان نعمتنی یاد و تفکر ایدیکزده اذکروا دیه‌جك ایدیکز» دیمك اولور. و حضرت موسانك بونی ذکری اوکوتکی زمانه حال دکل، صرف استقبال عائد بر نعمتی، تقدیر ازلی قید ایله تبشیر و اخبار تنمسی ایدلمك لازم کلیر. فی الواقع بنی اسرائیلك بعد ده جزو جمنده حضرت یحیی قتل و حضرت عیسی قتله تشبث ایتدکلری زمانلره قدر ایچلرنده بویله کوچوك بیوك چوق انبیا و ملوك کلمسی و بو میانده حضرت داود و سلیمانك سلطنتی کبی نبوت و ملوکی جمع ایدن استثنائی سلطنتلرده کلمسی بولندیغنده شبهه یوقدر. و بو باره ده بنی اسرائیلك ازمانلرده باشقه مقتدرانه نصیب اولمایان مسعود دورلرینه اشارتده بولنمش کبیدر. فقط اصل مقصد بو اولسه ایدی «اذ جعل فیکم انبیاء و ملوکا» دینمك لازم کلیر و بو دها جیز و دها واضح اولوردی. حال بوکه «اذ جعل فیکم انبیاء وجعلکم ملوکا» بیورلمقله بعضیسی پیغمبر و هپسی ملوك یاپیلان بر معنی قصد ایدلمسه اولدیغی آکلاشیلیور. بوندن بشقه بو ایکی نظرده ده بو بابده ملوك «احرار» دیمك اولدیغی کوسترمشدر و حریتدن مراد ده تام معناسیله حریت یعنی حریت شخصیه و سیاسیه شامل بر معنی اولدیغی آکلاتمشدر «وجعلکم ملوکا» یعنی «جعلکم احرارا تملکون انفسکم و لا تملکون و لا یغلبکم علی انفسکم غالب بعدما کنتم فی ایدی القبط خدماً و مملوکیه و مغلوبیه بمنزلة اهل الجزیه» دیمشلردرکه «سز سقدما قوم قبطك النده بولندیغکز، خدمتچی کوله و اهل جزیه منزله‌سنده مغلوب و محکوم اولدیغکز حالده سزی تخلیص ایدوب کندیکزه مالك و حقوق انسانیه شخصیه و سیاسیه‌کزه صاحب، نفسکزه ضابط و امورکزی اداره‌یه قادر احرار قیلدی، آرتق کیمسه‌نك مملوکی، کوله‌سی، خدمتچیسی دکلسکز و اهل جزیه کبی بر غالبك تحت غلبه و استیلاسنده بولونمیورسکز. هم شخصاً، هم ده جماعةً و سیاسةً حرسکز» دیمکدر. و بو معنی هم نظم آیته دها موافق و هم فائده‌ی زائده‌یی متضمندر. بو صورتده حضرت موسانك بو تذکیری یالکز نعمت موعوده و مستقبله اخبار دکل، نعمت واقعه و نتیجه‌ منتظره‌سی اخطاردرکه حاصل مآلی شو دیمك اولور: ای بنم قومم، الله سزك ایچیکزده پیغمبرلر یاراتدی و سزك هپکزی

اسارت و محکومیتدن قورتاروب سلطنتمه دیمک اولان حریته نائل ایتدم. و سزه اویله خارق العاده شیلر احسان ایلدم که شمدی‌یه قدر هیچ بر قومه نصیب اتمامشدر. بناءً علیه ای امت! اوامر الٰهیه بو نعمتلرین قدرینی بیلیکز، کندیکزی ایی اداره ایدیکز، پیغمبرلریکزک طرفندن سزه اخبار و تبلیغ ایتدکلری و ایده‌جکلری خصوصاتی حسن صورتله کرکی کبی اجرا و تطبیق ایدیکز ده بو نعمتلردن متنعم و الٰهی بو احسانلرندن مستفید اولمسنی بیلیکز» دیمک اولور که حریت سلطنتنک اصل قیمت و اهمیتی کندینه صاحب و حقوقنه مالک اولمقدن معنی و فائده‌سی لاابالیلک دکل انسانی جداً سعودلره جلب مقاصد و مصالح صرف جهدیله حسن اختیاردر. بو ایسه اول امرده علم و عرفانه متوقفدر. بوندن ده هر زمانده و هر شخص ایچون عقل شخصی و تجربه فردیه کافی کلمز. هر شیدن اول بر اسرار مخصوص الٰهیه یعنی اخبار انبیایه احتیاج واردر. بناءً علیه عمومیتله حریتدن مستفید اولمق ایچون انبیایه ایمانله و اخبار و ارشادلرینه مراجعت و اطاعت ایتمک لازم کلیر. الله ده بونی دیرمشدر. او حالده الٰهی بو نعمتلری یاد ایدیکز ده [يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ] ای بنم قومم! ارض مقدسه‌یه کیریکز که الله اونی سزک ایچون یازدی، یعنی سزه وطن و مسکن اولمق اوزره تقدیر و قسمت ایتدی، لوح محفوظه یازدی. بناءً علیه بوکا ایمان ایدرده و باشقه بر اندیشه‌یه تابع اولمیه‌رق عزم و جهد ایدوب اوراسی‌یه کیریکز [وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ] و کیرمیه کیری اردیکزه دونمیکز» — ایمانکزده ایدوب مرتد اولمایکز، و یا ثباتسزلق ایدوب فرار ایتمیکز ده کیری دونه قالمایکز، مصره و مصرده‌کی حال اسارته عودت ایتمکه قالقمایکز که [فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ] هپکز خائب و خاسر اولورسکز، دنیا و آخرت خسرانه دوشر، هر شیدن محروم قالیر، زیانه اوغرار، زیانه اولورسکز.» — یعنی قسمتکز کیرده دکل ایریده‌در. بو قسمت ده مطلقاً دکل ایمانه و طاعت و مجاهده و ثباته مشروط و مقیددر. نتکیم بالاده «انی معکم لئن اقمتم الصلوة و اتیتم الزکوة و امنتم برسلی الآیة» بیورلمشدی. ایشته اونلر اونک نعمتلرنی و اوجنتده دخول بو شرطله اتلنده و ارض مقدسه دخول ایچون ممکنه اولاجقدر. بوکا حالکه بر بادر. الٰهی امریله پیغمبرلرک تبلیغی دیکلمه‌یه جلب اولورکه حریت، اسارتدن زیاده سبب خسران اولور، هایدی عزم و جهد ایدیکز اوراسی‌یه کیریکز.

ارض مقدس، ارض مطهّر و مبارك ديمكدر كه بيت المقدسك بولنديغى ارضدر. و قيتيله بر چوق انبيانڭ مقرّى اولديغندن بو ايله تسميه اولنمشدر. بر روايته كوره ابراهيم عليه السلام جبل لبنانه چيقديغى زمان الله تعالى "باق كوزيڭك ايره يه قدر يتيشديكى اوراسى مقدسدر و ذريتڭه ميراثدر" بيورمش. بوندن تعبيه ديكرينه طور يعنى جبل و حواليسى دينلمش، دمشق، فلسطينه واردنڭ بر قسمى دينلمش، ارض شام ده دينلمشدر. حضرت موسى مصردن چيقدقدن صوكره ارض شامده اسكان وعد ايلديكى و بنى اسرائيلك بوكا ارض مواعد ديكلرى ده سويلنمشدر.

ابن جرير طبرى ديركه "الله طوغروسنى بيلير. موسى عليه السلامڭ ديديكى كبى "ارض مقدس" ديمكله اكتفا اولنمقدر. چونكه شو ارض ويا بو ارض اولسنڭ حقيقت حقى انجق خبر ايله بيلنه بيلير. حال بوكه بو بابده شهادت قطعيه وينه بيلن هيچ بر خبر يوقدر. شو قدر كه بو ارض مقدس فرات ايله عريش مصر بيننده كى ارضدن خارج اوله ميه جقدر. چونكه بونده اهل تأويل و سير و علمانڭ بر خصوصى اخبارده اجماعلرى واردر". انتهى.

موسانڭ بو تكليفنه قارشى قومى نه ديديلر بيليرمسكز؟ [قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ] يا موسى اورده يكك برده اولى بر قوم واركه هپسى جبار. يعنى مقاومت ايلمز، اسنه ديكى زورلى جبار و قهار يابيلر. ياخود بويلرينه يتيشلمز، ايرى، كوجلى، قوتلى، ديوكبى آدملر [وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا] اونلر اورادن چيقمادقجه بز اصلا اورايه كيرمه يز. بنا عليه [فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ] اونلر شايد اورادن چيقارلرسه بز ده محققا كيره رز." ديديلر." ——

الله و پيغمبره قارشى كلديلر، دخول امرينه اجابتى "دوه اكننه دليكندن كيرمه" قبيلندن محاله تعليق ايتمك ايسته ديلر، و صانكه "ياليسه قاواغ چيقارلرسه بز ده اورايه كيره رز." ديمش اولديلر. بو قاربده كيديكى وجهله اوراده ايكى نقيب تجسس ايچون كوندريلدكلرنده ايرى ايرى قورقنچ بر طاقم اجسام و مناظر و بر قوت و شوكت كورمشلر، طوتولمشلر، تهلكه لره معروض اولمشلر، قورقمشلر و دوندكلرى زمان ايچلرنده بعضيلرى قومنه نشر و اشاعه ايتمشلر و قورقوتمشلر.

مفسرينڭ بعضيلرى بر افاده ايله نقل ايديلركه موسى عليه السلام نقيبلرى تجسس ايچون كوندرديكى زمان بو جبارلرده

بری بونلری کورسه دهشته دوشرسه . یاخود سنده‌یه کیرنجه اولدیغی بر سیوه ایله برابر طوپراغه قویوب بیکلرجه اوکنه
کوتوریسه صاحیبوریسه و « عجیب دکلمی بونلر زنجیر جرب ایتمك ایستیورلر » دیسه ، حالده « عادی
صاحبکزه کیدیکز دکور ، دکریکز جبر ورینکز » دیه بونلری صالیویرسه ، قورقو ایچنده کلمشلر ، وقعه‌یی حضرتیه بیلدیرمشلر
آکلاتمشلر ، اوده بونی کیمسه‌یه سویله‌مدیکی اراتمسه ، فقط دیکلمشلر ، آنجق ایچلرینده فقط موسی بویشه بونده
ایلر امارلی موسی کالب به بو فننا ایشی تسهیله چالیشمشلر ، حیوانه کوزل ، حیوانه حونسه ، نعمتی بول برملکت ، آنکا ایستنه
کوده‌لری ایری بونلری قوتلی ایسه ده جبندری ضعیف دیمشلر . دیکرلری ایسه ملعقلری کوزلری قورقونسه ، بیلدیرمشلر
غزادن امتناع ایتملرینه سبب اولمشدر . بو نقده جبابره حکومتنك قوتلی بر ضابطه تشکیلاتی بولندیغی دیغار ایله
کندیلرینه هجوم فکرنده اولدیغنه واقف بولندقلری آکلاشیلسه دیمکدرکه بونلرك قوتلری وجسامتلری تصویر یولنده
بنی اسرائیلك دیلره دستان اولدیغی مبالغه‌لری ، مبالغالری واردر . ازجمله بو جبابره حکومتی باشی کوکه ، معذور ومنکب
بر شخص مثالیه تمثیل دیمك اولور . آج یاخود اوج به عنق ماحصلی بو بیانه نقل ایدیرکه فوق العاده بیوك وقوتلی ده
اولسه جبابره حکومتی قدرت الهیه ایله ناکهانی بر ضربه آلتنده محو وسنقرضه اوله‌بیله‌جکی آکلادیر . مسافرزده اوجوبلرده
دیه معروف اولان بوتاریخی ماحصلی بو راده نقل ایتمك موضوع بحث نقطه‌لرنده فائده‌لیدر . شویله‌که :
تقییدنجه چیقدقلری زمانده اوج بنه عنق ایله قارشیلاشمشلردرکه اوج بیك اوچیوز اوتوز اوج یاشنده
اوزونلغنده بولی وارسه واوج بیك سنه دن یاشایورسه . راست کلدکلری زمانه باشنده بر دسته اودون
وارسه ، بونلری کوتورسه اودسته‌لك ایچنه قویمیسه ، قاریسنه کوتورسه « باقه بونلر زنجیر جرب ایتمك سوداسنه
بولنیورلر » دیه اوکنه آتیورسه « شونلری آیاغمك آلتنده ازیویره‌یم‌می ؟ » دیمسه ، اوده « اویله یاپما ،
براقه کیتسینلر ، کوردکلری قوملرینه خبر ویرسینلر » دیمسه ، براقیویرمشلر ، اونلرده بونلرك احوالنی کوزلرله
کیرمشلر ، کورمشلرکه اوزوملرنك بر صالقمنی درت بش کشی کوتوره‌بیلیور . نهایت چیقمشلر ، بربرلرینه « اکر
بونلری بنی اسرائیله خبر ویریرسه‌کز بنی الله قارشی ارتداد ایدرلر . بنا علیه کتم ایده‌لم ، اویله‌ز راییه بولنه‌جقکز
بولونسونلر » دیمشلر وچیقدقلرنده بو بو عهده وعده‌یه ایتمشلر ویاغرینه برداغده اوزوملرینده اللكدلرکه برادام آغیرلغنده
وارسه . فقط کلدکلرنده طالب ایله بو سعده یالغزاسی عهدلرینه طوریاشلر هر بری کندی سبطلرینی حربه نهی ایتمکله

دكوردكلرینی اكلامغه باشلامشلر .

دها صوڭره موسانڭ اردوگاهی بر فرسخ مربعی ایمش ، اوچ كلمش ، بوغازه باقمش ، دونجه طاغنده
بو عسكر مقدارنده دكرمن طاشی شكلنده قوجامان بر قایا بولنوب اردونڭ اوزرینه باصدیرمغه بوینه باشنه آلمش
الله تعالی ده بر هدهد كوندرمش ، باشنه كوره قایانڭ اورته سنی اویمش ، دلنمش ، بردن بره اوجك بوغازینه
كچمش ، كیتمه سنده لرمش ، بیقلمش ، حیاباللاركن ، حضرت موسی یورومش . بویی اون آرشون ایمش ، اون
آرشونده عصاسی وارمش ، اون آرشونده صیچرامش ، بو اوتوز آرشونه ارتفاعده انجق طوپوغنه یتشمش وورمش
فقط اولدورمش ، بونڭ اوزرینه اطرافنده جیفه لری اوستونه چمشلر وباشنی قویمشلر .

بو ، بر دولتڭ صورت انقراضنی تمثیلدر . اوچ بیڭ عوج بر شخص حكمی فقط تاریخی بر مثالدر . او
زمانلرده ارض مقدسه ده ساكن اولوب اجرای حكومت ایدن بر قوتڭ تمثالیدر . احاد ، عشرات ، مئات ، الوف مراتب اعدادده
هر برینڭ ایكی عددی فرض اولنورسه اوچ عددینه ضربنڭ حاصلی بولنمایه اوچ بیڭ اوچیوز اوتوز عددی فیثاغورثڭ
عدد تعیینه مأخذ اولان سر بر اصول ایله بو دولتڭ دائرهٔ حكمی ، اراضیسی ، قوت مادیه سنی كوستریر . بونكله
اوچ بیڭ اوچیوز اوتوز اوچ آرشون ، حضرت موسانڭ اون آرشون بویی طرفندن ماده مقابلرینه بر مقیاس تشكیل
ایدر . اوچ بیڭ سنه بو قوتڭ استیلاسی ، باشنده كی اردویه قابل اشتغال بر قیه لی تمثیلدركه بوجا سورلوك
كلیشی وطوتولوشلری ده بو قضیه یه بر ضمیمه اولمسه كركدر . قایا ، حكمدارلرڭ شهوت وصیتی ، اوزوم بردیشی
و زراعتڭ قیصه دركی ، طاسه اوزدرن ماتجسنه ساره ایله وسائط حربیه سی ، باقیسه دولونسه بنی اسرائیلڭ
دوروینه صوڭره كی تدابیر واستحضارات ، هدهد ، تصدق الهی ، قایانڭ دلنمسی كركه حكومتڭ فساد واختلالی ،
بوغازینه كچمسی تدابیر حربیه نڭ عكس العملی واختلال ذاتی ، سنده لیوب بیقلمسی دولتڭ اضمحلالی . بو صره ده
حضرت موسانڭ یورومسی بنی اسرائیلڭ احیاءً هجومی ، اوچ بیڭ كوره نسبتله موسانڭ اون آرشون بویی بنی اسرائیلڭ
دبولنقدری اراضیسنڭ مقداری ، عصا ، حضرت موسانڭ قوهٔ اعجازی ، بونڭ آرشون بویی ، حرباً قطع ایده بیلمسی
مسافه ، اون آرشون صیچرامه بلاحرب اشتغال ایده بیلمسی مسافه ، اوتوز آرشونه ارتفاع اوچ بیڭ اوچیوز كوره نسبتله
افناسی ایده بیلدیكی قوت واشتغال ایده بیلدیكی اراضی ، طوپوغنه وورولوب اولمسی قوجه بر دولت ومملكتڭ كنارندن

وكنعان مملكتنده جنوبى بر يرك استقلالى مضمحل اولوبده ديكر جهات اطرافنده اوشوشوب باشقه قوپارمه حكومتك انشاسى ومملكتك اقوام مجاوره طرفندن تقسيم واستيلاسيدر.

بكنفده بونده بنى اسرائيلك ارض مقدسه دخولى حضرت موسانك حياتنده اولمسه كى ظنه ايديرشه بونك يا كلمه اولديغى سويلنيور. بنا عليه بوراده حضرت موسانك ده شخصى دكل معنوى وجودى ملاحظه ايدلمش ديمك اولور.

شمدى بونى نقل ايتمكده مقصديمز افسانه لره قارشى بيانات قرآنيه نك احكام واتقاننى آكلامقدر. قرآن بزه كوستريوركه بنى اسرائيلك بوكبى افسانه لرى بويوك كوكده چيقارديغى آجيلرك اوجلرك ديولرك اصل وحقيقتى ايكى كلمه دن عبارتدر. «قوما جبارين» بو وبوكبى امم سالفه قصه لرنده طوغرودن طوغرو قرآنك افاده ايتدكلرينه دقت ايتمك ونظرلرى خيالدن حقيقته فصل توجه ايتدكنى آكلامق لازمدر. بعضيلر بوكبى مقاملرده بونلر خطابلرى نقلده مقصدلرى، قرآنك بونلرى تفسير وايضاح ايتدكنى دكل، كتاب مبينك بياناتنى محكمه سنى ايله روايات سالفه نك ماهيتنى اوكرتمك ايچون ده بر مقياس ومثال ديكلدر. بونى فرق وتمييز ايده ميانلر قرآنك معناسنى بونلره ارجاع ايدرك تصور ايتمك لازم كلديكى ظنه دوشه رك بيك چوق خطا ايتمش اولورلر. الله تعالى بوكبى تذكيراتيله مسلمانلرى ديكر اهل كتاب كبى افسانه لر پشنده طولاشمادن ودرين حقيقى اوهام وخيالاتده دكل حقيقتى واقعه ده آرامالرينى اخطار ايتمش وبونك ايچون ده كتابنه «كتاب مبين»، «كتاب حكيم» اطلاق ايتمش «فيه آيات محكمات هن ام الكتاب» بيورلمشدر. حقيقت محكمه ايله مجازه كيدلرسى لزومنى اوكرتمشدر. سورهٔ بقره ده «ان الله لا يستحيى ان يضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها» آيتى ده سورهٔ آل عمران بابنده.

حاصلى بنى اسرائيل حضرت موسايه قارشى «بز ارض مقدسه يه كيرمه يز» ديه دايانديلر. انجق [قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ] قورقانلردن يعنى الله دن والله امرينه مخالفتدن قورقانلردن ايكى ار — اكثر روايته كوره يوشع وكالب — كه [اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا] الله ايكيسنه ده انعام ايله سعود ايلمشدى بونلر ديديلركه [ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ] اونلرك اوزرينه قاپويى طوتوب كيريكز [فَاِذَا دَخَلْتُمُوهُ]

فَاِنَّكُمْ غَالِبُونَ] چونكه اونى طوتوب كيرديكزمى، سز محقق غالبسكز .» — بناءً عليه بونى يايكز
[وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوا] «آنجق الله‌ه طايانكز [اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ] اگر الله‌ه وبونه [illegible]
مؤمن ايسه‌كز بونى يايكز .» — الله‌دن قورقان ومسعود اولان بو ايكيلر، حضرت موسانك نبوتنه ووعد الهينه‌كه
صدقنه بحق ايمان ايتمكده بولنديقلرندن كوردكلرى قوت وشوكته رغماً لطف حق ايله مستغرق اولهرق ثبات ايدرك بو صورتله
اعتماد واستنادلرينى بيان ايله قوملرينى اطاعته تشويق وترغيب ايتمشلر وبونلر بدايةً بو ثباتده نقطه انعام الهى اولديقى
كبى بالآخره ارض مقدسه كيرمك نعمتنه‌ده نائل اولمشلردر.

ديگر بر روايته كوره «رجلان من الذين يخافون» بنى اسرائيلك قورقمقده اولديقى جبارلر قومندن ايكى
رجل ديمكدر. بونلر توفيق الهى ايله حضرت موسايه ايمان ايدوب كلمشلر وجبارلرك تجديدينى [illegible] ايتمشلردى كى قوى اولمايوب [illegible]
بو صورتله تشويقاتده بولنمشلردر. ضحاك، سعيد، ابن جبير وقفال بو معنايه قائل اولمشلردر. فقط اولكى معنى ارجحدر.
«الباب» دن مراد جبارلر مملكتنك قاپوسى يعنى بر شهر ويا بو شهرك قاپيسيدر.
ابن ابى نجيحك مجاهددن روايتنده «قرية الجبارين» ديه وارد اولمشدر. وبونك اريحا اولديغى ده نقل ايتمشلردر.
عجبا قوم موسى بو تأسياته قارشى نه يابديلر؟ [قَالُوا] بسبتون آزيتوب ديديلركه [يَا مُوسٰى
اِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا اَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا] يا موسى محققكه اونلر اوراده بولندقجه بز اوراده ابدا كيرميه‌جكز،
قاپى شويله طورسون اوراده الى الابد آياق باصميايز. بناءً عليه [فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا] سن
ربكله كيت ده ايكيكز حرب ايدينز [اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ] بز بوراده اوتوره‌جغز، يعنى بر آديم
ايلرى كيتميه‌جكز .».

حضرت موسى بونلرك فسق وتمردينى وبو كفر وعنادينى كورنجه كمال حزن وتأثرله وجناب رحمت واجابت
اولان بر رقت قلب ايله الله عز وجله شكوى ايدرك [قَالَ] شويله ديدى [رَبِّ اِنِّى لَا اَمْلِكُ اِلَّا نَفْسِى
وَاَخِى] يا رب بن كنديمدن باشقه‌سنه مالك دكلم، بر جانم واركه، قدرتم، ارادهم، حكمم آنجق اوكا كچر.
بر ده قارداشم، ياخود قارداشم ده بنم كبى .» — بناءً عليه [فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ]
بزله سنك طاعتندن چيقانله عصيانده اصرار ايدن فاسق قومك آراسنى آير، يعنى بزه بزم استحقاقمز، اونلره

کندی استحقاقلرینه کوره حکم ایدوب بیننزده فصل ایله » — دیمک که حضرت موسی یا اوایکی ذاته بیله تماماً امید
اولمیه رق دیار دینه قارده‌شی معناسنی قصد ایدوب اونلرده حسابلرینه بویله دعا ایتدی. الله تعالی ده :
[قَالَ] بیوردیکه [فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ اَرْبَعِينَ سَنَةً] او عصیانه و بو دعایه بیله
بونلره او موعود اولان ارض مقدس قرق سنه تحریم ایدلمشدر. » — یعنی اورایه کیره‌لری تحریم شرعی ایله
دیناً حرام اولمه معناسنه دکل، منع معناسنه تحریم تکوینی ایله قرق سنه محروم قیلنمشدر. بو مدت ظرفنده هیچ
برلر اورایه کیره میه‌جك [يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ] شو قاره یرده تیه ایچنده نره‌یه کیتدیکنی بیلمه‌یه‌جك
آچیقده وطنسز، حیران و سرکردان سرسری طولاشه‌جقلردر. » — بو حکم، حریتلرینی سوء استعمال ایدن
و بیغیدلری دیکرلرینه او فاسقینه حقنده حق تعالانك بر حبس جزاسیدر. بعضی که بو افاده دن بونلرك هیچ
بو مدتی طولدوره جقلر و صوکره خلاص اوله‌جقلر معناسی آکلاشلماز، اولنلر اوله‌جك، قالانلر کیره‌جك ایسترکه
کیره بیله‌جك دیمك اولور. حتی بعضی مفسرین دیمشلردر که « قرق سنه » تحریمك دکل « یتیهون » نك قیدیدر.
بناءً علیه تحریم مطلقدر. مدت ایسه قید اولان تیهدر. یعنی تیه حالنده ده نهایت قرق سنه قاله‌جقلر،
فقط بونلره دخولده محرومیت حالی باقی اوله‌جقدر، چونکه او زمان هپ هیسی اوله‌جك، انجق اولادلری اولان
نسل جدید کیره‌جکدر. »

« تاه یتیه و تیوه تیهاً و تیهاً و توهاً » شاشیروب صاپیق دوه حیرتده قالمه « تیه و تیها » ایچندن
چیقلماز، یول بولنماز، برّیه، چول دیمکدر. بوندن ایچوندر بنی اسرائیلك محکوم اولدقلری بو چوله « صحرای تیه »
دینلمشدر.

عجبا بو مدت ظرفنده موسی و هارون علیهما السلام نه اولدیلر؟ نقل ایدلدیکنه کوره بو مسئله ده
روایت مختلفدر. بعضلری تیهده قالمادیلر دیمشلردر که آیتك ظاهری ده بونی کوسترییور. دیکر بعضلرینه
قوملریله برلکده تیهده قالدیلر، فقط بونلر کندیلری حقنده بر عذاب اولمایوب ابراهیمه آتشك برد و سلام
اولدیغی کبی روح و سلامت اولدیغی سویلنمشدر. بو قائل اولانلرده شو نقطه‌ده اختلاف ایتمشلردر: عجبا
هارون ایله موسی تیهده می وفات ایتدیلر؟ یوقسه چیقدیلر می؟ بر قسمی تیهده اولا هارونك، بر سنه صوکراده

موسانك وفات ایتدیکنه، بعده وصیسی و همشیره زاده‌سی یوشع بن نونك نبوتله مقامنه قائم اولدیغنه کالب
برحیات اولدیغی حالده نسل جدید ایله چوبله کیردیکنه وحتی بر روایتده وفات موسادن اوچ آی صوکره اریحه یی
فتح ایله جکنه قائل اولمشلردرکه شایع اولان ده بودر. دیکر بر قسمی ایسه حضرت موسانك وفاتندن اول تیه‌دن
چیقوب جبارینه ایله حرب ایتدیکی و غلبه ایدوب ارض مقدسه‌نك بر قسمنه داخل اولدیغنی نقل ایتمشلردر.

تیه، هم مصدر هم اسم اولدیغندن دولایی «تیه‌ده قالمه» تعبیری ایکی معنی ایله ملاحظه اولنملیدر.
بریسی تحیر ایچنده سرکردان قالمه، دیکری ده چولده قالمه. شبهه یوقدرکه برنجی معنی انبیا حقنده تصور ایدیلمز.
آیتده وارد اولان وعذاب و جزا افاده ایدن «یتیهون» ایسه بو معنایه‌در. بو معنی ایله موسی و هارون
علیهما السلام تیه‌ده قالمامشلردر. فقط چولده قالمه عین الاضطراب بویله دکلدر. بر چولده اجرای دعوت و خدمته
مشغول اولمق بر جزا و عذاب اولمسی لازم کلمز. نته‌کیم انبیانك عالمده اك بیوك مزاحمه معروض اولدقلری
دعوا ابتداسنده اونلر حقنده بر عذاب دکل منصب نبوت مقتضاسندن اولدیغی ده معلومدر. بناءً علیه موسی و هارونه
تیه‌ده بیتمه‌مه دکل ایدی. فقط چولده بنی اسرائیلك باشنده «فی الارض» بولونمقلری دیمك اولور.
حتی بو سایه‌ده درکه بنی اسرائیل بو جزا دوزینه اثناسنده «فانفجرت منه اثنتى عشرة عينا»، «وظللنا عليكم الغمام
وانزلنا عليكم المن والسلوى» معجزه‌لرینه متنعم اولمقده دوام ایتمشلر و بر نسل جدید یتشدیرمشلردر. بونلره
قرق ییل ده دکل، جزئی بر زمانده تماماً منقرض اولوب کیدرلردی. ارض مقدسه دخول مسئله‌سنه کلنجه: بیت مقدس
موقعنه و ارض شامه دخول، حضرت یوشع زماننده اولمقله برابر ایلك حرکت و جبارینی ایلك مغلوب ایدن حربلر ایله
دخول حضرت موسانك حیاتنده واقع اولمش اولدیغی آکلاشیلیور.

بناءً علیه [فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ] یا موسی بو بر فاسق قومه، فاسقلر کروهنه
اسف ایتمه، بونلر جزایه مستحقدرلر.» — روایت اولنیورکه موسی علیه السلام دعاسنه ندامت ایتمش، بونك
اوزرینه بویله بیورلمشدر.

البته یا محمد، سن اونلره بو قصه‌یی ذکر ایت. نه شنیع اولمازلرسه سن ده بویله فاسقلره اسف ایتمه
و صوکره کی جنایتلرینك حکمنه بر تمهید اولمق اوزره:

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ
مِنَ الْاٰخَرِ قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ● لَئِنْ بَسَطْتَ اِلَيَّ يَدَكَ
لِتَقْتُلَنِي مَا اَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَ اِنِّي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ●
اِنِّي اُرِيدُ اَنْ تَبُوءَ بِاِثْمِي وَاِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِمِينَ
● فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ اَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ● فَبَعَثَ
اللّٰهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْاَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْءَةَ اَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتٰى
اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُونَ مِثْلَ هٰذَا الْغُرَابِ فَاُوَارِيَ سَوْءَةَ اَخِي فَاَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ●

مآل شریفی

هم اونلره آدمك ایكی اوغلنك قصه‌سنی حقیله اوقو . یعنی ایكیسی بر بر قربان تقدیم ایتدیلرده برینه قبول ایدلدی ، دیگرینه ایدلمدی . « سنی مطلقا اولدوره‌جگم » دیدی . اوبری بوكا دیدی : الله انجق متقیلردن قبول بیورر ● قسم ایدرم كه سن بنی اولدورمك ایچون بكا ال اوزاتسه‌ك ده بن سنی اولدورمك ایچون سكا ال اوزاته‌جغم دگلم ، بن رب العالمین اولان اللهدن قورقارم ● بن ایسترم كه سن بنم گناهمی ده كندی گناهكی ده یوكلنوب وار . سن ده اول آتشك لایقلرندن اولاسك . ظالملرك جزاسی ایشته بودر ● بونك اوزرینه نفسی كندینه قارداشنی اولدورمه‌یی قولایلقله گوستردی ، طوتدی اونی اولدوردی ، آرتق خسارانه دوشنلردن اولمشدی ● دركن الله بر قارغا گوندردی ، یری ده‌شیوردی كه اونا قارداشنك جسدینی نصل اورته‌جگنی گوسترسین ، ایواه دیدی : شو قارغه قدر اولوب ده قارداشمك جسدینی اورته‌مدم آه ! آرتق پشمانلغه دوشنلردن اولمشدی ●

[وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ] بونلره قارشی آدمك ایكی اوغلنك ویا ایكی آدم اوغلنك

قصه سنی ده بحث ایده جکز.» — چونکه اونلر بو قصه نك تام ماصدقیدرلر. اکثر مفسرینه بو ایکی آدم اوغلی حضرت آدمك
صلبی اوغوللری اولان قابیل وهابیل اولدیغنی سویلمشلر. حسن وضحاك ایسه قصه نك آخرنده کی «من اجل ذلك»
آیتی قرینه سیله بونلرك بنی اسرائیلدن ایکی شخص اولدیغنه قائل اولمشلردر. هر حالده دقت ایدلمك لازم کلیر که قصه ده
استفاده ایدیلن احکامك تعمیمه هر برینك لازم اولمادیغنده مع الاطلاق «ابنی آدم» بیورلمسی «بالحق»
قیدیله ده افسانه لره دکل، ذات وقعه نك حقیقتنه جلب دقت ایدلمشدر. چونکه قابیل وهابیل قصه سی تاریخده عجائب
وغرائب ایله مملوء شیلر سویلنمشدر. یعنی بو قصه بر واقعه در. بالعکس بونك تخییل اولدیغی تصور ایدلسه بیله بنی اسرائیلك
احوالی بونك حقیقی بر ماصدقنی تشکیل ایدر. بو اونلره بحث ایده جکدر. بناء علیه حتی اولمه احتمالنه قورتولیه جق
اولان دیرلر روایتلرده وتفصیلاتده قطع نظرله یالکز نص قرآنی تعقیب ایتملیدر. بر حدیث شریفده
وارد اولمشدر که «الله تعالی سزه ایکی آدم اوغلی ایله بر مثل ضرب ایتدی. بونك خیرلیسنی طوتوك، شرینی براقیك».
سویلدیکه:

[اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا] بر وقت ایکی آدم اوغلی بر قربان تقدیم ایتمشلردی ده [فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا
وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ] هر نه دن سه برینکی قبول ایدلمش دیکرینکی ایدلممش ایدی.» — قربان، عرفده
تقرب ایچون کسیلن ذبیحه اطلاق اولنورسه ده اصل معناسی الله تقرب ایچون عرض وتقدیم ایدیلن هر شیدر که
دیمکدرکه کرك ذبیحه وکرك دیکر صدقه لرده عامدر. هر حالده بر دلیل ایله برینك قربانك قبولی، دیکرینك ایسه
عدم قبولی آکلاشیلنجه [قَالَ] قربانی قبول ایدلمیین اوبرینه حسد ایدرك [لَاَقْتُلَنَّكَ] عهد ایدرم البته
سنی قتل ایده جکم دیدی [قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ] اوبری ده دیدی که «الله انجق متقیلردن
قبول ایدر.» — بناء علیه اللهدن قورقه، نتیجه نصیحت [لَئِنْ بَسَطْتَ اِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي]
اکر سن بنی اولدورمك ایچون الکی اوزاتیرسه ك [مَا اَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَ] بن
سنی اولدورمك ایچون الیمی اوزاتیجی دکلم [اِنّ۪ٓي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَم۪ينَ] چونکه بن رب العالمین
اولان اللهدن هر حالده قورقارم [اِنّ۪ٓي اُر۪يدُ اَنْ تَبُٓوءَ بِاِثْم۪ي وَاِثْمِكَ] بن بو صورتله شونی ایسترم که
بنی گناهمله صوچمایاسن ده هم بنم گناهم هم ده کندی گناهکله دونوب گیده سن. بو ایکی گناهی یوکلنه رك جهنه

دیرسك حضور مجده وارسیكده [فَتَكُونَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ] اصحاب ناردن اولورسك. زیرا [وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الظَّالِمِينَ] زیرا ظالملرك جزاسی بودر.» —

بوراده ایكی سؤال واردر: برنجیسی: «ولا تزر وازرة وزر اخری» اولدیغی حالده قاتل، مقتولك كناهنی نصل یوكلنیر؟ بو نقطه بر قاچ وجهله ایضاح ایدلمشدر. بر حدیث شریفده «المستبان ما قالا فعلی البادی مالم یعتد المظلوم» = سوكوشنلرك بوتون سوكدكلری بادی‌یه عائددر. یعنی ابتدا باشلایان هم عیناً كندیسنك كناهنی، هم ده سبب اولدیغندن طولایی ارقداشنك كناهنی برلكده یوكلنیر. فقط مظلوم تجاوز ایدرسه داها ایری كیتمزسه «بیوردیغی كبی بوراده ده «باثمی» دیمك شاید سطا فاحشه مقابلةً الاوزه ایترسه كیره جكم كناهك برلكده دیمكدر. بناءً علیه بری تجاوز ایدر دیكری مقابله ایدرده ایكیسی ده مقتول دوشه‌جك اولورسه بادی اولان ایكی جنایت، او بری ده بر جنایت ایشلمه اولور. بریكی مقابله ایتمه‌جك اولورسه بو بر جنایتده ده قورتولور. فقط قاتل ایكی جنایت ایشلمه و ایكی كناه یوكلنمه بولنور كه بریسی مظلومی قتل ایتمك، دیكری كندینی عقوبته مستحق قیلوب آتشه آتمق جنایتیدر. بونده باشقه «اثمی» دیمك حذف مضاف ایله «اثم قتلی» یعنی بنی اولدرمك كناهی «اثمك» ده بونده اولكی كناهك دیمك اوله بیلیر كه بو معنی ابن عباس، ابن مسعود، حسن و قتاده حضراتندن نقل ده ایدلمشدر.

ایكنجیسی، بر انسانه ایجوبه كندینك الله عصیانه اثرینی ایسته‌مك جائز اولمادیغی كبی باشقه‌سنك عصیانی ایسته‌مك ده جائز دكلدر. او حالده بو ایكی برتقینك دیكری حقنده ایكی اثم ایسته‌مه‌سی نصل جائز اولور؟ بوكا ده ایكی جواب واردر. برسی، بو سوزده اصل مقصد او برینك كناهه كیرمه‌سنی ایسته‌مك دكل، كندینك ده اونك كناهه كیرمه‌سنی ایسته‌مك، كناهدن تحذیر ایده‌جك بر نصیحت دیمكدر. ایكنجیسی، عصیانی ایسته‌مك جائز دكل ایسه ده عاصینك عقاب و جزاسنی ایسته‌مك جائزدر. بو اعتبار ایله معنی: «بن كناهه كیرمك ایسته‌مم، سن اصرار ایدرسك بن ده سنك الله‌دن جزاكی ایسته‌رم» دیمك ده اوله بیلیر. فقط اولكی داها موافقدر.

بو تقوی، بو قدر مسالمت، بو حسن خلق، بو نصیحت، بو حس اخوت اوزرینه [فَطَوَّعَتْ لَهُ

نَفْسُهُ قَتْلَ اَخِيهِ] قربانی قبول ایدیلمیه‌ن ظالمك نفسی، نفسانیتی کندیسنه قارده‌شنك قتلنی تطویع ایتدی، یعنی واز کچیلمك سوءِ قصدنه بر بیوك بر جنایتی کویا بر طاعت سوقیله اذینشه یاپیلبیلیجك مانعه‌لردن آزاده، اوزرنه سلطیع و آماده بر شی کبی کوستردی، تسهیل و حتی تشجیع ایتدی. «— «طاع له المرتع» دیرلرکه «اتبنه دیکی کبی اوتلادی بجوبه اوتلاده اوکنه بول بول سربیلیوردی» دیمکدر. بوراده تطویع بو معناجه طوغریدن تفعیلدر. بو صورتله نفسی اوکا بو جنایتی اوتلاده بر اوتلاق کبی اوکنه سرلیمسه یك سلیع و خوشنه بر شی کوستردی ودنیا عصیانی بر طاعت کبی لازم الاجرا عد ایتدیردی ده [فَقَتَلَهُ] قارده‌شنی قتل ایتدی [فَاَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ] دنیا و عقبی خاسرینه اولدی. بو نتکه کندیسنه بر قارده‌ش نائبه ایتدك احتمالی اولمادیغنه باشقه دینده ده دنیاسنده ده زیانه ایتدی، خسرانه بحینده قالدی.

اول اثرده اوله‌رق دیکی جسدی نه یاپه‌جغنی شاشیردی [فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَاباً يَبْحَثُ فِي الْاَرْضِ] صوکره الله بر قارغه کوندردی که یرده ده‌شینیوردی، بو کوندرلیشه دنیا بوده ده شینیه [لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْاَةَ اَخِيهِ] اوکا قارده‌شنك سوءئسنی، یعنی اورته‌ده کوروندرسی چیرکینه بر حال اولان لاشه‌سنی نصل اورتوب کیزله‌یه‌جکنی کوسترمك ایچوندی، قابیل، قارغه‌نك بو حرکتنده ملهم اوله‌رق [قَالَ يَا وَيْلَتٰى] ای واحسرتا اولسون، وای بکا [اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُونَ مِثْلَ هٰذَا الْغُرَابِ فَاُوَارِيَ سَوْاَةَ اَخِي] بن شو قارغه قدر اولوب ده قارده‌شمك لاشه‌سنی کومووب کیزله‌مکدن عاجز اولدم ها!... دیدی و بنا علیه [فَاَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ] نادمینه کرده‌سنه اولدی، ندامت بحینده قالدی.

ایشته:

مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ كَتَبْنَا عَلٰى بَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَ اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْساً بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمٖيعاًۜ وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَٓا اَحْيَا النَّاسَ جَمٖيعاًۜ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِۘ ثُمَّ اِنَّ كَثٖيراً مِنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِي الْاَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ●

مآل شريفی

بو اجلدن بنی اسرائيله كتابده بيلديرمشدك كه هر كيم بر نفسی بر نفس مقابلی ويا يريوزنده بر فسادی اولمقسزين اولدوررسه صانكه بوتون انسانلری اولدورمش كبی اولور. كيم ده بر آدمك حياتنی قورتاريرسه بوتون انسانلرك حياتنی قورتارمش كبی اولور. حالبوكه حقيقةً رسوللريمز اونلره بينه‌لر كتيرديلر ده صوكره ايچلرندن بر چوغی بوتون بونلردن آرقه‌سنده حالا يريوزنده فساد و جنايتده اسراف ايتمكده بولونويورلر ●

[مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ] حرف بوندن طولايی، يعنی آدم اوغلنك قارده‌شنی هم ظلماً و نفسی و حقسز خواه بر قارده‌شی بيله بغير حق اولدوررسی بر امر واقع و بر قتله مظنون بنی اسرائيلك بجهه (?) اولماسندن ناشيدر كه [كَتَبْنَا عَلٰى بَنِيٓ اِسْرٰٓاءِيلَ] بنی اسرائيل اوزرينه شويله يازدق: يعنی اونلره ايندريلمش اولان كتابلرده اونلرك شو حكمی يازيلوب فرض و قانون قيلنمشدر كه [اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ] هر كيم نفوس انسانيه‌دن بر نفسی، قصاص ايجاب ايدن بر قتل نفس، يا ده يريوزنده قتلی هدر ايده‌جك بر فساد مقابلی اولمقسزين، يعنی بو ايكی سببدن بری بولونمقسزين قتل ايدرسه [فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا] بونلر كنديسی ده داخل اولديغی حالده بوتون ناسی قتل ايتمش كبی اولديغی محققدر. — چونكه بغير حق بريني قتل ايدن قاتل، عموميت اوزره حق حياتی طانيمامش، قانونك حرمتی، نفسلرك عصمتنی هتك ايتمش، قتل نفسه يول آچمش، سائرلرينده ده جرأت ويرمش اولور. بناءً عليه بر كيمسه‌يی اولدورن هر كسی اولدورمش كبی الهك غضبنه و عذاب عظيمنه مستحق اولور ده حق حياتی قالماز، دمی هدر و قتلی واجب اولور. ايشته بغير حق قتل نفس بويله بر جنايت عامه‌در. بويله قتللره باعث و ضرر عامی مستلزم اولان جنايت و آسايش عموميه‌يی اخلال ايده‌جك فساد، شقاوت، اختلال ده بويله‌در. بونك ايچون ده بويله بر قتل ويا فسادی قتل ايدن هر كسی قتل ايتمش كبی دكل بر اعتقاد ايتمسه ويا بر تخليص بايسه اولور. [وَمَنْ اَحْيَاهَا] هر كيم ده بر نفسی احيا ايدر، يعنی عفو

ویا قتله مانع اولمغه ویا هر هانگی بر سبب ایله هلاکدن قورتارمغه صورتیله بقای حیاته سبب اولورسه [فکأنما احیا الناس جمیعا] صانکه انسانلرك جمیعنی احیا اتمش، برینه یاپدیغی - کندیسی ده دائما اولدیغی حالده - هپسنه یاپمش کبی اولور . »

معلومدر که هر هانگی بر تشبیه، مشبه ایله مشبه بهك هر جهتده و جمیع احکامده مساوی اولملرینی اقتضا ایتمز. بناء علیه بونده عموم مسلمه اولان قتل ویا احیانك بر کشی یه مستقلا قتل و احیادن هیچ بر وجهله فرقی یوقدر دیمك آکلاشلمامیدر. هر ایکی فقره ده کی تشبیهدن مقصد قتل نفسك ضرری، احیای نفسك ده منفعتی عام اولدیغی واضحاً آکلاتمق و بناء علیه قتل قارشی قصاصاً دیریوزنده فساد جرمنه قارشی جزاً قتل و اعداملرك شرعیتنی تثبیت ایله قتل تعرضنه ترهیب و محافظهٔ حیاته ترغیبدر.

فقط بوراده ایکی سؤال واردر: اولا بنی اسرائیله بو احکامك یازیلوب واجب اولمسی ایچون «من اجل ذلك» اولسون؟ و قتیله قاتلك هابیلی اولدورمسی اولمسی بنی اسرائیله بو احکامك وجوبی ایچون نه مناسبتله سبب و علت اوله بیلیور؟ بونی بنی اسرائیله تخصیصك وجهی نه در؟ «من اجل ذلك كتبنا على الناس» ویا «على بنی آدم» بیورلمق لازم کلمزمی ایدی؟ ایشته بونلردن طولایی حسن و ضحاك مذکور قصه ده کی قتلك بالذات حضرت آدمك ایکی صلبی اوغوللری آراسنده دکل، بنی اسرائیلده وقوع بولدیغنه و ایکی آدم اوغلندن مراد بنی اسرائیلدن ایکی کشی دیمك اولدیغنه و بنی اسرائیلده بویله بر قتل وقعه سنك وقوعی بو احکامك نزولی ایچون بر سبب مخصوص تشکیل ایتدیکنه ذاهب اولمشلردر. فقط جمهورك بیانه کوره قصه بویله دکلدر. او حالده بونی شویله آکلامق لازم کلیر. «من اجل ذلك» قصه یه دکل قصه نك مضمونده کی معانی مؤثره یه راجعدر.

شویله که: انسانلر اولدورمك حد ذاتنده بیوك بر ظلم و نتائجی حسابه و نهایته یاقشمق بر شی اولمیان بیوك بر جنایتدر. انسان اولانلرك بوندن صوك درجه صاقنملری ایجاب ایدر. حال بو که بشریتده بو ظلم ار واقعدر. حتی ایکی آدم اوغلنك بریلری بر قارده شنه بو ظلمی یك فجیع بر صورتده یاپمش و قاتللکی دیلده دستان اولمشدر. بو اولدا بر قصد منفعتده دکل مجرد بر قصد اضرار ایله، بر حسد و نفسانیتله نشأت ایتمش، هم ده احتمالك غیباً مساعد بر حال ایچنده دکل الله عرضه ایدیلمش بر عبادتك، بر قربانك تقدیم ایتمه نك قبول ایدیلوب ایدیلمه مسنده ولهذا

اراده سنه راضی اولمامه داعیه سنده نشأت ایده بیلسه ، بیلسه که بو قاریئی ان یوکسک بر حس تقوی ایله ابرازینه حیدر صواحلکه ، مسالمت پرورلک و انسانیتک هر درلو حسیات نجیبه سنی ، ان عالی تلقینات ، نصایح و تحذیرات معنویه اصلا مفید اولمایور . بالعکس بونده بوتون جنایتک اسباب سوقیه سی یرینه قویلیور . کندینه قاتیلی الچی قانلدریسیله ، قاتل بر جه ایسته ییه والی بر قارده سه اولمقدن باشقه برابر دوغمالرده یه او گوزل قارده شینه « سنی اولدوره‌جکم ، قولله ، نه طاتلی شیمدی » دیه رک صالدیروب قیدیریور ، صوکره ده حسرتلره بتدره دوشورویور . و اویله بر حال فلاکته گیتیریور که بر قدما اویکسک قارده شک صریح و واضح نصایح و ارشاداتنی دیکله مه یه اوقدر ارالیه ال صوکنده جیفه ارقه سنده طولاشانه بر قارغانک حرکاتنده ایکی حیکه ریک درس انتباه المقه و اوده غبطه لر ایدرک ندامت چکمکه مجبور اولیور . ایشته بشریتده قتل نفس جنایتنک بر اول واقع اولمسنه بانی بو قاریئ شقاوت و قصاص صورت عمومیه ده برجه مشروع اولدیغی کبی بالخاصه قتلیه بر وقعه ویا بر قصه ده جنایه سائقه اولانه و جرائمی تسهیل ایدن حالت روحیه ، از جمله حسد و نفسانیت و مغایرت اولدیغی زمانه تطویع جنایات مفصلی بنی اسرائیله ده بیان باریدر . و قصه نک مضمونی بونلرک احوالنه تماما مطابقه اولدیغنده طولایی بونلر حقنده داها زیاده احکام شدیده انزال بیورلمسه ، هم قصاص هم ده « فساد فی الارض » جرمنه قارشی اعدام جزاسی فرض قیلنمسه ، فردک جمله حیاتی عموما جمله حیاته مساوی و فردی تخلیص بعناسنده اولدیغی اکلاتمشدر .

عجبا بونلرده حالا بو حالت روحیه موجود میدر ؟ بناء علیه بونلره حالا لزوم وارمیدر ؟ دیو حکم الیوم جاری اولمیمیدر ؟ یوقسه مجرد نصیحت قالمیمیدر ؟ [وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ] علم ایله بونلره بزم نیجه رسوللریمز بینات ایله کلدیلر ، بو باره ایجه و قطعی برهانلر بیانات ده بولندیلر . [ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ] بعده بونلرک بر چوغی بوندن صوکره ده [فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ] یر یوزنده حالا اسراف ایتمکده ، فرصت بولدقجه قتل و فساد ده بی پروا افراط ایتمکده درلر .

— حتی بوندن صوکره ده رک بعضلری اولدوریلدکده قالمشدر و نیجه نیجه اختلاللر چیقارمشلر . بناء علیه ارحمه اوندن ده بوکون و بوکونکی سرنفز موجود اولدقچه بونلره قارشی یالکز بینات قولیه و اغوذ ایله اکتفا اولنمایوب

جنایات نفسیه اولهرق احکام شدیده تطبیقی عموم انسانلرك جمعیتی حیاتی صیانت و یریوزنده اجرای فساده ممانعت ایتمك ایچوندر هر زمانه بر قانوندر مقدر.

فی الواقع :

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ
يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ
ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ● إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا
مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ●

مآل شریفی

فقط الله و رسولنه حرب ایتمکه قالقیشانلر و یریوزنده فساده چالیشانلرك جزاسی، تقتیل اولنمالرندن ویا آصیلمالرندن ویا اللرینك ایاقلرینك چاپراز کسیلمه سندن ویا بولندقلری یردن نفی ایدلمالرندن باشقه بر شی اولماز. بو اونلره دنیاده چکه جکلری بر ذلتدر. آخرتده ایسه کندیلرینه عظیم بر عذاب واردر ● انجق الکزه کچمزدن اول توبه ایدنلر اولورسه بیلیکز که الله غفور، رحیمدر ●

بو آیتك سبب نزولی حقنده کی روایتلر شونلردر :

١ — اهل کتابدن بر قوم حقنده نازل اولمشدر که حضرت پیغمبرله آره‌لرنده عهد و میثاق عقد ایتمشلردی، نقض عهد ایتدیلر و یول کسوب یریوزنده فساد یاپمغه قالقیشدیلر (ابن عباسدن بر روایت).

٢ — مشرکین حقنده نازل اولمشدر. (عکرمه دن و حسن بصریدن و عطادن روایت).

٣ — وقعه‌لری مشهور اولان عرینه‌لیلر حقنده نازل اولمشدر که عُکْل، عرینه و بجیله دن

بر قسم خلقده رسول اللهه دخی نصیحت ایچنده اولدقلری حالده مدینه یه کلمشلر، اظهار اسلام ایلمشلر، رسول الله کندیلرینی زکاتده طوپلانان بیت المال دوه لرینه راعی اولدقلری محله کوندرمش، بونلر سوتلرندن ایچملرینی و دیرشلرینی ده بو دوه لرک سیدکریله تداوی ایتملرینی اراتمه، وارمشلر، بر مدت صوکره تماماً کسب صحت ایدوب ایلشدکدن صوکره ارتداد ایتمشلر، چوبانلری اولدوروب دوه لری سورمشلر و یولده کسوب مرفقده بنجاد زادارک قاچمشلر، فقط تعقیب اولنوب یاقالانمشلردر (انس بن مالک، عروه ابن الزبیر و دها بعضی ذواتدن روایت).

٤ — ابو برده دخی دینیله هلال بن عویمر اسلمینک قومی حقنده نازل اولمشدر که رسول الله بو هلال ایله « نه لهنه نه علیهنه معاونت ایتمه مک، اوکا کلن مسلمان امانی اولوب هیچ بر دوشوره مک کذلک هر کیم رسول اللهه کیدک اوزره هلاله اوغرارسه امانی اولوب هیچ بر دوشوره مک » اوزره عقد موادعه ایتمش ایدی. بر کون بنی کنانه دن بر قسم خلق مسلمان اولمق مقصدیله کلیرکن هلالک قومنه اوغرامشلر اوکون ده هلال اوراده یوقمش، قومی قوقمشلر بونلرک یوللرینی کسمشلر و کندیلرینی قتل ایدوب ماللرینی آلمشلردر.

بو روایتلرک مجموعندن آکلاشیلدیغی اوزره، آیتک نزولی هر حالده قطع طریق شقاوتیله علاقه داردر. فقط بعضلری بو حکمک کفاره مخصوص اولدیغنه، بعضلری ده فساق مسلمینه دخی شامل بولندیغنه قائل اولمشلردر که اکثر فقهانک قولی ده بودر.

رسول الله محاربه عقلاً و عادةً ممکن اولهبیلیرسه ده الله ایله محاربه نه عقلاً نه ده شرعاً ممکن اولمادیغندن هر حالده مجازدر. حالبوکه بر لفظک هم حقیقت هم مجاز اولمسی جائز اولمادیغندن بناءً علیه بوراده محاربه نک هم الله و هم رسوله تعلقی اعتباریله مجاز اولمسی لازم کلیر. شو حالده محاربه لفظی یا الله و رسولنک اوامر و احکامنه مخالفتدن مجازدر، و یا اوامر و احکامی تطبیق و اجرا ایدن عباد اللهه محاربه دن مجازدر. صوکره بو محاربه نک معنای معروفی اولان محاربه اولمادیغی ده کرک سیاقندن و کرک اسباب نزولندن آکلاشیلمقده در. زیرا کوریلورکه بونده اسارت و جزیه کبی احکام یوقدر. اکثر مفسرین و فقهاء حربک اصلی

بو سبب معناسی متضمن اولمق اعتباریله بو محاربه، دها زیاده قطع طریق دیمک اولدیغی بیان ایتمشلر و بوکا
سرقت کبری نامنی ویرمشلردر. بعضیلری ده گرک شهر خارجنده و گرک داخلنده اولسون «مکابره باللصوصیه»
یعنی آچیقدن آچیغه خیرسزلغه جرأت ایتمشلردر. بو معنالر ایسه حربی کرهده، مستأمنه، ذمّی، کفّارده ده واقع
اوله بیلدیکی کبی فسقهٔ مسلمین طرفندن ده اوله بیلیر. والحاصل بونلر یکدیگرینی حمایه ایدرک طوپلانوب بر قوّهٔ مانعه
تشکیل ایدیه‌رك و بو صورتله گرک مسلمانلرك و گرک اسلام تابعیت وعهدنده بولنانلرك جانلرینه ویا ماللرینه قصد
و آسایشلرینی اخلال ایدیه‌رك شقاوت اجتماعیه و سیاسیه ارتکاب ایدیورلر. و بو آیتده بونلرك جزاسی اولان حد شرعی
بیان بیورولمشدر. شویله‌که:

[إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا۟ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ] الله و رسولنه محاربه ایدنلر — یعنی الله‌ك
و رسولنك اوامر و احکامنه فعلًا مخالفت ایدرك الله و رسولنه حرب وضعیتی آلانلر [وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ
فَسَادًا] و یرییوزنده فساد ایچون سعی ایدنلر — جانلره ویا ماللره ویا عرضه تسلط ویا حرث و نسلی اهلاکه
تشبث و تسبب ایله نظام حقوقی و آسایش عمومیه‌یی اخلال و افساد ایچون چالیشانلر کیملر ایسه جرملرینك درجه‌سنه کوره
جزالری شونلردن عبارتدر:

[أَن يُقَتَّلُوٓا۟] تقتیل ایدیلرلر — یعنی قتل ایتمشلر ایسه قصاصًا دکل، عفوی جائز اولمیه‌رق
اونلر ده حدًّا قتل ایدیلرلر [أَوْ يُصَلَّبُوٓا۟] ویا تصلیب اولونورلر — یعنی هم قتل ایتمشلر، هم ده مال
آلمشلر ویا عرضه تجاوز ایتمشلر ایسه حیًّا صلب ایدیلوب صوکره ایله قتل اولنورلر ویاخود قتل اولندقدن صوکره میتًا
صلب ایدیلرك تشهیر ایدیلیرلر [أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَٰفٍ] ویا اللرینك
و آیاقلرینك چاپراز کسیلمسی — یعنی قتل ایتمامشلر ده یالکز مال چالمشلر ایسه بری صاغندن بری صولندن
اولمق اوزره بر اللرینك بر ده آیاقلرینك کسیلمسی [أَوْ يُنفَوْا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ] ویا ارضدن نفی ایدیلرلر
یعنی بونلردن هیچ برینی یاپمیه‌رق اولمیوب یالکز یولی تهدید ایتمشلر ایسه یرییوزندن نفی اولنورلر — حبس ایدیلرلر
ویا بولندقلری یردن دیکر بر یره سورولورلر» —.

ایشته الله و رسولنه حرب وضعیتی آلارق تشهیر سلاح ایدوب ساعی بالفساد اولانلر درجه‌لرینه کوره

معینه اولان جزالر، یعنی حد شرعیلری بو صورتله تقتیل ویا تصلیب ویا قطع ویا نفیدن عبارتدر.
معلومدرکه هر جنایتک بر جرمک ماهیتی بودر دیه بر نتیجه یه قالماز. بو جزالر بونلرک التزام ایتدکلری
افعالک لازم ماهیتی اولارق بحویه مقابلدیر. عطادن، قتاده دن بوراده کی تردیدک یعنی
«او» حرف عطفنک تخییر ایچون اولدیغنه دائر بعض روایتلر واردر. بوکا نظراً ولی الامر بونلرده بو
درت جزادن برینی تطبیقه مجبوردر. فقط اقتضای مصلحته گوره بونلردن برینک تعیینده مخیردر دیمک اولیور.
لکن جمهور بونک گرک روایة وگرک درایة طوغرو اولمادیغنی وتردیدک تخییر ایچون دکل بالاده
گوستردیکمز وجهله درجات جرمه گوره توزیع وتقسیم ایچون اولدیغنی وبناءعلیه ولی الامرک بو بابده
حدوده خیاری اولمایوب جرمک درجه سنه گوره اقامهٔ حده مکلف بولندیغنی، مثلا حبسی لازم گلنی قطع،
قطعی لازم گلنی قتل ویالکز قتلی لازم گلنی صلب ایده میه جکی کبی بونک عکسی ده یاپامیه جغنی وهیچ بر وجهله
حدوده عفوی اولمادیغنی بیان ایتمشلردر. فی الواقع قاتلی حبس ایله اکتفا وقاتل اولمیانی صلب ایده بیلمک کبی روایةً
ودرایةً غیر معقول بر تخییر معناسنک بطلانی آشکاردر. فقط بز بوراده شونی سویلیه بیلیرزکه «او»
حد ذاتنده تخییره وتقسیمه محتملدر. گرچه بوراده تقسیم وتوزیع روایةً ودرایةً مرجح ومختاردر. فقط بونکله
تخییر احتمالنک مع الاطلاق باطل وساقط اولمسی ده لازم گلمز. چونکه نفیی قطعه، قطعی قتله، قتلی صلبه
چیقاره بیله جک وجهله تشدید جزا امورنده بر تخییر اصلا جائز اولمامقله برابر بالعکس صلبی قتله، قتلی قطعه
قطعی حبسه تنزیل ایده بیله جک وجهله تخفیف جزا امورنده بر خیار و بر صلاحیت ملاحظه ایلمسی معقول وممکندر.
تخییر احتمالی حد ذاتنده موجود وبعضی روایتلرده مروی اولدیغی حالده بو احتماله بسبتون الغا ایدیلمز وایدیلمه جکدر.
ذاتاً «الحدود تندرئ بالشبهات» اولدیغی جهتله اختلاف حال وزمانه گوره مخفف جزا اولمق اوزره لدی الاقتضا
بر احتمالی دخی اعمال ایتمک صحیح اوله بیله جکدر. بو معنی بر لفظی عینی زمانده هم تخییر هم ده توزیعه حمل ایدرک
ایکی معنانی بر دلالتده جمع ایتمک دکل مختلف احوال ومختلف زمانلره گوره ایکی معنانی بالمناوبه ملاحظه ایدرک
بر نوع تخییره محتمل تقسیم ایله «عملاً بالاحتمالیه» هر شبهه دن عاری بر معنی اخذ ایتمکدرکه هم حدک معناسنه
هم ده قواعد عمومیه دینیه دن اولان تخفیف احکامنه پک موافقدر.

معلومدرکه صلبك اصل معناسی قوللرینی یره کرمکدر. نه کیم صلب بوندن مأخوذدر. امام شافعی حضرتلرینك صلبك میتاً یاپیلمه‌سنی، یعنی اولا قتل ایدیلوب مسلمانلر نمازی ده قیلندقدن صوکره صلب وتشهیر اولنماسنی ترجیح ایتمشدرکه ارجح اولدیغنده شبهه یوقدر. ارضدن نفیه کلنجه: اساساً نفی، اعدام ایتمك یوق ایتمك دیمکدر. حال بوکه بوراده قتل وصلبه مقابل ذکر ایدلمش اولدیغی ایچون اعدام معناسنه اولمادیغی ظاهردر. او حالده بر حیات اولدقده بر کیمسه‌نك بوتون ارضدن نفیی انجق حبس دیمك اوله‌بیلیرکه لسان عربده نفی بو معنایه ده استعمال اولندیغنده اختلاف یوقدر. امام اعظم ابو حنیفه حضرتلری واکثر اهل لغت بو معنایی اختیار ایتمشلردر. گرچه بولندیغی بلده‌دن دیکر بر بلده‌یه چیقاریلق ویا دار اسلامدن چیقاریلمق دخی نفی دینیله‌بیلیرسه ده بونك ایکیسی ده محذوردن سالم اولمادیغی ایچون تجویز اولنمامشدر. چونکه مقصد دفع شردر. حال بوکه بر شقی‌یی دیکر بر بلده‌یه سوق ایتمك اوراده بولنان عباد اللهی اضراردن خالی اولماز. بسبوتون دار اسلامدن خارجه چیقاریلورسه حربیده بر شخصك التحاقنی ترویج ایلمك دیمك اولدیغندن هیچ جائز اولماز دیمشلردر. مع مافیه اشخاص ومواقعك اختلافنه کوره محذور مذکورك وارد اولمیه‌جغی آکلاشیلیرسه دیکر بر بلده‌یه نفیك جائز اولدیغنه قائل اولانلر ده واردر. از جمله عمر بن عبد العزیز حضرتلرندن بو معنی مرویدر. مصر یا تهامه‌نك اقصاسنده «دهلك»، حبشده «ناصع» بر منفا ایدی دینلمشدر. لساننده ده نفی بو معنایه مستعملدر. امام شافعی ده دیمشدرکه بوراده نفی ایکی معنایه محتملدر. بریسی، اکر بونلر قتل یاپمیه ومال آلمیه وطوتولمیه ایسه‌لر الی الابد تعقیب اولنورلر. ایشته بو صورتده نفیدن مراد بونلرك حکومتدن قورقارق بر بلده‌دن بر بلده‌یه متمادیاً قاچوب کیتمه‌لریدر. ایکنجیسی مجرد اخافه ایله قالمش وقتل یاپمامش ومال آلمامش اولانلر دخی متمادیاً تعقیب اولنور. فقط طوتولدقلری زمان تعزیر وحبس ایدیلیر. بونلر حقنده ده نفیدن مراد یالکز حبسدر. امام شافعینك نفیی بویله ایکی حاله کوره اعمال ایتمسی بزم تخییر وتقسیم مسئله‌سنده‌کی اختیارمزه مشابهدر. بر ده شافعینك بو افاده‌سی حبسك حد دکل تعزیر ماهیتنده اولدیغنی کوسترمکده‌در. فی الواقع مقدار حبس، معین اولمادیغنه کوره بویله اولمسی لازم کلیر. شو حالده بونك حد اولمسی اصل جبه نظراًدر.

ایشته الله ورسولنه محاربه ایدن ویوزنده فساد ایچون سعی ایدنلرك جزالری باشقه بر شی دکل،

یا نفس اولنمه، یا صلب اولنمه، یا الدن ایاقدن «من خلاف» کسیلمه، و یا ارضدن نفی اولنمقدر. فقط

بو قصر جزا اطلاقی دکل اضافیدر. زیرا [ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا] بو جزا بونلرك

صرف دنیاده کی ذلت و رذالتیدر. بوندن باشقه [وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ]

بونلر ایچون آخرتده پك بیوك بر عذاب دخی واردر. — که بو اونلرك هیچ بریله قابل قیاس دکلدر.

[اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ] انجق سزك قدرتکز کندیلرینی

استیلا ایتمه‌دن، دستگیری تحقق ایتمه‌دن اول توبه ایتمش اولانلر مستثنادرلر. [فَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ

غَفُورٌ رَحِيمٌ] او وقت بیلیکز الله شبهه‌سز غفور رحیمدر. — بناءً علیه بو صورتده توبه کار اولانلر

حقنده حقوق الله دعواسی تعقیب ایدلمز. و ذکر اولنان حدوددن هیچ بریسی اقامه اولنماز. انجق حقوق شخصیه

دعواسی قالیر، قتل ایتمشلر ایسه ورثهٔ مقتول دیلر عفو ایدر، دیلر بالمحاکمه ثابت اولدقدن صوکره قصاص

ایتدیره بیلیرلر. توبه ایله ساقط اولان حکم، قتلك حداً وجوب استیفاسیدر، جوازی دکلدر. کذلك

مال آلمشلر ایسه مال صاحبلری ماللرینی استرداد و یا تضمینی طلب و دعواده مختاردرلر. صوکره کرك بویله

دکرك حرب و ضیق المادیه سعی بالفساد اولانلر حقنده کرك حقوق الله و کرك حقوق عباد طولاییسیله

اولو الامرك بر ده تعزیر صلاحیتی واردر که حدی ایجاب ایده‌جك درجه‌یه بالغ اولمیان منکراته تطبیق

ایدیلیر. تفصیلاتی فقه‌ده‌در. قاعدهٔ عمومیه‌سی شودر. «ویعزر کل مرتکب منکر» یعنی بر منکر ارتکاب

ایدن هر شخص تعزیر اولنه بیلیر».

شمدی :

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوا اِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا

فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ● اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا

وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ

اَلِيمٌ ● يُرِيدُونَ اَنْ يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ●

مآل شریفی

ای اوبیله ایمان ایدنلر! اللهدن قورقیڭ و اوڭا یاقلاشمغه وسیله آرایڭ و اونڭ یولنده مجاهده ایدیڭ که فلاحه ایره بیله‌سکز ● شبهه سز او کفر ایدنلر یریوزنده‌کی و دها بر او قدر دها اونلرڭ اولسه ده قیامت کوننڭ عذابندن قورتولمق ایچون فدیه ویره‌جك اولسه‌لر کندیلرندن قبول ایدلمز، اونلره الیم بر عذاب واردر ● آتشدن چیقمق ایسته‌یه‌جکلر. فقط اونلر اوندن چیقه‌جق دکللردر، اونلره سوروب کیده‌جك بر عذاب واردر ●

[یَا اَیُّهَا الَّذِینَ اٰمَنُوا] ای الله و رسولنه ایمان ایدنلر! سز او نفسه مساوی اولانلره، او کافرلره، او فاسقلره، او سعی بالفساد اولانلره بڭزه‌مه‌یکز ده [اِتَّقُوا اللّٰهَ] اللهه اتقا ایدیکز — اللهڭ جزاسندن، عذابندن قورقوکز، کیرلیکلرده صاقینیکز، شاید بر کناهه دوشدیکزسه همان توبه ایدیکز — زیرا آکلادیکز که غفور رحیم اولان اللهڭ عذاب و عقابی ده پك بیوکدر. فقط تقوالی باکز فنالقه یاپمامقدن و مجرد قاچینمقدن عبارت سنفی بر فضیلت تلقی ایتمه‌یکز. قصه‌ده دیکله‌دیکز که متقی آدم اوغلنڭ قارداشنڭ تصمیم ایتدیکی جنایته قارشی بن اوڭا قورتولمق الی اوزاتمق ایسته‌مم دیسی و مجرد نصیحت ایله اکتفا ایتمسی کندیسنی قتلدن قورتارمغه کافی کلمه‌دی. بناءً علیه سیئاتدن قاچینمقله اکتفا ایتمه‌یوب تام مفاسده اتقا ایدرکزده اللهڭ رضاسنه کیرمك و مغفرت و رحمتنه ایرمك ایچون [وَابْتَغُوا اِلَیْهِ الْوَسِیلَةَ] اللهه وسیله طلب ایدیکز — بوسه‌طور یاتوب و مجرد ایمان و خوف ایله اکتفا ایتمه‌یوب اللهه یاقلاشمق ایچون وسیله تحری ایدیکز، اك مناسب اسبابه تشبث ایله محبت الهیه‌یه شایان کوزل عمللر یاپمغه اراده‌کزی صرف ایدیکز ده [وَجَاهِدُوا فِی سَبِیلِهِ] و الله یولنده، دین اسلام اوغرنده، طریق مستقیم اوزرنده بذل وسع ایله مجاهده ایدیکز — انفسی، آفاقی موانع و مشکلاته کوکس کروب محو ایتمدیکیکز. »

لسانمزده معروف اولدیغی اوزره وسیله، کندیسیله بر مقصوده توسل اولنان یعنی تقرب ایدیلن
سبب، سبب قربت دیمکدر که «ما یتقرب به» معناسنه ساده و قربت دخی تعبیر اولنور. نته کیم حسن، مجاهد،
عطاء، عبدالله بن کثیر کبی بر چوق مفسرین اسلاف «القربة» دیه تفسیر ایتمشلردر. قتاده، «الله طاعت
و راضی اولدیغی عمل ایله تقرب ایدیکز» دیه آکلاتمشدر. سدی ده «فی المسألة والقربة = یعنی استه مك و قربت»
دیه افاده ایتمشدر که هم ابتغایی هم وسیله یی بیان ایدر. ابن زید ده «محبت، الله کندیکزی سودیریکز حبیب اولکز»
دیمش و «اولئك الذین یدعون یبتغون الی ربهم الوسیلة» آیتنی اوقومشدر. بناءً علیه حاصل معنی: «ای مؤمنلر
ایه بزی مجرد ایمانله ایله سوه ر دیوب ده لاابالی اولمایکز، الله دن قورقیکز، فنا اخلاقدن و فنا عمللردن
صاقینکز، صوکره یالکز قورقمه ده، صاقینمقده قالمایکز، اراده کزی صرف ایدوب اسبابه ده تشبث ایدیکز،
الله امرلرینی ایفا ایدیکز. و بونکله ده قالمیوب الله یا تقرب ایچون دائما وسیله آرایکز، هر فرصتدن بالاستفاده
کندیکزی سوکدیرمه آرزو ایدیکز. فرائضه و واجبات خارجنده کوزل کوزل ایشلر، رضای الهی یه موافق عمللر
یاپه رق کندی طرفکزدن ده کندیکزی الله سودیرمك ایسته یکز، ایسته یرك یالواراق چالیشکز و اوغراشکز»
دیمك اولور. و بونده «لایزال عبدی المؤمن یتقرب الی بالنوافل» حدیث قدسیسی مضموننك مندرج اولدیغی
ظاهردر. «وسیله، جنتده بر منزلدر = الوسیلة منزلة فی الجنة» حدیث شریفی ده وسیله نك اهمیت اخرویه سنی
ناطقدر. حاصلی وسیله لازمدر. و اونی بولمق ایچون ایسته یوب آرامه ده توسل ایتمك ده لازمدر. چونکه وسیله نك
وسیله سی ده ایمان و اتقا ایله طلب و اراده در. و شو حالده اصل وسیله الله قصد تقرب و آرزوی محبتدر. و ایشته
«وابتغوا الیه الوسیلة» بو قصد و نیت ایله تحری اسبابی و اخلاق حمیده و اعمال صالحه کبی رضاء الله موافق
وسیله لری استحصال ایله عبودیت ایچون سعی امردر. و بونك ایچوندر که بو مجاهده امرینی ترتیب ایلشدر. ایمان
اتقا ایله، اتقاء، ابتغاء وسیله ایله، ابتغاء وسیله مجاهده ایله تکمل ایدر.

ایمدی ایمانکزدن صوکره بو اوچ امری ایفا ایدیکز. و بونلرده اینانوب اجرا ایدیکز که [لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ] فلاح بوله بیله سیکز.» — زیرا:
[اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا] هیچ شبهه یوقدر که او کافرلر [لَوْ اَنَّ لَهُمْ

مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ] قیامت کوننك
عذابندن فدیه ویروب نفسلرینی قورتارمق ایچون بالفرض یر یوزنده‌کی شیلرك مجموعی دها بر مثلیله برابر
کندیلرینك اولسه — حتی فدا ایتمك استه‌سه‌لر اما [مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ] کندیلرندن قبول اولنماز [وَ
لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ] اونلره مخصوص الیم بر عذاب واردر . [يُرِيدُونَ اَنْ يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ]
آتشدن چیقمق استرلر [وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا] حالبوکه اونلر اوندن چیقمازلر — چیقمق ایسته‌دکجه
کفرین مقتضاسی اولارق نه ایچنه آتیلیرلر [وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ] و بونلرك حقی کوکلی دائم بر
عذابدر . — بنابرین سز بونلره اصلا بکزه‌میه‌سکز و بونلردن قورتولمق چالیشمق ایسه‌کز ده انجق الله‌دن قورقیکز والله‌یه
تقرب ایچون وسیله ایستیکز ، اسباب استحضار ایدیکز ده بونلرله مجاهده ایدیکز ، و یر یوزنده فساد ایچون چالیشانلرك
دنیاده‌کی جزاسی ویرلك . و بو جمله‌دن اولمق اوزره :

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا اَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللّٰهِ
وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ● فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ
عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ●

مآل شریفی

خیرسزلق ایدن ارکك و خیرسزلق ایدن قادین ثابت اولدیغی اللرینی کسیك ، قازاندقلرینه جزاء
الله‌دن کلیجه ، چونکه الله عزیزدر ، حکیمدر ● بو ایشه هر کیم ده ایشله‌دیکی ظلمك آرقه‌سنده توبه ایدوب
صلاح دورزسه الله البته توبه‌سنی قبول بویورر ، چونکه الله غفوردر رحیمدر ●

سرقت ، لغتده « غیرك مالنی خفیةً آلمق » دیمکدر که لسانمزده خیرسزلق تعبیر اولنور . خیرسزك

على الاكثر كوز ديكديكى، حيالمه ايسه ديكلى مال، اموال مرغوبه اولور. يوقسه آلينمسى عادةً مسامحه ايديلنلر
آلينور ديرسنى عرف تام معناسيله بر سرقت عد ايتمز. سرقتك ماهيتنده مال صاحبنك حفظ و نظرنى حيالمه قاچيرمه
معناسى واردر. بونك ايچوندر سرقت فعلنك حدى ايجاب ايده‌جك درجه‌ده تام معناسيله تحققى ايكى شرطه متوقفدر:
بريسى آلنان مالك آز چوق مرغوب دينيله‌بيله‌جك بر نصابه بالغ اولمسى، ديكرى ده حرز مطلق ويا حرز حقيقى
ايله محرز بولنماسيدر. انجق ابن عباس، ابن زبير، حسن بصرى نصابك قيدنده حرزك شرط اولماديغنه و آزك
چوغنك سرقت اولوب حد لازم كله‌جكنه قائل اولمشلردركه ظاهريه‌دن داود اصفهانينك و خوارجنك قوللرى ده
بودر. كرچه آز ويا بكجيسز آچيقده‌كى بر مالى آلپورمك دخى سرقت قبيلندندر ايسه ده بو اطلاقك تام بر حقيقت
اولديغى شبهه‌ليدر. زيرا عرفك مسامحه ايتديكى مقدارى آلپورمك بر تربيه‌سزلك اولمقله برابر، آچيقده غصب،
ويا حرزسز آلنمسنه خيرسزلق ديلپورمديكى ده معلومدر. حال بوكه حدود هر وجهله قطعى و يقينى و شبهه
ايله ساقط اولديغندن الى كسيله‌جك خيرسزه تام معناسيله و شبهه‌سز اولرق سارقه و سارق ديله‌بيلمك ايچون نصاب
وحرز هر حالده شرط اولمشدر. و بونى اثبات ايچون روايت اولنان حديثلرك صحيح نظر اعتباره آلنماسه بيله سرقت كلمه‌سنك
تام مفهوم عرفيسى بونى مقتضيدر. و جمهور فقهاء بونده متفقدرلر. انجق نصابك مقدارنده اختلاف ايتمشلردر.
بركره ربع دينار ويا اوچ درهمه شافعيه اعتبار ايدن اولماسه و امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرى مضروب ويا اولمزسه اون
درهم كوموشه آقچه قيمتنه بالغ اولميانى اعتبار ايتمه‌جكنى يعنى بوندن مادوننده تعزير يابيلسه ده حد لازم كلميه‌جكنى
كوسترمشلردركه بر ديناره معادل ديمكدر. فى الواقع عينك بر حبه‌سنى حيالمه دخى لغةً و عرفاً سرقت اولسه بيله قطعيت ديمك
اولان حدودده شبهه‌نك معتبر بولنديغنده سوز اولماديغندن فعل سرقتك جزا اولنال اولان حدى ايجاب ايده‌جك
بر جرم اولمسى شبهه اباحه‌دن، شبهه عقددن، شبهه اضطراردن دخى خالى اولمسنى اقتضا ايدر. حال بوكه بر مالك حفظ
ايدلمسى بر مسامحه دينارعنه بر شبهه اباحه تشكيل ايده‌جكى كبى بر شخصك جزئى مقدارده بر مالى سرقته تنزل ايتمسى ده
هر حالده بر شبهه اضطراردن خالى دكلدر. اوله مرده زكات، صدقات كبى انفاقاته احتياجله دفع اضطرار اسبابى
تأمين اولنمشدر «و فى اموالهم حق معلوم للسائل والمحروم» بيورلديغندن و محرماتدن احوال اضطرار استثنا
ايدلديكندن صوكره دركه حق تعالى جزاى سرقتى امر ايتمشدر. بو شرائط عموميه آلتنده ايسه سرقته اجتسار ايدن بر الك

هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه ایچنده قالنیر ایسه اولسه بر عضونک قطعی لابد اولور. فقط نفرتک حقنی ویرمیه، ارباب اضطرارک اضطرارینی دوشونمیه وبالعکس او اضطراری کوزه دکوزه تشدید ایدیه بر هیئت اجتماعیه نک سارقه قارشی وضعیتی سرقت کبی ارباب وضعیتنه شبهه اولمقده قورتولماز. بناء علیه اضطرار ویا شبههٔ اضطرار ایله قطعی بر جزا ونکال استحقاقی ثابت اولماز. نته کیم حضرت عمر بر قحط سنه سنده حد سرقتی تطبیق ایتمه مشدر. چونکه عمومک ضرورت واحتیاج ایچنده بولندیغی بویله بر زمانده وظیفهٔ انفاقک کرکی کبی یاپیلامیه جغی ظاهر بولندیغندن هر فرد حد ذاتنده مضطر اولماسه بیله شبههٔ اضطرار ایچنده در. شو حالده مالک آچیقده براقلمسی بر شبههٔ اباحه اولدیغی کبی عم العاده احوالده چالنیان مالک بر مضطرک ال اوزاته بیله جکی مقداری تجاوز ایده رک بر نصابه بالغ اولماسی ده شبههٔ اضطراردن سالم اوله جغندن فعل سرقتک بتون جزا ونکال اولان حدی موجب بر جرم اولمسی ایچون هم نصابک هم حرزک شرط اولمسی لازم کلیر. دیمک که بو شرطلر سرقت مفهوم لغویسنده اولمسه بیله بتون جزا ونکال مفهومنده بالاشاره ثابت، بونده باشقه هم کتابک قواعد عمومیه سی هم ده سنت سنیه ایله مؤید در که تفصیلاتی فقهه عائددر.

والحاصل، سارق بر شبهه عندنده بر اختلاسه ایچون هر حالده بر نصابک ده شرط اولدیغی قطعیدر. انجق بو نصابک مقداری مجتهد فیهدر. وفقهاء سنت نبویه یه نظراً بونک ربع دینار ایله بر دینار ویا اون درهم بیننده دوران ایتدیکنده ده اتفاق ایتمشلر، شافعی کبی کیمیسی اصغریی، امام اعظم کبی کیمیسی ده اعظمیی اختیار ایتمشدر که شبهه دن تماماً سالم اولان ده بودر. عجبا اون درهمدن زیاده بر مقدار قبولنه امکان یوقمیدر؟ بز بوکا واردر جوابنی ویرمک ایسته یورز. وبو مقدار نصابک بو ایکی حد آراسنده دورانی مجمع علیه اولدیغنه قائل اولمایورز. مادام که اصل مقدار مسئله سی مجتهد فیهدر. ومادام که بو بابده شبهه مسئله سنک بیوک بر اهمیتی واردر، اجماعک بونک ماهیت اجتهادیه سنی محافظه ایدیه بر زمانه مسئله سی اولدیغنی قبول ایتمک لازم کلیر. اگر بویله اولماسه ایدی مجتهدینه اعظمی واصغری فکرلرینی ویره مزلردی، حدلر ثابت اولمازدی. بر دینار، بر مثقال آلتونه دینلدیکه اون ماه اون درت قیراط اولان وزنه سبع درهمیله اون درهم کوسته تیمیچه بوکا معادل ایدی. اون ایکی درهم عد ایلدیکی رقمی وارسه ده بو رقم کومیوک بر درهم مقیاسیدر. دیمک که نظراً ربع دینار اوچ درهم دینیر. نته کیم

بو کونه بزده متعارف اولان اون آلتی قیراطلق درهم ایله سکز درهم اون ایکی قیراط طوتارکه مجیدیه دیدیکمز
قدردر. دیمک او زمانده آلتونه کوموش فرقی وسطی اولارق بره اون، شمدی ایسه بر کوره دیوریزکه یوزده
بش آلتی مثلی آرتمشدر. بر مثقال آلتونه سکز اون درهم دکل، قرقدن اللی درهمه کوموش معادل اولمشدر. آلتونه
کوموش فرقی بویله اولدیغی کبی اشیا ایله نقود آراسنده ده بو تفاوت ظاهردر. بر زمان بر مثقال آلتونه بر قول
اولوب شبهۀ اضطراری دفع ایدن اون درهم کوموش بوکون ایچون او زمانک اوچ درهم کوموشندن دها مادون
بر قیمتده بولندیغنده شبهه اولمادیغی کبی بوکونک بر مثقال آلتونی ده بویله‌در. بنا علیه مقدار نصاب، شبهۀ اضطرارک
دفعی نقطۀ نظرندن اختلاف زمان ایله متحولدر. بو مثاللردن بالاستفاده زمانه کوره شبهه محل براقمیه‌جق
وجهده بر مقدار تعیینی جائز وحتی لازمدر. زیرا «فمن اضطر فی مخمصة غیر متجانف لاثم فان الله غفور رحیم» حکمنجه
حدودده دخی معتبر اولدیغنده سوز اولمادیغی کبی بونک شبهه‌سنک ده معتبر اولدیغنده شبهه یوقدر. واقعا
مقدار نصاب آرتمی وارده قارشی جزا ونکال استحقاقی تعیینه ایده‌جک اولان بر معیاردر.

ای مؤمنلر! [وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ] سارق ایله سارقه‌نک ده - یعنی شبهه‌سز و نصابدن
زیاده اولارق سرقتی تحقق ایدن کرک ارکک وکرک دیشی هر برلرینک ده [فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً
بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ] کسب ایتدکلری عمله بر جزا، اللهدن بر نکال - یعنی بر دها یاپامازلر ایچون بر عبرت
برباغ، بر توشاوه، بر کلیچه - اولمق اوزره اللرینی کسیکز. ابن مسعود مصحفنده «فاقطعوا ایمانهما»
اولدیغندن صولاری - ابتدا، صاغنی؛ تکرار ایدرسه صولنی ده کسیکز. چونکه [إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ]
الله هم عزیز هم حکیمدر. امرینه قارشی کلنمز، حکمی حکمتدن دیدر. هم اونک حمایۀ عزتنده، جزا اونک
جلد حکمتندندر. ظلم وفساده راضی اولمایه، خیر وحقه چالیشمق ایچون ال وقدرت احسان ایدن، انفاقی
استغنا وسیله‌لی، مجاهده‌لی امر ایدن، فقیرلری قوروجی، مضطرلری کوزه‌تن، دوشکونلره یاردم ایتمک
ایچون بو قدر آیات واحکام انزال ایدن، انفاق، زکات، صدقات، تعاون احکامی استطاعتی اولانلره وظیفه
ذمه قیلان، زنکینلرک ماللرنده سائلله، محرومه بر حق معلوم ویرن الله تعالانک بو اوامرینی، بو احکامنی
جزا و تقسیم ایله هیئات اجتماعیۀ اسلامیه ایچنده اللهدن قورقمیه‌رق، الله تقربا ایچون وسیلۀ حسنه طلبنده بولنمیه‌رق

الله یولنده مجاهده ایتمك ایچون نفسنك و شهواتنك تقاضاسنه صبر ایده‌میه‌رك غیرك حقوقنه کیزلیجه ال اوزاتمه
کندیسنك نه حقی نه ده شبهه حقی تعلق ایتمه‌ین بر مالی الله کورمیورمش کبی سرقته جرأت ایتمك البته اللهك عزتنه
بر تجاوزدر. و کیزلیدن کیزلی‌یه بر حربدر. و بویله بر اللك جزاسی ده کسیلمکدر. بناءً علیه جرم ایله جزا جنسنده معادله
بونده فقط ایله ایدیلمسه. زیرا بو جزا یالکز مالك مقابلی دکل، کیزلی بر خیانت و عزت الهیه‌یه بر تجاوز اولان
فعل سرقتك جزاسیدر. بو ال کندی‌غا اتشه صوقمسه ویا قیمه اوزاتمشدر. بو، کرك اوله وکرك اوله اولیوب
آزاجق اولسه ده الله طرفندن اولیه ثابت بر کلیه‌در. بونکله هم سارق فساددن تمیزلنیر، هم ده دیکرلری.
صوکره الله تعالانك عزتنه بو وجهله تجاوز ایدنلری بو جزایه سوق قیلمه‌سی و بویله دائمی بر کلیه قویوب
حدینی بیلدیرمه‌سی مجرد بر اثر غضب دکل، محض حکمتدر. بو جزا تطبیق ایدیلیرسه هیئات اجتماعیه‌ده سرقتك کوکی
کسیلیر. کسیلمکله ده ال بولنماز اولور. اوشوط ایکه هیچ تطبیق ایدیلیرسه و هر شبهه‌ده سالم اولورسه تطبیق
ایدیلسه ده هیچ بر حقیقت میدانه ویرلمسه. عکسی حالده عزت و حکمت الهیه ده معکوس صورتده تجلی ایدر.
بعضجه بر ال سرقت ایدن الك جزاسی کسیلمك اولورسه بعضجه بر ال سرقت ایدن الك جزاسی نه اولمق لازم
کله‌جکی تصور اولنسون.

[فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ]

یعنی سرقت یاپوب کندی النك کسیلمه‌سنه سببیت ویره‌رك کندینه ظلم ایتمش اولان سارق ویا سارقه‌دن
هر هانکی بریسی الی کسیلدکدن صوکره توبه ایدوب اصلاح حال ایدرسه الله غفور رحیم اولدیغی ایچون توبه‌سنی
هر حالده قبول ایدر. و آخرتده اوکا باشقه عذاب یاپماز، رحمت و مغفرت ایلر. بناءً علیه الی کسیلمش و توبه‌کار
اولمش اولانلره مقدما خرسزلق ایتمشدی دیه فنا نظرله باقمامالی، رحمت ایدوب مساعدتده بولنملیدر. ".

بو توبه حدك اجراسندن اول اولورسه حد ساقط اولورمی اولمازمی؟ جمهور و حنفیه مال صاحبی
عفو ایتسه ده که اولماز. امام شافعی ایسه بر قولنده اولور دیمشدر. فی الواقع ظلمه مراد نفسه دکل، آخره اولان
سرقت اولدیغی تقدیرده بو آیت، بونی افاده ایتمش اولمیجقدی و بالاده کی سرقت کبرادن ارباب توبه‌لری مسئله‌سی ده
بر اعتبار ایله بونی تأیید ایده‌جکی جهتله بزده بو معنایی ترجیح ایده‌جکز. انجق بو صورتده «واصلح» قیدی بو جهته

صلاح حالنك تبيني ايچون تعزيراً بر مدت مناسبه حبس وجزاى نقديسيله مال استهلاك ايلمسيله تضمينى لازم كلديكنده
ذهول اولنمامليدر. حدى اجرا ايدلديكى تقديرده ايسه «جزاء بما كسبا» مدلولنجه نقلدن تام جزاسى ويريلمسيله
واستهلاك وجهى كسب مفهومنده داخل بولنمسه اولاجغنده ضمانه لازم كلمز. فقط عيناً موجود ايسه استرداد اولنور.
چونكه مكسوب دكلدر.

شمدى بو احكام و اوامر الهيه نك تشرع و علملرينده بوكبى جزالره مستحق ارباب فسادك موجوديتى
رحمة للعالمين اولان حضرت رسول اللهده بر خشيت وحيرت، بر حزن وتأثره باعث اولهبيلهجكندن بونلرنهى
ايله احكام معدلتك اجراسنه سوق ايچون بيوريليوركه:

يا محمد!:

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ
وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ● يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ
مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ
لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ
يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ
لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ
فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ● سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ
فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ
فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ● وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ
التَّوْرَاةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ● إِنَّا أَنْزَلْنَا
التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ
وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ

وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتٖى ثَمَنًا قَلٖيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ
هُمُ الْكَافِرُونَ ● وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فٖيهَٓا اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ
وَالْاَنْفَ بِالْاَنْفِ وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهٖ
فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ● وَقَفَّيْنَا عَلٰٓى
اٰثَارِهِمْ بِعٖيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجٖيلَ فٖيهِ هُدًى
وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقٖينَ ● وَلْيَحْكُمْ
اَهْلُ الْاِنْجٖيلِ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فٖيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ●
وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ
بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ عَمَّا جَٓاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ
شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فٖى مَٓا اٰتٰيكُمْ
فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمٖيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فٖيهِ تَخْتَلِفُونَ
● وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ
بَعْضِ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرٖيدُ اللّٰهُ اَنْ يُصٖيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ
وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ● اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ اَحْسَنُ
مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ●

مآل شريفى

بيلمزميسك كه الله ، بوتون سماوات و ارضك ملكى اونكدر ، ديلديكنه عذاب ايدر ، ديلديكنك كناهنى اورتر
اولديغنى ؟ الله هر شيئه قديردر ● اى او شانلى رسول ! سنى محزون ايتمه سين او كفرده يارشانلر :
كرك اوغزلريله " آمنا " ديوب ده قلبلرى مؤمن اولميانلردن اولسون ، كرك يهودى اولانلردن . اونلر يالانه

ایمک ایچون ده دیکلرلر ، سکا کلمه یه دیکر بر قوم ایچون ده دیکلرلر ، یرلی یرنده سویلنن کلمه لری صوکره ده تحریف ایدرلر ،
سزه بو بر فتوی ویریلیرسه طوتک ، ویریلمزسه صاقینک دیرلر . کیمی که الله اونک فتنه یه دوشمه سنی مراد ایتمشدر
سه ، احتمالی یوقدر ، اونک لهنه اللهدن ذره جه برشیئه مالک اولهمازسک ، اونلر اویله کیمسه لردر که الله قلبلرینی
تطهیر ایتمک مراد ایتممشدر ، اونلره دنیاده حقارت و ذلت ، آخرتده ده حقارت عظیم بر عذاب وار ● بونلر
یالانجیلره ایچون ده دیکلرلر ، بونلر حرام یرلر ، اگر سکا کلیرلرسه ایستر آرالرنده حکم ایت ، ایستر کندیلرندن
یوز چویر ، اگر یوز چویررسک سکا هیچ بر ضرر ایده مزلر ، شایت حکم ایدرسک آرالرنده عدالتله حکم ایت ،
چونکه الله عدالت ایدنلری سور ● یانلرنده تورات ، اونده حکم الله طورورکن سنی نصل حکم یاپیورلر ؟ اوندن
سوکره اعراض ایدییورلر ● فی الواقع بز توراتی ایندیردک ، اونده بر هدایت ، بر نور واردی ، مسلم اولان
نبیلر ، یهودیلره اونکله حکم ایدرلردی ، ربانیلر و احبارده . کتاب اللهک محافظه سنه مأمور ایدیلمشلردی و اوکا
دائر بینه ناظر و مراقب بولندقلری حسبیله حکم ایدرلردی . آرتق انسانلردن قورقمایک ، بندن قورقک ، بنم آیتلرمی
بر قاچ پاره یه دکیشمه یک ، ای حاکملر ! هر کیم اللهک ایندیردیکی احکام ایله حکم ایتمزسه اونلر هپ کافرلردر ●
هم اونده اونلره شویله یازدق : جانه جان ، گوزه گوز ، بورونه بورون ، دیشه دیش ، جرحلر بربرینه
قصاصدر ، کیم ده بو حقی صدقه سنه صایارسه او ، اوکا کفارت اولور . هر کیم اللهک ایندیردیکی احکام ایله
حکم ایتمزسه اونلر هپ ظالملردر ● آرقه لرنده ده او پیغمبرلرک ایزلری اوزرنده مریمک اوغلی عیسایی گوندردک ؛
بر تصدیقچی اولمق اوزره او کلنده کی توراته ایچون ده ، و اوکا انجیلی ویردک ، انجیلده بر هدایت و نور ، و اوکلنده کی
توراتی مصدق و بر ارشاد و موعظه اولارق متقیلر ایچون ده ● اهل انجیل ده اونک انجیلده اللهک ایندیردیکیله
حکم ایتسینلر و کیم اللهک ایندیردیکیله حکم ایتمزسه هپ اونلر — دینه چیقمشلردر — فاسقلردر ● سکا ده بو
حق کتابی ایندیردک ، کتاب جنسندن اوکلنده اولانی مصدق و اونلر اوزرینه شاهد حاکم اولمق اوزره ، اونک ایچون
سن ده آرالرنده اللهک ایندیردیکیله حکم ایت ، بو سکا کلن حقدن آیریلوب ده اونلرک آرزولرینه اویویورمه یه ،
هر بریکز ایچون بر شرعه یاپدق بر ده منهاج . الله دیلسه ایدی هپکزی بر تک امت قیلاردی ، لکن سزه هر بریکزه
ویردیکی شیده امتحان ایده جک ، اوحالده طورمایک خیرلره یاریشین ایلک . رجعتکز هپ اللهه در ،

او وقت او سزلره نه لرده اختلاف ایدیور ایدیڭزسه خبر ویره‌جکدر ● و شونلری ایندیردك : آیتلرنده صدق الله ایندیردیکیله حکم ایت . کیفلرینه تابع اولما . او نلردن صاقین که الله ایندیردیکی احکامك بعضندن سنی شاشیرتماسینلر . یه یوز چویریرلرسه بیل که الله اونلرك بعضی گناهلری سببیله باشلرینه مطلقا بر مصیبت کتیرمك ایسته‌یور . و هر حالده انسانلردن بر چوغی فاسقدرلر ● طوغریسی جاهلیت دورینك حکمنیمی ایسته‌یورلر ؟ کیمسه الله‌دن دها گوزل حکم ویره‌جك . فقط بونی یقینا شاننده اولانلر بر قوم آڭلارلر ●

سبب نزول — ابوهریره ، براء بن عازب ، ابن عباس و دها بر چوقلرندن وارد اولان روایتلرك خلاصه‌سنه گوره تورات‌ده بنی اسرائیلده زنا ایدنه رجم امر ایدلمشدی و بونی تطبیق ایدیورلردی . زمانله گوره بویوکلرندن بریسی زنا ایتمسه ، رجم ایتمیوب طوپلامشلر . فقط ایرودکلره چوق داشتان قالمشلر ، منع ایتمشلر ، صوکره ضعفادن بریسی زنا ایتمسه ، بونی رجم ایتمك ایسته‌یوب طوپلامشلر . بو دفعه‌ده ضعفا گروهی قالقمشلر « اکر قالشدیکز رجم ایتمدیکیزه بونی ده ایتمزسیك ، ایکیسنی ده رجم ایدك » دیمشلر . بونك اوزرینه « مسئله مشکللشدی . گلیکز بر چاره‌سنه باقالم » دیمشلر ، رجمی براقوب تحمیم قرار ویرمشلر که الیافنده اوردلسه ، زیفته بولانمسه بر قامچی ایله فرقه قامچی ووررلر ، یوزینی قارالارلر ، ترسی یوزینه بر مرکبه بیندیروب طولاشدیرر تشهیر ایدرلرمش . رسول الله مدینه‌یی تشریف ایدنجه بر قتدر بویله یاپیورلرمش . براء بن عازب رضی الله عنهدن مروی اولدیغنه گوره بر گون رسول الله مدینه‌ده بویله بر یهودینك طولاشدیرلدیغنه بالذات تصادف ایتمسه علمالرندن بری چاغیرمسه « سزده زانینك حدی بویله‌می ؟ » دیه صورمسه ، « اوت » دیمسه ، « توراتی اندیرن الله اچون سویلیکز کتابکزده زانینك حدینی بویله‌می بولیورسکز » دیمش . « بویله دیمسه‌یدیك سویلمزدم ، طوغروسی رجمدر » دیمسه و قصه‌یی نقل ایتمشدر . الخ . صوکره اشراف یهودیدن بیر تانیسی بر قادینه خیبر اشرافندن بر یهودی ایله زنا ایتمسه ، طوتمشلر . بنی قریظه‌دن بر قاچنی رسول الله‌ه گوندرمشلر « صورکز باقالم ، زنا حقنده اوڭا انزال اولنان حکم نه‌در ؟ قورقارز که بزی رسوای ایدر . شاید جلد دیرسه طوتکز ، رجم دیرسه صاقنیکز » دیمشلر ، گلمشلر صورمشلر . ابوهریره رضی الله عنهدن روایته گوره

« شو آدام احصانندن صوکره بر محصنه ایله زنا ایتدی ، سن حکم بایوررسڭ حکم ایت » دیمشلر . بونلر اوزرینه
رسول الله قالقمش ، یهودیلرڭ درسخانه‌لرینه گیتمش « ای معشر یهود ، بڭا اڭ عالملرڭزی چاغیرڭز » بیورمش .
اورده عبدالله بن صوریایی چاغیرمشلر . بنی قریظه‌دن بعضلرینڭ روایتنه گوره اوگون ابن صوریا ایله برابر
ابو یاسر بن اخطب و وهب بن یهودایی ده چیقارمشلر و « ایشته بونلر بزم عالملرمز » دیمشلر . رسول الله بونلرله
قونوشمش ، نهایت « قالانلر ایچنده توراتی اڭ اعلم اولان بودر » دیه ابن صوریایی گوسترمشلر که هنوز گنج و یاشجه
دیگرلرندن کوچوک و اعور ایمش . رسول الله بونکله تنها قالمش و مسئله‌یی آچمش « ای ابن صوریا الله والله‌ڭ
بنی اسرائیله اولان نعمتلرینی اکدیره‌رك سویلیورم ، احصاندن صوکره زنا ایدنلر حقنده الله‌ڭ توراتده رجم
ایله حکم ایتدیگنی بیلمیورمیسڭ ؟ » بیورمش . اوده « الله ایچون ایوت یا ابا القاسم ، بونلر سنڭ نبی مرسل
اولدیغڭی قطعیاً بیلیرلر ولکن حسد ایدیورلر » دیمش . رسول الله ده اورادن چیقمش ، گلوب حکمی ویرمش .
بنی عثمان بن غالب ابن نجار مسجدینڭ قاپوسی اوگنده رجم ایدلمشلر . فقط ابن صوریا بویله دیدیگی حالده صوکره‌دن
سفلهٔ یهودلرڭ هجوملیله کفر ایتمش و ایشته « لا یحزنك الذين یسارعون فی الکفر » آیتی و تحریف وقعه‌سی
بونی اخطار ایدرك نازل اولمشدر . برده عکرمه و قتاده و دها بعضلرینڭ روایتنه گوره بنی نضیر یهودیلری
بنی قریظه‌دن دها حیثیتلی و اشرف ایمش . بونلر ایچون بنی قریظه‌دن بری ، بنی نضیردن برینی قتل ایدرسه
قتل ایدیلیر ، فقط بنی قریظه‌دن برینی قتل ایدرسه یوز وسق خرما دیت آلینیرمش . ابن زیدڭ روایتنه گوره
حیی بن اخطب نضیری ایچون ایکی دیت ، قرظی ایچون بر دیت حکم ایدرمش . صوکره بنی نضیردن بری بنی قریظه‌دن
برینی قتل ایتمش ، بنی قریظه ده رسول الله‌ڭ حکمنه مراجعت ایتمشلر « وان حکمت فاحکم بینهم بالقسط »
بونلره اشارةً نازل اولمشدر . حاصلی بو آیتلر ، غیر مسلملرڭ حکم اسلامه مراجعتی حقنده نازل اولمشدر . و بو
سیاقده اونلرڭ اخلاقی و مراجعتده‌کی مقصدلری ده اشعار ایدلمشدر . فقط بو آیتلرڭ سیاقنده زنایه دائر صراحت
بولنمادیغنه نظراً اصل سبب نزول اولان عبارهٔ ایکنجی روایت وجهله بر قتل وقعه‌سی اولمق دها قوی گورینور . بناءً علیه
اولکی وقعه سبب نزول اولمقدن زیاده آیتڭ بالاستطراد اشارت ایتدیگی وقایع متقدمه جمله‌سندن اولابیلیر . برده
ابن عطیه روایت صحیحه‌یه گوره رجم مسئله‌سنی اصل متندن اوقویوب علماء یهودی رسوا ایدن عبدالله بن سلام اولدیغی

سویلنمشدر.

[يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ] — عنوانیله یاپیلان ندا، تفخیم شانه و تقویهٔ قلب ایله ایفای وظیفه‌یه سوقله
و [لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ] تسلیتنه حسن احضار ایچوندر. زیرا کفره مسارعت
ایدنلر سنی محزون ایتمه‌سین دیمك ظاهراً کافرلری پیغمبره حزن ویره‌جك حرکاتدن نهی اولمقله برابر حقیقتده
"سن بونلردن محزون اولما" دیه پیغمبری نهیدر. حزن ایسه انفعال اضطراریدن اولدیغی ایچون بوندن مراد،
نهی دکل تسلیه و ازالهٔ حزندر. و بوندن عدل و حقی طانیمیانلره قارشی تفهیم حق و اجرای حکم ایتمه‌مك عادةً
باعث حزن اولدیغنه ده اشارت واردر. [مِنَ الَّذِينَ قَالُوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ
وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا] کفره مسارعت ایدنلری بیاندر. یعنی بونلر آغزلریله "آمنّا" دییه‌ن و فقط قلبلرنده
ایمان اولمیان منافقلرله یهودیلردن ایمیش. حکم، سبب نزوله و اشخاص معدوده‌یه منحصر اولمایوب عام اولمق ایچون
اوصاف ممیزه‌لریله تعریف اولنیورلر. بویله ایکن بونلر:

١ — [سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ] درلر. یعنی پك زیاده یالانه دیکله‌یجیدرلر. — طوغری سوز
بونلرك ذوقنه کیتمز، اونی دیکله‌مکده ایچلری صیقیلیر. فقط یالانه کلنجه سوه سوه دیکلرلر، ممنون اولورلر.
یالانلر، رویالر، ماجرالر، یرده‌یامانلر، اراجیف، افترا، تزویرات، مداحلقلر بونلرك پك محظوظ
اولدقلری دیکله‌دکلری شیلردر. و بو حال اونلرده بر ملکه اولمشدر. بونك ایچون دائما یالانجیلره محکوم اولورلر.
بونلرده طولایی:

٢ — [سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ] درلر. یعنی سکا کلمیه‌ن دیکر بر قومه کری ایمانك
یاپایه دیکر بر قومی دیکلرلرکه اصل کوزلری یالانك منبعی بونلردر. بونلر اویله تزویرات یاپارلرکه:
[يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ] یرلی یرینه موضعلرینه قونولدقدن صوکره کلماتی حقی تحریف ایدرلر،
وضع اصلیسندن چیقاریرلر. — کویا بونلرك نظرنده کلام، دوغرولق کلامده، حق و حقیقتی بیان
ایتمك ایچون دکل، حقیقتی ستر ایتمك، آلداتمق ایچون وضع اولنمشدر. کندیلری هپ اکری سویلدکلری باشقه
معلوم و مقرر اولانلره‌لری، حتی کلام الهی‌یی و کتابلری ده تحریف ایدرلر. باقیکز آیته نه یاپیلر.

بو کلمه یندن فرقك یهودیلری اولدیغی ده سویلنمشدر. بو فقره بونلرك یالکز داخلده، یرده آرقه سنده تحریفاتی یاپانلره مخصوص اولمایوب وضعیت سیاسیه‌لرینه واجنبی تقیباته تابع بولندقلرینه دخی اشارت ایتمکده‌در. یعنی کندی مسارعتلرندن الا زیاده اجنبی تقیباته قولاق ویریرلردر.

بونلر یرده آرقه سنده تحریف کلام وتزویر مرام ایدرك یالانه دیکلیجیلری تحریفاتی ایرسالادقلری کیمسه‌لره کندیلرنده [يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوهُ] شویله‌کیم دربیرسه طوتیك، ویرمزسه صاقینه یانا شمایك دیرلر، کندی نفسنه ایدرلر. او یالانه دیکلیجیلرده بونلره آرالرنده کندی مسارعتلری ایدرلر. [وَمَن يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَن تَمْلِكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا] دیه‌کیم که الله اونك فتنه‌یه دوشمه‌سنی مراد ایدرسه ارتق سن اونك ایچون الله‌دن هیچ بر شی قورتارمغه مالك اولامازسك. سارعیه بونلرسنی تحذیر ایتمسینه. چونکه [أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ] بونلر اویله کیمسه‌لردرکه الله بونلرك قلبلرینی تطهیری مراد ایتمه‌مشدر.» — قلبلری بو صورتله طبع وختم ایتمشدر. مشبه بویله‌که الله بو قلبلرده تطهیری مراد ایتسه ایدی بونلرده قابل صلاح اولورلردی. فقط ایتمه‌مشدر، بوکا ایچون ایتمه‌مشدر دینمز. زیرا اراده الهیه منزه عن العلل‌در. (بو سوره‌نك باشنه، کذلك سوره بقره‌ده «ان الذین کفروا الخ» بابنه). بونلرك ایکی قسمنك حقی [لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ] در. بونلر:

٣ — [سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ] یالانه دیکلیجی، حرام ییجیلردر.» — رشوت آلیرلر، یالان اولدیغی بیلدکلری بر دعوایی دیکلر، حکم ایدرلر ویا ایتدیرلر یالیشیرلر. حسبی بر منفعت ایچون یالانی ترویج ایدرلر. تزویر وامثالی پشنده قوشارلر. رشوت ایله بیلدیکی یالانجی شاهد دیکلرلر، یالانه شاهدلك ایدرلر، پاره آلیر، حقسزلق، یالانجیلق یالانلری نشر ایدرلر. یالانلر اویدورور پاره چکرلر.

سحت، سینك ضمی وحانك سکونیله و (د ح، جمع بیع) قرائتنده حانك ده ضمیله حرام مال دیکلرکه بر شیئك کوکنی قازیمق معناسنه سحتدن مأخوذدر. حرام ده برکتی اولمادیغی وخانمانی ییقدیغی ایچون

سحت تسمیه ایلمشدر. بر حدیث شریفده «کل لحم انبته السحت فالنار اولى به» = سحتدن بیتدیکی هر اته الیق
اولان شی آتشدر..» دیه وارد اولمشدر. سحت هر نوع حرامه شاملدر. معمافیه علی الاکثر صاحبنی کیزلمکه
مجبوریتنی حس ایتدیکی بر عیب، بر عار اولان حسیس دنیویه منفعتلرده استعمال ایدیلیر. نته کیم حضرت عمر، عثماندن،
علی، ابن عباس، ابوهریره و مجاهددن روایت اولنورکه سحت «رشوت، مهر بغی، عسب فحل، ثمن خمر، ثمن میته،
حلوان کاهن، معصیته استئجار» در دیه تفصیل اولنمشدر. بعضلری بر آز داها زیاده، بعضلری ده تقلیل ایتمشدر،
ابن مسعود، هدیه شفاعتی ده تصریح ایلمشدر.

[فَاِنْ جَٓاؤُكَ] ایمدی یا محمد! بو ذوات حکم ایچون کلیرلرسه [فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ
عَنْهُمْ] دیلرسهک محاکملرینه باقوب، بینلرنده حکم ایت، منازعهلی کس، دیلرسهک باقما، یوز ویرمه، کندیلرینه
نه حاللری وارسه کورسونلر. یعنی مخیرسک [وَاِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْـًٔا] شاید سن
اونلره باقمازسهک هیچ بر ضرر ایدهمزلر [وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ]
و شاید حکم ایدرسهک بینلرنده عدالت و احتیاط ایله حکم ایت [اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ] الله عدالت یاپانلری
البته سور.» — عطا، نخعی، شعبی، قتاده، ابن جریر، اصم، ابومسلم، ابوثور دیمشلردرکه حکام مسلمین
ایچونده بو حکم تخییر باقیدر. دیلرسه حکم ایدرلر، دیلرسه اعراض ایدرلر. لکن ابن عباس، مجاهد، عکرمه،
حسن، عطاء خراسانی، عمر بن عبدالعزیز و زهری «بو حکم تخییر کلهجک اولان «وان احکم بینهم بما انزل الله»
آیتیله منسوخدر. بناءً علیه مراجعت ایتدکلری زمان بونلری کندی حاکملرینه رد ایتمک جائز دکلدر.» دیمشلردر. جمال بوکا
رایکی نقطهده داها نسخ سوزی کچمسه ایدی. مشایخ حنفیه دخی رد جائز اولمادیغنه قائل اولمشلردر. بعض علماده
تخییرک معاهدلره مخصوص اولدیغنه قائلدرلر. بو وجهلهده امام شافعی اهل ذمت محاکمهیه تابع اولدقلری زمان مسلمان
حاکملرینه حکم واجبدر. فقط مسلمانلرله بر مدت قدر معاهده عقد ایتمش اولان معاهدلر بیننده حکم واجب
دکل، مخیردر دیمشدر. تخییر حکمی بر طرفک مراجعتی، وجوب حکمی ده طرفینک بالرضا مراجعتی حالنه حمل ایدیلیرسه
نسخ جهتی قالمقزین ده توفیق و تألیف ممکن کورینور.

شمدی بونلرک حکمه مراجعتلری فقط حقه بر حسن نیتدن نشأت ایتمیوب مقاصدلرینه بر چاره ارامه

مقصدی اولدیغنی بیان ایچون بویوریورکه: [وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰيةُ فِيهَا حُكْمُ اللّٰهِ]
یاننده توراة، توراتده حکم الله وارکن اونی سنی نصل تحکیم ایدیورلر؟ نه دیه حکم یاپیورلر؟ [ثُمَّ
يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ] صوکره ده نصل دونیورلر؟ هیچ شبهه یوقکه الاهی حکمه دکلدیرینک
ایمانه ایندیکی کتابه ایمانلری یوقده اوندن. اوحالده [وَمَا اُولٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ] اونلر اصلا
مؤمن دکلدرلر. نه توراته ایمانلری وار، نه قرآنه. انجق هوالرینه، شهوتلرینه آرقه سنده قوشارلر. — بونلر
ایچون سن بونلرک کفره مسارعتلرینه محزون اولما.

ایدی اما! توراة ایله حالا عمل جائز اوله بیلیرمی؟ بعضی شرائط آلتنده اوت، چونکه [اِنَّا
اَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ] هیچ شبهه سز توراتی بر هدایت و نوری متضمن اولدرق ایندیردک
[يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ اَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا] بتون مسلم اولان، دین الله اسلام و انقیاده
عبارت بولنان انبیاء بونکله یهودیلر حقنده حکم ایدرلر. — انبیانک اسلام ایله توصیفلری شرف اسلامی
ابراز ایچوندر. بر صفت کاشفه مادحه درکه انبیانک هپسنده "ان الدین عند الله الاسلام" اولان اسلام ایله متصف اولملرنده
هیچ بر فرق بولنمادیغنی اشعار ایله یهودیلره تعریضی افاده ایدر. نظمک ظاهری بتون انبیایه شاملدرکه خاتمیسی
اولان یهودیلر حقنده بونکله حکم ایدر، بناء علیه محمد ده... دیمک اولور. مع مافیه بونکله یهودیلر حقنده
اولسی قرینه سیله مراد، موسادن عیسایه قدر اولان پیغمبرلردر دنیلمشدر. بعضلری ده "الذین اسلموا" دن مراد
دین ابراهیم اوزره اولان انبیادر دیمشلر. عکرمه "محمد و اوندن اولکی انبیا" دیه تصریح ایتمش، حسن
و سدی ده "یهودیلره حکمی حقیقتده بالخاصه محمد علیه السلام مراددر" دیمشلر. زیرا اصل ماسبق او حکم تحریمینی
اثباتدر. شوحالده حاصل معنی: یهودیلره حکم موقعنده بولنان هر پیغمبر بونکله اونلره حکم ایدر. بناء علیه محمد
علیه السلام ده... بونلر دیمک: [وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ] بتون ربانیونده احبارده..—
ربانی و ربی کلمه لرینک معناسی سورۀ آل عمرانده "وکاین من نبی قاتل معه ربیون کثیر" آیتنده کچمشیدیکه
ابن عباسدن روایته کوره "ربانی، ناسی اوفاق رنده علم ایله اجرای سیاست ایدن و بیوک علمدن اول کوچوک معلوماتیله
تربیه ایدن" ارباب علم و ولایت دیمک اولیوردی. احبارده "حبر" نک کسری و یا فتحیله "حبر" ک جمعیدرکه

تحبیر و تحسین معناسنه حبردن مأخوذ و مرکب دیمک اولان حبر ایله ده مناسبتدار اولرق علمی تحبیر، یعنی تحریراً ویا تقریراً تحسین و تزیین و تألیفاتیله تثبیت واداره‌یه چالیشانه. یاخود کوزل قلم صاحبی اولان یوکسک عالمه دینیلیر. اساسنده بو معنی ایله علمای یهوده احبار دینلمشدر. فقط بوراده مراد مستقیم و تام معناسیله احبار اولان فقهای یهوددر. زمخشری دیرکه: ربانیون و احبار، هارون علیه السلامك اولادلرندن طریقت انبیایی التزام ایدن زهاد و علمادرلر. اهـ.

خلاصه یالکز انبیا دکل، دائره‌لرنده اولان حقیقی ربانیون و احبار، ائمه و فقها دخی بونکله حکم ایدرلر: [بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ] چونکه بونلر او انبیا و ربانیون و احبار کتاب الٰهی: حقیقةً کتاب اللهی اولانی محافظه‌یه مأمور اولمش و بونك اوزرینه شاهد اولمش بولندقلرندن بو سبب و بو حیثیتله اونکله حکم ایدرلر.» — که بو محافظه ایکی وجهله‌در: بریسی قلبلرنده حفظ ایدرك تعلیم و تدریس و بیان ایتمك، بریسی ده احکامنه اتباع ایدوب موجبنجه عمل ایدرك حفظ ایتمکدر. بناءعلیه [فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا] چونکه [وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ] هر کیم اللهك اندیردیکی کتاب ایله حکم ایتمز، اونك حاکمیتنی طانیماز ایسه بونلر او کافرلردر — که بونلره عذاب الیم، عذاب مقیم واردر. بونلر آتشدن چیقمق ایسته‌سه‌لرده چیقه‌مازلر.

بز تورات ایندیردك [وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا] و اونده بو یهودیلر اوزرینه شویله یازدق، شویله فرض قیلدق که [أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ] البته جان جانه، کوزه کوز، بورونه بورون، قولاغه قولاق، دیشه دیش و علی السویه جرحلر بربرینه قصاصدرلر.» — یاخود جان جانه مقابلدر، کوز کوزه مقابلدر، بورون بورونه مقابلدر، قولاق قولاغه مقابلدر، دیش دیشه مقابلدر. والحاصل بونلر کبی مماثلت ممکن اولان جرحلر بربرینه قصاصدر. کسائی قرائتنده «والعین والانف والاذن والسن والجروح» هپسی رفع ایله اوقونمشدر که هر بری بر جمله اولارق «ان النفس بالنفس» جمله‌سنه بحسب المعنی معطوفدر. «شونی ده یازدق، شونی ده یازدق، شونی ده

الى آخره » دیه کسبك مفعولی اولور . ابن کثیر ، ابو عمرو ، ابن عامر قرائتلرنده « والجروح » رفع ایله اوقونورکه
تفصیلدن صوکره حکمك تعمیم واجمالی اولور . نافع ، عاصم ، حمزه قرائتلرنده ایسه هپسی نفسه عطف ایله منصوب
اوقونور وقصاص مجموعنك جزئی اوله بیلیر . کورسیزکه ایکی مسائل بوبرلی اخطاردر . بو مادده حکم اختلاف ایتمز ،
یعنی حر حیاته عمداً تعدی ایدوب بعضی حیه اولدیریه انسانك قتلنده طولایی قاتلك ده تام معنی برجانه . انلرك
ایدیسه بر جهتك تام ایجابی ده تشکیل ایده مزلر . برجانده ده برجانه تماماً مماثل دکلدر . وحر حیات مساویدر .
بناءً علیه مقتولك اساس حقی قاتلك جانیه قصاص اولمقدر . برجاندن برجانه فضله اکسیه ویا نقصاً آخر بیك
حقیدر ، ظلمدر . مکرکه حر صاحبی نقصانه اتفقاً راضی اولسونده . کذلك برکوز کوراییه نك تام بورجی بر
کوزدر . درجۀ رؤیتده دلوسه مساوی اولماسیده . حقیقی حیات نقطۀ نظرندن برکوزده برکوزه مثلیدر .
بناءً علیه کوز کورایه نك تام وجیبه سی ده نهایت کوزنی درلوب کور اولمقدر . چونکه برکوز برکوزك دنکی
کورلك کورلك قصاصیدر . فضلوسی فضله ، نقصانی نقصاندر . برده ، قولاقده ، دیشده الخ ...
هپسنده ده عینی مماثلت جاریدر . و بو سؤال اوزره مساوات و مماثلتك محافظه سی قطعیتده ممکن اولانلر
که قطع عضولر ، الم جریحه نك قصاص کندی مشکلدر . بعضلرنده یارمه ویا ال ویا آیاق ویا دیبندن ذکر
وانثیه کسیلمك ویا آتی ازمه ده ویا کسکی قیریلاره یاسه یاره کبی مماثلتك محافظه سی ممکن اولانه جرحلر
مثلی شدید تقاص اولور . فقط اتی یاره لانمه ، کمیك قیریلمه ویا داخله نفوذ ایتمه اولمه کبی محافظۀ مماثلت
ومساوات ممکن اولمیانده ویا تلف نفس تهلکه سی بولنانده جرحلر بویله دکلدر . قصاص تام مثلنه تقابل وتقاص
دیمك اولدیغندن مماثلت بولنمیانده ویا مماثلتك محافظه ایدیلمه مسی احتمالی بولنانده جرحلرده قصاص یاپیلاماز . بناءً علیه
بونلر تام معناسیله اوده نه سبب بالضروره تام برمثلی معقول اولمیانه مالیت اعتباریله یعنی ارش ویا حکومت عدل
ایله استیفا اولنه بیلیر . قصاص تام بر استیفا اولدیغی ایچون بونده حقوق عبدك استیفاسی ضمننده حقوق الله
وحقوق عمومیه دخی استیفا ایدلمش اولور . ویا شقیه هیچ برجزا لازم کلمز . لکن قصاص ایدیلمیجه دیکر صورتده
استیفا ناقص دیمك اولاجغندن ارش ایله تضمیناتده باشقه تعزیرا برجزا استحقاقی ساقط اولماز .

صوکره شونی ده اونوتمامه لی لازم کلیرکه قصاص نقطۀ نظرنده اجراسی اولاً وبالذات مقصود اولدوقلرنده

مشروع قیلنمسه بر حکم دکل. تجاوز ایلیه، اتلاف اولنان بر حقك ایجابی اولمه وجوه حیاتك مصونیتی تأمینه
ایتمك ایچوندر مشروع قیلنمشدر. یعنی جانه جان، کوزه کوز یازیلمه، جان آلمه، کوز چیقارمه ایچون دکل، جانه
طوقونولمامه، کوز چیقارلمامه ایچوندر. یازلمه:
[فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ] هر کیم قصاص حقنی تصدق ایدر، عفو ایدرسه بو کندیسنه
بر کفارتدر. «— یعنی قصاص اول امرده بر حق عبددر. بونك حقوق اللهده بر وظیفه و فریضه اولمسی
مقتولك تخصیص ضمننده تحقق ایدر. صاحب حقی ایسه حقنك استیفاسنده اسقاطنده ده مالکدر. او حالده صاحب حقه
طرفندن طلب و دعوی اولنمادقجه قصاص یاپیلاماز. انجق طلب ایتدیکی زمان اجراسی فرض اولورسه ده بو طلب
کندیسنه فرض دکل، حتی عفو ایتمسی مندوبدر. شارع تعالی طلب قصاص اراییتمك شویله طورسون بالعکس عفوه
ترغیب و تشویق ایچون تصدق و کفارت تعبیر بویورمشدر. بو حقی عفو ایدن بونده کناهلرینی مغفرت وسیله اوله جق
بیوك بر صدقه یاپمش اولاجقدر. چونکه بو عفو بر انسانه بر حیات قازاندیرمقدر. بو ماده بتون انسانلری احیا
ایتمش قدر بر ثواب وعد اولنمشدر. دیمك که قصاص نظر شارعده اجراسی مطلوب اولدیغی ایچون دکل «ولكم
في القصاص حيوة يا اولي الالباب لعلكم تتقون» مدلولی اوزره حق حیاته تعدی و تجاوزی منع ایچون، جنایتلرده
حیات بشری وقایه ایچون مشروع قیلنمشدر. کرچه قصاص ده بر اتلافی متضمندر. فقط بو اتلاف حق حیاتی رفع ایدن
بر جنایت و وحشتی اتلافدر. بو ایسه حق حیاتك یاشاسی دیمکدر. بونك ایچون بو باره عدالت و مساوات قصاصدن
دها بیوك بر مثال کوستریلمز. و ذاتاً قصاصك معناسی مساوات و معادلهٔ تامه دیمکدر. حق حیاتی افنا ایدن بر جانینك
حق حیاتی اولمادیغنی رأی العینه کورمسی نه بیوك بر منظرهٔ عدالتدر. صوکره حق و عدالتك بو منظرهٔ حاکمیتی
آلتنده حق حیاتك کندی کسب ایتدیکی اتلافه کوره بر تمه لی معفو ایدیلده کندیسنه یکیدن بر حق حیات بخشش ایتمکده
اولدیغی کی ادیرقدسی بر منظرهٔ احسانه وار درکه عالم بشریتده بوندن دها کوزل، دها بیوك بر احسان تمثالی
کوستریلمز. «ومن احياها فكانما احيى الناس جميعا». ایشته بو حکم الهی بر طرفدن بویله بر منظرهٔ عدالت
بر طرفدن ده بویله بر منظرهٔ احسانه تجلی ایدن بر هدایت دستوردر. یهودیلر ایسه کتابلرنده یازیلی ایدن بو احکام الهیه
ایله ده حکم ایتمز اولدیلر. [وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ] و هر کیم که اللهك انزال

بوردیعنی احکام ایله حکم ایتمزسه ایشته بونلر ده اونلر ظالملردر ، او حقی ترک ایدنلر باشقه برشی دکلدر .»

— چونکه ظلم هرحالده برشیئک حقنی ویرمەمک ، اونی اللهک تعیین ایتدیکی موضع لایقندن غیریه قویمقدر .
اللهک حکم ایلدیکی ایجابه اینمز دیمک ، بیلمز دیمک ، یا ذر یعنی احکام ایله حکم ایتمەمکده اولا قانونه حقنی
حقنی ویرمەمکدر . بو ده هیچ برشیئک حقنی ویرمەمک ، یا افراط ویا تفریط ایتمکدر . ظلمک ظلم ، ظالمک
ظالم اولمسی تعیینه ایله حکم ، و بو حکمه معیار اتخاذ ایدیله جک ده الله تعالانک انزال بیوردیغی احکام و قواعد حقدر .
بناءً علیه بونکله حکم ایتمەمک ظلم ایله عدل ، ظالم ایله مظلومی و بونلر بیننده کی نسبت حقنی تفریق و تمییز ایتمەمکدر .
ظلم و ظالمی تفریق ایتمەیه ، تفریق ایتمک ایسته مەیه ، نسبت حقنی کورمەیه و کورمک ایسته مەینلر ایسه ظالملرک
باشلیجه لری و اصل ظالم بونلردر . و بونلر بر نفر ویا بر فرقه حاکم اوله رق اولدیغی کبی یهودیلره و یهودیلک
وجهه سنی تقلیده ایتمه یه ظالملرک ده جنسندندر . فقط شونی ده بیلمک لازم کلیر که اللهک ایندیردیکی حکم ، توراته
و توراته کیلمکده عبارت دکلدر . توراتی ایندیردکدن باشقه [وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ] برده بز او پیغمبرلرک ایزلری اوزره ارقەلرندن عیسی بن مریمی
اوکنده کی توراتی مصدق اوله رق کوندردک — بناءً علیه توراتک حکمیله عمل اونی تصدیقه ایسه ده اولمه
اوزره بر دها تأیید ایتدک . بو وجهله عیسایی کوندردک [وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ] او کا ده انجیلی [فِيهِ
هُدًى وَنُورٌ] برهدایت و نوری متضمن [وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ] و اوکنده کی توراتی
مصدق و مؤید [وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ] و متقیلره بر هدایت و موعظه اوله رق ویردک
[وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ] اهل انجیل ده اللهک بونده انزال بیوردیغی تصدیقه
هدایت و موعظه ایله حکم ایتسین — حمزه قرائتنده « ولیحکم » لامک کسری ، میمک فتحیله اوقونور و مفعول له
اولمق اوزره « هدی و موعظة للمتقین » ه معطوف اولور که « متقیلره هدایت و موعظه اولمق اوزره و
اهل انجیلک بونده کی تصدیقه ، هدایت و موعظه ایله حکم ایتمەلری ایچون ویردک » دیمکدر . دیمک که عیسی
انبیاء سالفەدن ایدی ده اولمقله برابر مستقلاً بر شرع ایله بعث بیورلمسه بر رسولدر . ویهودیلک بونکله ختام
بولمسه بعض نسخ ایلمشدر . بوندن بویله عیسی و انجیلک تصدیقی نظر ملاحظه یه النمدیه توراته ایله طوغری یه طوغری

دعمۀ الاطلاقده عمل جائز دکلدر. عیسی و انجیلی طانیمایوب یهودیلک ادعا ایدنلر حد ذاتنده کافر و ظالمدرلر.
فقط بونلر کندی دعوی و اعتقادلرینه نظراً انجیل احکامی ایله صورت مطلقه‌ده الزام اولنه‌مازلرسه ده تورات
احکامیله عمل الاطلاقده الزام اولنورلر. حال الاطلاقده اونلر ده واجب العمل کتاب الٰهی اولدیغنه ایمانلری لزومنی ادعا
ایدن یهودیلر تورات ایله حکم ایتمزلرسه ویا تورات موجبنجه علیهلرینه ویریلن حکمه اعتراض ایدرلرسه بو تقدیرده
کندی دعوالرینی نقض و کفر و ظلملرینی اعتراف و کندیلرینی کندی نظرلرنده ده کافر و ظالم اولدقلرینی اثبات
ایلمش اولورلر. بناءً علیه تورات ایله یهودیلر علیهنه حکم و الزام بویله اولدیغی کبی نصاری حقنده ده انجیل بویله‌در.
او حالده اهل انجیل یعنی نصارانک حقی ده انجیل ایله‌در. تورات ایله ده انجیلک تصدیقی دائره‌سنده مقید اولهرق
حکم ایتمک و بو صورتده ویریلن حکملری بلا قید و شرط قبول ایلمکدر. [وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ
هُمُ الْفَاسِقُونَ] و هر کیم اللهک انزال بیوردیغی احکام ایله حکم ایتمزسه ایشته بونلر ده او فاسقلردر.
یعنی اللهک حکمندن ویا ایمانندن حقیقةً چیقمشلردر. مثلا توراتده‌کی احکام قصاصدن صوکره انجیلده مقابله
بالمثل یاپمایوب هر حالده عفو ایتمک اولی ایدی. بر حکم نازل اولمش ایسه اهل انجیل قصاص طلب ایتمه‌ملی دکل فقط
ثبوتندن صوکره عفو ایتمه‌ملیدر. ایتمدیکی تقدیرده کندی نظرنده دخی بالتصور فاسقدر. یا اللهک حکمنه
ایمان ایتدیکی حالده او حکمدن خارج حقیقةً عاصی بر فاسقدر. ویا اوکا اونی تقبیحاً و طانیمامق ویا استخفاف
ایتمکله ایماندن حقیقةً کافر بر فاسقدر. هر ایکی حالده فاسق جزاسنه مستحقدر. بناءً علیه توراته مطابق حکمی
قبول ایتمه‌ین یهودیلر، انجیله مطابق حکمی قبول ایتمه‌ین خرستیانلر کندی زعملرنده و اعتقادلرنده دخی کافر
ویا ظالم ویا فاسقدرلر ویا هپسیدرلر. کذلک بونلر بزم نظرمزده ده بویله‌درلر. کفرلری حکم الهی‌یی
انکار ویا استحقار ایتمه‌لرندن، ظلملری، سعیلرینه اوله‌رق حکم الهی‌یی اوتوب باشقه احکام ایله حکم ایتدکلرندن،
فسقلری ده حکم حقدن خروج ایلدکلرندن طولاییدر. شو حالده یا بو اوج وصفک هپسی بردن ویا هر
بری حکمندن استقلال متضمن اولهرق بر حاله کوره مستقل صفتلردر.

تورات و انجیل بویله، فقط اللهک انزال ایتدیکی بونلردن عبارت ده دکل. یا محمد [وَاَنْزَلْنَٓا
اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ] اصل کتابی، او کتاب کامل اولان قرآنی ده حقیله، حقه ملابس اولارق یعنی مضمونجه

واسطه‌جه، انزال جمله‌ایله سکا ایندیردك [مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ] کتاب جنسندن کتب منزله جمله‌سندن اوکنده بولنانی مصدق [وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ] و اونك اوزرینه مهیمن، یعنی سائر کتابلر اوزرینه امین، بر ناظر و شاهد، مراقب، حاکم اولمق اوزره حقیقة ایندیردك — که بو کتاب هم مهیمن اولان الله تعالینك بالذات تحت حفظنده اولهرق تغییر و تحریفدن مصون قالمشدر، هم دیکر کتابلرك واجب العمل اولهرق محتوی اولدقلری احکام حقه تغییر و تحریفدن محفوظ طوتمشدر، شهادتیله حقلرینی تصحیح و تحریفاتی ابطال ایده‌جك و بونك تصدیقندن کچمه‌ین یاخود بوکا مخالف اولان کتب سابقه و شرایع متقدمه احکامیله عمل جائز اولمیه‌جقدر. بو کتاب اونلر اوزرنده تصدیقه و تأییده مراجعت اولنه‌جق اینه بر مرجع، بر محافظ و رقیب، بر شاهد اوله‌جقدر. وارنه تورات و یا انجیل ایله حکمك امکانی ده بونکله مقید بولنه‌جقدر.

مهیمن، «هیمن» دن اسم فاعل اولهرق بر شی اوزرینه رقیب و حافظ اولان شاهد و امین دیمکدر. دیورلرکه بو وزنده «مهیمن، مسیطر، مبیطر، مجیمر، مبیقر» بش لفظدن باشقه یوقدر. بعضی لغویون بونك «ارأه» یرینه «هراقه»، «ایاك» یرینه «هیاك» قبیلندن اولهرق همزه‌دن قلب ایله مؤمن معناسنه «امن» دن بر اسم فاعل اولدیغنه ذاهب اولمشلر ایسه ده، ذکر اولنان نظیرلر موجود ایکن بویله بر تقدیره لزوم و بر تکلف اولدیغی بیان اولنمشدر. ابن قتیبه بونی «مؤیمن» لفظنك اسم تصغیری ظن ایتمش ایسه ده ابو العباس مبرد بوندن تحذیر ایتمشدر. زیرا مهیمن اسماء الهیه دندر.

[فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ] بناءً علیه سن ده ای رسول، اونلر بیننده حکم ایدرسه‌ك، اوسون الله‌ك سکا انزال ایلدیکی کتاب ایله حکم ایت [وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ] سکا کلن حقدن انحراف ایدرك اونلرك هوالرینه، آکری آرزولرینه اویما، زیرا هوا ایله اویولمه‌مه‌لیدر [لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا] سزدن هر برینه — یعنی سز امت اسلامیه‌دن یاخود سز امتلردن هر برکزه — بزبر شرعه مقصوده کوتورر خصوصی بر یول و بر منهاج یعنی بتون او شرعه‌لری احتوا ایدن عمومی بر جاده، بر طریق واضح تعیین ایتدك.»..

شرعه، شریعه، مشرعه، اصل لغتده بر ایرمق و یا دره‌نك، صوایچمك و یا آلمق ایچون کیریله‌جك یول دیمکدر.

بونده انسانلرك حيات ابديه و سعادت حقيقيه يه وصولى ايچون الله تعالانك وضع و تكليف ايتديكى احكام مخصوصه
و مذهب مستقيم بالاستعاره اطلاق اولنمشدركه دين ديمكدر . يا خود يالكز برشيئى يارديب آچيق و بياندن توضيح
ايتمك معناسنه « شرع » مصدرندن و يا برشيئه دخول معناسنه « شروع » دن مأخوذدر . اوكيشى شارع ،
ايكنجيسى سالكه نفاذ اساسيتى ديمك اولور .

منهاج ، ده واضح ، آچيق يول ديمكدر . شرع ، فرانسزجه « Procédé » منهاج ده
« Méthode » كلمه‌لريله ترجمه اولنه بيلير . بعضيلر شرع ايله منهاجك برمعنايه عبارت اولوب تأكيد ايچون
تكرار ايديلديكنه ذاهب ايسه‌لرده مراد « دين » ديمك اولديغنه قائل اولمشلردر . ديكرلر ايسه تفريق ايتمشلر
و ديمشلردركه : شرع ، مطلق شريعتدر ، طريقت ده مكارم شريعته عبارتدر . منهاجدن مراد بودر . بناءعليه
شريعت اول و طريقت آخردر . ديمشلر . مبرد ، شرع طريقك ابتداسى ، منهاج ده طريق مستقيمدر ديمش ،
ابن عباس ده شرع اول طريقدركه بعضاً واضح و بعضاً غير واضح اوله بيلير . منهاج ايسه هر حالده واضح اولور
ديمشدر . تحقيقى بودركه آيتده شرع و منهاج برمعنايه عبارت دكلدر . شرع ، ازمانه و امكنه و احوالك
اختلافيله اختلاف ايده بيلن فروع دين ، منهاج ده دائماً ثابت و واضح و مستمر اولان اصول ديندركه شرع
بونك تشعبات و تنوعاتى ديمكدر . هر ملتك منسوب اولديغى پيغمبر ايله ويريلن احكام مخصوصه برشرع ، الهى
پيغمبرلره ، آخر زمانه قدر بونلرك هپسنده مشترك و متفق اولانلرى اصول ده منهاجدر . بو ايكى حيثيتدندركه
بعضاً انبياء و شرائعك نقطهٔ اختلافنى ، بعضاً ده « شرع لكم من الدين ما وصى به نوحا والذى اوحينا اليك
وما وصينا به ابرهيم وموسى وعيسى ان اقيموا الدين ولا تتفرقوا فيه » كبى نقطهٔ اتفاقنى كوستريلديكنى كوريورز .
نتكيم بوراده ده اولا بربرلرينك آثارندن كوندريله‌رك انبيانك و كتابلرك صوكره كلنلرك اولكيلرى تصديق ايتديكى ،
ثانياً بو توالى و تصديقه رغماً شرائع و منهاجك مختلف اولدقلرى بيان اولنمشدر . بونك بريسى « لا نفرق بين احد من
رسله » بريسى ده « تلك الرسل فضلنا بعضهم على بعض » حيثيتيدر . انجيلك اوكنده‌كى توراتى ، قرآنك
اوكنده‌كى تورات و انجيل بتون جنس كتابى مصدقه و كيديكرينه مع الدرجات تماماً اولدروه نازل اولدقلرى بياندن
صوكره بو آيت بزه كوستريوركه عمومى ماضى يه و حاضرده مختلف امتده هواء و بيماران ايچون اولا حاللرينه مناسب

بر شرعه و بر منهاج ویرمشدر. مثلا حضرت موسادن بعثت عیسایه قدر اولان امتك شرعهسی توراتده و بعثت عیسادن
بعثت محمدیهیه قدر اولان امتك شرعهسی انجیلده، بعثت محمدیهدن اعتباراً موجود اولان امتك شرعهسی ده قرآنده‌در.
و بونلرك بو شرعه‌لری مختلف و منتهی اولدقلری بر منهاج کلی واردرکه بونده هپسی مشترکدر. و بو قرآنده‌در. بو
صورتله قرآن، دین اسلام، شریعت محمدیه هر کتابك، هر شریعتك کنهنی احتوا ایدن و موجود اولان هر امتك حرکاتنه
حاکم و مصدق اولمق شرعهسنی جامع بولنان بر منهاج مهیمندر. «ورفع بعضهم فوق بعض درجات» بناءً علیه حکم
هر کسك کیف و هواسنه تبعیت دکل شرعه و منهاج ایله اولمق واجبدر. مادامکه الله مختلف زمانلرده مختلف امتلره
بر سلسلهٔ اصطفاء و تناسل ایله بر شرعه و منهاج کوندرمش و مؤخری مقدمی مصدق و حاکم قیلمشدر. او حالده مؤخر
اولان شریعتك ورودنه اعتباراً مقدم اولان شریعت امتك ده شریعتی اولدیغنده یعنی یهودیلرك نصرانیتی داها
یکیسنك اسلامی طانیمالری لازم کلدیکنده شبهه یوقسه ده مقدم اولان شریعت مؤخر اولان امتك ده شریعتیدر
دکلمیدر؟ علماء، علم اصولده و بو آیتك تفسیرنده بونی موضوع بحث ایتمشلردر. بر قسمی، مادامکه بو سؤالده
هر امته بر شرعه تخصیص اولنمشدر، او حالده مقدم اولان شریعت مؤخر اولان امتك شریعتی دکلدر. و بناءً علیه «شریعة
من قبلنا شریعة لنا» دکلدر دیمشلر. دیکر بر قسمی ایسه «شریعة من قبلنا شریعة لنا ما لم تنسخ» یعنی بزدن اولکی امتك
شریعتی بزم ده شریعتمزدر، فقط مطلقا دکل، منسوخ اولمامق شرطیله دیمشلردر. بوکا کوره انجیل و دیانت عیسی
ایله نسخ ایدلمهمش اولان احکام تورات نصارانك ده شریعتی اولدیغی کبی قرآن و دیانت محمدیه ایله نسخ ایدلمهمش اولان
تورات و انجیل احکامی مسلمانلرك ده شریعتی دیمکدر. و بناءً علیه منسوخ اولمیان یعنی نصوص اسلامیهیه مخالف بولنمیان
احکام یهود و نصارا ایله مسلمانلرك عمل ایتمسی جائز اولاجقدر. لکن تحقیقی شودرکه «شریعة من قبلنا شریعة لنا اذا
قصها الله و رسوله» یعنی بزدن اولکی امتلرك شریعتی بزم ده شریعتمزدر، لکن علی الاطلاق دکل، الله کتابنده
و رسولی سنتنده نقل ایتمش اولمق شرطیله». بناءً علیه نسخ ایدلمهمش اولمق، مخالف بولنمامق کافی دکل. قرآنك و یا
پیغمبرك تصدیقنه کیرمش اولمسی ده شرطدر. بو صورتله درکه شرایع سالفه بزم شریعتمزده جزءدر و بزم شریعتمز
هپسنی محیطدر. بوندن ایمدی قرآنك امم سالفه و تورات و انجیل حقنده نقل ایتدیکی قصص و احکامی اوزرنده‌کی
تفصیلات توراته دکل، قرآنك افادهسنه و رسول اللهك بیاننه کوره آکلامق لازم اولدیغی کبی «قرآنده فلان حکم

یهود دینی و یا نصارا دینی و یا دیگر دینلر حقنده‌در. مثلا «وکتبنا علیهم فیها» یهودیه عائددر، بناءعلیه بز مسلمانلرک شریعتی دکلدر» دیمکده قالمامالیدر. البته الله بونلرک هر برینه بر شرعه ویرمش و اونلرک هیچ برینی ده امت محمده تخصیص ایتمه‌مش ایسه ده «مصدقا لما بین یدیه و مهیمنا علیه» اوله‌رق نازل بالحق اولان بو کتابده اکمل بر اسلامی منهاج جمع ایتمشدر.

ای انسانلر، ای امم مختلفه [وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً] الله دیلسه‌یدی سزی اول واحد هیئتده — ابتدای بشریتده اولدیغی کبی — بر امت قیلاردی» ده سلسلهٔ تاریخ بشرده مختلف امتلر یاراتمازدی، متعدد پیغمبرلر، متعدد شریعتلر کوندرمزدی. بوتون انسانلر انواع حیواناتده هر برنده اولدیغی کبی اولورلر، یکنسق بر حیات ایچنده کچیریرلردی [وَلٰكِنْ] بویله یاپمادی و اویله دیلمدی ده متعدد امتلر، زمانلرینه و حاللرینه کوره متنوع شریعتلر یاپدی، یاپدی ده اولیورکه موسی ایله اصل توراتی و اوندن صوکره عیسی ایله اصل انجیلی و نهایت محمد ایله اصل قرآنی وجوده کتیردی و هر برکزه بر شرعه و منهاج ویردی که [لِيَبْلُوَكُمْ فِيمَا اٰتٰيكُمْ] هر برکزی سزه ویرمش اولدیغی شریعتلرده امتحان ایتسین، طوغریجه ده کیدیرسکز ده او منهاج اوزرنده مسابقه ایده‌بیلسین. بناءعلیه [فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ] سزده هپ خیرلره، عاقبتی ایی کوزل اولان ایشلره قوشیکز، یاریشه ایدیکز — ده هوالریکزه، کیفلریکزه اویوب قالمایکز و بو منهاج حقنده اختلاف ایتمیکز. زیرا بوکونه ایدرسکز یاریه [اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ]در.

یا محمد! سکا بو کتابی حق [وَ] بر ده شویله انزال ایتدک که [اَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ] — روایت اولندیغنه کوره یهودیلردن بر جماعت طوپلانمشلر «هایدی قالقلم، محمده کیده‌لم بلکه بر فتنه‌یه دوشوروب دیننده شاشیرتیرز» دیمشلر، وارمشلر «یا اباالقاسم، دیمشلر بیلیرسک که بز یهودلرک احبار و اشرافی‌یز. بز سکا تابع اولورسه‌ق بوتون یهودیلرده تابع اولورلر. شمدی بزم بعض قوم ایله آرامزده بر دعوی وار، سکا محاکمه اولالم، سن ده بزم لهمزه حکم ویرده بز ده ایمان ایده‌لم، سنی تصدیق ایده‌لم» رسول الله ابا ایتمشده و بو آیت نازل اولمشدر. شو حالده معنی: محاکمه‌ده استماع ایتمه فقط حکمکی الله بیلدیردیکی حق ایله حکم ایت ده اونلرک هوالرینه، حقسز آرزولرینه اویما [وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ]

دائرۀ صافيه كه اوكرسى الٰهى سلطانيته تكاليف شرعيه و نظامات بيلدير ديكى احكام حقك تماميله طوتولورسه
بر سنده بيلا الداتوب شاشيرتماسينلر. هيچ بر وجهله فتنه يه دوشورمسينلر. حاكمك كندى ذكرنده فكرنده، فسقنده
هيچ باك بولنماسين [وَإِنْ تَوَلَّوْا] شايد اونلر بونى قبول ايتميوب باشقه سنى ايسترلرسه [فَاعْلَمْ أَنَّمَا
يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ] او زمان بيل كه هر حالده الله اونلره باشقه بر سببله دكل
كناهلرينك بعضيسى سببيله بر مصيبت ويرمك ايستيور.» — كه الٰهى اراده سنه قارشى كلمه نك احتمالى اولماديغى
معلومدر. — بو بعض ذنوب، الٰهى حكمى قبول ايتمه مك، خلافنجه حكم ايسته مك كناهيدر. — بونك بو صورتده
افاده سى شو معنالرى اشعار ايدر: اولا، ابهام نظراً بو كناه صراحةً ياد ايدلمسيله لايقيله كورولمه يه جك بيوك
بر كناهدر. — حقلرنده بو صورتده حقيقه كورونه رك حقلرنده چشنده طولاشيدر. — بنا عليه آچيقدن حقلرنده ايسته نيلمك
ومعفوده اللهى قبول ايتمه مك بيوك بر كناه اولديغى تصور ايديلسين. ثانيا، بو سوراده بولنانلرك بك چوق
كناهلرى واردر. ثالثاً، الله دنياده هر كناه ايله مؤاخذه ايتمز، تأجيل ايدر. «ولو يؤاخذ الله الناس بما كسبوا
ما ترك على ظهرها من دابة ولكن يؤخرهم الى اجل مسمى» ديا بيورلر. فقط هپسى اولديغى قطعياً معلوم بولنان
بر حكمى قبول ايتمه مك كناهى واقع اولديمى؟ بونك هر حالده مؤاخذه اولنه جغنى و بونلرك حقلرنده هر حال بر مصيبته
معروض اوله جقلرى بيلمك لازم كلير. — بونى اولقدر بر [وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ]
انسانلرك بر چوغى فاسقدرلر، معلوم ومعينه بولنانه حدود حقلرنده چيقمقده مصردرلر.» — واقعه بوبونده
طولاييدر كه احكام حقى تبليغدن صوكره حكم وحكومته لزوم واردر. — وحاكملرك هپسى ايله حكم ايتملرى و بونلرى فسقلر
كوزلهنده اولمامالرى واجبدر. — بونلرى حق حكم وحكومت مصيبتى تعجيلدن باشقه برشى يابماز.

بو بويله ايكن [أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ] او علم ودينه ادعاسنده بولنانلرك
الٰهى حكمه راضى اولماميورده — ميل ودراحة، غرضلريله، مساواتسزلقلرينه حقسز دعوايه تابع —
جاهليت حكمنى مى ايسته يورلر؟ [وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا] حكم وحاكميتى اللهدن دها كوزل كيم واردر؟
— الٰهى حكمندن دها كوزل حكم، الله حكمندن حكم ايدن حاكمدن دها كوزل حكم ايدن هانكى حاكم تصور
اولنور؟ فقط بو استفهام هركس دكل [لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ] القابه صاحبى اولانلر كيملر، جماعت بجوبلر.

يوقسه كفر و ريب ايچنده بولنانلر، قلبلرنده مرض اولانلر، رفع ملام ممكن حكمنه دها كوزلدر، ديمكده چكينمزلر.»

روايته كوره بو آيت، بنى نضير ايله بنى قريظه يهوديلرى بيننده كى قتل وقعه‌سنده مولامز عليه الصلاة والسلامدن حكم طلب ايتدكلرنده و طرف رسالتدن مساوات ايله حكم ايدلمسى اوزرينه بنى نضيرك بو مساوات حكمنه راضى اولميوب جاهليه عادتى وجهله تفاضل سوداسنده بولنملرى سببيله نازل اولمشدر. بو سببه نظراً يهوديلرك شرع اسلام حكم محمديه ايمانه و اتباع ايتمكله يالكز قرآن و محمد عليه السلام ديكل كندى دينلرى و كتابلرى اولديغنى ادعا ايتدكلرى توراته و شريعت موسايه دخى طانيماملرى و علاوه حكم الهى يى كفر ايدرك جاهليه احكامى ايستمه‌لرى توشيحيله دكرى بيان و اثبات ايله هم ايمان ادعالرينه رغماً كفر، هم علم و شرافت ادعالرينه رغماً جهالت و فسق و استحقاق عذاب ايله مؤاخذه اولنمسى و سبب خصوصيتى ايله برابر لفظك عمومنه نظراً ده بو حكمك يالكز يهوده مخصوص اولميوب نصارى و سائره حقنده ده بر اولديغى و نارعيه شرع اسلامك شريعت عامه و منهاج كلى اولوب بونى طانيمايانه يهود و نصارانك كندى شريعتلرينى ده طانيماسى اولمديغى آكلاتسه و بو صورتله مسلمانلرك بين الامم وظيفه‌لرنده كى شمولك اهميتى كوسترمشدر.

او حالده :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ
بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ • فَتَرَى
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰ أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ
فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا أَسَرُّوا فِي أَنْفُسِهِمْ
نَادِمِينَ • وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ
إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ • يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ
يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ

ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله واسع عليم ● انما وليكم الله و
رسوله والذين آمنوا الذين يقيمون الصلوة ويؤتون الزكوة وهم راكعون ●
ومن يتول الله ورسوله والذين آمنوا فان حزب الله هم الغالبون ● يا ايها الذين
آمنوا لا تتخذوا الذين اتخذوا دينكم هزوا ولعبا من الذين اوتوا الكتاب
من قبلكم والكفار اولياء واتقوا الله ان كنتم مؤمنين ● واذا
ناديتم الى الصلوة اتخذوها هزوا ولعبا ذلك بانهم قوم لا يعقلون ●
قل يا اهل الكتاب هل تنقمون منا الا ان آمنا بالله وما انزل الينا وما انزل من قبل
وان اكثركم فاسقون ● قل هل انبئكم بشر من ذلك مثوبة عند الله
من لعنه الله وغضب عليه وجعل منهم القردة والخنازير وعبد الطاغوت
اولئك شر مكانا واضل عن سواء السبيل ● واذا جاؤكم قالوا آمنا وقد
دخلوا بالكفر وهم قد خرجوا به والله اعلم بما كانوا يكتمون ● وترى كثيرا
منهم يسارعون في الاثم والعدوان واكلهم السحت لبئس ما كانوا
يعملون ● لولا ينهيهم الربانيون والاحبار عن قولهم الاثم واكلهم
السحت لبئس ما كانوا يصنعون ● وقالت اليهود يد الله مغلولة غلت ايديهم
ولعنوا بما قالوا بل يداه مبسوطتان ينفق كيف يشاء وليزيدن كثيرا منهم
ما انزل اليك من ربك طغيانا وكفرا والقينا بينهم العداوة والبغضاء
الى يوم القيمة كلما اوقدوا نارا للحرب اطفاها الله ويسعون في الارض
فسادا والله لا يحب المفسدين ● ولو ان اهل الكتاب آمنوا واتقوا لكفرنا
عنهم سيئاتهم ولادخلناهم جنات النعيم ● ولو انهم اقاموا التورية
والانجيل وما انزل اليهم من ربهم لاكلوا من فوقهم ومن تحت ارجلهم
منهم امة مقتصدة وكثير منهم ساء ما يعملون ● يا ايها الرسول بلغ

ما انزل اليك من ربك وان لم تفعل فما بلغت رسالته والله يعصمك من الناس
ان الله لا يهدي القوم الكافرين ● قل يا اهل الكتاب لستم على شيء حتى تقيموا
التورية والانجيل وما انزل اليكم من ربكم وليزيدن كثيرا منهم
ما انزل اليك من ربك طغيانا وكفرا فلا تاس على القوم الكافرين ● ان الذين
امنوا والذين هادوا والصابئون والنصارى من امن بالله واليوم الاخر
وعمل صالحا فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون ● لقد اخذنا ميثاق بني اسرائيل
وارسلنا اليهم رسلا كلما جاءهم رسول بما لا تهوى انفسهم فريقا كذبوا
وفريقا يقتلون ● وحسبوا الا تكون فتنة فعموا وصموا ثم تاب الله
عليهم ثم عموا وصموا كثير منهم والله بصير بما يعملون ● لقد كفر
الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم وقال المسيح يا بني اسرائيل اعبدوا الله
ربي وربكم انه من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة وماويه النار
وما للظالمين من انصار ● لقد كفر الذين قالوا ان الله ثالث ثلثة
وما من اله الا اله واحد وان لم ينتهوا عما يقولون ليمسن الذين كفروا منهم
عذاب اليم ● افلا يتوبون الى الله ويستغفرونه والله غفور رحيم ●
ما المسيح ابن مريم الا رسول قد خلت من قبله الرسل وامه صديقة كانا
ياكلان الطعام انظر كيف نبين لهم الايات ثم انظر انى يؤفكون ●

مآل شریفی

ای ایمان ایدنلر ! یهود ایله نصارایی یار طوتمایك ، انلر انجق بربرلرینك یارانیدرلر ،
ایچکزدن هر کیم انلره یار دوستلق ایدرسه محققا انلردن معدوددر ، الله ایسه ظالم اولنلری طوغری یوله چیقارماز ●

اونلرك ایچنده یوركلرنده نفاق علتی اولانلری گورورسڭ كه اونلرك ایچنه قوشاشورورلر ، زمانه نك
بر دورك باشیمزه دونمسندن قورقیورز دیرلر ، اومولور كه الله یاننده او فتحی ویا نزد الهیسنده بر امر
احسان ایدیور ده نفسلرنده گیزله دكلرینه پشیمان اولورلر • مؤمنلر ده : «شونلرمی
اوسزكله برابر اولدقلرینه اولانجه یمینلریله اللهه ایچمیش اولانلر ؟» بوتون یاپدقلری بوشه گیتدی ده خسران ایچنده
قالدیلر • ای او بتونه ایمان ایدنلر ! ایچیكزدن كیم دیننده دونرسه دونسون : الله اونك یرینه اویله
بر قوم گتیره جككه الله اونلری سور ، اونلر اللهی سورلر ، مؤمنلره قارشی بویونلری آشاغیده ، كافرلره قارشی
باشلری یوقاریده ، الله یولنده مجاهده ایدرلر ، هیچ او زانلرك لومه سندن قورقمازلر ، ایشته او الهك فضلیدر
اونی دیلدیكنه ویرر ، والله واسعدر ، علیمدر • سزك ولیكز انجق الله ، صوكره رسولی ، صوكره ده ایمان
ایتمش اولانلردر كه نمازه دوام ایدرلر ده ركوع حالنده زكات ویررلر • و هر كیم الله و رسولنه ایمان
ایدنلره یار اولورسه شبهه یوقدر كه الله حزبی ، انجق غالب اوله جقدر • ای او بتونه ایمان ایدنلر ! نه سزدن اول
كتاب ویریلنلردن دینكزی اگلنجه و اویونجاقه یرینه طوتانلری ده ، دیگر كافرلری ده دوست طوتمایڭ ، اللهدن
قورقڭ اگر مؤمنلر ایسه كز • نمازه اذان اوقودیغكز زمان اونی بر اگلنجه و اویون یرینه قویارلر ، بو ایشته
اونلرك عقلدن یوقسون بر گروه اولدقلرندن • دیكه : ای اهل كتاب ، سز صرف شونك ایچون بزدن هوشلانمیورسكز :
بز الله ایمان ایتدیكمز كبی هم كندیمزه ایندیریلنه هم داها اول ایندیریلمش اولانه ایمان ایتمكده یز ، سزك ایسه اكثریكز
فاسقسكز • دیكه : سزه الله یاننده جزاجه اوندن داها فناسنی خبر ویره یممی ؟ او كیمسه لر كه الله كندیلرینه
لعنت ایتمش ، غضبنه اوغراتمش ، اونلردن مایمونلر ، خنزیرلر و طاغوته طاپانلر یاپمش ، ایشته بونلر موقعجه
داها فنا و دوغرو یولدن داها صاپیقدرلر • سزه گلدكلرنده ده «آمنا» دیرلر ، حال بوكه كافرلكله گیرمشلر
كافر چیقمشلردر ، نه گیزلر ایدیورلر ایدیكلرینی الله كندیلرندن داها ای بیلیر • اونلردن بر چوغنی گورورسڭ كه
گناهه گیرمكده ، ظلم ایتمكده و حرام یمكده سرعت یاریشی یاپارلر ، هر حالده نه فنا یاپارلر • باری ربانیون
و احبار بونلری گناه سویلمكدن و حرام یمكدن نهی ایتسه لر ! نه فنا صنعت ایشلمشلر • بر ده یهودیلر «اللهك
الی باغلی» دیدیلر ، دیدكلرندن اللری باغلاندی و ملعون اولدیلر ، خیر ، اونك ایكی الی ده آچیقدر ، دیلدیكی كبی

بخشه ایدر، حالبوکه سکا ربکدن ایندیریلن اونلردن بر چوغنک طغیانی و کفرینی آرتیره جقدر، بز ثانیه
بز اونلرك آراسنه قیامته قدر سوره جك بغضه و عداوت براقدق، هر زمان حرب ایچون بر آتش طوتوشدیردقجه
الله اونی سوندوردی، هپ یریوزنده فساد ایچون قوشارلر، الله ایسه مفسدلری سومز ● اکر اهل کتاب ایمان
ایتسه لردی الله دن قورقسه لردی شبهه سز قباحتلرینی کفارت ایدر، و کندیلرینی نعیم جنتلرینه قویاردق ● اکر
اونلر توراتی و انجیلی و ربلری طرفندن کندیلرینه سائر ایندیریلنی طوغری طوتسه لردی البته هم اوستلرندن یرلردی
هم آیاقلری آلتندن. ایچلرنده معتدل بر امت یوق دکل. لکن چوغی نه کوتو ایشلر یاپیورلر ● ای شانلی
رسول سکا ربکدن هر ایندیریلنی تبلیغ ایت، ایتمز ایسه ك اونك پیغمبرلکنی ادا ایتمش اولمازسك، الله سنی انسانلردن
قورویه جقدر، امین اول الله کافرلر طاقمنی ارشاد ایتمیه جك ● دی که: ای اهل کتاب! سز توراتی و انجیلی
و دها سزه ربکزدن ایندیریلنی طوتوب اجرا ایتمدکجه هیچ بر شی دکلسکز، حالبوکه سکا ربکدن ایندیریلن
بو قرآن اونلردن بر چوغنک طغیانی و کفرینی آرتیره جقدر، او حالده کافرلر آجیاجغك طوتماسین ●
شبهه یوق که ایمان ایدنلر و یهودیلر، صابئیلر، نصرانیلر؛ بونلر ایچنده هر کیم الله و آخرت کوننه ایمان
ایدوب ده صالح اولان ایش ایشلرسه ارتق اونلره نه قورقو یوقدر. و اونلر محزون اولاجق دکلدر ● حالبوکه
بز بنی اسرائیلك میثاقنی آلدق و کندیلرینه رسوللر کوندردك، هر نه زمان ایسه بر پیغمبر بر رسول کلدیکه
اونلره بر طاقمنی یالانجی دیدیلر بر طاقمنی ده اولدوریورلردی ● هم باشلرینه بر فتنه قوپمایاجغنی صاندیلر ده
کور و صاغیر کسیلدیلر، صوکره الله توبه لرینی قبول ایلدی، صوکره ایچلرندن بر چوغی ینه کور و صاغیر کسیلدیلر.
شمدی ده الله کوریور نه یاپیورلر ● البته کفر ایتدی شونلر: «الله، مریم اوغلی مسیحدر» دینلر،
حالبوکه مسیح شویله دیمشدی: ای بنی اسرائیل! هپ الله عبادت ایدیکز، بنم ده ربم سزك ده ربکز. الله
کیم شرك قوشارسه الله اوکا جنتی حرام ایتمشدر. وارهجغی یر آتشدر. ظالملرك انصاری یوقدر ●
البته کفر ایتدی شونلر: «الله، اوچك اوچنجیسی» دینلر، حالبوکه بر تك الهدن باشقه اله یوقدر. اکر
بو دیدکلرندن وازکچمزلرسه البته ایچلرندن کافر قالانلرینه شبهه سز که بر الیم عذاب طوقونه جقدر، دها الله
توبه ایدوب استغفار ایتمیه جکلرمی؟ الله غفور، رحیمدر ● مریم اوغلی مسیح باشقه بر شی دکل ساده بر رسولدر،

کندیسندن اول ده بر چوق رسوللر کلدی . آناسی ده نهایت طوغری بر قادیندر . ایکیسی ده یمك یرلردی . باق ده
بز آیتلری اونلره نصل آچیقجه آکلاتیورز ؟ صوکره ده باق اونلر نصل چویریلیورلر ؟ ●

[لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ] یهود و نصارایی اولیاء اتخاذ ایتمه‌یکز .» — اونلره ولی اولمایکز دکل ، اونلری ولی طوتمایکز ، اعتماد ایدوب ده یار طوتمایکز ، یاردیمجی ایتمه‌یکز ، ولایتلرینه ، حکملرینه ، معاونتلرینه مراجعت ایتمه‌یکز . اولیاء سوزی یالکز سوکیلی دوستلر دیمکده اونلره حقیقی بر احباب کبی کمال صفوتله اعتماد ایدوب ده کندیکزی قاپدیرمایکز ، والحاصل اونلری یار اولورلر ظنیله ایدوب ده یارانکز کبی صیقی فیقی معاشرتلرینه قاتلمایکز ، طوزاقلرینه دوشمه‌یکز ، هوالرینه اشتراك ایتمه‌یکز (سورۂ آل عمران صحیفه ۲ باقله) . کوریلیورکه « لاتکونوا اولیاء للیهود والنصاری » بیورلمامش « لاتتخذوا الیهود والنصاری اولیاء » بیورلمشدر . چونکه « لاینهیکم الله عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین ولم یخرجوکم من دیارکم ان تبروهم وتقسطوا الیهم » در . بناءً علیه مؤمنلر یهود و نصارایه ایلك ایتمکده ، دوستلق یاپمقده ، اونلره ولی الامر اولمقده نهی و منع ایدلمش دکل ، اونلری ولی اتخاذ ایلمکده ، یاردیمجی ایتمکده نهی ایدلمشدر . چونکه اونلر مؤمنلره یار اولمازلر [بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ] نهایت بعضلری بعضلرینك دوستلریدر ، بربرلرینك یاراندرلر .» — یعنی یهود بربرینك نصاری ده بربرینك یاراندرلر . نه یهود کندیلرندن اولمیانه یار اولور ، نه ده نصاری . بونلرك دوستلقلری کندیلرینه منحصردر . بونلر هپسی آراسنده دکل بعضیسی بیننده در . [وَمَنْ يَتَوَلَّ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ] و سز مؤمنلردن هر کیم اونلری یار طانیر ولی طوتارسه شبهه یوق که او ده اونلردندر .» — اونلره تمثل ایتمش ، اونلرله حویی قاتمشدر . او آرتق سزدن دکل ، اونلره و هوالرینه خدمت ایدر . نتیجه اعتباریله اونلردن صاییلیر ، آخرتده اونلرله برابر حشر اولنور . چونکه [إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ] الله ظالملر کروهنی هیچ بر حالده طوغری یوله چیقارماز . بناءً علیه یهود و نصارایی ولی اتخاذ ایدنلر ده اونلردن اولور ، باشقه قورتاره مازلر .

ایمدی یا محمد! [فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ] قلبلرنده مرض اولانلری —
سورهٔ بقره‌نك باشنده بیان اولنان — ابن ابی و امثالی منافقلری کوررسك که [يُسَارِعُونَ فِيهِمْ]
یهود و نصاری ایچنده اونلرك موالاة و مساعدتلری بابنده جیزلقوشورلر [يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا
دَائِرَةٌ] قورقارزکه دور علیمزه دونر، باشمزه بر مصیبت ایره‌ر دیرلر. » —

دائره، دنیانك باشنه اوجنده دونوب دولاشان مصیبت و انقلابه دیمکدر. بونلر آخرتی حسابه آلماز،
حقك غلبه‌سنه، اسلامك تعالیسنه بیله ایناملاز، ترسنه بر انقلاب اولورده یه دولتك کفاره کچمسی دوشونور
و اویله بر حالده اونلردن استفاده ایده‌بیلمکی ده امید ایدرلر و بو امید ایله عذرلری قباحتلرندن بیوك اولمق
اوزره بو صورتله اعتذار ایدرلر، و بو نظر کویا بر خارله زماننده مسلمانلره بر خدمت ایتمك فکریله عاقلانه بر احتیاطله
بولونیورلرمش کبی کوروتمك ایسترلر. حالبوکه حقیقتده رسول اللهك موفقیتنده و دین اسلامك حقیتنده
شبهه ایدرلر و اختلال و انقلاب پشنده طولاشیرلر. روایت اولونیورکه بو سوزی رئیس منافقین عبدالله بن ابی
سویلمشدر. بنی قینقاع یهودیلری رسول الله‌ه محارب بر وضعیت آلدقلری زمان عبادة بن صامت رضی الله عنه
«بنم یهودیلردن بیك جیوه‌لی دوستم وار. فقط بن بونلرك دوستلقلرندن الله و رسولنه تبری ایدیورم، الله
و رسولنه عرض موالات ایلیورم» دیمشدی. عبدالله بن ابی ده «بن اویله بر آدمم که دوائردن قورقارم،
دوستلرمدن واز کچمم» دیمش و بو آیت نازل اولمشدر..

اونلر اما دورك بویله احتماللری ایچنده کندیلرینه باشقه کیمسه یار اولمیانلردن امید بکلمکده ایسه
[فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ] اللهك رسول الله و مسلمانلره فتوحات و یا سائر
صورتلر بر کشایش احسان ایدیورمسی و یا طرف ربانیسندن بر امر ایله او دوستلرینك خاطر و خیاللرینه کلمز بر فلاکت
ویریورمسی و بناء علیه [فَيُصْبِحُوا عَلَى مَا أَسَرُّوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ] بو منافقلرك کوکلرینده
کیزله‌دکلری شیلره نادم اولملری پك یاقیندر و الله‌دن ده زیاده مأمول بر احتمالدر. » — که بو بر وعد الهیدر.
اللهك قدرتی یهود و نصارانك قدرت و اجتماعلری قارشیسنده بر نیجه حد ذاتنده اقرب اولان بو وعد الهی
ایله کسب قطعیت ایدن بو احتمال تحقق ایتدیکی زمان بونلر بو حاللری کورنه مؤمنلر نه دیر بیلیرمیسکز؟

[وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا] او زمانده ده مؤمنلر بونلره اشارةً و بونلرك اميد ايتدكلرى
او مغلوب و پريشان دوشمنلرينه خطاباً بونلرك فاجعه‌سى و باكسنه ازارنده درلركه [اَهٰؤُلَاءِ الَّذِينَ
اَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ] عجبا هر حالده سزكله برابر اولدقلرينه «لئن قوتلتم
لننصرنكم» ديه — كوجلرينك يتديكى يمينلرله الله قسم ايدن شونلرميدر؟» — باقيكز ناولدلر:
[حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَاَصْبَحُوا خَاسِرِينَ] بوتون عمللرى، بوتون ساعيلرى بوشه كيتدى ده هپسى خاسر
وخسار اولدلر.» — نته كيم سوره‌نك يوقاريسنده «ومن يكفر بالايمان فقد حبط عمله وهو فى الاخرة
من الخاسرين» بيورلمش ايدى.

عاصم، حمزه، كسائى، خلف عاشر قرائتلرنده واو استينافيه و لامك رفعيله «ويقول» نافع
ابن كثير، ابن عامر، ابو جعفر قرائتلرنده واوسز «يقول» اوقونور كه ايكيسى ده سؤال مقدره جواب جمله استينافيه در
معنى بردر. ابو عمرو، يعقوب قرائتلرنده ايسه واو عطف و لامك نصبيله «ويقول» اوقونور كه بوده
«يصبحوا» اوزرينه عطفدر. صوكنده كى «حبطت» فقره‌سنك «هؤلاء» ده بر خبر و استفهام تعجب
مضموننده داخل اولارق مؤمنلرك مقولنه اولمسى ده محتملدر. و بو تقديرده معنى «اونلر بونلرميدرلر!
اللهك قدرتنه باقيكز بوتون ساعيلرى نه قدر بوشه كيتدى ده نه بيوك خسرانه دوشديلر؟» ديمك اولور.
فقط كوسترديكمز وجهله بونلرك عاقبت حالى تخصيص ايدن رأساً بر كلام الهى، بر جمله مستأنفه اولمسى دها ظاهردر.
ايشته يهود و نصارايى اولياء اتخاذ ايتمك بويله نفاق كبى بر مرض قلبيه نشأت ايدر. و ارتداده داعى اولور.
بونلرك ده عاقبتى حبط عمل ايله خسران كليه‌دن باشقه برشى اولماز. چونكه ارتدادك جزاسى بودر. كوريليوركه
«فرأيت» بيورلمامش «فترى» بيورلمشدر. بو ايسه استقبال و استمرار فعليدر. ديمك كه بونلر
ماضى يه عائد دكل مستقبله عائد و امثالى بر چوق دفعه‌لر كوروله‌جك وقوعاتدر. بونلر ايچون بتونده على الاكثر
مرتدلرك حاللرينه كليورز [يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ] — نافع، ابن عامر، ابو جعفر
قرائتلرنده «من يرتدد» [مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ] — بيورليوركه بوده بونلر قرآنك قبل الوقوع
خبر ويرديكى واقعات جمله‌سندندر. ابن كعب، ضحاك، حسن، قتاده، ابن جريج و سائره ديمشلردركه

بو آیت قیامته قدر بوتون مؤمنلره خطاباً نازل اولمشدر . یعنی بو آیت سببی خاص حكمی عام اولان دیگر بعضلری گبی بر سبب مخصوص و بر واقعهٔ مخصوصه اوزرینه دگل طوغریدن طوغری‌یه عموم مؤمنلره علی الاطلاق ارتدادك بر حكمی تفهیم ایچون نازل اولمشدر . مفسرین بوراده بو آیتك اخبار غیبه منطبق اولدیغی اوزره بالآخره مختلف زمانلرده وقوعه گلن اون بر ارتداد وقعه‌سندن بحث ایتمشلردر که اوچی رسول اللهك ارتحالندن اول واقع اولمشدر .

۱ — بنی مدلج ارتدادیدر که رئیسلری ذوالحمار دینیلن اسود عنسیدر . بو بر کاهن ایدی ، یمنده نبوت ادعا ایدوب بعضی یرلری استیلا ایدوب رسول اللهك مأمورلرینی چیقارمش ایدی ، علیه الصلاة والسلام ده یمنه والیسی معاذ بن جبله و سادات یمنه یازدی ، الله تعالی ده اونی فیروز دیلمینك الیله اهلاك ایتدی ، گیجه‌لین باصیلوب قتل ایدیلدی او گیجه رسول الله بونی خبر ویردی ، مسلمانلر مسرور اولدیلر ، وارتسی گونی ایدی که وفات پیغمبری وقوعبولدی ، صوکره ربیع الاول آخرنده ده یمندن خبر گلدی .

۲ — مسیلمة الكذابك قومی اولان بنی حنیفه ارتدادیدر . بو كذاب ده نبوت ادعا ایتمش ، رسول الله شویله یازمشدی : « من مسیلمة رسول الله الی محمد رسول الله اما بعد فان الارض نصفها لی ونصفها لك = ارضك نصفی بنم ونصفی سنك » . علیه الصلاة والسلام ده شویله جواب ویرمشدی : « محمد رسول الله الی مسیلمة الكذاب » اما بعد فان الارض لله یورثها من یشاء من عباده والعاقبة للمتقین » صوکره بوكا حضرت ابی بكر خلافتنده عسكر گوندروب حرب ایتدی و حضرت حمزه‌نك قاتلی وحشی یدیله قتل اولندی . وحشی « بن جاهلیتمده خیر الناسی ، اسلامیمده ده شر الناسی قتل ایتدم » دیر ایدی .

۳ — طلیحة بن خویلدك قومی اولان بنی اسدك ارتدادی که طلیحه ده وفات پیغمبری صیره‌لرنده نبوت ادعا ایتمش ایدی ، بوكا ده حضرت ابی بكر خالد بن ولیدی گوندرمش ایدی ، بعد الحرب طلیحه منهزم اولوب شامه قاچدی بعده اسلامه گلدی و پك گوزل مسلمان اولدی که ایران محارباتی گبی بیوك محاربه‌لرده ده پك گوزل خدمت ایده‌رك اعمالنی محو ایلدی .

دیگر یدی فرقه ده پیغمبرك وفاتندن صوکره ده حضرت ابی بكر زماننده ارتداد ایتمش ایدی که بونلر :

۴ — ۱ عیینة بن حصنك قومی فزاره ،

۵ — ۲ قرة بن سلمة القشیرینك قومی غطفانه ،

٦ — ٣ فجاءة بن عبد یالیلك قومی بنو سلیم .

٧ — ٤ مالك بن نویره نك قومی بنو یربوع .

٨ — ٥ سجاح بنت منذرك قومی اولان تمیمك بر قسمی كه بو سجاح نفسنی مسیلمة الكذابه تزویج ایتمشدی ، و قصه‌سی مشهوردر . ابو العلاء المعری « استغفر و استغفری » عنوانلی كتابنده شویله دیمشدر :

أمت سجاح ووالاها مسيلمة   كذابة في بني الدنيا وكذاب [1]

٩ — ٦ اشعث بن قیسك قومی كنده ،

١٠ — ٧ حطام بن زیدك قومی بنی بكر بن وائل . الله تعالی حضرت ابی بكرك الیله بو یدی فرقه مرتدینك ده ایشلرینی بیتیردی ، غائله‌لرینی دفع ایتدی .

١١ — جبلة بن ایهمك قومی اولان غسانه كه بو جبله ده حضرت عمر زماننده اسلامه كلمشدی . بر فقیره اوردیغی بر توقات ایله دولایی قصاصا بر توقات یه‌جكنی اكلاینجه كیدیب یریه مرتد اولوب بلاد رومه قاچمسه ایدی كه قصه‌سی مشهوردر . كوریلیوركه بو دفعه‌لر ساده‌جه فردی بر ارتداد حالنده قالمشدر .

حاصلی ای اهل ایمان ! سزدن فرد ویا جماعت هر كیم دیننده دونر ، ارتداد ایدرسه بیلمه‌لیسكه [فَسَوْفَ يَأْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ] الله او دونكلرك یرلرینه دیكر بر قوم كتیره‌جكدر . اویله بر قوم كه [يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ] هم الله اونلری سور ، هم ده اونلر اللهی سورلر ، طاعتنه قوشارلر ، عصیاننه قاچارلر . اویله بر قوم كه [اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ] مؤمنلره قارشی متذلل یعنی متواضع ، رفیق و مرحمتلی [اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ] كافرلره قارشی عزتلی ، سطوتلی [يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ] فی سبیل الله مجاهده ایدرلر [وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ] لوم ایدنك لومندن قورقمازلر — یعنی هم مجاهدلر . هم ده دینلرنده پك صلابتلیدرلر . ایفاء وظیفه ایتمك لازم كلدیكنی كوردیلرمی سنافقدكی شونك بونك خاطرینه كوكلنه باقمادن ، دیری قورقوسیه میل ایتمادن ، وظیفه‌لرینی یاپارلر . [ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ] بو حال ، بو وصف ایسه محضا اللهك فضل و احساننده . [يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ] او ، بونی كیمه دیلرسه ویرر ، دیلدیكنه ده ویرر . » —

---

(1) سجاح قوجه‌سز قالدی ، یا خود تشنه ایدی ، مسیلمه ده اوكا موالات ایتدی . دنیا اولادی ایچنده بری بر كذابه بری ده بر كذاب .

بناءً علیه هیچ بریکز امیدسزلکه دوشمه‌یکز، دوشوبده کافرلر پشنده قوشمایکز. الله‌دن بویله اوصافی حائز بر قوم اولمایی استه‌یکز. فقط بونی جبراً آلینیر بر استحقاق ده ظن ایتمه‌یکز. انحصار فکرینه صاپمایکز [وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ] الله هم واسع، هم علیمدر. الطاف و احسانی چوقدر، احساننه مانع و مزاحم یوقدر. اونی هیچ برشی تقیید ایده‌مز. الله امیدسز زمانده، ال اویولمادق یرده، ال اویولمادق کیمسه‌لرده نه‌لر نه‌لر خلق ایدر، نصل خلق ایدر، بونی او بیلیر. زیرا او هرشیئی بیلیر. بناءً علیه لطف و احسانی کیمده، نه صورتله ویره‌جکنی ده بیلیر. بو شرفه، بو حریته، بو عزت و استقلاله ایرمك استه‌ینلر باشقه‌لرینه دکل انجق الله‌ك ولایتنه قوشملی، الله‌ك سوکیلی پیغمبرینه، مؤمنلره باش قوشمالی، محبت و نصرت ایتملیدر. «انما ولیکم الله» الخ...

آکلاشیلیورکه ارتداد بر دفعه‌یه منحصر اولمادیغی کبی بو قوم ده معین بر قومه عبارت دکل، مرتدلرك ضررلرینه مقابل اولمق و اونلرك ترك ایتدکلری مواقع سعادتی اشغال ایلمك اوزره قیامته قدر زمان زمان بوتن کله‌جك و اعلاء کلمة الله ایله اسلامه خدمت ایده‌جك متعدد اقوامه اشارتدرکه ذکر اولنان اوصاف بونلرك اوصاف ممیزه‌لری وجهت وحدتلرینی تشکیل ایدر. بناءً علیه بونلرك هیئات مجموعه‌سنی انجق علیم اولان الله تعالی بیلیر. فقط کرك ظهورنده صوکره و کرك بعضی آثاره نظراً ظهورندن اول بعضلرینی تعیینه و تصور ممکن اولابیله‌جکنده مفسرین بونلری قید ایتمشلردر.

١ — حضرت حسن، قتاده، ضحاك، ابن جریج دیمشلردرکه بونلر ابوبکر و اصحابیدرلر. چونکه مرتدینه بونلر حرب ایتدیلر.

٢ — ابوبکر، عمر و اصحابیدرلر. زیرا دور رسول الله‌دن صوکره مجاهدات بونلرك خلافتلرنده واقع اولدی.

٣ — سدی دیمشدرکه بو آیت اولا انصار حقنده‌در. زیرا اولا کفاره قارشی رسول الله‌ه نصرت واظهار دینه معاونت ایدن بونلردر.

٤ — اهل یمندر. زیرا حاکمك مستدرکنده سند صحیح ایله روایت اولندیغی اوزره بو آیت نازل اولدیغی زمان علیه الصلاة والسلام ابوموسى الاشعری رضی الله عنه‌یه اشارت بیوراراق «قوم هذا» یعنی بونك قومی»

بیورلمشدر. وفی الواقع بونلر رسول الله زماننده چوق مجاهده‌لر وخدمتلر ایتمشلر و حضرت عمر فتوحاتنك قسم مهمی بونلر ایله اولمشدر.

٥ — قوم فرس. چونکه بر روایت صحیحه‌ده وارد اولدیغی اوزره علیه الصلوٰة والسلام بر سؤال اوزرینه ید سعادتلریله سلمان فارسی رضی الله عنهك اوموزینه اوروب «هذا وذووه = بو و بونك صاحبلری» بیورمشلر صوکره ده «ایمان ثریا یه معلق اولسه ابناء فارسدن بر طاقم رجال هرحالده اوراده انی آلیرلردی = لوکان الایمان معلقا بالثریا لناله رجال من ابناء فارس» بیورمشلرکه بو حدیث شریفده امام اعظم ابو حنیفه حضرتلرینك مناقبنه ده دلالت واردر.

٦ — دنیلمشدرکه بونلر نخعدن ایکی بیك، کنده‌دن بش بیك و افناء ناسدن بر بیك کشی ایدیلرکه قادسیه کونی جهاد ایتدیلر.

والحاصل بو قومی بر زمانه منحصر، بعض بر قومه عبارت تلقی ایتمملی. ایماندن صوکره هرهانکی بر صورتله اسلامدن یوز چویرنلر کندیلرینه ترك موقع ایتمکه مجبور اولنلری واوله جقلری هرهانکی بر قوم اوله‌رق آکلامليدر. وبوراده یالکز ارتداد اعتقادی دکل ارتداد عملی ده موضوع بحثدر. وقتیله یهودك نصارایه، نصارانك مسلمانلره ترك موقع ایتدکلری کبی نعمت اسلامك قدرینی بیلمیه‌ن نانکورلرده اونك قدرینی بیله‌جك، شکرینی ادا ایده‌جك دیکر بر قوم مسلمه ترك موقع ایتمکه مجبور اوله‌جقلردر. تاریخ بشر، تاریخ اسلام بونك بیوك کوچوك مثاللریله مالامالدر. فردلر، اقوام صغیره‌لی براقلم ده اك بیوك مثاللرینی آلالم. اولا عربلر، قومدن قومه بر خدمتی یاپمشلر. بعده امویه‌نك صوك زمانلرنده اولدیغی کبی بو خدمت عربدن عجمه طوغری کچمه، حدیث شریفك ده دلالت ایتدیکی اوزره قوم فرس معناً ومادةً اسلامه بیوك خدمتلر ایدرسه، صوکره بونلرده عیبه حال کلمسه بو دفعه ده الله تورکلری کوندرسه، عربلر، فرسلر قدرینی بیلمیوب ضایع ایتدکلری دولت اسلامیه‌لرینی استانبول داراده قطعات ارضك هر طرفنه یایمشلر، بناءً علیه ابناء فارس حدیثنك دلالتی و فتح قسطنطنیه حدیثنك صراحتی و «فعسى الله ان يأتي بالفتح او امر من عنده» آیتنك دلالت واشارتی ایله تورکلرده «بقوم يحبهم ويحبونه اذلة على المؤمنين اعزة على الكافرين يجاهدون في سبيل الله ولا يخافون لومة لائم» بشتیرینه

داخل اولمشدر. دیمک که اونلرده بو نعمتک قدرینی بیلمز، کفرانِ نعمت ایدرلرسه بو فضل الٰهی
کوزه‌ره‌جکی دیگر بر قومه نقل ایتمکه مجبور اولاجقدر. کیم بیلیر واسع و علیم اولان الله فیاضیتنده دها نه‌لر
کوستره‌جکدر. ایشته تا بوندن دولایی «اذکروا نعمة الله علیکم» تذکیرینه بر کلمه ده دها دوام ایده‌جک
اولان بیاناتک سیاق و سباقنه نظراً حاصل مآل بو نقطه‌ده طوپلانمقده‌در.

بناءً علیه ای مؤمنلر، دینکزک قدرینی بیلیکز، هیچ بر قومه انحصار قبول ایتمه‌ین بو واسع فیضک حقیقی، بو فضل الٰهی
بو یوکسک حقی بر قومده باشقه‌لرینک موالاتی آرزوسنه دوشمیکز. [إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا] سزک هر معناسیله ولیکز، ولی الامرکز، محبکز، ناصرکز باشقه‌سی دکل انجق الله و اللهک
نبی‌ٔ رسولی، و الله و رسولنه تبعاً مؤمنلردر. [اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ
رَاكِعُونَ] او مؤمنلر که الله و اللهک امرلرینه بوینی اکرک تعظیم ایدرک نماز قیلارلر، و اللهک امرینه
انقیاد ایدرک حسنه‌لریله زکاتنی ویررلر، یاخود رکوعده اولدقلری حالده زکات ویررلر.»

بو آیتک سبب نزولی حقنده بر قاچ روایت واردر. اولکیسی، عباده بن صامت حضرتلرینک بالاده
نقل ایدیلن سوزی، دیو مؤمنلردن مراد عمومدر. ایکنجیسی عکرمه‌نک روایتنه کوره حضرت ابی بکردر. اوچنجیسی
عطانک ابن عباسدن روایتنه کوره ده حضرت علیدر. ابو ذردن ده «بر کون مسجدده اوکله نمازینی قیلمشدق
بر سائل یاربی شاهد اول رسول اللهک مسجدینه کلدم کیمسه بکا برشی ویرمدی» دیه شکایت ایتدی، حضرت علی
ده نماز قیلیوردی، ده رکوعده ایدی، سائله صاغ یا پارمغنده‌کی بر یوزکی ایما ایتدی، او ده کیدی آلدی،
رسول الله باقیوردی «اللهم قرداشم موسی سندن "رب اشرح لی صدری ... الی ... واشرکه فی امری"
دیه نیاز ایتدی، سنده "سنشد عضدك باخيك ونجعل لكما سلطانا" دیه تورات انزال بیوردک،
بنده پیغمبرک محمدم، بنم ده سینه‌مه کنیشلک ویر، ایشیمی قولایلاشدیر، بکا ده اهلمدن علی‌یی وزیر یاپ،
و بونکله آرقه‌مه قوت ویر» دیدی. هنوز بو کلماتی اتمام ایتمه‌دن جبریل نازل اولدی «یا محمد! اقرأ "انما
ولیکم الله و رسوله الخ..."» دیدی» دیه بر روایت واردر. بو ایکی روایته نظراً «والذین امنوا» دن
مراد شخص معیندر دینلمش اولسه و بوندن طولایی‌درکه شیعه حضرت علینک امامتی مسئله‌سنده بو آیتله استدلال

ایمان ایسه مشدر. شبهه یوق که ابوبکر و علی «والذین امنوا الذین» جمله‌سنده‌درلر. فقط یالکز دکل.

[وَمَنْ يَتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ] —

حزب، لغتده بر ذاتک رأینه تابع اولوب کندیسیله برابر بولنان اصحابیدر. — که کندیلرینی تضییق ایده بلا ایسه ایچونده طوپلانسه کیمسه‌لر دیمکدر. «حزباء» عنوانی مفرده شیعه‌لر، انصارلر، اولیالر، جندلر دیه مختلف تعبیرلرله تفسیر ایتمشلردر. یعنی حقیقتده غالب اولانلر انجق الله اوردوسی ویا الله دوستلری ویا الله یاردیمجیلری ویا الله طرفدارلری، الله فرقه‌سیدر. اصل ولایت الٓهکدر. دیگرلرینک معنه‌سی صوری ویا موقتدر.

بونک ایچون [يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ اَوْلِيَاءَ] — کوریلیور که اولکی نهی صورت عمومیه‌ده یالکز یهود و نصارایه مخصوص ایدی. بوراده ایسه نهی علی العموم کفاره ده تعمیم ایلمشدر. دینی زمانه بونهی اهل کتابک دینه اسلامی استهزا و استخفاف ایدنلره تخصیص ایلمشدر. بونک سبب نزولنده دینیلیور که رفاعه ابن زید ایله سوید بن حارث ظاهراً مسلمان اولمشلر، مسلمانلر ده کبی کورنمشلر، صوکره منافقلغه کیتمشلر، مسلمانلردن برطاقم کیمسه‌لرده بونلره سوردیلر ایسه، بوآیت بونلر حقنده نازل اولمشدر. شو حالده ظاهراً مسلمان کورونوب باطناً کفر و نفاق طاشیمق، دینی مقاصده حسبه آلت یاپمق، دینی اکلنجه و اویونجاق برینه قویمقدر. و بونلرله اولا اظهار اسلام ایدن مسلمانده ایچلرنده فساد صاحبی ایسه بیله دینه لاقیدلره نظر دقت جلب ایلمشدر. نزولنه سبب خاص اولمقله برابر حکم عامدر. و هر نوع استهزایه شاملدر. بونک ایچون بر اطلاقدن صوکره استهزانک بر نوع مخصوصی بیان ایله شویله بیورلیور:

[وَاِذَا نَادَيْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا] اونلر دین ده درست اتخاذ ایتمه‌یکز که نمازه ندا ایتدیککز، اذان اوقودیغکز وقت اذانه ویا نمازی اکلنجه و اویونجه برینه طوتمار استهزا ایدرلر [ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ] بوده بونلرک عقلسز بر قوم اولملرندن نشأت ایدر.» — بو عقلسزلقدن جمله‌سندن که معناسز حیاکرد خوشلانیر. دیگرلرده توحیده، صلات و فلاحه حیاغیرانه یوکسک معنالی کوزل اذانلرده خوشلانمازلر.

بو آیت اولاً اذانك مشروعیتنه، ثانیاً اونلرك استهزا و استخفافنك كفر اولدیغنه دلالت ایتمكده‌در.
بونك ایچون اذانه اجابت واجبدر. بو آیتك سبب نزولنده ده شو ایكی روایت واردر. اذان اوقونجه
مسلمانلر نمازه قالقدقلرنده یهودیلر كوروب استهزا ایدرلر "قاموا لا قاموا، صلوا لا صلوا، ركعوا لا ركعوا
= قالقدیلر قالقماز اولسونلر، قیلدیلر قیلماز اولسونلر، ركوع ایتدیلر ایتمز اولسونلر" دیرلرمش. سوبنك روایتنه
كوره مدینه‌ده بر نصرانی وارمش، مؤذنك "واشهد ان محمداً رسول الله" دیدیكنی ایشتدیكی زمان "احرق الله
الكاذب = الله یالانجی‌یی یاقسین" دیرمش. بر كیجه خدمتجیسی النده بر آتشله اوداسنه كیردیكده بر شراره صیچرامش
خانه خلقی ده اویقوده ایمش، دركن بر یانغین چیقمش، نصرانی ده بتون عائله‌سی ایله برابر یانمش كیتمش. بو
آیت ده بونلر اوزرینه نازل اولمشدر.

شمدی اهل كتابك مسلمانلر حقنده بوقدر كین و فساد ایله دینی استهزا و استخفاف ایتملرینه قارشی
جواب و عتاب و نصیحت و ارشاد اولمق اوزره بیوریلیوركه: [قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّا الخ] —
نقم، برشیئی خوشلانمامقدر كه نقمت صوڭی عذاب دیمك اولان نقمت بوندندر و یا بو معنی اوزرندن مأخوذدر.
بو آیتده پك گوزل بر قیاس منقسم واردر. یعنی ای اهل كتاب، سزك بزدن خوشلانمامكز، بزی تعییب
ایتمكز، دینمزی بكنمه‌مكز هیچ باشقه برشیئه دكل انجق ایكی سببه باغلیدر. بریسی بزم الله و الله طرفندن
بزه، بزم پیغمبریمز محمد مصطفی‌یه ایندیریلن شرعه و منهاجه، كتاب و سنته و بوندن اول گلن پیغمبرلره انزال ایدیلمش
اولان كتابلره، و بو میانده تورات و انجیله ده ایمان ایتمزمز، دیكری ده سزك اكثریتكزك فاسق اولمسیدر. ایشته
بزی بكنمه‌مكزده و بزه قیزمامكزده بو ایكی سببدن باشقه سبب یوقدر. بزم ایمانمز بزده كلیسه و سزك اكثریتكزده
جامع. سزلر ایسه هم سلامت ایمانه و وجدانه انكزمامی، هم ده اكثریتكز فاسق و وجدانسز. شبهه یوقدركه بربیسی
اولانه وسعت ایمانه و وجدانه قیبلانمجه برشی دكل تقدیر ایلسی لازم گلن بر حقدر. شو حالده سزك بزی
خوشلانمامكزك یكانه سببی فسقكز، وجدانسزلغكزدر. فی الواقع طار قفالیلر یوكسك قفالیلری، وجدانسزلر
وجدانلیلری، فاسقلر صلحالی سومزلر. و اونلری ازعاج ایتمك ایچون اللرندن گلنی یاپارلر. اللرینه گچرسه بر یوددوم
صوده بوغمق ایسترلر. اكابرلرك فیكرنده بونلره تحمل ایتمك و مجاهده ایلمكدر. دیمك اولیوركه بو آیت اهل كتابه جواب

ویرکسه اول ارده مسلمانلره بر دیرسه‌ر. چونکه مسلمانلر عینه جماعة بو جوابی ویره بیلیرلر ایجوب بو کیسه دخی قونلی ایمانه صاحب اولمه‌ه واکثریت فاسق اولمه‌لری لازم کلیر. بوقسه یهود ونصارانک فسقه اشتراکلری دها زیاده اوزره کندیکی کبی ضرر دیگه چالیشمه‌ه ویا اونره عینه اسدیکی بسلمالری هم حققلرنه افترا وهم کندیکی تزییل ایتمکدر.

[قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ] - نبأ، خبر ویرمه دیمکدر.

بوراده‌کی « ذلك » اسم اشارتنک مشار الیهی حققنده دشریت خصوصنده سوز ایلیشدر. بر روایة کوره یهودیلردن بر قسمی کلمشلر، رسول الله دینی صورمشلر. رسول الله « آمنا بالله وما انزل الینا وما انزل الی ابراهیم - الی - ونحن له مسلمون » دیه جواب ویرمسه، عیسایی ایشتدکلری زمانده « بز سزک دینکز دیه دها شر دیه بیلمیورز » دیمشلر، بوآیت بونلر اوزرینه نازل اولمشدر، بناءعلیه بونلر دینه شر تعبیر ایتدکلرینه طولایی « سزه شر دیدیککزدن دها شرینی سزه خبر ویره‌یم که او سزک دینه نامی ویردیککز کندی حالکزدر » معناسنه مجازات طریقیله شر تعبیر اولنمشدر و « ذلك » ده تعقیب ایدیلمه دینه اشارتدر دنیلمشدر که ده بز بو سبب نزوله اعتراض ایتمکله برابر سوز معنالی دها ظاهر بولیورز: یا محمد، اهل کتابه سویله ده: دها فناسنی خبر ویره‌یم می؟ ایشته [مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ] الله لعنت ایتدی - « فبما نقضهم میثاقهم لعناهم » بابنده - واونره غضب ایتدی [وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ] دکنبرینه مایمونلر وخنزیرلر یاپدیغی [وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ] ویرده طاغوته طاپانلر - طاغوته قوللق ایدنلر [أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ] ایشته بونلر موقعجه دها فنا وطریق مستقیمدن دها زیاده صاپمشلردر ».

قرده وخنازیر یاپیلانلر یعنی صورةً ومعناً مسخ دنیلنلر بو حاله کیرنلر اصحاب سبت اولدیغی، بونلرک کنجلری مایمونه، اختیارلری ده خنزیر شکلنه قونولمش بولندیغی ذکر ایدیلیور که امم سالفه‌ده داخلنده آرالرنده بویله مسخلر بولنمشدر. نصارا ده مائده عیسی اصحابی حققنده مسخ روایتیدر. بونک ایچون بعض مفسرین قرده اصحاب سبت، خنازیر مائده عیسی اصحابیدر دیمشلردر که سوره بقره‌ده اصحاب سبت حققنده یالکز « کونوا قردة خاسئین » بیورلدیغنه نظراً بو دها موافق اوله‌بیلیر. انسانلرک بویله حیوان حالنه قونولمسی مسخ تعبیر اولنور که یا یالکز معنوی ویا خود هم صوری وهم معنوی اولمه اوزره ایکی درلودر. مسخ معنوی، مفاسدت اخلاقیه

انتاج ايله تحول ، مسخ صورى و معنوى ده ده سفاهت اخلاقيه ايله برابر سفاهت حياتيه‌يى انتاج ايله تحولدركه
بوكا مسخ حقيقى دخى تعبير اولنور . ممسوخ اولانلرده تناسل اولماز ، بناءعليه مايمون و خنزير اولرق ديمك
انواع حيواناتله مايمون و خنزير تناسلى ياپار بر نوع اولرق ديمك دگل ، سفاهت كليه حسبيله انقراضه و عقامته
محكوم اولرق ديمكدر . مسخ فنى انسانك مايموندن شه‌زاسيون طريقيله نشأت ايتديكنى ادعا ايدنلره انسانكده
شه‌زاسيون طريقيله مايمونه انقلاب ايده‌جكنى بر قانون گبى ملاحظه ايتمه‌لرى اقتضا ايدر . و بو آيت بونلره ده
بر جواب و انذارى تضمن ايدر . ايشته لعنته ، غضبه ، غضبله مسخه ، مسخله عبوديت طاغوته طوغرى گيدن سلسله بابعه
گوستريوركه بونلرك حياتى مجموعه‌سى دگل هر برى بر شردر . و بونلر حسبيله ادناسى لعنت ، اقصاسى طاغوته عبوديتدر .
ديمك كه طاغوته عبوديت بونلرك جمله‌سنى استلزام ايله بر مبدأدر . بونلر اولا ملعون اولور ، رحمت الهيه‌دن
تبعيد ايديلير ، ثانياً تبعيد الوقالات غضب الهى باشلر ، چوق ، آلام و مصائب حسبيله تبور ايدرلر . ثالثاً مايمون
گبى بر انسانه مقلد ، قيرمزى ، متلون ، ماسخره‌كار ، بر باشقه ذكى ، انسانك هر ياپديغنى درحال تقليد ايدر . فقط
حقيقتده نه ياپديغنى بيلمز ، تقليده درديله هر فنالغه آتيلير ، سوء ايديلير ، غايت چركين صورتنه بر مسخره
تمثالى و يا خنزير گبى حيوانلر ، بوينى بوكولمز ، قفاسى طوپراغه قپانيق گيدر ، هر حياتى ياپار ، هر پسلگى يير ، دريسى
بيله دباغت قبول ايتمز ، مستكره ، منفور ، مقهور بر حيات و دنائت تمثالى اولور گيدر . طاغوتك معناسى
ايچون سورهٔ بقره ده « لا اكراه فى الدين » آيتنه باقه) . « و عبد الطاغوت » عبد ، فعل ماضى اولرق
« لعن » و يا « غضب » ه معطوف اولوب « ومن عبد » ديمكدر . فقط حمزه قرائتنده بانك ضمى و تانك جريله
تركيب اضافى اولرق « و عبد الطاغوت » اوقونوركه بو صورتده ده قرده و خنازيره معطوفدر . « عبد »
يقظ وزننده صفتدر .

بونلر [وَاِذَا جَٓاؤُ۫كُمْ ... يَكْتُمُونَ] اولمشلر ! سزه گلدكلرى وقت ده « آمنا » درلر
مؤمنه گورينورلر . حالبوكه كافر گيرر ، كافر چيقارلر ، گوكللرنده كفرلر ، نه فسادلر گيزلرلر و دوشونزلركه
بو گيزلدكلرى كفر و نفاقته الله غافل دگل ، اونلرك گيزلدكلرينه داها زياده بيلير . يا محمد ! و يا اى مخاطب !
[وَتَرٰى كَث۪يرًا مِنْهُمْ] بونلرك هپسى دگل فقط چوغنى گوررسك كه [يُسَارِعُونَ فِي الْاِثْمِ

وَالْعُدْوَانِ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ] اثم، عدوان، حرام يمك، بو اوچنه سنارياً قوشارلر ايديلر.

— كه بالاجمله، كذبازلره ايتمك، ظلم ايتمك عدواندر، رشوت ده سحتك الڭ بارز مثاللرندندر.

(«سماعون للكذب واكالون للسحت» بابنده). [لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] بو نه پيس عمل!...

[لَوْلَا يَنْهٰيهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْاِثْمَ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ] ربانيون يعنى

باشده بولنان ربانيلك ادعاسنده بولنانلر اولياى امورلر، سياسيونى واحبار دينيه عالملرى بونلرى بالا يوبدكلرنه

نهى ايتسه‌لرا... فقط ايتميورلر. بلاكه سكوت ايله اونلره ترويج ايديورلر [لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ]

هرحالده بو ايشده ديگرى يك فنا صنعت.» — ديمك كه بونلر بونى صنعت اتخاذ ايتمشدر، يك چيركينه

برسياست صنعتنه دونمشدر. دنيوى مسئوليتك اساسى بونلرده در. چونكه اخلاقى، دينى بوزان

بونلردر. طاغوت بونلر ايچنده در. واكثريتله كه ربانيونك مسئوليتى احبارده دها قوتلى در. علماء

ديمشلردر كه قرآنده علمانى توبيخ ايدن آيتلر ايچنده الڭ شديدى، الڭ قورقونچى بودر. ابن مبارك حضرتلرى ده

بو آيتك مضموننى شو بيتى ايله افاده ايتمشدر.

وهل افسد الدين الا الملوك واحبار سوء ورهبانها

[وَقَالَتِ الْيَهُودُ] يهوديلر [يَدُ اللّٰهِ مَغْلُولَةٌ] الله الى باغليدر، صيقيدر ديديلر.

— بونلر بخيلدر، صيقيدر، ديديكى كبى تصرفه قادر دكلدر. هرايسته ديكنى ياپاماز. ديناريمعنى ايسته ديكى كبى

انفاق واحسانده ايده مز، فقيردر. بول روزق ويره مز ديمك اولديغى كبى الى صيقيدر، طبيعتنده بخل وامساك

واردر. ويرمك ايسته مز، ايسته يمز ديمك ده اولابيلير. يعنى يا طوغريدن طوغرى نفى جود ويا نفى قدرت

ايله برابر نفى جود ده كنايه‌در. لسانمزده غل يد تعبيرى بخل وامساكده، بسط يد ده الى آچيقلغى كبى جود وكرمده

كنايه اولور. واونك ايچون حقيقةً الى بوغلى‌ايسانه بو تعبيره ده استعمال اولنور. لسانمزده الى باغلى ديمكله الى

صيقى ديمك آراسنده فرق واردر. الى باغليلغى الى طارليغى كبى بر ضائقه، فقر ويا عجز ويا منع افاده ايدر.

الى صيقيلغى ايسه اساساً بذ طاليعدن مأخوذ اولمقله برابر بومعنى ملاحظه اولنمقسزين ثروت وقدرتى ده داركه

طوغريدن طوغرى بخل وامساك صفتى افاده ايدر. زيرا كنايه‌لر يا بمرتبة ويا بمراتب لوازمده استعمال ايديلير.

عربجه غل یدایله هر ایکی معنایه مساعددر. نته کیم «ولا تجعل یدك مغلولة الی عنقك» ده ال صیقیلیغی «غلت ایدیهم» ده ده ال باغلیلیغی ضرورت وضایقه معناسنه‌در. یهود «یدالله مغلولة» درکن ال هم باغلی هم صیقی معناسنی قصد ایتمشلردر که جوابده «بل یداه مبسوطتان ینفق کیف یشاء» بیورلمسیله هم قدرت وهم مشیت تامه ایله جود اثبات اولنمشدر. بنا علیه یهودك بو سوزی «الله هر ایسته دیکنی یاپاماز وهر ایسته دیکنی ویره‌مز. اونك ایچون بول بول رزقده ویره‌مز، یوقسه بو ویره‌جك هیچ خارجه چیقارمز. هر شیئی احسان ایدیویرردی» مآلنده اولدیغی آکلاشیلیور.

ابن عباس، عکرمه وضحاك دیمشلردر که مقدما یهودیلر داها زنکین بولنان وجمعی بولندقلری یرلرده ضنکلك الی ذکنی اولان یهودیلر بالآخره الله عصیانلری یوزندن طارلغه وصیقینتی یه دوشمش اولدقلری طولاییسیله بو سوزی فنحاص بن عازورا سویلمسیله بو آیت بونك سببیله نازل اولمشدر. مقاتل ایسه ابن صوریا وعازر ابن ابی عازرك دخی فنحاص ایله برابر اولدقلری وجمعی استقراض آیتنده فنحاصی «ان الله فقیر ونحن اغنیاء» دیدکلری کبی بخت نصر ونصارا طرفندن بیت مقدسك تخریبی حادثه‌لرنده «اکر الله‌ك الی باغلی اولماسه ایدی بونی بزدن منع ایدردی» دیدکلری روایت ایتمشدر. یهودك بو سوزی اصحاب رسول الله‌ك شدتلی فقر واحتیاج ایچنده بولندقلری صره‌ده «محمدك الهی فقیر، الی باغلیدر، اونك ایچون اونلری ضرورتده قویارییور» طرزنده مسلمانلره استهزا ایتمك ایچون سویلمش اولدقلری احتمالیده سویلنمشدر. آیتده بونك ربانیون واحبارك صنعتلرینی تقبیح عقبنده ایراد ایدلمسی اولمسی جهتیله سیاقی بزه شونی اشعار ایدیور که بو سوز یهودیلرك عقیده واخلاقلرینه متعلق بر دستور یاخود هیئتنده ذکر ایدلمسیله عمومدن آکلادیغی بیلدیکی بر افاده ایله افاده اولنمشدر. بناءً علیه بونده باشلیجه ایکی مسئله واردر. بری صوکره‌کی یهودیلرك قدرت الهیه حقنده‌کی فلسفی نظریه‌لری، دیکریده بونلره متفرع اولارق احلاقده واقتصادده طوتدقلری بخل وامساك دستورلریدر که بونلر بالاده ذکر اولنان سیئاتك اسبابنه اك مهمنی تشکیل ایدر. دیمك اولیور که علمای یهود صوکره‌دن طبیعت وایجاب نظریه‌سنه صاپارق الله تعالینك تام معناسیله فاعل مختار اولمادیغی وقدرت واراده الهیه‌نك قوانین طبیعیه ایله مقید ومحدود اولوب اونك فوقنه کچه‌میه‌جکی، تعبیر آخرله الله‌ك کائناتی خلق ایتدکدن صوکره آرتق استراحته چکیلوب حکم ویرمدیکی «نحن

ابناء الله واحبائه » دیدکلری کبی مخلوقاتنه تودیع ایتمسیله معطل اولمشدر ویا دیدکلری کبی ثواب وعقاب بابنده جیمری

ویاخود رحمتی الی باغلانمشدر، جود واحسانی غایت طارلشمشدر دینار عیه ایدیورلر بونی بویله بیلیوب بوجهته

هر خصوصده بخل وامساکی دستور اقتصاد اتخاذ ایتمه‌لری لازم کلدیکی فکرینه دوشمشلر. وبو فکر آلتنده الهك

هم رحمتندن مأیوس وهم غضبنه مسیس اولارق اوقنا صنعته سلوك ایتمشلر. والحاصل «یدالله مغلولة» دیمشلر.

[غُلَّتْ اَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا] کندی اللری باغلانمسه ایدی سویلمشلر وسوزلریله ملعون اولمشلردر:

اللری باغلانسین وسوزلریله ملعون اولسونلر.» — بو فقره یا بو سوزلرینك سبب وسبیلی اخبار ویا بو سببله

علیهلرینه دعانی تعلیم وتلقینه ایدیه بر اشارتدر.

[بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ] خیر، الهك ایکی الی ده آچیقدر. بو جمالی ده آچیقدر جلالی ده.

حاشا او بخیل دکل جواد مطلقدر. عاجز دکل قادر مطلقدر. [يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ] نصل دیلرسه

اویله انفاق ایدر. ایسترسه دیرر، ایسترسه دیرمز، ایسترسه آز دیرر ایسترسه چوق، ایسترسه حسابله دیرر

ایسترسه حسابسز، ایسترسه سببله دیرر ایسترسه سببسز.» — هم غنی کریم، هم قادر مطلق، هم فاعل مختار

هم رزاق علی الاطلاقدر. نه دیرمکه مجبوردر، نه دیرمه‌مکه، نه دیرمکله غناسی توکنیر، نه دیرمکله بخلی لازم کلیر.

نه قدرتنی تحدید ایده‌جك بر قدرت واردر، نه ده اراده‌سنی منع ایده‌جك بر قانون. قدرتی تقیید ایدن قیدلر،

اراده‌لری تضییق ایدن قانونلر الله اوزرینه دکل، انجق وانجق مخلوقات اوزرینه حاکمدر. اونلرك حدودندن

چیقمایه یول بوله‌میه‌جك اولانلر خالق دکل مخلوق اولانلردر. «یرزق من یشاء بغیر حساب» ، «یبسط الرزق

لمن یشاء ویقدر» ، «ولو بسط الله الرزق لعباده لبغوا فی الارض ولکن ینزل بقدر یشاء» ، «قل اللهم مالك

الملك تؤتی الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بیدك الخیر انك علی كل شیء قدیر •

تولج اللیل فی النهار وتولج النهار فی اللیل وتخرج الحی من المیت وتخرج المیت من الحی وترزق من تشاء بغیر حساب»

«ومن یتق الله یجعل له مخرجا ویرزقه من حیث لا یحتسب» ، «ان الله هو الرزاق ذو القوة المتین».

تنبیه — آنفاً اشارت ایتدیکمز وجهله لسانمزده «فلانك الی آچیقدر» دینیلدیکی زمان معلومدر که

بو تعبیرلرده ال کلمه‌سنك مقصود اولارق بر معناسی قصد ایدلمز. و«الی آچیقدر» ترکیبی هیئت مجموعه‌سیله کرم کبی «سخی» معناسنه

مجاز . دها طوغروسی کنایه‌در . معنای حقیقی ممکن اولمقله برابر دوشونولن ، صخی جوانمرد اولان کیمسه‌نك احسانده
داعما صره سنده دائما الی اوزانوب آچیقده وهرکس اوڭه ال آچیقی اولمق کبی اساس استعمال سبب اولان بر لازم
کیمسه‌نك خاطرینه کلمز . حتی او درجه‌ده که بعضاً معنای حقیقی ممکن بیله اولماز . مثلا ایکی قولی دیبنده کسیلمش
اولان بر کیمسه بیله حد ذاتنده صخی اولورسه اوڭا الی آچیق دینیلیر . ایشته عربجه‌ده «یده مبسوطة» دخی طبقی
بویله‌در . «یداه مبسوطتان» ایسه بونك تأکیدیله بر مبالغه‌سیدر که تثنیه‌سنده محلنده اصلا اثر اولمایوب متمادیاً وصول
درجه و برکیلی اولدیغنی افاده ایدر . و بونده ید کلمه‌سنك مفرد و تثنیه‌سنده بر معنای مخصوص اصلا مقصود
ویا متصور دکلدر . و بونك لسان عربده بر چوق مثاللری واردر . مثلا :

جاد الحمى بسط اليدين بوابل   شكرت نداه تلاعه ووهاده

دینیه شاعر درهلرینك تپه‌لرینك زیاره‌نی مشکور قیلان قوتلی بر یاغموری نورو احسانله ید . «بسط الیدین» تعبیرنی
اصلا ال تصور ایتمیوب محضا بذل نعمت قصد ایتدیکی شبهه‌سزدر . کذلك لبید :

وغداة ريح قد شهدت وقرة   اذ اصبحت بيد الشمال زمامها

دیه صوغوقك یولاری یوریازان الده کوردیکی روزگار صباحی مجرد بر استعارهٔ تمثیلیه ایله یوریازان تأثیری
وصوغوقك شدتی آکلاتمشدر . دیمك که روزگارك ال تصوری ممکن اولمایان شیئه بیله لسانده ال اسنادی
وجهی بر معنای سعه و قصد ایله بر ال اسنادی بك چوقدر . ایشته «بل یداه مبسوطتان» نظم جلیلنده ده
«ینفق کیف یشاء» معناسیله حوود مؤکد ، قدرت بلکه و اراده لازم مقصود اولدیغنده ید حقیقی، غیر حقیقی
هیچ بر معناسی ملحوظ اولمیه‌رق ترکیب مجموعنده بر معنای کنائی مراد ایدلدیکنده تردد محل یوقدر . انجق بونده
یدك معنای معروفی صراحة اولمقدیه «یدالله» اطلاقنك ممنوع اولمایوب جائز و مشروع اولدیغی آکلاشیلیر .
فی الواقع الله‌ه ید اسناد ایدن بر چوق آیات و احادیث واردر که بونلرك بعضیسی عددیاده اولمقدیه «یدالله
فوق ایدیهم» آیتی و «یدالله مع الجماعة» حدیثی کبی مطلقدر . بو آیت ، کذلك «مامنعك ان تسجد لما خلقت
بیدی» آیتی . و «کلتا یدیه یمین» حدیثی کبی بعضیسنده ایکی ید ذکر اولنمشدر . بعضیسنده ده جمع وارد
اولمشدر . «انا خلقنا لهم مما عملت ایدینا انعاما» کبی . بونلردن ایسه بر عقائد مسئله‌سی حاصل اولمشدر . سلف دیمشلردرکه

«قرآنده اللهه يد اسناد ايدلسه اولديغى ده « ليس كمثله شئ » موجبنجه يد اللهك بزم بيلديكمز جسم مخصوص اوليه جغى ده عقلاً ونقلاً معلوم بولنديغى جهتله بز اللهك يدى واردر ديه ايمان ايدر وحقيقتنى علم الهى يه تفويض ايدرز ، تفسيرينه فالقيشمايز الخ ....» يعنى متشابهاتدن طانيمشلر ده « ومايعلم تأويله الا الله » ديمشلردر . فقط صوكره دن بعضلرى مجسمه ظهور ايتديكى جهتله متكلميه بونلرى محكمات توفيقاً هر برنده مقامنه مناسب بر معنى ايله تأويل وايضاحى تجويز ايلمشلردر . لغت عربيه ده « يد » كلمه سى وجوه مختلفه اوزره استعمال اولنه كلمشدر :

١ — معلوم اولان عضو مخصوصك اسميدر كه اله بيلكله ده قولتوغه قدر اطلاق ايديلير .

٢ — نعمت معناسنه دركه جمعنده ايادى قوللانيلير . « كثرت ايادى فلان عندى » ، « لفلان عندى يد اشكره عليها » دينير . لسانمزده ده بو معنى ايله متعارف دكلدر . فقط « افندم الكزك آلتنده ياشايايم » ديديكى زمانده نعمتكز وعنايتكز سايه سنده ديمك اولور .

٣ — قوت وقدرت معناسنه در . نته كيم « اولى الايدى والابصار » ذوى القوى والعقول ديه تفسير ايلمشلر . سيبويهك نقل ايتديكى اوزره عربلر « لا يدا لك بهذا » ديرلركه مقصدلرى كال قدرتى نفيدر . يعنى سنك بوكا ايلك قدرتك يوقدر » ديمكدر . لسانمزده ده بو معنى چوق متعارفدر . مثلا « ال الدن اوستوندر ، عرشه وارنجه يه قدر » دينيركه « قدرت قدرتدن اوستوندر ، انجق اللهك قدرتك اوستونده هيچ بر قدرت يوقدر » ديمكدر . كذلك « فلانك بونده الى وار ياخود يارمغى وار » ديديكى زمانده تأثيرى صنع ودخلى وار ديمكدركه بو ده قدرت معناسنه متفرعدر . بو جهتدن اولمه لى اوزره لسانمزده « ال » آلت وواسطه اجرائيه معناسنه ده قوللانيلير . « بو ايشه فلانك الى فلاندر ، فلان فلانك الى آياغيدر » ديديكى زمانده بو معنى قصد ايديلير . بو استعمال عربجه ده ده بويله دكلدر .

٤ — ملك معناسنه در . « شو اراضى فلانك يدنده در » دينيركه تحت ملكنده ويا تصرفنده در ديمك اولور . نته كيم « الذى بيده عقدة النكاح » ديمك نكاح عقد ايتمك صلاحيتنه مالك اولان ديمكدر .

٥ — شدت عنايت واختصاص معناسنه دركه « بونى الىمله يابدم » ديمك كندم يابدم ديمك اولديغى كبى اعتنا ايتدم ، پك خصوصى صورتده اهميت ويردم بناءً عليه بنجه بيوك بر قيمتى واردر ، ديمك ده اولور .

آدم حقنده «خلقت بیدی» بیورلمسی بو وجهله بر شرف خصوصی بیاندر.

ایشته الله تعالی یه نسبت اولنان یدده اولکی معنادن باشقه هپسی قابل ملاحظه‌در. ابو الحسن الاشعری
رحمه الله علیه بعض اقوالنده دیمشدر که «ید الله ذاته قائم بر صفتدر که قدرتدن باشقه‌در و اصطفا ایله
تکوینه بونک شانیدر.» اه. فقط اشعرینک تکوین صفتنی قدرت صفتنه ارجاع ایتدیکنه نظراً بویله
دیمسی یدک مطلقا قدرت دکل بر قدرت خاصه در معناسنه تلقی ایدیله بیلیر. اکثر علماده الله تعالی حقنده ید،
قدرتدن و یا نعمتدن عبارت اولدیغنه قائل اولمشلردر. لکن «بل یداه مبسوطتان» ده بو مباحثک جریانینه
هیچ ده لزوم یوقدر. زیرا بو، یهودک کنایه سنه کنایه ایله بر رد معروف بر جواب اولدیغی جهتله بونک
بیلیمیه حمل اولنان متشابهاتدن اولمادیغی و بناء علیه بوراده‌کی یدده بو معنالردن هیچ بری ملاحظه اولنمیه‌رق
جود و قدرتک طولوغیله طولوغیه ترکیبده معنای کنائی اولمق اوزره آکلاشلدیغی اونوتولمامیلیدر. و بوندن
طولایی بوراده «الله‌ک ایکی قدرتی نه دیمکدر؟» دییه بر سؤاله ده محل یوقدر. زیرا تثنیه بالاده اخطار
اولوندیغی اوزره معنای ترکیبه نظراً محضا مبالغه و تأکید ایچوندر. ثانیاً «کلتا یدیه یمین» حدیثنده اولدیغی
کبی بوراده ده یدک کنایه‌دن قطع نظرله بر معناسنی ملاحظه ایتمک لازم کلیرسه ایکی یدک بری بسط،
بری ده قبض اولمق اوزره قدرت الهیه‌نک جمال و جلال حیثیتلرینی آکلاتمه‌سی اقتضا ایدر. نه کیم اثر جلالی
کوسترمک اوزره بیورلیور که:

[وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا]

والحاصل ربکدن سکا ایندیریلن بو آیات قرآنیه او یهودیلردن بر چوغنک طغیانی و کفرینی آرتیره‌جقدر. —
بعدما بونلر قاموغنده دها ایلری کیده‌جکلردر. زیرا لعنته کسب استحقاق ایتمش اولانلر «لم یرد الله ان یطهر
قلوبهم» حکمنه محکوم اولمش ظالملردر. قرآنک هدایت نفعی ایسه متقید، مؤمنلر ایچوندر. «هدی للمتقین»
«یضل به کثیرا و یهدی به کثیرا»، «وننزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة للمؤمنین ولا یزید الظالمین الا خسارا».
فقط بونلرک کفر و طغیانلرندن اندیشه‌یه ده محل یوقدر. چونکه [وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ اِلَى
يَوْمِ الْقِيٰمَةِ] در. بونلر ایچون [كُلَّمَا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللّٰهُ] در. — بناء علیه

بونلر هیچ بر زمانده حقیقی بر قوت و عزت بوله‌مازلر . [وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا] یر یوزنده
دائما فساده چالیشیر طوررلر . [وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ] الله ایسه مفسدلری سومز . ساعی بالفسا
اولانلرك جزاسنی ویرر . ده و برلرك ایچونده بر ذره‌سی بائغ دکلدر . اونلری تعییب ، تفضیح ، تعذیب ایدر ده ایدر .
بونلرله برابر یه رحمتده باقی دکلدر . بونك ایچونده [وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا الخ]
اهل کتاب فساده سعی ایتمکدن توبه‌کار اولوب ایمان و اتقاء ایتسه‌لر فساددن چکینوب ده رحمت طالب اولسه‌لردی
— بونده کوتولکلری ایسه دکلده کبی طرفمزدن محو ایدردك . اونلری نعمت ایله جنتلرینه قویار ، مسعود ایدردك .
[وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ] بونلر ایمان ایدوب تورات و انجیلی [وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ
مِنْ رَبِّهِمْ] ده‌بر بونلرده کندیلرینه انزال ایدیلن دیکر کتابلری و آیاتی اقامه ایتسه‌لر ، یعنی هر درلو تحریفدن آزاده
اوله‌رق کوزلرینك اوکنه دیکوب هیچ بر نقطه‌سنی اونوتمقسزین بونلرك مقتضاسیله یعنی عهود الهیه‌یی ایفا ایتسه‌لر
و بو صورتله متقی اولسه‌لردی که او زمانده رسالت محمدیه‌یه ایمان ایتمش بولنه‌جقلردی . بو تقدیرده [لَأَكَلُوا
مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ] هم اوستلرندن هم آیاقلرینك آلتندن ییه‌جکلر ، هر طرفدن
نعمت الهیه‌یه مستغرق اوله‌جقلر ده ده مستغنی ایچنده قالوب بخل و امساك در دیه «یدالله مغلوله» دییه‌جك
لعنت و غضبه مستحق اولمیه‌جقلر ، هم آخرت و هم دنیا سعادتنه ایره‌جکلردی . » — بورده تورات و انجیلدن ماعدا
«وما انزل الیهم من ربهم» دن مراد ، سائر انبیایه نازل اولان کتاب شعیا ، کتاب حبقوق ، کتاب دانیال کبی بعثت محمدیه‌یی
تبشیر ایتمش بولنان کتابلر و قرآنده بو آیتلر کبی اهل کتابه خطاباً انزال بیوریلان آیاتدر . «لاكلوا من فوقهم
ومن تحت ارجلهم» متعدد معنالره محتملدر . اولا ، یالکز آلت اوست دکل ، هر جهتله بوللقه کنایه‌درکه
هیچ بر جهتده یوقسوللق کورمیه‌جك ، باشدن آیاغه نعمته مستغرق اوله‌رق متمادیاً متنعم اوله‌جقلردی دیمك اولور .
ثانیاً ، یوقاریدن دیمك ، یاغمور و سائره کبی واردات سماویه‌دن استفاده ایتمك ، آیاقلرینك آلتندن دیمك ، محصولات ارضیه‌دن
انتفاع ایتمکدر . ثالثاً ، یوقاریدن دیمك اغاجلرك میوه‌لرینه ، آشاغیدن دیمك ده مزروعاته اشارت اولابیلیر .
رابعاً ، یوقاریدن دیمك ، بلاکسب احسان اولنان مواهب ربانیه ، آیاقلرینك آلتندن دیمك ده سعی و عمل ایله قازانیله‌جق
نعمتلری افاده ایدر . خامساً ، ما فوقدن دیمك دولتك استحصال و توزیع ایدیکی منافع عامه ، ما تحتدن دیمك ده

نشئت شخصی ایله اولانه استحصالات فردیه‌یه دلالت ایده بیلیر. سادساً «اوفوا بالعقود» امرینی ایفاده «واتممت علیکم نعمتی» خطابی و «اذکروا نعمة الله علیکم» تذکرینه مخاطب اولان مسلمانلرک او زمانده حضورده تورات و الرده نائل اولدقلری سعادت حاله اشارتله بو سعادتدن محروم قالانلرک غبطه‌لرینی تحریک معناسی ملحوظدر. سابعاً، بونلر دنیاده باشقه آخرتده‌کی جنات نعیمک فوز نعمتی ده بر تصوردر.

لکن بونلر بو یولده ایمان و اتقا ایله بونلری اقامه ایتمه‌دیلر [مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ] ایچلرنده مقتصد یعنی معتدل بر امت، بر طائفه وار. فقط آز. حالبوکه [وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ] چوغی — بالاده گوردیککز وجهله — [سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ] نه فنا شیلر، نه چیرکین عمللر یاپیورلر!... — بازیلری تورات هیأت عمومیه‌سنه اقلیتک جلب ایده بیلدیکی سعادتی اکثریتک جلب ایتدیکی فلاکت افنا ایدیور. «واتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة» ظاهر اولیور. عمومنه بسط‌ینه فتنه وقوع بولیور. « — او حالده بو اقلیت او اکثریته هر وجهله قطع علاقه ایتملیدیرلرکه بو اشتراکدن قورتولمش اولسونلر. حاصلی الهی بر رحمت ده آچیقدر، بر غضبی ده. دینیه احکام رحمت و غضب باشقه هیچ بر قید مجبوریت اولمقزینه محضا الهی اراده سبحانیه و بونلره محکوم اولان الله دکل، قوللردر. بونکله برابر قوللر ده طبیعه مختاردر. بازیلری قوللر بونک هانکیسی ایسته و هانکیسنک یولنه قوشارسه اوکا واصل اولور. بر رحمته قوشانه اونی دائماً آچیق، دیریدیکی کبی رحمت صاچیور. بر غضبه قوشانه ده اونک دائماً آچیق دیردیکی کبی غضب صاچیور بولور. ایکیسی ده صاغ ایکیسی ده قویدر.

اقتصاد، لغتده «عملده اعتدال» دیمکدر که قصددن مأخوذدر. چونکه مطلوبی اولی طاتیادر کیمسه اونی هیچ اگیلوب بوکولمه‌دن استقامت اوزره قصد ایدر. مقصودینک موضع و موقعنی بیلمه‌یه‌ن ایسه تحیر ایچینده قالیر. افراط ویا تفریط ایله گاه صاغه گاه صوله بوجالار، چابالار طورور. ایشته بو سببله اقتصاد، مقصده یوردی اولان عمل دیمک اولمشدر. امور مالیه‌ده‌کی اقتصادک ده اساسی بودر. بورداکی امت مقتصده حقنده مفسرین ایکی قول نقل ایدیورلر. برینه گوره مراد، یهودیلردن عبدالله بن سلام، نصارادن نجاشی کبی اهل کتاب میاننده رسول اللهه ایمان ایدنلردر. دیگرینه گوره ده «ومن اهل الكتاب من ان تامنه بقنطار يؤده اليك» مدلولی اوزره اهل کتاب ایچینده کندی دینلرنده عدل و مستقیم اولانلر، و رسول اللهه ایمان ایتمه‌سه اولمقله برابر شدتلی عناد و غلظتی

بولونیوب معتدل و بی‌طرف بولنانلر ده واردر که اونلر ده بر کیله ده مظهر اولورلر . بزجه ظاهر اولان ایکنجیسیدر .
زیرا اونلره گوره «منهم» کوزه‌نیقله مجازه محمول اولمسی لازم گله‌جکدر .

شیمدی [يَآ اَيُّهَا الرَّسُولُ] ای اهل کتابک کتابلرنده تبشیر اولنمش اولان و اونلرک ایمان
ایتملری لازم گلن رسول محمد ! سن اونلرک بو مقصدلرندن آزلغنه ویا مقصدلری چوق خلقنه باقمه و اونلرک اکثریتی فاسق
وبغضنه‌لک سکا ضرر یاپابیله‌جکلرندن قورقمه‌ده [بَلِّغْ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ] ربکدن سکا انزال اولنانی
— احکامنی — هپسنی تبلیغ ایت .» — روایت اولونیور که رسول الله صلی الله علیه وسلم بر حدیث شریفنده شویله بیوریور :
الله تعالی بنی رسالتیله بعث بیوردی . بن اونک ایچین صیقلدم و گوردم که ناس بنی تکذیب ایدیورلر . یهود ، نصاری ،
قریش تخویف ایلیورلر . و فقط الله رسالتمی تماماً تبلیغ ایتمزسه‌ک سنی تعذیب ایدرم دیدی ، خوفم ده بالکلیه
زائل اولدی .» . [وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ] اگر بونی یاپمازسه‌ک یعنی سکا تبلیغ ایدلمک ایچون
ایندیریلن منزلاتی تبلیغ ایتمزسه‌ک الهک رسالتنی ، ایلچیلکنی ایفا ایتمه‌مش اولورسک .» — نافع قرائتنده
«رسالاته» اوقونمسنه گوره — الهک رسالتلرینی تماماً ایفا ایتمه‌مش ، وظیفه‌کی یاپمامش اولورسک .
[وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ] الله ایسه سنی ناسدن تماماً محافظه ایده‌جک . زیرا [اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ] محققکه الله کافرلر گروهنی مقصدلرینه موفق ایتمیه‌جک . سکا قارشی هرهانکی بر سوء قصده
یول ویرمیه‌جکدر . سکا ضرر ویرمک ، سوء قصد یاپمق فاللغه چیقه‌جق اولانلر هر حالده کافرلر دن اوله‌جقلرنده شبهه
یوقدر . بناءً علیه الله سنی هر حالده ناسدن صیانت و محافظه ایدر . فقط هیچ بر کیمسه‌یی الهک عذابندن صیانت
ایده‌جک بر محافظ یوقدر . اونک ایچین وظیفهٔ رسالتکی تماماً ایفا ایت و هیچ کیمسه‌دن پروا ایتمه‌رک [قُلْ]
دی که [يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ] ای اهل کتاب ، سز هیچ بر شی اوزرنده دکلسکز . یعنی دیانتکز
یوقدر ، دینه نامی ویردیککز ، کندیکز ایچون هیچ بر شی دکلدر . [حَتّٰى تُقِيمُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَآ
اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ] تاکه توراتی و انجیلی و ربکزدن سزه انزال اولنانلرک هپسنی که قرآن ده
بو آره‌ده بولنیور — اقامه ایده‌سکز ، بونلره حقیله رعایت ایده‌سکز . معنالری بوزولمه‌دن تصدیقنه گیده‌رک
مجموعنک حاصلنه گوره الهک عهود و عقودینی طانیوب ایفا ایده‌سکز ، ایشته او زمان بر شی اوزرنده بولنمش

بر دینه صاحب اولمش اولورسکز . یوقسه بوکا اویمدقجه دینسزلکده، بوللرلغده یا بشقه هیچ بر شی دکلسکز . بلکه !
بونی هیچ صایمیانلر سوزیله [وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا
وَكُفْرًا] دیمک ما فیه اسمه اول کز ربکدن سکا انزال اولنانك وحی اولدیغنده هیچ شبهه بولونمیانله برابر ده اونلرك
چوغنده — از جمله علما و رؤسالرینك — طغیانلرینی وکفرلرینی آرتیره جقدر . فقط بونلره طولایی [فَلَا تَأْسَ
عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ] شو ذکر کردلهنه قارشی غم یمه — و بو تبلیغ جمله ایچلرنده بر اقلیت ده اولسه حقی
طانیمه قابلیتنده بولنانلر است مقصده یه سعید اوله بیلیر . زیرا :
[إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا] شوزده شبهه یوقدرکه مع العموم ایمان ایدنلر ، یعنی مسلمانلق دینی داخل اولمش اولانلر
ظاهراً ایمان ایتمش اولانلر ، مسلمانلق نامی طاشیانلر [وَالَّذِينَ هَادُوا] یهودی اولانلر [وَالصَّابِئُونَ]
کذلك صابئلر [وَالنَّصَارَى] نصرانیلر ، بونلرك بریندن [مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَعَمِلَ صَالِحًا] هرکیم الله و آخرت کوننه حقیقةً ایمان ایدوب ایماننك مقتضاسنه یاراشیر عمل صالح یاپارسه
[فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ] بونلره نه بر قورقو واردر نه ده بونلر محزون اولورلر ." —
کورولیورکه بر نظیری سورهٔ بقره ده کچن بو آیتده اولا ایمان ایدنلر ویهودیلر ، نصاری وصابئیلر دییه دورت
صنف ذکر ایدلمش وبو صورتله یهود ، نصاری ، صابئیلر مؤمنلره مقابل وبنا علیه غیر مؤمن اوله رق کوسترلمش
وصوکره الله و آخرته ایمان ایدوب عمل صالح یاپانلرك خوف وحزندن قطعیاً آزاده اوله جقلری ده تبشیر ایدلمشدر .
بونده ایسه بو وعد وتبشیرك بو درت صنفدن یالکز مؤمنلره مخصوص اولدیغی ویهود ، نصاری ، صابئیلرك بو وعدك
بو تبشیرده خارج بولندقلری ، دیمک ما فیه بونلر ده ایمان ایدرلرسه مؤمنلر صنفنه داخل اولوب عینی وعد وتبشیر ایله
بختیار اوله جقلری وبنا علیه بونلرك ده مأیوس اولمیوب همان توبه ایله اوله رق ایمانه و عمل صالحه مبادرت ایلملری لزومی
آکلاشیلمقده در . زیرا مؤمنلر وغیر مؤمنلر هرکیم مؤمن ایسه بختیاردر . دینلنجه بو بختیارلق مؤمنلره قصر
اولنمش و غیر مؤمنلر استثنا ایدلمش اولور . و مؤمنلر وغیر مؤمنلر هرکیم مؤمن اولورایسه بختیار اولور دینلدیکی زمان
غیر مؤمنلر ایمانه تکلیف ایدلمش و بو شرط ایله اونلره ده بختیارلق وعد اولنمش اولور . ایشته بو آیتك غایت صریح
و آشکار اولان معناسی و باشقه لری بودر . و بونك ایچوندرکه بالاده اولدیغی کبی بونی صوکره کی آیتده ده بو وجه

صنفك نفرلرده و حقايقت ايمانيه لرى تفصيل اولنمشدر. بونه باشقه مؤمنلر اولا يهود و نصارى و صابئيه
ايله برلشقده ذكر ديمج اولنوب ده صوكره ده هپسنه بر «من آمن بالله الخ» ديه برقضيهٔ شرطيه ايله حكم اولنمسنده
دكر نكته لر ده واردر: اولا: مؤمنلرده دخى كوستريبوركه آخرنده خوف، حزن، فلاح قطعى يالكز
ايمان ظاهرى ايله حاصل اولماز. مسلمانجه ظاهرا مؤمنه كورونمكدن عبارت دكلدر. ظاهرى مسلمانلقك يهود،
نصارى و صابئيه ده بيوك برفرقى يوقدر. خوف، حزن، فلاح قطعى ظاهر و باطنده مؤكد و مصدق بر ايمان حقيقى
ولونكار ايله عمل صالحه متوقفدر. ايمان حقيقى اولماديه عمل صالح دنيا ايچون مفيد اولسه بيله آخرت ايچون مفيد اولماز.
صوكره عمل صالح اولماديه ساده جه ايمان حقيقى تكده ايسه ده كامل اولماز. عذاب ابديه تخليص ايتسه بيله على الاطلاقه
خوف و حزندن تخليص ايتمز. چونكه عصاة مؤمنينه ده عذاب واردر. ولائق محتملدر. بناءعليه دينك بشارت قطعيه سى
ايمان حقيقى ايله عمل صالحك اجتماعيدر. ايمان حقيقينك ركنى اولا الله و آخرت مسئوليته حقيقة دينيه موجودينه
جدا ايمان ايتمكدر. و يوقاريده ده بر اكلاتديغى اوزره الله حقيقةً ايناننده ده او تعالانك ذات و صفاتى
و اول و آخر انزال و ارسال بيورديغى هر شيئه، هر حقه، هر حكمه ارسال و انزال ايتديكى وجهله ايناننقلق تكده اولوركه
بو تنزيلات زمان زمانه تزايد و انكشاف ايدر. و الله جداً ايناننه هپسنه اينانير. آخرت ايمانيه صوكنده مسئوليته،
ايمان و عمل ايدوب ايتمديكنه كوره ثواب و عقابه، ركوكه مطلوب ايمان و عمل ايدنلر ايچون بيكلرك حسابى كورولوب مكافات
و مجازاتى ديريدكنه جداً اينانمقدر. ايشته كرك سورهٔ بقره نك باشنده «والذين يؤمنون بما انزل اليك
وما انزل من قبلك وبالآخرة هم يوقنون» و سورهٔ نساده «ومن يكفر بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم
الآخر فقد ضل ضلالا بعيدا» بيورلمشدر. عمل صالحه كلنجه: بوده الله و آخرت ايمانك مقتضاسنه كوره و اللهك
انزال و ارسال بيورديغى دلائل و احكام و اخبار و انشايه توفيقاً كمال اخلاص و حسن نيت الله ايچون اولديغى كوزل
عمللر ياپمقدر. بونك ايچوندركه بونلر اولكى آيتده «يا اهل الكتاب لستم على شيء حتى تقيموا التورية والانجيل
وما انزل اليكم من ربكم» بيورلمسه دياكز تورات و انجيلك اقامه سى بيله بو باره ده كافى اولماديغى ديه بو تنزيلاتك
اقامه سى مطلوب بولنديغى آكلاتلمشدر. بناءعليه «من آمن بالله واليوم الآخر وعمل صالحا فلا خوف عليهم ولا هم
يحزنون» مضمونك حاصلى «بلى من اسلم وجهه لله وهو محسن فله اجره عند ربه ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون»

مضموننك عينيدر . ونته كيم سورهٔ بقره آيتى بو معنى ايله ختم ايلمشدر .

ثانياً ، كوستريليور كه احكام الٰهيه ده دنيوى واخروى ايكى حيثيت دوبرده برى ظاهرى وسياسى برى ده حقيقى وتام معناسيله دينى ايكى نقطه واردر كه بريسى «ان الذين امنوا» بريسى ده «من آمن بالله» ايله اشارت قيلنمشدر . ظاهرى وسياسى نقطهٔ نظردن حكم اسلام آلتنده مسلم وغير مسلم اجتماع ايدرلر . بو جهتله ظاهرى مؤمنلردن يهود ، نصارى ، صابئين آرهسنده بيوك بر فرقى يوقدر . سياست اسلاميه ده هر برى منسوب اولدقلرى ديانتلريله طانينير ، حريت دينيه لرينه رعايت ايديلير . اداره ده موجوديت مخصوصه لرى كوزه تيلير . اسلامه جبر اولنماز . عقيده لرينه قاريشلماز ، كندى ديانتلريله الزام اولنورلر . ديانت نقطهٔ نظرندن هر برى عقيده لرينه كوره اهل تورات توراته ، اهل انجيل انجيله ، اونلرده اعتقادلرينه براقيلير . مسلمانلر ده مسلمانلغه سوق ايديلير . احكام ومعاملات دنيويه نقطهٔ نظرندن ايسه هپسى «لهم ما لنا وعليهم ما علينا» مدلولى اوزره حقوق ووظائفده مساوى وعينى قانون اساسى يه تابع طوتولور . بو جهتله وظيفه سنه رعايت ايدن بر غير مؤمن بر مؤمن كبى دنيا اوزرنده دها زياده بر حظ دنيوى آلابيلير . بناء عليه اسلامك وعد ايتديكى سعادت مطلقه يالكز بو جهتده دكل ، آخرت وعاقبت اعتباريله در . چونكه صوكنده كنديكى تماماً قورتاره جق حقوق وحظنده قورتولاجق اولانلر ظاهر وباطنى ايله كامل حقيقى مؤمن ومسلمان اولانلردر . واشته ظاهره نظراً مساوات ، حقيقت وعاقبته نظراً تفاوت افاده ايدن بو نقطه حكم اسلام آلتنده بولنان يهود ، نصارى وصابئينه ديانه مسلمانلر برابر مساوات ، عدالت حريت دينيه يه بر تبشيرى ، ظاهرى مسلمانلره بر انذارى وحقيقى مسلمانلره ده بر تبشير مطلقى محتويدر . و بناء عليه آيتك برنجى قسمى شريعت اسلاميه نك احكام دنيويه سنى تلخيص ايدن سياسى واجتماعى بر حيثيتى ، ايكنجى «من آمن الخ ...» قسمى ده تام معناسيله حكم دينى يى احكام ايدن مطلقه بر حيثيتى اراءه ايتمكده ، واو سياستك بوده حقيقى بر ايمانك اداره ايده جكنى كوسترمكده در . سورهٔ بقره ده دولت اسلاميه نك تمامىٔ تأسيسنده اول «اوفوا بعهدى اوف بعهدكم» امرينه توفيقاً يا پيلان بو وعد وتبشير نه كه ايله دولت اسلاميه نك تقررندن صوكره ايشبو سورهٔ مائده آيتيله «اوفوا بالعقود» امرينه متفرع اولارق قولاً وفعلاً تأكيد وتثبيت اولنمشدر . و بو تأكيد وتقرردن باشقه ايكى آيت بيننده اساس اعتباريله هيچ بر فرق يوقدر . كرچه سورهٔ بقره آيتنده كى «فلهم اجرهم عند ربهم»

فقره‌سی بوراده ذکر ایدیلمامشدر. لکن «لا خوف علیهم ولا هم یحزنون» بونی مستلزم بولندیغندن
اولکنده‌کی تصریحه بنا بوراده ایجاز التباسی آیری بر معنی افاده ایتمز. بر ده اوراده عطف مفرد قبیلندن «والصابئین»
یائله منصوب ونصارادن صوڭره اولدیغی حالده بوراده «والصابئون» کذلك مابعدنده عطف جمله تقدیرنده واو ایله
مرفوع، نصارادن مقدم ذکر اولنمشدر. بوده «کافرین، کافرون» کبی بر اعراب فرقندن عبارتدر که کلمه‌نڭ اساس
معناسنده بر فرقی مقتضی دکلدر. بنا علیه صابئین نه ایسه صابئون ده اودر. ایکیسی ده صابئلر دیمکدر. بونده
نهایت صابئلرڭ یهود ونصاری آراسنده متلون بر حالده بولنمقلغنه ویا نصاریده ده بر نوع صابئلك بولندیغنه
بر ایما اولابیلیر. فقط بوندن طولایی بو ایکی مجموعڭ ویا آیتڭ معنالرنده وحکملرنده بر فرق ده لازم کلمز.

بو تفصیل واخطاره سبب شودر:

قرآنڭ فرانسزجه ترجمه‌سنده فازیمیرسکی بو اعراب فرقی یرینه بر نسبت فرقی اقامه ایدرك سورهٔ بقره آیتنده‌کی
«الصابئین» جمعنی «صابئیلر = des sabeites» دیه واشبو مائده آیتنده‌کی «الصابئون» جمعنی ده
«صابئلر = les sabéens» دیه ترجمه ایدرك ایکی آیری فرقه کبی افاده ایتمش وصوڭره حاشیه‌سنده «صابئلر
متعصب خرستیاندر که بونلری نجومه طاپانلر وبناء علیه مشرك اولان صابئیلر ایله قاریشدیرمامق ایجاب ایدر» دیه بر ده
اخطار ایتمشدر. ترجمه ایدنه کوره صابئین وجمله صابئیه نامی آلتنده بری اهل کتاب، بری مشرك ایکی صنف بولندیغی
دخی ذکر ایدلمش اولدیغنه کوره بو اخطارڭ اساسسز دکل ایسه ده بونلرده صابئینی صابئوندن باشقه کوسترمك
وآیتلرده هر بری بر نه تخصیص ایدرك تفریق وترجمه ایتمك دوغری دکلدر. اولکنده‌کی یهود ونصاری ایله
اشبوده‌کی یهود ونصارا ده فرق اولمدیغی کبی صابئین ایله صابئون ده بویله‌در. نکاح، ذبیحه
مسائلی کبی احکام فرعیه‌یه نظراً اهل کتاب ومشرك تفریقنڭ بر حکمی، بر فائده‌سی اوله‌بیلیرسه ده اصل ایمانه دعوت
ایدن وشرائط ایمانی تعلیم بویله بوکبی آیتلرده بو فرقڭ وبو اخطارڭ حکمی یوقدر. چونکه اهل کتاب اولانلر
ایمان ایله نجاتی قبول ایده‌جك ده مشرکلر ایمان ایدرسه رد اولنه‌جق دکلدر. زیرا «هر کیم الله‌ه وآخرته حقیقةً
ایمان ایدر وصلاح ایشلرسه اونلره خوف وحزن یوقدر» جمله‌ٔ حکمیه‌سی اوله بر تعمیمدر که ذکر اولنان درت
صنفدن خارج اولمیانلره ده تصور اولنه‌بیله‌جك دینی دینسز، مجوس، زندیقه وسائره هر هانکی بر صنف وهر هانکی

بر فردك ايمانه ايله كلري وعمل صالح ياپديغي تقديرده جنته كيرمكده داخل اوله‌جقلرى بيان ايتمشدر. بو آيتى تفسير ايدن كور
بستونه اساسسز اولماديغى كبى ايكى مسلك ينه بر حكمده برلشمه اولمق اعتباريله ايكى آيت بربرينه تعارض ايده‌جك
قاعده‌ده بر خطا ده يوقدر. تفسيرات كرايته مستقلاً ديربري تأكيد و تقرير اولمقده‌در. انكليزجه‌ده اولان
بر معنالى ايكى آيت مجموعنده مشتركاً ويا تأكيد آكلاتمق ايسته‌مشدر. «زيد اوقورسه مسعود اولور، عمرو اوقورسه
مسعود اولور.» ديمكله «زيد و عمرو اوقورسه مسعود اولورلر.» اوت زيد و عمر اوقورسه مسعود اولورلر» ديمك
آراسنده بر تعارض بولنماديغى كبى حكمده بر فرق ده يوقدر. فقط بر تأكيد بولنى لفظ سوء استعمال ايتمشدر.

فرانسزجه «قرآنه آناليز — تحليل ايدلمش قرآن» نامنده بر اثر واردر كه بونده فرانسز قرننده
قرآنك فرانسزجه‌يه اسكى ترجمه‌سى اساس اتخاذ ايديلرك سوره‌لر، آيتلر مختلف و متعدد موضوعلره گوره تحليل و تقسيم
اولنوب بر جدولده و آلتلرينه آراديره شرق فرقلرنده بر طاقم نوطلرده قونولمش و مقدمه‌سنده بو كتابى
ترتيبه مقصد مسلمانلر اوزرينه مأمور اوله‌جق فرانسزلره مسلمانلرك كتابلرينى فرانسزجه بيلديرمك ايچون قرآنك متن جامعى
اوكرتمك و بالخاصه جزائر مسلمانلرى اوزرنده فرانسز سياسته بر خدمت ايتمك اولديغى ده تصريح قيلنمشدر.
بو اثرده بو ايكى آيت «تولرانس» يعنى مسامحه موضوعى آلتنده جمع ايدلمش و زيرينه شويله بر حاشيه علاوه اولنارق
دينلمشدر كه:

«اسكى مسلمان مجتهدلرى بو سوره بقره آيتنك بشنجى سوره اولان مائده آيتى ايله نسخ ايدلمش اولمسنى
ايسته‌يورلر. بو ايسه مذهب تعصبى هر قياسك خارجنه چيقاريور. ادرسى — يعنى سوره بقره آيتى — كبى
ديگر آيتلرده مسامحه طرفنده خصوصنده دها يوكسك بر روح ايله اثبات ايديورلركه لايق ديگى اولديغى قدر سياسى
بر ذات اولان حضرت محمد قدرك، ازمنه و امكنه و احوالك مقتضياتنه اتباع ايديوردى. اوندن صكره‌كى شرح
و تفصيل ايده‌جك ادعالرينه ايلك مجتهدلر ايسه مؤمنلرك عسكرى منفعتلرينه ترجيح ايدرلر. قرآنك انسانى اولان
دورنه‌لرينى، مبادئ موضوعه‌سنى اونوتديلر. فقط خيالسزلره برى عربلرك هرشيده اكتساب ايتمسى اولديغى تفوقيله
اسلاميتك بوتون محافظ سياسى‌سنى كى عنعنه‌لرى محسوس بر صورتده تشكيل ايتدى. شبهه‌سزكه ديگر امللر يعنى
قانونى ياپانلرى كلاجق بو ايشى اتمام ايده‌جكدر...» بويله ديمه و نهايت «تجدد فرانسزده يكى بر مذهب تشكيله

کیرمشلمشدرکه موجود اولان اساسلی اوچ مذهبه دهااز اورتودوکس اولمیه جقدر. » دیه بر فقره ده علاوه قیلمشدر.

سلطنتی و جبری اجتهادده سورمه ایسه فقط سلطنتی ایچون دکل، یکی قرآن مذهبنه سمارلوه ایمکن ایچون سوره ایمک ایسته یه و اغراضه سیاسیه ایله قاپانیشانه بو سوزلر قرنک اثرلریله مشغول اولان هوسلار و غافل کیمسه‌لر ارزنده یاکلیشه انطباعلر براقسه اولدیغی ایچون بز بوراده تفسیر نقطه نظرندن برآز دها بحثی اوزاتمق مجبوریتنده بولونیورز.

اولا شونی اخطار ایده‌لم که نه اسکی نه یکی، نه مجتهد نه ده غیر مجتهد اسلام علماسی بیاننده بو ایکی آیتدن برینک بر سیله و یا دیکر بر آیتله منسوخ اولمسی ایسته یه و یا تصور ایده بیلجک کیمسه یوقدر. و اولمه احتمالی ده یوقدر. متعدد یرلرده ایضاح ایتدیکمز وجهله بتون ائمه مجتهدین و اول و آخر بتون علمای اسلامیه شونده متفقدرلر که ایمان و اعتقاد مسائلی کبی اصول دینده و اخبارلرده نسخ ممکن و متصور دکلدر. بو نقطه‌ده اسلام و قرآن یابانجیلق ناسخ دکل مصدق، مؤید، مصححدر. اوت نسخ‌ده بر حقیقت، بر قانوندر. نسخی انکار ایتمک، خلقتده‌کی تغیراتی انکار ایتمک و یا عالمده تغیر ایتمز قانونسزلغی ادعا ایتمک کبی بر جهالتدن باشقه برشی دکلدر. نسخی انکار ایتمک ایسته‌ینلر شونی دوشونمه‌لیدرلر که اکر الله تعالانک خلقنده و امرنده بر نسخ قانونی اولماسه ایدی عالمده نه بر تحول، نه ده عقود و تعاملاتده و قوانین موضوعه‌ده بیله البته نسخ و الغا معاملاته اصلا بولونمزدی. فقط شونی ده بیلملیکه نسخک موضوعی، متعلقی انجق اختلاف زمان و مکان و تفاوت احوال و مصالح ایله علاقه‌دار اولان احکام فرعیه اوله بیلیر. ادیان سالفه‌ده و دیانات اسلامیه‌ده منسوخ اولدیغی بیان اولنان احکام ده هپ بو جهتده اولانلردر. بو قسم حقائق ازلیه‌ده و عملی دکل مجرد علمی مطلوب اولان و حقی زمانی بولنان اخبارات سابقه‌ده نسخ اولماز. هر زمانده حق و ثابت اولان اصول دین و ایمانه بتون ادیان منزله‌ده متحد اولمه لازمده محفوظ طوتولور. کرچی جاهلیتنه دکرن شیطنتنه منبعث اولرده تحریف صورتیله کیرمسه اولان عقائد باطله و افکار فاسده ایسه اصولده اولسون، فرعده اولسون دائما رد و ابطال ایدیلیر. موضوع بحثمز اولان ایکی آیت ایسه فرعیاته دکل، ال یوکسک اصول ایمانه‌دندر. «من امن بالله والیوم الاخر و عمل صالحا فلا خوف علیهم ولا یحزنون» دستوری

بر حقیقت ازلیه در. و بونی قبول و تطبیق ایتمیه هیچ بر دین، دین حق دکلدر. محمد علیه السلامک تبلیغ
ایتدیکی بو حقیقت، موسانک ده عیسانک ده، بتون انبیانک ده تبلیغ ایتدکلری بر حقیقتدر. کرک امم سالفه‌ده
و کرک امم لاحقه‌ده حقیقی مؤمنلر بو دستوره منقاد اولانلردر. حقیقةً سلم و عافیتده مسعود اولانلر ده
بونلردر. یهود، نصاری، صابئه بو حقیقته جداً ایمان ایله منقاد اولدقلری و بونی تطبیق ایتدکلری آننده
اعتباراً عین مؤمنه اولمشلردر. ومع العموم منافقلر ده بونلردر. کذلک بو ایمانی اولوب ده تطبیق ایتمیه چالشانلر
دخی خوف و حزنه صورت مطلقه‌ده ازاله قالمیه‌جقلردر. بعد ما ده هر کیم بو حقیقته جداً ایمان ایدر و حکمنه
قدر منقاد اولورسه هیچ شبهه‌سز مؤمن کامل اولور. ماضیده‌کی بوتون سیئاتی سیلینیر، او سعودلر زمره‌سنه
لاحق اولور. بنا علیه الک بیوک اصول ایمانده بولنان بو بیوک حقیقتک نسخی موضوع عنه مع الاطلاق خارجیدر. و بوراده
منسوخیتنه قائل اولانلر و یا آرزو ایدنلر مسلمان تصور اولنه‌مازلر. اسکی یکی بتون علمای اسلام بو نقطه‌ده متفق
بولندقلری حالده فرنگلر «اسکی مسلمان مجتهدلری اولکی آیتک بو آیت ایله نسخ ایدلمش اولدیغنه بولیه» دیورلر
صریح بر یالان و اجنبیه‌لره بر افترادر. و بتون اساسی بو بیوک بر افترا ایله عبارت اولانلر دیکر سوزلرک حقیقتی ده
بونده بللیدر. هم بو افترا عمداً قصد ایله جاهلانه‌در. چونکه نسخ نفی و اثبات ایله متعارض ایکی قانونک
مقدمی مؤخرینه حاکم ویرینه بر باره بیلیدر. بو آیتده ایسه تعداد اولنان صنفلر، ازجمله صابئیه و صابئونه
کرک بر برینک عینی اولسون و کرک قارشیلرینک نظرده ایتدیکی کبی فرقلی بولنسونلر حکمنجه ایکیسنده ده بر برینک
عینی اولانلر «من امن بالله والیوم الاخر وعمل صالحا فلا خوف علیهم ولاهم یحزنون» قضیه‌سندن عبارتدر.
بوراده نسخ ممکنه فرضیه ایدلسه بیله اوزرنده ایکی حکم بولنورکه نسخدن بحث ایدلسه، نه نبی نسخ ایده‌جک
«من امن بالله» یی «من امن بالله» ایله نسخ اولنمسه اولاجقمی؟ بنا علیه بو صورتده بر نسخ افتراسنه قالقیشمق
عینی زمانده بر جهالت اعلانه ایلمکدر. فقط بونی بابا مسلمان مجتهدلری دکل، اونلره هجوم ایتمک ایچون افترادن
باشقه بر چاره بولماینلر دیکی قرآنک مذهبینه دعوت چالیشانلر او فرنگ دقتورلرینک کندیلری اولمشلردر. بو ایسه
سیاست تعصبلرینک قیاسک خارجنه چیقارمقدر. غریبدر صوک زمانلرده‌کی علیه اختلالیه متوجه اولانلرک
اعلانه غرور ایدنلر «من امن بالله والیوم الاخر وعمل صالحا» کبی الهی مبارکی بر چاریله و حقده باشقه بر شیئه دوشوریه

ایدن مسلمان مجتهدلری، «سؤسندن ظفرلریه متابع اولرق انسانی سیاده‌یی اولوزلر» دیه قیاس نفس ایده‌رك غیر انسانی برشی ایله تصور ایتدیلری ده غریب برامردر. سؤسندن ظفرلریه متابع اولمق انسانیتی اولدیغنه ایسه غیر سؤسندن تفوقلریه سعد اولمق ده انسانی برشی اولمیه‌جقدر.

ثانیاً، حضرت پیغمبرك قولاً وفعلاً احکام ربوبیتی تبلیغ ایدرکن عالمك یوکسك بر درس سیاست تعلیم ایتمش اولدیغی وظروفدن، ازمنه وامکنه واحوالك مقتضیاتنه موافق احکام عملیه‌یی ده تبلیغ واجرا بیوردیغی شبهه‌سزدر. وذاتاً نسخ مسائلی ده بوکبی احکامده‌در. بونده دین اسلامك هر زمانه ومکانه عموم ایچون سیاده ویرن بردین اولمسی اسبابندن بریدر. فقط بوکبی احکام متحول فرعیه‌در. بونلرك باشنده اصول دینیه احکام ثابته واردر. وبونلرك ایکیسی ده قانون حقدر. بوصورتله دین اسلام هم تحفظ هم تحول قانوننی جامعدر. نسخی انکار ایدنلر دینی یالکز بر قانون تحفظ اولمقدن ده سلامتله ایدرلر. وبونك ایچون تحول وانقلاب نقطه‌لرنده دینسز قالیرلر. دین ایله سیاستك اجتماع ایتمه‌جکنی ظن ایدرلر. دینی انکار ایدنلرده قانون تحفظی واحکام ثابته‌یی انکار ایدرلر، هر نقطه‌دن نقطه‌یه نسخ وتحول ایچنده یوررلر وثبات برکوهه دوریا بوله‌مزلر. حالبوکه سوره انعامده کوردیکیمز اوزره جریان عالم دع الخصوصیات ایشته «فمستقر ومستودع» دستوری بوجهیله برطرفده استقرار وتحفظ، برطرفده استیداع وتحول نظاملری ایچنده یوریور. بونلرك برینی تعقیب ثبات ودوام، برده ترقی واصطفا ایله تکامل ناظردر. بونك ایچون قانون تحفظ استثنا ایتمیه‌یه دینه، دینه دکلدر. قانون تحولی انکار ایتمیه‌یه دینه ده کامل وعمومی دکلدر. ودین اسلام هر ایکیسنی جامعدر. وشبهه یوقدرکه تحفظ وثبات اصلدر، وتحول وانقلاب فرعی وصفیدر. ایمانه جعفر، ایمانه واعتقاد ایده‌جکیم، دایماً جعفر مبدأ هر حالده ثابت اولملیدر، مختلف زمانه ومکانده، مختلف شرائط واحوال مختصه‌یه تحولاته کوره اجرا وتطبیق ایده‌جکیم مقیاسلر ده قابل تحول اولملیدر. بناءعلیه شونی اعتراف ایتمك لازم کلیرکه سیاست محمدیه دینده واحکام حقده حاکم دکل، دین واحکام حقه سیاست محمدیه ایله برابر بتون موجودیت محمدیه ده حاکمدر. بونك ایچون حضرت محمد دینی اولدیغی قدر سیاسی دکل، سیاستیله، حیاتیله وبتون موجودیت انسانیتیله امر حقه نصب نفس ایتمش دینی بر ذات، بر رسول الله ایدی. ظروفك مقتضاسنه مطابقه احکام بر حرکت ایتدیکی

زمانده ده او ، ظروف مطلقه دكل اوزرى اوقات اراسنده الله تعالانك اوامر واحكام ثابته سنه اتباع ايديوردىكه
موضوع بحثمز اولان آيتلرك ايچنده ده اينه بو احكام ثابته دينه وبو احوالده عموميتله شئ الله ايمانه وانقياد لزومنى خبر
ويرن «من امن بالله الخ» حكمنده ظروف واحوالك مقتضياتنه اتباع جهتنى اثبات ايده جك هيچ بر دلالت يوقدر.
بالعكس باكلز حقه اتباع ايله تقرار اولنان صنوفه مخالفت واردر . « قرائه آما لبزه » مرتبى بوآيتده بى جيالايوب
قرآنده كى ترتيبنه كوره آلت دادنه ستديكه كوستمسه اولنلردى بككه يوقدر مغالطه يه جرأت ايده مزلردى .
ازجمله بو آيتك اوستنده كى «بلغ ما انزل اليك من ربك وان لم تفعل فما بلغت رسالته والله يعصمك من الناس
ان الله لا يهدى القوم الكافرين • قل يا اهل الكتاب لستم على شئ حتى تقيموا التورية والانجيل وما انزل اليكم
من ربكم وليزيدن كثيرا منهم ما انزل اليك من ربك طغيانا وكفرا فلا تأس على القوم الكافرين»
آيتلرى اوقنه رق اونلره بر حقيقتى اثبات ايدركه بيغمبر بوآيتدن محيطنده كى انسانلرك كثرت مخالفت وطغيانلرينه رغماً آنجق
اللهك امرينه اتباع ومحضا اللهك عصمتنه استناد ايدرك تبليغ ايتمشدر . كرك سوره بقره آيتنك اوستنده كى اوتوز
ذكرك «يا ايها الذين امنوا لا تتخذوا دينكم هزوا ولعبا من الذين اوتوا الكتاب من قبلكم والكفار اولياء»
آيتنده بورايه قدر كلنه دكين هپ احكام اولان آيتلره دقت اولنورسه قرآنك بونلره كوزل جوابلر ويرمسه دينه
واضح ارشادلرده بولنمسه اولديغى كورولور . «لا تلبسوا الحق بالباطل وتكتموا الحق وانتم تعلمون»، «يحرفون الكلم
عن مواضعه»، «هل تنقمون منا الا ان امنا بالله»، «يسارعون فى الاثم والعدوان»، «لولا ينهيهم
الربانيون والاحبار عن قولهم الاثم»، «وليزيدن كثيرا منهم ما انزل اليك من ربك طغيانا وكفرا»
«ويسعون فى الارض فسادا والله لا يحب المفسدين»، «ولبئس ما كانوا يصنعون»، «من امن بالله واليوم
الاخر وعمل صالحا فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون» .

سن حالنده بز بو سطرلرى بعض جهتلر اسلام علميهنه جيالشانه ونقط جيالشانه قرانلره قارشى دكل ، اسلام
ايچوره بحمه جيالشمانه ، اللهى ، بيغمبرى ، دينى ديانتى ، كتابى آوزنى اورتوب وظيفهسنى ياپمايانه ، كندينى
كمسه جهالت وسقوط ايچنده شيطانلره قول اولمه وضعيتنه دوشمه مسلمانه انقاضنه عائد اولديغنى كوسترمك ايچون
يازيورز . آنلاشيلديكه الله تعالى قرآننده ظاهرى مؤمنلر يهود ونصارى ، صابئه كبى سفاهتلريله رسالته تقلد

ایسه دعوت قطعیسی الله داخیلنده حقیقةً ایمان ایدوب عمل صالح ایله حقیقی مؤمنلره تخصیص ایتمشدر. عرب و شرقده دکیشیر، بو قانون دکیشمز. دیمك ایسه مؤمنه کورونمکده دکل مؤمنده شامل اولمقده و بو ایمان ایله چالیشوب صوك ظفری قازانمقده‌در. ایمان و اسلام هیچ بر زمان مغلوب اولماز، برهانی اولدقجه. و فقط نافق و فاسق مؤمنلردر که اونلر مغلوبیت شائبه‌سی سوررلر.

شمدی بو مناقشه‌یه سببیت ویرن صابئین کلمه‌سنه کله‌لم :

الصابئین، الصابئون : قرائتلرك هپسنده همزه ایله، نافع و ابوجعفر قرائتلرنده ده همزه‌سز الصابین، الصابون اوقونور که بو صورتده یا همزه‌نك یایه قلبیله و یاخود حذفیله همزه‌سز اولورلر و «صابی»نك جمعی اولمق اوزره ایکی وجه ملاحظه اولنمشدر.

عربجه همزه ایله «قارئ» وزننده صابئ، مشهور بر دیندن دیکر بر دینه چیقانه دینیلیر. قاموسده دیرکه «صبأ یصبأ صبأ وصبوأ» دیندن باشقه بر دینه چیقدی. «صبأت النجوم» نجوم مطالعندن چیقدی دیمکدر. ابن اثیر ده نهایه‌سنده دیرکه : عربلر دیندن باشقه بر دینه چیقدیغی زمان «صبأ فلان» دینیلیر. قریش، اسلامه داخل اولانلره «صبوا» معناسنده «صبوه» دیر و مسلمانلره صباة دیرلردی که قاضی قضاة کبی صابئك جمعیدر. اهـ. صابی ایسه کچمك، صبابت سوداسیله بر شیئه میل و محبت ایتمك معناسنه «صبو» و «صبوه» دن اسم فاعلدر که هوائی و عاشقه دیمك کبیدر. بوندن باشقه «صابئین» مخففی ده اولور. فخرالدین رازی دیمشدر که «همزه ایله قرائت معنای تفسیره اقربدر. زیرا اهل علم «هو الخارج من دین الی دین آخر» دیمشلردر.» ابو حیانك افاده‌سنه کوره «هو الخارج من دین مشهور الی دین آخر» در. ایشته بو معنی کلمه‌نك تام عربی اولمسنه مناسبدر. تام عربی اولنجه بو مفهومه نظراً صابئین و صابئون «اسلام، یهود و نصاری دینلرندن خارج اولانلر» معناسنه بر تعمیمی افاده ایتمش اولورکه مؤمنلر، یهودیلر، خرستیانلر و سائره دیمك کبیدر.

صوکره صابئه، صابئین، صابئون و یا صابیه، صابون اسکی بر دینه و یا مذهبه مخصوص منسوب بر طائفه‌یه، بر ملته اسم اولورلرده اشتباه ایدیلیر که بو معناجه کلمه‌نك اصلی عربی اولوب اولمدیغی مختلف فیهدر. عربی اولدیغنه کوره ذکر اولنان صابئ و یا صابی معنالرندن برندن مأخوذدر. عربی اولمایوب سریانی کبی دیکر بر لساندن

مأخوذ اولدیغنه گوره ایسه اصلی صابئدر. شیث علیه السلامك ایكنجی اوغلی ویا ادریس علیه السلامك اوغلی اولدیغی ادعا ایدلمشدر. بو اختلافك حاصلنه گوره انكلاشیلیور كه بونلره صابی دیمشلردر. عربده كرك بونلره وكرك شابهلرینه صابئه ویا نجوم پرست معناسنه صابئ ویا صابی اطلاق ایتمشلردر.

بونلر كیملردر؟ وبونلر نصل بر مذهب دیانتده ایدیلر؟ قاموسده: «صابئونه، نوح علیه السلامك دینی اوزره بولندقلری زعم ایدرلر. قبلهلری نصف نهار حدهسنده شمال روزگارینك اسدیكی یردر» دیور. تهذیبده ایسه «صابئونه بر قومدركه دینلری نصاری دینینه بكزر. انجق قبلهلری جنوب روزگارینك اسدیكی یردر. ونوح علیه السلامك دیننده اولدقلرینی سویلرلر. اه». مفسرینك جملهسنك بیاننه گوره بونلر یهود ایله نصاری ویا یهود ایله مجوس ویا نصاری ایله مجوس بیننده بر طائفهدركه هم اهل كتاب دینه بنزهجك مجتهدی ویا حنیفی هم ده مشرك ویا بت پرست دینه بنزهجك مجتهدی ویا حنیفی واردر. دیانتلرینك اصلی، ادریس ویا نوح علیه السلام دینی اولدیغی ده سویلنمسه. اساسنده ملائكه ویا نجومه تعبد ایتدكلری وعبدهء اوثان اولدقلری ده سویلنمشدر. انكلاشیلیور كه صابئیلك اساس اعتباریله منزل اولمسی ملحوظ دكلدر. زمان ایله فلسفی وسیاسی تأثیرات آلتنده بر چوق انحرافات وتحولاته معروض اولارق بت پرستی ویا باطنیلك آلتنه ایتمسه اسكی بر مذهبدر. ولاشك بونلر صابئهء اولی وصابئهء اخیره اولمق اوزره ایكی صنفه ایرلیرلر. بونه گوره آرالرنده كی مشترك ومتمایز جهتلری بولنه بیلهجكدر. تاریخی نقطهء نظردن صابئهء اولی هندده واسكی مصرلیلرده، سریانی وكلدانیلرده آز چوق بر تفاوت ایله جاری اولمسه بر مذهبدر. دیمك فیه بو مذهبی اك زیاده تمثیل ایدنلر سریانی وكلدانیلردر. اسكی یونان ورومالیلرده ده بونلرك بر انعكاسیدر. صابئهء اخیره دخی بنی اسرائیل، ایران، یونان، روما وسائره كبی مختلف جریانلر آلتنده قالمش اولان سریانی وكلدانی انقاضیدركه بقیهلری الجزیره وموصل طرفلرنده كی نبطیلر اولمشدر. عباسیه دورنده یونان آثارینی عربیه یه ترجمه ایدن ثابت ابن قره كبی فیلسوف ومترجم بونلردن ایدی». عیون الانباء فی طبقات الاطباده: «ابو الحسن ثابت ابن قرة الحرانی حرانده اقامت ایدن صابئهدن ایدی. مذهبنه متعلق اولارق رسوم وفروض وسننه دائر، موتانك تكفین ودفننه دائر، صابئیلك اعتقادینه دائر، طهارت ونجاسته دائر رسالهلری واردر. اوغلی سنان ابن ثابت هرمسك نوامیسنی عربیه یه نقل ایتمشدر. ودینلیور كه صابئونك نسبتی «صاب» هدر.

بوده ادریس علیه السلامك اوغلی «طاط» در. الخ... دیه مذکوردر.

شهاب الدین احمد بن فضل الله العمری مسالك الابصارنده [۱] و ابو الفدا، تاریخنده ابو العیسی المغربینك کتابندن نقل ایتدیکنه کوره «امت سریانیه اقدم الامم‌در. و بونلرك کتبلری صابئینه منسوبدر. بونلر دینلرینی شیث و ادریس علیهما السلامدن اخذ ایتدیکلرینی سویلرلر. شیثه عزو ایتدیکلری بر کتابلری واردر. بو صحف شیث درلر. بونده کرم، شجاعت، صدقه، غریبه طرفدارلق کبی مکارم و محاسن اخلاقدن ذکر وار ایسه ده رذائل ذکر اولنوب اجتنابی امر اولنمشدر. صابئینك برطاقم عبادتلری ده واردر. از جمله یدی وقت نمازلری واردرکه بش وقتی مسلمانلرکله توافق ایدر. التنجیسی قوشلق یدنجیسی ده کیجه‌نك تام التنجی ساعتنده‌در. نمازلری نیت ویرده باشقه شیئی قارشدیرمامق اعتباریله مسلمانلرك نمازینه بکزه‌ر. رکوعسز و سجودسز جنازه نمازلری ده واردر. اوتوز ویا یکرمی طقوز کون اوروج ده طوتارلر. و صوم و فطرلرنده هلاله رعایت ایدرلردی. او صورتله که فطرلرنده شمس، حمل برجنه داخل اولمسه بولنوردی و کیجه‌نك ربع اخیرنده قرص شمسك غروبنه قدر اوروج طوتارلردی و خمسهٔ متحیره دینیلن کواکب بیوت شرفیه‌ زدلرنده برطاقم بایراملری واردر. و خمسهٔ متحیره: زحل، مشتری، مریخ، زهره، عطارددر. بیت مکه‌یی تعظیم دخی ایدرلر. فقط اهرام مصرده بریرلری واردرکه اوراده حج ایدرلر و مصر اهرامنه ده تعظیم ایدرلر. و بونلرك بری شیث بن آدمك قبری، دیکری اخنوخك (ادریسك) قبری، بری ده نسبت اولندقلری صابی بن ادریسك قبری اولدیغی زعمنده درلر. و شمسك برج شرفنه دخولی کوننی تعظیم ایدرلر. ابن حزم دیمشدرکه صابئینك منسوب اولدقلری دین، ادیانك الا اسکیسی و بر زمانلر دنیاده غالب اولانیدر. نهایت برطاقم محدثات احداث ایتدیلر. و بونلرك اوزرینه جنابحق بونلره حضرت ابراهیمی بعث بیوردی الخ...».

شهرستانی ملل و نحلنده تاریخ ادیان نقطهٔ نظرندن درکه ابراهیم علیه السلام زماننده بونلر فرقه‌لشمش ایکی صنفه راجع بولونیوردی. صابئه، حنفاء. صابئه، بز معرفة الله ده واللهك طاعتی و اوامر و احکامنی طانیمقده بر متوسطه محتاجز. لکن او متوسط روحانی اولمسی لازمدر. چونکه روحانیات مقدس، طاهر و رب الاربابه قریبدرلر. جسمانیلر ایسه بزم کبی یرلر ایچرلر و بزم کبی بشردر. اطاعت ایدرسه‌کز خسرانه قالیرسکز دیرلردی.

حنفاده بزبشر. معرفت وطاعتده جنس بشردن بر متوسطه محتاجز. بر بشرکه طهارت وعصمتده، تأیید
وحکمتده درجه‌سی مجرد روحانیاتدن دها یوکسک اولسون. بشری جهتیله بزه مماثل، روحانی جهتیله بزدن ممتاز
بولنسون ده روحانی طرفیله وحی تلقی ایتسین، بشری طرفیله ده نوع انسانه تبلیغ ایتسین دیرلردی که قرآنده
«قل انما انا بشر مثلکم یوحی الی»، «قل سبحان ربی هل کنت الا بشرا رسولا» بو معنایه اشارتدر. فقط
بالکز روحانی توسطی التزام ایتمک ایسته‌ین صابئه، صرف روحانیاته اقتصار ایتمکله طوغریدن طوغری‌یه عینلرینه
تقرب ایدن اولدرده بالذات تعقیباتده بولنمقده چاره بولامادیلر. بناءً علیه بر قسمی طوتدیلر روحانیاتک
هیکللرینه التجا ایدن بونلردن استمداده قالقدیلر که بو هیاکل سیارات سبعه وبعضی ثوابتدر. بو صورتله روم
صابئه‌سنک پناهی سیارات، هند صابئه‌سنک پناهی ده ثوابت اولدی. برچوغی ده هیاکلدن اشخاصه یعنی
اونلرک روئیت وجسمیتلری، هندده خواصلری نظر اعتباره آلنه‌رق اشکال هیئه‌لرینه کوره یاپیلان شخص
تمثاللرینه تنزل ایتدیلر. — مجرد روحانیت تعقیبی بو برحدیه منقلب اولوب ذی روح اولان بشرلری کندی
اولوهیت ربوبیت جسمدن اولکده تنزله سجده اولندی دیو، تمثیل روحانیت صایلدی. بونلر دوستلرینه بویورلردی که
بو تمثیللرک طولایسیله دلالت ایتدیکی روحانیت، روحانیت مجرده دکل، نهایت روحانیت بشرلرینک برتمثیلی اولیوردی.
فرقه‌یه صیورلردی که بو تمثیللر کواکبدن دا دیرلر روحانیدر بنده اول بر روح بشرینک یا کلیه تصورات دیانتی
صنملرینی افاده ایدرلر. — ایشته بونلرده اصحاب هیاکل دینیلن اولکی فرقه عبده کواکب، اصحاب اشخاص اولان
ایکنجی فرقه ده عبده اصنامدر. ابراهیم علیه السلام ایکی فرقه‌یی قولاً وفعلاً قیرارق سماحت وسهولتیله
ملت کبری وشریعت عظمی اولان دین قیم وصراط مستقیم بولنان حنیفلیکی تقریر وتعمیم ایتدی. اوندن اولارنده
بولنان انبیانک هپسی ده بونی تقریر ایدیورلردی. علی الخصوص صاحب شریعت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم
بو تقریرده نهایت قصوایه ومقصد اعلایه ایردی. بورادا شایان دقت نقطه شودرکه؛ توحید،
حنیفلکک احص ارکانیدر. بوندن ایچوندر که قرآنده ذکر اولندیغی هر موضعده حنیفیت نفی شرک مقارنه اولارق
ذکر ایلمشدر. «حنیفا وما کان من المشرکین»، «حنفاء لله غیر مشرکین به».

صابئیلک اول زمانده هوا وهوس اغیاری وتحکمات عمنیه ورفاهیات حسیه لری ایچنده فرشالده خشیشیه

طبیعیه و دهریه نك سفالت روحیه لرینه كوره رك بشریت و جسمانیته نك تكسیفنه بر طاقم حدود و احكام عقلیه قبول
ایتسه و بونك اساسنی دخی ایلولیه فوائدنه اخذ ایتمكله برابر نظرلرینی مجردات عقلیه یه قصر ایتمسه و آثار فطریه یی ده
و انسانلقده دكل سماده و اجرام سماویه ده بولمق ایستمسه بر مذهب دینی كبی ظهور ایتمشدر كه بونلر آزمونه دهریسی
معلم اولتقی ایله صابئه اولادرلر . شهرستانی بوراده علی العموم صابئه یی آكلاتمق ایچون تاریخ فلسفه نقطهٔ نظرندن
شویله بر تقسیم ضابطه یه ربط و صابئهٔ اخیره فلسفه لرینی تدقیق و مناقشه ایدرك دیر كه : انسانلرك بر قسمی نه محسوسه
نه معقوله قائل اولمازلر . بونلر سوفسطائیه درلر . بر قسمی محسوسه قائل اولور معقوله قائل اولمازلر ، بونلر طبیعیوندرلر .
بر قسمی محسوسه ده معقوله ده قائل اولور ، حدود و احكامه قائل اولمازلر . بونلر فلاسفهٔ دهریه درلر . بر قسمی محسوس
و معقوله و حدود و احكامه ده قائل اولور . منزل بر شریعت و اسلامه قائل اولمازلر ، بونلر صابئه درلر . بر قسمی بونلرك
هپسنه بونلرله برابر شریعت و اسلامه ده قائل اولور ، فقط شریعت مصطفی صلی الله علیه و سلمه قائل اولمازلر ، بونلر یهود
و نصارا درلر . بر قسمی ده هپسنه قائل اولور ، بونلرده مسلمانلر . — صابئه ، سوفسطائیه ، طبیعیه و فلاسفهٔ دهریه
كبی دینسزلره مقابل اولمقله علی العموم اصحاب ادیانه ایچنده مقابل اولدیغی ایله حنفایه تقابل ایدر . صابئه و حنفا ، ایشته
بوتون ادیانك متقابل اولان ایكی شعبهٔ اصلیه سی . — صبوه ، اولاً و بالذات حنیفیت مقابلیدر . صابئه —
دیه تعریف ایدركه صبوه بولندن میل ایتدكلری و نهج انبیادن صاپدقلری ایچوندركه صابئه نامنی آلمشلردر . فقط كندیلری
— عشق و هوا معناسینه — صبوه ، قید جبالدن انحلالدن درلر . چونكه حنفا مذهبی ، رسالت بشریه ایله بشر جسمانی
طرفدارلغی اساسی اوزرنده دوران ایتدیكی كبی صابئه مذهبی ده بشر جسمانیی استحقار ایله روحانیونه طرفدارلق
اساسی اوزرنده دوران ایدر . — و بونك ایچون صابئه بشرك رسول بشریه اقتدا و اتباع ایله طوغریدن طوغری
الله عبادت ایتمسی ارجحه دكل قید جبال كبی كوستره رك خارج بشرده الله تقرب ایچون وسائط و مناسبات تحری ایدر .
و بونی اولا روحانیت محضه ده آرار . دكلندیرینك روحانی محضه اولارق بدن چیقدیغی فرض ایدرك جسمانیتی ازمك
و بشر جسمانیه علی الاطلاق قطع علاقه ایتمك ایستدیلر . — و بو صورتله صابئه ، مذهبلرینك اكتسابی اولدیغنی
ادعا ایدر . حدود فطرته خارج اكتسابه دعوت ایدرلر . بونلره مقابل حنفا ده مذهبلرینك فطرت اولدیغنی
دعوی ایدر و فطرته دعوت ایدرلر . — حنفایه كوره محسوس و معقول ، جسمانی و روحانی ایكیسنده ده قیمت مخصوصه لری

واردر. فقط بونلرك هیچ بری نده منفعله دكل اضافیدر. بر معقول محسوساته مثالی بولونجه یه قدر مجمل ومجهولدر.
بر محسوس ده مطلقا مثالی بولنمادقجه محسوس دكل بر سراب معدوددر. ذاتاً هیچ بر معقول محض، نه ده محسوس محضدر.
نه محسوس تماماً معقوله ارجاع اولنور، نه ده معقول تماماً محسوسه ارجاع اولنور. هر ایكیسی ده بربرینی متقابلاً تمثیل
ایلدكلری ده حقا ارجاع اولنور. كذلك تأثیر منفعله نه روحانیت محضه یه مخصوصدر، نه ده جسمانیت محضه یه. جسم
روحدن نه متأثر اولدیغی كبی روح ده جسمدن متأثر اولور. روح ایله جسم آراسنده متقابلاً بر تأثیر وتأثر واردر.
لكن هیچ بو ایكیسنك آراسنده بولنور. فاعل حقیقی نه روح نه جسمدر. نه روح جسمك اثری، نه ده جسم، روحك
اثریدر. ایكیسی ده اللهك اثری واللهك آیاتیدر. الله یالكز ماده سز اولانلرك دكل ماده نك وماده دن
اولانلرك خالقی ومنشئیدر. كذلك خیر وكمال، فضیلت وسلامت روحانیت مجرده یه مخصوص دكلدر. شر ونقصان
فساد ورذیلت روحانیاتده ده واردر. اویله اولماسه ایدی روحانیاتك مراتبنده اختلاف بولنماز، وملكیت تقابلنده
شیطنت اولمازدی. جسمانیت هم ذاتنده وفطرتنده نقصان مبدأ شر دكلدر. جسمانیته اویله فضیلتلر واردر كه
اونلر روحانیلرده بولنماز. بنا علیه روحانیت وجسمانیتی جامع اولان نوع بشرده دلائل هیچ ده الله قربیت
روحانیت مجرده دن ده دها فضلادر. نوع بشر روحانی مجرده دن بلكه دها افضل واكملدر. حتی بشر ملكك
معیتنده دكل، ملك بشرك معیتنده در. بشرك اللهه تقربی ایچون روحانیت مجرده نك توسطی ضروری دكلدر.
اللهدن بشره وبشردن اللهه طوغریدن طوغری بر یول واردر. خلقی اللهك اولدیغی كبی امر ده اللهكدر. حدود واحكام ده
اللهكدر. اللهك تعیین ایتدیكی اللهك انزال ایتدیكیدر. بشر نه حدسز نه مالكدر.. نه ده فطرتك مساعدی اولمادیغی
حدودی اكتساب ایده بیلیر. فرقی بو نسبته حیاتیتملی وجسمانیتی استحقار ایدوب ازمكه اوغراشملیدر. بلكه
حیاته بر نقطهٔ اعتدال ایله حیثیتسنه، قرب حق مجرد روحانیتده در زعمیله محسوسی معقوله، جسمانیی روحانی یه
ارجاع ایتمكه، بشردن ملك یاپمغه قالقیشمه، سهولتی صعوبته، سماحتی تضییقه، تجردی اجتماعه، انقیادی
انحلاله ترجیح ایتمكه چالیشمه. وبناءً علیه روحانیت تعصبی المراقنده طولاشمه ایسته كه غیر روحانی جسمانیلردن استمداده
قدر تنزل ایتمسه، وحدت وتجرد آراركن كثرت وشرك ایچنده قالمشدر. بوندن ایچون صحابهٔ اولی ده صنفادن
بعضی اساسلر آرامه اصحاب روحانیات، یاخود عبدهٔ ملائكه اولمه اوزره باشلامسه اصحاب هیاكل یاخود عبدهٔ كواكب

اصحاب اشخاص یاخود عبدهٔ اصنام اولمقده قرار ایتمشسه ده بو ایکی فرقه ده هر برده بر عصر بانیه بریده جریانیه نامیله ایکی مذهب اساسی یاپیلمشدر . —

اصحاب روحانیات : روح بر جوهر ، فتح ایله رَوح ده اونک حالت مخصوصه سیدر . بوکا کوره رُوحانیت و رَوحانیت دیه ایکی تعبیر واردر . بونلرک مذهبی شودر : عالمک حکیم و شوائب حدوثدن مقدس بر صانع فاطری واردر . و بزم وجیبه مز اونک حضور جلالنه وصوله عجزمزی بیلمکدر . اوکا انجق یاننده مقربی اولان متوسطلری واسطه سیله تقرب اولنور . بونلر ایسه جوهراً و فعلاً و حالةً مطهر و مقدس اولان روحانیلردر . جوهرلری نقطهٔ نظرندن روحانیدر ، مواد جسمانیه دن مقدس ، قوای جسدیه دن مبرا ، حرکات مکانیه و تغیرات زمانیه دن منزهدرلر . جبلتلری طهارت ، فطرتلری تقدیس و تسبیح اوزرنده در . «لایعصون الله ما امرهم و یفعلون ما یؤمرون» درلر . بزی بوکا معلم اولمز آزیمون و هرمس ارشاد ایتدی . بز بونلره تقرب ایدرز و بونلره توکل ایدرز ، طاپایرز . بزم ربلریمز ، الهلریمز ، عندالله وسیله لریمز ، شفیعلریمز بونلردر . الله ده رب الارباب واله الالهه در . بناءً علیه بزم وظیفه مز نفسلریمزی شهوات طبیعیه کیرلرندن تطهیر ایتمک و اخلاقمزی قوای شهوانیه و غضبیه علاقه لرندن تهذیب ایتمکدرکه بو سایه ده بزیله روحانیات آراسنده بر مناسبت حاصل اولسون ده اونلردن حاجتلریمزی ایسته یه لم و احوالمزی کندیلرینه عرض ایده لم و بوتون امورمزده اونلره عاشق و صابی اولالم که اونلرده بزم و کندیلرینک خالقی و رازقمزه شفاعت ایتسینلر . بو تطهیر و تهذیب ایسه انجق بزم کسبمزله و کندیمزه حاکمیتمز و نفسلریمزی شهوات دنائتلرندن کسرلرله روحانیات جهتنده استمداد ایتمزله اولور . استمداد دخی دعالرله ، نمازلرله ، بذل صدقات ، مطعومات و مشروباتدن امساک و تقریب قرابین و ذبائح و تبخیر بخورات و تعظیم عزائم ایله تضرع و نیازدر . بو صورتله نفسلریمزده بالواسطه بر استمداد استعدادی حاصل اولورکه اوزمان بزده طبیعی وحی ادعا ایدنلرک حکمی اکتساب ایدرز و حتی روحانیلره مخصوص اولور . الهلرده منکردرلر . انبیاء بزم نوعمزده امثالمز ، صورتده اشکالمز ، ماده ده مشارکلرمزدرلر . ییدیکمزی ییرلر ، ایچدیکمزی ایچرلر ، صورتده بزه بکزرلر ، بز اونلره نیچون اطاعت ایده لم دیرلر . قرآنده «ولئن اطعتم بشراً مثلکم انکم لخاسرون» بونلرک بو سوزلرینه ناطقدر .

فعل نقطهٔ نظرندن روحانیون اختراع و ایجادده، بر حالدن دیگر حاله تحویلده و مخلوقاتی بر مبدأدن
کماله توجیهده عوامل متوسطه درلر. حضرت الٰهیهٔ قدسیه‌دن قوت استمداد ایدرلر و موجودات سفلیه‌یه افاضهٔ فیض
ایدرلر. و بونلرڭ مراتب ثلثه‌سی واردر.

اولا، مدبرات نجوم، ازجمله کواکب سیاره‌لری فلکلرنده تدبیر و اداره ایدن روحانیلر واردرکه
یدی کواکب سیاره بونلرڭ هیکللریدر. هر روحانینڭ بر هیکل مخصوصی و هر هیکلڭ بر فلکی واردر. و
او روحانینڭ او هیکله نسبتی روحڭ جسده نسبتی کبیدر. او، او هیکلڭ ربی، مدبر و مدیریدر. صابئه
او روحانیلره اله و او هیکللره رب درلر. و بعضاً اکثریا هیکللره آبا، و عناصره امهات تسمیه ایدرلر. روحانیلرڭ
فعل و تأثیری او هیکللرڭ طبایع و عناصرده بر طاقم انفعالات حصولکه جلب و جلبله بر مقدار مخصوصده تحریک
ایتمکدر. بونده مرکباتڭ ترکیبات و امتزاجاتی حصول بولورده بونلره تبعاً قوای جسمانیه کلیر و بو قوای جسمانیه
اوزرلرنده انواع نباتات و انواع حیواناتده اولدیغی کبی نفوس روحانیه جیز و بو تأثیرات، گاه بر روحانی کلیه‌دن
کلی اولورده و گاه بر روحانی جزئیدن جزئی اولورده صادر اولور. مثلا جنس مطرلر ایچون بر ملك، بر قطره‌سیله ده
بر ملك واردر. بو صورتله:

ثانیا، جوده ظهوره گلن آثار علویه‌نڭ مدبرلری اولان روحانیون واردرکه یاغمور، قار،
طولو، روزگار کبی ارضه چیقوب ایندن آثار، صاعقه‌لر، شهابلر، رعد و برق، قویروقلی یلدیزلر کبی
سماده نزول ایدن جوده تحدث ایدن آثار، کذلك زلزله‌لر، صولر، بخارلر و سائره کبی ارضده تحدث ایدن آثار
بونلرله تدبیر و اداره اولنور.

ثالثا، بوندن موجودات سائره اولان قوای متوسطه واردرکه کائناتڭ هیئتنده کی هدایت شانی
بونلرله تدبیر و اداره اولنور. اویله که قابلیتی بولونجه قوت و هدایه‌دن خالی هیچ بر موجود گورمیز. اشته روحانیون
بویله فعال مؤثردرلر.

حال نقطهٔ نظرندن روحانیاتڭ احوالی، رب الاربابڭ جوارنده روح و ریحان، نعمت و لذت
راحت و بهجت و سرور اولدیغی ده حصی دکلدر. طعام و شرابلری تسبیح و تقدیس، تمجید و تهلیلدر. بونلرڭ انسیتلری

ذکر الله و طاعة الله ایلردر . کیمی قائم ، کیمی راکع ، کیمی ساجد ، کیمی قاعد . بالجمله دولتده هیچ بر حالنی تبدیل ایتمز
کیمی خشوعندن کوزینی آچماز ، کیمی نظرندن کوزینی قیرپماز ، کیمی ساکن غیر متحرک ، کیمی متحرک غیر ساکن . کیمی عالم قبضنده
کروبی ، کیمی عالم بسطده روحانی « لایعصون الله ما امرهم و یفعلون ما یؤمرون » دیرلر . — حنفا ایسه بونلر
مدبر و مدبر و عوامل مؤثره اولمایوب ملکوت الهینک دلائلی و الهک کرک تکوینه و کرک تشریع اعتباریله اوامر و احکامنی
مبلغ اولانلر رسوللری اولدیغنی و بونلره بونلرک بر فطرت ممتازه ایله یارادلمسی ازلدن الهی وحی و مسعودیته
بیلمدیکلری و او فطرت ممتازه ده بولنمادقلری بونلری اساس اعتباریله اولبشریت ممتازه نک توسطی و تعلیم و تلقینی ایله
اوکرندکلری و هر حالده بشریتده ظهور ایدن و ایده جک اولان افعال و آثارک دها یوکسک اولدیغنی و جسمانی اولان
روحانیت بشریه نک قابل سقوط اولمقله برابر کمالده کمال قابل ترقی ده اولدیغنی و بنا علیه هر فرد بشر ، هر روحانی یه نظراً
دکل ایسه ده نوع روحانی یه نظراً نوع بشرک دها یوکسک بر فضیلته و قرب حقه دها زیاده شایان غبطه بهجت
و سرور ، هم روحانی هم جسمانی بر جنت نعیمه و رضوان اکبره نامزد بولندیغنی و فقط الله بشرک بو نعمه کمال
اولدیغندن بو ترقی و تکاملاتده هیچ بر زمان الوهیته ارتقا و اشتراک مرتبه سنه وارهمیه جغنی و بو ترقی و تکملک
انجق الله توکل و استناد ایله ممکن اوله بیله جکنی ، هم اصل فطرتده ، هم هر لحظه تزییده خلق و امر انجق بر الهک
اولدیغندن هر حالی بر شرکدن سقوط اوله جغنی و بنا علیه ذات و صفات و تأثیر و امر هر وجهله توحید الوهیت ایدرک
بشرک بو نقطه استنادی روحانیت و جسمانیتک منبعی ایکی شاهد اولدرق دلالت ایتدکلری مرجع کل ، خالق عالم
و رب العالمین اولان حق تعالی یه ایمانده و شهادتده طاینوب بونده موجود دینیله اوکا توجه ایتملری و اک یوکسک دائماً
و رهبرلری ده روحانیت و جسمانیتی جامع بولنان نوع بشر ایچنده فطرت ممتازه ایله یارادلمش انبیا و مرسلین
اولدقلرندن و اثرلرنده آراملری و الهک بشریته احسانی بو دینی بو نعمته ، بو صراط مستقیمه شکر ایدوب نانکورلک
ایتمملری لازم کله جکنی اکلاتمشدر .

شهرستانی صابئه یی اولا روحانیت تعصبی ایله حرکت ایدن اصحاب روحانیات ، اهیاکل و صابئه اخیره
فلسفه لرینه نظراً حنفا ایله صابئه نک بو بابده بر چوق مناظرات و مناقشه لرینی بسط ایدرک محاکمه ایتدکدن صوکره
اک اساسلی فرقلری تفصیل ایدرک دیرکه :

اصحاب هیاكل : انسانه بر متوسطه محتاج اولنجه اوكا توجه و تقرب ممكن اولمه‌لی و كندیسندن استفاده
ایده‌بیلمك ایچون بو متوسطك كورولور بر شی اولمسی لازم كلدیكنی حس ایدن اصحاب روحانیات اول امرده سبعهٔ سیاره‌دن
عبارت اولان هیاكله التجا ایتمشلر و بناءً علیه اولا بونلرك بیوت و منازلنی ، ثانیاً مطالع و مغاربنی ، ثالثاً
طبیعتلرینه مترتب موافق و مخالف شكللرده اتصالاتنی ، رابعاً بونلره كوره كیجه‌لری ، كوندوزلری ، ساعتلری
تقسیماتنی ، خامساً ده بونلرك كبی صور و اشخاصی ، اقالیم و امصارك تقدیرینی اوكرنمكه چالیشمشلر و بونلر اوزرینه
خواتیم (مهرلر) یاپمشلر ، عزائم نامیله بر طاقم خواص ، افسونلر ، دعالر بلمشلر و هر كوكبه - مثلا زحله
جمعه ایرتسی كبی - بر كون تعیین ایتمشلر و اونك ساعتنه رعایت ایتمشلر و اونك صورتنه و هیكلنه كوره یاپلمسنه خاتمی
قوللانمشلر ، اوكا مخصوص البسه كیمشلر ، اوكا مخصوص بخورلر یاقمشلر و اوكا مخصوص دعالرله اوندن ایسته‌جكلری
حاجتلری ایسته‌مشلر و هر برینه بونلره كوره ساعت تعیین ایتمشلر و بونلره ارباب ، آلهه ، الله تعالی‌یه ده رب الارباب
واله الالهه دیمشلر . ایچلرنده بر طاقملری ده كونشی اله الالهه ، رب الارباب عد ایتمشلر و بو صورتله هیاكله ،
روحانیاته تقرب ایچون ، روحانیاته ده باری تعالی‌یه تقرب ایچون تعبد ایتمشلر . چونكه هیاكلك ابدان روحانیات
اولدیغنه اعتقاد ایتمشلردر . و صوكره كواكبك عمل و تأثیراتی اساسی اوزرینه مرتب بر طاقم عجائب حیل و صنایع
استخراج ایتمشلركه بونلره «طلسم» نامی ویریلیر . كتابلرنده مذكور اولان او طلسملر و سحر ، كهانت و تنجیم و تجسیم
تعزیم ، صور بونلرك هپسی اونلرك علومندندر . ایشته بونلره اصحاب هیاكل و عبدهٔ كواكب دینیلیر .

اصحاب اشخاصه كلنجه : بونلر ده اصحاب هیاكل كبی متوسطك لزومنه و روحانیاتك بو وسائل متوسطه اولدیغنه
و فقط بونلرك كوزله كورولمه‌لری و كندیلرله خطاب ایدیلمه‌لری جهتله كندیلرینه تقرب ایچون هیكللرینه تقرب تحقق
ایده‌بیلدیكنه قائل اولمقله برابر هیاكلك دخی بعضی وقت كورونوب و بعضی وقت ده كورونمه‌دكلرینه بنا اونلره تقربك
صافی و دائمی اولمیه‌جغنه و بناءً علیه هیاكله تقرب ایچون ده كوز اوكنه دیكیلمسی بر طاقم صور و اشخاصك لازم اولدیغنه
حكم ایدن هیاكل سبعه‌ده هر برینك هیكلی مثالنده بر طاقم اصنام تحفه اتخاذ ایتمشلر و هر برنده او هیكلك
جوهر مخصوصنه رعایت ایدرك نجوم اساسی اوزره بونلره تعبد ایتمشلر و بونلرله كواكبه و اونلرله روحانیاته و اونلرله الله‌ه
تقرب ایده‌جكلرینه اعتقاد ایتمشلردركه ایشته بو اصحاب اشخاص عبدهٔ اصنام جمله‌سندندرلر . بالاده كوستردیكمز

اوزره ابراهیم علیه السلام بعث اولندیغی زمانده صابئه بویله اصحاب هیاكل و اصحاب اصنام اولمق اوزره ایكی صنف بولونیورلردی. حضرت ابراهیم صلوات الله علیه حنیفیته دعوت ایتدی. «انی وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا وما انا من المشركین» دیه مذهب حنفایی تقریر و مذهب صابئه‌یی ابطال ایدی. فطرت حنیفیه عبارت فطرتده بوزه بولندیغی و فطرته مقصود توحید و شهادت، نجات و فلاحك بوكا متوقف اولدیغی شرایع و احكامك بو شریعتده بر شرعه و منهاج اولوب انبیا و رسلك بونی تقریر و تقریر ایچون كوندرلدیكی، خاتم و خاتمه و مبدأ و كمالك بو شرایع و مناهجی تخصیص و تحریره منوط ودیه قیلك، صراط مستقیمك بو زنده عبارت اولدیغی بیان ایتمشدر. والله تعالی پیغمبری محمد مصطفی صلی الله علیه وسلمده «فاقم وجهك للدین حنیفا فطرة الله التی فطر الناس علیها لا تبدیل لخلق الله ذلك الدین القیم ولكن اكثر الناس لا یعلمون. منیبین الیه واتقوه واقیموا الصلوة ولا تكونوا من المشركین من الذین فرقوا دینهم وكانوا شیعا كل حزب بما لدیهم فرحون» بیورمشدر.

حرنانیه صابئه‌دن بر جماعتدر كه صانع معبودك هم واحد هم كثیر اولدیغنه قائلدرلر. دیرلر كه: ذاتنده اولنده، اصلنده، ازلده واحددر. فقط اشخاص ایله رأی العینه كثیر ایدر. و بو اشخاص سبع سیاره، بروج عالم، فاضل اولان اشخاص ارضیه خیریه در كه واحد اول بونلرده ظهور و تخصص و تشخص ایلر. و بو تكثر اونك ذاتنده‌كی وحدتی ابطال ایتمز. او فلكی دیمكده‌كی جمیع اجرام و كواكبی ابداع ایتمسه و اونلری بو عالمك مدبرلری قیلمشدر. بونلر آبا، عناصر امهات، مركبات موالیددرلر. آبا، حی ناطقدرلر، اثرلری عناصره تأدیه ایدرلر. عناصرده اونلارك اثرلرینی قبول ایدرلر. و بونلردن موالید اولور. و صوكره موالیدده بعضاً اوله صافی و استعدادی كامل تركیب بر مزاج بر تشخص تركیب تصادف ایدیور كه اله بونلر عالمده تشخص ایدر. صوكره طبیعت كل، اقالیم مسكونه‌ده هر بری هر اوتوز آلتی بیك درت یوز یكرمی بش سنه باشنده انسانده و سائر اجناس حیواناتك هر نوعندن ایكشر دیشی بر حیثیت احداث ایدر. و او نوع اوقدر مدت باقی قالیر. او دور تمام اولنجه اولنلرك نسلی و تولدی كسیلیر. یكی بر دور، انسانی، حیوانانی، نباتاتی یكی بر ده باشلار. و دهر ابدا بویله كیدر. و ایشته انبیا لساننده‌كی قیامت بو دوره بودر. بونك بودار دنیاده باشقه دار آخرت یوقدر. اولی دیرلر. حشر و كیده بعث اولنمازدر دیرلر. «ایعدكم انكم اذا متم وكنتم ترابا وعظاما انكم مخرجون هیهات هیهات لما توعدون» بیورمشدر.

تناسخ، حلول دعوالری بونلرده ده حقیقتدر. تناسخ الی غیر النهایه تکرر ایدر. حلول ده ذکر اولندیغی اوزره آلهه برشخصده تشخص ایدرک تشخصک استعدادی مزاجنه کوره بعضاً تام ذاتنک حلولیله، بعضاً ده ذاتندن بر جزئک حلولیله اولدیغنی سویلرلر. واکثریا دیمشلردرکه بو تشخص هیاکل سماویه‌نك هیکللری ایدر. اوواحده انجق بالذات هر برنده فعل اولنوری آثاری واونلره تشخصی قدر ظاهر اولور. بناءً علیه هیاکل سبعه اونلرك اعضای سبعه‌سی و بزم اعضای سبعه‌مز اونلرك هیاکل سبعه‌سیدرکه اونلر بونلرله ظاهر اولورده بزم لسانمزله سویلر، کوزلریمزله کورور، قوللریمزله یاپیشیر، الریمزله قبض و بسط ایدر، آیاقلریمزله کیدر کلیر و جوارحمزله فعل و تأثیر یاپارلر. دیونلر زعمنجه شردر و قیامی، کوره‌لر، پیس بوجکلر، ییلانلر، عقربلری خلق ایتمک الهلك شاننه یاراشماز. بونلرک هپسی کواکبک سعادت و نحوستی اتصالاتنده و عناصرك عفونت و کدورتیله اجتماعاتنده بالضروره ویا تصادفاً واقع اولور:

حربانیه‌یه کلنجه: بونلر سوزلری «آزیموه، هرمس، امیانا، اوازی» نامیله درت پیغمبره نسبت ایدرلر. وانجیلدن افلاطونک آناسی طرفندن دده‌سی صولونه ده نسبت ایدن و بونک پیغمبر اولدیغنی زعم ایدنلرده واردر. «اوازی بزه صومعانی، جرجیر بلغنی، بقلهلی تحریم ایتدی» دیرلر. علی العموم صابئه اوچ نماز قیلارلر، جنابتدن بره ده میته طوقونمقدن طولایی ییقانیرلر. خنزیر، دوه، کلب و مخلبی بولنان قوشلر و کوکرجینی اکلی حرام طانیرلر. ختاندن، ایچکیه سرخوشلقدن نهی ایدرلر. تزویجده ولی و شهود ایجاب ایدرلر. حکم حاکم اولمقسزین طلاقی تجویز ایتمزلر. ایکی قادینی جمع ایتمکده جواز ویرمزلر.

صابئه‌نك جواهر عقلیه روحانیه نظرلرینه و کواکب اشکال سماویه‌سی اوزرینه بنا ایتدکلری هیکللره کلنجه: «ازجمله علت اولی هیکلی، بونک دوننده عقل هیکلی، ضرورت هیکلی، نفس هیکلی. بونلر مدور شکلده درلر. زحل هیکلی مسدس، مشتری هیکلی مثلث، مریخ هیکلی مربع مستطیل، شمس هیکلی مربع، زهره هیکلی مربعك جوفنده مثلث، عطارد هیکلی مربع مستطیلک جوفنده مثلث، قمر هیکلی مثمندر. الخ...».

بالاده اشارت ایتدیکیمز اوزره ثوانی اساس اتخاذ ایدن و احکام نجومی اونلرك خواصنه استناد ایتدیرن صابئه ده واردرکه هند و عرب صابئه‌لری بونلردندر. صابئه فیلسوفی آزیموندن شونی نقل ایتمشلردرکه: «مبادی اول

بشدر: باری تعالی، عقل، نفس، مادّه و خلادر. و مرکّباتك وجودی بونلردن صوکره‌در. «فقط هرمسدن نقل ایدیلن بویله دکلدر. هرمس دیمشدرکه «طبعاً فاضل، مایاسی محمود، عادل رضی، عاقبتی امیدلی کیشینك ایلك وجیبه‌سی الله تعالی‌یی تعظیم و اونك معرفتنه شکر ایتمکدر. بوندن صوکره‌ده اوزرنده ناموسك منزلتی احتراق ایله طاعت حقّی و سلطانك مناصحه و انقیاد حقّی و نفسنك اجتهاد و باب سعادتی فتحده رأب و اعتیاد حقّی و خلصاسنك کندیلرینه مودّت و دیکر ساعتلره تخلیص حقّی واردرکه بو اساسلری تکمیل ایتدکدن صوکره عامه‌دن دفع اذا و سهولت خلق ایله حسن معاشرتدن باشقه برشی قالماز.» کوریلیورکه هرمس تماماً حنفا اساسنی تقریر ایتمیسه‌ده رسوللکنی و منزلتنی اعترافی معرفة الله دیلی ایتدیریسه‌ده بوراده روحانیاته تعظیمی ذکر ایتمیه نهایتنده‌ده سهولت خلقی کوسترمشدر. و هرمسدن حنفا مذهبنی تقریر ایدن دها دیکر حکمیات‌ده نقل ایدلمشدر.

دیمك که صابئه‌نك اوصاف ممیزه‌سی شو درت نقطه‌ده خلاصه اولنور:

١ — اصلنده بر دین منزلدن اقتباس و انحراف.

٢ — روحانیت تعصبی، تعبد آثار تعبد هیاکل.

٣ — تعبد نجوم.

٤ — تعبد اصنام.

بو درت نقطه‌دن تعصب روحانیت، تعبد هیاکلك اساسی و بوندن متفرع اولارق تعبد کواکب الك بارز جهتلرك اولدیغی و تعبد اصنام بو ایکی حالت روحیه‌دن نشأت ایتدیکی آکلاشیلیور. شو اوصافك آلتنده مطلقا صابئه هندك بودالریغ، چینك قونفوجیوسلری، صوك زمانلرك «اسپیریتیزم» و «اسپیریتوالیزم»، «ایده‌آلیزم» «پانته‌ئیسم» کلمه‌لرینك مقابلی دیمکدر. حلول، الهك جانه صهابه، روح عالم اولمسی عقیده‌سی اسکی یونانلردر دینلری، الهلرك توالد و تولدی فکرلری صابئه‌نك بر حزبانه مذهبنه راجعدر. نصارانك ده روحانیاته تعلقه و الوهیت مسیح دعواسنده بونلره مشابهتی واردر. شو مسئله‌سنده‌ده حزبانه مجوس ایله مناسبتداردر. حربانیه ایسه حزبانه فرقه‌لری کیتمسه، آز چوقده بعضی انبیا آثارینی تعقیب ایتمشدر. آز یونك حضرت شیث، هرمسك حضرت ادریس اولدیغی سویلمشدر، حضرت نوحه‌ده دیسایانه ایتمشدرکه «اعیانا» دیدکری‌ده بو اولسه کرکدر.

ديو قسم صابئه ده بر اهل كتاب حيثيتى ده بولنمش دكلدر. بو نقطه‌ده فخر الدين رازى ده ديمشدركه: نجوم حقنده‌كى
نظرلرى ايكى وجهله ملاحظه اولنه بيلير. برنجيسى نجومه هيچ بر تأثير اسناد ايتمه‌دن يالكز الله‌ه عبادت ايچون بر قبله
اعتقاديله توجه ايتمه‌لريدركه بو صورتده مشرك دكلدرلر. ديكرى ده الله تعالى‌نك عالمى خلق ايتدكدن صوكره اونك
تدبير و اداره‌سنى نجومه تفويض ايتمش اولديغى و بناءً عليه الاهك نجوم اولدقلرينه، نجومك ده بو عالم سفليده مؤثر
بر رب اولدقلرى اعتقاديله تعبد ايتمه‌لريدركه بو كلدانيلره نسبت ايدلين قولدر. ديو ذكر ايدرلر. الخ... ايشته
صابئه بر طرفدن مع الاضلال مشرك، بر طرفدن ده بر اهل كتاب منظره‌سى عرض ايتدكلرندن تابعين و فقهاى
صابئه اخيره‌يه شرعاً يهود و نصارى كبى اهل كتاب نظريله يوقسه مشرك نظريله مى معامله ايدلمه‌سى جهتندن بحث ايتمشلر،
بعضيسى اهل كتاب كبيدر، كسدكلرى يننر، قادينلرى تزوج ايديلير ديمشلر، بعضيلرى ده مشرك و مجوس كبيدرلر.
كسدكلرى ينمز، قادينلرى تزوج ده ايدلمز ديمشلردر. امام اعظمه نظراً اهل كتاب اولدقلرى، امامينه ده اهل كتاب
اولمادقلرى مرويدر. ابو الحسن الكرخى ديمشدركه، امام اعظم عندنده اهل كتابدن اولان صابئه دينيلمسى احتمال ايتمسه
اولان بر قومدركه انجيل اوقورلر. لكن كواكبه تعبد ايدن صابئه يعنى حران ناحيه‌سنده‌كيلر نه امام اعظم نه امامينك هيچ
برينك عندنده اهل كتاب دكلدرلر. ابو بكر رازى احكام قرآننده بونى نقل ايتدكدن صوكره ديركه: شو زمانده
صابئه ناميله معروف اولانلرده اهل كتاب يوقدر. يعنى حران نواحيسنده بولنانلردركه واسط سوادنده بطائح
نواحيسنده بولنانلر فى الاصل متفرقدرلر. هپسنك ده اعتقادلرينك اصلى كواكب سبعه‌يى تعظيم و عبادت و اونلرى
اله اتخاذ ايتمكدر. بونلر فى الاصل عبده اوثاندرلر. فقط فرسلر عراق اقليمنه غلبه ايتدكى وقت صابئه حكومتى كه نبط
ايديلر ازاله ايتدكى وقتده بونلر عبادت اوثانه جسارت ايده‌مز اولديلر. چونكه فرسلر اونلرى بوندن منع ايتمشلردى.
كذلك روم و اهل شام و جزيره صابئه ايديلر. قسطنطين تنصر ايدنجه بونلرى سيف ايله نصرانيته سوق ايتدى و او
وقتدن اعتباراً عبادت اوثانه باطل اولدى. و بونلر ظاهرده نصارايه قاريشديلر ولكن چوغى اوثانه عبادتى
كيزله‌يه‌رك اسكى مذهبلرنده قالديلر. اسلام ظهور ايدنجه ده نصارى جمله‌سنده اولرق عهد اسلامه داخل اولديلر.
مسلمانلر بونلرك نصارادن آيريسنى تمييز ايتمه‌ديلر. چونكه بونلر اوثانه عبادتلرينى كيزلييورلر و اصل اعتقادلرينى كتم
ايديورلردى. و فى الواقع اعتقادلرينى كتم ايتمكده الڭ ماهر كيمسه‌لردر. حتى چوجقلرينك عقللرى ايرمكه باشلادقلرينده

اعتباراً دینلرینی کتم ایتمه‌لری خصوصنده ده بر چوق بنزه‌یشلری و حیله‌لری واردر. اسماعیلیه مذهب کتمانی بونلردن اخذ ایتمشدر. و دروزیلرک نشئه‌سی ده بونلرک مذهبنه طایانیر [١]. هیکلک اصلی کواکب سبعه‌یی آلت اتخاذ ایدوب تعبد ایتمک و اونلرک اسملرینه کوره اصنام ایتمکدر. بو خصوصده آرالرنده خلاف یوقدر. حرانه ناحیه‌سنده بولنانلرله بطائح ناحیه‌سنده بولنانلر آراسنده‌کی خلاف انجق شریعتلرینه بعضی مسئله‌لرده‌در. و بونلرده اهل کتاب یوقدر. ابوبکر رازی سورهٔ مائده‌ده بو ایضاحاتی ویردکدن و ایکیسی آراسنده بر اصل مشترک کوستردکدن صوکره سورهٔ برائه‌ده ده دیمشدرکه: صابئیه ایکی قسمدر. بریسی کسکر و بطائح نواحیسنده بولنانلردر. بزه بالغ اولدیغنه کوره بونلر دیانتلرینک بر چوغنده نصارایه مخالف اولمقله برابر نصارادن بر صنفدرلر. زیرا نصارانک مرقونیه، آریوسیه، ماردنیه کبی بونلره بر چوق فرقه‌لری واردرکه نسطوریه، ملکیه، یعقوبیه یاننده‌کی اوچ فرقه‌نک اوچی ده بونلردن بری اولورلر و اونلری تحریم ایدرلر. بو فرقه یحیی بن زکریایه و شیثه انتساب ایدیورلر. الله تعالینک شیث بن آدم و یحیی بن زکریایه انزال ایتدیکی کتابلردر دیه بعضی کتابلره ده انتحال ایدیورلر. و نصاری بونلره یوحناسیه — سن ژان باتیستلر یعنی یحیادیه — نامنی ویریورلر. و ایشته امام اعظمک اهل کتاب صایدیغی، ذبیحه‌لرینک اکلنی و قادینلرینک مناکحه‌سنی مباح کوردیکی صابئیه بو فرقه‌در. کندیلرینه صابئیه تسمیه ایدیلن بر فرقه دها واردرکه انبیادن هیچ برینه انتساب ایتمزلر و کتب الهیه‌دن هیچ برینی انتحال ایتدکلری یوقدر. بونلر اهل کتاب دکلدرلر و بونلر بر جهتدن ذبیحه‌لرینی یمه جهتنده و قادینلریله نکاح ایتمه جهتنده‌ده اختلاف یوقدر. اهـ.

هر ایکی آیتده قرآن صابئیلری یهود و نصاری کبی مؤمنلره مقابل ذکر ایتمکله بونلرک ده غیر مسلم اولدقلرینه اشارت ایتمشدر. فقط اهل کتاب اولوب اولمادقلرینه کلنجه اهل کتاب بیاننده ذکر ایدیلمه‌ملرینه و یهود و نصاری بیننده دوران ایدن ریبلرینه کوره اهل کتاب دکلسه ده مجوس کبی ده اهل کتاب شبهه‌سنده بولندقلرینه بر ایما ایلسه اولمقله برابر «انما انزل الکتاب علی طائفتین من قبلنا» آیتنک دلالت ایتدیکی وجهله قرآنده مسلمانلرده اول اهل کتاب اطلاقی یهود و نصارایه منحصر اولدیغندن و هر ایکی آیتده صابئیه و صابئون یهود و نصارادن آیری اولارق ده ذکر ایدیلمش بولندیغندن آیتلرک ظاهری بونلرک اهل کتاب اولمادیغنی کوستریکه‌در. علمانک ذکر اولنان اختلافی ده

---

[١] اسماعیلیه قرامطه‌نک الک باطنیسی و کیزلی اختلال تشکیلاتی یا بابه جمعیات سریه‌نک الک کوسیدر.

واقعده بو نامی طاشیانلر ایچنده یهود و نصارا ایله معدود اولانلر بولنوب بولنمادیغی تعیینه دائر تفسیر مسئله‌سنده
منبعثدر.

شونی اخطاره حاجت یوقدر که نصاری اسمی بوتون فرقه نصارایه شامل اولدیغنده نصارانك بو جمعاسیه،
سه ثالثه خریستیانلری دیگرلری فرقه صابئه. نصارا ایله معدود بر فرقه اولنجه البته بونلرده نصاری اسمی آلتنده
داخلدرلر. و شو حالده یهود و نصارا ایله باشقه‌جه ذکر اولنان صابئه بونلرده معدود اولان صابئوندن مصروف
اولمق لازم گلیر. بناءعلیه فاز منیر بشکی مادام بونلرك منتسب خریستیانلر اولدیغی قبول و امضا ایتمشلر ایسه اوحالده
بو امضاری بایارکه بونلری هر ایکی آیتده نصاری اسمی آلتنده ملاحظه ایتمك و نصاری دینلدکدن صوکره صابئیت
دینیم سنك معناسی قالمجقی در شویله و نصارادن صوکره ذکر ایدیلن صابئینی ده صابئونکی «صابئه» دیه ترجمه
ایتمك و فرنگلری تشویشه دوشورمكدن اقتضا ایدردی. فرنکلرده بو بارزه خطایی آکلامغه و بونده طولایی
مجتهدینه اسلامی غیر انسانی رجس ایله زباندرازلقده بولنماسی لازم گلیردی. و ایضاح اولندیغی اوزره صابئیه
مقابل روحانیت و جسمانیتك نقطه اجتماعنده بولندیه و بو صورتله انسانی فهمیق. انسانی فطرت الهیه‌دن صوکره هر
شیئك فوقنده قابل ترقی و کمال گورن حنیفیتك اك یوکسك، اك متکامل تظاهری اولان دین اسلامی حمد و انسانیت
نامنه توحیدیشتیه توصیه ایده‌جك یرده اغراض سیاسیه ایله اونك علیهنده اداره کلام ایتمك ایجاب ایلیردی.

والحاصل حقیقت شودرکه: مسلمان، یهود، نصاری و صابئیه بو درت صنف ایچنده و حتی بونلرك خارجنده
هر کیم کرك دوام و ثبات و کرك بونده بوتون توبه و صلاح ایله «من آمن بالله والیوم الآخر وعمل صالحا» شرطنی حائز
و بو وصفه جداً و تمام معناسیله صاحب اولورسه بونلره خوف و حزن یوقدر. هرشانه‌دن آزاده بر فلاح حقیقی
محققدر. و بو صورتله رحمت الهیه یولی هرکسه آچیقدر.

شبهه یوقدرکه الله ایمان، اللهدن گلن هر شیئی طانیوب قبول و تصدیق ایتمکدر. بونك لازمی اولان
آخرته ایمان ایسه استقبالده بهمه‌حال بر مسئولیت گونینك گله‌جکنی و هر عملك ایی و یا کوتو جزاسی دیریله‌جکنی اعتراف
و تصدیق ایتمکدر. بو ایمان یا اشانه عملده یاشادیغی زمانه ده الله‌ده گلمسه اولاده تنزلاتی حصیلی اقامه ایدوب
بو جهتجه ده ذاتنده گوزل و نافع ایشلر یاپمیه، کوتولکدن قاچوب حسناته قوشمقدر. و ایشته بویله اولانلرك مسئولیت

کوکلی هر نوع خوف و حزندن قورتوله‌جقلردر، فلاح و سعادت حقیقیه‌یه ایره‌جکلری محققدر. بو قانونده هر زمانك
ایچونده حقدر. دونده حقدر، بوکونده حقدر، یارینده حقدر. مسلمانلر ایچونده حقدر، یهودیلر ایچونده حقدر، نصاری
ایچونده حقدر. حتی صابئینلر ایچونده بیله حقدر. اول و آخر هیچ بر دینده، هیچ بر شریعت تصور اولنه‌مازکه بونی بر منهاج
اولارق قبول ایتمه‌سین و بونك خلافنی ادعا ایده‌بیلسین. یهود و نصارانك بو قانونه حقاً اول و آخر درجه
مطابقه اولدقلرینه و اوله‌بیله‌جکلرینه کلنجه:

[لقد اخذنا میثاق بنی اسرائیل] قسم اولسونکه بز بو ایمانه اساسی اوزرینه بنی اسرائیلك میثاقنی
آلدق [وارسلنا الیهم رسلا] و اونلره برچوق رسوللر کوندردك. فقط [کلما
جاءهم رسول بما لا تهوی انفسهم] اونلره نفسلرینك خوشلرینه کیتمیه‌جك بر امر ایله هر نه زمان بر رسول
کلدیسه [فریقا کذبوا] او کلن رسوللردن بر قسمنی — ویردکلری ایمانه میثاقه رغماً — تکذیب ایتدیلر.
[وفریقا یقتلون] بر قسمنی ده قتل ایدیورلردی». ویردکلری سوزه بو وجهله الله ایمانه ایروب عمل صالح شویله
طورسون بالعکس کوندردیکی پیغمبرلری تکذیب و حتی قتل ایدیورلردی [وحسبوا الا تکون فتنة]
بو تکذیب و یا قتلده بر فتنه یعنی کندیلری ایچون بر بلا و مصیبت اولمیه‌جغنی ظن ایتدیلر. یاخود — ابو عمرو، حمزه،
کسائی، یعقوب، خلف عاشر قرائتنده رفع ایله «ان لا تکون» اوقونیشنه کوره — ظن ایتدیلرکه قطعیاً بر فتنه
اولماز. — اکر بونلرك آخرته، مسؤلیته ایمانلری اولسه ایدی بویله ظن ایتمه‌جکلردی. حالبوکه بویله ظن ایتدیلرده
[فعموا وصموا] کور و صاغیر اولدیلر: دلائل حقی کورمز، حق سوزی ایشیتمز اولدیلر [ثم تاب الله
علیهم] صوکره الله کندیلرینه توبه نصیب ایتدی، توبه ایتدیلر، الله ده قبول ایتدی [ثم عموا وصموا]
صوکره ینه کور و صاغیر اولدیلر. فقط هپسی دکل [کثیر منهم] ایچلرندن برچوغی بویله اولدیلر
و اویله یاپدیلر. — یوقاریکی ماضیده بونلرك چوغنی «من آمن بالله والیوم الآخر وعمل صالحا» اولمادقلری محقق
[والله بصیر بما یعملون] الله ایسه ساده ماضیده‌کی عمللرینی دکل، بوکونده بویله یاپاجقلرینه ده آکاهدر.
عمللرینه کوره جزالرینی ویره‌جکدر. بونك ایچوندرکه «ولیزیدن کثیرا منهم ما انزل الیك من ربك طغیانا وکفرا
فلا تأس علی القوم الکافرین» بیورلمشدر.

نصارانڭ كلمهٔ : بالاده رخ نسبه ايتديكى وجهله [لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح
ابن مريم وقال المسيح يا بنى اسرائيل اعبدوا الله ربى وربكم انه من يشرك بالله فقد حرم
الله عليه الجنة ومأويه النار وما للظالمين من انصار] مسيح كنديسى « اى بنى اسرائيل بنم ده ربم سزڭ ده ربڭز اولان
اللهه عبادت ايدڭز ، انجق اوڭا معبود طانيڭز ، زيرا هر كيم الله‌ه شرك ايدرسه الله اوڭا جنتنى حرام ايدر ، مأواسى
آتش اولور ، ظالملره يارديمجى ده يوقدر .. » ديمش اولديغى حالده « الله ، مسيح بن مريمدن عبارتدر » دينلر
قسم اولسون كه محققا كفر ايتديلر .. » — بو فقره‌ده بو ادعانڭ حد ذاتنده كفر اولديغى كوسترلمش ايدى . بورادهسه
بالخاصه حضرت عيسايه ايمانه و تعظيمه نامنه سويلنمش اولان بو سوزڭ اوڭا تكذيب و دعوتنه مخالفت اولديغى ده اكلادلمشدر .
نصارانڭ الده‌كى انجيللرده بيله حضرت مسيحڭ بو سوزى مذكوردر . « اى بنى المعمودية يا خود اى معشر شعب !
بز لر قالقيڭز ، باباڭه و بابا كزه ، الهمه و الهكزه ، خلاصكارمه و خلاصكاركزه .. » . (سورهٔ آل عمرانده
كلمهٔ عيسايه باقڭ) .

آيت [لقد كفر الذين قالوا ان الله ثالث ثلثة وما من اله الا اله واحد]
واحد ، يعنى وحدانيتله موصوف و قابل شركتدن منزه بر الهدن باشقه حقيقتده عبادته مستحق اولابيله‌جك هيچ بر اله
هيچ بر معبود موجود اولمديغى حالده اوچ اله فرض ايدوب ده « الله اوچدن اوچنجيسيدر » دينلر قسم اولسون كه محققا
كفر ايتديلر .. » — بعض علما تفسير « ثالث ثلثه : احد ثلاثة آلهه » يعنى اوچ الهدن برى ديمك اولديغنى سويلمشلر
و بعضلرى بالخاصه اوچنجى معناسنه ترتيب مقصود اولمديغنى ده تصريح ايتمشلردر . زيرا لسان عربده ثانى ، ثالث
رابع الخ ... ديه اسم فاعل وزننده اولان اسم عددلر ، بر اسم عدد ، بر ده شبه فعل اولان اسم فاعل اولمق اوزره
استعمال اولنور . اسم فاعل اولنجه ثانى واحد ، ثالث اثنين ، رابع ثلاثة كبى بر مرتبه آشاغيسنه مضاف قيلنه‌رق اوندن
خارجنده‌كى مرتبه‌يى كوستره‌رك تصيير افاده ايدر . « برى ايكيلايه ، ايكيلى اوچليه ، اوچى دردليه » ديمك
اولور . ديكرنده ايسه مجرد كندى حالى قصد ايديلير . « ثالث ثلثة » كبى عينى عدده مضاف قيلنير و « اوچدن برى »
ديمك اولور ديه كتب نحوده مصرحدر . شو حالده « الله ثالث ثلاثة در » دينلر « الله اوچدن بريدر ، لكن الله
بردر . بو اوچدن بريدر » ديمش اولورلر . بو تقديرده اقانيم ثلثه ناملريله اب ، روح القدس ، ابن يا خود بعضى قوللر

كوره : اب ، ام ، ابن دیه اوچ اله اعتقاد ایدن نصاری الله دیدکلری زمان بو اوچ بیننده هیچ بر ترتیب
اعتبار ایتمه‌رك مبهم صورتده علی الاطلاق برینی قصد ایدرلر دیمك اولور . بو ایسه روح القدس وابنه دخی محتمل
اولمغله برابر دها زیاده عیسی‌ده متبادر ظن ایدیلیر . وبو صورتده «ثالث ثلثه» دینلر «ان الله هو المسیح ابن مریم»
باشقه اولمه‌لری لازم کلیر . بونك ایچوندرکه اولکی آیت یعقوبیه ، بو ده ملكانی ونسطوریه فرقه‌لری حقنده اولدیغی
سویلنمشدر . فی الواقع کفر اولمه ایچون «احد ثلثه» دیمك ده کافیدر . ونصارا ده خطابه اولمیانده «ما من اله
الا اله واحد» قول الهیسی ده بالخاصه بو نقطه‌یی اشعاردر . صوکره نصارانك اقانیم ثلثه ده مساوات ادعاسنده
سقلبقدر . فقط بز «ثالث ثلثه» تعبیرینك «احد ثلثه» تعبیرینه علی الاطلاق مرادف اولدیغنی قبول ایتمه‌جکز .
ثالث ثلثه اوچك ایچنده اوچنجی رتبه‌ده بولنانه بر نصاصنه «احد ثلثه» دیکر کبی مفیددر . بونده ده هر حالده
رتبه معتبردر . سوفنزرکه بو مرتبه ثابت اولمه شرطی اولمایوب اعتباری ده اوله‌بیلیر . اول هر هانکی برینه اعتبار
ایدیلیبیلیرسه ثالث بو ایکنجیدن صوکره کلیر . ثالث ثلاثه دینیلیانده اوچلك بر دیرسه اوچك اوچنجیسی دیمشدر .
کرچه بر ترتیب ثابت قصد ایدلمز دیکه کوره بو اوچنجی هر برینه محتمل دخی اوله‌بیلیرسه ده اوچنجی اوچنجیدر . بناءً علیه احد ثلثه
دینلمیوب ده ثالث ثلثه دینلمسی هر حالده جالب دقتدر . وطوغریسی بو قول تثلیثه قائل اولان عموم نصاری فرقه‌لرینك
عقیده‌سیدر . بوراده تثلیث نصارانك بوتون ماهیتی سزدیریور : ثالث ثلثه . بونده کوستریورکه نصاری
تثلیثی ایله الله اوچدر دیمیور ، الله اوچدر دیور ، والله‌ی بو اوچك اوچنجیسی عد ایدیور . یعنی اوچ الهك اوچنجیده
حاکمیه دیه «الله» دیمسه اولمایور . نظرلرنده جوهر ویا طبیعت الوهیت بردر ، لکن شخص اوچدر . اقانیم ثلثه‌نك
هر بری براکردر . اب الله ، روح القدس الله ، ابن الله در . وبو جهتله اوچی مساویدر . مع مافیه هیچ بر ترتیب ده یوق
دکلدر . بینلرنده اعتباری اولسه‌ده بر ترتیب واردر . دها طوغریسی اب ، ابن کلمه‌لری حد ذاتنده بر مرتبه
اشعار ، ویر ترتیب طبیعی‌یه دلالت ایدرلر . کرچه هر هانکی برنده باشلانه‌بیلیر . فقط عموماً ابدن باشلانیر .
نته‌کیم ایلك ازنیق قونسیلنك عقیده‌سنده عیسی مسیح حقنده «بابا سنك جوهرندن الحقیقه بر الله حق اولان
ابن واحد» دینلمسی اولسی بر ترتیب طبیعی افاده ایدیور . منفرداً ملاحظه اولنانده اب بر الله ، روح القدس بر الله ،
ابن بر الله عد ایدیلیر . انجق اوچی برده ملاحظه اولندقلری مرتبه‌ده ده برکه الله دینلمسه اولور . بونکله اوچ بسیط

برده مركب اولمق اوزره درت اله فرض ايتديكلرى ده فهم اولنمالیدر . زيرا اوچلك هر حالده اوچنجيسى اولانه برنده برلشديكنى تصور ايدرلركه رابع ثلاثه ديمزلرده ثالث ثلاثه ديرلر . نته كيم بر ايكى اوچ ديه صايلديغى زمان برنجى ، ايكنجى ، اوچنجى ، اوچ اوچنجيدر ، وعينى زمانده بر عدد دركه بر ايله ايكى بونده برلشمشدر . بو اوچنجى عدد ايكيلى اوچلى بر يه بر دكلدر . برنجى اولانه بر ، ايكنجى اولانه دخى بر عدد تشكيل ايدر ، ايكى ده دكلدر ، اوچيسى در . وعينى زمانده اوچنجيدر . يوقسه بر ايكى اوچلك يكونى اولانه آلتى عددى كبى دردنجى بر عدد دكلدر . ايشته تثليث نصارى ده هم اوچ ، هم بردر . ديو بر رابع ثلثه دكل ، ثالث ثلثه در . اوچلك اوچنجيسى اولانه برنده برلشديررلر . بو ثالثده مراد «ابن» اولديغى ده افاده لرندن ظاهردر . فقط عموميتله بونى تصريح ايتميوب كوردكلرده رابع ثلثه ديمزلر ثالث ثلثه ديرلر . فقط اوچى صايوب برلشديرمه ده كلمه نك ابنده تجسدينى اعتبار ايتمه دن اول الله ديمش اولمازلر . بنا عليه بونلرك نظرنده «اب» بعضى تعبيره كوره «وجود» حد ذاتنده بر اعتباردر . كنديسى دكل الهك باباسيدر . كذلك روح القدس ، بعضى تعبيره كوره حيات ، حد ذاتنده بر الهدر . كنديسى دكل الهك كلمه سى ديار وحيدر . كذلك ابن ديا كلم ويا بعضى تعبيره كوره علم ده كندى ذاتنده بر الهدر ، وباباسندن جوهرنده روحنده اوغليدر . بابا ده ، روح ده بونلرك هر برى ملاحظه اولديغى مرتبه ده اقنوم ايسه دكل ابن ايسه ويا كلمه در . انجق ابنك جوهريله ، روحيله ، كلمه سيله اولانه ابنده تجسدى ملاحظه اولنديغى آنده دركه اوچى بر مسيح اولمش ، والله ملاحظه ايدلمش اولور . نته كيم اثناسيوس قونسلى «بر وقت وار ايديكه الهك اوغلى يوقدى» ديينلرى تكفير ايتمش ايدى . چونكه نظرلرنده اوغلى اولانه اول الله وار ايسه بيله اقنوم الله يوقمش ايدى . ديمككه تثليث نصارى اجيه سنده اجيجه «الله ثلثه» ديمك اولماديغى كبى على الاطلاق «احد ثلثه» ديمك ده دكلدر . «الله واحد ، الله ايسه بونلرك ايچنده ثالث ثلثه در» ديمكدر . بوده الله مسيح ديمكدر . بونك ايچوندركه نصارى الله واحد ديديكلرى حالده «لا اله الا الله» ده ديرلر ، ولونى «لا اله الا المسيح» ديمكه مساوى طوتارلر . الله واحددر ديكلرى ابن مسيحك خارجنده هيچ بر الله طانيمازلر . بنا عليه «ثالث ثلثه» بحسب المفهوم مسيح بن مريم ايم كبى كورونورسه ده نصارى اعتقادنده بحسب التحقق مساويدرلر . «ان الله ثالث ثلثه» ديمك «ان الله هو المسيح بن مريم» ديمكدن ديكر بر افاده سيدر . بونلرى ملاحظه ايده بيلمك ايچون ده الله كلمه سيله الله كلمه سنك معنالرنده كى مفهوم وشمولى ايى كوزه تمك

لازم کلیر. فاتحه‌ده تفصیل ایتدیکمز وجهله «اله» اسم جنس اولدیغندن مفهومنه نظراً تعدد فرضنه اوغرایه‌بیلیر.
لکن «الله» اسم خاص اولدیغندن آنجق واحد اولرق ملاحظه ایدیله‌بیلیر. الله حد ذاتنده بحق معبود اولان
وما فوقی قابل تصور اولمیان «احد اکمل»در. وبناءً علیه حقیقتده اله آنجق اودر. لکن اله ومعبود کلمه‌لری
اضافی اولرق ده ملاحظه ایدیلیر. و بوندن ایچون الالهه یا اصنامه ده اطلاق ایدیلیر. و اضافی بر کیمسه‌نك
الك چوق تعظیم ایتدیکی، غرضنه عبودیت ایتدیکی شی ایسه او اونك الهیدر. فقط بو باطل و فانی ده اوله‌بیلیر. او
زمان اوکا اونك الهی دینیلیر ده اللهی دینیلمز. حتی احنافه قیلنان اللهی دیمك لساناً بیله جائز دکلدر. الله
مضاف اولماز، مضاف الیه اولور. بنم اللهم دیمك بنم الهم دیمك اوله‌بیلیر. الله اسمی بیلمیه‌ن ویا آکلامیان
وقوف اولمیانلر ایچون «معبود، رب، تاکری، دیو الخ» کبی اله معناسنه اولان اسم جنس کلمه‌لر استعمال
ایدیلیرسه بو فرقی آکلاتق بیلمك ممکن دکلدر. مثلا فرانسزجه «دیو اودیر، دیه بردر» دینلمکله بو معنی
افاده ایدیلمز. بو نقطه‌ده نصاری «الله» اسمی یرینه عیسی‌یه دیمك لقبی اولان مسیح وصفی واحد اکملك
بر افاده‌سی اولمق اوزره اخذ ایتمشدر. بوندن ایچون نظرلرنده «اله اودیر، فقط مسیح بردر» هر بری بر اله
فرض ایدیلن اقانیم ثلثه‌ده یسوع یالکز ابندر، لکن یسوع مسیح هپسیدر. اب دکلمه و ابنه کندی ذاتلرنده تمایز اولدقلری
حالده یسوع مسیحده متصادف اولدقلری واحد اکمل بو عد ایدیلیر. بونه قولایدیر که نصاری یسوع مسیحه اول عوالمك کلمه‌ایله
خلق ایدیلمش اولدیغی و هر شیئك خالقی و مالکی بر اله بولندیغنی قبول ایتمکله برابر هنوز عوالمك انقاضی اولوب بر انقاضدن
تجسد کلمه اوزرینه یسوع مسیح دیه وقوعه کلدیکنی ایلك ازنیق قونسیلنده بر عقیده‌لرینك باشنه یازمشلردر.
دیمك که بونلره کوره اقانیم ثلثه اول وقانیسیله دکل تا اثنیله المکلدر. اوچیندن تشکیل ایتدیکی اله واحد دو واحد اکمل
اب دکل، روح القدس دکل، هپسی اولان یسوع مسیحدر. ثالث ثلثه‌در. بناءً علیه بونلرك نظرنده بر اولان اله عالم الالوهیه
احد ثلثه دکل ثالث ثلثه‌در. کلمه‌نك تجسد ایتدیکی مسیحدر.

«ان الله ثالث ثلثه» دیمك هم ثلاث کلمه‌سی هم ده ثالث کلمه‌سی اعتباریله اولمق اوزره ایکی وجهله کفردر.
برنجیسی حقیقتده بر اله‌دن باشقه اله اولمادیغی حالده اوچ آلهه فرضه ایتمك و بونلرك هر برینه اله دیمکله شرك کلمه‌سیدر.
بر حقی اولان الوهیتی اونلرله برابر ایکیه، دها دیکره، یالانه، ظلمدر. الهك حقی انکاردر. الله اوچ دیمك کبی

بر تناقضدر . برنجيسی ده بو شرك و تعدد ايچنده يالكز بر توحيد دعواسيله اللهی بو ثلاثه نك ثالثی فرض ايتمك
الوهيتی باشقه سنه ابن ديمكدركه بوده اللهی والوهيتی اولديغنی انكار ايتمكدر . حالبوكه الله تعالی بونلره ديمكله
بونلره اولديغنی ويالكز اعتقاد ايدن حسبه حقيقت دكيشمه جكی ايچون بوده حد ذاتنده ديكر بر شركدر . وفی الحقيقه
تثليث نصارانك بويله برده شرك ، برده توحيد كورونن ايكی يوزی واردركه حقيقتده ايكيسی ده شركدر .
ده بو شرك حد ذاتنده الوهيتی اولديغنی انكار ايتمه يه ونفی ايچينده بر شرك ادعا ايدن صريح مشركلرك شركندن
دها ايری كيتمه اولمقله برابر اونلركی قدر صريح دكل قاميا نفلیدر . حقيقتی ايسه هر شبهه دن آزاده اولدرجه
يقينيه قطعی ايله سوق ايدلمك لازم اولديغنده بو نصارانك شركلكی مشبهه لی اولورسه ده بو تثليث دعواسيله كافر اولدقلرنه
اصلا شبهه يوقدر . والحاصل الله تعالی اشبو « لقد كفر الذين قالوا ان الله ثالث ثلثة وما من اله الا اله واحد » آيتيله
تثليثه قائل اولانلر علی العموم نصارانك ادعا ايتدكلری تثليثك نوعیه كناهی « ثالث ثلثة » ديه ايكی كلمه ده تلخيص
ايله هر ايكی جهتده كفرلرنی قسم و تأكيد ايله بيان ايلمشدر . كرچه الله تعالی بوندن حضرت عيسايه انصار اولدقلرنی
تماما آكلاتمق ايچون ده بويله ديندن نصاری اولدقلرنی ذكر ايتمشدر . لكن « ثالث ثلثة » ديمك تعبيرينده
اقانيم ثلثه يه قائل اولان فرق نصارانك هپسنه شامل اولديغی ظاهردر . بونده ملكيه ، ملكانی دينيلن قاتوليك
و اورتودوكسلرله نسطوريلر دكل ، يعقوبيلر ، نصب آخرله مونوفيزيتلر دخی داخلدرلر . حتی بر وقت موجود
اولوب صوكره دن تماما منقرض اولان و اقانيم ثلثه يی اب ، ام ، ابن ديه صايانلر بونلره دخی داخلدرلر . بلكه
دخی تفصيل اولنديغی اوزره « ان الله هو المسيح بن مريم » ديينلرده يعقوبيه يه منحصر دكلدر . حاصلی حقيقتده
« ثالث ثلثة » ديمك ده « هو المسيح بن مريم » ديمكك ديكر بر تعبيريدر . بو ايكی تعبير ، برده توحيد صورتنده
شرك ، برده شرك ايچنده توحيد ادعاسيله تثليث نصارانك هر ايكی وجهله كفرنی و كفر اولديغنی ناطقدر .
بناء عليه بونلره ده بو حقده برنجی ركنی اولان « من آمن بالله » شرطی حاصل دكلدر .
[وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ] واكر بو سويلديكلری سوزلردن واز كچمزلر ، واز كچوب تائبه شركدن
عاری بر توحيد ايله الله ايمان ايتمزلرسه [لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ] ايچلرندن بو كفرده
قالانلره البته والبته اليم بر عذاب دوقونه جقدر . [اَفَلَا يَتُوبُونَ اِلَى اللّٰهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ] بناء عليه بونلر

بوندن بویله بو کفرلرندن واز کچوب الله‌ه توبه و استغفار ایتمزلرمی؟ [وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ] حالبوکه الله غفوردر، رحیمدر. توبه و استغفار ایدرلرسه مغفرت ایدر، و کندیلرینی فضل و رحمتیله مسعود ایلر. » — آکلاشیلیورکه نصاری یهودیلردن مجرم دکلدر. ایچلرنده توبه و استغفار ایله ایمانه کلمك قابلیتنده بولنانلر اوتکیلردن زیاده در. فی الواقع بر صحیفه صوکره بو جزئك نهایتنده بونی جزئك باشنده بو معنی تصریح ایده‌جکدر. بونلك ایچون بونلر توبه و استغفاره تشویقدن صوکره طریق هدایته تحقیق جمله ایله شونلری ضمننده بیورولیورکه؛

[مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ] مسیح ابن مریم باشقه بر شی دکل انجق بر رسولدر. الله دکل انجق الهدن بر هدایت و فرمان ایله کوندریلمش بر ایلچی، بر مبلغ، بر پیغمبردر. هم ایلك اولرق کلمش بر رسول ده دکل [قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ] اوندن اول بر چوق رسوللر کلوب کچمشدر. » — که الله تعالی مسیحه بخش ایتدیکی دلائل و خصائص ممتازه‌نك امثالنی دها اول بونلره بخش ایتمش و اونلر بو دلائل و خصائص ممتازه ایله انجق رسالتلرینی اثبات ایتمشلر و صوکره ده کلدکلری کبی طوروب کیتمشلردر. مثلا الله، مسیحك الیله اولولره حیات ویردیسه اوندن اول موسانك الینده عصایه حیات ویرمش و اونی قوشار بر اژدرها یاپمشدی که بو دها عجیبدر. الله مسیحی باباسز خلق ایتمشسه، دها اول آدمی باباسز و آناسز خلق ایتدی که بو دها غریبدر.

ایشته مسیح ابن مریم ماضیده کندیسندن کمالاته اشتراك ایتمش بو قدر امثال و نظیری کلمش و اونلر کبی کلوب کچمکی درکار بولنان بر رسول [وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ] آناسی ده بر صدیقه، یعنی صدقده و صداقتنده ایمانی اللهی و رسوللرینی تصدیق ایدن سائر قادینلر کبی اوزنده، سوزنده، ایشنده غایت صادق بر قادیندر. بونلر باشقه [كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ] آنا اوغول ایکیسی ده یمك یرلردی. » — کندی نفسلرنده قیومیه اکسیکلك ایچنده قالیر، خارجدن غدا آلمغه محتاج اولورلر. تنفس ایتمك، طولوب بوشالمق اضطرارندن قورتولامازلردی که حیواناتك محکوم اولدیغی بر احتیاج و اضطراردر. هرحالده بر احتیاج ایله محتاج اولانلره الله دینلیرسه محتاج دکل دیمکدر. بالالتزام، تناقضدر. بناءً علیه ساده یمك یرلر ایدیلر که نه مسیح الهدر نه ده آناسی. کورولیورکه بوراده الهیتك بر نقیضاسی بر ده منافیسی اعتباریله غایت واضح ایکی برهان کوسترلمشدرکه هم استنتاجی هم استقرائی جهتندن جائزدر.

اولا ، الوهیتی مقتضی اولان کمال نقطهٔ نظرندن باقیلدیغی زمان مسیحك و اناسنك اوصافی کمالاری قابل اشتراك اولان وحتی بالفعل امثال ونظیرلرده بولونمش بولنان بر کمالدر . بویله بر کمال ایسه کمال بی نظیری اقتضا ایدن حصر الوهیتی ایجاب ایتمز . انلرده امثال ونظیرلرینك حالی نه ایسه اوده مسیح حقنده رسالت ، اناسی حقنده صدیقلکدر . دیگر طرفدن الوهیته منافی اولان نقصان نقطهٔ نظرندن باقیلدیغی زمان مسیحك واناسنك کمالاری امکان فنا و زوالی سلب دکل ، امثال سابقه‌لری اوکی تأیید واثبات ایدر و بنا علیه بر نقصان ایدوکنی اثبات ایدن بر کمالدر . بو ایسه وجود وجوب وبقایه متوقف اولان حصر الوهیته منافیدر .

ثانیاً : مائده‌کی رسولده کرمسه ، مسیح ایلك رسول واناسی ایلك صدیقه اولسه‌لر ایدی بحمد الله مفهومنی ادراك ایدن هر صاحب عقل مسیحی واناسی کندی تحققلرینه ملاحظه ایدر واکل ایله حقلرینی یقیناً اکلارلردی . زیرا اناسی ده اوغلی ده یییورلر ، ایچیورلر ، علی العموم حیواناتده بولنان بر احتیاجه بر آز اره قالمیورلردی والبته بونلك لوازمنده بولنان ازالهٔ ده مجبور بولونیورلردی . بنا علیه باشقه هیچ بر دلیل اراماغه لزوم قالمادن هر عقل سلیم بالضروره اکلارکه دیگر کمالاتنه رغماً بویله بر احتیاجلرینه حیوانی ایله محتاج بولنان اولان هر هانکی بر وجود اله اولاماز . چونکه اله حد ذاتنده هر درلو امید ومخافه مرجع ، هر کمالك منبع کمالیله مالك ، هر درلو احتیاج ونقصاندن مبرا ، غنی مطلق ، محتاج الیه علی الاطلاق دیمکدر .

یا محمد : [انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ] باق بز اونلره آیات ودلائلی حقی نصل نه کوزل ، نه اچیق بیان ایدیورز . [ثُمَّ انْظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ] صوکره ده باق اونلر نصل ویا نره‌ده چویریلیورلر : بو اچیق حقیقتدن نه قفا صاپدیریلیورلرده اصل واساسی یوقده باطل سوزلر پیشنده طولاشدیریلیورلر ؟ — همزه‌نك فتحیله « افك » قلب وصرف ، یعنی دوندروب چویرمك دیمکدر .

یا محمد :

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللّٰهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ●

مآل شریفی

دیکه: یا دعاسز اللهی براقیورسکز ده سزه کندیکزده نه برجزء، نه برذره‌یه مالك اولمیان شیلره‌می طاپیورسکز؟ حالبوکه الله ایشیدن، بیلندر ●

بو فقره‌کی آیتده‌کی استدلالر «شریك ونظیری بولنان اله اولماز، قابل فنا اولان اله اولماز، محتاج اولان اله اولماز» دیه بر کبرایه مربوط بولونیور. دیکر بو کبرالر «الآلهه» مفهومنده کیزلنمشده مندرج وقضایای ریاضیه کبی مجرد بر تحلیل ایله معلوم قضایای تحلیلیه اولدقلری ایچون طی ایدلمشلردر. دیکرلرینك وجهله تقریر منطقیسنك خلاصه‌لری شو اولیوردر:

۱ — مسیح و آناسی شریك ونظیری بولنان ذاتدرلر «صغری». بلی که شریك ونظیری بولنانلر اله اولمازلر «کبری». بناءً علیه نه مسیح نه آناسی اله اولمازلر.

۲ — مسیح و آناسی امثاللری کبی قابل فنادرلر، بلی که قابل فنا اولانلر اله اولمازلر، بناءً علیه نه مسیح، نه آناسی اله اولمازلر.

۳ — مسیح و آناسی یمك ینیر بر محتاج ایدیلر. بلی که محتاج اولان اله اولماز، بناءً علیه نه مسیح نه آناسی اله اولمازلر.

البته بو آیتلرده معبودك اله باره برخصیصه‌سنی کوستره‌رك «عاجز اولان معبود اولماز» دیه قضیهٔ کلیه ایله او ادعا کبرایه صراحةً رتبه یاپمسه ده اونی برحقیقت ادراك ایده‌جك اولانلره ده عمومی ده حاصل برکبری ایله بیان حقیقت ایدیورلر. یعنی شریك ونظیری بولنان هرهانکی برشی اونك حصه‌سنه مالك اولمیه‌جغندن حد ذاتنده برعاجزدر. کذلك قابل فنا اولان حد ذاتنده برعاجزدر. محتاج اولان حد ذاتنده برعاجزدر. عاجز اولان ایسه معبود اولماز. چونکه معبود هیچ بر وجهله عجز ونقصانی تکلمه وتصور اولمیان

قادر کل و اکبر مطلق دیمکدر. بورده « بیلمك ایلردی » بورولسنه قارشی مسیحیلر و بت پرستلر طرفندن ده او حالده
بیلمك ایچمك احتیاجی بولونمیانه مسلّماً کر. ده هیاکل جامده یی حالیمیه معقول اولاجقدر دیه بر توهم درمیانه ایدیلبیلیر.
بر جهتده ده بو آیت بو توهم و مغالطه‌نك ده کوکنی کسمك ایچون ده مسئله‌نك عجز و قدرت، منفعت و مضرت مسئله‌سی
اولدیغی و بو معنانك اساس اعتباریله هیئنده مساوی بولندیغی آکلاتمقده و بونکله بر مسیحیلرك و اوثان پرستلرك
دها مادونه بر بالهیئته اولدیغی ده افهام ایدرك اونلره تعریضه و نصارایا انذار ایله دیمشدرکه « ای نصاری! سز
— مسیحیلر و بت پرستلر کبی — اللهی براقوب ده اوکا قارشی سزه نه ضرر، نه منفعت هیچ بر شی یاپمایه‌جق اولان
عاجزلره معبود دیر عبادتمی ایدیکز؟ حال بوکه الله سزه هر منفعت و مضرتی یاپمغه قادر اولدیغی کبی سمیع
و علیمدرده، کیزلی آچیق هر سوزی ایشیدیر. ظاهرده‌کی فعللریکزی طورسون باطنده‌کی اعتقادلری، نیتلری
بیله بیلیر. بو قدرت بالغه قارشوسنده شرك اتمه‌نك، او عاجزلره معبود دیمه‌نك، عبادت اتمه‌نك نه بیوك کفرآ
نه قدر تهلکه‌لی اولدیغی دوشونمز میسکز؟. ایشته سزك مسیحه الله و معبود دیمه‌کز بوندن هیچ فرقی یوقدر. چونکه
مسیح هر نه مضرت، هر نه منفعت یاپابیلیرسه، کندی ذاتندن مالك اولارق دکل الله‌ك احسانیله و تملیکیله یاپابیلیر.
صوکره نه الله‌ك ویره‌جکی بلایا و مصائب قدر ضرره، نه ده الله‌ك احسان ایده‌جکی صحت و وسعت، خیر
و سعادت قدر منفعته هیچ بر زمان مالك اولاماز. چونکه الله غنی بالذات، قادر بالذاتدر. مسیح ایسه فقیر
بالذات، عاجز بالذاتدر. هر نه‌یه مالك ایسه هپسی الله‌ك‌در و الله‌كدر. الله‌ك قارشیسنده مسیح بر لقمه‌یه محتاج
عاجز مطلقدر. مسیحك قارشیسنده الله هر شیئه دیر ده قادر مطلقدر. الله‌ك بوتون کمالی کندیندندر، مسیحك ایسه
نه‌سی وار ایسه الله‌ك‌در. بو بویله ایکن الله‌ك کمالی مسیحه، مسیحك عجزی الله‌ه اسناد ایدرك ده الله یرینه مسیحه عبادت
ایتمك نه جرأت، نه جهالت، نه ادراکسزلکدر؟!... نه قدر ضعیف بر تفسیرجه، نه بیوك بر افك و حماقتدر؟!..

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا ف۪ي د۪ينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُٓوا اَهْوَٓاءَ قَوْمٍ قَدْ
ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوا كَث۪يرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَٓاءِ السَّب۪يلِ ● لُعِنَ الَّذ۪ينَ
كَفَرُوا مِنْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪لَ عَلٰى لِسَانِ دَاوُ۫دَ وَع۪يسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا

يَعْتَدُونَ ● كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ●
تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللّٰهُ
عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ● وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ
إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلٰكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ●

تأمل شريفى

ديكه: اى اهل كتاب! دينكزده حقدن افراطه قالمايك، بوندن اول شاشيرمش، بر چوقلرينى ده شاشيرتمش، و دوغرو يولدن صاپمش بر قومك هوالرينه آرده كيتمه يك ● بنى اسرائيلدن اولوب كفر ايدنلر هم داود هم عيسانك لساننده لعنه اولديلر. بو، اونلرك عصيان ايتملرى و حقك حدودينى تجاوز ايدر اولملرى سببيله ايدى ● ايشله دكلرى بر منكردن واز كچمزلردى. نه الحقيقه نه فنا ياپيورلردى ● اونلردن بر چوغنى كورورسك كه، اللهى طانيمايانلرى يار و اوليا ايدرلر. البته نفسلرينك كنديلرى ايچون تقديم ايتدكلرى هديه نه چيركيندر: الله اونلره غضب ايتدى، و عذابده مخلددرلر ● اگر الله و پيغمبره و اوكا اينديريلنه ايمان ايدر اولسهلر ايدى، او كافرلرى يار طوتمازلردى. لكن اونلردن چوغى ايماندن اوزاق فاسقلردر ●

يا محمد! [قُلْ] ديكه [يَا أَهْلَ الْكِتَابِ] اى اهل كتاب و على الخصوص اى نصارى! [لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ] دينكزده حقانيته غلو ايتميكز. — غلو، اساسنده اوتى ايلرى يه اتمقدر. بوندن هر حالده بر شيئك قدر و منزلتنى كچمك و حدينى تجاوز ايدوب ايلرى يه كيتمك معناسنه تفريع و توسيع اولنمشدر. بورادن آكلاشيلور كه دينك حدى حقدر. و اهل كتابك بولندقلرى دينده حقده ده وار، باطل ده. كذلك دينده غلو ايكى درلودر. برى حقده غلو، ديكرى حقسز غلودر. حقده غلو، دينك حقايقنى تفحص و دقايقنى تفتيش و تدقيق ايتمك و دلائل و براهيننى تحصيل ايله احكامنى كمال دقتله

تلبيس ايتمەلىدركە بو صلابت، اتقا، ورع، اجتهاد، مجاهده، غيرت وحميت دينيه دخى تعبير اولنور.
آيت بونى نهى ايتمەمش، بلكە ترويج ايتمشدر. حق اولانە خصوصاتده نە قدر ايلرى كيديلسە افراط وتعصب
صايلماز. ديكرى ايسە باطل وحقسز اولان غلودركە بوده اولە كوزى يوموب مشتبهلر آرقەسنە دوشرك
افراط ويا تفريط ايلە حقى تجاوز ايتمك وظاهر اولان حقى تسليم ايتمەيوب خلافنى التزام ايتمەلىدركە بو ماده
تعصب وحميت جاهليه تعبير اولنور. آيت «غير الحق» ديە ايشتە بو نوع غلوى نهى ايتمشدر. يعنى دينكزده هيچ
دائما حق اولسون ده، كور كورينه تقليد، فورى بر تعصب ايلە افراط ويا تفريطە صاپوب حقى تجاوز ايتمەيكز، حقى بلە
بايمايكز، ناحق يرە شدتدە اصرار ايتمەيكز. اى نصارى! سز مسيحك حق اولان رسالتنى ايلرى كيدوب دە اونى
معبودلق رتبەسنە چيقارمايكز. اى يهود سز دە اونك رسالت ونبوتنى انكار ودها دون منزلەسنە تنزيل
ايدوب دە الهك بخش ايتديكى حقنە تجاوز ايتمەيكز. [وَلَا تَتَّبِعُوٓا أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِن
قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ] وبوندن اول يعنى بعثت محمدیەدن
مقدم دينكزدە محقق صاپمش، ضلالتە دوشمش، بر چوقلرينى دە اضلال ايتمش، صاپتمش وصوكره
بعثت محمدیە ايلە كوسترلمش اولان طوغرى يولدن دە ياندە چيقمش بر قومك يعنى سلفلركزك هوالرينە تابع
اولمايكز. اونلرى تقليد ايدوب آرقەلرينە كيتمەيكز.» كورولويوركە بو آيتدە بونلرك «ثم انظر انى يؤفكون»
مدلولنجە نصل وزەدە چيويلوب آيات حقەدن صاپديرلديقلرينك بر بيانى واردر:

١ — اساساً دينلرندە حقى اساس اتخاذ ايتمەملرى،

٢ — بو سببلە حقسز غلو وتعصب ايتمەلرى،

٣ — سلفلرينى كوركورينه تقليد ايتمەلرى،

٤ — هوا وتمايلات نفسانيەيە تابع اولملرى كە بونلرك دە سببنى تشكيل ايلر. وايشتە ايمان ايلە
كفرك، دين حق ايلە دين باطلك مبدأ فارقى بودر. الحق عبوديت، هواى نفسە عبوديت كە زمانمزدە حسياتە
تابع اولمق تعبير اولنور. ديمك كە مسيح الە دينلرك لدى التحقيق مسيح دكل مجرد كندى هوالرينە تعبد ايدرلر.
بنا عليه مسيح الله ديەن نصارى، يهودك ضدينە كيتسەلر دە نتيجە بر هوايا اتباع ايتمك حسياتە تعصب آرقەسنە

قومشولرینی اعتبار ایله یهودك یولنه گیتمشلر و اونلره تابع اولمشلردر.

ایشته بویله ضال ومضل کیمسه‌لرك هوالرینه اتباع ایتمه‌یکز دیو خطاب فاسقلره ده حقده غلو ایدوب بزم عقیده‌مزده بویله‌در دیمه‌یکز. زیرا [لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُودَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ] بنی اسرائیلدن کفر ایدنلر هم داوودك لسانی هم ده عیسی ابن مریمك لسانی ایله لعنت ایدلدی. » — اکثر مفسرین دیمشلردر که لسان داود ایله لعنت اصحاب سبته، لسان عیسی ایله لعنت اصحاب مائده‌یه اولمشدر. ایله اهالیسی سبت گوننی تعدی ایتدکلری زمان، داود علیه السلام اونلره لعنت ایتمسیله مایمونلره دونمشلر (سوره اعراف باقیله) اصحاب مائده ده بو سوره‌نك نهایتنه دوغری گله‌جکی اوزره مائده‌نك نزولندن و اونكله متنعم اولدقدن صوڭره ناشكورلك ایتمشلر، عیسی علیه السلام ده بددعا و لعنت ایتمسیله خنزیرلره دونمشلر [ذَلِكَ] بو لعنت [بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ] بو ناشكورلرك عصیان ایتمه‌لری و تجاوز ایدر اولملری سببیله ایدی. یعنی [كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ] یاپدیقلری بر منکردن بربرلرینی نهی ایتمزلردی [لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ] واللّه نه فنا یاپیورلردی — مادام که لعنتك سببی عصیانلری و حقه تجاوزی اعتیاد ایتمه‌لری ایدی دیمك اولیورکه بوندن صوڭره عصیان و تجاوزده و حقده غلو ایدنلر دخی طبقی اونلر گبی لسان داود و عیسی ایله ملعوندرلر.

ای مخاطب! شمدی [تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا] دین و ایمان ادعاسنده بولنان بو اهل کتابدن برچوغنی گورورسك که — رسول اللّه و مؤمنلره بغضلرندن ناشی — کافرلره یعنی مشرکلره ییلی صمیمی دوستلق ایدیورلر — مشرکلره طرفدار اولیورلر، اونلرك ولایتی آرقه‌سنه دوشیورلر [لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ] واللّه نفسلری کندیلری ایچون نه فنالق گوننده فناسنی تقدیم ایدیورلرکه شودر: [أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ] اللّه کندیلرینه خشم ایتدی و عذابده مخلددرلر. » — چونکه اللّهه ده ایمانلری یوقدر، او پیغمبره ده [وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ] اگر بونلر اللّهه و او پیغمبره و اوڭا انزال اولنانه

ایمان ایدنلر اولسه لردی [مَا اتَّخَذُوهُمْ اَوْلِيَاءَ] اللهك و پیغمبرك دشمنی اولان او كافرلری دوست
طوتمازلر، اولیا طوتمامازلردی [وَلٰكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ] ولكن بونلرك چوغی
دیندن چیقمش فاسقلردر. — مائده ده «من آمن بالله والیوم الآخر وعمل صالحاً» اولمادقجه هیچ
بر كونه ده دكلدرلر. بعد ما اولملری ده مستبعددر. بالعكس طغیانه و تعدیلری آرته جقدر. مؤمنلری
خوشنود ایتمالری، دین اسلام ایله استهزا ایتملری ده بوندندر. بونلر ایچون مؤمنلر بونلری دوست بیلملی
ولی كبی اولمامالیدرلر. اللهك بخش ایتدیكی نعمت اسلامی اونوتماملی، نانكورلك ایتمملی، پیمانلرینی
بوزمامالی، عهدلرینی، عقدلرینی ایفا ایتملی، عمل صالح یاپمالی «قوامین بالقسط شهداء لله» اولملیدرلر.

كوریلیوركه بو آیتك مضمونی اولا بونلرده «من آمن بالله والیوم الآخر وعمل صالحاً» شرطنك حالاً
رجوی انتفاسنی تصریح و فاصله سیله تا یوقاریده كی «وان اكثركم فاسقون» فاصله سنی تأكید و اداتی احضار
وادراده داها ما قبله طوغریدن بر ارجاع نظر ایتدیرمشدر. دیمك كه بوراده سوره نك باشنه قدر كیریسیه
كیری بر ملاحظه داها یاپیلاجق و تكرار دونولوب ما بعدینه دوام ایدیله جكدر. شایان دقتدر كه یوقاریده
اكثریتك فاسق اولدیغی سویلندیكی حالده بوراده ده كثیر تعبیر بویرولمسه یعنی بر چوغی دینلمشدر. كرچه
اكثره رجحی كثیر دینلبیلیرسه ده كثیرهم ایله كثیراً منهم یعنی چوغی ایله بر چوغی تعبیرلری آراسنده فرق ده
واردر. بو فرقده بزه شو ایكی معنایه رهبر احضار ایدر:

١ — دیمك كه ایچلرنده فسق اوكلنده ایشدر. اكثرك فسقی طاعتسزلك معناسنه فسقدر كه اعتقاد
اولوب اولمامقده ایمه‌در. اكثریتك اهل كتاب اولمقده چیقماسنی استلزام ایتمز. بر چوغنك فسقی ایسه بتون
بتون كفر و طغیانه ایله اهل كتاب اولمقدن خروج و ارتداد معناسنه بر فسقدر كه اوبرنده اشد بر شردر.

٢ — هم ایكیسنده فسق عینی معنایه اولسه بیله دیمك كه دین اسلامك انتشاری و بو خطابات
قرآنیه نك فیضی تأثیر ایله اهل كتابك اكثریت فاسقه سی آزالمش «ولكن كثیراً منهم فاسقون» قالمش.
فقط بو كثیرك فسقی «ولیزیدن كثیراً منهم ما انزل الیك من ربك طغیاناً وكفراً» مدلولنجه كیفیت اعتباریله
اسكی اكثریتك فسقندن چوق زیاده، چوق شدتلی اولمشدر. فی الواقع دین اسلامك انتشاری اوللرده بتون

کتابلری وادیانی جامع یکی بر کتاب اطرافنده طوپلانه‌رق صالح و مستقیم یکی بر امت، یکی بر اهل کتاب تشکیل ایتمشدر. ثانیاً عموماً بو سیله اهل کتاب اولمزدن بر جوق صلاح اولانلر بولنسه، ثالثاً اهل کتابک اکثریت عظیمه‌سی و صالحلری اسلامه التحاق ایتمسه، دیگرلرنده اکثریت فاسقه قالمشدر. صوڭره بو اکثریت فاسقه‌نک بر جوقلری ده مسلمان اولمقله برابر ازجمله بر اشباه صلاح ایله اسلام تابعیتنه کیرمسه، ذمت اسلامیی قبول ایتمسه و بو صورتله کی فسقلرینک بر جوغنده واز کچمشدر. بو صورتله او اکثریت فاسقه آزالمسه، فقط بوڭا مقابل بر جوغی ده حقی بسبتون اونوتمسه عناد و تعصبه صاپیتمسه، کفر و طغیانی آرتدقجه آرتمسه، هرشیدن تزیع ایتمسه، اسلام خصوصنده شکلر بر ابر اولمسه و حق دشمانلری کیتمسه، لسان داود و عیسی ایله لعنه ایله ملعون منزله‌سنه دوشمشدر بنا علیه مقدما «وان اکثرکم فاسقون» خطابنه لایق اولان اهل کتاب، کیت نقطهٔ نظرندن اسکی حالنه نظراً «ولکن کثیراً منهم فاسقون» قالمسه و فقط کیفیت نقطهٔ نظرندن «شر من ذلک مثوبة عند الله»، «ان سخط الله علیهم وفی العذاب هم خالدون» اولمشدر. دیمک که اهل اسلام میثاقی ایمانده و صلاحده کرکی کبی رعایه دوام و خیراتده سابقه ایله مجاهده‌یه اقدام ایتدکجه فسق آزالمجه، صلاح عالمی تزاید ایده‌جک، هرکس «لا خوف علیهم ولا هم یحزنون» سرنه مظهر نیله مسعود اولمجه و عکسی حالده مسلمانلرک حالی ده اهل کتابک حالنه دونه‌جک فاسقلره محکوم اولوب اونلرک سورکدیکی عذابه دوشه‌جکدر.

بو تفصیلاتده و فسقلک آزالمسنده اکلاشیور که اهل کتاب ایچنده اولان اکثر فاسقه، صوڭره ده کثیر فاسقه‌یه مقابل ایسه بر قسم واردر که حقیقت غلو و تعصبه صاپیتمیه معتدل بر امت مقتصده دیرلر. بونلرک بر قسمی اکثریت فاسقه‌یه اشتراک ایتمسه، اول امر ایمان و صلاحلرینی محافظه ایتمشدر، نصارا اولدیغی کبی عیسایه عیسای اولدیغی کبی خاتم الانبیایه ده ایمان ایلمشلردر. بونلرک حاللرنده بر فرقه وار ایسه مقدما او پیغمبر، او روح حمده کلاجک دیه ایمان ایدرکن کلنجه ده کلدی دیه ایمان ایتمسه و منزلات سابقه ایله برابر منزلات لاحقه‌یی امام ایلمسه اولملرندن عبارتدر. دیکر قسمی ایسه مقدما اکثریت فاسقه دن اولدیغی حالده بالاخره انتباه حاصل ایتمسه، توبه‌کار اولمسه وادر لرینه التحاق ایدرک کثیر فاسقه‌یه مقابل اخذ موقع ایتمشلردر، و بایده جکلردر که البته بونلر «من آمن بالله والیوم الآخر وعمل صالحا» دیرلر.

عجبا بونلر ایچنده یهود ونصاری ده عینی نسبتده میدر؟ یوقسه فرقلیمیدرلر؟ بو نقطه نظردن ده یهودیلر نصارایی مقایسه ایدلنجه: فی الواقع بونلرڭ ایکیسنده ده چوغی فاسقدر. فاسقلرده مؤمنلری سومزلر، عداوت ایدرلر. مع مافیه هپسنڭ درجهٔ عداوتلری و قابلیت مودتلری ده مساوی دکلدر. یا محمد!

لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ اَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ
اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا اِنَّا نَصَارٰى ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ
وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ● وَاِذَا سَمِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰى
اَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ
● وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ اَنْ يُدْخِلَنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ
● فَاَثَابَهُمُ اللّٰهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذٰلِكَ جَزَاءُ
الْمُحْسِنِينَ ● وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا اُولٰئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ●

مآل شریفی

ناسڭ مؤمنلره عداوتجه اڭ شدتلیسنی هر حالده یهودیلر ایله مشرکلر بولاجقسڭ، مؤمنلره مودتجه اڭ یاقینلرینی ده هر حالده «بز نصارایز» دینلر بولاجقسڭ. سببی: چونکه بونلر ایچنده عالم کشیشلر و تارك دنیا راهبلر واردر. و بونلر کبر ایتمزلر ● پیغمبره ایندیریلنی دیڭلدکلری زمانده ده کوزلرینی کوروسڭ آشنا چیقدقلری حقیقتدن یاشلر طولوب بوشانیرده «یاربنا! درلر: ایناندق ایمان کتیردك، شمدی سن بزی شهادت کتیرنلرله برابر یاز ● هم بز نیه ایمان ایتمیهلم الله، و بزه کلن حقه؛ بو ایمانله ربمزڭ بزی صالحلر زمرهسنه معیتینه قویماسنی اکیه» ● بویله دیدکلرینه مقابل الله ده کندیلرینه ثواب اولارق التنده ایرماقلر آقان جنتلر ویردی، ایچلرنده مخلد قالمق اوزره. و ایشته محسنلرڭ مکافاتی اودر ● کفر ایدوب

آیتلریمزی تکذیب ایدنلر ایسه اونلر هپ اصحاب جحیمدرلر ●

[لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ اَشْرَكُوا] کرك یهود و نصاری اهل کتاب، کرکسه بونلرك غیری علی العموم کافر اولانلر ناس ایچنده مؤمنلره عداوتجه اك شدتلیسی قسم اولسون که یهودیلر و مشرکلر بولاجقسك — اهل ایمانه شدت عداوت نقطهٔ نظرندن یهودیلری مشرکلردن ده اوکنده کوره‌جکسك» دیمك که بونلر ایمانه اوزاقدرلر. کثرت فاسقون بونلرده دها زیاده‌در. چونکه بونلر دنیایه حرص هپسنده چوقدر. «ولتجدنهم احرص الناس علی حیوة ومن الذين اشركوا الخ» و چونکه بونلرك قلبلری قسوتلیدر. «وجعلنا قلوبهم قاسية» هوای اتباعکاری، فساده میللری، حقیقتلره کبر و عنادلری پک چوقدر. انبیایی تکذیب و قتلده، عصیانده و اعتداده مهارتلری پک زیاده‌در.

[وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ اٰمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا اِنَّا نَصَارٰى] دیه قسم اولسون که بونلرده ناسك مؤمنلره مودتجه اك یاقینی «بز نصاراز» دیینلر بولاجقسك — کرچه بونلرده عموماً مؤمن دکلدر. و مؤمنلره عداوت بونلرده ده واردر. فقط جنس جنسه ملاحظه ایدیلدیکی زمان اونلرك عداوتده شدتی زیاده، بونلرده مؤمنلری سوه‌بیلمك قابلیتی زیاده‌در. یعنی اونلرك مودتی احتمالی بسبتون یوقده دکل، لکن بونلرك مودتی دها زیاده ملحوظ و دها زیاده یاقین بر احتمالدر. بونلرده ایمانه قابلیت، اهل ایمانه محبتی اونلرندن فضله بولنور. [ذٰلِكَ] بونلرك اویله بولنمسی شو سببدندرکه [بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ] بونلرده قسیسلر، یعنی علم و عبادتله مشغول کشیشلر [وَرُهْبَانًا] ده راهبلر، یعنی آخرت قورقوسیله مناستیرلرده تفرغ ایدنلر، تعبدات ایله مشغول تارك دنیالر واردر [وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ] ده بونلر متکبر دکلدرلر — متواضع و مؤنسدرلر. بو ایکی سببله مؤمنلری سوه‌بیلمه‌لری دها زیاده ملحوظدر. و بناءً علیه قولاقلرینه سوز کیرمك و آکلادقلری زمان حقی قبول ایتمك احتماللری فضله‌در.

قسیس، کیجه بر شیئی طلب و تتبع ایتمك معناسنه «قس» دن مبالغه صیغه‌سیدر. علم و دینی تتبعلری اعتباریله نصاری رؤساسنه عالم و عابد اولانلره ده «قاس» و «قسیس» دینلمشدر. ابن زیدك بیانه کوره

قسیس، رهبانك رئیسی دیمکدر. ابن عطیه، اصلی عربی اولمایوب معرب بولندیغنی، قطرب ده اصلی رومجه اولوب
عالم دیمك اولدیغنی سویلمشدرکه قاموس مترجمی ده «کشیشه اولوجقدر» دیور. راغبك بیاناتنده رهبی
بیان اولندیغی اوزره رهبان، رهبه، رهبنه، راهبك جمعیدر. شعبان کبی مفرد اولارق ده استعمال ایدلدیکی ده ذکر
ایدلمشدرکه اوزمان جمعی رهابین و رهابنه کلور. رهبت اضطراب ایله قورقوب چکنمکدر. رهب، مناستره
تعبد ایتمکدرکه استعمال رهبت دیمکدر. رهبانیت ده فرط رهبت ده تعبده تحمله غلو و افراط ایتمکدر. الخ. ایشته
نصاری ده أت یمامك، صوم وصال طوتمق، نفسلرینه اذیت ایچون بوینلرینه زنجیر طاقمق و حتی کندیلرینی ایکدیشه
ایتمك درجه‌سنه واران اولمشدرکه بونلر نفس ایله مجاهده ایدرك احتراصاتنی قلع ایتمك، نفسی صبر و تحمل ایله
طاعته الیشدیرمه و نصارانك تعبیرنجه ذنب فطری ایله آلوده اولان نفسی تطهیر و تقدیس ایدرك رضای الهی‌یی تحصیل
ایتمك کبی مقاصدی تضمن ایدن بر حرکت ایسه ده حد ذاتنده «لا تغلوا فی دینکم غیر الحق» حکمنه داخل اولان
غیر فطری غلو و تشدیدات جمله‌سندندر. نصاری کویا حضرت یحیی و عیسی علیهما السلامك حیات تجردلرینی ایلری کوتوررك
و بو صورتله رضاء الله ایرمك مقصدیله بو طرز رهبانیتی رؤسای دینیه حقنده بر فریضه اولمق اوزره ابداع ایلمیشـ
لردی. سورهٔ حدیدده «وقفینا بعیسى بن مریم وآتیناه الانجیل وجعلنا فی قلوب الذین اتبعوه رأفة ورحمة
ورهبانیة ابتدعوها ما کتبناها علیهم الا ابتغاء رضوان الله فما رعوها حق رعایتها» آیتنده اخطار اولندیغی
اوزره بوکا حقیله رعایت ایده‌مامشلر و شرعده بر چوق غیر مشروع حاللره دوشمشلردر. و بونك ایچون
«لا رهبانیة فی الاسلام» در. و بو ده اولدیغی بو آیتده مستفاد اوله‌جقدر. فقط هر نوع افساده زمینه
باشی اولان حرص دنیا و اتباع شهوات نفسانی ایله بونك تماماً ضدی دیمك اولان رهبانیت مقابله ایلدیکی زمانه
هر حالده دنیا احتراصاته قارشی رهبانیت مجاهده‌سنك بر فضیلت اولدیغی ده انکار ایدیلمز. زیرا حب دنیا
رأس کل خطیئه در. بر ملت ایچنده بویله جدی بر رهبت ایله صولح درجه زاهدانه و مستعدانه بر تجرد و صبر و تحمل
حیاتی تعقیب ایدن بعض اوقاتده رجس اعتدال اولمازسه بیله جدی بر نمونهٔ تهذیب اولمقدن خالی قالمازلر. ایشته
بو حیثیتله درکه صحیحاً علم و عمل اهتمام ایدن قسیسلرك و شهوات دنیادن تجرد حیاتنده رهبانك موجودیتلری
نصارانك کبرلری قیرلمه و مؤمنلره قرب مودتلرینه سبب اولان مناقبلرندن صاییلمشدر. یوقسه رهبانیت نامی

آلتنده دنیا پیشنده قوشانلرك حلالی منع ایدوب حرامه كوز یومانلرك دیه‌ده دنیایه مضر. «كثیر فاسقون» دیه
اولانلرده شبیه یوقدر. نته‌كیم سورهٔ حدیدده «فآتینا الذین آمنوا منهم اجرهم وكثیر منهم فاسقون»
بیورولمشدر. والحاصل آیت بزه كوستریور كه علم و علمایه محبت، آخرت دوشونجه‌سی، عاقبت اندیشه‌سی، كذلك
كبرسزلك و لوسه‌ طاقلری ده اولسه حد ذاتنده محمود، اك نافع اك كوزل اسباب تقرب جمله‌سندندر. ده بو سببدن كه
نصاری اهل ایمانه مودت نقطهٔ نظرندن دها یاقینه بر ضعیفتده درلر. دنیاویه بو اخلاقیت موجود اولدیغه
نصاری، ار قابلیت ایمانیه دها فضلادر. ده بونلردن حقاً ایمانه كلنلر بیوریلدیغه دها چوقده اولمشدر.
بو صورتله بونلر كبرسز و اهل ایمانه مودتجه دیكرلرندن اقرب بولندیغی كبی اكثرنده بالفعل ایمانه ایله دایه‌جه
اولانلر ایچه قلبلی، حق آشنا مؤمنلر دخی بولندیغی اثبات ایله اهل ایمانه نقل خطاب ایچون شویله بیوریلیور:
[وَاِذَا سَمِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ] پیغمبره ایندیریلن قرآنی دیكلدكلری وقت [تَرٰٓى
اَعْيُنَهُمْ] كوزلرینی كورورسن كه [تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ] طانیدقلری
دن قسمه آشنا اولدقلری حقدن متحسس و متأثر اولدرق جوشار، كوز یاشلرینه طولا طولا طاشار، كوزلری
طولارقه [يَقُولُونَ] دیرلركه [رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ] ای ربمز بو
ایندیردیكك حقه و كوندردیكك رسوله بلا قید و شرط ایمانه ایتدك. سن بزی ده اونك امتی اولان شاهدلریله
ایله برابر یاز — یعنی بونلر كتابلرنده روح الحق اولان آخر زمان پیغمبرینك كله‌جكنی بیلیرلر و «ایمانه
ایدرز كلدیكده» دیه اعتقاد ایدرلر و اونك بعثتنه اشتیاقله بر انتظار ایدرلر. قرآنی دیكلدكلری
زمانده حقه قارشی كبرلری اولمادیغی و قلبلرنده رقت و اخلاص و شوق و انتظار موجود بولندیغی جهتله
حقی طانیرلر، فیضنه تأثیره دوبارلر، كوزلرینه یاشله طولارلر، او رسول حقك بعث ایدلسه كلمسه اولدیغی
آكلارلر. تعالی ولالیه ایمانلری شهوده منقلب اولور. مقدما «ایمانه ایدرز كلدیكده» دیركن بو كره «كلدی
ایمانه ایتدك» دیرلر. اهل شهود و شهادت اولان امت محمد دفترینه یازیلملرینی یازدیرلر. كندی نفسلرینه
یاخود اعتراض ایدنلره قارشی بو ایمانه و اعتقادلرینی تأیید و اثبات ایچون شونیده سویلرلر: [وَمَا لَنَا
لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَآءَنَا مِنَ الْحَقِّ] بز الله‌ه و بزه حق اولارق كلنه ایمان ایتمیه‌لم، نه

سبب نه در، نه ایچون ایمان ایتمیه‌جکز [وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ] حالبوکه ربمزك بزلری ده صلحا زمره‌سیله برابر جنته ادخال ایتمه‌سنی آرزو ایدیور و بوکا طمع و اشتیاق بسلیورز.." ـــ بناءً علیه ایمان ایتمه‌مکه هیچ بر سبب اولمادیغی، بلکه صلحا زمره‌سنك عاقبت و مقدراتنه اشتراك ایتمك طمع و آرزوسی کبی ایمانی مقتضی اولان بویوك بر سبب و داعی ده وار.

ایشته اونلر قرآنی دیکلدکلری زمان حقی طانیوب بویله دیدیلر و دیرکن کوزلری یاشلرله طولاشدیلر. بناءً علیه [فَأَثَابَهُمُ اللّٰهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا] الله ده اونلره اعتقاد و اخلاص ایله سویلدکلری بو سوزلری سببیله آلتندن ایرماقلر آقان جنتلری ثواب و مکافات اولارق احسان ایتمشدر، اونلر اوراده مخلد قالاجقلردر. [وَذٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ] محسنلرك یعنی حسن نیت و حسن عمل صاحبلرینك، تعبیر آخرله یاپدقلری ایشی اك کوزل صورتده یاپانلرك ایمان و اعتقاد ایدنلرك جزاسی ده بودر.

روایت اولونیورکه بو آیت نجاشی و اصحابی حقنده نازل اولمشدر. مهاجرین اولینك حبشستانه هجرت ایتدکلری زمان مکه مشرکلری آرقه‌لرندن بر هیئت کوندرمش و نجاشی‌یی علیهلرینه تحریك و تشویق ایدرك اونلری تضییق و پریشان ایتدیرمك ایستمشلردی. بونك اوزرینه نجاشی ایرکه قسیسلر و رهبانلر ایله بر مجلس عقد ایتمش و مسلمانلرله مشرکلری ده اورایه دعوت ایلمش ایدی. بو مجلسده اجتماع ایتدکلری زمان نجاشی مسلمانلره خطاباً "کتابکزده حضرت مریمك ذکری وارمیدر؟" دیه صورمش، جعفر بن ابی طالب حضرتلری ده "اوت اونك نامنه منسوب بر سوره واردر" دیمش و "ذلك عیسی بن مریم" آیتنه قدر سوره مریمی اوقومشدر. "وهل اتاك حدیث موسی" یه قدر سوره طه‌یی قرائت ایتمش و بناءً علیه نجاشی آغلامش ایدی. بالآخره نجاشی دخی رسول الله ه یتمش کشیلك بر هیئت کوندرمش، رسول الله ده اونلره سوره یس ی قرائت بیورمش، کذلك بونلرده آغلامشلر و ایمان ایتمشلردر. بو آیتلرده بونلرك حاللری تصویر ایدیلرك نازل اولمشدر. اهـ. بونك ایچون بعضی مفسرین بو آیتلرك حکمی بونلره و شدت عداوت قضیه‌سنك ده زمان سعادتده بولنان مدینه یهودیلرینه مخصوص اولدیغنه قائل اولمشلردر. فقط آیتك ظاهری عام اولدیغندن اکثر مفسرین هر ایکی قومك جنس جنسه تقابللرینه ناظر بولندیغنی بیان ایتمشلردر. فی الواقع عبدالله بن سلام و امثالی کبی یهودیلردن دخی بو صورتله ایمانه کلنلر بولنمشدر.

برزنادر . نصارا ده ایمانه کلنجه اول دائما جیوه بولنمیه‌جق هر حالده ثابت ایمانلری و قرب مودتک

نصارا ده دخی زیاده اولدیغی کوستریلمشدر .

محسنلر بونلر . بونلره مقابل [وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ

الْجَحِيمِ] در . » — نصارانک اسلامه تقرب و تقیسی اشعار ایدن بو بیانات نصاری اولانلرده قسیسین

و رهبان بولنمقلرندن ایلری . رهبانیتک معناسی ده دنیا لذائذ و طیباتندن بتون بتون انقطاع و احتراز دیمک اولدیغی

جهتله بونده مسلمانلرک رهبانیته ترغیبی معناسی توهم اولنمامسی ایچون بوراده سوره منع اولنه‌جق ایفاء عقود دخی

و حرمت احکامنه نقل کلام ایدلمسنده خطاب ایدیلیور که :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ● وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ● لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَٰلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ●

مآل شریفی

ای او بتونه ایمان ایدنلر . الله‌ک سزه حلال قیلدیغی نعمتلرک خوشلرینی کندیکزه حرام ایتمه‌یک ، آشیریده

کیتمه‌یک ، چونکه الله آشیری کیدنلری سومز ● هم الله‌ک سزه رزق ویردیکی نعمتلردن حلال و خوش اولارق

ییک ، هم ده کندیسنه مؤمن بولندیغکز الله‌دن قورقیک ● الله سزی یمینلریکزده — بیهوده یره ایتدیککز

— لغودن مؤاخذه ایتمز . ولکن بیله بیله عقد ایتدیککز یمینلردن سزی مؤاخذه بیورر . بونلرده کفارتی چوجوغنده

چوجوغكزه ييديردككزدن اورته درجه‌سنده اون فقيرى طويوريسه ياخود كيديريك ياخود بر اسير آزاد ايتمكدر.
بونه كوجى يتميه اوچ كون اوروج طوتار. ايشته يمين ايتديككز وقت يمينلريكزك كفارتى بو. بونكله بر يمينلريكزى
كوزه‌تيك. بويله بيان ايدييور الله سزه آيتلرينى كه شكر ايده‌سكز ●

[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ] الله‌ك سزه حلال
قيلديغى نعمتلرك خوشنى، لذيذ اولانلرينى حرام قيلمايكز — يعنى اونلردن كندكزى تسبباً ويا مباشرةً محروم
ايتمه‌يكز. اولا يهودلر كبى عقودى ايفا ايتمه‌مك وميثاقى اونوتوب نقض ايتمك صورتيله او نعمتلرك انقطاعنه
سبب اولمايكز. ثانياً نصارى كبى عقود الهيه‌يه مخالف عقدلر ياپاره‌رق افراط وتشديدى التزام ايدرك الله‌ك سزه
«اليوم احل لكم الطيبات وطعام الذين اوتوا الكتاب حل لكم وطعامكم حل لهم والمحصنات من المؤمنات الخ» ديه
حلال ومباح قيلديغى نعم طيبه‌دن كندكزى منع ايتمه‌يكز [وَلَا تَعْتَدُوا] حدود حقى، عقود الهيه احكامنى
تجاوز ايلمه‌يكز. — اولا حلاله حرام ديمه‌يكز. ثانياً او خوش وتميز نعمتلرى كسب غيرك حقنه تجاوز
ايتمك صورتيله حرام ياپمايكز. ثالثاً حلال اولانلردن فايدالنديغكز نعمتلرده احتياج حقيقيه‌دن زياده امتزاج
وانهماك ايله ايلوب اسراف ايتمه‌يكز ومجرد شهوات آرقه‌سنده طولاشمايكز. كرك نفسكزك وكرك غيرك حقنى
كوزه‌تره‌رك اعتدال واقتصاد ايله حركت ايديكز. چونكه [إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ] الله تجاوز ايدنلرى
سومز، بو محققدر. حاصلى حلالى حرام، حرامى حلال ياپمايكزده [وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ
حَلَالًا طَيِّبًا] الله‌ك سزه رزق ويرديكى نعمتلردن حلال وخوش وتميز اولانلردن ييكز [وَاتَّقُوا
اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ] دائما كندسنه ايمان ايتمش اولديغكز الله‌ه اتقا ايديكز، مؤاخذه‌سندن قورقيكزده
افراط وتفريطدن حذر ايديكز.» — الله‌ك نعمتلرينى بكنمه‌مك، اونلردن قاچينمق كبى نانكورلك نه ايسه بو
دنيا نعمتلرينى غايه امل قيله‌رق ايدوب الله‌دن وآخرتدن غفلت ايدرك اسير حرص وشهوت اولمق ده.

روايت اولنيوركه بركون رسول الله اصحابه قيامتى توصيف ايتمش ووصول درجه‌ده انذارده بولنمش
ايدى، اصحاب كرام بوندن متأثر اولوب رقت كلدى، عثمان بن مظعونك خانه‌سنده طوپلانمشلر، دائما اوروج طوتمق

دوشكلر اوزرنده اويومامق، ات ويا ياغلى يمه‌مك، قادينلره يانقلاشمامق، قوقو سورونمه‌مك، دنيايى ترك ايتمك، اسكى چول، يا چادر اكيوب يرلر اوزرنده سياحت ايتمك و ارككلكلرينى كسمك متفقاً قرار ويرمشلر و در حال بو خبر رسول اللّٰهه واصل اولنجه، بنا عليه اونلره «بن بويله امر اولنمادم، محققكه نفسكزك اوزريكزده حقى واردر. بنا عليه صائم اولكز، مفطرده اولكز، قائم اولكز، نائمده اولكز. بن نماز قيلارم، اويقوده اويورم، اوروج طوتارم افطارده ايدرم، ات ده يرم ياغ ده يرم، قادينلره ده مقارنت ايدرم، بنم سنتمدن يوز چويرن بندن دكلدر. «فمن رغب عن سنتي فليس مني» بيورنجه، بو آيت نازل اولمشدر. بر روايت اولونيوركه، رسول اللّٰه فالوده ويا پالوزه يردى، طاتلى ويا بال خوشنه كيدردى و بيوررديكه «ان المؤمن حلو يحب الحلاوة = مؤمن طاتليدر، حلاوتى، طاتليلغى سور.» ابن مسعود حضرتلرندن منقولدركه برذات اوكا «بن دوشككى كندمه حرام ايتدم» ديمش اوده بو آيتى اوقومش «دوشككى يات و يمينكك كفارتنى وير» ديه جواب ويرمشدر. حسن بصرى حضرتلرندن منقولدركه «بر كره يمكه دعوت ايدلمش، برابرنده فرقد سبخى و اصحابى ده وارمش، صوفره‌يه اوتورمشلر ياغلى طاوق، طاتلى و سائره دزيلورلر ميكش وار، فرقد بر كناره چكيلمش، حسن بصرى ده اوروجلى مى ديه صورمش، خاير بويله انواع طعاملى تكره ده كورمه ديمش، بنا عليه حسن بصرى فرقده دونمش «يا فرقد! ديمش سن خالص تره ياغنى و بغداى اوزى ايله لعاب نحل يعنى بالى برلشمه عيبلانه رأينده مى بولونيورسك» ديمشدر. بو مشار اليه حسن بصرى يه «فلان ذات پالوزه يميور، شكرينى ادا ايده‌مم ديور» ديمشلر. «صوغوق صو ايچيورمى؟» ديه صورمش «اوت» ديمشلر، بيورمش كه «او حالده بو آدم جاهل، الله تعالينك اوكا صوغوق صوده‌كى نعمتى پالوزه‌ده‌كندن دها چوق اولديغنى بيلميور.»

شمدى بوراده بر مشكل واردر. «اوفوا بالعقود» امرى عام العموم عقوده شامل و شبهه يوق كه يمينلرده بو عقودده داخل ايدى. بوراده ده «لا تحرموا طيبات ما احل الله لكم» بيورلمشدر. شو حالده بر كيمسه اوكنكى بر سبب يمين ايدر و يوميسه ايله حلالى كنديسنه تحريم ايتمش بولنورسه نه ياپمه‌لى؟ زيرا يمينندە طورسه «لا تحرموا» ميثاقنى نقض ايتمش اولاجق، طورماسه عقد يمينى ايفا ايتمه‌مش اولاجق. ايشته بو مشكلى حل ايچون بيورليوركه:

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ = الله يمينلريكزده لغو اولانلرندن مؤاخذه ايتمز،

— او بر عقد دکلدر . یمین لغوک تعریفی تفسیری سورهٔ بقره ده کچمش ایدی بابده . [وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَ] ولکن عقد ایتمش اولدیغکز یعنی « شویله یاپاجغم ، بویله یاپاجغم » یاخود « شویله اولورسه شویله ایده جکم » طرزنده استقباله متعلق اولمق اوزره کندیکزی باغلادیغکز یمینلر سزی مؤاخذه ایدر . » — بونلره یمین منعقده تعبیر اولنور . شو « والله اوقویه جغم ، والله زوجمی تقرب ایتمیه جکم ، والله یارین اوروج طوتاجغم ، یاخود والله سیغاره ایچمیه جکم » کبی یمینلر منعقده درلر . و بوکبی یمینلر بر عقد اولدقلری ایچون ایفا ایدیلمه لری لازم کلیر . ایدلمزسه اوزمان مؤاخذه ایدر . بونلر ایسه ایکی درلودر . بریسی معصیت اولمیان بر شیئه یمینلرکه بونلرک نقضی اصلا جائز دکلدر . بویولک کناهدر . دیکری معصیت اولان بر شیئه یمینلرکه بونده ثبات نقضندن دها کناهدر . و بونک ایچون اهون شر اختیار اولنور . « من حلف على يمين ثم رأى غيرها خيرا منها فليكفر عن يمينه ثم ليأت بالذي هو خير » حدیث شریفی مدلولنجه یمینک نقضی ترجیح ایدیلیر . و کفارت ویریلیرکه بو کفارت هم نقض یمینک دنیاده بر جزاسی و مؤاخذه سی هم ده مؤاخذهٔ اخرویه دن خلاص ایچون بر عبادتدر . مع هذا کفارتک لزومی یالکز بو قسمه مخصوص دکلدر . اولکنده ده واجبدر . چونکه نقضی جائز داولی اولان بر عقد یمینک بوزولماسندن طولایی مؤاخذه دیمک اولان کفارت واجب اولنجه نقضی اصلا جائز اولمیان یمینک بوزولماسندن طولایی بو مؤاخذه نک اولویتله فرضیه اولاجغی درکاردر . بو صورتله بو ده بو کفارتده هم عقوبت ، هم ده عبادت معناسی واردر . والحاصل هانکی بر یمین منعقده بوزولدیغی زمانده دنیاده بر کفارت ایله مؤاخذه ایدیلیر . و بو کفارت ایسه بالاده کی شکلده اولنور .

[فَكَفَّارَتُهُ] ایمدی یمینی بوزمانک کفارتی [اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْلِيكُمْ] اهل و عیالکزه ییدردیککز طعامک نوع و مقدارنده اوسطندن اون مسکینی بر کونه دویورمقدر . » — بو ایکی صورتله اولور . بریسی بر آقشام بر ده صباح چاغیروب یمک ییدیره رک قارینلرینی دویورمقدر که بوکا اباحه تسمیه ایدیلیر . دیکری ده آقشام صباح دویوره جق قدر الدیه بر شی ویرمکدر که بوکا ده تملیک تسمیه ایدیلیر . امام اعظم ابوحنیفه یه کوره بونک مقداری هر مسکینه ایچون بر فطره کبی بغدایدن یاریم صاع ، دیکرلرندن بر صاعدر . امام شافعی یه کوره ده بر مددر . کفارت یمینده یا بویله اون مسکینی

اطعامدر. [أَوْ كِسْوَتُهُمْ] یاخود اونلرك كسوه‌لریدر. — كسوه، ستر عورت ایده‌جك بر ثوب
دیمكدر. بر روایته كوره ده بر «ثوب جامع» یعنی بر قات البسه‌در. [أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ] ویاخود
بر رقبه، بر كوله ویا بر جاریه انسانه آزاد ایتمكدر. — امام شافعی كفارت قتله قیاساً بونده ده مؤمنه اولمسنی
شرط ایتمشسه ده ائمهٔ حنفیه كفارت قتلدن ماعداسنده نصك ظاهرینه نظراً رقبهٔ كافره‌یی ده كافی كورمشلردر.
حاصلی كفارت یمینده بو اوچدن بری واجبدر. تعیینده مكلف مختاردر. [فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ
أَيَّامٍ] بناءً علیه هركیم بونلردن برینی بولامازسه، ویرمكه قدرتیاب اولامازسه اونك كفارتی ده اوچ كون اوروجدر.
— ابن مسعودك مصحفنده «ثلثة ایام متتابعات» اولدیغندن بو اوچ كونك بلافاصله برر برر آرقه‌سنه اولمسی ده
واجبدر. [ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ] ایشته یمین ایتدیككز وقت یمینلریكزك كفارتی بودر.
[وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ] ویمینلریكزی محافظه ایدیكز. — یعنی اولاً هرشیئه یمین ایتمیكز، ثانیاً یمینلریكزك
صورتنی ایی بیلیكز، اهمال ایدوب اونوتمایكز، ثالثاً معصیت اولمایان و برخیری منع ایتمیین یمینلرده كوچك بیوك
قدر ثبات ایدیكز، بوزمایكز. بوزدیغكز تقدیرده كفارتنی ده ویره‌رك یمینك شأننی محافظه ایدیكز.
[ذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ] ایشته الله سزه آیتلرینی بویله بیان ایدیور،
ده ده آتی دها بیان ایده‌جكدر كه شكر ایده‌سكز :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ
مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ● إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَوٰةِ
فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ● وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ
فَاعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ● لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا
وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ●

مآل شریفی

ای ایمان ایدنلر! ایچکی، قمار، پوتلر، قسمت چکیلەن زارلر هپ شیطان ایشی مردار برشیدر. اوندن اجتناب ایدیڭز، اوزاق قاچیڭز که یاقایی قورتارەسڭز ● ایچکی ایله قمارده شیطان صرف آرەڭزه عداوت و کین دوشورمک و سزی اللهی آڭمقدن و نماز قیلمقدن آلیقومق ایستر. آرتق وازگچه‌جکسڭز دکلمی؟ ● اللهه اطاعت ایدڭ، پیغمبره اطاعت ایدڭ ده صاقینڭ، اگر قولاق آصمازسه‌ڭز بیلیڭز که رسولمزه دوشن آنجق بر تبلیغدن عبارتدر ● ایمان ایدوب ده صالح صالح ایشلر یاپانلره کچمشده بوندن بویله صاقیندقلری، ایمانلرنده ثبات ایله صالح صالح ایشلرینه دوام ایتدکلری، صوڭره تقوالرنده و ایمانلرنده رسوخ بولدقلری، صوڭره بو تقوی ایله برابر هر یاپدیغنی گوزل یاپان، احسان مرتبه‌سنه ایردکلری تقدیرده مقدما طاتدقلرندن کندیلرینه بر بأس یوقدر. الله محسنلری سور ●

[یَا اَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا] ای ایمان ایدنلر — حلال اولانلره طیباتی تحریم ایتمدیڭز کبی حرام اولانلره خبائثدن ده ایی صاقینڭز. از جمله [اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَیْسِرُ] محققا خمر یعنی مسکرات و میسر یعنی یانصیب و قمار (سورهٔ بقره‌ده «ویسئلونك عن الخمر والمیسر» باقڭ) [وَالْاَنْصَابُ] انصاب یعنی تعبد ایچون دیکیلن طاشلر، یا اوثان و اصنام [وَالْاَزْلَامُ] قمار و یانصیب اوقلری، اوقلری، زارلر (بو سوره‌نڭ باشنده «نصب» و «ازلام» کلمه‌لرینه باقڭ) بونلر بوتون باشقه برشی دکل، آنجق [رِجْسٌ] بر رجسدر. عقللره تکسینه‌جک، ایگرنجلی، پیس، مردار برشیدر. [مِنْ عَمَلِ الشَّیْطَانِ] شیطانڭ عملندندر، شیطانڭ ایشی، شیطان تشویقیدر. [فَاجْتَنِبُوهُ] بناءً علیه بو پیسلکدن اجتناب ایدیڭز، اوزاق قاچیڭز که [لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ] فلاح بولاسڭز.

برأت. مسکراتڭ منع و تحریمی حقنده اوچنجی و صوڭ اولارق نازل اولان آیتلر بو ایکیسی سورهٔ نساء

«لاتقربوا الصلوة وانتم سكارى» آيتنى ده سورۀ بقره ده كى «يسئلونك عن الخمر والميسر قل فيهما اثم كبير» آيتى آيرى آيرى اداء ايدى. الله تعالى بو آيتده خمر وميسرك حرمتنى وجوه ايله تأكيد ايتمشدر. اولا، جملهنك باشى «انما» ايله تصدير قيلنمشدر. ثانيا انصاب وازلام ايله برابر ذكر اولنهرق «شارب الخمر كعابد الوثن = شراب ايچن پوته طاپان كبيدر» حديث شريفى بونلرك بتپرستلك قبيلنده گوسترلمشدر. ثالثاً رجس تسميه اولنمشدر. رابعاً شرّى ملحوظ و يا غالب اولديغنه تنبيهاً «من عمل الشيطان» بيورلمشدر. خامساً، بالذات عيننده ده اجتناب امر اولنمشدر. سادساً بو اجتناب، فلاح اميدينه بر سبب يايلمشدر. سابعاً ده بو بيانده اصل مقصد خمر وميسرك تحريمى اولديغى اخطار ايچون بونلرك تحريمنى اقتضا ايدن دنيوى، دينى مفسدتلرده بالذات تقرير وعمل شيطانى توضيح ايله بيورلمشدركه:

[اِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ] خمر وميسرده شيطانك مرادى آنجق دكل ايچوه آراكزه بغض وعداوت دوشورمك وسزى اللهى ذكر ويادايتمكدن ونمازدن منع ايلمكدر. — كه بركره بونلر اولدقدن صكره آرتق هر گناه، هر جنايت ايشلنير، نه دينه قالير نه ايمانه، نه دنيا قالير نه آخرت.

ثامناً، بتون بو اسباب حرمت تفصيل ايدلدكدن صكره اطاعت تقريرى الحق اولدن ده استفهام تقريرى ايله توبيخيه شكلده ايچوه بيوريليوركه [فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ] آرتق سز ده بو نهيى قبول ايديكز وخمر وميسردن تماماً وازگچديكزمى؟ البته گچديكز دگلمى؟ — بونك اوزرينه حضرت عمرك «سوره بقره ده كسه ايدى» — تاسعاً صورت عموميه ده توثيق اطاعت وتأكيداً تحذير مخالفت بيوريليوركه: وازگچكز [وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ] والله اطاعت ايديكز، پيغمبره اطاعت ايديكز [وَاحْذَرُوا] ومخالفتدن حذر ايديكز [فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا] شايد اطاعتدن يوز چويره جك اولورسه كز بيلكز [اِنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ] بزم رسولمزك اوزرينه عائد اولان وظيفه بلاغ مبيندن ايچوه ر بتبليغدن عبارتدركه اوده اونى ايشته ياپمشدر. اوندن اوته سنك مسئوليتى وضررى اولانجق صرف سزك كنديكزه عائددر.

روایت اولونیورکه تحریم خمر آیتی نازل اولدقدن صوکره اصحاب «یا رسول الله یا بوندن اول وفات ایدن و شراب ایچمش بولنان اخوانمزك آخرتده حالی نه اولهجق؟» دیمشلر، شو آیت نازل اولمشدر:

[لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا] ایمان ایدوب صالح عمل ایشلیانلر [إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ] حرامدن صاقینوب ایمانه ثبات ایتدکده و اعمال صالحه یاپمقده جدا، ظاهراً و باطناً ثبات ایتدیکلری [ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا] صوکره ده حرام قیلنانلردن صاقینوب ایمانه ایتدکلری [ثُمَّ اتَّقَوْا] صوکره انقیاده، سعادته یاقلاشمقده دوام ایدوب [وَأَحْسَنُوا] احسانه ایرشدکلری، یعنی کوزل کوزل عمللر تحری ایدن اولدقلری، کوزلجه اشتغال ایتدکلری تقدیرده ماضیده طاتدقلری یعنی نهیدن اول ایچدکلری ایچکیده کناه یوقدر. بونلر مرتبهٔ احسانه ایرمشلردر. [وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ] والله محسنلری سور، اونلری مؤاخذه ایتمز.» — شو حالده غایهٔ فلاح و سعادت صحابیده دکل، بو شرائطه انتهاسنده احساندهدر.

کورولیورکه بو آیتده ایمان و عمل صالح ایکیشر و تقوی اوچ مرتبه اولهرق ذکر ایدلمش و نهایت مرتبهٔ احسانه کلنمشدر. تقوانك بو اوچ دفعه ذکری مختلف وجوه و مراتب تقوایه اشارتدر. اولا، ماضی، حال، استقبال، ازمنهٔ ثلاثهیه اشارتدر. ثانیاً احوال ثلاثهیه اشارتدرکه بریسی انسانك کندیسیله، یا کندی نفسی و وجدانی بیننده تقوی و ایماندر. بونك ایچونده اوچنجیسنده ایمانه، احسان تبدیل ایدلمشدر، علیه الصلاة والسلامك «الاحسان ان تعبد الله كانك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك» تعریفنه اشارت بیورلمشدر. ثالثاً سورهٔ بقرهده اولنده بیان اولندیغی اوزره مبدأ، وسط، منتهی اولمق اوزره تقوانك اوچ مرتبهسی بولندیغنه اشارتدر. چونکه اولا عقابدن توقی ایچون حرامی ترك، ثانیاً حرامه دوشمهمك ایچون شبههلیلری ترك، ثالثاً نفسی حسنهده صیانت و طبیعت و اعتیاد کیرلرندن تهذیب ایچون بعضی مباحاتی ترك ایتمکدر. نتهکیم بو نقطهیه بالادهکی «لا تحرموا طيبات ما احل الله لكم» قولی ایلهده بر اشارت واردر. زیرا «احل لكم الطيبات» دیلمیجه حلال قیلنمز. ذاتاً طیبات اولدیغی حالده حلال اولان طیبات، «طیبات ما احل الله» بیورلمسی طیباتك طیبات ماللی افاده ایدرکه بوده حیسی اولاندن مباحاتدن احترازی تضمن ایدر.

خمر و میسر سائره کبی دائماً حرام اولانلردن باشقه برده موقتاً و صرف تعبدی بر حکمتیله منع و تحریم ایدیلنلر واردرکه بونلرده سوره‌نك باشنده «غیر محلی الصید وانتم حرم» قیدیله اشارت بیورلمشیدی. شمدی بونلری جلب و تنبیه بیوریلیورکه:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدَى بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ●

مآل شریفی

ای او نبی‌یه ایمان ایدنلر! حذر ایدیکز اولسون الله غیبده کندیسندن قورقانلری میدانه چیقارمق ایچون محقق که سزلری آو کبی برشی ایله امتحان ایده‌جك، بر آو بولنمقی که ایسته‌کز اللرکزده یتیشه‌بیله‌جك، مزراقلرکزده، کیم بوندن اوزرینه تجاوزده بولنورسه ایشته اوکا الیم بر عذاب وار ●

بو آیت حدیبیه سنه‌سی نازل اولمشدر و بو امتحان او سنه وقوع بولمشدر. رسول الله تنعیم نام محله مواصلت بیوردقلرنده آو حیواناتی: آهو و سائر انواع وحوش مؤمنلرك اطرافنه صیغندی و بر صورتده طولمشدی که بونلرك آرالرینه وارنجه‌یه قدر صوقولمشدی، مزراقلری دورتسه‌لر یتیشه‌جك و حتی اللریله طوتسه‌لر طوتوله‌بیله‌جك درجه‌ده یاقلاشمشدی. حال بوکه مؤمنلرك هپسی ویا بر روایتده بعضیسی احرامده اولمقله بونلره ال اوزاتمقده ممنوع بولندقلرندن بو حال اونلر ایچون اوکدرینه کلمش و صبرلری تحقیق ایله بر دنیا نعمته قارشی اونلرك منع ایدن اللهك امرینه درجه رعایتلرینی کوستره‌جك، یعنی اللهدن قورقانلر قورقمایانلری تمییز ایده‌جك بر امتحان اولمشدر. فی الواقع خمر و میسر کبی طوغرودن طوغرو مضر اولانلرندن طولایی حرام قیلنان شیئلرده اللهك امرینه رعایت بالنسبه پك قولایدر. فقط بونلر کبی عینا حکمتی آچیقدن معلوم اولمایان شیئلرده امر و نهیه رعایت نفسه

ضرر و منفعت غرضی بولندیغندن الله محبتی و بالله قورقوسی خالص و صمیمی اولاماز . بونلر الله ایچون دکل نفس ایچون بر پرستش دیمکدر . « الذین یؤمنون بالغیب » و « من اسلم وجهه لله وهو محسن » ، « ومن یشری نفسه ابتغاء مرضات الله » مقتضاسنجه کمال اخلاص و اسلام ایسه یالکز محضا الله ایچون ، الله رضاسی ایچون یاپیلمقده در . توحید انجق بونده در . بو ایسه بتون اغراض نفسانیه دن تجرد ایله متوقفدر . بونده نفس ضرر و یا منفعتی ظاهر اولمیان ، تعبیر آخرله ظاهرده معقول المعنی بر علت و حکمتی کورونمیان بتون حکمتی مجرد اللهک امرینه انحصار ایدن و اونک رضاسنه متعلق عبادت اولان و بناء علیه ظاهره نظراً غیر نافع و مضر کورونسه بیله ایفا ایدلمسی لازم کلن و الحاصل الله رضا و الهی هر شیئک و هر منفعتک باشی اولمه ایمانه و اعتقادیله یاپیلان عبادتلر ایله در که بونلره امور تعبدیه اطلاق اولنور . وحی بونلره اولان احساسه انجق بونلرله تنبه ایدر . و انسانلرک نفسنده انجق بونلرله قورتولور . یوقسه انسانک قلبنده کندینه قائمه جسمی سیلینمسه و حقیقتده « لا اله الا الله » دینلمش اولور . و اللهک سائر نسنه کندی ضرر و منفعتی دوشونمک ارقاسنده بولنانلرده جه ذاتنده ضرر و منفعت دوشونمش اولورلر . بونک ایچوندر که مثلا مسکرات اللهک نهی و تحریم ایتدیکی ایچون دکل محضا کندینه ضرر اولدیغی ایچون ترک ایدنلر ، بو ترکلرندن طولایی دنیاده اضرارندن قورتاریلسه‌لر بیله آخرتده بوندن طولایی بر ثوابه نائل اولامازلر . زیرا اونی الله رضاسی ایچون ترک ایتمامشلردر . وینه بونک ایچوندر که نماز اوروج ، زکات ، حج کبی عبادات ، نفسلرده شو ، شو فائده‌لری واردر کبی بر غرض نفسانی ایله دکل محضا الله فرضی ایچون و اللهک امری اولدیغی ایچون مجرد بر قید تعبد ایله یاپیلمه‌سی لازم کلیر . و اویله اولمادقجه مقبول اولماز . چونکه او زمان الله دکل نفسه عبادت ایدلمش اولور . نفس ایسه هانکی هواسی غالب اولور ایسه اونک پیشنده قوشار ، بویله دیمک بونلرک نفس الامرده هیچ بر فائده‌سی یوقدر دیمک دکل بلکه فوائد و منافعی تعداد و تعیینه ایدیلمیه جک قدر عمومی و نامتناهی دیمکدر . فقط الله و رضاء الله مفهومنه نظراً عمومی و متناهی کلمه‌لری دخی قاصر اولدیغندن عبادتده نفسه آنجق بر حصه معبودیت ملاحظه‌سی ویرلکدن خالی اولمیان منافع عمومیه و غیر متناهیه فکرلرندن دخی تجرد ایدرک الله سوکیسی و الله قورقوسی هر منفعت و ضرره تقدیم ایتمک ، انجق و انجق اللهی و اللهک امرینی ملاحظه ایتمک بر شرط اصلیدر . ایشته بر طاقم حلاللری موقتاً تحریم و منع دیمک اولان احرام دخی اللهی بویله بر نیت اخلاص

ایو طانیوب طانیمایانلری تمییز ایده‌جك مجرد بر حکمت تعبد امر ایلمشدر که بونلر انسانلرك تربیهٔ نفسیه‌لری
نقطه‌سندن ایده‌جك. اما ایچوبه مستدیه اولانلر دنیاده نفسلری ایچوبه مستدیه اولانلر نماز ایده‌جکلردر. فقط
معلومدرکه الده بولونمایان بر نعمته صرف نظر ایتمك ایله نعمتك قارشیسنده منع نفس ایتمك آراسنده فرق
واردر. برنجیسی قولای، ایکنجیسی زوردر. مثلا بر طاغ باشنده قالسه‌یدیك آچلغه صبر ایدرك الله
عبادت ایتمسیله قورولمش بر صوفره‌نك قارشیسنده آچلغه صبر ایدرك عبادت ایتمسی آراسنده‌کی فرقه ملاحظه
ایدلسه، البته اوکنده معنای فضیلت آز، ایکنجیسنده ایسه چوقدر. اوکنده موفق اولانلر چوغنی ایکنجیده
اولماز. رهبانیت تربیه‌سیله اسلام تربیه‌سی آراسنده‌کی فرقده بو مثالده تظاهر ایدر. بو آیتده الله تعالی
اونلرك قیمتنی کوسترمك ایچون ده مؤمنلری بویله بر امتحانه تابع طوته‌جغنی بیان ایله بیوریورکه:
[یَا اَیُّهَا الَّذِینَ اٰمَنُوا لَیَبْلُوَنَّکُمُ اللّٰهُ بِشَیْءٍ مِنَ الصَّیْدِ] ای مؤمنلر، البته الله سزی
آو نوعندن برشی ایله - یعنی چابه و اوقدر قولای برشی ایله - امتحان ایده‌جك [تَنَالُهُ اَیْدِیکُمْ
وَرِمَاحُکُمْ] اویله برشی ویا اوصورتله بر آوکه الیکز ویا مزراقکز اونی یاقالایوره‌جك بر حالده
- یعنی آوجیواناتی اوقدر مبذول اوله‌جق و یاتکزه اوقدر یاقلنه صوقوله‌جق که الیکز ایله طوته‌بیله‌جك
ویا مزراقکزله دورته‌کز ایرشه‌بیله‌جك بر وضعیتده بولنه‌جق. بو حال ایچنده سز ایسه احرامده و اوده
ممنوع اوله‌جقکز. بوده سزك نعمته قارشیسنده اللهی نه قدر صایدیغکزی و اوامرینه نه قدر طانیدیغکزی
واونك عقابندن نه قدر قورقدیغکزی اثبات ایده‌جك بر امتحان اوله‌جقدر. هرحالده الله سزی بویله برشی
ایله امتحان ایده‌جك که [لِیَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ یَخَافُهُ بِالْغَیْبِ] الله کندیسنی غیابنده طانیوب عقابندن
قورقانلری بیلسین - یعنی سائرلرندن تمییز ایدرك میدانه چیقارسین ده ایلریده کندیلرینه نیجه نیجه نعم عظمی
تودیع اوله‌جق و بونلر بویله امانات الهیه‌یه اهل اوله‌جق ذواتك هانکیلری ایدوکی تبیین و تحقیق ایتدیرسین.
بناءعلیه [فَمَنِ اعْتَدٰی بَعْدَ ذٰلِكَ] بو امتحاندن واللهك خبر ویردیکی بو آو ابتلاسنك تحققندن
صوکره هرکیم تجاوز ایدر، منع اولندیغی شیئه ال اوزاتیرسه [فَلَهُ عَذَابٌ اَلِیمٌ] اوكا الیم بر عذاب
واردر. بویله‌لری استقبالك بیوك نعمتلرندن محروم اوله‌جقلری باشقه دنیاده و آخرتده الیم بر عذابه ده کوره‌جکلردر.-

زیرا بویله بر آو حالنده کندینی طوتاماسایه والله‌ك حکمنه رعایت ایده‌میز. نفسلرك دها زیاده میال و دها زیاده حریص اوله‌جقلری شیده قارشی نصل صبر ایده‌بیلیرلر؟ وادیلر نعم عظمانك امانتلرینی نصل ادا ایدرلر؟ و او حالده بویله کیمسه‌لر حجلرك، عرضلرك، خزینه‌لرك، حقوق اللهك، حقوق ناسك باشنه کچمك اهلیت و صلاحیتنی نصل حائز اوله‌بیلیرلر؟

کورولیورکه بو آیت، اوراده‌کی حکمت تعبدی توضیح ایتمك ایچون مؤمنلره اثریه توجه ایده‌جك نعم عظمای الهیه‌نك آو صورتنده بر مثال مستقدمنی تشکیل ایدن خارق العاده بر ابتلانك وقوع بوله‌جغنی اخبار و بونکله مؤمنلرك الن بیوك امانات الهیه‌یه اهلیت تأمین ایده‌جك بر امتحانه و تهذیبه کیره‌جکلرینی اخطار ایتمسیله و اهل ایمانه بیوك بر درس و دیکرلرینه بر ترتیب فضیلت ویرن بر معجزه‌یی اشعار ایلمشدر. بناء علیه مؤمنلر بویله بر فضیلت ایله تمایز ایتمك لازم کلیرکه هر زمانده حرام و خبیث اوله‌ن شیدن توقی ایتمکله برابر اصلی حلال اوله‌ن هر درلو نعمتلر اطرافنده جلیمسه، او کبی نفوذلرینه اولسه بیله اذن الهی و جواز شرعی اولمادن اونلره ال اوزاتمه‌مه، حقنی، صلاحیتنی هیچ بر شیئه طوقونمه‌مه، کندینه صاحب، نفسنه مالك، تمایلاتنه حاکم، اوامر الهیه‌یه منقاد اولمه، بو صورتله هر درلو امانانه اهل بر فضیلت اخلاقیه ایله امتیاز ایده‌جکلر. جدیدن سنه‌سی مسلمانلر بویله بر امتحانه و تهذیبه ایله اصطفا ایدلسه و جدیدن مصطفاسندن کندیسی ده بو امتحاندن دیکر بر صورتله تأکید و تأیید اولنمه و بوندن صوکره مائده اسلام انکشاف ایتمسه ده ایتمشدر. و احرام ایشته بویله بر اصطفا حکمتیله تشریع قلنمشدر. بو حکمته بناءً:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ
مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ
الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ
عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ● أُحِلَّ
لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ

مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذٖٓي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ● جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ
الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَٓائِدَ ذٰلِكَ لِتَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ● اِعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ
شَدٖيدُ الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ● مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ
مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ● قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبٖيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ كَثْرَةُ
الْخَبٖيثِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا اُولِي الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ●

مآل شریفی

ای او بوده ایمانه ایرنلر ! سزلر احرامده ایکن آو اولدورمیڭ ، ایچڭزدن هر کیم اونی عمداً
اولدورورسه اوڭا مواشیدن اولدوردیکنڭ مثلی بر جزا واردر که کعبه‌یه واصل اولسه بر قربانلق اولمق اوزره
بوڭا ایچڭزدن عدالت صاحبی ایکی آدم حکم ایدر ، و یا بر کفارت واردر که اونسته فقرایی طویورمه و یا اونڭ
دنگی اوروج طوتمقدر ، تا که بو صورتله ایتدیکنڭ وبالنی طاتسین ، الله گچمشی عفو بیوردی ، فقط کیم بر دها
یاپارسه الله اوندن اونڭ انتقامنی آلاجقدر ، الله عزیزدر ، انتقامی واردر ● دڭز آوی و یمسی سزه
حلال قیلندی که سزه و سیاره اولانلره مدار اولسون ، فقط آو ایسه احرامده بولندیغڭز مدتجه اوزرڭزه
حرام قیلندی ، هپ حضورینه حشر اولنه‌جغڭز اللهدن قورقڭ ● الله کعبه‌یی ، او بیت حرامی انسانلر ایچون
بر مدار حیات قیلدی ، او شهر حرامی ده ، او بویونلری باغلی وبا اوزلو قربانلری ده ؛ بو ده بونلر شونی بیله‌سڭز
ایچوندر که الله گوکلرده‌کنی و یرده‌کنی بیلیر و حقیقتاً الله هرشیئه علیمدر ● معلومڭز اولسون که حقیقةً
شدید العقابدر الله ، هم ده حقیقةً غفور و رحیمدر الله ● پیغمبره اوزرینه‌کی انجق بر تبلیغدر ،
آچیقلادیغڭز و گیزله‌دیگڭز شیئلری هپسنی بیلن اولان ایسه انجق اللهدر ● دیکه : مردارله تمیز بر
اولماز ، مردارلرڭ چوقلغی توقانڭده گیتسه ، او حالده ای تمیز اوزلی ، دوشونور صاحبی اولانلر اللهدن قورقڭ که

نیلاحایه سکز ●

[لا تقتلوا الصيد وانتم حرم] - حرم، حرامك جمعيدركه محرم يعنى كرك حرمده وكرك حلده اولسون احرامده بولنانلر ديمكدر. وحرمده بولنوب ده احرامده اولميانلر ده بو حكمده در. صيد، آو. كرچه اهلى يه ده، يبانى يه ده اطلاق اولنور. فقط عرفده دها زياده اهلى يه ده مستعملدر. بوراده ده لام عهد ويا استغراقك كمالنه حملى ايراد بويورلر. نه كيم بر حديث شريفده «خمس يقتلن في الحل والحرم، الحدأة والغراب والعقرب - وفي رواية الحية - والفأرة والكلب العقور» = بش شى حلده ده حرمده ده قتل اولنير: چايلاق، قارغا، عقرب - ديگر روايتده ييلان - فاره، كلب عقور» بيورولمسى ده بونى مؤيددر. وكلب عقور مفهومنده انسانه صالديران ديگر بيرتيجى حيوانلرك جواز قتلنه ده تنبيه واردر.

حاصلى اى مؤمنلر: سز احرامده ايكن آو قتل ايتمه يكز [ومن قتله منكم متعمدا] ايچيكزدن هر كيم متعمد اولورسه، يعنى احرامده اولديغى وقتل صيدك كنديسنه حرام بولنديغنى بيلرك آوى قصدا قتل ايدرسه [فجزاء مثل ما قتل من النعم] قتل ايتديكى آوه مماثل انعامدن دوه، صيغير، داواردن بر جزا لازم كلير. يعنى اوندن اولا مماثل اولديغى مجرد كنديكز تقدير ايدرك دكل اهل خبره مقامنده شايان اعتماد ايكى طوغرى كيمسه نك تقديريله تعيين اولنور. وبو جزا [هديا بالغ الكعبة] كعبه يه وارهجق بر هدى اولمق اوزره لازم كلير. احرامده قتل صيدك جزاسى يا بو [او كفارة طعام مساكين] ويا فقرا اطعامى بر كفارت [او عدل ذلك صياما] ويا بونك دنكى اوروجدر. — حكم معرفتيله عينيه قيمتى تقدير اولنور. بو نقد يا كعبه يه وارهجق بر هدى آلينير ويا تمامى آلينوب هر فقيره ياريم صاع اولمق اوزره فقرايه ويريلير ويا هر ياريم صاع يرينه بر اوروج طوتيلور. بو اوچى بيننده مخير بر جزا واجب اولور كه [ليذوق وبال امره] احرامده ايكن آو قتل ايدن كيمسه يايديغى فعلك وبالنى، آغيرلغى طاتسين. — آيتك ظاهرينه نظرا قتل صيد عمدا اولمايوب خطا ونسيان ايله وقوع بولورسه جزا لازم كلميه جك

فسخ ایده بیلیر. لكن مفهوم مخالف معتبر اولمادیغی ده اونوتولمامق لازم كلیر. حضرت عمردن، ابن عباسدن، طاوسدن، حسندن، ابراهیم نخعیدن، زهریدن روایته كوره خطا و نسیانده دخی بو جزا واردر. ابو حنیفه، مالك، شافعی و اصحابی ده بوكا قائل اولمشلردر. صوكره محرمك اولدیغی ویا كسدیكی لحظه صورتیله اولورسه حنفیه و مالكیه جزاسنی حاكمنده در، مزكی دكلدر، كندیسی ده بیلیر، باشقه سی. فقط امام شافعی نزدنده باشقه سی ده بیلیر دیمشدر. (تفصیلاتی ایچون فقهه مراجعت). [عَفَا اللّٰهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ] در.

[اُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ] سزه هر نوع دكز آوی و طعامی یعنی نه بیلمك حیلسیندن نه دكز یمیم اولانلر و كرك یولجیلر تمتع و استفاده سی ایچون هر زمان حلال قیلندی. "— كرك تازه و تازه طوتارده یا قورودور، توزلار، حضرده ویا سفرده یر ویا تجارتده انتفاع ایدرسكز [وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا] قاره آوی ده احرامده بولندیغكز مدتجه سزه حرام قیلندی. "— شایان دقتدركه صیدرده "وطعامه" بیورولمشدر. دیمك كه احرامده بولنانلر قاره آوی اولمایان دكزلك حیوانده ذبح ایده مز. فقط احرامده بولونمایان كیمسه نك اولادیغی آودن و ذبح ایتدیكی حیوانده یه بیلیر. شو قدركه اولانمسی ویا كسیلمه سی كندی طرفندن امر ایلسه ویا دلالت اولمنسه اولماسیه. دكز آوینه كلنجه: باشقه زمان اولدیغی كبی احرامده دخی هم صیدی هم یمسی علی الاطلاق حلالدر. امام شافعی "هو الطهور ماؤه والحل میتته" دكزك صوی طاهر و مطهر و میته سی حلالدر" حدیث شریفی ایله دخی استدلال ایدرك كرك بالیق نوعندن اولسون كرك اولماسین دكزده اولان هر حیوانك حلال اولدیغنه قائل اولمشلر ایسه ده متعارف و متبادر اولان بالیقدر. بالیغه ذبح اولنمادیغی ایچون میته تعبیر اولنمشدر. یوقسه كندی كندینه دكزده ئولن حیوانه بالیغده اولسه یمز. روایت اولندیغنه كوره بو آیت بنی مدلج حقنده نازل اولمشدر. بونلر دكز ساحللرنده ایدیلردی، حضور حكیمه سیل كنارده قالان بالیقلردن سؤال ایتمشلردی. بحردن مراد علی العموم واسع و جیوه صولردركه نهرلر، كوللر، درهلر، بیوك حوضلر و منبعلر دخی شاملدر. هپسنك حكمی بردر. انجق بعضی علما بحردن مراد معروف دكزلردر،

سبب نزولده بوکا دلالت ایدر . دیکرلری بوکا ملحقدر دیمشدر . ایشته دکز آوی وطعامی بویله‌در . زمانه حلال
وسباع ، نفقط احرامده ویا حرمده بولندیغیکز سزجه قارا آوی حرامدر . [وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِي إِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ] ان نهایت طوپلانوب کندیسنه واره‌جغکز ، حضورنده حشر اوله‌جغکز الله‌دن قورقیکزده
حرامده ، حرمده تکدیه صاقینکز .

[جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ] الله بیت حرام اولان — نهایت
محترم وهر وجهله حرمتی واجب بولنان — کعبه‌یی ناسک مایه القیامی قیلدی . — خلق بونکله طوتونورلر ، قالقینیر ،
دینه ودنیالری بونکله قائمدر . معاشده ومعادلرنده سبب انتشارلریدر . قورقانلر بورایه التجا ایدر ، ضعفا
بوراده امنیت بولور . حجاج دنیا اریه بورایه کلیر ، نماز قیلانلر بورایه توجه ایدر . «اینما تکونوا یأت بکم الله
جمیعا» سری بونکله ظاهر اولور . الخ ... [وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ] حجه ایفا
قیلندیغی شهر حرامی ، هدی وقلائدی دخی بویله یاپدی . بونلر بونلری ناسک مادی ، معنوی حیاتلرینک
مدار قیامی قیلدی [ذَلِكَ] الله بونلری بویله یاپماسی [لِتَعْلَمُوا] شونی بیلمکز ایچوندرکه [أَنَّ
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ] هیچ شبهه‌سزکه الله کوکلرده
نه وار ، یرده نه وارسه هپسنی بیلیر ، وهیچ شبهه یوقدرکه الله هر شیئه کمالیله علیمدر .» — وبو تقدیماتده
وقوعنده اولان مضرتلری دفع ومنافع مترتبه‌لی جلب ایده‌جک احکامک تشریعی ، حیات ناسک بونلره رعایتله حکمک ظاهره
وباطنه‌لی محتوی احکام لدنیه ونظام منتظم قیامی الله تعالینک حکمته وکمال علمنه دلیلدر . بناء علیه بونی
اجمالاً بیلیرسکز ، وبونلرک حکمت تفصیلیه‌سی سزک علمکزه نهایت‌سزکه عقل قاصرکزله احاطه اولنه بیلمکده حیوه کوسلک
اولدیغی آکلایه‌سکزده بو تقدیماتده وبو تحریمات وتحلیلاتک حکم واسرار خفیه‌سنی علم الهیه تفویض ایدرک
مقتضاسیله عمل ایده‌سکز . [اِعْلَمُوا] ای بیلیکزکه [أَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ] الله عقاب
یک شدتلی اولدیغی محققدر [وَأَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ] بونکله برابر الله غفور ، رحیم اولدیغیده
محققدر .» — بونک ایچون الله احرام وشعائرینه الی دقت ایتملی ، وبونلری یاپانکز عقاب قورقوسیله هم
بونلری بمخافت وخشیت هم ده بونلری بامید مغفرت وعشق محبتله تطبیقه اجرا ایتملیدر .

[مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ] ايجينك ، پيغمبرك وظيفه‌سی تبليغدن عبارتدر . ــ
ايشته اوده بونی بالفعل تبليغ ايتمشدر . آرتق سزك ايچون هيچ بر وجهله اعتذاره و پيغمبره باشقه شيئلر طلبنه
محل يوقدر . [وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ] دائماً ده الله ، هر شيئه عليم اولان الله بيلير :
سزه اظهار ايدوب كوستره‌بيلديككز ، كيزله‌ديككزده بيلير ، ايچكزده ده ــ بناء عليه تصديقكزده و تكذيبكزده
افعال و عمللركزده ، مقاصد و افكاركزده ده او كا كوره اخلاص و صميميتله حركت ايديكز .

يا رسول [قُلْ] ديكه [لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ] اى قابل خطاب اولان عاقل ، اشخاصده ، اعمالده ، اموالده ، حاصلی هر هانكی
برشيده خبيثك كثرتی ، كوتونك چوقلغی خوشيكه كيتسه بيله ، هيچ بر زمان خبيث ايله طيب ، ايی ايله كوتو ، پيس ايله
تميز مساوی اولماز . » ــ ايينك ، كوتونك ، پيسك ، تميزك ساده بر تعقل مسئله‌سی دكل ، حد ذاتنده بر معنالی
حايزدر . كرچه دنياده خبيث جنسده داها چوقده ، داها مبذول بوله‌بيلير ، مثلا بونجه الماسدن ، ياقوت آلتوندن
الصيد غالبا ديكني كلدن ، قارغه بلبلدن ، حيوان انساندن ، جاهل عالمدن ، كافر مؤمندن ، فاسق صالحدن ، حاصلی
كوتو ايیدن داها چوقده بولونور و داها چابوق يتيشير . دير طاقم تميزلر كيتسه‌ده داها زياده ممنوعه اولانلرينه
طورلاری حرام حلال ، ايی كوتو ديمه‌ز ، كوتولری طوپلار ، چوقلغی ايله افتخار ايدر سه‌ويندیرلر . حال بوكه
حد ذاتنده ايی ايی ، كوتو كوتودر . پيس پيس ، تميز تميزدر . بونلری فرقنه ، فرقلی اتنلری بيغاردن
ايسه براوزمجه تمييز ايتكه مالك اولمق البته داها ايیدر . بناء عليه [فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَا اُولِي الْاَلْبَابِ]
اى اولی الالباب ، اللهدن قورقيك ده ، چوقده اولان خبيثده طالب اولمايكز . داعما آز اولسه ايله
تميزلر طالب اوليكزكه [لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ] فلاح بوله‌بيلهسكز . » ــ هر حالده اعتبار
چوقلغه دكل تميزلك و ايیلكه‌در .

بو آيتك سبب نزولی ، سورهنك باشنده « لا تحلوا شعائر الله » آيتنده كچديكی اوزره حطام
ابن ضبيعة البكری وقعه‌سی اولمشدر . بر ده برينه « بنم تجارتم شاراب صاتمقدی ، ايله بونده بر چوق ثروت
قازاندم ، بو مالده الله طاعت اولانه عمل ايارسم فائده‌سی اولورمی ؟ » ديه رسول اللهه سؤال ايتمسه

علیه الصلاة والسلام ده « سنه‌دکی حج ویا جهاده ویا صدقه‌یه ده صرف ایدرك غذاسنه برسبك فنادیه دکر . هر حالده الله طیبه‌دن باشقه‌سنی قبول ایتمز » بیورسه ده بر روایته بو آیت بونك حقنده نازل اولمشدر .

شمدی ارباب عقول ولو آز اولسون دائما ضیاعی ترجیح ایتمك لازم كلدیكی كبی مالایعنیدن ، معنان ، مناسبتسز ، عاقبتی مضر دیدی قودیدن ، احلز عبث سلیده‌ده دخی صاقنمق لازمدر . بونی ایمیدن :

یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْیَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِینَ یُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِیمٌ ● قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِینَ ● مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِیرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِیلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِینَ كَفَرُوا یَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا یَعْقِلُونَ ● وَإِذَا قِیلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَیْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا یَعْلَمُونَ شَیْئًا وَلَا یَهْتَدُونَ ●

مآل شریفی

ای ایمان ایدنلر ! اویله شیلردن سؤال ایتمیك كه سزه آچیلیرسه فناكزه كیدر . حال بو كه قرآن ایندیریلیركن اونلری صوراریسه‌كز اونلر سزه آچیلیر . الله اونلردن سزی عفو بیوردی . الله غفور حلیمدر ● فی الواقع اویله مسئله‌لری سزدن اول بر قوم صوردی ده صوكره اونلری انكار ایدنلر اولدیلر ● نه بحیره ، نه سائبه ، نه وصیله ، نه حام ده هیچ بری الله مشروع قیلمادی . لكن كفر ایتمكده اولان كیمسه‌لر ، الله نامنه یالان سویله‌یرك افترا ایدیورلر ، چوقلرینك ده عقللری ایرمز ● بونلره كلك الله‌ك ایندیردیكی

اصحابه و پیغمبره دینلدیکی زمانده « بزه آتالریمزی اوزرنده بولدیغمز شی یتر » دیورلر. یا آتالری برشی بیلمز و طوغری یوله گیتمزلر ایسه ده می؟ ●

[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ] ای ایمان ایدنلر! برطاقم شیلر واردر که سزه بیان و اظهار اولنورسه کوجکزه کیدر، کدریکزه موجب اولور. بویله اولسی ملحوظ شیلردن ده سؤال صورمایکز. «— چونکه جوابنده مکدر اولورسکز. عاقل اولان انسان کندی کدرینه باعث اولاجق شیئی یاپماز. [وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ] داها قرآن اینریلدیکی صیره‌ده یعنی وحی زماننده بویله شیلردن ده سؤال ایدرسکز [تُبْدَ لَكُمْ] سزه اونلر اظهار ایدیلیر، جوابی ویریلیر. بناءً علیه کدرلنمکز محقق اولور. بونک ایچون پیغمبره بونلری صورمایکز، اونلر اویله شیلردر که [عَفَا اللَّهُ عَنْهَا] الله بونلردن ده سزی عفو ایتمشدر، مکلف طوتمامشدر. [وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ] معلومدر که الله غفوردر، حلیمدر. برچوق شیلری عفو ایدر. بونک ایچون کیم کیدی، الله عفو ایتدی، فقط بر دها بویله برشی یاپمایکز.

آکلاشیلیور که بونلر اخبار و اظهار ایدیلسی صاحبلرینی رسوای ایده‌جک اولان اسرار خفیه ویا صورولسی سوء ادب و تربیه‌سزلک اولان مناسبتسز، فائده‌سز ویا مالایعنی شیلر قبیلندن اخباریاته متعلق سؤاللر، یاخود تعمیق طاقت کتیرلمیه‌جک برطاقم تکالیف شاقه‌یی استلزام ایده‌جک انشائیاته متعلق سؤاللردر. نته‌کیم حضرت علی‌دن روایت اولندیغی اوزره « ولله علی الناس حج البیت » آیتی نازل اولدیغی زمان رسول الله بر خطبه ایراد ایتمیش، الله تعالی‌یه حمد و ثنادن صوکره « الله اوزریکزه حجی فرض قیلدی » بیورمش ایدی. بنی اسددن عکاشة بن محصن ویر روایتده سراقة بن مالک ده « هر سنه‌می یا رسول الله » دیدی. رسول الله جوابنه التفات بیورمادی، او ده اوچ کره تکرار ایتدی. بونک اوزرینه « خیر، فقط اوت دیسه‌یدم حکمی فصل ایتمش اولوردم. والله اوت دیسه‌یدم واجب اولاجقدی، واجب اولسه‌یدی طایانامیه‌جقدیکز، ترک ایتسه‌یدیکز ده کافر اولاجقدیکز. بناءً علیه بنم سزی ترک ایتدیکم مدتجه سزده بنی ترک ایدیکز، سزدن اولکیلر هپ کثرت سؤاللرله

پیغمبرلرینه قارشی اختلافدن هلاک اولدیلر. برشیء امر ایتدیکم زمان کوجکز یتدیکی قدر طوتوگز. برشیدن
نهی ایتدیکم زمانده ده اجتناب ایدیگز.» بیوردی. کذلک حضرت انس و ابی هریره دن ده روایت اولندیغنه
اوزره: «ناس رسول اللهه برچوق شیلر صورمشلر، حتی ابرام و الحاح درجه‌سنه وارمشلردی. برگون رسول الله
غضبناک اولارق خطبه یه چیقدی، الله حمد و ثنادن صوکره: «صوریگز والله شو مقامده بولندیغم مدتجه
هرنه صورارسه‌گز بیان ایده‌جکم» بیوردی. اصحاب کرام باشلرینه بر تهلکه گلمک اوزره بولندیغندن
قورقدیلر. انس رضی الله عنه دیمشدرکه: «صاغمه صولمه باقدم هرکس باشنی البسه‌سی ایچنه آلمش آغلایوردی.
قریشدن، بنی سهمدن عبدالله بن حذافه دینیلن آدام که رجال ایله برمنازعه ایتدیکی زمان باباسندن غیریسنه
نسبت ایدیلیردی، قالقدی «یا نبی الله بنم بابام کیم؟» دیدی. علیه الصلاة والسلام ده «بابالک
حذافه بن قیس الزهری» بیوردی، دیگر بری ده قالقدی «بنم بابام نره ده؟» دیدی «فی النار»
بیوردی، صوکره حضرت عمر رضی الله عنه قالقدی «بز رب اولارق اللهه، دین اولارق اسلامه، رسول و نبی
اولارق محمد علیه السلامه راضی اولدق، بز فتنه‌لردن الله صیغینیرز. هنوز بز جاهلیه دن و شرکدن ده یکی
قورتولدق، بناءً علیه بزی عفو ایت یا رسول الله» دیدی، رسول الله ده غضبی سکونت بولدی - که بو آیتک
سبب نزولی بو وقعه‌لر اولدیغی مرویدر.

ای مؤمنلر [قَدْ سَاَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ] سزدن اول برقوم بویله مسئله‌لر صورمشلردی
[ثُمَّ اَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ] صوکره بو سببله کافر اولدیلر.» - بنی اسرائیل، پیغمبرلرینه برچوق
شیلر صوردیلر، صوکره طوتمادیلر، ترک ایتدیلر، هلاک اولدیلر. بناءً علیه مؤمنلر بو کافرلرک اولدقلری
اوزره مسلکلرینه سلوک ایتمملی. کذلک جاهلیه اوردوباسی احمقلرینک عبث شیلردن ده وازگچملیدیرلر.

[مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ] الله نه بحیره
نه سائبه نه وصیله نه حام، هیچ برینی شروع قیلمامشدر. شرع الهیده بونلرک اصلی یوقدر.» - جاهلیه اهالیسی
بر دیشی دوه بش بطن دوغوردی و بشنجی ارکک اولورسه قولاغنی «بحر» ایدرلر، یعنی یارارلر صالیویررلردی.
وارتق نه صاغارلر، نه بینرلر، نه قوللانیرلردی که بحیره بودر. ثانیاً بر آدام باشنه بر درد کلدیکی وقتده

خسته اولديغى زمانده «شفا بولورسهم ناقهم سائبه اولسون» ديه نذر ايدر، بحيره كبى صالیويرير، انتفاعنى تحريم ايدردى. ثالثاً: قويونه دیشى دوغورورسه كنديلرينك، ارككى دوغورورسه الهه‌لرينك اولوردى. شايد ايكيسى بردن دوغوررسه «وصلت اخاها» ديرلر، بو ديشيسى طولايى ارككنى ده قربان ايتمزلردى كه وصيله بودر. رابعاً: بر ارككك دوه‌نك دولندن اون بطن دوغارسه اونك صيرتنى حرام عد ايدرلر و هيچ بر يوكدن و صودن منع ايتمزلر «قد حمى ظهره» ديرلرديكه حام، حامى ده بودر. بونلر مشروع ديمك دكل [وَلٰكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ] ولكن كافر اولانلر الله قارشى ديه، شريعت نامنه بويله يالان اويدوروب، افترا ايدرلر. — تفسيرده ديمشلردركه: عمرو بن لحى الخزاعى مكه‌يى مالك اولمش ايدى. دين اسماعيلى ابتدا دكيشديرن ده بو اولمش ايدى، اصنام ياپديرمش، اوثان نصب ايتمش، بحيره، سائبه، وصيله، حامى عادتلرينى وضع ايلمشدى. بونك حقنده عليه الصلاة والسلام «بن اونى آتشده كوردم اهل نارى قصبى ايله ايذا ايديوردى» بيورمشدر كه اقتاب، امعا ديمكدر. ايشته كافرلرك ايرى كلنلرى، خواصى، رؤساسى بويله اكاذيب و اباطيل اويدوروب خلقى اضلال ايدرلر و پيغمبرلرده كنديلرى كبى فرض ايدرك اللهه افترا ايدرلر [وَاَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ] و بو كافرلرك اكثريسى، على الخصوص عوامك عقللرى ده ايرمز، اونلره تابع اولور كيدرلر.

[وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ] برده بونلره اللهك انزال بيورديغى شرعه و پيغمبره كليكز دينديكى زمان [حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَاءَنَا] ديرلر، كورديكمز اونلره، او عادت كافرانه‌يه تقليد ايدرلر. مجاب: [اَوَلَوْ كَانَ اٰبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ] آتالرى هيچ برشى بيلمز، طوغرى يولى كتمز اولسه‌لر بيله‌مى؟ يعنى عادت اعتبار ايتمك آتالره، اسلافه و مثلا اونلره اتباع ايلمك كرچه على الاطلاق ممنوع دكل، بر چوق احوالده لازم ايسه ده فقط بو اتباع جهل و ضلاله دكل علم و هدايته مصروف اولمسى لازم كلير. اقتدا و تقليد مجرد عالم بيله دكل اهتدا هدايته اولمالى ايمشدر. عرف و عادت ده معقول و مشروع اولمسى شرطيله معتبردر. زيرا حقه باشقه‌سنه اتباع ايديلمز عادته ضرر ايدر. بونك ايچون سز او كافرلره باقمايكز ده:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ●

تأمل شریفی

ای او بتونه ایمانه ایرن! سزلر کندیکزی دوزه‌لتمکله باقیکز، سز طوغرو کیتدککزه صوکره اونلرڭ صاپانلری سزه بر زیانه دوقونه‌ماز، هپکزڭ وارەجغی نهایت الله، او وقت خبر ویره‌جك او سزه نلر یاپیوردیکز ●

بورادە «علیکم» ظرفدر «الزموا» معناسنه اسم فعلدر.

مؤمنلر کافرلرڭ حاللرینه باقارلر، ایروهمی دیکلرنی، ضلاللرینه یوزلرینی کورورلر.

بونلره متأسف اولورلرده ایمانلرینی تمنی ایدرلردی، بو سببله بو آیت نازل اولمسه ده بیورولمشدرکه:

[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ] ای ایمان ایدنلر! سز انجق کندیکزه باقیکز، عمومیتله هپکز کندی شخصیتکزی، کندی کتله وجماعتکزڭ مصلحتنه اهتمام ایدیکز، اولانلرینکزی دوزه‌لتمکه اوغراشیکز. زیرا [لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ] سز فرداً وجماعةً هپکز هدایته بولنور، طوغرو یولی طوتارسه‌کز ضلالتده قالانلر سزه ضرر ویرمز — بو نظریه هیچ کیمسه‌یه قاریشماسیه، هرکس کندی نفسنده بر حیات انفرادیه یاشاسیه کبی بر معنی آکلاشلمامالیدر. معلومدرکه هدایته اولمانڭ، طوغرو یولی طوتمانڭ ارکانندن بری ده استطاعتی قدر امر بالمعروف ونهی عن المنکر یاپمقدر.

«ولتکن منکم امة یدعون الی الخیر ویأمرون بالمعروف وینهون عن المنکر واولئك هم المفلحون»

«کنتم خیر امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنکر» بالاده کچمش ایدی. کذلك

بر حدیث شریفده ده « سزدن هر کیم بر منکری کورور، و تغییرینه مقتدر اولورسه اونی اللیله تغییر ایتسین
واکر بوکا مقتدر اولمازسه دیلیله تغییر ایتسین، بوکا ده مقتدر اولمازسه قلبیله تغییر ایتسین. »
بیورولمشدر. حضرت صدیق رضی الله عنهدن ده مرویدرکه برکون منبرده شویله دیمشدر: ای ناس!
سز بو آیتی اوقور، و موضعندن غیری یره قورسکز، نه اولدیغنی بیلمزسکز. بن رسول اللهدن ایشیتدم، دییوردی که
«ناس بر منکری کورورلرده تغییر ایتمزلرسه الله تعالی عمومیتله هپسنه عقاب ایدر.» بناء علیه معروفی امر و منکردن
نهی ایدیکز. «یا ایها الذین امنوا علیکم انفسکم» آیتنی یاکلش اکلایوب ده مغرور اولوب ده
هر بریکز «بکا نه لازم. بن نفسمه باقارم» دیمیه، واللهی یا معروفی امر و منکردن نهی ایدرسکز،
یاخود الله سزک اوزریکزه شر اولانلریکزی استعمال ایدرده اونلر سزه اک کوتو عذابلری یاپارلر، صوکره
ایییلریکز دعا ایدرلرده مستجاب اولماز. الخ...» نبی علیه الصلاة والسلامدن شو حدیث مرویدرکه «هیچ بر قوم
یوقدرکه ایچلرنده منکر ایشلنسین ده یا فنالق یاپیلسین ده اونلر اونی تغییر و انکار ایتمسینلرده اونلرک هپسنه
عقوبتی تعمیم ایتمک اللهه حق و لازم اولماسین، او حالده عمومی عقوبته مستحق اولور، صوکره ده دعالری
مستجاب اولماز.» «واتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة» آیت کریمهسی ده بونی ناطقدر.
بناء علیه بو آیتی صرف فردی بر معناده تلقی ایتمملی. «انفسکم» ده نفس فردی و حیات عمومیهسیله نفس اجتماعیه
شامل بر معنی اکلاملیدر. یعنی هر فرد کندی فردانیتنده وظیفهسنی بیلیر و یاپار، مسلمان حیات اجتماعیهسی ده
امور عامهسی اعتباریله جماعتی صلاح اوزره بولنور، بالفعل هدایت اوزره کیدر. نفس فردی فردانیتنده
نفس اجتماعی اجتماعیتنده هدایت و صلاحنی محافظه ایدرسه اوزره قالرلر، مشرکلرک، یابانجی مقتدرلرک
ضلالتلری هیچ بر ضرر ویرمز. یوقسه بن یاپمایورم، باشقهلری نه یاپارسه یاپسین دییوب ده امور عامهنک
جریاننه علاقهدار اولمایوب ده اونک اصلاحنی وظیفه ایدینمیوب کندی نفسندن طوغری یولی طوتمقسزین زمام اموری
شرارک و ارباب ضلالتک اللرینه تسلیم ایتسهلر اولمقدرندن طولایی هر حالده مسئول اولورلر، ضرر کورورلر.
مع مافیه آیت بزه اصل شونی ده کوسترییورکه صلاح و هدایت اجتماعیهنک ده مبدئی صلاح و هدایت فردیهدر.
فردلر دوغرو اولنجه جماعت ده طوغرولمش اولور. جمعیتی اصلاح و تنظیم ایتمک ایستهین فردلر اول امرده کندیلرینی

اصلاح ایتملی ، امر بالمعروف و نهی عن المنکرده اولا کندی نفسلرندن باشلاملیدرلر . هر فرد مسلم یولنی طوتوب کندینی بالفعل اصلاح ایدیجی آخره نمونه اولملی . صلاح و هدایتنك دیگرلرینه سرایت ایتمسی بالنسبه قولای اولور . نفس فردی بویله اولدیغی گبی نفس اجتماعی ده بویله‌در . نفسنده کندی امورینی مختل ، صلاح و هدایته محتاج اولان بر قوم ده دیگر قومی اصلاح ایده‌مز . دیگرلرینی اصلاح ایتمك ویا اونلرك ضررلرندن کندیلرینی وقایه ایلمك استه‌ینلر بر ملت اول امرده کندی امور داخلیه‌سنی اصلاح و تنظیم ایتملی ، کندی یولنی دوغرولتملیدر . بونك ایچون مؤمنلرده دیگرلرندن اول کندیلرینی دوزه‌لتملی و کندی امور داخلیه‌لرینی اصلاحه دقت ایلملیدرلر . بونی یاپدیقجه دیگر یولده اولان افراد و اقوامك ضلالتلرندن متضرر و مسئول اولمازلر . اونلرك ضرر و مسئولیتی کندیلرینه عائد قالیر . — بناء علیه ارباب ضلالته باقمایکزده اولا کندیکزه دقت ایدیکز . زیرا هر کیم ، هانکی فرد ویا هانکی جماعت اولورسه اولسون [إِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا] عاقبت هپیکزك رجوعی انجق اللهه‌در . مؤمن و کافر ، صالح و فاسق ، طوغرو و اگری هپیکز نهایتده اللهه گیده‌جك ، اللهك حضورینه واره‌جقسکز و اوندن باشقه بر مرجع بوله‌میه‌جقسکز [فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ] اوده اووقت سزه هر نه یاپدیکزسه هپسنی خبر ویره‌جك ، اوكا كوره معامله ایده‌جكدر . كاری ضرری ایتدیکز اوزمان آكلاشیله‌جقدر . » — بناء علیه طوغرو یول انجق الله یولی ، اللهك رضاسی یولیدر . عاقل اولانلر اول دائره یولدن آیریلمامق لازم گلیر . هر کیم اولورسه اولسون ئولومده ، آخرتده ، اللهه قووشمقدن امان یوقدر .

ئولوم و آخرتی اخطار ایدن بو نقطه‌ده واقعهٔ موت ایله علاقه‌دار بر حکم دنیوی تبلیغ ایله حفظ الانفسدن صوکره حفظ حقوق و اموالك دخی وجوبنی تفهیم ایتمك دیلنیور . « علیکم انفسکم » ارشادی صورت نفسده بلکه اجتماعیده نفعلی اولدیغنی آکلاتمق اوزره بویوریورکه :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ
الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ

فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلٰوةِ فَيُقْسِمَانِ
بِاللّٰهِ اِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَر۪ي بِه۪ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللّٰهِ
اِنَّا اِذًا لَمِنَ الْاٰثِم۪ينَ ● فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّٓا اِثْمًا فَاٰخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا
مِنَ الَّذ۪ينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَٓا اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا
وَمَا اعْتَدَيْنَٓا اِنَّٓا اِذًا لَمِنَ الظَّالِم۪ينَ ● ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهِهَٓا
اَوْ يَخَافُٓوا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاسْمَعُوا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْفَاسِق۪ينَ ●

مآل شريفى

ای ایمان ایدنلر ! هر هانکی بریکزه اولوم حالی کلدیکی و وصیت زمانی آرا کزده کی شهادت
یا کندیکزدن عدالت صاحبی ایکی آدام ، ویا یولجلق ایدیورسکز ده اولوم مصیبتی باشکزه کلدیسه سزدن
غیریکزدن ایکی دیکریدر . اونلری نمازدن صوکره آلیقویارسکز ، شبهه لندیککز تقدیرده شو یمینی ایدرلر :
« بالله قسم ایدرز اولسه بیله یمینمزی هیچ بر بدله دکیشمه یز . اللهک شهادتنی کتم ده ایتمه یز » بز او تقدیرده شبهه سز
وبال کیرنلردن اولورز ● اکر بونلرک بر وبال مستحق اولدقلرینه وقوف حاصل ایدیلیرسه ، او وقت اوچ اولانلر بو
ایکیسنک یرینه بونلرک علیهلرنده بولنانلری مقابل طرفدن دیکر ایکی کیشی دیکیلیر شو یمینی ایدرلر : « بالله
بزم شهادتمز اونلرک شهادتلرندن داها دوغرودر ، وحقی تجاوز ایتمه دک ، شبهه سز او تقدیرده ظالملردن
اولورز » ● بو ، ابتدا شهادتی اولدیغی کبی ادا ایتملرینه ویا یمینلرندن صوکره یمینلرینک رد ایدلمسندن
قورقمالرینه الک یاقین بر چاره در . اللهدن قورقیک وایشیدیکیز ، چونکه الله فاسقلر کروهنی طوغرو
یوله چیقارماز ●

بونك سبب نزولى تميم دارى و برادرى عدى و برابرلرنده عمرو بن العاص بديل اوچى تجارت ايچون
شامه كيتمشلر ايدى . بديل مسلم مهاجر ، ديكر ايكى برادر ده هنوز نصرانى ايمشلر . شامه وارديقلرنده بديل
خستەلانمش و يانندە نەسى وار ايسە هپسنى كوزلجە بر دفتر ايدوب بر صحيفەيە يازمش ، آرقداشلرينه خبر ويرمكزين
قماشلرك آراسنه يرلشديرمش ، صوكره اونلره عودت ايتدكلرى زمان بو امتعەسنى اهلنه تسليم ايدويرمەلرينى وصيت
ايتمش و وفات ايلمش . اونلرده او امتعه ميانندن اوچيوز مثقال مقدارنده آلتون ايله منقوش بر كموش قابى
آلمشلر . متباقى اشيايى عودتلرنده بديلك اهلنه تسليم ايتمشلر . بونلرده اشيايى تحرى ايتدكلرنده دفترى بولمشلر
و كموش قابك ده مذكور اولديغنى كورمشلر . تميم ايله عدى يه بو اثارنده ده ديه صورمشلر "بيلميورز ، بزه تسليم
ايتديكى سزه ويردك" ديمشلر . بونك اوزرينه رسول الله مرافعه اولمشلر . ايشته "يا ايها الذين امنوا" آيتى نازل
بيورلمش . بناءً عليه تميم ايله عدى‌لى ايكندى نمازندن صوكره منبرك يانندە "كنديلرينه تسليم ايديلن اشيادن
هيچ برشيئه خيانت ايتمدكلرينه و كتم ايلمدكلرينه دائر "لا اله الا هو" اولان الله قسم ايله تحليف ايتمش ، اونلرده
يمين ايتدكلرندن سبيللرينى تخليه ايلمش . صوكره او كموش قاب بونلردن صاتون الان مشتريلرك النده مكه ده
بولونمش . بنى سهم بونى جزالتجه عدى ايله تميمدن يه طلب ايتمشلر ، بو دفعه ده هر ايكيسى "بز بونى بديلدن
صاتون آلمشدق" ديمشلر . بو كا قارشى "بز سزه بديل اشياسندن هيچ برشى صاتدىمى ؟ ديه صورديغمزده اوزمان
سز خاير ديمدكزمى ؟" ايدى ، ديدكلرنده "اوت اما بزم بينه مز يوقدى ، بونك ايچون اقرار ايتمك ايسته مدك"
ديدكلرنده تكرار رسول الله مرافعه اولمشلر . بونك اوزرينه ده "فان عثر" آيتى نازل اولمش ، عمرو بن عاص
ايله مطلب بن ابى وداعه قالقمشلر ، يمين ايتمشلر و قابى آلمشلردر . چونكه شراء ادعاسى اثبات ايدلمدكجه يمينه
بونلره لزوم ايتمشدر . بو آيت قرآنك اعرابى ، معناسى ، حكمى اعتبارى ايله اك مشكل آيتلرندن اولديغى سويلنمشدر .

[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ]

اى ايمان ايدنلر ! اراكزدن بريكزده هر هانكى بريكزده اولوم كورونديكى وقت وصيت زمانى آرالركزده كى
شهادتدر . " — اوزمان وصيت ايتمك كرك اولديغى كبى اشهاد ده ايتمكه ، شاهدلرده بونى محافظه ايدوب
لزومى حالنده صحيحًا ادا ايلمليدرلر . [اِثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ] شهادت ايدەجك اولانلر سزدن ده

یعنی اقربا و متعلقاتکزدن، مؤمنلردن ایکی عدالت صاحبی [أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ] یاخود غیریکزدن، غیر مسلملردن ایکی کیشی در. فقط بو دیگر ایکیسنک شهادتی آنجق [إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ] سفرده بولنور ایسکزده اولوم مصیبتی باشکزه گلیر ایسه اولتقدیرده. — چونکه او زمان کندیکزدن کیمسه بولنمامق ممکن اولهجغندن ضرورت تحقق ایده بیلیر. [تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ] بونلری نمازدن صوکره — علی الخصوص ایکندی نمازندن صوکره — حبس ایدرسکز، یعنی الیقورر، طوردیررسکزده [فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ] کندیلرندن شبهه لنیر، قوشقولانیرسکز الله [لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا] بو یمینه مقابلنده هیچ بر ثمن آلمایز، یعنی یمینمزی بر لحاظده شوکا بوکا طمع ایدرک یالان یره یمین ایتمه‌یز [وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى] لهنه یمین ایده جککز کیمسه اقربامزدن اولسه بیله یمین ایتمه‌یز [وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ] اللهک شهادتی: یعنی اللهک بزه یوکلتدیکی و طوغریجه ادا امر ایتدیکی شهادتی کتم ده ایتمه‌یز. [إِنَّا إِذًا لَمِنَ الْآثِمِينَ] اوتقدیرده بز هرحالده کناهکارلردن اولورز ده شبهه یوقدر، » دیه یمین ایدرلر.

بوراده شایان دقت ایکی مسئله واردر که: بریسی مسلمان بولونمیجق ضرورت حالنده غیر مسلملرک شهادتی و شهادتی، دیگری ده شاهدلره یمین ویریلمسی مسئله‌سیدر. جمهور فقهایه کوره «منکم» اقرباکزدن و قبیله‌کزدن، «او آخران من غیرکم» ده قبیله‌کزدن اولمیان مؤمنلردن دیمکدر. اقرباسنک احوالنه دها واقف و یارلرینه شفقتلی اولدیغی ایچون وصیته اولا خصیصی و اقربادن، و سفرکبی بولنه‌مادیغی احوالده ده اجانبدن استشهاد ایدلمسی دها موافق اولدیغی کوسترلمشدر. ابن عباس، ابو موسی الاشعری، سعید بن جبیر، سعید بن مسیب، شریح، مجاهد و ابن جریجدن نقل ایدلدیکنه کوره بر انسان غربتده بولنور ده وصیته اشهاد ایده جک مسلمان بولامازسه نصرانی، یهودی، مجوسی، بت‌پرست و یا هرهانکی بر کافر اولورسه اولسون اشهاد ایده بیلیر و شهادتلری قبول ایدیله بیلیر. دیو صورتده ماعداسنده کافرک مؤمنین علیهنه شهادتی جائز اولماز. «منکم» مسلمانلردن، «من غیرکم» غیر مسلملردن دیمکدر. امام شافعی دیمشدرکه مسلمانلردن بر آدام غربته خسته لانسه، وصیته اشهاد ایده جک مسلمان بولامازسه، اهل کتابدن ایکی آدامی اشهاد ایلمسه ایدی، کوزه‌یه

گلدیلر. والی بولنان ابوموسی الاشعری یه واردیلر، وقعه‌یی خبر ویردیلر. او، اونلرک ترکه‌سی و وصیتنی تقدیم ایدنجه

ابوموسی: «بوایسه بر کره عهد رسول اللهده واقع اولمشدی، او زماندن بری وقوع بولماشدی» دیدی و

ایکیسنی ده کوفه مسجدنده ایکندی نمازندن صوکره «یالان سویلمدکلرینه، تبدیل و تحریف ایتمدکلرینه دائر الله»

یمینه ویردی و شهادتلرینی قبول ایتدی» اهـ. بو قوله قائل اولانلر بر قسمی بو حکمک محکم و باقی

بولندیغنی، بر قسمی ده منسوخ اولدیغنی سویلمشلردر. جصاص ابوبکر رازی احکام قرآننده دیرکه: بو آیتک

ظاهری مسلمانلرک سفرده‌کی وصیتنه اهل ذمه‌نک شهادتی جائز اولماسنی اقتضا ایدر. یعنی «من غیرکم»

غیر مسلملردن دیمک اولدیغنی و بونک ده اهل ذمه‌یه مصروف [اولمسی] ظاهردر. وصیتده بیع ویا اقرار دیه ویا بشقه

وصیت ویا هبه ویا صدقه هرحالده حکمی بولنورسه بونلر بعد الموتده عقد اولدیغی زمان وصیت اسمی ایله

شاملدر. الله تعالی سفرده اولمه‌لرنده هم وصیتده بونلرک شهادتنه جواز ویرمش و وصیتی تخصیص

ایتمشدر. هم وصیت ایسه اقرار دیه ویا دیا عهد و سائره اولابیلر. آیت بونلری تفرقه ایتمه‌مشدر.

فقط سوره بقره‌ده‌کی مداینه آیتی قرآنک اک صوک نازل اولان آیتندن اولدیغی محققه صورتده مرویدر.

گرچه بعضیلری سوره مائده‌نک ده «آخر ما نزل» دن اولدیغنی روایت ایتمشلرسه ده بوحالده آیتک دگل

سوره اعتبارییله فی الجمله آخر ما نزل اولدیغنی افاده ایده بیلیر. مداینه آیتنده ایسه گرک وصیت وگرک سائره یه

وگرک حضرده وگرک سفرده شامل اولمه‌لرنده مؤمنلر حقنده اهلیت شهادت «واستشهدوا شهیدین من رجا[لکم]

ممن ترضون من الشهداء» دیه مسلمانلره حصر اولدیغی جهتله غیر مسلملرک حضرده و سفرده و وصیتده مسلم اوزرینه

جواز شهادتلرینی نسخی تضمن ایدر. فقط شوده اونوتولمامیدرکه بو مائده آیتی اهل ذمه‌نک سفرده وصیتی

مسلم شهادتلرینک جوازینی افاده ایدرکن ذمیلرک وصیتنده دخی شهادتلرینک جوازینه دلالت ایدر. وصوکره وصیت [مسلم]

جواز شهادتی آیت مداینه ایله نسخ ایدلدیکی زمانده ده ذمیلرک وصیتی ذمی یه گرک حضرده وگرک سفرده جواز [شهادتی]

حکمی باقی قالمش اولور. بوندن باشقه بو آیت مائده شوکا ده دلالت ایدرکه ایکی وصیتک وصیت معه شهادتی

جائزدر. ولو بونلر ملتده بر شی اشتراک دعوالری جهتسز قبول اولنمز. قول مع الیمینه ده رد ایتدکلر. یعنی

موضوع بحث اولان نسخک بو نقطه‌لره شمولی یوقدر. گرچه قاضی بیضاوی «من غیرکم» اقربادن دیمکدر. بوکا

اهل ذمت ایله تفسیر ایدنلر ایسه منسوخ دیمشلردر. چونکه ذمینک مسلم علیهنه شهادتی اجماعاً منسوخ دکلدر
دیمشلر ایسه ده فخرالدین رازی مختلف فیه اولدیغنی کوسترمشدر. و حتی منسوخ دکلدر دینلرک قولنی وجوه ستهایله
تصحیح ایدرک ترجیح بیورلمسنده اداره کلام ایتمشدر. اولا خطاب جمیع مؤمنینه در. بو حالده «اخران من غیرکم»
جمیع مؤمنینک غیری دیمک اولور. ثانیاً بونلرک شهادتی «ان انتم ضربتم فی الارض» دیه سفر ایله تقیید
ایدلمشدر. اکر بونلر مسلم اولسهلر ایدی جواز استشهادلری سفر شرطی ایله اولماسی لازم کلیردی. چونکه مسلمک
شهادتی حضرده و سفرده جائزدر. ثالثاً تحلیف مسئلهسی ده بونلرک غیر مسلم اولمسنه بر قرینه دیمکدر. رابعاً
روایت اولنان سبب نزول ایکی نصرانینک مسلم اولان بدیل اوزرینه شهادتی حقنده در. بتون بونلر ابوبکر
رازینک دیدیکی کبی آیتک ظاهری «من غیرکم» غیر مسلم حقنده اولمسنی اقتضا ایدر. خامساً ابوموسی
الاشعرینک بالاده نقل ایدیلن حکمی اصحابه کیمسه طرفندن انکار ایدلمهمسی اولدیغنه کوره بر اجماع دیمکدر.
سادساً، مسئله مسلمانلرده استشهاد ایده جک کیمسه نک بولنمیه جغی غربت حالنه عائد اولدیغی ایچون بر ضرورت
مسئلهسیدر. «الضرورات تبیح المحظورات» در. بر غربتده بولنان و اجلی تقرب ایدن بر مسلم اشهاد ایده جک
مسلمان بولمامش و بو حالده کفارک ده شهادتی مقبول اولمازسه بر چوق مسلمانک حقی ضایع ایتمکه محکوم اولور.
احتمالکه زکات، کفارت بورجلری واردر. و احتمالکه نذرلری و ودیعهلر و ذمتنده سائر دیونی واردر. بناء علیه
رجالک مطلع اولمادیغی خصوصلرده ضرورت دولایی یالکز نسوانک شهادتی جائز اولدیغی کبی بونده ده
اولملیدر دیمسی و نسخی استبعاد ایلمشدر. فی الواقع سوره مائده «من اخر ما نزل من القرآن» در. بونده
منسوخ یوقدر. و یا ایکیدن زیاده منسوخ یوقدر روایتلرینه قطع نظرله ضرورت عینیله تجاوز ایدلمسه اولان
خصوصلرده ده نسخ تصور اولنمامق لازم کلیر. (بو بابده ابن قیم جوزینک سیاست شرعیه دن طرق حکمیه
نام اثرنده ده تفصیلات واردر).

شاهد و تحلیف مسئلهسنه کلنجه؛ «اشهد بالله» دیمک اساساً بر یمین معناسنی متضمندر. معکره
شاهد، ارباب عدل و استقامتدن اولمق لازم کلیر. بناء علیه بر ده تحلیف ایتمک هم اونی بر تحقیر و اذا
معناسنی متضمندر. هم ده یمینی تکرار ایتدیرمک صورتیله بر افراط و بر سوء استعمالدر. بونک ایچون

ائمهٔ مجتهدینك چوغنه كوره شاهدی تحلیف غیر مشروعدر. لكن تحلیفك واجب اولدیغی متفق علیهدر. بو آیتده ایسه «ان ارتبتم» قیدیله ارتیاب حالنده شاهدلری تحلیفی، هم ده وقت وكیفیته تغلیظاً صورتیله تحلیفی لزومی كوسترلمشدر. كرچه بونده بو وجوبك ذكر اولندیغی اوزره غیر مسلم شاهدلر حقنده اولدیغی آكلاشیلور. فقط عینی زمانده بوندن مسلم اولان شاهدلر حقنده ده شبهه اولدیغی زمان تحلیفك جوازی بالدلاله آكلاشیلیر. حضرت علینك شاهد وراویی تهمت حالنده تحلیف ایتدیكی ده منقولدر. بناءً علیه احتیاجك فسادی وفسقك كثرتی زمانلرنده علی الخصوص شهادتك عینیه دیمك اولدیغی بیلیه‌رك شهادته كلنلری تحلیفی جائز اولملیدر.

[فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّٓا اِثْمًا] بعده یعنی حكمدن صوكره بو ایكی شاهدك اثمه مستحق اولدقلرینه، یعنی حقیقتی تحریف ایتمك كبی بر كناه ایشلدكلرینه مطلع اولنورسه او زمان [فَاٰخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا] او ایكی شاهدك ویا وصینك مقاملرینه [مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيَانِ] اولا وارثلردن اولان بو ایكی شاهدك ویا وصینك علیهلرنده كناهه مستحق اولدقلری یعنی حقلرینه تجاوز ایتدكلری كیمسه‌لردن دیكر ایكی شاهد قائم اولور. — حفص قرائتنده معلوم صیغه‌سیله «استحق» اوقونور «الاولیان» بونك فاعلی اولور. سائر قرائتلرك هپسنده ایسه مجهول صیغه‌سیله «استُحق» اوقونور. صوكره سائرلرنده ینه «الاولیان» اوقونمقله برابر عاصمدن ابوبكر، كذلك حمزه ویعقوب قرائتلرنده «الاولین» اوقونور. شو حالده «استحق علیهم الاولیان» اوقوندیغنه كوره معنی «مستحق علیه اولانلردن، یعنی حقلرینه تجاوز ایدلمش بولنانلردن دیكر ایكی شاهد اونلرك مقامنه قائم اولور. او زمان بو ایكی اولی واحقدرلر». دیمك اولور كه بو صورتده «الاولیان» «هما الاولیان» تقدیرنده خبر ویا «آخران» دن بدلدر. اولك جمعی اولان «اولین» قرائتنه كوره معنا ایسه «اولكی مستحق علیه اولانلردن دیكر ایكی اونلرك مقامنه قائم اولور.» دیمكدر كه هپسنك مآلی بردر. ومراد او ایكی شاهدك ویا وصینك قارشیسنده خصم اولانلردر دیمكدر. ایلك اوكی اولكی ایكی كشی وصی ویا وصیت شاهدی اولدقلرندن یمینده سوزلری راجح ایدی. بالآخره یعنی بعد الحكم معتبر بر دلیل ایله خیانتلرینه اطلاع

حاصل اولنجه بو دفعه سوز دیمسیه اولجه محکوم علیه اولانه ده بو کره سنك ده ظاهر حال مؤداسی بولنانه ورثه یه توجه ایده جك.
اونلرك مقامنه بونلر قائم اولاجقدر. بناءً علیه ورثه‌نك بو کره ده معنا بر دخلی شاهد وصیتنده بولنمادقلری
بیلیندی.

او حالده بونلرك ایکی اولمسی شرط اولمایوب بر ده اولسه حکم نه بولیه اولمق لازم کلیر. بناءً علیه «فآخران»
بیورلمسی شاهدده اولدیغی کبی واحدده مع الاطلاق احتراز ایچون دکل، اولا سبب نزوله نظراً وقوعیدر.
ثانیاً مسئلده اولکی شاهدلرك وصی بولنمالری تقدیرنده ده آیتك مفادی جاریدر. وصیلرك خیانتلرینه
اطلاع حاصل اولدیغی تقدیرده ایسه عزللریله یرلرینه دیکرلرینك نصبی لازم کلیر. بناءً علیه میت طرفندن وصی مختار
اولارق نصب ایدلمش اولان ایکی کشینك اولامسی اولمق اوزره مسئلده قوللری تقدیره اولنسه بیله هر کره
خیانتلرینه اطلاع حاصل اولنجه عزللریله یرلرینه عینیله ورثه دن ده ایکی کشینك نصبی خصوصنه دخی اشارت
بیورلمش اولور. «فآخران یقومان مقامهما» بیورلمشدر. بونك ایچون دیرزکه وصی مختارك خیانتی ادعا
ایدلدیکی زمان اکر دیه عموی ایسه محاکمنك ختامنده خیانتك ثبوتندن صوکره، و فقط عینیه دعواسی ایسه محاکمنك
جریانی ایله برابر بلکه ایچون اولارده وصینك عزل ایله ال چکدیریلمسی و بعد المحاکمه خیانت ثابت اولمایوب
شبهه زائل اولدیغی تقدیرده حاکم طرفندن تکرار نصب ایدیله بیله جکی کتب فقهیه حنفیه ده مجمع علیه اولمق
اوزره مصرحدر.

بو جهت یاشقه بو آیت شونی ده کوستریورکه «بعد الحکم دفع مسموعدر...» «کسب قطعیت ایدن
بر حکمدن صوکره دلائل جدیده ظهور ایدرسه محاکمه اعاده اولنور». حاصلی بو ایکی آیت، شهادت، وصیت،
یمین، ترجیح بینات مسائلی اعتباریله برچوق اساسات حقوقیه‌یی محتوی غایت بلیغ و وجیز بر اصلدر.
بو صورتده طرفینك وضعیتی تحول ایدر، اولکیلرك مقامنه طرف مقابلدن ایکیسی قائم اولور و بونلرده
یمین بونلره توجه ایدرده اونلرك یالانلرینی اثبات ایده جکلری صورتده بونلر [فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا
أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا] بالله بزم شهادتمز اونلرك شهادتلرندن دها حقه، دها دوغرودر.
[وَمَا اعْتَدَيْنَا] و بز بو شهادتمزده حقی تجاوز ایتمدك [إِنَّا إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ] چونکه

تجاوز ایتمز. تقدیرده «حقیقة ظالملردن اولورز ده شبهه یوقدر» دیه قسم ایدرلر. یمینلری بوقدری
تصدیق اولنور. «ــ بوراده‌کی «لشهادتنا» ده مراد «فشهادة احدهم اربع شهادات بالله» آیتنده
اولدیغی کبی یمین دیمک اولدیغی بیانه اولونور. زیرا اساسات شهادت، علم ومشهودی یقیناً اخبار معنه
دیمک اولدیغنده عند علمهمده شهادتهم «شهداء لله ولو علی انفسکم»، «شهد الله انه لا اله الا هو» کبی
اقراره، هم ده یمینه یعنی قسم ایله تأکید وتقویه ایدیله‌جک خبره دخی اطلاق اولنور. ووصیت معناسنه ده کلیر.
بناءً علیه بوراده یمینه ایله تفسیر ایدیلرسه ده یمینه یمینه کبی ایکی کره قسم معناسی توهم اولنمامالیدر. مراد «بزم
علم یقینمزی افاده ایده‌جک خبریمز» قولمز، «دیمک اولدیغی ظاهردر.

[ذٰلِكَ] بو ذکر اولنان حکم ویا بو تحلیف [اَدْنٰۤى اَنْ يَاْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى
وَجْهِهَا] شهادتی وجهله ایفا، یعنی تحمل ایتدکلری وجهله اولدیغی کبی شهادت ایتملرینه [اَوْ يَخَافُوا
اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ] ویاخود یمینلرندن صوکره یمینلر ردیله رد اولنمقده یعنی
بو صورتله کذبلرینک بالاخره میدانه چیقارق رسوای اولمقده قورقمالرینه اقربدر. ــ تغلیظ یمینده
خوف آخرت، رد یمینده خوف دنیا حکمت شرعیه‌لری واردر. بو ایکی خوفک اجتماعی ده شهادتی وجهیه
ادا ایتمکه الک زیاده باعث اولاجق اولانی سببدر. بونی بویله بیلک [وَاتَّقُوا اللّٰهَ] والله‌دن
قورقیکز [وَاسْمَعُوا] ده ــ الله‌ک توصیه ایتدیکی امرلری ــ دیکلیکز. اجابت ایدیکز. «ــ
اگر اتقا ایتمز ده دیکلمزسه‌کز فاسق اولورسکز [وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ] الله
ایسه فاسقلر گروهنی دوغری یوله چیقارماز.

يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَٓا اُجِبْتُمْۜ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَاۜ اِنَّكَ
اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ●

مآل شریفی

اوكونه كه الله بتون رسوللرى طوپلايه جغى ده «سزه نه جواب ويريلدى؟» بويوره جق؛
«بزده علم يوقدر، سنسڭ علام الغيوب سن» ديه جكلر •

[يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ] — بو يوم «اتقوا الله» ده كى لفظهٔ جلالدن بدلدر. يعنى الله دن، الله ڭ اوكوننده‌ن اتقا ايديڭز كه اوكونه الله بتون پيغمبرلرى جمع ايده‌جك ده [فَيَقُولُ مَاذَآ اُجِبْتُمْ] نه‌يى اجابتله اجابت اولنديڭز؟ نه ايله. هانكى صورتله قارشيلانديڭز، قبول ايديلديڭز ديه جكدر. اونلرده نه ديه جكلر بيليرميسڭ؟ [قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ] «يارب سنڭ علمڭه نظراً بزم هيچ علممز يوقدر. شبهه يوق كه علام الغيوب سن انجق سنسڭ.» — يعنى امتلريمزڭ ضميرلرنده كيزله دكلرى، آرقه‌مزدن نه‌لر ياپديقلرينى انجق سن بيليرسڭ — ديه جكلر. بونى ديه جكلرى علم الهيده محققدر. ياخود دنياده بويله ديديلر، آخرتده ده ديه جكلر. شفاعته جرأت ايتمك شويله طورسون تماماً علم الهى يه تفويض ايله برابر ضمناً بر نوع شكايت بيله ايتديلر وايا ايده جكلردر. «فينبئكم بما كنتم تعملون» سرى بوتون دهشتيله ظاهر اوله‌جقدر. حاصلى او كونه عموميتله پيغمبرلره امتلرينڭ صورت اجابتى صوروله‌جق، اونلرده اونلرڭ عليهنده شاهد طوتولوب استنطاق ايديله‌جك. اونلرده تماماً علم الهى يه تفويض ايده جكلر. اوده هر پيغمبره ويرديكى آيات ودلائل ويونلره قارشى امتلرينڭ آلديقلرى وضعيتى بر وجه آتى بر بر تعداد ايدرك حسن اجابته بولونمادقلرينى توبيخ ايده جكدر. ايشته بو معنايى اشاره ايچون ده بر پيغمبره واقعه قارشى ياپيلاجق تعداد وتوبيخ صورتنى كوسترمك اوزره انبيا ميانده اڭ زياده افراط وتفريطه معروض اولان حضرت عيسى مثال اوله‌رق شويله تصوير اولونيور:

اوكونه، اودم كه:

إِذْ قَالَ اللّٰهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ إِذْ اَيَّدْتُكَ

بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِاِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ
طَيْرًا بِاِذْنِي وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنِي وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنِي
وَاِذْ كَفَفْتُ بَنِي اِسْرَٓائِيلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ
اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ● وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيِّنَ اَنْ اٰمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا
اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُونَ ●

مآل شریفی

الله بویوردیغی وقت : یا عیسی ابن مریم ! سکا و والده‌که اولان نعمتمی دوشون ! هانی سنی روح القدس ایله مؤید قیلدم ، ناسه کلام سویلیوردک ، هم بشیکده ، هم یتیشکینلکده . وهانی سکا کتابی ، حکمتی ، توراتی و انجیلی اوکرتدم وهانی بنم اذنمله چامورده قوش هیئتی کبی شکل یاپیوردک ، ایچنه اوفلیوردک ده بنم اذنمله بر قوش اولیویریوردی ، هم آنادن دوغمه اعمایی و ابرشی بنم اذنمله ایی ایدیوردک وهانی اولولری بنم اذنمله حیاته چیقاریوردک وهانی سندن بنی اسرائیلی دفع ایتمشدم ، اووقت که اونلره آچیق معجزه‌لری کتیرمشدک ده ایچلرندن کافر اولانلر شویله دیمشدی : بو آچیقچه بر سحردن باشقه برشی دکل ● وهانی بکا و رسولمه ایمان ایدک دیه حواریونه الهام ایتمشدم « ایمان ایتدک بزم شبهه‌سز مسلمان اولدیغمزه شاهد اول » دیمشلردی ●

[اِذْ قالَ اللّٰهُ] — مقتضای ظاهر استقبال صیغه‌سیله « اذ یقول » بویورلمسی ایکن ماضی صیغه‌سیله « قال » بویورلمسنده ایکی نکته واردر . بریسی شودر : اولدیغی اوزره ایراده بو خطابک وقوعی محقق اولدیغنه دلالتی ، الی . واقع صورتنده تصویر ایدیشدر . نه کیم لسانمزده ده « سوزیکی

زمانه نه یاپارسك ؟ » دینلدیکی زمان استقبال یا ماضی ایله تعبیر ایدلمسه اولورکه « بوکون دیه حکم
محققده ، دیرسه نه یاپارسك ؟ » دیمك اولور . بوراده قسم الهینك ازلی اولدیغنه و اللّهه نسبتله
نظرده زمانیت ملحوظ اولمادیغنه و بناءً علیه اوکونه آخرتده‌کی بو خطابك بر روایت کلام ازلی
اولان کلام الهینك مخاطبه ظهور و تجلی ایله تعلقی اولدیغنه تنبیه‌در . یعنی اللّهك شویله دیدیکی کونده
اتقا ایدیکز که [يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَى وَالِدَتِكَ] ای مریم اوغلی
عیسی بنم سکا و والده‌که اولان نعمتمی خاطرلا : [إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ] او زمانکی
نعمتمی که هانی سنی روح القدس ایله تأیید و تقویه ایتمشدم . » — نصاری ایکی وجه ایله روح القدس
اعتقاد ایدرلر : بری عیسانك مریمدن تولد و تجسدینه مبدأ اولان روح القدس که بوکا یالکز روح القدس
دیرلر . عقیدهٔ اسلامده بو جبرائیل علیه السلامدر . بری ده آخر زمانده جیئتی اولان روح القدسدرکه
نصاری بوکا روح الحق اولان روح القدس دیرلر . بو ده خاتم الانبیا عقیده‌سیدر . فقط نصاری
بونك حقیقت محمدیه اولدیغنی قبول ایتمکده درلر . طوغریسی روح القدس ذاتی اعتباریله بردرکه
اولو العزم رسل کرامه نازل اولان جبرائیل علیه السلامدر . تنزل و تعلقی اعتباریله ده متعدد اسملر
آلیرلر . مثلا دها زیاده حیات تجرد و روحانیت باشقایه ، یهودك منفرداً تنزیله بو مظهر اولان
حضرت عیسایه نزول و تجلیسی اعتباریله روح القدس و حیات حقیقت باشقایه حضرت محمده نزول و تجلیسی
اعتباریله ده روح الحق ، روح الامین ، نور محمدی و صورت عمومیه‌ده « روح اللّه » دخی تعبیر اولنور .
بناءً علیه حضرت عیسایه « اذ ایدتك بروح القدس » خطابی اولاً و بالذات جبریل ایله تأییدی افاده ایتمکله
برابر ، آرقه‌سندن ینه جبریلك نزولی و بعثت محمدیه ایله دخی تأییدینه بر اشارتی محتویدر . و یعنی شو دیمك
اولور : یا عیسی بن مریم ! سنی روح القدس ایله ، سندن صوکره محمدده روح الحق و روح الامین
اولرق تجلی ایدن جبریل ایله تأیید ایلدم . ایتدیکم سطحی ، قوی بر حیات روحیه‌یه مظهر و احیاء دینه ایدن
مؤثر بر کلام ایله تقویه ایتدم [تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا] سن هم بشیکده طفل و هم یتشمه
رجل اوله‌رق ناسه تکلم ایدیوردك « انی عبد اللّه آتانی الکتاب الخ » دیوردك [وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ

وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ] وا اوزمانكى نعمتمى كه هانى سكا كتابت، حكمت، توراة، انجيل
اوكرتمشدم [وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ] وا اوزمانكى نعمتمى كه هانى سن چامورد‌ن
قوش صورتى كبى برشى خلق ايديوردك. ديمك سنده ذاتى اولارق قدرت دكل [بِاِذْنِي] بنم اذنمله
اراده‌مله خلق ايديوردك، ايديوردك ده [فَتَنْفُخُ فِيهَا] ايچنه اوفورويوردك [فَتَكُونُ طَيْرًا
بِاِذْنِي] او صورتده بنم اذنمله بر قوش اولويوردى [وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنِي]
ينه بنم اذنمله كورى و آلاجه‌لى ابرا ايديوردك [وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنِي] وا اوزمانكى نعمتمى كه
هانى اولولرى ينه بنم اذنمله ديريلتوب قبرلرندن چيقاريوردك [وَاِذْ كَفَفْتُ بَنِي اِسْرَائِيلَ عَنْكَ]
وا اوزمانكى نعمتمى كه هانى سندن بنى اسرائيلى دفع ايتمشدم، سنى قتل ايتمك ايسته‌ين يهوديلرك الندن قورتارمش
ايدم [اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ] او وقت كه سن اونلره بروجه بالا بينات ايله كلمش ايدك ده
[فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ] اونلردن ايمان ايتميان كافر اولانلرى بو آچيق
بر سحردن باشقه برشى دكل ديمش ايدى. " يا عيسى، سن بو نعمتلره مظهر اولدك ديو بينات قارشى بويله بر كفر
ايتمه‌مش‌ايدك. بوندن باشقه [وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيِّينَ اَنْ اٰمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي]
اوزمانكى نعمتمى ده خاطرلا كه هانى بن حواريونه " بكا و رسولمه ايمان ايديكز " ديه وحى كوندرمشدم، يعنى
سكا و سائر انبيايه وحى ايتديكم كبى انلره ابلاغ ايتمشدم — ياخود قلبلرينه بويله الهام ايتمش ايدم، اونلر ده
[قَالُوا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُونَ] ايمان ايتدك، و شاهد اول كه بز هيچ شبهه‌سز مسلمز، يعنى ايمانمزده
مخلصز ديمشلر. — اونلرى كافرلره مقابل بر قسمده سنى و الوهيت امرى بويله بر ايمانه و اسلام و اخلاصه اشهاد
سوزلرى قارشيلادى. ايشته او مؤمنلر الوهيت عيسايه بويله ديدكى و بويله بر نعمتدن تعداد ايدك
كافرلرى توبيخ و مؤمنلرى تصديق و تسبيح ايتديكى و توبه تبليغدلره و امتنه بايلديغى بويله بر حسن
ديره حكى كوزنده قورقيك.

دقت ايتمك لازمدر كه بو آيتلر حضرت عيسايه خطاباً دكل، آخرته اولا جمع خطابى حكايةً
امت محمده خطابدر. چونكه " اتقوا الله " امرينه مربوطدر. حواريونك اسلاملرينه استشهاد ايتديرلمه‌سى بو نقطه‌ده

او زمان ده حاللری تصویر دیادیمجوئه شاهد ایکل اولانه رسول اللهه توبه خطاب وخطابی عاملی اکدیرر
بر لهجهٔ بیانیه والتفات ایله بیوریلیورکه :

یا محمد ! سن بو آراده شونی خاطرلا و خاطرلات :

إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا
مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ ۖ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ● قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ
مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ● قَالَ
عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا
وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ ۖ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ● قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۖ
فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ●

مآل شریفی

بر وقت ده او حواریلر : یا عیسی ابن مریم ! ربك بزه سمادن بر مائده ایندیره بیلیرمی ؟
دیمشلردی . « اللهدن قورقیك مؤمنسه کز » دیدی ● بز دیدیلر : استیورزکه اوندن ییه لم قلبلریمز
اطمئنان بولسون ده سنك بزه طوغری سویلدیککی بیله لم واوکا شهادت ایدنلردن اولالم ● عیسی ابن مریم
شویله یالواردی : یا الله ! ای بزیم یاراتان ربمز ! بزه سمادن بر مائده ایندیرکه بزیم ایچون هم اولکیمز هم آخریمز
ایچون بر بایرام و قدرتکدن بر نشانه اولسون و بزلری مرزوق ایله . سن خیر الرازقینسك ● الله بیوردیکه
بن اونی سزلره البته ایندیررم . فقط اوندن صوکره ایچیکزدن هر کیم نانکورلك ایدرسه آرتق اونی عالمیندن
هیچ برینه یاپمیه جغم بر عذاب ایله تعذیب ایدرم ●

[اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ] او وقت كه حواريون يا عيسى بن مريم
ديديلر [هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ] ربك بزه سمادن
بر مائده ايندیره بيلير مى ؟ — بو تعبير ظاهرينه نظراً قدرت الٰهيه ده بر شبهه در . بو ده حواريونك حقيقةً
اخلاص ايله ايمانه ايرمه مش اولدقلرينه اشارتدر . او حالده يا او زمان ايمانلرى دها تحقق و رسوخ ايتمش
دكل ايدى ويا خود « هل يستطيع » ده نك معناسى مراد باشقه در . نته كيم بعضى مفسرين ديمشلردر كه بوراده
استطاعه دن مراد مقتضاى قدرت دكل مقتضاى حكمت و اراده اوله رق استطاعتدر . يعنى سمادن بزه
بر مائده ايندیرمك ربكك حكمت و ارادەسنه موافق اولابيلير مى ديمكدر . سمع كبى ديكر بعضى مفسرينده ايسه
استجابه و اجابت كبى « يستطيع » نك يطيع معناسنه كلديكى ، يعنى سمادن بر مائده ايندیرمك طلبنه ربك
موافقت ايدر مى ، حاصلى ايستر ايسهك ايندیرير مى ؟ ديمك اولديغى سويلنمشدر . كسائى قرائتنده « هل
تستطيع ربك » اوقونور كه « سمادن بزه مائده ايندیرمسنى ربكه ايسته يه بيلير ميسك ؟ » ديمك اولور .
بو صورتده اولكى محذور وارد اولماز . مع مافيه هر نه اولورسه اولسون بو سؤالده بر خارقه ، بر معجزه طلبى واردر .
حال بوكه معجزات غايه دكل دلائلدر . مؤمن ايسه رسولى ايمان ايتمشدر . بوندن ايلرويه معجزه طلبى شكدر .
قدرت حقى امتحانه سوق ايدر . بر ده خارقه و معجزه طلبنده اصرار ، اونى عمومى بر عادت و طبيعت كبى بكلمك عرضه
ايتمكدر . بو ايسه بر تناقضدر . بناءً عليه مؤمنك معجزه طلبنده اصرارى اصلا جائز اولاميهجغى كبى معجزه طلب ايديور
كبى كورونمسى بيله ايماننده بر شبهه لى ايما ايده جكى جهتله سوء ادبدر .

ايشته بوكبى حكمتلره بناءً [قَالَ] عيسى ديديكه [اِتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ]
اكر سز حقيقةً مؤمن ايسه كز اللهدن قورقيكز . بويله بر طلبده بولونمايكز . — يعنى اللهك قدرتنده
ويا خود صحت نبوتمده شبهه لى ايما ايده جك و سزك ايمانكزده و اخلاصكزده شبهه لى كوسترهجك سوزلر صرف
ايتميكز ديه تحذير ايتدى كه بو تحذير و احضارده نه بويله بر نزاهت و نه بويله بر ترتيبه مندرج اولديغى ايلى
دوشونملى .

[قَالُوا] حواريون مقام اعتذارده مقصدلرينى و اخلاصلرينى بيان ايله [نُرِيدُ اَنْ نَاْكُلَ مِنْهَا

وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ] دیدیلر. بو بابده
اوزرینه [قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ] عیسی بن مریم — بونلرك مقصدلرنده کی رشد وصفتی کوروب
بو آرزولرینه وارمه صفتلری آکلایوب کمالیله الزام حجت ایراد ایدرك — اللهه نیاز ایدوب شویله دیدی :
[اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا] ای ربمز اولان الله جل جلاله [اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ] بزه سمادن
"یوکسکدن" بر مائده ایندیر ، اویله بر مائده که [تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا] او —
یعنی اونك ایندیکی کون بزه ، بزم اولمزه آخرمزه — متقدمینمزه متأخرینمزه — بایرام [وَاٰيَةً
مِنْكَ] وسندن بر آیت — سنك کمال قدرتکه وبنم صحت نبوتمه دلالت ایدن بر علامت — اولسون .
بزه بویله بر مائده ایندیر . [وَارْزُقْنَا] واونده بزی مرزوق ایت [وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ]
که رزق ویرنلرك ان خیرلیسی سنسك . » — چونکه الله رزقك هم خالقی ، هم ده بلاعوض معطیسیدر .
« دقت شایاندر که حواریونده مائده‌لی طلب ومقصدلری ذکر ایدرکن آکلی تقدیم ودیکر مقاصد دینیه‌لرجانبینی
تأخیر ایتمشلردی . حال بوکه حضرت عیسی مقاصد دینیه‌لی تقدیم ومقصد آکلی هم تأخیر هم ده رزقه اطلاقله
افاده ایتمش وصوکره رزقده قالمایوب رزاقه انتقال واونی تعظیم وثنا ایله عرضه شکر ایده ده ایلمشدر .
بونی ملاحظه ایدنجه روحلرك درجاتنده‌کی مراتب نه بیوك بر فرق ایله تفاهر ایدیور .

بو دعا ونیازه قارشی [قَالَ اللّٰهُ] الله تعالی [اِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ] محققه
بن اونی سزه ایندیریرم ، بر چوق کره‌لر ایندیریرم ، بو قولدی . فقط [فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ] بوندن
صوکره ده سزدن هر کیم کفر ایدرسه [فَاِنِّي اُعَذِّبُهُ عَذَابًا] هر حالده اونی اویله بر عذاب ایله تعذیب
ایدرم که [لَا اُعَذِّبُهُ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ] اویله بر عذابی عالمینده هیچ برینه یاپمام بویوردی .

ایمدی بو مائده ایندیمی ایندی می ؟ بو بابده مفسرین بیننده اوچ روایت واردر :

١ — جمهورك روایتنه کوره ایکی غمام آراسنده قیرمزی بر صوفره ایندی ، اینرکن باقیورلردی
کلدی تا اوکلرینه دوشدی ، بونك اوزرینه عیسی علیه السلام آغلادی ، « اللهم بنی شاکرلردن قیل ، اللهم بونی
بر رحمت قیل ، بر مثله وعقوبت قیلما » دیه دعا ایتدی . قالقوب آبدست آلوب نماز قیلدی ، ینه آغلادی ، صوکره

اورتوسنی آچدی و « بسم الله خیر الرازقین » دیدی . « یا فسیلد » قیزارمش ، پولسز دیكنسز باغ
اقمور بر بالق ، باشی طرفنده طوز ، قویروغی طرفنده سركه واطرافنده پراصه دن ماعدا انواع سبزه
وبش یوفقه كه برنده زیتون ، ایكنجیسنده بال ، اوچنجیسنده تره یاغی ، دردنجیسنده پینیر ، بشنجیسنده پاصدرمه .
شمعون « یا روح الله دیدی ، بو دنیا طعاملرندنمی ، آخرت طعاملرندنمی ؟ » اوده : « ایكیسنده ده دكل ، بلكه
الله تعالینك قدرتیله اختراع ایتدیكی برشی ، یا زاتیدیكز برشیئی بیلیكز وشكر ایدیكز كه الله سزه نوالی ایتدیرر
ودها فضل وكرمنده تزیید ایدر » دیدی . « یا روح الله بو معجزه ده بزه بر معجزه دها كوسترسهك » دیدیلر
بنا برعلیه « ای بالق باذن الله دیریل » دیدی ، بالق ده دیریلدی ، صوكره « دونه اولكی حالكه » دیدی ،
دوندی ینه كباب اولدی ، بعده مائده اوچدی ، صوكره ده عصیان ایدن اولدی ، مایمون وخنزیره مسخ اولندیلر .
ایندیكی كون بر بازار كونی ایمش ، نصاری اوكونی بایرام اتخاذ ایتمشلر .

٢ — دیكر بر روایته كوره مائده قرق كون ، كونه آشیری اینیوردی ، فقرا ، اغنیا ، ضعفا ،
صغار وكبار طوپلانوب یییورلردی ، فیء زوال دونجه اوچاركیدردی وآرقه سنده كوككسنده باقارلردی ، بوندن
هانكی بر فقیر ییسه مدت عمرنده زنكین اولسه وهانكی بر خسته بر ییسه شفا بولسه ودیر دها خسته لانماسه ایدی .
صوكره الله تعالی « مائده یی اغنیایه وصاغلاملره دكل فقرایه وخسته لره تخصیص ایت » دیه وحی ایتدی . بوندن
اوزرینه ناس اضطراب واختلاله دوشدی وبنا برعلیه سكسان اوچ كشی مسخ اولندی .

٣ — برده دیمیشلركه : الله انزالی اوشرطیله وعد ایدنجه استغفار ایتدیلر « بو بیزه
تهلكه لی آرزو ایتمییز » دیدیلر ، بنا برعلیه نازل اولمادی . اهـ .

قاضی بیضاوی بو اوچ روایتی ذكر ایتدكدن صوكره شویله دیمشدر : « مجاهد ده : بو بر مثالدر كه
الله تعالی بونی معجزات طلبنده اصرار ایدنلری منع ایچون ضرب بیورمشدر . » دیه منقولدر . بعض صوفیه دن ده « بو
مائده مقابلتی معرفتدن عبارتدر . چونكه اجسامك غداسی بدن اولدیغی كبی مقابله معارف ده ارواحك غداسیدر » دیه
منقولدر . بو حال شویله ملاحظه اولنه بیلیر كه بونلر حقیقتنه وقوفه مستعد بولنمادقلری بر حالده مقابله رغبت ایتمشلر
عیسی علیه السلام ده « اكر سز ایمانی تحصیل ایدرسه‌ڭز تقوایی استعمال ایدیكز كه بونلره مطلع اوله بیله سكز » دیمش

اوندن ایسه سؤالده وارد اولمشدر. الحاج الی المسئله. امارلرینه دولایی اوده ایسته‌مسه. الله تعالی بونك
انزالی قبولی اولدیغی و نکته عاقبتی مخاطره‌لی و قورقنج بولندیغی آکلاتمشدر. زیرا سالکلر نهایتنده دها کوزل
بر مقام منکشف اولدیغی زمانده اوکا تحمل ایده‌مسی و بنا علیه استغنا ربوبیتی بولمایوب بیلوزینه ضلال بعیده دوشمه
احتمالی پك مخوفدر.» اهـ. شهابك دیدیکی کبی قاضی بیضاوینك بو نزولی آیتك بر تفسیری اولمیارق
دکل بر معنای اشاری اولمق اوزره قید ایتمه‌لیدر. بونکله برابر قصه‌نك رسول الله دورنده حکمت تذکیری
توضیح ایدلمسه اولیور. دیمك که مائده عیسی مائدهٔ اسلام ایچون بر مثال عبرت اولمقده زیاده بر مثل عبرتدر.
کفران و کفرانعمتك عذابی یالکز آخرتده دکل دنیاده ده بولوندر. نعمت نه قدر بیوك، نه قدر خارق العاده
ایسه کفر و کفرانك عذابی ده او نسبتده بی مثال و او نعمتك زوالی ده او نسبتده الیم اولور. «الیوم اکملت
لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دینا» بیورلدیغی کوره اهل اسلامه احسان ایدلمش
بولنان مائده‌نك کرك طبیعی و کرك صورت احسانی اعتباریله مائدهٔ عیسادن نه قدر بیوك بر دولت اولدیغی
دوشونولورسه بوکا قارشی کفر و کفرانك نصل بر عذابه مستحق اولاجغی آکلاشیلیر.

بو صورتله سورهٔ مائده مضموننك بر ایجی دیمك اولان بو تذکیر یاپیلدقدن صوکره ینه تذکیر آخرته
دوام ایله بو قصه ده که «اذ قال الله» قصه‌سنه عطفاً د «واتقوا الله واسمعوا» امری تحتنده مؤمنلره خطاباً
شویله بیورلیور:

وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَاُمِّيَ
اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي اَنْ اَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ اِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ
فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا اَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ●
مَا قُلْتُ لَهُمْ اِلَّا مَا اَمَرْتَنِي بِهِ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ
شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ اَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَاَنْتَ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ● اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ●

مآل شريفى

هم الله بويورديغى وقت : اى مريم اوغلى عيسى ! سنمى ديدك انسانلره « بنى و آنامى اللهدن باشقه ايكى اله ادينك » ديه ؟ حاشا دير : « منزهسين سبحانك يا رب ! بنم ايچون هيچ اولمايه جق بر سوزى سويلمكلكم بكا ياقيشماز . اگر سويلمش اولسه ايدم البته معلومكدر . سن بنم نفسمده كينى بيليرسين ، بن ايسه سنك ذاتكده كينى بيلمم ، شبهه سز كه سن علام الغيوبسك ● سن بكا نه امر ايتدك ايسه بن اونلره انجق اونى سويلهدم : هم ربم و ربكز الله قوللق ايدك ديدم و بن ايچلرنده بولنديغم مدتجه اونلر اوزرنده شاهد ايدم ، وقتاكه بنى ايچلرندن آلدك اونلر اوزرنده مراقب انجق سن قالدك و ذاتاً سن هر شيئه شاهدسك ● اگر اونلره عذاب ايدرسك شبهه سز كه سنك قوللريكدرلر ، و اگر كنديلرينه مغفرت قيلارسك ينه شبهه يوقدر كه سن او عزيز ، حكيمسك » ●

[ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِى وَاُمِّىَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ] ادناسى « بنى و آنامى اللهدن باشقه ايكى اله اتخاذ ايدك » ديه سنمى سويلهدك ؟ » — بوندن نه حصه بر خطاب توبيخ اولديغى دوشونولى و حضرت عيسانك مقام الوهيته نارسى نه اصل بر موقع عجز و عبوديتده بولنديغى آكلاشيلير. شبهه يوقدر كه بو توبيخك اصل هدفى سمتى بتپه ايده جكى اونلردر ، بالذات حضرت عيسى دگل ، اونى معبود اتخاذ ايدن ارباب تثليثدر . فقط اونلر حضرت عيسايه تعظيم نامنه غلو ايتديكلرى كبى اونلر حضور الهيده نصل بر مسؤوليت توجيه ايتمسى اولديغى و بنا عليه اونلر نه حقده نصل بر موقع توبيخ و عقابده بولندقلرينى تصور ايتمليدر. بو آيتده آكلاشيليور كه اللهدن باشقه عيسايى اله اتخاذ ايدنلر بولنديغى كبى آناسى حضرت مريمى ده اله اتخاذ ايدنلر وارميدر ، عجبا بونلر كيملردر ؟ آيت بو جهتى تصريح ايتمهمشدر . بحث فيه ظاهر كه بوره اولسه اولسه عيسويلر ميانندن بولنه جقدر . گرچه نصارى طرفنده مذهبجه حضرت مريمك تثليثه ادخال ايدلديكى و بنا عليه او ده اوغلى عيسى كبى اله دنيلديكى دويلماديكى يرلرك بو آيته اعتراضه اولمغه ايستهنلمشدر . لكن اولا ابن حزمك فصلنده ذكر

وجمله نصارادن «بربرانیه» فرقه‌سی دا ایدی که بونلر عیسایه ده آناسنه ده اله دیورلردی. بو مذهب بالاخره
منقرض اولمسه قالمامشدر. دیمک که بونلر تثلیثی اب، ام، ابن دیه صاییورلردی و عوامک نظرنده تثلیثک
وجه ظاهری ده بودر. ثانیاً تثلیث نصاری اتحاد دگلسه حلول عقیده‌سندن منفک دگلدر. عیساده
بر جنسیت لاهوت ویا عیسانک بر جزئی لاهوت فرض ایدرک اونی بر الٰه الثی اتخاذ ایلر. مریمده اثنای حملده
او جزء لاهوتی حامل و بنا علیه بر اله اولدیغی عقیده‌سندن بالضروره خالی دگلدرلر. وصوکره کلیسالرنده وخانه‌لرنده
حضرت عیسی کبی حضرت مریمک دخی تصویرلرینی قارشی وصنعتلری وضع تعبدلرینه باشقه برشی دگلدر. بو اعتبار ایله
آیتک مضمونی یالکز بربرانیه دگل دیگرلرینه ده شاملدر. ثالثاً بویله بر اعتراضه آیتک مضمونده کی خطاب توبیخ
و مسئولیتک دهشتی تصور ایتمه‌مک و حسابا المناقشه‌یه مبتنیدر. زیرا توبیخک اصل شدتی عیسانک اصل الله
اتخاذ ایدلمسی نقطه‌سنده طوپلانمقده‌در. چونکه خطاب مسئولیت «یا عیسی بن مریم» دیه طوغرودن طوغرویه
اوکا توجیه اولنمشدر. بوکا قارشی حضرت عیسانک «یارب آنامی دیه دم آنانی دیدم» دیه بیلمکنی
فرض ایتمک و بنا علیه عیسایه اله دیمکده اصرار ایتدکدن حالده آناسنه اله دیمک بو دهشتلی مسئولیتک عقابنی
تخفیف ایده‌جکی زعمنده بولنمق نه بیوک ضلالت اولدیغی اخطاره بیله حاجت یوقدر. والبته بوکوزلرکی
حضرت عیسایی حضور الٰهیده بویله بر دهشتلی بر موقع مسئولیتده بولنمشدر. عیسی بو مسئولیتی قبول ایدرمیده
ایتمه‌سیندن، او بو سؤاله جواباً نه دیدی دینه دیه‌جک بیلیرمیسکز؟

[قَالَ] عیسی محضاً دیه‌جک که [سُبْحَانَكَ] سنی سکا لایق نزاهت ایله تنزیه ایدرم،
نزاهت سبحانیه‌که التجا ایدرم، حاشا یارب!. [مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ] حقم
ولایقم اولمیان سوزی سویلمم بکا روا اولماز، بوکا علمکی اشهاد ایدرم [إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ]
اگر بن اونی سویلمش اولسه ایدم [فَقَدْ عَلِمْتَهُ] البته سن بیلیردک، چونکه سن بنم طوشندیکم، اظهار و اضمار
ایتدیکم شیئلری بیلیرسک [تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي] نفسمده گیزلدیکم، گوکلمده گیزلدیکم شیئلری بیلیرسک.
[وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ] بن ایسه سنک نفسکده کی، علمکده گیزلی دیکک معلوماتی بیلمم. —
بنا علیه سویلمدیکمی بیلدیکک حالده بکا بو سؤالی صورمقده‌کی حکمت سبحانیه‌کی ده بیلمم [إِنَّكَ أَنْتَ

عَلَّامُ الْغُيُوبِ] چونكه بتون غيبلرى تماميله بيلن «علام الغيوب» سن ، انجق سنسك . » ——
تنزيهات كامله و تعظيمات بالغه ايله عيسى اولا بو سؤالك قارشيسنده بويله رتبه سنه ادب عبوديت ايجابنجه دلالةً نفى ايله
مؤكد و مبرهن بر صورتده جواب ويردكدنصكره او اسنادى صراحةً نفى ايدرك ديه جكدر كه [مَا قُلْتُ
لَهُمْ] بن اونلره باشقه برشى سويلمدم [اِلَّا مَآ اَمَرْتَنِي بِهِ] انجق بنى مأمور ايتديككى امرى
سويلدم [اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ] يعنى هم بنم هم سزك ربكز اولان اللهه عبادت ايديكز .
انجق اونى معبود طانيكز ديدم . (سورهٔ آل عمرانه باقه) . [وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ
فِيهِمْ] ايچلرنده بولنديغم مدتجه ده اونلرك اوزرينه شاهد اولدم . يعنى بو دعوت ظرفنده لهلرنده يا عليهلرنده
اجابت و عدم اجابتلرينه شهادت ايله بيلردم [فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي] فقط وقتاكه سن بنى وفات ايتديردك
ايچلرندن آلدك ، قالديردك «انى متوفيك ورافعك الى» وعدكى انجاز ايلدك ، اوندن اعتباراً [كُنْتَ
اَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ] اونلره كوزجى ، راقب انجق سن اولدك [وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدٌ] و سن هرشيئه شاهدسك ، اولكنه ده شاهد ، صوكنه ده شاهدسك . شمدى [اِنْ تُعَذِّبْهُمْ
فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ] اكر اونلره عذاب ايدرسك شبهه يوقكه اونلر قوللرك ، مملوكلرك ، مالك سنك ،
هپ سنك ، عبدلر سنكدر . [وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ] واكر مغفرت
ايدرسك شبهه يوقكه سن عزيز و حكيمسك ، عزيز و حكيم انجق سنسك » — بناء عليه نه تعذيبكده
بر حقسزلق ، نه مغفرتكده بر عزتسزلك و اصابتسزلك تصور اولنه بيلير . نه ايسترسك ياپارسك ، نه
ياپارسك هپ حكمت و صواب اولور . عزت كبريا سنك ، حكمت بالغه سنكدر . نه حكمكه مداخله اولنه بيلير .
نه ده حكمتكه اعتراض ايديله بيلير . هر قوتك مرجعى سنسك ، هر اميدك مرجعى نه سنسك ، حاصلى الوهيت
و حاكميت انجق سنكدر . الوهيت انجق سنسك » — ايشته اى مؤمنلر ، عيسانك حضور الهيده كمال تسليميت
و صدق و اخلاص ايله بويله ديه جكى و بتون پيغمبرلرك ده بو سؤال اوزرينه علم و حكم الهى يه تفويضه امر
ايده جكى او يوم جمع و سؤالدن قورقيكز ، و او يوم دينك مالك مستقلى اولان اللهدن خوف ايله اتقا ايديكز ، واللهك
امرلرينى ديكله يكز .

فقط بو احتمالات اوزرینه : مادام که الله تعالی هرکسه قارشی بویله تعذیب و مغفرته علی الاطلاق

قادردر . دوکونه اوکا منع ایده جك هیچ بر قوت ، هیچ بر حکم ده متصور دکلدر . او حالده کافرلره

مغفرتی ، مؤمنلره تعذیبی ده ممکن دیمکدر . و او حالده الله یه قورقوب قورقمامانك ، امرینی دینکلیوب

دینکلمه مه نك حکمی مساوی اولماز می ؟ دنیاده امثالی کوروله کلدیکی کبی ، اوکونده کافرلری تنعیم ، مؤمنلری

متألم قیلارسه ، ومثلا حضرت عیسی یه عبودیت ایدنلری تعذیب ایدوب ده اوکا الوهیت ویرنلره مغفرت

ایده جك اولورسه بو تذکیراتدن نه منفعت حاصل اولاجق ؟ دیه بر توهم خاطره کلبیلیر . بناء علیه الله تعالی نك

قدرت مطلقه سیله برابر احکام الهیه نك حکمتی اثبات و وجوب عدل الله اولدقلرینی ابراز ایله وجوب عدالت الهیه نك ثبوتی

بیاننده بویله بر توهمی دفع و او دهشتلی سؤال قارشیسنده حضرت عیسی ده و سائر زمره انبیاء و صدیقینده

حاصل اولان هیجانه حسی ازاله ایچون اخبار تنفیذ صورتنده بر وعد و یا وعید تنفیذ صورتنده بر انشا اولمق اوزره

شو حکم الهی تبلیغ اولونیور :

قَالَ اللّٰهُ هٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِق۪ينَ صِدْقُهُمْۜ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَداًۜ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ●
لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا ف۪يهِنَّۜ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ●

مآل شریفی

الله بویوردی که : بو ، ایشته صادقلره صداقتلرینك فائده ویره جکی کوندر ، اونلرك آلتنده

ایرماقلر آقار جنتلر وار ، ابدیاً ابدینه قالمق اوزره اونلر ، الله اونلردن راضی اولمش ، اونلرده الله دن

راضی ، ایشته او فوز عظیم بو ● الله کدر بوتون او کوکلرك ، یرك و بونلرده نه وارسه هپسینك ملکی ،

و او هر شیئه قادر ، دائما قادردر ●

[قَالَ اللّٰهُ] او عزيز و حكيم و حاكم مطلق اولان الله تعالى حضرتلرى بويوردى كه [هٰذَا]
ايشته بو، او كون كه [يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ] صادقلره صداقتلرينك منفعت
ويره جكى كوندر — نافع قراءتنده نصب ايله « يومَ » اوقونديغنه كوره — الله بويوردى كه بو سؤال
و جواب صادقلره صداقتلرينك منفعت ويره جكى كونده در. اوكونده نافع اولاجقدر. دنياده صدقلرنده
طورانلر، عقيده لرنى اخلاص ايله ايفا ايدن صادقلره الله اويله وعد و تبشير ايدر كه اونلرك صدقده و اخلاصلرى
يوم دينه اولان او قورقونج يوم جمع و سؤالده هر حالده كنديلرينه نافع اولاجق هم دنياده كى هموم و غموم
ايله قارشيده بر منفعت دكل، هر درلو خوف و حزندن آزاده بر نفع ايله نافع اولاجقدر. [لَهُمْ جَنَّاتٌ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ] آلتندن ايرماقلر آقان جنتلر اونلركدر. [خَالِدِينَ فِيهَا اَبَداً]
او صادقلر اورالرده ابداً مخلد اوله رق قالاجقلر [رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ] الله اونلردن رضاى ازليسيله
راضى اولوب رضوانه ايرديلر [وَرَضُوا عَنْهُ] اونلرده دنياده اللهدن راضى اولمشلر، محضا
رضاى الٰهى اوغرنده قوشمش اولدقلرى كبى بوكونده تماماً ذوق رضوانه ايرمش بولنه جقلر، هم راضى هم مرضى
قالاجقلردر. [ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ] ايشته فوز عظيم بودر، بو رضوانه عبارتدر.
بونده كوكلدن آرزو ايديلن ذوق و وصالك ان بيوكى بو رضواندر. الى الابد رضاى الٰهى ايله رضاى عبدك
اجتماعى ديمك اولان بو رضوانك فوقنده بر مراد تصور اولنه بيلمز نه بر ذوق. و بو فوز عظيم
ماسوى اللهك دكل انجق اللهك رضاسنده و انجق اوكا صدق و اخلاصده در. چونكه [وَلِلّٰهِ مَا فِي
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ] او كوكلر، سماوات و ارضك و محتوياتك ملك و سلطنتى انجق اللهكدر.
بونلر ايله [وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ] او الله هر شيئه كمال قدرتله قادردر. » —
بونده بو عالمده و اجزاى عالمده ديلديكى كبى اجراى تصرف و سلطنته قادر اولديغى كبى داها باشقه عالملر ياپمغه
دخى قادردر. بونك انجق اللهك ياردميله هر حالى بر شيئك و هر حالى بر كيمسه نك رضاسنه باغلمسك
حكمى يوقدر. او بوكونده ذوق اوليه بيلمز. مؤبد نافع اولاجق اولان صدق و اخلاص انجق اللهه

اولانه صدوقه و اخلاصدر . بناءً علیه ای مؤمنلر یهود و نصارانک کبی میثاقکزی نقض ایتمیکز . بعضا
انه زمانسی ایچونده عقدلریکزی ایفا ایله صدق و اخلاصکزی اثبات ایدیکزده بونو نظیمه دیو رضوانه الهی یه
ایریکز . اصل مائدهٔ الهیه بو ، اصل بایرام ایشته او کوندر . دهیچ شبهه یوقدر که الله هرشیئه قادر اولدیغی کبی
بونلره قادردر .

شمدی سورهٔ مائده بو تکمله ختام بولیور دیوبی « الحمد لله » تکرار ایله سورهٔ انعام تعقیب ایدیور .

سورة الانعام مكية وهي مائة وخمس وستون آية

بو سورهٔ انعام مکیدر . انجق التی ویا اوچ آیتی مستثنا . ابن عباس رضی الله عنه دیمشدر که بو سوره
مکیدر ، جملهسی بردن بر گیجهده نازل اولمشدر و تسبیح ایله یتمش بیک ملک تشییع ایتمشدر . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم
لا ایتدن هیئتی جیامیزده و جملهسنی او گیجه یازدیلر . انجق التی آیت مستثنادر که بونلرده « ومن اظلم ممن
افتری » ، « وما قدروا الله حق قدره » ، « قل تعالوا اتل ما حرم علیکم » ، « الذین اتیناهم الکتاب
یعرفون » ، « والذین اتیناهم الکتاب یعلمون » ، « ولو تری اذ الظالمون » ایدیلر . مشار الیه دن مجاهد
و کلبیدن دیگر بر روایتده انجق « قل تعالوا اتل » الی « لعلکم تتقون » اوچ آیت مدینهده نازل اولمشدر .
قتاده انجق « وما قدروا الله حق قدره » ، « وهو الذی انشأکم » ایدی ، کسائی ده انجق ایکی آیت
« قل من انزل الکتاب » ایله مرتبطی مدینهده نازل اولدی دیمشدر . بر ده « قل لا اجد » آیتنک مکهده
عرفه کونی نازل اولدیغی ذکر ایدلمشدر . حضرت انس رضی الله عنهدن روایت اولندیغنه گوره رسول الله شویله
بویورمشدر که : « قرآنده سورهٔ انعامدن غیری بر سوره بالجمله نازل اولماری (١) و شیطان بو سوره ایچون
طوپلاندقلری قدر هیچ بر سوره ایچون طوپلانمامشدردی ، بو سوره بالجبریل ایله معیتنده اللی بیک ملک اولدیغی

(١) مائده سورهٔ خاتمهنکده طوریده نازل اولدیغی ایمدیشیلوردی .

حالده کوزدیلر، بونی قوشانمشلر، بر دره کوهدن دیه سیله کتیردیلر. حوضه حوقور کبی صدرینده قرارلاشدیردیلر. الله تعالی بونلری دنیاده اولدیغی عزیز ایتدیکی کبی آخرتده بونلردن صوکره اذلال ایتمز. بونی شرکلرک بوتون حجتلرینک ابطالی واللهک خلقنی نا قابل بر دعوی واردر.». محمد به شکر ایدرکن بویورکه سورهٔ انعام نازل اولدیغی زمان رسول الله تسبیح ایتمش و بو سوره‌یی افقی سدایده جمله قدسیلرک تشییع ایتدیکی بیورمشدر.

آیتلری — یوز آلتمش بشدر. کوفی.

کلماتی — اوچ بیک اللی ایکی.

حروفی — اون ایکی بیک ایکی یوز قرق.

فاصله‌سی — (ل، م، ن، ظ، ر) «لم نظر»

اسملری — سورة الانعام، سورة الحجة. چونکه انعام تکرر صورتده ذکر ایدلمشدر.

اساسی ده حجت بوتون تذکیردر. «تلک حجتنا»، «فلله الحجة البالغة».

بو سوره‌ده توحید، عدل، نبوت، معاد دلیللری و اهل بطلانک و الحادک مذهبلرینی ابطال. و سورهٔ مائده‌ده کی انعامک حل و حرمتنه متعلق تفصیلات واردر. بناء علیه سورهٔ مائده‌یی سورهٔ انعامک تعقیب ایتمسی ده پک مفیددر. سورهٔ مائده «الیوم اکملت لکم دینکم» مضمونی محتوی اولمه‌سی دن سوّر نزولی اعتباریله بر غایهٔ کمالی احتوا ایدیوردی. سورهٔ انعام ایسه اولاً بو تکمیلک سیر انکشافنی ترتیب قرآنده اونی تعقیب ایتمسی ده «واتممت علیکم نعمتی» دن صوکره آیت دیتم آیتک «ولیتم نعمته علیکم» نقره‌سنده بیان اولنان حکمتی تضمین ایدر. دیوینه آکلاشیلیرکه قرآنده سورهٔ انعامدن اعتباراً سورهٔ فاتحه‌نک ایکنجی بر دورهٔ انکشاف و تفصیلی باشلامقده‌در. بو صورتله مائده‌نک ختامنده حمد و شکرانی تعقیب ایدرک باشلایان سورهٔ انعام فاتحه‌نک «الحمد لله رب العالمین» مبدئی بر صورت مخصوصه‌ده بسط و توضیح ایله ابتدار ایتمسی دیبو جمله‌لر نهایت بر ابتک مدخلی اولدیغنی کوسترمشدر. بوکا بنا سماوات دائره سلطنتی کندیسنک ملکی اولان «وعلی کل شیء قدیر» بولنان الله تعالی‌یه حمد و اخلاص ایله شو صورتده

حمد و ثنا و عرصه تعظيمات ايتمليدر :

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي خلق السموات والارض وجعل الظلمات والنور ثم الذين
كفروا بربهم يعدلون • هو الذي خلقكم من طين ثم قضى اجلا واجل
مسمى عنده ثم انتم تمترون • وهو الله في السموات وفي الارض يعلم سركم
وجهركم ويعلم ما تكسبون • وما تأتيهم من اية من ايات ربهم الا كانوا عنها
معرضين • فقد كذبوا بالحق لما جاءهم فسوف يأتيهم انباؤا ما كانوا به يستهزؤن
• الم يروا كم اهلكنا من قبلهم من قرن مكناهم في الارض ما لم نمكن لكم وارسلنا
السماء عليهم مدرارا وجعلنا الانهار تجري من تحتهم فاهلكناهم بذنوبهم
وانشأنا من بعدهم قرنا اخرين • ولو نزلنا عليك كتابا في قرطاس فلمسوه بايديهم
لقال الذين كفروا ان هذا الا سحر مبين • وقالوا لولا انزل عليه ملك ولو انزلنا
ملكا لقضي الامر ثم لا ينظرون • ولو جعلناه ملكا لجعلناه
رجلا وللبسنا عليهم ما يلبسون • ولقد استهزئ برسل من قبلك
فحاق بالذين سخروا منهم ما كانوا به يستهزؤن • قل سيروا في الارض ثم
انظروا كيف كان عاقبة المكذبين •

مآل شريفي

حمد او اللهك حقيدر كه كوكلري و يري ياراتدي، ظلمتلري و نورلري يابدي، صوكره ده حقي طانيمايانلر
بونلري كنديلريني يارادانه دنك طوتيورلر • او، او خالقدر كه سزي بر چاموردن ياراتدي، صوكره بر اجلي

بیتیردی ، بر اجل ده نزدنده مسمی ، صوكره ده سز دها شبهه ایدیورسكز ● حال بوكه او كوكلرده ده الله

یرده ده ، سزك ایچكزی ده بیلیر ، دیشكزی ده ، دها نه كسب ایده جككزی ده بیلیر ● بویله ایكن

اونلره ربلرینك آیتلرندن هر هانكی بر آیت كلیور كه مطلقا اوندن یوز چویرمش اولماسینلر ● ایشته

اڭ بلكی حق كلدیكی زمانده ده كندیلرینه یالان دیدیلر ، فقط یاقینده اونلره نه ایله استهزاء ایتمكده

ایدیلر ایسه خبرلری كله جك ● كورمه دیلرمی اونلردن اول نه قاچ قرنی هلاك ایتدك ، بو یرده اونلره سزه ویرمدیكمزی

ویرمشدك ، واوزرلرینه سمانی بول بول صالیویرمشدك ، ایرماقلری آیاقلرینك آلتنده آقار بر حاله كتیرمشدك ،

اویله ایكن اونلری كناهلریله هلاك ایتدك ده آرقه لرندن یكی بر قرن اولارق باشقه لرینی نشئت ویردك ●

سكا كاغد اوزرنده یازیلمش اولارق بر كتاب ایندیرسیدك ده اونی اللریله یوقلاسالر ایدی هر حالده او كافرلر

عناد ایدرك ینه دیه جكلر ایدی كه : « بو ، آچیقدن آچیغه بر سحردن باشقه بر شی دكل » ● بر ده « شونك اوزرینه

بر ملك ایندیریلسه ده كورسك آ » دیدیلر ، اكر اویله بر ملك ایندیرسه ایدك هر حالده ایش بتیریلمش اولور

كندیلرینه بر آن بیله كوز آچدیرلمازدی ● كندیسنی بر ملك قیلسه یدك ینه اونی بر آدم قیلاجقدق ده دوشدكلری

بولندقلری شبهه یی اونلره ینه دوشوره جكدك ● قسم اولسون كه (یا محمد) سندن اول كوندریلن پیغمبرلرله

اكلندیلر ، فقط او اكلندكلری شی ، او مسخره لكلری ایدنلری چپ چوره قوشاتیوردی ● دیكه : یر یوزنده

طولاشك ده باقك او پیغمبرلره یالانجی دینلرك عاقبتی نصل اولمش ؟ ●

[اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ] حمد هپ اللهك [اَلَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ] كه

باشدن اوستنده كی سماواتی و آیاقلرك آلتنده كی ارضی خلق ایتدی [وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ]

ظلمت ونوری یاپدی . » — بناء علیه اونك بو اوزرمزده كی ملك وسلطنتی و ربوبیتی یالكز وجودلرینه

صوكره كی تدبیر وتملكدن ، عوارض لاحقه لری اوزرنده جریان ایدن ذاتی وطبیعتینه محكوم بولنان

تالی ومعلول بر ملك و ربوبیت دكل ، دها اول خلق وجعل ایله بتون موجوداته دخی حاكم اولان بر ملك

وسلطنتدر . — دیمك اولیور كه بتون حمد وثنا ، بتون تعظیم وشكر ایله تحمید وتمجید اللهك حقیدر . ذاتاً وصفةً

الله مخصوصدر.

قرآنده بش سوره‌نك اولنده «الحمد لله» كلمهٔ طيبه‌سی مذكوردر. اولا فاتحه‌ده «الحمد لله رب العالمين»، ثانيا بو سوره‌ده «الحمد لله الذی خلق السموات والارض وجعل الظلمات والنور»، ثالثاً سورهٔ كهفده «الحمد لله الذی انزل علی عبده الكتاب»، رابعاً سورهٔ سباده «الحمد لله الذی له ما فی السموات وما فی الارض»، خامساً سورهٔ فاطرده «الحمد لله فاطر السموات والارض جاعل الملئكة رسلا» بيورلمشدر كه بونلرك هپسی فاتحه‌ده‌كی «الحمد لله رب العالمين» تحميدينك عالملرده ربوبيت الٰهيه‌نك وجوهيله تفصيل وايضاحيدر.

سائره‌نك خاتمه‌سنده انتقالاً بورادن كوريليوركه سموات وارضك حقنده خلق، ظلمات ونور حقنده «جعل» تعبير اولنمشدر. مفسرين ديورلركه جعل ده خلق كبی بر انشا وابداعدر. شو قدر كه خلق انشا وتكوينه مختص وبر تقدير وتسويه معناسنی ده متضمندر. يعنی خلقده مخلوقك هر وجهله مقدار مخصوصنی ابداع وتقدير ايله متقدم بر علم محيط واراده‌يه كوره كرك بلا ماده وكرك بر ماده‌دن تكوين وتسويه معناسی واردر. وبو صورتله نظرده مفهومی خلقه وخلقت مفهومنده بر جزءدر. جعل ايسه بو آيتده اولديغی كبی انشا وتكوين ايله «ما جعل الله من بحيرة» آيتنده اولديغی وجهله انشا وتشريعه اعم اولديغی كبی بوندن باشقه جمله‌ده بر تصيير وتضمينه معناسی، يعنی مفعولك ديكر بر شی ايله ظرفيت ويا غائيت ويا سببيت ويا ديكر هرهانكی بر وجهله مناسبه‌سی معناسی ده واردر كه بو شی آراده يا ضمنی بر قيد اولارق ملاحظه اولنور. اولكنده جعل ولو ضمناً اولسون بو قيد بر مفعوله تعلق ايدر «جعل الظلمات والنور»، «وجعل بينهما برزخاً»، «وجعل فيها رواسی»، «واجعل لنا من لدنك وليا» كبی. ايكنجيسنده ايسه «وجعل الليل سكنا»، «يجعلون اصابعهم فی آذانهم» كبی ايكی مفعوله تعلق ايدر. ومقامنه كوره بو ايكنجی شيئك بر قيد ضمنی ويا عمدهٔ كلام اولوب اولماديغنی تقدير ايتمك لازم كلير كه بو معنالر لسانمزده يابمق وقيلمق كلمه‌لريله افاده اولنه بيلير. نته كيم قراكلغی يابدی، آيدينلغی يابدی، كيجه‌يی كوندز، كوندزی كيجه يابدی، قراكلغی ناموسه، آيدينلغی حوزه‌يه قيلدی دينله بيلير. ديمك اولوركه ظلمات ونورك مجعوليتی بكديكرينه تعاقبی وسموات وارضده‌كی اشيانك

وجود مخلوقاتی ضمننده بر حادثهٔ متقابله اولدقلری اعتباریله‌در. و بونده ذات ظلمتک نور کبی بر امر وجودی و اعدام اصلیه‌نک امور موجوده اولمسی و اشیادن قطع نظر زمانک، لیل و نهارک حد ذاتنده موجود بولونمسی لازم کلمز. دیمک که مابعدلرک دیدیکی کبی ظلمات و نورک بر ده حالدرش، بر حالده خیر ایکی مبدأ اول اولدقلری شویله طورسون بونلر سماوات و ارضک خلقی ضمننده مجعول ثانی و ضمنی، نسبی و اضافی بر حادثه‌دن باشقه بر شی دکلدرلر. ظلماتک نوره تقدیمی اشیا مخلوقاتده اعدام اصلیه‌نک ملاحظهٔ مقدم اولمسنه اشارتدر. ظلماتک جمعی، نورک مفرد اولارق بولنمسی ده بونده وحدت و ذاتیتک کثرته استغراقنه. نورک ایسه توحیدله علاقه‌دار اولدیغنه و بونده کثرتک وحدته استغراقنه بر تنبیه کبیدر. و بو جمع و تقدیمله افراد و تأخیرده ظلمات و نورک سماوات و ارضه قرینه سنه آریجه بر حسن تقابلی ده واردر. صوکره ظلمات و نوردن مراد لیل و نهارک تعاقبنده کوردیکمز اوزره محسوس اولان ایکی حادثهٔ متقابله اولدیغی ظاهردر. زیرا لفظلرک حقیقت لغویه‌لری بودر. مع مافیه نور، ارشاد، ظلمت؛ غوایه سببی اولمه اعتباریله بونلر کفر و ایمان، جهل و علم، کدر و سرور، شر و خیر کبی معنویاته ایماده ده خالی دکلدرلر. و حتی بو معنالرده طولایی بعض مفسرین بونلری تفسیر ایتمشلر. واقعا ده ظلمات و نورک محسوس و معقول هر ایکیسنه شامل بولندیغی کوسترمشدرکه عموم مجاز دیمک اولور. فی الواقع دلیل معرفت و توحید اولان نورک یالکز بر حادثهٔ آفاقیه و جسمانیه اولماسنده اصرار طوغری دکلدر. بونده انفسیت ایله آفاقیتک، مادیت ایله معنویتک بر انطباقی، بر لمحهٔ وصالی واردر که بز اوکا ادراک و شهود و شعور و وجدان تسمیه ایدرز. بناءً علیه بوراده ده هر حالده بیلمکی کوزه تیلملی محسوس و معقولی جامع بر معنای عام ملاحظه اولنملیدر. حواسک تنوعنه رغماً نورک مرادف اولارق ایراد ایدلمسی ده حسک نور شعور و ادراکه طوغری دیلدیغنی افهام ایدر.

ایشته الله اویله بر رب العالمیندرکه مادیات و معنویاتیله سماوات و ارضی خلق ایتمش و ظلمات و نوری یاپمشدر. [ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا] صوکره بونه بو نعمتده نانکورلک ایدوب کفر ایدنلر [بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ] اویارادانه برینه بو مخلوقاتی ویا بونلرده بعضلرینی طوتیورلر. — بر قسمی طوتیور طبیعت اشیایی طاپیور، بر قسمی طوتیور نجومه، کونشه طاپیور. بر قسمی طوتیور خیرالهی، شرالهی

بر دانه ده هرسنه دیه ظلمته و نوره طاپیور . بر قسمی طوتیور حرارته ، آتشه طاپیور ، بر قسمی طوتیور قطره طوپراقده ، معدنده و یلدیزلره یا بقره بوقره طاپیور ، بر قسمی طوتیور نباتاته و حیواناته طاپیور ، بر قسمی طوتیور انسانه طاپیور ، بر قسمی طوتیور فرعونه و نمرود کبی آزغینه طاغوتره طاپیور . بر قسمده عیسی و آناسی و یا ملائکه کبی عباد الله‌ه طاپیورلر — که بوتون بونلرک خالق تعالایه قارشی نه بیوك بر کفران ، نه قدر بر آزغینلق ایله اولدیغی بدیهیدر .

عجبا بونلر بو کفر و کفرانک مسئولیتنی هیچ دوشونمیورلر ، او خالق تعالانک کندیلرینه هیچ بر شی بابایه چیقمی بی ملقه ایدیورلر . ای انسانلر [هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ] او اویله بر اللهدر که سزی او اویله بر اللهدر که سزک هپکزی بر چاموردن خلق ایتدی .» — او ارضی خلق ایتدیکی زمان اوزرنده حیاتدن هیچ بر اثر یوقدی ، او حیاتسز مواد ارضیه دن چامور ، چاموردن ده نبات ، حیوان ، انسان خلق ایتدی . و صوکره او انسانک صلبنده او چامورک بر نمونهٔ اصطفاسی اولرق چیقاردیغی بر «ماء مهین» ایچنده‌کی ذره جکلردن بر سلالهٔ متوالیه اولرق سزلری خلق ایدیور و ایتمکده در . سزک مادهٔ اولاکز بر چاموردن عبارتدر . اولی انسان بابا ک آدمدر . بوراده تفسیر مشهور بودر . اللهٔ تعالی انسانلری آدمدن آدمی ده بر طیندن خلق ایتمشدر . فخر الدین رازی دیرکه : «بنجه بونده دیکر بر وجه دها واردر . شویله که انسان منی ایله طمثدن مخلوقدر . بونلر ایسه قاندن ، قان ده اغذیه دن تولد ایدر . اغذیه ده یا حیوانی و یا نباتیدر . حیوانی اولدیغی تقدیرده او حیوانک کیفیت تولدینده‌کی حالی انسانک کیفیت تولدنده‌کی حالی کبیدر . فالاخره اغذیهٔ نباتیه قالیر . بناءً علیه ثابت که انسان طولاییسیله اغذیهٔ نباتیه دن ، اغذیهٔ نباتیه ده شبهه یوقدر که طیندن متولددر . و او حالده هر انسان بو صورتله ابتداءً طیندن مخلوقدر ، طیندن نطفه ، نطفه دن قلب ، دماغ ، کبد و سائره کبی صفتده ، صورتده ، لونده ، شکلده مختلف اجزاء و اعضا تولد و تشکل ایتمی ایسه کندی کندینه اوله بیلمه‌جك بر شی دکلدر . بو صنعت بدیعه انجق بر قدیر حکیم و مدبر رحیمک تقدیر و تدبیریله ممکن اوله بیلیر .» اهـ . چونکه بوده ، کندی کندینه وار اولمان . کندی کندینه تولد «Jeneraspan Spontane» حدوث بلا علت محال و باطلدر . بو خصوص

بویله بر اصطفا ایله بویله بر انسانک وجودینک تصادفاً و جاهلانه بر صورتده میدانه کلمسی اولوبتله باطل و محالدر.
رازینک بو اخطاری فی الحال مشهود و معلوم واقعات حیاتیه‌یی ملاحظه ایله باکلر. آدم علیه السلامک دکل
هر انسانک ادوار مختلفهٔ اجنه‌ده طیندن بالاصطفاء خلق ایلسه اولدیغی کوسترسی و خلقت آدمی تنویر
و توضیح ایلرسی اعتباریله جداً جاذب الاهمیتدر. انجق بو مشاهده تفسیر مشهورده اولدیغی کبی ایلک انسانک
ایلک نطفه‌دن خلقتی بر ایضاح اولمه‌ارندن ملاحظه اولیدکه مسئله‌نک بوتون کنهیله قاورانمسنه اوراجمی
جهالتدر. زیرا نوع بشرک ارمه‌ادنده ایلک خلقته قدر چیقلدیجه هر انسانک نطفه‌ده اول
طیندن خلق ایلسه اولدیغی بحیه تظاهر ایدرز. چونکه هر فردک خلق اولندیغی نطفه یده، و طمس مادر
طوپراقده آلدیغی غذاسنه مستندر. بو جهتله خلقت بشر «من سلالة من ماء مهين» در. صلبده نطفه‌نک
رحمده طمس و بدانک خلقتی دخی منشأ نباتی طولاییسیله تراب و صویه منتهی ده بوتون دم تمشی دها اول
اوصلب و رحمک غذاسنه حیاتیه‌سنه بودده تولد ایتدیکی نطفه و طمسه مدیوندر. بناءً علیه مسئله‌یی ازهر جهت
تحلیل ایتمسه اولمه‌ایجیده طیندن مبدأ خلقت بشر اولسی ایلک نطفه و طمسک خلقته قدر ارجاع ایدلمک لازم
کلیرکه بوده اولاً خلقت آدمی ملاحظه ایله ممکن اولور. بو مناسبتله زمانمزک نظریات فنیه‌سنی بر کوزدن
کچیرمک مفید اوله‌جقدر. بو کونکی نظریاته کوره کرک حیوانی و کرک نباتی مبدأ حیات صوک تحلیلده
بر «سلول» ه یعنی بر حجیره‌یه منتهی اولمقده‌در. بر نبات، بر حیوان، بر انسانده بدنک بوتون اعضاسی ناسجی
خرده‌بینه ایله معاینه اولنه بیلن غایت کوچوک سرو و یا مستطیل بر طاقم حجیره‌لرک بر صنعت بدیعه ایله
طوقونمه‌سندن تحصل ایدر. حیات و عضویتک ایلک نمونه‌سی بر حجیره‌ده درکه بز بونی انسانک حقنده
قدرآدمده چیقاریلمه ذره جکده ده ملاحظه ایده بیلیرز. حجیره حجیره‌دن تولد ایدرک تکثر ایدر.
بر حجیره هوا، صو و سائر مواد ارضیه‌یی تغذی و ادخل حجیره‌نک اجزاء عضویه تمثیل ایدر. بونده دیکر
حجیره‌لر تولد ایلر و مجموعنده بر ذی حیات بده طوقونور، میدانه کلیر و بو صورتله انواع نباتات
انواع حیوانات و بو میانده انسانلر برلی و یا ایکیلی اولورق کندی حجیرهٔ اصلیه‌لری اوزرنده بر سلاله
تعقیب ایدرلر. بر انسانک مبدأ تشکلی اولان ایلک حجیره آناسنک رحمنده بر یومورطه حجیره‌سی اولی تلقیح

ایله بر نطفه حجیره‌سنک تشکل ایتدکلری ملقّح بر حجیره اولمه‌سی اوزرینه مقابله اولنورکه خروس تخمنک اشتمالنده
بر قادوده یومورطه‌سی بونک تام دکه ده ظاهری بر نمونه‌سی کبیدر. ثمره هر حجیره کندی جنسینی کندیسی
یاپیور دیمک یوقدن عقلسز بر اثر تصور ایتمک اولدیغی ایچون دخی بر تناقض و محال ایسه بوتون
حجیرات متولده‌نک خالقی و بونلری بر بر اولرده نیچ اولوب وجوده کتیرن صانعی ده اینک حجیره‌در
دیمک دخی اوندن داها بیوک بر تناقض و محالدر. چوجغی یارادن و یاپانی نه کندیسی و یا آناسی و یا
باباسیدر فنه ایتمک کبی آچیق بر جهالتدر. شبهه یوقدر که بر حجیره‌دن بر نطفه‌نک «مشیج»دن
یوزلرجه بیکلرجه، میلیونلرجه میلیارلرجه حجیراتی خلق ایدن و بونلرینی ایدن اوصاف و اشکاللری
و منافعی و غریزه‌لری مختلف اعضا و اجهزه‌دن متشکل مکمل بر بدن، بر حیات ماکنه‌سی حالنده انشا ایتمه
صنعت بدیعه بوتون حجیرلری اوزرنده حاکم اولان بر قدرت بالغهٔ الٰهیه‌نک ال اکمل شاهدیدر. و بونک
اولدیغی قرائنک متعددا آیتلرده ده کوسترلمکده‌در. فقط بو آیتلرده حیات مسئله‌سی یالکز بونلردن عبارت
قالمیور. اولین حجیره‌نک منشأی نه اولدیغی ده کوستریلیور که بو ده قدرت خالقهٔ حیاتیه‌نک اوبر
حجیره‌یه عائد اولسی کبی بر توهم ده میدانده قالماسین. بو کوندن ارباب فنه دیورلرکه: حیات و عضویت
بولنمه بر حجیره‌یه، بر تخمه راجعدر. و پاستور تجربه‌سنه نظراً ده کرک نباتی و کرک حیوانی هر ذی حیات
هر عضویت بالاحمال کندی نوعنده بولنمه بر تخمدن ایلنیورقدر. یعنی بر نسللردر. «ژهنه‌راسیون سپونتانه»
کندی کندینه تولد یوقدر، وار اولماز. علمنس بر حادثه اولرینه حبقی آکلایان بو افاده‌دن بر چوقلری
یاکلسه نتیجه‌لر چیقاریله و قدرت خالقه‌یی انکاره قدر وارمشدر. حالبوکه بو نقطه‌ده فنک
تفصیلاً تحلیل ایده‌مدیکی و بو بایده اجمالاً اجمل ایده‌بیله‌جکی ایلکی بر صفحه‌وار در. زیرا ارضک و ارضه اوزرنده
حیاتک قدیم اولمادیغی فناً و منطقاً معلوم اولدیغی کبی حجیره‌نک مرکب و متکون و ناشیه حادث
اولدیغی ده یقیناً معلومدر. و حتی کیمیای عضویه‌ده و علم انساجده «حجیره‌نک ترکیباته و تشکلنه»
متعلق بر خیلی معلومات ده واردر. غیر عضوی بر طاقم مواد بسیطه‌دن ذی حیات بر حجیرهٔ عضویه ترکیب
ایتمه‌سی بولنیور. کرچه فنه بو موادک بالصناعه ترکیبندن بر حجیره یاپامیور. فقط حجیره‌نک ترکیب

و متكون و حادث اولدیغی ده هر شبهه دن آزاده اولارق معلوم بولونیور . و ذاتاً تولد متسلسل تصوری
هر حجیره نك تكون و حدوثنی تصور ایتمكدر . شو حالده حجیره ایچنده حجیره دن اول ارض اوزرنده
ایلك انسانده و یا ایلك حیوانده و یا ایلك نبات حجیره سی نصل و نره ده یاپیلمشدر ؟ سؤالی واردر .
بو قاریشیق فندر : « نصل یاپیلدیغنی هنوز بیلمیورم و فقط شوراسی محققدر كه هر حالده مواد بسیطهٔ ارضیه دن
یاپیلمشدر . بو نقطه فناً و عقلاً مستقلدر . زیرا كیمیاخانه ده ارضده بولنه بیلن مواد بسیطه مشاهده
اولونیور . » جوابی ویریكده و بو نقطه ده مسئله كیمیاده و علم حیاتده قانون اصطفا ایله حكمت الهیه
ساحه سنه كچمكده در . حالبوكه كندی كندینه حدوث معناسنه « ژه نه راسیون سپونتانه » تولد و یا تكون بنفسه
حد ذاتنده بر تناقض اولدیغی ایچون عقلاً و فناً باطلدر و محال و عینی زمانده حجیره نك حادث و متكون
اولدیغی ده یقیناً معلوم بولندیغندن بو بابده پاستور نظریه سی دها زیاده منطقی دیمك اولان اصطفا
ملاحظه سنه لزوم كورمه دن فنی طوغریدن طوغری قدرت خالقه یه استناد ایتدیرمشدر . چونكه اصطفانك
موضوع بحث اتمه نك نتیجه سی ده بونی اثباتدن باشقه بر شی دكلدر . یوقسه « هر ذی حیات كندی نوعنه مخصوص
بر تخمدن اولور . ژه نه راسیون سپونتانه یوقدر » دیمه پاستور بو سوزی ایله حجیرات ابتدائیه نك قدیم
و ازلیتی ادعا ایتمك كبی بر تناقضی التزام ایلك ایسته مشدر . پاستور بیلیردی كه حجیرات حیاتیه فناً
منتهی اولارق یوز درجهٔ حرارته بیله تحمل ایده مز هلاك اولور . و حتی بونده طولاییدر كه مشهور تجربه یه
قویدیغی شیشه لرده كی صولری و اونلرده كی مواد عضویه لی بو صورتله تعقیم ایتمشدر . شو حالده علم طبقات ارضیه
نظراً صوكره دن تشكل ایدن و بر وقتلر بیكلرجه درجهٔ حرارت ایچنده بولنان كرهٔ ارض اوزرنده قدیم و ازلی
بر حجیرهٔ حیاتیه نك موجودیتی نصل قبول و تصور ایتمش اوله بیلیر ؟ و شاید ایتدیسه بو بر دعوانك نه
قیمت علمیه سی اولور ؟ !.. بناءً علیه حجیرهٔ ابتدائیه هر حالده حادث و مواد ارضیه دن متكوندر . فقط
بنفسه تولد و تكوندن باطل اولدیغندن بونك خلق و تكوینی بالذات خالق تعالی نك قدرت ازلیه سنه مستند
و اونك دلیلی و شاهدیدر . و بو بابده ایلك حجیره نك كرهٔ ارضه دیگر اجرام سماویه دن كلوب كلمدیكی حقنده
ایتدیكی قالقیشمه ده سوز اوزاتمقدن باشقه بر شی دكلدر . حاصلی انسان ایچنده انسانك حجیره ایچنده حجیره نك

تولد و تکون ایله سلالهٔ حیاتك توالیسی تغذی ایله علاقه داردر. تغذی ایسه ارضدن، حیوانلردن حصول بولان
کلن بر غدانك تحویل و تمثیل دیمك اولدیغی درکاردر. و بو صورتله مواد ارضیه‌نك خلقت بشره دخولی قسماً
اولسون بر مبدأ بولندیغی ده ظاهردر و قدرت خالقه‌نك بو تحویل و تمثیل صورتنده‌کی اصطفاده فهم ایدرك
سلاله‌لی فیصله کسمك ده ممکندر. انجق بونك علت خالقه‌سنی تغذی و تمثیل قدرتنده فرض ایتمك بو قدرتی
صرف او انسانده ویا او حجیره‌نك دها اولکی بر انسانده ویا حجیره‌ده توارث ایتدیکی قوهٔ حیاتیه اثری اولارق
ملاحظه ایتمك ممکن و حتی معتاد بولندیغندن بو حالده انجق انسانك بدایهٔ خلقنده خلق ایدیلن اولکی انسانه
قدر اختلاط و التباسدن سالم بر صورتده توضیح ایتمسه نظریه باقیلماز. و پاستور نظریه‌سنی تعقیب ایدرده
بو حجیرهٔ توالی انجنده علت خالقه‌یی ایلك حجیره‌نك مالك بولندیغی قوهٔ حیاتیه‌ده کورمه‌یه بیلیرلر. فقط مسئله
ارضه اوزرنده ایلك تکون ایدن حجیره‌ده مطالعه ایدیلیر. حتی ده عقلنجه حدوث، تولد بنفسه محال اولدیغی
و حجیره‌نك قدیم و ازلی اولمایوب بالضروره حادث بولندیغی اونوتولمیه‌رق مطالعه ایدیلیرسه اورتادن کرك
پاستورجیلر و کرك اصطفاجیلر، هرکس بالضروره اعتراف ایتمکه مجبور اولورلر که بشرك مادهٔ ابتدائیه‌سی
مواد ارضیه‌دن، ارضك حیوانلرندندر. و نقطهٔ بدء او حیوانلرك سوزولمسی، اصطفا کورمسی بر شکل
و صورتیدر. «من سلالة من طين»

ایشته الله او خالقدر که انسانلری ابتداءً بویله بر حیاتدن خلق ایتدی [ثُمَّ قَضٰٓى اَجَلًاۜ]
صوکره بر اجل قضا ایتدی: تقدیر و حکم ایدوب بالفعل موقع اجرایه قویدی. هر دنیاده‌کی اولومه قدر
بر اجل ایله تأجیل ایتدی که هر اجلی بیتنجه اولمکده اولدیغی ظاهر و هپیمزك معلوم و مشهودیدر. بوندن
باشقه [وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ] تقدیر و تسمیه ایدلمش بر اجل، بر اجل مسمی ده اونك عندنده،
اونك حضورنده واردر. — که بوده بو حیات دنیاده‌کی بتك ده بونده انفصالك بعد الموت مسئولیتی
وقتی یعنی اجل ساعت قیامت، یا خود اجل بعث که بونلر قضا ایدلمش، فعلیاتی مشهودمز دکل
غائبدر. فقط تقدیر و تسمیه ایدلمشدر. بالآخره حضور الهیده بو حال اجرا و انفاذ ایدیلیجك «فريق
في الجنة وفريق في السعير» ابدیاً تعیین ایدیلجکدر.

بو فقره‌ده دخی سببیت ایتدیکی اوزره اجل، بر وقت، یاخود او وقتک نهایتی دیمکدر. مثلا
شو بورج بر سنه مؤجلدر، دینلدیکی زمان بر سنه‌یه اجللیدر. صوکره اجلی کلدی دینلدیکی زمانده سنه‌نک
نهایتی کلدی دیمک اولور. و بو آیتده هر ایکی معنی جائزدر. مع مافیه برنجیده وقت، ایکنجیده نهایت
معناسی داها موافقدر. بناءً علیه انسانک دنیاده اجلی دیمک موتنه قدر مدت عمری و یا اونک نهایتی
اولان موتی دیمکدر. اولدیکی لحظه‌ده بو اجل کلمش و بیتمش اولور. هر هانکی معنی تصور ایدیلیرسه ایدیلسین
بو عمر، بو اجل بردر. بر کره تحقق ایدر. بر انسانک ایچونده بر موته قدر ایکی اجل تصورینه امکان یوقدر.
و اولوم هر نه سببله اولورسه اولسون اجلی بیتمش، عمری بیتمش اولور. و آرتق اوکا اجلندن اولدی دیمک
تناقض یاخود باشقه برشی دیمکدر. اوکونه آکلاشیلیرکه ازلده مقدر و مسمی اولان بو، بو کونه تحقق ایدیب
فعلاً قضا ایدیلمش اولان بودر. فقط بونک تفاصیلی بو اجل تمکله انسانک، وجودنک هرشیئی، هر ایسه
بیتمش اولماز. بوندن صوکره ده دیکر بر اجل، بر نهایت کله‌جکدر. بو اجل ده بو سرتک نهایتنده
و حضور الهی‌یه ایلیدکوتو هر مسئولیت ختام بولاجقدر. سؤال و حساب تمام اولوب حیات دنیانک بوتون
دفترلری قاپاناجق، اوندن صوکره یا ابدیاً ثواب و یا ابدیاً عقاب دوره‌سی کله‌جکدر. و ایشته بوراده
«اجل مسمی عنده» بو عاقبت، بو نهایتدرکه بوکا قیامت، ساعت، یوم بعث، یوم جمع، یوم سؤال،
یوم حساب، یوم جزا، یوم دین، یوم فصل دینلیر. «وان الدار الاخرة لهی الحیوان» بو فصلده
اعتباراً تجلی و تحقق ایده‌جکدر. و آرتق بوکا نهایت یوقدر. اجل موته باشقه بر اجل اولان بو اجل مسمی
اجلک نهایت معناسی اعتباریله فصل اقرتک بندکی اولان ساعت و وقت معناسی ملاحظه ایله ده موتدن
او ساعته قدر اولان برزخ مدتی تفسیر اولنورکه مآل بردر. و تفسیر صحیح و معتبر بو معنالردر. مع مافیه
بعض مفسرینه دیکر وجهلرده سویلنمشدرکه بونلردن بالخاصه بعضلرینی اخطار ایده‌لم:

۱ — ابو مسلم دیمشدرکه: «قضا اولنان برنجی اجل کچمشلرک یعنی وفات ایدن اشخاص
و امم سالفه‌نک اجللریدر. ایکنجی اجل ده هنوز وفات ایتمه‌مش بولنانلرک اجلی بوتقریره‌که بونی انجق
الله بیلیر.» بوکا کوره موضوع بحث هر شخص ایچون‌ده انجق بر اجل موت دیمک اولورکه «اجلاً و اجل» تنکیرینه

نظراً خلافی ظاهردر. برنجی اجل هر کسك کندی عمری مقداری دیمك ده بویله‌در. حتی برجه بوراده برنجی اجلی اجل اشخاص، ایکنجی اجلی «لکل امة اجل» مدلولی اوزره اجل امم، یعنی بریسی موت فردی اجلی، دیگری موت ملی اجلی اولمق اوزره ملاحظه ایتمك ده وارد خاطر اولور. فقط بردن اولان اولکی بعض بونی متضمندر. «قضی اجلا» ایکیسنه ده شاملدر.

۲ — بعضلری ده دیمشلر که هر انسانك ایکی اجلی واردر. بریسی آجال طبیعیه، ایکنجیسی آجال اخترامیه‌در. اجل طبیعی شودر: مزاج، عوارض خارجیه‌دن مصون قالمسه اولسه ایدی مدت بقاسی نه‌ایه وقته قدر وارجقدی. اجل اخترامیه ده غرق، حرق، حشرات صوقمسی وسائره کبی اسباب خارجیه‌دن معضل بر سبب ایله حصول بولاندر. فخرالدین رازی بونی حکمای اسلام قولی دیه نقل ایتمشدر. کرك اطبادر. اطبا آراسنده بر عمر طبیعی نظریه‌سی واردر. نته‌کیم طبیبلریز لساننده اجل طبیعیه، اجل مسمی، اجل اخترامیه اجل قضا تعبیر ایدلمك معتاد اولمشدر. بونلر بر تلقی قبل الموت حیاتده اسبابه، حفظ الصحه‌یه، تداوی‌یه، تحفظات خارجیه‌یه رعایتك منافعی کوسترمك نقطهٔ نظرندن مفیددر. لکن بونی ایکی اجل دیه آکلامق طوغری دکلدر. یعنی بر انسانك بری طبیعی، بری اخترامی اولمق اوزره ایکی اجلی یوقدر. یا طبیعی ویا اخترامی بر اجلی واردر. زیرا فعلاً واقع اولاجق اولان اجل، بونلرك آنجق بریدر. دیگری بر امکاندن عبارتدر. وجوه امکانیه متعدد وحتی نامتناهی اولابیلیر. فقط واقع بردر. حقیقةً عمر، اجل ده او واقعه‌دن عبارتدر. الله‌ك تقدیر و قضا ایتدیکی ده اودر. الله بیلدیکی شاشماز. او ممکنی ممکن، واقعی واقع اولارق بیلیر. بناءً علیه اجل طبیعی و اخترامی تقسیمی اجل ممکن، اجل واقع دیه بر تقسیم ثانیه کیدر. اسباب خارجیه اخترامی ایله ئولنك طبیعی اولارق ده ئولمسی ممکن اولدیغی کبی طبیعی اولارق ئولنك ده اسباب خارجیه ایله ئولمسی ملحوظدر. فقط او هر حالده بونلردن یالکز بریله ئوله‌جکدر. حال بوکه اجل دینیلدیکی زمانده ممکن دکل واقعی آکلامق لازم کلیر. واقع وقوعندن اول هنوز امکان ساحه‌سنده‌در. بناءً علیه هنوز ئولمیه بر کیمسه‌نك اسباب تحفظه رعایتی مشروع وحتی وظیفه‌در. فقط واقعك وقوعیله ساحهٔ امکانه قپانمش اجل تحقق ایتمشدر. بناءً علیه او زمانده ده وظیفه واقعه تسلیم اولمقدر. صوکره عمر طبیعی سوزنده ده مجرد بر نظریه‌در.

ئولوم هر نه اولسه براحترام وتخریب اولمقدن چیقماز . هرم اساساً براحترام اثریدر . یوقسه طبیعتك
طبیعت اولمه‌ادرزه مقتضاسی اطرادده باشقه برشی دکلدر . تأثیر خارجی ایله احترام موضوع بحث اولمامه
عرطبیعی ناشئسی اولمه اقتضا ایدردی . دیمك که حکم طبیعتده دکل ، خالق طبیعتده‌در . واو جامع
طبیعت سوزی بر تغلیط وتشکیکدر . بوکبی سوزلر انسانی اریتمه اولاله ئولوده بیله شکلده دورشکورولر
نه‌تیم بویلیورکه : [ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ] صوکره ای کافرلر سز طوتارشك وتردد ایدیکزها !...
— یعنی الله تعالانك سزی ورزق ماده‌ٔ اولاکزه دارنجه ، قدر بوله اصولکزی خلقه ایله خالقه درنه
تقدیر وحکم ایتدیکی اجل کلنجه‌یه قدر حیاتکزی دریه برمحیٔ قدر اولدیغی نفسکزده‌کی آثار مشهوده سیولانب
ومحقق ، دیوبر ماده‌لر پارتمقه وادرزده حیاتی ابداع اتمکله وصوکره بوحیاتی دیردیکی اجله قدر ابقا ایمکله
قادر اولاله خالق تعالانك بوخلقه واحیانی بردها یامغه قادری اولوب اولمیه‌جغنده بولندیغی حالده سز قالقار
قدرت الهیه‌ده شبهه‌لر ایدیه . کیفیتی احاطه وادراك ایده‌مدیکزدن طولایی عندالله معین ومعلوم اولان
بو اجل مسمی‌ده ، بو یوم مسئولیت حقنده شکده ، تردده چیقاریه ، الله تکفر ایدیه . کیزلیکزی یاخود سماوی
ویا ارضی دیکر مخلوقاتی الله دیه طوتارسکزاده‌می ؟ حال بوکه [وَهُوَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوَاتِ
وَفِي الْأَرْضِ] او الله هم سماواتده ، هم ارضده معبود بر اللهدر . [يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ]
سزك سریکزی جهریکزی ، کیزلیکزی ، آچیغکزی بیلیر . [وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ] ای کوتو
کیزلی آثار لعنت قازانیور ، هرنه‌یه استحقاق کسب ایدیورسه‌کز اونی ده بیلیر . او اجل مسمی کلنجه مستحقکزی
تماماً ویریر . یا محمد ! [وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ] بوکافرلره ربلرینك آیتلرندن
یعنی الله تعالانك الوهیت ووحدانیته وقدرت واحاطه‌سنه دلالت ایدن تنزیلی ویاتکوینی دلائلندن هیچ بر آیت
کلمزکه [إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ] الا اونی ، اوندن یوز چویرمیه بولونورلر — التفات ایتمزلر .
بونك ایچوندرکه [فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ] حقی ، یعنی قرآنی کندیلرینه کلنجه تکذیب ایتدیلر . فقط
[فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ] اونلره ، ایله استهزا ایتدکده بولندقلری شیئك
خبرلری لاجرم کله‌جك — حیه ایله استهزا ایتدیکلری اولدیغی او زمان آکلایه‌جقلردر . [أَوَلَمْ يَرَوْا

كم اهلكنا قبلهم من قرن] كورمديلرمی اونلردن اول بز نه قدر قرن هلاك ايتدك ؟ » .

قرن ، ايكی معنايه كلير : برنجی زمانده برمدت مقترنه اولان امت ، برزمانك اهاليسی اولان هيئات اجتماعيه كه « خير القرون قرنی » حديث شريفی بو معنايه در . بونده سوريلمك ويا مقارنت ايتمك معناسی واردر . بو مقارنت ويا ازاوك بكديكرينه مقارنتی ويا بر پيغمبر ، بر عالم ، بر رئيس كبی بيوك بر شخصيته مقارنتی ملاحظه اولنور . ديكری ده مدت زمانك كنديسنه دينيركه عصر كبی اكثريا يوز سنه تقدير اولنمشدر . بوراده مراد اولنلردر . يعنی بر زمانه زمانه نسبوريمه ايتدر ، نه جماعتلر هلاك ايتدك كه [مكناهم فی الارض ما لم نمكن لكم] بو ارضده سزه ويرمديكمز مكنت وقوتی اونلره ويرمشايدك — يعنی بريوزنده اونلره اويله سعادت ودولت ويردك ، دانشمنده اونلری اويله يرلشديردك ، قرارلاشديردق كه كلنديكيزه اويله قوتلر ، آلتلر ، ثروتلر بخش ايتمك ايدی كه ای اهل مكه سزه اوقدر قوت ومكنت ومطانت ويرمدك [وارسلنا السماء عليهم مدرارا] واونلرك اوزرينه سمايی ، سمانك فيضنی كوكلردن كوندرشدك [وجعلنا الانهار تجری من تحتهم] ونهرلری اويله يامشدك كه التلرينه آقيوردی آقيوردی . » — يعنی بريوزنده جنت كبی وطنلرده اوتلرنده التلرنده نعمتلره مستغرق اولرق اوچوزلقده ، بولقده ايچنده ، نهرلر ، باغلر ، باغچه‌لر ، ميوه‌لر آراسنده صفا ايله ياشايورلردی . ديركن [فاهلكناهم بذنوبهم] بز دا اونلری كناهلری سببيله محو وهلاك ايتدك . » — اومكنتلر ، بو ثروتلر كنديلرينی قورتارمادی ، هپسی محو اولديلر [وانشأنا من بعدهم قرنا آخرين] واونلرك يرلرينه ديكر نسللر ، باشقه جماعتلر احداث وانشا ايتدك . » — حاصلی اونعمتلر ده اولكی عاد وثمود وسائره كبی اقوامی كناهلری يوزندن هلاك ايدوب اجللری يتيشنجه يرلرينه باشقه‌لرينی احداث وانشا ايدن اونلره بريوزينی اصلاح واعمار قادر اولديغی كبی سزه ده بويله يابمغه قادردر . بوندن آكلاشيليوركه استيدادن حصول اجلنده ذنوب وخطيئاتك سببيتی واردر . ونبواجل ، اجل مسئوليتده بر لحظه‌در . مع مافيه بوبر اولسی نه اولنده مقدر اولماسنه مانعدر ، نه ده اجلك تقدمنی استلزام ايدر . انجق شو ثابت اولوركه برامت وظائفنده قصور ايتمزسه اونك بك اوزون مدت دوام وبقاسی ممكن اولاجقدر . وهر حالده

هلاك اولالرینه استلزامی سبب هلاكلرینه ده تأخیری اولمشدر.

یا محمد [وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ] بز بوقاریده سنك اوزریكه كاغد ده یازیلی
مجسم بر كتاب ایندیرسه ایدك ده [فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ] اونی كوزلریله كوردكدن باشقه اونی اللریله ده
اللمس ایتسه ایدیلر [لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ] او كفر و عناده ایمان ایتمسه اولانلر
مطلقا بو آچیقجه بر سحردر، باشقه برشی دكل دیرلردی. «فلمسوه بایدیهم» قیدی حس لمسك حس رؤیتدن
دها یاقینده ده دها قوتلی اولدیغنی و یالكز كوزلك آلدانه بیلجكی یرده لمسك آلدانمیجغنی اشعار ایدر.

بو آیتك سبب نزولی عبدالله بن ابی امیه اولمشدر: رسول الله قارشی اظهار تمرد ایدرك سكا ایمان
ایتمم، تا كه سمایه چیقاسیك، صوكره بر كتاب ایندیره سیك كه اونده «رب عزتدن عبدالله بن ابی امیه یه» دیه یازلمش
بولنسون و یانلسی تصدیق ایتمكی امر ایتسین و بو مافیه بونی ده یاپسه ك تصدیق ایده جكمی ظن ایتمیورم» دیمشدی.
فقط بالآخره ایمان ایتمش و طائفده شهید اولمشدر. ایشته نفسلرنده حقه اینانمامق قراری ویرن
دلائل حقه التفات ایتمیه‌ن و بو نیتله طولایی پیغمبرلرك صدقنه اینانمایان و اینانمق ایستمه‌ینلر كافرلر. بونی
بر سحر، بر كوز بویاجیلغی، بر حیله قاریله قبیلندن كوسترمك ایستمكده ایدیلر. معجزات محمدیه و بالخصوص
اعجاز قرآنه قارشیسنده ایلك سوزلری اولدره «بو آچیقجه بر سحر» دیدكلری كبی طلب ایتدكلری صورتده الیریله
طوتولور مجسم بر كتاب، بر مكتوب ده ایندیرلسه اولسه اولدقلری عینیه وجهله بو آچیقجه بر سحر دیرلردی [وَقَالُوا]
و حتی دیرلردی كه [لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ] بونلر دیدیلر كه: — بو كتابی یاخود بو كتابی ایندیرن
محمدی اوزرینه — آچیقدن آچیغه بر ملك ایندیرلسه یا!... مادام كه ملك ایندیریمیورسه ایندیرسه ده بزده
كورسك یا. — نضر بن حارث، عبدالله بن ابی امیه، نوفل بن خالد، حضرت پیغمبره «یا محمد بز سكا هیچ
ایناماز، مكر كه بزه الله طرفندن بر مكتوب كتیره سیك. برابرنده ده درت ملائكه ده مكتوب اولدیغنی
اولدیغنه و سنك اونك رسولی بولندیغكه شهادت ایتسین» دیمشلردی. نته كیم «لولا انزل علیه ملك فیكون
معه نذیرا» دیدكلری ده سورۀ فرقانده كلمكده. حال بوكه [وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا] دیدكلری كبی بر ملك
ایندیرسه ایدك [لَقُضِيَ الْأَمْرُ] هلاك ایسه تحقق ایدردی — او زمان اولورلر، قیامت قوپاردی.

[ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ] صوكره كنديلرینه كوز آچديرلمازدي . بر لحظه مهلت ويرلمزدي – درحال محو اولورلر.
پیغمبرك خبر ويرديكي ، انذار ايتديكي ايچون بعث اولنديغي عذاب همان تطبيق ايدلمش بولنوردي و آرتق پيغمبر
ارسالنك حكمتي ، معناسي قالمازدي . چونكه ملكي صورت حقيقيه سيله كورمكه طاقت كتيره مزلر ، بيلديرم
چارپيقه به دهشتله بر صورتده هلاك اولورلردي . مع الخصوص كه او قرآني كتيرن جبرائيلدر . واونك
بر صيحه سي بر مملكتي محو ايتمكه كافي كلمشدر . پيغمبرلر ايچون بيله پك نادر ذوات صورت حقيقيه سيله نادراً كوره-
بيلمشدر . وحي اثناسنده پيغمبرك نصل بر تضييقه ايچون كنديسنده كيتديكي ده معلومدر . بونك ايچون [وَ
لَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا] بز اوني – اوكوندرديكمز پيغمبري بشر دكل ، ديدكلري كبي – ملك يابسه ايدك
[لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا] مطلقا اوني بر رجل يابار ، بر آدمك صورتنه قويارده كوندرردك – نصل كه
رسول اللهه ده جبريل چوق دفعه « دحية الكلبي » صورتنده تمثل ايدرك ايزدي ، بعضاده پيغمبرله برابر
صحابه ده غايت بياض البسه لي وچوق سياه صاچلي بر آدم صورتنده ظهور ايدردي . اوزرنده هيچ بر سفر
علائمي كورونمز وصحابه دن هيچ بري ده طانيمازدي . وحي حديثلرنده « واحيانا يتمثل لي الملك رجلا » بويورلديغي
معلومدر . جبريلك بر اعرابي صورتنده كلديكي ، ايماني ، اسلامي ، احساني سؤال ايدرك بنا اسلامي تعليم
ايتديكي ده مشهوردر . ونصل كه حضرت مريمه « بر بشر سوي » صورتنده تمثل ايتمش ايدي . كذلك حضرت ابراهيم
وحضرت لوطه ملائكه سوز صورتنده كلمشلردي .

بوراده « لجعلناه رجلا » بويورلمسي شايان دقتدر . بونكله ملكك قادين صورتنده كوندرلمسي
احتمالي بولنماديغي بالخاصه اكلاتلمشدر . زيرا اونلر ملائكه يي اناث تخيل ايديورلردي . بو كبي معتقدات باطله يي
نفي وتحذير ايچون كوندريله جكي موضوع بحث اولان ملكك قادين صورتنده كوندرلمسي ايسه اونلرك زعمني ترويج
ايدك اولمق جهتنه مخالف حكمت بر تناقض فعلي اولوردي . حالبوكه حقيقتده اونلرك خياللري كبي دلبر قيزلر
دكلدر . حتى اونلره قارشي اناث صورتنده تمثللري بيله محتمل دكلدر . بوكا اشارة بويورلشدر كه پيغمبري ملك
كوندرمك اولسه ايدي هر حالده بر آدمك صورتنه قورده كوندرردك [وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ
مَا يَلْبِسُونَ] وشمدي اونلرك بايه قويدقلري تلبيسي او زمانده بز كنديلرينه يابمش اولوردق : اونلري عينيه اشكال

والتباسه زیاده سبب دوشورسه بولونوردی .» — شمدی پیغمبر، بشر اولدیغندن طولایی کندیلرینه مماثل کوستره‌رك «ما هذا الا بشر مثلکم» دیه تلبیس وانکاره قالقیشانلر وار، او زمانده ملکی انسان صورتنده کوره‌جکلر واونلر «بز سنك ملك اولدیغکی نه بیله‌لم سن ده بزم کبی بر بشرسك» دیه‌جکلردی ملك اولدیغنه ایمان ایتمه‌جکلر، استدلالاتی دیکله‌میه‌جکلر، رسالتی قبول وتصدیق ایتمه‌یه‌جکلردی. فضلا اولارق بو شبهه واشکال باقی، اونلرك تلبیسلری اولمقده قالمیه‌جق، الله کندیلرینی بویله بر التباس قارشیسنده بولندیرمش اولمجقدی .

یا محمد [وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ] قسم اولسون که سندن اول بر چوق پیغمبرلره استهزا ایدلدی ده [فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ] اونلردن اکلننلری سبب استهزا ایتدکلری حقیقت صاردی، قوشاتیویردی . — استهزالرینك تفصیلی وبالی آلتنده محو اولدیلر . بناءً علیه سنده اونلرك تکذیب وتعنتلرندن متأثر ومأیوس اولمامه . اونلره [قُلْ] سویله‌دی [سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ] ارضده کزدیك طولاشیکزده صوکره باقیکز حقی تکذیب ایدنلرك عاقبتی نصل دونمیش — الله اونلری نصل یرله کچیرمش کورکزده عبرت آلیکز . بو آیتده کوسترلیور که اولا حرکت مطلوبه ، ثانیاً بونك ضمننده‌کی حرکت نظریه ایله کیفیت وقایعی تتبع ومرتبه‌لرنده لزومی مشاهده ، ثالثاً بو مشاهده‌ده اوللره اهمیت ویا آخرده اولکیده بر جریانه ترتیب ایتدیکنه آخرده کیفیتنده توقف ایله اونی اخذ وادراك ، رابعاً بونلرك قیاس ایله شاهدده غائبه انتقال ونظر ، فکر ، اعتبار کبی تأثرات اصلیه سویدلر .

شمدی بو عبرتك مطلقی بیان ایچون بیوریلیورکه :

یا محمد ! :

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلّٰهِ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ
إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ● وَلَهُ مَا سَكَنَ
فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ● قُلْ أَغَيْرَ اللّٰهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ

وَالْاَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ قُلْ اِنّ۪ٓي اُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ اَوَّلَ مَنْ اَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ
مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ● قُلْ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبّ۪ي عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ●
مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُب۪ينُ ● وَاِنْ يَمْسَسْكَ
اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ اِلَّا هُوَ وَاِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ●
وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِه۪ وَهُوَ الْحَك۪يمُ الْخَب۪يرُ ●

مآل شريفي

كيمك شو كوكلرده كي و يرده كي؟ ديه « اللهك » ديه ، او كندي عهده سنه رحمتي يازدي
هر حالده سزي قيامت كوننه طوپلايه جقدر ، بونده شبهه يه محل يوقدر ، نفسلرينه يازيق ايدنلر ايمانه
ايتمزلر ● حال بوكه كيجه ده كوندوزده بارينان نه وارسه اونك ، و ايشيدن بيلن انجق او ● يا ديه :
اوكوكلرين يرك يارادانى اللهدن باشقه سيني ولي اتخاذ ايده جكمم؟ حال بوكه او بسله يور ده كنديسي
بسلنمكدن منزه بولونيور ، ديه « جدا اهل اسلامك برنجيسي اولمقله امر اولندم وصاقين مشركلردن اولما »
بيورولدي ● ديه ، ديه : ربمه عصيان ايده جك اولورسهم جدا بيوك بر كونك عذابندن قورقارم ●
كيم كنديسندن او كونده عذاب برطرف ايديليرسه ايشته اوني مرحمتله باغيشلامشدر ، وايشته عيان بر قورتولش
اودر ● اكر الله سكا بر كدر طوقوندورورسه اوني اوندن باشقه آچه جق يوقدر ، واكر سكا بر خير طوقوندورورسه
ينه او هر شيئه قادردر ● قوللرينك اوستنده قاهر او ، حكيم او ، خبير او ●

[قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلْ لِلّٰهِ] — بوراده اولا كورسز بيليورکه حقيقت علمك
باشى ادراك علت و تجربيات علميه نك باشى ده تحرى علتدر . و اطمئنان قلب ، علت ايله معلول بيننده كى
نسبت عليتك كيفيتني ادراكده در . ثانيا كورسز بيليورکه تجربيات علميه نك ايكى رکن اساسي واردر : بري

سؤال ، دیگری جواب . بیلمك ایچون اول امرده نه آرادیغنی بیلمك ، سؤالی تعیین و تصویر ایتمك لازمدر . فی الواقع تصویر سؤال یعنی وضع مسئله علمك یاریسیدر دینیلیر . دیمك که ایلك وظیفه سماوات و ارضده کی اشیایه باقوب بونلرده کی تحولاتی کورمك و بونلرك عمومینك علتنی تحری ایدوب "بونلر کیمك ؟" سؤالنی صورمق و بونك نفسنده "اللهك" جوابنی المقدر . ثالثاً بو سؤال و جوابك "قل ، قل" دیه غایت ساده بر صورتده تعلیمی ده ایکی حقیقتی مشعردر . برنجیسی کوستریورکه : بو سؤال و او لحظه ده بو جواب حق الله تعالینك قلب بشره برر الهامیدر . او "بونی صور" و او قرشیسنده ده "شو جوابی ویر" دیه امر ایدیور . بو صورتله بونلرده الله دلالت ایله اثبات انفسی اولیورلر . و اللهك شو نفسنده ده حاکم بولندیغنی اثبات ایدیورلر . ایکنجیسی دیمك که سماوات و ارضه نظر ایدنجه بو سؤالی صورمق نه درجه ضروری و بدیهی اولدیغی کبی بونا "اللهك" جوابنی ویرمك ده اوقدر ضروری و بدیهیدر . زیرا سماوات و ارضك تحولات و تأثراتی کورمك و بونلرك بر مالکه و مدبره محتاج اولدیغنی حس ایتمك اللهك اولدیغنی بدیهه دیمکدر . و ذاتاً اله دیمك بونلرك علت کلی ، خالقی ، مالکی ، حاکمی دیمکدر . او حالده بو سؤاله قارشی "الله" جوابی بدیهی بر قضیهٔ تحلیلیه دن عبارتدر .

ایشته بو صورتله اولا بتون موجودات مکانیه یی شامل اولان سماوات و ارضده مکان و حادثات مکانیه یی صوکره "وله ما سکن فی اللیل والنهار" آیتیله زمان و حادثات زمانیه ارائه اولنه رق ذات تعالینك هم مکانه و مکانیاته ، هم ده زمانه و زمانیاته مالك و حاکم اولدیغی بیان ایدیلرك اثبات صانع و معاد مسئله سنك کزیده بر تقریری ایدلشدر که سوره نك اولنده کی "خلق السموات والارض و جعل الظلمات والنور" فقره لرنده ده مکانی و زمانی بو ایکی نقطهٔ نظری اجمال ایتمسه و خلق و جعل حکملرنده علیت قانونی و معنای علیت استعمال ایتمسه اولمقله بو آیتلر او آیتك بر انکشافیدر .

بو جوابدن صوکره نوبت ، بو اشیاده و بو نسبت علیتده الله تعالینك صفات ذاتیه و معنویه سنی استدلال و استشهاد ایدرك آکلامغه . و او کوره هر موضعده سؤالی تصویر و جوابی تحریر ایده ایده

الٰهی تفكر ایدرسه‌ك تماميله اوزرنده مبدأ و معاده یورومك كركدر . بونك ایچوندر بیورییوركه :

[كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ] او الله كه كندینه رحمتی یازدی ـ یعنی جمیع مخلوقاته مالك

و حاكم و رحمت و غضبه علی السویه قادر . و هر نه ایسترسه یاپمغه اونك بلا معارضه حقی اولدیغی و اونك فوقنده

اجرای تأثیر ایده‌جك بر موجب و معیار جبر بولنمادیغی حالده ، بالذات كندیسی فضل و احسان طریقیله بونه

سلكنه رحمتی التزام ایدوب كندی ذات مقدسنه بالاختیار واجب قیلدی . رحمتی اخلاقه ایدندی . بوكا

بو اشیای رحمتیله خلق ایتدی و بونه جریانه شؤونده اونك صورت رحمتی اولدی . بناءً علیه الله ایله مخلوقاتی

بیننده‌كی نسبت خلق و ربوبیتده الله طرفندن اولاً و بالذات اخلاق الٰهیه‌نك مقتضاسی دكل ، جهت خلقیده

خلقك كرك كندی آرالرنده‌كی نسبت تعبدلری و كرك اخلاق الٰهیه‌یه تباعدلری مقتضاسی اولارق

درجهٔ ثانیه‌ده و تالی بر صورتده لاحق اولور . و بو طوغریده ینه رحمت الٰهیه‌نك مقتضاسیدر .

الٰهك خلقی مقصود لذاته دكل ، لذته تعبیه دیرلك ، اونك حكمتی محافظه ایتمك و لذائذ فانیه‌دن

لذائذ باقیه‌یه یوكسلتمك ایچوندر . الله تعالی‌نك جمله رحمتندندر كه انسانلرده ابتداءً فطرت سلیمه اوزره خلق

ایتمسه ، عقل و اختیار ، حریت ویرمسه ، انفس و آفاقده نصب آیات و ارسال رسل و انزال كتب ایله معرفت

و توحیدینه هدایت ایلمسه ، رحمت و رضوانك مقتضیاتنه دعوت و غضب و عقابنه كوتورن احواله تحذیر ایتمشدر .

الله تعالی‌نك كندینه رحمتی یازمش اولمسندن دولاییدر كه بو رحمتی و نعمت حقیقی سوء استعمال ایدوب بویله

الٰهیه‌دن عدول ، فطرة الله‌ی تبدیل و تغییره قیام ، آیات و دلائله اعراض ، كتابلری تكذیب و پیغمبرلرله

استهزاء و الحاصل اخلاق الٰهی خلافنه مقتضیات غضبی التزام ایدنلر حقنده عقوبتی تعجیل ایتمز ، توبه و انابه‌لری

قبول ایدر . یوقسه سزده همونده ادحو و منقرض اولاردیكز یاننه كوندریردی . فقط اینه الٰهك رحمتی

كندینه یازمسه اولمسندن باشقه‌در كه بو اهال نامتناهی كیده‌مز ، البته بونك بر اجل مسماسی واردر . والبته

الله خلاف مقتضاسی اولانلر بو جرائمی احكام غضبندن خارج اولامیه‌جق ، نظام رحمتی الی الابد ادامه ایده‌جكدر .

او تكذیبه بونك ایچون [لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ] قسم اولسون كه او رحمن رحیم

اولان الله یوم قیامته قدر سزی ـ ادعا ایتدیكیكز كوره‌جكمز تكذیب ایتمه‌كه ایدیكز سزلرده حشر

یرنده — طوپلایاجقدر . ضیاسنه طوغری کیدیشی رحمت ایله سوق بیلمام ایدر که بزلرده شریك و مستقبلدر
جزئنی دیره‌جکدر . [لَارَيْبَ فِيهِ] بونده : بو جمعده و بو قیامت کوننك کله‌جکنده هیچ شك
وشبهه یوقدر . [اَلَّذِينَ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ] نفسلرینی زیانه ایدنلر . یعنی کندیلرینك رحمت الهیه
سرمایه‌لری اولان فطرت اصلیه‌لری ، عقل سلیمی ، استعداد خصوصیلری سوء استعمال ایله ضایع ایدنلر دکر [فَهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ] ایدنلر بو حقیقته اینانمازلر . — و بو صورتله کندی کندیلرینه ظلم ایتمش اولورلر . الی
بیلملی که کوره بو کون ، ساعت بو ساعت دکلدر . بو کونه قدر کوردکلر یارینه آجی ، بو کونه آجی کوردکلر یارینه
طاتلی اوله بیلیر . زمانه دیرلر یری واردر . حالی استقبال تعقیب ایدر . کیجه‌لر کوندوزلری ، کوندوزلر
کیجه‌لری کلیر .

سماوات وارضده اللهك اولدیغی کبی [وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِ] کیجه ایله کوندوزده
ساکن اولان : کیجه‌لرك ظلمتی و کوندوزلرك ضیاسی ایچنده سکنه طوتان ، کیزلی ایچنده ، ساکن و متحرك هرشی ده
اونکدر . [وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ] و او سمیع و علیمدر . بوتون سکوناتی تمامیله ایشیدیر و هرشیئی
تمامیله بیلیر . اونده کیزلی قالاجق هیچ بر قول واردر نه ده بر فعل ... — بنا علیه غضبنه اول ، رحمتی کندینه
بازمسه اولان اللهده بدایةً غضب کلمیور دیه نهایةً ده کلمز ، نفسلرك سوء استعمالنده هیچ مسئولیتی اولماز
ظن ایدوب ده نفسلره زیان ایتمه‌ملی ، آخرته اینانملی و او کونه ایچون چالیشملیدر .

یا محمد ! [قُلْ] دیکه : [اَغَيْرَ اللّٰهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا] بن اللهدن غیرسینی می ولی طوتایم ؟ هم
[فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] کوکلری و یری یارادان ، بوتون فطرتلری یاپان اللهدن باشقه سنه‌می
کوکل ویروب ولایته صیغیناجغم ؟ [وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ] حال بوکه او یارادیلانلرینه
باشقه اطعام ده ایدر : رزقه ویرر ، منفعتلیلارده بولوندیرر . مقابل کندیسی اطعام اولنماز . طعام و انتفاعدن
و هر درلو احتیاجدن منزه و مستغنیدر . — بو یعنی لذاته و محسن لذاته اولان یارادانی براقوب ده ذاتنده
محتاج اولانلره ، غیرده انتفاع احتیاجنده بولنانلره پرستش ایتمك عقلاً بیله نه قدر بیوك شناعت و حماقت
اولدیغی ده آشکاردر .

فاطر، فطردن اسم فاعلدر که فطرت بونك بنا نوعی و یا حاصل مصدریدر. لسانمزده ده پك چوق مستعمل اولان بو کلمه نك معناسنی براز ایضاح ایده لم: ابن عباسدن مرویدر که «بن، دیمش، «فاطر»ك معناسنی ایچه بیلمیوردم، نهایت بلا ایکی اعرابی بر قویو حقنده محاکمه یه کلدیلر. بریسی «انا فطرتها او ابتدأتها» یعنی بن یاپشدردم، ابتدا بن قازدم» دیدی. ابن انباری ده شویله بیان ایتمشدر که «فطر»ك اصلی بر شیئی ابتداسنده شق ایتمك، یارمقدر.» بوندن آکلاشیلیر که لسانمزده کی یاراتمق کلمه سی دخی یارمق ماده سیله علاقه داردر. و بونك ایضاحی شودر: موجودات حادثه وجوده کلمزدن اول معدومدرلر. غیر متمایزدرلر. سماوات و ارضده اجرام و اجسام سفلیه سیله بتون کائنات مادیه دن قطع نظرله فضای مطلقه ملاحظه ایلدیکی زمان و مثلا ساکن و تنها بر یرده کوز یومولدیغی و یا غایت قرانلق بر یرده و یا بر تجربه محیط التفات اولندیغی زمان هیچ بر نقطه ده بر یاریق، بر دلیك کورمز هیچسی قلمسنده، عدمده بتیشك قاپانیدر، رتق حالنده بولنور که انسان عدم مطلقی انجق بو صورتله توضیح ایده بیلیر. نته کیم «ان السموات والارض کانتا رتقا ففتقناهما» کلام جلیلدر. و صوکره بو حال ایچنده بر نقطه ده بر موجودك بلیردیکی مثلا بر ایشیغك، بر یلدیزك طوغدیغی لحظه تصور ایدیلیرسه بونك او نقطه ده فضایی یاروب اورادن بر بعد بر دلیك، بر پنجره کبی ظهور ایتدیکی کورولور. و ایشته موجودات حادثه نك ایلك آنده وجودی فضای عدمك بویله بر یاریلیشیدر. بو شق، بو یاریلیش فطر، و بو ایلك یاریلیشده کی حال وجود بر فطرتدر. یاراتمق و یاراتیلیش ده بودر. بناء علیه فطرت بر علم متقدم ایله تقدیر ایتمك معناسنی ده متضمن اولان خلقك جزء اولیسی دیمکدر. و بو اعتبار ایله درکه خلق و خلقت، فطر و فطرت مترادف اولهرق استعمال اولنور. عدمدن یاراتیلیش بویله اولدیغی کبی بر ماده ٔ اصلیه دن یاراتیلیش ده بویله در. بر ماده دن دیگر بر جسمك بر موجودك ظهور ایتمسی اولا اورده بویله بر شق ایله باشلار. بر شق که هم اولکی ماده یی هم ده فضایی یارشدر. بر جرمدن دیگر بر جرمك قوپماسی، بر تخمدن بر چیچکك چیقماسی، بر حجره دن بر حجره نك قوپماسی هپ بر شقدر. بو شق اولکی ماده یه نظراً بر خراب و فساد، فقط اوندن چیقان یکی موجوده نظراً ده بر شق اصلاح و وجوددر. ایلك عدمی یاریلیب ماده یی چیقاریشده ایسه هیچ بر معنای فساد یوقدر. او محضا صلاح اولان بر شقدر.

ایشته اول امرده مثالسزین یارادان اولان بو معنی ده اولاجیسی هرهانکی برشیئک ماده ایله کرك مسبوقه اولسون کرك اولماسین یوقدن اولارق ایلك ایجاد وابداعنه فطر وایلك حالت وجودینه فطرت تسمیه اولنمشدر. بو فطرتک توالیسی ایچنده کی صورت اطراده طبیعت تسمیه اولنور. بوندن ایچون ده فطرت، طبیعتدن مقدمدر. معناً طبیعت حال فطرتک توالی وتکرری مرتبه سنده یاپشدیه برقالبیدر.

ایشته «فاطر السموات والارض» اولان الله هم بونلری فطرتده یاپان یارادان، هم ده اونلرك مقدرات اولان دوام وتوالیلری ایچون محتاج اولدقلری حوائج طبیعیه لرینی ده بخش واحسان ایدر. وکندیسی هر احتیاجدن بریدر. بو جمله واحسانه برل قوللرندن، مخلوقاتندن هیچ بر انتفاع مقصدی کوزه تمز، انجق حالت ثانیه ده رحمت ابدیه سنه ایصال ایچون اونلری عصیاندن وقایه ایچون کندینه، اوامر واحکامنه اسلام وانقیاد ایستر.

یا محمد! [قُلْ] دیکه [إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ] بکا مسلمانلرك: الله یه تسلیم نفس ایله اخلاص اوزره انقیاد ایدنلرك اولی اولمام امر ایدلدی [وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ] وهیچ بر صورتله مشرکلردن اولما بیوردیلر. بکا بو امر ونهی صورت درجه قطعیده محققدر. [إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ] بن اکر ربمه عصیان ایدر، بو امر ونهیه مخالفت ایدرسه م هرحالده بیوك بر کونک عذابندن قورقارم [مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ] هر کیم که او کونده کندیسندن عذاب صرف ودفع ایدیلیر — عاصمدن ابوبکر شعبه روایتی، حمزه وکسائی قرائتی معلوم صیغه سیله «يَصْرِفْ» اوقونمسنه کوره — اوندن الله عذابی برطرف ایدرسه [فَقَدْ رَحِمَهُ] ایشته الله اونی حقیقة رحمت ایتمشدر. [وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ] وایشته او فوز مبین: آچیق، قطعی خلاص، او آرانان بیوك مراد ده بودر.

ای انسان! [وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ] ده الله سکا بر ضرر: یعنی بر الم، بر حزن، بر قورقو ویا بونلر برینه ویا هیئنه باعث اولاجق شئ لره، فقرلك ویا سائره کبی بر صیقنتی، تضییق طوقونورسه [فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ] اونی اوندن باشقه آچاجق یوقدر. [وَإِنْ

يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ] واكر سكا بر خير طوقونديرسه ، يعنى ضررى دفع ايدر وبالذات بر سرور ويا بر ايلك
برنه اولور ايسه باعث اولان صحت ، غناء ، تلذذ كبى بر منفعت ويررسه [فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ]
او هر شيئه قادردر ده . بناء عليه اونى ادامه و ازاله يه ده قادردر . [وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ]
والحاصل او قادر ، قوللرينك فوقنده قاهردر . ساحه ء اجراى تأثير ايتمكده چالشير ومغلوب اولمسى محتمل
بر مؤثر دكل ، هر وجهله اوستونده ، دائما غالب و قاهر بر قادردر . نه ضدينه معارضه ايده بيلير ، نه ضدينه
مزاحم ، ضداددن منزه ، انداددن منزهدر . [وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ] و او افعالنده حكيم ، عبادينك
احوالنه خبير و عليمدر . هم يالكز حكيم و خبير دكل ، او حكيم و خبير اولماسه ايدى حكمت و خبير نشانه لرى نره دن
كلوردى . بناء عليه بويله كاشف ضر ، معطى خير ، قادر و قاهر ، حكيم و خبير بر الهك قارشيسنه باشقه سى
نصل ولى اتخاذ ايديلير ده استقلالاً ويا اشتراكاً معبود طانينه بيلير ؟

بو حكيم و خبير فاعلى و بو حكمت و خبر نقطه سنده علم حكمتك الاساسى تشكيل ايدن شاهد همه
وسائط تبليغيه مسئله سى ايله نبوت محمديه نك تقرير سياقنده بويوريوركه :

يا محمد !

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ
هَٰذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَىٰ
قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ● الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ● وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ
افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ● وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ
جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا أَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ● ثُمَّ
لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ● انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا
عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ●

مآل شریفی

دیكه : « هانكی شی شهادتجه اك بیوكدر ؟ » دیكه « الله شاهد بنمله سزك آره كزده » و بكا
بو قرآن وحی اولوندی كه سزی و هر كیمه ایریشیرسه اونی بونكله انذار ایده‌یم : یا سز ، الله ایله برابر دیگر الٰهلر
اولدیغنه حقیقةً شهادتمی ایدییورسكز ؟ دیكه : بن شهادت ایتمم ، دیكه حقیقت آنجق شو : او بر تك اله
و شبهه‌سز كه بن سزك شرك قوشدیغكزدن تماماً بری‌یم ● كندیلرینه كتاب ویردیككز اسرائیل علماسی ، او پیغمبری
كندی اوغوللرینی بیلیر كبی بیلیرلر ، كندیلرینه یازیق ایدنلر كه آنجق ایمانه كلمزلر ● الله افترا ایدرك
یالان اویدوران ویا اونك آیتلرینه یالان دیین كیمسه‌دن دها ظالم كیم اولابیلیر ؟ شبهه یوق كه ظالملر فلاح
بولمازلر ● هپیسنی حشرده طوپلایه‌جغمز ، صوكره اورتاق قوشانلره دییه‌جكز كه : هانی سزده اونلرك
زعم ایتدیككز اولدیغنز شریككز ؟ ● صوكره باشقه فتنه‌لری ایسه یالكز ساده شو دییه‌جكلر : ربمز الله
یمین ایدرز كه : والله بز مشرك دكل ایدك ● باق نصل كندیلرینه قارشی یالان سویلدیلر ، غائب اولوب گیتدی
كندیلرندن او دوزدكلری معبودلر ●

روایت اولونیور كه اهل مكه « یا محمد ! الله سندن باشقه بر رسول بولامادیمی ؟ بز سنی تصدیق
ایده‌جك كیمسه كورمیوروز ، یهود و نصارایه ده سندن سؤال ایتدك اونلرده كندیلرنده سنك نبوتكه دائر بر خبر
اولمادیغنی فكر ایده بولونیورلر ، بناء علیه بزه سنك نبوتكه شهادت ایده‌جك بر شاهد كوستر » دیمشلر دیو
آیت بو سببله نازل اولمشدر :

[قُلْ اَىُّ شَيْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً] شهادتجه اك بیوك اولان هانكی شیدر ؟ دیه [قُلِ
اللّٰهُ] الله دیه [شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ] بنمله سزك آره كزده او شاهد — اصل شهادت
حقك حضورینه علم یقینیه ، ادای شهادت ده او علمی اخبار و تبلیغدر . — علم یقینك مناط و مستندی سوزده

ذهننده، وجدانده دکل. ذهنک واقع و نفس الامره انطباقنده، یعنی ذات حقنده در. حقک کندینه شهادتیدرکه یقینک حقیقتی تشکیل ایدر. بیکلر، یوز بیکلرله کیشی بر شی حقنده شو، شویلدر دیه متفقاً شهادتده بولنسه لر، اگر نفس الامرده او شی اویله دکلسه بونلر یالانجی شهادتدن باشقه بر شی اولمازلر. چونکه شهادتلری حقک کندینه شهادته مستند دکلدر. حالبوکه «شهد الله انه لا اله الا هو» آیتنده بیان اولندیغی اوزره هیچ بر شیئک علم الهی خارجنده نفس الامری یوقدر. اشیانک کندیلرینه شهادتی ده الله تعالینک کندینه و اونک ضمننده اونلره شهادتلرینه مستنددر. بونده بینات، تجربه لر، استدلالر، اللهک شهادتنه راجع اولدقجه دیر، اثبات حجه بولنمق اعتباریله درکه علم افاده ایدرلر. هیچ بر قلب و وجدانده کندی نفسنده اللهی اشهاد ایتمدن هیچ بر شی حقنده شهادت ایده من. حق کندینه شهادت ایده ر. یعنی او وجدانده کی افاده وجدانک دکل وجودک بر افاده و شهادتی اولمسی حیثیتیله درکه یقینه اولور. علمک یقینک کندی یقینلیکی ده کندی وجودنده کندی عینیتنده بولنور. او دار اولدیغی یرده وار، یوقه اولدیغی یرده یوقدر. اونک کندی وجودی، کندی عینیتی ایسه علم الهیده در. دادنک بر افاده سی، بر آیتیدر. انفسی آفاقی هیچ بر شی اللهک شهادتنه استناد ایتمدن دیر شهادت الهیه اولمادن کندینه شهادت ایده من. اللهک شاهد اولمادیغی شهادت بولنماز. و الله اشهاد ایلمدن هیچ بر شهادت یاپیلماز. حاصلی اللهده بولان بر شی و اللهک فوقنده هیچ بر علم و حسن متصور دکلدر. و اللهده بولان شاهده تصور اولنماز. اللهک شهادتی ده هر شیده اول نفسه ایتدیکی علم یقینه ایله ظاهر اولور. او ده نفسه ایتدیکی قلبده بولنور. دیمک شاهدی اولان الله کندیسی اولور. وحی نبوت ایشته «قل، قل» امرلرینی کوستردیکی وجهله جبری بر القای خاص بر فطرت خاصه اولرق الله تعالینک عین الیقینه بر امر و شهادتیدر. نبوت محمدیه ده هر شیده اول الله تعالینک کندی ذاتنده کی علمی و قلب محمدیه ده کی شهادتی ایله ثابتدر. محمدک رسول الله اولدیغی و بو دعواده صادق بولندیغی هنوز هیچ کیمسه بیلمز، هیچ کیمسه شهادت ایتمزسه اوده الله شاهددر. او قلب محمدیه ده کی شهادتیله اثبات ایده ایدیرسه بونده انفس و آفاقده ده کندینه شهادت ایتدیکی لا یعد و لا یحصی شاهدلر حجه ایدرک اثبات ایدرو نه کیم ایتمشدر. الی بیلمک لازم کلیرکه وحی نبوت ساده جه بر الهام آلمه دکل، جبر الهی ایله

بر شهادت الهیه تلقی ایتمك و آلدیغی انذاری قطعی ایله عینیله تبلیغ ایلمکدر . بونك ایچون بویوریلیور که :

یا محمد ، اك بیوك شهادت ، اللهك شهادتی اولدیغنی سویله و الله شهادت ایدر که سزکله بنم آرامده شاهددر . [وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْآنُ] و بکا بو قرآن وحی اولندی که [لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ] بونکله حاضرده کی سزلری و غائبده بولنانه بالغ و واصل اولدیغی هر کسی انذار ایده‌یم ، او قورقنج عاقبتدن قورقوتوب تحذیر ایده‌یم . — دیمك که قرآنك احکامی وقت نزولنده موجود اولانلره منحصر دکلدر . اونلردن صوکره قیامته قدر کله‌جك اولانلره دخی عموماً شاملدر . اکر قرآن بالغ اولمادیغی قولاقلری ایشیتمه‌دیکی کیمسه‌لر مؤاخذه اولونمازلر .

بونی سویله و دوشونکیز انذار ایچون شونی ده علاوه ایله [أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَىٰ] محققا الله معیتنده باشقه الهلر واردر دیه حقیقة سزمی قطعی شهادتده بولونیورسکز ؟ صحیح ده سزمی بویله شاهدلك ایدیورسکز ؟ [قُل لَّا أَشْهَدُ] بن اویله شهادت ایتمم دی [قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ] » بن آنجق « الله تك بر الهدر » دیه شهادت ایدرم « اشهد ان لا اله الا الله » دیرم و هر حالده بن سزك الله اورتاغی طوتدیغکز شیلردن بریئم » دی — بوندن آکلاشیلیور که بر کیمسه اسلامه کیررکن « اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله » شهادتندن صوکره « وانی بریء مما تشرکون » مضمونی اوزره صراحةً دخی ادیان سائره‌دن تبری ایتملیدر . بو بابده « لا اله » نفیی اساساً بو تبری‌یی متضمن بولندیغندن علما بو تصریحی مستحب دیمشلردر .

یهود و نصارانك نبوت محمدیه‌یی انکار ایتدیکلرینه کلنجه : [الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ الخ] . (سورهٔ بقره‌ده ایکنجی جزؤك ایکنجی صحیفه‌سنه باقکز) .

صوك زمانلرده ترتیب ایتدیرلمش اولان و تاریخ اسلام دیه ترجمه و طبع اولنان اثرك مؤلفی ایتالیان قایطانو دیمشدر که « محمد هیچ بر مشکلات قارشیسنده بیلماسه . هیچ بر یأسه دوشمسه ، قناعتی اصلا تزلزله اوغرامامشدر . اونده اویله بر اعتماد نفس واردی که بونك سری آکلاشیلامسه ده کندیسیله برابر دفنه اولوب کیتمشدر » . بیلمم که بو سوز حقیقتی هم اعتراف هم تحریفدر . بیلمی که بر انسانك بو درجه نفسنه اعتمادی قابل تصور

اولماديغندن بوده بر نوعی ايتمشدر . بو سر اوزرينه نفسه اعتمادينك رد دگل ، حقيقةً الله اعتمادينك بر نوعيدر
اودر نبوت و ولايتی والاخلاص امر و شهادتيله نبوته اولان يقينی دعواسنده كی صورت و مقتضی برهانيدر .
رسول الله هيچ بر زمان نفسه اعتماد ايتمامسی ، دائما و دائما الله والاخلاص تبليغاته توكل و اعتماد ايتمشدر .
« غير الله اتخذ وليا » « انی امرت ان اكون اول من اسلم » « الله شهيد بينی وبينكم » « انی توكلت علی الله ربی وربكم
ما من دابة الا هو آخذ بناصيتها ان ربی علی كل شیء حفيظ » « وافوض امری الی الله ان الله بصير بالعباد » ديمشدر .
ادعيهٔ مأثوره سنده رمز وارد اولديغی اوزره « اول سعادات دارينك ربی اولان ربم سماء عهد ايدرم كه
بی نفسمه حواله ايتمه . زيرا سن بی نفسمه حواله ايدر . گنديمه بر ايتيرسك نفسم بی شره ياقلاشديرر و خيردن
اوزاقلاشديرر . « لا تكلنی الی نفسی فانك ان تكلنی الی نفسی تقربنی من الشر وتباعدنی من الخير » ديه دعا ايده
رسول الله اعتماد نفس اساسنه نصل بناسنه باشقه اولور ؟ نفسه اعتماد ، گندی بيلمه مك ، اللهی طانيمامق گبی
دگلمی ؟ خواصنی مبدأ اعوه . الا اتحاد ايتمگدن باشقه بر شی دگلدر . قرآن باشدن باشه بونك بر جهالت و طغياندن
عبارت اولديغی اثبات و دائما الله توكل و اعتماد امرلريله طولودر . دائما الله عبوديته دعوت ايده دگلمی
الرسول عبدی و رسولی اولديغنه اشهاد ايدوب طورركن قرآنك نبوتی انكار ايتمك ايچون اورا بر دعوای تألّه
اسناد ، نه قدر ايچيه بر افترا ! صوكره بو ، ابو بر نظريه فلسفيسی نه غريب بر ضلالتدر . اگر اعتماد نفسدن
مقصد ، صدق و امنيت ، نبوته ايمان و ايقاننده كی قوت يقينی ايسه صدق و ايقاندر ، نفسه اعتماد دگل ، حقه
اعتماددر . طوغروده و اعتقاد ايدرك و اعتقاد خلافنی سويلمه يه گيمه چاره ديمز . چاره ده اولديغی
گبی ده صدقه امينه اولديغی ايچون نفسه ، اعتقادينه دگل ، حقه اعتماد ايتمه اولمه لازم گلير . زيرا انسان
ايچون اعتماد نفس ، اعتماد ايدمك ، داعيه ملك بولنمق بر رذيله ، ريب و تردد وهمسيله بر حسد تيجی
ديوك بر ضلالتدر . فقط اعتماد نفسده بر مزيت و فضيلت دگل ، ادنی ده ليقاقا عذر ، جهالتدر . بونی
بر مزيت گبی سلاطين ايدن اللهی بيلمه يه دگلديری ذاتدن صدر زعم ايده معذوردرلر . نه غريب جهالتدر كه
انبيانی بر ده اعتماد ايتديرمه يه ديگلدر ديكنی بيك اصوليله و نطقا ياغوغ ايچون برسنه گوز آلوب طوران
بو سوز دير اعتماد نفسه بحث ايدرلر و بونی بر فضيلت گبی توصيه ايدرلر . حالبوكه نفسه اعتماد جهلدر

بر تخته‌یه طاپانمقده. و هیچ بر شیئه اعتماد ایتمه‌مکده‌درلرکه بو ایدیلر. کیمسه ایچون ثابتیانه اعتماد اولامان. کندی خارجنده
تفصه محتاج اولان بر فانینک کندینه اعتمادی دعواسی قدر ده گولنج نه تصور اولنه بیلیر. اوت، انسانه اعتماد
ایتملی و ثابتیانه اعتماد اولمیدر. بو هم بر احتیاج، هم بر وظیفه‌در. و بونک ایچوندرکه انسانه نه اولورسه
اولسون قوللقدن چیقه‌ماز. فقط اعتماد اولنانه‌یتی نه قدر قوتلی و ثابتیانه اعتماد اولورسه اعتمادک قیمتی ده
اونکله متناسب اولور. نفس بوگون‌ده اولمازسه یارین بیقیلیر. اوگنزی کندینه طاپیانه یعنی زمانه برده اولمازسه
ایتجینده آلدانیر و آلداتیر. عاشق ده هیچ بر سببه طوتونمادن هیچ برشی بیلمز. عالمده هرهانکی برشیئه
اعتماد ایدیلسه نتیجه‌سی ینه اعتمادسزلقدر. چونکه فانیدر. حی لایموت اینجق الله تعالی‌در. و بناءً علیه
فضیلت اعتماد، اینجق الله‌ه اعتمادده‌در. و اینجق الله‌ه اعتماد ایدنلردرکه «فقد استمسک بالعروة الوثقی»‌در.
و بونلر تقدیری حقه تسلیم ایله و جه اوغرنده هیچ بر فداکارلقدن چکینمه‌یه حاضرلر، مخلصلردر. اللهی بیلمه‌ین
و یارنی کندنده گورمک ایسته‌ینه اعتمادسزلرده بونی آکلایامازلر، بر اعتماد نفس ظن ایدرلر. اعتماد نفس
ایله فنا النفس بیننده‌کی تناقضده آشکار اولدیغنی آکلاشامازلر، اللهه اعتماد دیه‌رک حقی اعتراف ایتمه‌ده اولجقلرندن
چکینیرلر. بیلمورلر، بوررلر، بیچاره‌لر. بر درلو اینامایه ایده‌مزلر. اینانسالر بو حقده «محمدده
بر سر وار ایدی که بونسز بوته موجودیتیله حقه اعتمادیدر، اللهه اسلام و انقیادینک سری‌در. و ایشته بونسز
بو ناموس اکبر، نبوت و رسالتده. اونک بر رسول الله اولدیغنه شبهه یوقدر. فقط پیغمبر اولمیانلرک ده اونی اکبر
مشاهده ایتمه‌لرینه و بونلرک کنهنی احاطه ایده بیلمه‌لرینه احتمال یوقدر.» دیه‌رک دوغری سویلمش
اولورلردی. فقط تاریخ اسلامده، حیات محمدیه‌ده هم بو حقیقتی آکلامسه هم ده اللهی و نبوتی تقدیر
ایتمه اولمایانه ایچون ده تحریف ایتمه‌ده سویلیه‌یه برشیدر. بونده‌ده دها اول خبردار اولسه بولناه احمق کتابلک
نبوت محمدیه‌یی اوقودیغی بیلدیکلری گبی بیلدیکلرینه و لکن تقدیرینه زیاده ایتمسه، مواهب فطرت اولان
قابلیت ایمانلرینی ضایع ایلمه‌لرندن طولایی حقه اینامایه ایده مدکلرینه بورده بر مثال تشکیل ایتمشدر.
بونک اوزرینه الله افندمزک نه بیوک بر ظلم اولدیغی و الله تعالی‌نک هر شیئه شاهد اولدیغنی عیاناً یالا ایسویلر
یالانجیلرک عاقبته‌ده پالادیقلرینی انکار و ضعیفته دوشه‌جک، الحیاة، الیم بر ذلت و سفالته گرفتار اوله‌جقلری

بیان ایله انذاره دوام اولنوب بیوریلیورکه :

[وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا الخ] ...

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖي
اٰذَانِهِمْ وَقْرًا وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتّٰى اِذَا جَاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ
الَّذٖينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَ ● وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ
وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ● وَلَوْ تَرٰى اِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا
يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ ● بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا
يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ● وَقَالُوا اِنْ
هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثٖينَ ● وَلَوْ تَرٰى اِذْ وُقِفُوا عَلٰى رَبِّهِمْ قَالَ
اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ● قَدْ خَسِرَ
الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللّٰهِ حَتّٰى اِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلٰى
مَا فَرَّطْنَا فٖيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰى ظُهُورِهِمْ اَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ● وَمَا
الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذٖينَ يَتَّقُونَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ●

مآل شریفی

ایچلرنده کیمی ده واردرکه سنی قرآن اوقورکن دیکلر . فقط بز اونلرك قلبلرینه اونی درکیله اکلامه‌لرینه مانع قابوقلر کیدیرمشزدر . قولاقلرنده ده بر اغیرلق واردر . هر معجزه‌یی کورسه‌لرده ایمان ایتمزلر . حتی سکا کلدکلرنده سنکله جدال یاپمغه قالقیشه‌رق دیرکه او هیچ اینانمازلر : « بو ، اسکیلرك اساطیرندن باشقه برشی دکل » ● اونلر ایسه هم اونا یاقلاشمقدن نهی ایدرلر ، هم ده کندیلری اوندن اوزاقلاشیرلر .

و بو صورتله جهنمده نفسلرینی هلاک ایدرلرده فرقنده دکلدرلر ● کورسه‌ك آتشك باشنه طوردیریلدقلری زمان

آه! دیدکلری وقت : آه کاشکه دنیایه کری چویریلسه‌ك ده ربمزك آیتلرینی انکار ایتمیه‌لك مؤمنلردن

اولسه‌ق دیرلر ● خایر اولجه کیزلدیکلری شیلر قارشیلرینه چیقدی ده اویله ، یوقسه کری چویریلسه‌لردی

منع اولندقلری ایشه کریده قالقیشه‌جقلردی ، شبهه‌سز بونلر یالانجیدرلر ● بونلر دیدیلر: «حیات

صرف دنیا حیاتمزدن عبارت ، بز بر دها دیریلمیه‌جکز» دیه‌جکلردی ● هم کورسه‌ك اونلری ربلرینك

حضورینه دوردیرلدقلری وقت ! نصل؟ دیه‌جك بو کوردیککز حق دکلمیمش؟ اوت ، ربمز حقیچون دیه‌جکلر

او حالده بویوره‌جق : طادك عذابی کفر ایتدیککزك جزاسی ● حقیقت خسرانه قالدی او : الله‌ه

قارشیسنه چیقه‌جقلرینی انکار ایدنلر که نهایت ساعت کلوب اکسزین کندیلرینی باصدیریرجه «اویواه

حیاتده بایغینلقلرمزدن طولایی حسرتیمزه باق» دیرلر ، او دم که بوتون وبالاری صیرتلرینه یوکلنمش

کوتوره‌جکلردر ، باق نه فنا یوکلر کوتوره‌جکلر! ● دنیا حیاتی ، بر اویوندن ، بر اویالانمه‌دن

باشقه نه در؟ البته دار آخرت قورونانلر ایچون دها خیرلیدر ، حالا عقلکزی ایشلتمیه‌جکمیسکز؟ ●

[وَمِنْهُمْ مَنْ الخ] — ابو سفیان ، ولید ، نضر ، عتبه ، شیبه ، امیه ، ابو جهل

طوپلاندیلر رسول اللهی قرآن تلاوت ایدرکن دیکله‌مشلر ، نضره دیمشلرکه «ای ابا قتیله محمد نه دییور؟»

اوده «کعبه‌یه ، بنی یاپانه قسم ایدرم که نه دییور بیلمیورم ، آنجق دیلنی اویناتیور ، دنیم قرونه ماضیه‌دن سزه سویلدیکم

کبی اولکیلرك اساطیرینی سویلیور» دیمش ، نضرك شعرلری وارمش ، عجم دیارنده رستم واسفندیار

حکایه‌لری کبی بر طاقم حکایه‌لر اوکرنیوب نقل ایتمش ، قریش اونی دیکلرلرمش ، ابو سفیان «بونك

سویلدکلرینك بعضیسنی حق بولیورم» دیمش ، ابو جهل ده «حاشا بونك هیچ برشیئنی اقرار ایتمه» دیمش

اوده «اولوم بکا اوندن اهوندر» دیمش و بو آیت بونلر حقنده نازل اولمشدر .

[وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ الخ] — نفقه ، برشی ، بر سوزی علت

وحکمتیله ادراك ایدرده اکلامق وحقیقی تطبیق ایله جواب صورتنده اکلامقدر .

اكنه، «كنان» نڭ جمعيدركه قات قات اورتولر ديمكدر. تنوينى ده تنكيردر. هر كسڭ طانيمديغى
غريب و مستنكر اورتولر معناسنى افاده ايدر. يعنى بزده قلبلرينه قات قات و كوردلدرك اورتولر
قويمشز ده كه ديكلدكلرى قرآنى ذوق و فقه ايله آڭلامالرينه مانعدر. و هم قولاقلرنده براغيرلق واردر.
ديكلدكلرى ايچون دويمازلر بيله. بوراده سورهٔ بقره نڭ «ختم الله على قلوبهم» آيتنڭ مضمونى واردر.
كرچه بونده آزانڭ اذنى اولمادينى كيدر. فقط قولاغڭ قولاندن اولمسى و اوندن آرتده ايچون برتب اولمسى
والالهدن اذنى ده شرطدر. بونه قدر ايچون اولورسه اولسون مانعلى قولاقده و قلبده نفوذ ايده‌مز.
دويمز، آڭلامز ده. فطرتده دا بونه اولان قابليتدر. و صوكره اونڭ طرفندن بر مانعه اقامه ايدلمسنه توقف ايدر.
انه بونلر ده فطرت قولاندن و قلب و ديرمسه دكلدر. فقط اونڭ قلبده اولان اكتساباتى صايه‌سنده و بنا عليه فطرتده
حقه متوجه اولان قابليتلرى اوندن قاپانمشدر، حتى اويله كه بونلر بويله دليل حقى ديكله‌سه‌لر دكلديا، كورسه‌لر بيله
بيه اينانمازلر. فطرت اصليه قاپاتان بو اورتولر، بو مانعلر، عقللرڭ سحر، اسارت كبى باككسه
سبب اوله طوتولمسى، باطل اعتقادلره صاپلانمسى، نفسلرڭ اغراضه و احتراصاته بورونمسيدركه هرهانكى
بر شخصده بونلر طبع اولنوب طبيعت حالنه كلدكمى آرتق اوندن حقى آڭلامق و قبول ايتمك قابليتى قالماز.
استعداد ايمانه سوز، فطرتده كى بو قابليت و استعدادلر درجه‌سى اشخاصڭ اختلافيله مختلفدر. كيمنده
سريع، كيمنده بطى، كيمنده شديد، كيمنده خفيفدر. كيمنده آز، كيمنده دها چوقدر. بر زمانده سوز ويا اكشاف
ايدر. بو نقدار اختلاف بالذات اراده و مشيت الهيه اثريدر. آنجق هر كس درجه‌سنه كوره موهوب اولان
قوهٔ فطريه نڭ اولنده سوز بيله‌جكى زمانه قدر كچه‌جك مدت ظرفنده‌كى اختيارنده، سوء استعمال
و يا حسن استعمالندن مسئولدر. توليدن صوكره كيمسه بر شى كسب ايده‌مه‌جكى كبى بر موت روحانى ديمك اولان
ختام قابليت و استقرار طبيعتدن صوكره ده بويله‌در. كوزلر باقار، قولاقلر ديكلر، فقط هيچ بيرى بر شى
دويماز، هر آن الدن طبيعتى اولان مقررات سابقه‌سنه تمثيل ايدر. اونلر آرتق هر شيدن ايمانه بر حقيقت جديده دكل
«اساطير الاولين» اولور قالير. توليدن الالهدن اردارده سبب اولديغى كبى مانعه‌لرڭ اقامه‌سى و قابليتڭ
سونمسى ده الالهدن اراده سبيلدر. بونڭ ايچون «وجعلنا» بيورلمشدر. بو ده عبدڭ مدت قابليت

فرقنده كى قلب واختيارينه مبتنى اولمجه اولانه مسئوليته منافى دكلدر. ايمانلرى قويان الله اولديغى حالده
مسئوليت نه دن؟ سؤالى وارد دكلدر. بالاده «الذين خسروا انفسهم» بيانيله بو شبهه‌يه محل اولماديغى
كوسترلمشدر. بو نقطه منالوه انتسام اولنمغنده دقت لازمدر. هركس بيلمليدر كه اولرده كنديسنه
رحمت الهيه اولرده آز دنيا حيوه‌ده براجل ايله بر سرمايهٔ فطرت ويرلمشدر. بو بر كون اولوب توكنير. بو سوء استعمال
ايديلير بيتيريلير‌سه اه بر دها ويرلمك مجبورى دكلدر. بر كون كلير كه بو نعمتلرى اوكلنه بيقار. ويرلنده صوكره بو سوء استعمال
مسئوليتى دورو كلير. بناءً عليه فرصت الده ايكن ويرلنك آزلغنه چوقلغنه اعتراض ايتمه‌يرك او رحمتى نعمه ايمليدن
ابدى رحمه ايرشمليدر. (سورهٔ بقره‌يه باقه). بو قسه بو آيته كوستريليشلر كى قياپيلرى قاپانجه تار و تازه
الكونزل نعمتد اوكلنه قونولورده داداماز. بونلرى اكمسه قونوسيله ديديه بكارلرادير.

[اَساطيرُ الاَوّلينَ] – اساطير، «سطر» دن مأخوذ بر صيغهٔ جمع كه مفردى أُسْطُر
واسطوره ويا اسطير، اسطيره ويا اسطاردر. ياخود «سطر»ك جمعى سطور، «سطور»ك جمعى
اسطار، اسطارك جمعى ده اساطيردر. بونك كندى لفظندن مفردى اولمايان عباديد وشماتيت كبى بر اسم جمع
اولديغى ده سويلمشدر. فخرالدين رازى ديركه «جمهور، اساطير الاولين» «ما سطره الاولون» يعنى
اوتكيلرك يازديقلرى شيلر» ديه تفسير ايتمشلردر. ابن عباس «اساطير الاولين»ك معناسى «احاديث الاولين
التى كانوا يسطرونها اى يكتبونها» ديمشدركه «اوتكيلرك تسطير ايدر يعنى يازار اولدقلرى سوزلرى» ديمكدر.
بعضلرى اساطيرك ترهات – يعنى خرافات واباطيل، اديودره، صاحيه، ماصال – ديمك اولديغنى سويلمشلردر.
فقط بو تفسير دكل معنادر. اساطير ترهات ديمك اولديغى ايچون دكل اوتكيلرك اساطيرى رستم واسفنديار
حكايه‌لرى كبى فائده‌سز كلام اولديغى ايچوندركه «اساطير الاولين» ترهات ايله تفسير اولنمشدر. اه. ديمك
اولا اساطير كلمه‌سنك اصل معنوى تسطير اولنسه، يازلنسه مسطورات ديمكدر. بونك بر خرافه اولوب اولماسى
ايسه كلمه‌نك مدلولى دكلدر. اساس اعتبارله يازلمسه اولانه بر شيئك تثبيت واخبارى مطلوب بر اهميتى
حائز اولمسى لازم كلير. شو نقطه شايان اخطاردركه: اساطيرك مفردى اولرده ذكر ايديلن أُسْطُر،
اسطوره، اسطير، اسطيره، اسطاره كلمه‌لرينك يونانجه ايستوريا كلمه‌سيله علاقه‌دار اولديغى ظاهردر.

فرنكلرده بوڭا «استوار = Histoire» دیمشلردر. بزده بوكونه بوڭا تاریخ دیه ترجمه ایدیورز
بناءً علیه اسطارك اصل معناسی بوكونكی تعبیرمزجه «تواریخ» دیمكدر. اكثریا شیلیوه كوره عربجه ده اسطوره
اسطره كبی مفردلرك استعمالی نادردر. عمومیتله اساطیر قوللانیلسه ده بونك ایچون جمعیتی تقدیری كوستریلمشدر.
وكلمه نك عجمه دن معرب اولدیغی ده تصریح ایدلمشدر. یعنی اساطیر عربیدر. فقط اسطوره نك عربجه اولوب
اولمادیغی محل نظردر. اسطوره یونانجه خالص خبر و استخبار دیه تعریف ایدیلیه «ایستوریا» نك عینی
كلمه هرحالده ایكیسی مشترك بر اصله راجعدر. نته كیم فارسیده محكم دیمك اولان «استوار» كلمه سی ده
بو اصله داخلدر. فعلی اساطیر، فرنكلرك استوار دیدكلریدر. بوده بوكونكی تاریخ دیه ترجمه ایتدیكنه
كوره «اساطیر اولین» اسكیلرك تاریخی، تاریخ قدیم دیمك اولور. انجق بوزده تاریخ كلمه سنك افاده
ایتدیكی تعیین وقت معناسی اولمیه رق عم الاطلاق ماضی، اول زمان معناسی واردر. زیرا تعیین وقت
معناسیله تاریخ، اسلامی بر كلمه‌در. و فرنكلرك استوار كلمه سنده ده اساساً بو معنی یوقدر. و دیمك كه
اساطیر اولین تعبیری دخی كلمه لرك معناسنه نظراً ترهات، خرافات دیمك دكلدر. فقط اساطیر ایچنده برچوق
افسانه‌لر بولنمقده ده داها طوغروسی «اساطیر اولین» افسانه حالنده قالدیغنده ترهات و خرافات مفهومی
اساطیر اولین تعبیرینك بر لازمی اولسه ده بونك مخففی اوله رق «اساطیر» كلمه سی ده عربجه خرافاتدن
كنایه اوله رق قوللانیلمشدر. و بونك ایچون قاموسده ده اساطیرك «نظام كلام» یعنی صاحجه معناسنه
كلدیكی كوستریلمشدر. نته كیم زمانمزده ده تاریخ قدیم دخی تاریخ كلمه لری داهی، بوسه شید معناسنده
قوللانانلر واردر. او تاریخه قاریشمه، بو آرتق بر تاریخ اولمش دینیلدیكی زمانه، یالان اولسه
ماصال اولسه، ساده لافه قالسه، یاخود اسكی، ناسی یابار اولسه، اشتهار ایتمه معنالرنده
قصد ایدیلیر. بو صورتله عربجه اساساً «سطورات اولین» دیمك اولان «اساطیر اولین» توركجه
ماصال، یونانیلرك میتوس، فرنكلرك میت دیدكلری اسكی قدیملنمش حكایه‌لری، اول زمان افسانه‌لری
داستانلری اوله رق ملاحظه ایدیلسه ده یدیرمه، خرافات معناسنده قوللانیلمشدر. حال، ماضی یه ربط
ایدلدیه هیچ بر شی بیلمز. ماضی یی حاله ربط ایدن حادثات ایچنده كی جریان زمانی بر سطر ممتد حالنده قوریانه

تاریخ ده شبهه سز که استوار اولان سطورات ایله عبارتدر. بو سطوراتك استوار اوله‌بیلمسی ده ایچنده بولندیغی واقعاتی ماضیده توارث ایتدیگی معلومات و تجربه‌لره ربط ایتمسیله‌در. بو واقعات ایسه یالکز آفاقیاته عبارت اولمایوب فکریات و انفسیاته، زمانك محتوی اولدیغی تصوراته، تحوّلاته ده شاملدر. چونکه هر زمانده واقع اولان هر تحوّل دخی او زمانك واقعاتندندر. حال بوکه زمان و تنوع زمان تغیّره نظراً ماضی اولدیغی کبی اساساً صنعت تشکیله و کتابت ده ماضی‌یه متقدم نظراً موقوفدر. بنا علیه سطورات حالی ماضی‌یه ربط ایدرکن سطورات متقدمه‌لری تعقیب ایتمك مجبوریتنده بولندیغی کبی صنعت کتابتك حدوثندن اعتباراً باشلایه‌رق ایلك سطورات ده کندینه تقدم ایدن و تسطیر ایدلمه‌مه بولنان زمانه اولدیغی لساناً ذکراً توارث ایتدیگی اخبار و آثاردن اخذ ایدرك یازمغه مجبوردر. و بونك ایچوندرکه اولسنك تاریخی اولانلرده الك زیاده آغیزلرده طولاشان سوزلر اولارق سطره کچمه‌سی و صوکره ده سطردن سطره کچرکن بعضی تحوّلاته معروض اولمسی بولنور. بنا علیه اساطیر، سطورات، استوار، تاریخ؛ ماصال، خرافات دیمك اولدیغی حالده بونلرك اکثری بولنان اساطیر اولسه، ماصال و افسانه ایله مترادف کبی اولمشدر.

یونانیلر، ماصاللر، تاریخی افسانه‌لر یازمالی بر صنعت ادبیه عد ایتمشلر و بو صورتله بر چوق معبودلر و نیم معبودلر و اسکی قهرمانلر حقنده‌لرده یازمشلردرکه فرنکلر بو صنعته و بونلری تتبع ایتمك علمنه «میتولوژی» دیرلر. و بونی «استوار فابولوسی = افسانه‌وی تاریخ» و «سیانس ده‌بیت = ماصاللر علمی» دیه تعریف ده ایدرلر. و بونلردن زیاده هندو اوروپائی دیگری هند، فرس، یونان، لاتین، جرمان، اسلاو، سلت اقوامنك ایلك ماصاللرینی قصد ایدرلر. و بونلری ابتدائی انسانلرك حیاتی، تحوّلاتی، تفکّراتی، اعتقاداتی، معلوماتی آکلامه ایچون دلیل و علمك منابع ابتدائیه‌سی صایارلرده تاریخ، فلسفه، ادیانه بونلرده حقیقت دیرلر. و تاریخ فلسفه‌ده، تاریخ ادیانده میتولوژی‌یه مهم بر ایلك نظریه باقارلر. بویله دیمك تاریخ ماصاللر، فلسفه ماصاللر، علم و دین ماصاللر دیمك اولدیغی ایسه ظاهردر. فقط بر چوقلری بونده تاریخك، فلسفه‌نك، علمك، دینك و بالخصوص دینك بر ماصال دیمك اولدیغی توهمنه قاپیلارق یکی یکی ماصاللر اویدرمقده یکی تاریخلر، یکی فلسفه‌لر، یکی دینلر، علملر ایجاد

واختراع اولنه بيلجكى زعمنه دوشمشلر ، دينه جك بر حقيقت اولديغى ، خياللر ، ماصاللردن بيله حقيقتڭ
انعكاسى وانحرافى ديمك اولديغنى آڭلامامشلردر . بونڭ جهله وباطلى تقريبه ايچه رك عموميتله ادياننه "اساطير
الاولين" وخرافات ديرلر . ديرلردر ديه مجادله ايدرلر . بوده قبدينك خرافاتله مشبوع اولمسندن
وبو ماصاللرڭ ايچنده حقى آڭلامه قابليت نظريه سنى ضايع ايتمش بولنمسندن ناشئ اولور . ايشته بو آيت بزه
كوستريوركه قرآنه "ان هذا الا اساطير الاولين" ديه قارلرده بولنمش ده بونلر ييرلرنده . اساطير الاولين
ديكلرده شويله ديمك ايستيورلر : اولا ديورلر : قرآن بر وحى الهى ، بر كتاب جهله دكل ، بونڭ مأخذى ، منبع الهى
اسكيده يازلمش اولان سطورات ومكتوباته عبارت ، محمد بونى اسكى كتابلردن اوقويوب يازديور . بناءعليه
بو بر معجزه دكل ، حتى بونده بيكى بر حقيقت اولمادقدن باشقه هيچ بر حقيقت ده يوقدر . زيرا بو ساده اساطير
دكل اساطير اولينده ، اساطير اوليه كبى حقيقته معناسى اولمايان بوش سطرلردن ، باللره خرافلردن خرفانه
ماصاللردن عبارتدر . اوبونى يازدروب يازدروب سويليور ديه بر تعريض ده يابيورلر . سوره
فرقانده "اساطير الاولين اكتتبها فهى تملى عليه بكرة وعشيا" ديورلر . قبدينڭ بونى قلعنده
طولالى احسن الحديث اولان كلام حقى اساطير اولينى وخرافاتى تفريقه وتمييز ايده ميه جك بر حالده بولنيوركه
بشرى تحريف حقايقه ايله خرافاته قورتاروب حقيقته باشقه بر شيئه ريسته اولمديلرنى اوكره ترك
صراط مستقيم اولان جادۀ حقيقته هدايت ايده ن رساله معجز بيانه ايله هدايت ايده ن قرآن ايله محمد عليه الصلاة
والسلام بشريته كتيرمسه ديكلرده بونلرى تمييز ايدر .

[وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ] اونلر ايسه هم قرآندن ، پيغمبردن نهى ، خلقى منع ايدرلر
[وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ] هم ده كنديلرى اوزاق طورارلر . [وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ] بويله
يا يمقله ايسه انجق كنديلرينى هلاك ايدرلر ده [وَمَا يَشْعُرُونَ] خبرلرى اولماز . [وَلَوْ تَرٰى
اِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ] سن بونلرى بر كورسڭ ، مكذبلرڭ آتشه طوتولدقلرى ، طوتولوب ده [فَقَالُوا
يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيَاتِ رَبِّنَا] آه كرى دوندرولسه ايدك ده ربمزڭ آيتلرينى : وانفعال
ومانستدن وقومندن اول اخبار ايده ن دلائل واشاراتى تكذيب ايتمسه ايدك [وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ]

بزده اومؤمنلردن اولسه ایدك » دیدكلری وقت حاللرینی بر كورسهڭ ... اوت فجیع ، نه شنیع بر عاقبت
اوله‌جقدر . ابتدا حقی انكار و تكذیب ایدنلر ، یا كلسه‌یدی دیدكلری عاقبت بویله آتشه دوشرلر ، عملكلرینك
جزالرینی كوررلر . وكوردكلری زمانه یالیكزینه چاره یارنجی یاپیشمایه اولورلرده كری دونمك وطوغری كیتمك
تمنیسنده بولنورلر . فقط شونه ایدیسكز كه بونلرڭ اوزمانكی نه ایستدكلری و آمانه تمنیلری حقیقی و صادقانه
بر ایمانه اثر میدر ؟ [بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ] خایر ، بونلر اولجه كیزلدكلری منافقلق
نفاقلری ، اعمال خبیثه‌لری قارشیلرینه چیقار . بونلر ینه دوندرولورلرده بو اودن نه ، اونلرینه بزه اولدیقلری
ایجوندر . [وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ] بوقدركوجو تجربه اولسه‌لردی ینه دونه‌جك
هرماله نهی اولندقلری منهیاتی یاپاجقلردی . [وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ] شبهه یوقدر كه بونلر بو سوزلرنده
بو وعدلرنده یالانجیدرلر . — دنیاده بویله قاچ دفعه‌لر باشلری صیقلمه ، نه‌لر كوستردرده ایلك
فرصتده ینه اسكی یاپدقلرینی یاپمشلردر . [وَقَالُوا] دیمشلردر كه [إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا]
حیات شو بزم ایچنده بولندیغمز آلچاق حیاتدن ، حیات دنیادن عبارتدر . [وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ] بز
بز اولدكدن صوكره بر دها دیریلمه‌جك ، بعث اولنوب بر دها حیاته كلمه‌جك دكلز ! ... آخرتی كورسلرده دونسلر
ینه بویله دیه‌جكلر وادیه یاپاجقلردی . كفر ومعاصی بونلره بوقدر مستقر بر خوی اولمشدر . بونلرك بحویه
نه دوندیلر نه دوندرولورلر . [وَلَوْ تَرَى إِذْ وُقِفُوا عَلَى رَبِّهِمْ] اوت دیبه دیكیلدكلری
ربلرینك یعنی حق تعالانك حضورینه سوقه ایدیلوب دوردیرلدقلری وقت حاللرینی بر كورسهڭ ! ... نه‌لر
اوله‌جقدرلر ؟ .. [قَالَ] او محشره خطاب ایدیله [أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ] نصل بو بعث حقه
دكلمیمیه ؟ دیه‌جك [قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا] اوت یاربی حقمش ، ربمزه قسم اولسونكه حقمش
دیه‌جكلر [قَالَ] او محشره بویوره‌جقدر كه [فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ] اویله‌یسه
شمدی ایچمی طاتمی عذابی طاتیڭز ، چونكه سز بونی انكار ایدیوردیڭز . [قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ] ایدوغرسی خسارته اوغرامشلردر كه الله ملاقاتنی ، الله حضورینه وارمه‌جقلرینی بالاخره
صایدیلر [حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً] نه وقت ساعت كندیلرینه انسزین كلنجه ، قدرالرینی

اووقت [قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَى مَا فَرَّطْنَا فِيهَا] «واه باشمزه گلنده، ايوه بوبابده كى تقصيراتمزه
اوه حسرتلر، كل كل نامصيرلر سيره» ديرلر، او حالده كه [وَهُمْ يَحْمِلُونَ اَوْزَارَهُمْ عَلَى ظُهُورِهِمْ]
بوينده ثقلتلريله وباللريني صيرتلرينه يوكلنمش بولنورلر. [اَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ] بافيكزه نه فنا يوك
نه چكيلمز وباللر يوكلنيورلر. »— بو آيتده بعث وقيامتي انكار ايدنلرك ديگر بر حاللري ايضاح اولنمشدر كه
بريسي خسران، بريسي ده يوك وزرلر، وباللر چكملكدر.

خسران، ثواب عظيمك، نعيم مقيمك فوت وضياعني گورمك. وزر ووبال ده عقاب عظيمك
ايچنده قالمقدر. الله تعالى نفس ناطقه قدسيه جوهريني بو عالم جسمانيه سوقه بوريسه واوراده گورديكمز
آلات جسمانيه وادوات جسديه بى ويرسه ده عقل وتفكر احسان ايتمشه كه بو آلات وادوات وبو مشاعر وسلطه
استعمال ايله عظمت مناسبي بعد الموت تظاهر ايده جك معارف حقه واخلاق فاضله استحصال ايتسين. بناء عليه
انسانه بو آلات وادوات، بو قوه عقليه وفكريه شو لذائذ محدوده وشهوتده وشو سعادت منقطعه نى
استحصالده استعمال ايدرسه عمرينك آخرينه گلديكى زمان تلافيسي قابل اولميه جق صورتده زيانده مستغرق
اولديغني گورور. چونكه بوتون سرمايه سي فنايه گيتديكى گبى مطلوب ظن ايتديكى وقازانمغه سعى ايتديكى بيچارده
فنا گيدر. منقطع اولور. آرتق الينده نه سرمايه دن بر شى قالير نه ده كار ده. بونيسه هيچ انكار قابل
اولميان خسراندر. هر انسان تولوى نه قدر طبيعى گورورسه گورسون، حتى استرسه اوف آلام حيات خارجى
ر خلاصلر گبى قارشيلامق ايسته سه اونك ايچون بو خسرانى گورمك وبونك آلامى ذوقيله گوزلرينى قاپايلو
ال بيوك لذت بيلديكى بو عالمه ابدى بر يأس حزينه ايچنده حسرت وداع ايدوب گيتمك كحققدر. فقط بو خسرانده
وحسرت وبو الم نوعدر. بعث وقيامتي انكار ايدنه وبو دنيانك سعادت عاجله ولذائذ فانيه سنى منتهاى سعادت
ونهايت كمالات اعتقاد ايدنه مخصوصدر. بعث وقيامته ايمان ايتمشه اولانه وبو يوم معادى ايچون لوازم ولهجات
استحضارينه سوق ايتمشه بولنانه اهل ايمانه گلنجه: اونلر بو دوم فرقته هجرانه غربتده معشوقه وجدانى اولانه بحث جانانه
دوغرى دعوت اولنمشه بر عاشقه افتاده روحيله اوجار گيدرلر.

ساعت، اجزاء زمانده بر جزء قليلك اسميدر كه گيجه ايله گوندوزك يگرمى درت جزءده بر جزءيدر.

الف لام ایله « الساعة » ده یوم حساب و مسئولیت اولان یوم قیامتك اسمیدر . اوکونه حسابك سرعتنه مبنی بر حساب ساعتی دیمکدر . ایکنجی بر قوله کوره ده قیامتك تو یعنی وقتك اسمیدر که اللهدن باشقه کیمسنك بیلمدیکی بر ساعتده واکثریه باصدیره جغندن طولایی تسمیه ایدلمشدر . عندالله معلوم اولان ساعت دیمك اولور. نته کیم آیتده ده « بغتة » بیورلمشدر . ذکر اولنان حسرت و تحسر ایله باشلادیغی وقت موت ده آخرته انتقالك بر باشلانغجی و مقدمه‌سی اولمق اعتباریله موت ده قیامت جنسندن عد ایدیلوب اونام ایله یاد اولنمشدر .

حیات ، حیات دنیادن عبارت ظنه ایدنلر اکدلمی که [وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ] حیات دنیا مجرد حیات دنیا اولمق اعتباریله لهو و لعبدن باشقه بر شی دکلدر . « لعب ، صوکی فائده‌لی بر غفلتدن فائده‌سز اویونجاقدن عبارتدر . » — بونلر آنات سریعه ، لذت حاصله‌سی بر لحظه حفظ ایدوبده دولوسی کوز اوکنه کتیرنلر بوزه اصلا تردد ایتمزلر . بونلر ایچوندر که حیات ، حیات دنیادر ، دینلر الی یوك ذوقی اولمی و عاقبتی اونوتمه ایچون شهوات اکلمك ، اوینوپ دقت اولوروکده بولورلر . [وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ] — ابن عامر « ولدار الاخرة » — ده هر حالده دار اخری ، آخرت دی صوك دطه ، حیات آخره ادی لهو لعبدن ، کفر و معاصیدن قورتولور اولانلره متقدملقده خیرلیدر . » — چونکه او حیات دائم ، منافع خالصه ، لذائذ باقیه‌در . بنابرعلیه [اَفَلَا تَعْقِلُونَ] ای انسانلر عقل ایتمزمیسکز عقلکز یوقمی که حیات دنیانك نه اولدیغنی دوشونوبده تقوا ایله صاحبی اسکز . » — ابن کثیر ، ابو عمرو و عاصمدن ابوبکر شعبه ، حمزه ، کسائی ، خلف عاشر قرائتلرنده « افلا یعقلون » اوقونشنه کوره حیات دنیادن عبارت دیوب ده بعث و ساعتی انکار ایدنلر هیچ عقلی یوقمی که بو قدر غفلتده طالارلرده لهو و لعب ارقه‌سنده قوشارلر . دیو سوداله اللهی ، پیغمبری ، آخرتی انکار ایدر ، کفر و معاصیده صاپیتیرلر .

کفارك تکذیب و شماتتلرینه قارشی رسول اللهی تسلیه و تقویه ایچون بیوریورکه :

یا محمد :

قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذٖى يَقُولُونَ فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلٰكِنَّ الظَّالِمٖينَ

بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ • وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلٰى مَا كُذِّبُوا
وَاُوذُوا حَتّٰى اَتٰيهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ وَلَقَدْ جَٓاءَكَ مِنْ نَبَأِ الْمُرْسَلِينَ •
وَاِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ اِعْرَاضُهُمْ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْاَرْضِ
اَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَٓاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِاٰيَةٍ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدٰى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ
• اِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتٰى يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ ثُمَّ اِلَيْهِ يُرْجَعُونَ •

مآل شريفى

حبيبم حقيقتده بيليورزكه سويلدكلرى لاف سنى جداً انجيتيور. مع مافيه اونلرك يالانجى ديدكلرى سن دكلسك، لكن ظالملر اللهك آيتلرينه جحود ايديورلر • حبيبم حقيقتده سندن اول كوندريلن پيغمبرلر تكذيب اولندى ده تكذيب و ايذا ايدلملرينه قارشى صبر ايتديلر. نهايت كنديلرينه نصرتمز كلدى. اويله يا اللهك كلمات وعدينى دكيشديره بيله جك هيچ بر قوت يوقدر. علم ايله سائر رسلك قصه لرندن ده خبرده كلدى • اكر اونلرك يوز دوندرملرى سكا پك آغير كليورسه هايدى كوجك يتر ايسه يرك دبنه اينه جك بر باجا ويا كوكه چيقه جق بر مرديوان آرايوب ده اونلره بر يام باشقه بر آيت كتيرمكه كوجك يتديكى تقديرده هيچ طورما، الله ديلمسه ايدى البته اونلرى هدايت اوزره طوپلاردى، او حالده صاقين جاهللردن اولما • ساده ايشيتمه سى اولانلر دعوته اجابت ايدر، اولولره كلنجه، اونلرى الله ديريلتير، صوكره هپسى اونك حضورينه چيقاريليرلر •

[قَدْ نَعْلَمُ] يا محمد، بز يك اى بيليورز [اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ — نافع قرائتنده لَيُحْزِنُكَ — اَلَّذِى يَقُولُونَ] اونلرك سويلمكده اولدقلرى سوزلر هر حالده سنى محزون ايديور. — فقط اتمه سن [فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ] چونكه اونلر حقيقتده سنى تكذيب ايتمزلر. — نافع وكسائى قرائتنده افعالدن «لَا يُكْذِبُونَكَ» اوقونديغنه كوره — سنى كذبه نسبت ايتمزلر، سكا يالانجى ديمزلر [وَلٰكِنَّ الظَّالِمِينَ

بِآيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ) ديه ظالملرك الهك آيتلريني انكار ايدرلر .

روايت اولونيوركه ابوجهل « بز سنى تكذيب ايتميورز ، سن بزم نظرمزده صادقسكدر . بز انجق سنك كتيرديككى تكذيب ايديورز » ديمش ، كذلك قريشدن حارث بن عامر « يا محمد ، والله سن بزه هيچ يالان سويلمه دك . و لكن بز سنى اويارسه‌ق بريرده اولورز . بونده طولايى ايمان ايتميورز . » ديمش . و بو آيت ده بونك سببيله نازل اولمشدر . حيات و احوال محمديه‌يه آز چوق واقف اولان كافرلرك كفرلرنده كندى وجدانلرينه قارشى طورديقلرى بلدكلرى شبهه‌سز بتون باهيلى شودر : « حضرت محمد كندى وجدانده كاذب دكلدر ، اونلر بركيمسه‌يى آلداتمق نيتنده ايدى . نبوت و رسالت ادعاسى ده اوندن ربه و انفعال طريقيله يا پامشدر . بلكه نبوت و رسالتك حقيقتى تخيل ايتمش و كندى وجدانده كندينك پيغمبر اولديغنه اينانمش و بو ايمان و اعتقاديله بو ادعاده بولنمشدر . لكن اونك اينانديغى نبوت و رسالت ، حشر و نشر ديديكى بعث و قيامت كبى شيلر حد ذاتنده و نفس الامرده اولميه‌جق ، اينانيله‌جق شيلردر . بناء عليه دعواسى باطل و زكل ياكلشدر . او ايمانى فقط الدانمش ، او پيغمبر دكل فقط كندينى پيغمبر ظن ايتمشدر . » ديرلر . حتى آوروپا مورخ و فيلسوفلرينك اكثريتى ادعالرى ده بودر . « حضرت محمد ، كندى وجدانده كندى نبوت و رسالتك صحت و حقانيتنه ايمان ايتمشدى ارتحالنه قدر ده بو ايمان و اعتقادى اصلا تزلزل اولمادى ، بو بر حقيقت تاريخيه‌در . » ديورلر . بونلر بر آز نبوته ايمان ده ايتميورلر . چونكه نبوت و رسالتك حد ذاتنده هيچ بر امر واقع اولابيله‌جكنه اينانميورلر . نبوت و رسالتك امر واقع اوله‌بيله‌جكنى قبول ايدرلرسه صورتده محمدك و تاريخك دلائل نبوت و اعجازى ديگر انبيادن ده داها زياده باهر و ظاهر بولنان نبوت محمديه‌يى انكار ايتمكك آچيقدن آچيغه بر غرض ايله اولديغنى بيليورلر . بونلر بو خصوصده كندى كوكلرنده نبوت و رسالت اولمامق ، حيات دنياده باشقه حيات ، بعث بعد الموت ممكن دكلدر كبى عندى بر تحكم بر عقيده طوتمشلر و كندى تعبيرلرنجه بو دكمه ، بو عقيده دن رسالت محمديه‌نك ده غير ممكن اولديغى و بناء عليه حضرت محمدك صداقت روحيه و احوال خاصه‌سنه رغماً نبوته اينانماسنده ياكلمش بولنديغى ادعاسنه قالقيشيورلر . ايشته الله تعالى بو آيتده كوستريوركه بتون بو شبهه‌لر ، بو تكذيب و انكارلر طوغرودن طوغرى حضرت پيغمبره دكل الله متوجه بر تكذيب و انكاردر . حد ذاتنده ممكن بولنان و غير معقول هيچ بر نقطه‌سى

استلزام ایتدیكی نبوت و رسالتی ، خلقه بعثی ارسالی فرض ایتمك الله و قدرة الله اینانمامقدن نشأت ایدر .
بوده كرك طرفنده ظاهر و باهر اولان دلائل حقك ، آیات الهیه نك حقلرینی تسلیم ایتمك ، دلالتلرینی
عنود ایله انكار ایله حقی تغلیطه مبنیدر . بو ایسه بر ظلم تعمددر . بونلر ظلمی اعتیاد ایدن
دائما حقك بوتون اینجه كیلكلیلرینی دیمه یه ظالملر بوتون عالملرك الله و قدرة الله دلالت ایدوب طوران
دلائل باهره اولدیغنی انكار ایدرلر . و بو صورتله قرآنی و نبوت محمدیه یی دخی جحود جنسنده انكار ایدرلر .
قرآنه و محمده یوق دیمزلر ، فقط آیات قرآنیه ، فطرت محمدیه ده تجلی ایدن بینات حقك الله و الهك علم
و قدرتنه دلالت صریحه لرینی طانیمازلر ، بونلر الهك اثری دكل ، محمدك دیرلر ، حالبوكه كندیلری بالذات
شخصیت محمدیه یی دكل الهك قدرتنی و براهینه قدرتی انكار ایتمك ظلمنه جاحد ایدركه بوده ظالملرك عادتیدر .
و بنا علیه بو حقیقتك ، بو جرأتك جزاسنی ویره جك اولان الله ، حكمنی ویره جك اولان ده كندیدر .
[وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ] یا محمد ، قسم اولسون كه سندن اول بر چوق پیغمبرلر بویله
ظالملر طرفندن تكذیبه معروض اولدیلر ده [فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا] تكذیب
و ایذا اولوندقلرینه قارشی صبر و ثبات ایتدیلر [حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا] نهایت كندیلرینه نصرتمز ایریشدی
— بنا علیه سنده بونلره اقتدا ایت و نصرتمز كلنجه یه قدر صبر ایله ، بویله صبر ایدنلره نصرت الهیه ایریشیر .
[وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ] اللهك كلماتنی ، وعدلرینی تبدیل ایده بیله جك هیچ بر قوت یوقدر . الله
« ولقد سبقت كلمتنا لعبادنا المرسلين ، انهم لهم المنصورون وان جندنا لهم الغالبون » ، « كتب الله
لاغلبن انا ورسلي » بیورمشدر . بو كلملر ، بو وعدلر هر حالده یرینی بولاجقدر . [وَلَقَدْ جَاءَكَ
مِنْ نَبَإِ الْمُرْسَلِينَ] علم ایله سابق پیغمبرلر حقنده ، اونلرك احوال و واقعات مهمه سندن خیلی معلومات ده
كلدی . — كه بو آیتده ده ایشته اونلردندر . [وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ] اكر
اوكا قارشی ، ظالملرك بو جحود و ردلری سكا پك آغر كلیور ، كوكلكه دوقونیور ، صبر و تحمل ایدلمز بر شی كبی
كورونیورسه [فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ] سن كندی
باشیكه یره ده بر دلیك آرایه بیلیرسن ویا كوكه اوزانه جق بر مردیوان بولوب ده [فَتَأْتِيَهُمْ

بِآيَةٍ] اونلره بر آيت ، ايمانه ايتديره‌جك بر خارقه كتيرمكه مقتدر اوله‌بيلسه‌ك هيچ طورمه ياپ
[وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدٰى] الله ديلسه‌يدى اونلرك هپسنى هدايت اوزرنده طوپلار ،
جمله‌سنه ايمان نصيب ايدر ، جماعت واحده ياپاردى . — مادام كه ياپماييور ، ديمك كه ديلمه‌مشدر . او
ديلمه‌ينجه ده سن هانكى آيت كتيرسه‌ك ، هانكى خارقه‌يى كوسترسه‌ك ايمانه ايتديره‌مزسك . بناءً عليه
[فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ] صاقين جاهللردن اولمه ، اونلرى ايمانه كتيرمك ايچون هم يرلره
كيروب دياكوكلره چيقوب ده بر آيت ، بر خارقه كتيرمه آرايشيله دوروب فضله غملره ده صبر ايت . چونكه
[إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ] دعوتى ديكله‌ينلر ، سامعه‌سى بولنانلر اجابت ايدر . [وَالْمَوْتٰى
يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ] اولولرده ايسه بعث ايدر ، ديريلتير . — بناءً عليه بوكون ديكله‌مه‌ينلر يارينه ديكله‌يه‌بيليرلر ،
بوكون ايمانه ايتمزلر يارينه ايده‌بيليرلر . [ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ] صوكره ده دنيايه ديكله‌يانلر :
ايمانه ايرنه ايرميه هپسى الله ارجاع اولنورلر . — حشر دياشه جزالرينى بولورلر .

ادت كولوكى دولعوئى اولمايه ، استهزائنه بولونيانلر اللهك بوتون آيات بيناتى هپسيه
صايديرده :

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللّٰهَ قَادِرٌ عَلٰى أَنْ يُنَزِّلَ آيَةً
وَلٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ● وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ
بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلٰى رَبِّهِمْ
يُحْشَرُونَ ● وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَإِ اللّٰهُ يُضْلِلْهُ
وَمَنْ يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ●

مآل شريفى

طورمشلردر اوله بام باشقه بر آیت ایندیرلسه یا دیورلر، دی که: شبهه سز الله اویله بر معجزه‌لی ایندیروب طورمغه قادردر. ولکن اکثریسی بیلمزلر ● هم یرده دبره‌نن هیچ بر حیوانده وایکی قنادیله اوچان هیچ بر قوش یوقدر که سزک کبی بر امت اولمسین، بز کتابده هیچ بر تفریط یاپمامشزدر صوکره هپسی طوپلانوب ربلرینه حشر اولنورلر ● آیتلریمزه یالان دینلر بر طاقم صاغرلر ودلسزلردر، ظلمتلر ایچنده‌درلر، کیمی دیلرسه الله شاشیرتیر، کیمی ده دیلرسه بر طوغرو مستقیم اوزرنده بولوندورور ●

[وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهِ] واوله ربندن بر آیت ایندیرلسه یا دیدیلر. — اینه ایتدی دوروردیلر، انظار ایندیلرده پیغمبره کندی کوکلرنجه بر آیت وعلامت، بر معجزه ایندیرلمه‌سنی تحقیرآمیز بر اعتراض صورتنده طلب وتمنی ایتدیلر. یا محمد [قُلْ] سن دی که [اِنَّ اللّٰهَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يُنَزِّلَ اٰيَةً] الله بر آیت، بر علامت، یا هم باشقه بر معجزه ایندیرمکه شبهه سز قادردر. — ایندیرمسه عجزندن دکل حکمتندندر. [وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ] ولکن اونلرک اکثریسی بیلمزلر. — علم شانلرندن دکلدر. آیتی، دلیلی، علامتی فرق ایتمزلر. اوندن انکماسی لازم کلن علمی آلمازلر، اینه‌لی آکلامادقلری کبی ابجه‌لکی ده آکلامازلر. ایسته دکلرینک کندیلرینه مفید ومثمر بعثندن مقصود اولان حکمت انذار وتکلیفه موافق اولوب اولمه‌جغنی دایندیرلکده بولنان ونیجه دلائل معقوله‌یی احتوا ایدن آیات ناطقه‌دن استدلال وانتفاع ایده‌میزلر واقعات سنفرده دنیده هیچ استدلال وانتفاع ایده‌میه‌جکلرینی، دلیل وآیتک اصل اهمیتی وانتفاعی دوشونمه اول آکلامق سنده اولمه اعتبارینه طلب اولنان واقعات سنفرده وخارقه‌نک بر دلیل دکل، بر بلول، بر نتیجه اولاجغنی وبنا علیه نفس واقعه‌نک حد ذاتنده طائفلرک باشنه کلمسی کبی بر مصیبت وبلا اوله‌بیله‌جکنی وعلی الخصوص منکرلرک بوتون قوه اختیارلرینی سلب ایدن انظارلرینی جبری بر صورتده قطع وازاله ایده‌جک اولان بر واقعه‌نک، بر آیت قدرتک کندیلرینه قهر ومحو ایده‌جک بر مصیبت فعلیه‌دن باشقه برشی اوله‌میه‌جغنی ونونکله ایسه کندیلرینه دکل انجق سائرلرینه بر عبرت وآیت اوله‌جغنی بیلمزلرده جاهلانه تمنیاتده بولنورلر ودیکرینک یاپمامسی قدرت الٰهیه‌یه

انذاره و آیاته هپ تکذیبه وسیله اتخاذ ایدرلر. او پیغمبره ده داها شویله بر معجزه اینسه یا!... دیه طورورلر.
گرچه ایچلرنده بیلنلر و هوالرینه اویوب محضا عناد ایدنلر ده واردر. فقط اکثریسی بیلمزلر.
پیغمبر ایسه جاهللره، بهانه‌جیلره اویمق ایچون دگل، علم و اخبار ایله انذار و ارشاد ایچون گوندریلمشدر. اگر
اونلر دیسه‌لر، بیلسه‌لردی واقعده قدرة اللهه دلالت ایدن آیات فعلیه‌می یوقدر؟ ای مؤمنلر!
[وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ] یرده ده یورینه هیچ بر حیوان [وَلَا طَآئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ]
و ایکی قنادیله اوچان بر قوش یوقدر که [إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ] سزڭ امثالڭز امتلر اولماسین —
بو آیتڭ سوقی ایکی وجه ایله ملاحظه اولنور: بری علمی و آخرته ایمانی اولمایوب حیاتی یالڭز دنیا حیاتندن
عبارت زعم ایدنلرڭ مع العموم حیوانلردن فضله بر مزیتی حائز اولمادقلرینی آڭلاتمقدر که «اولئك كالانعام
بل هم اضل» کبیدر. نتکیم ایکنجی آیت ده بونی توضیح ایدر. دیگری ده: الله تعالینڭ قدرتی دلائلنی
آڭلامق ایچون دیگر حیوانلرڭ خلقتنده و طرز حیاتلرنده انسانلرڭ استفاده ایده‌جکی بیوک درسلر
بولندیغنی اخطاردر. که اکثر مفسرین بو وجهی اختیار ایتمشلردر. یعنی هپسی سزڭ گبی بر غایه‌یه مأموراً قسمتی
یارادلمش، بر نوع حیاته مظهر اولمش، بر نظام آلتنه آلینمش، هپسی سزڭ گبی رزقلری، اجللری تقدیر
اولنمش، وقت معینده فنا بولمقده، تغذی ایدر، هپسی سزڭ گبی بربرینه صور مختلفه ایچنده بر تشابه
و مجانست طاشیر، هپسی سزڭ گبی بر اجتماع یاپار، بربرینی طانیشیر، یاناشیر ویا قاچیشیر، تکثر، تنوع
ایدر. قدرة فاطره‌نڭ حکم و تأثیریله وجوده چیقان بو تنوع و تخالف ایچنده هپسی سزڭ گبی
بر حیات حیوانی یاشایان طوائف مختلفه و صنوف مؤتلفه‌در. یرده سورونن‌لر، هواده اوچانلر ایله
هر نوعی سزه بر درجه تماثل حائز اولدرق هپسی سزڭ امثالڭزدر. سز صنوف و خواص مختلفه ایله اونلرڭ
بر مثلیسکز. هپسی تقدیر الهی و تدبیر ربانی دائره‌سنده نظامات مخصوصه و قوانینه مالک آلتنه قونلمش
احوالی محفوظ، اموری متقن، مصالحی مرعی و جاری، سزڭ گبی بر آیت و بناء علیه سزه بر در درس عبرتدرلر.
هپسی فطرت اصلیه‌لری و نظام وجودیه‌لریله قدرت الهیه‌نڭ بر منظومه دلائلی و کتاب مکتوب آیتیدرلر.
[مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ] بز کتابده هیچ بر تفریط و تقصیر یاپمادق، هیچ بر شیئی اکسیک

بر قسمنی بوی هیچ بر نظامه ربط ایتدن ، کتابه یازسه‌ق .— بونده حقیقت بر کتاب و بوتون اشیا او کتابک مضمونک کلماتی
و مدلولنی افاده ایدن نقوشی و خطوطدر . عالمده جریان ایده‌جک اولان جمیع مخلوقاتک ازلی ، ابدی ،
علوی و سفلی هر شیئک احوالی لوح محفوظده تماماً و مفصلاً یازلمش ، هیچ بری اهمال ایدلمه‌مشدر . «اول
ما خلق الله القلم» و «قد جف القلم بما هو کائن» در . علم صمدانیده او کتابه نازل اولور . و قلم اولک
یازدیغی بو یازی ، تثبیت ایتدیکی بو نظام سایه‌سنده در که اشیالی ترتیب و تتبع ایده‌بیلیرز ، علملر ، فکرلر
ایدینیر ، کتابلر تألیف و تصنیف اولنور . ماضی و استقبال قانونلری سزیلیر . شو دنیاده ده ازل
و ابدک کلمات و آیاتی اوقونور . و هر یرده ده بونلرده ابدک ، قدر دینیلن ایکی بسیط بنیاده ایله یرده ده
قالقوب سمایه دوغری قیزلایان ، او حیاتک طوری حرکات و مقدراتنده عامل اولان نظام قدرتک ، قانون حرکت
و حیاتک و بونلرک نتائج حاصله‌سنک ترتیب و تتبعنده بونلری تمثیل ایدن بشرک ذکی حیاتنده نام ادراکی
و بو بابده ذی فکر احکام و تکالیف الهیه‌نک جریانه اتباع ایتمک مجبوریتنده بولندیغی و اللهک یازدیغی یازیلک
قطعیتنی و مجرد حیات حیوانی یاشامه ایسته‌ینلرک بونلردن و کندی خلقت و فطرتلرندن ذی قدرت تعالی ایتدیکی
آزجوقده اکثرمه ممکنه اولور . بو بویله اولدیغی کبی قرآنده ده بشرک محتاج بولندیغی دلائل و تکالیف الهیه‌ده
هیچ بر رسم ترک و اهمال ایدلمه‌مسه ، هیسی اجمالده تفصیل و یا تفصیلده اجمال کیده‌ه بر بیانه بدیع ایله محکم و متشابه
صور مختلفه ظاهر و یا خفی دلائل و اشارات ایچنده تذکیر و اخطار اولونمشدرکه «لا امم امثالکم» اخطاری
بو جمله‌دندر . بونی کوستریرکه الله تعالینک قدرت غیبنده ، لوح محفوظنده بولونمایان و بولونمیه‌جق اولان
هیچ بر آیت یوقدر . او قادر اولانه تکوینی ، تشریعی ، قولی ، فعلی هر آیتی ایندیره بیلیر ، اونی ده کتابه
یازمسه ، نظامنه ربط ایتمسه ، هیچ بر اهمال و تقصیر ایتمه‌مشدر . فقط آیتک مفید اولسی آزجوقده بر حکمت
افاده ایدن صور متخالفه ایچنده امثالده امثاله دلالت ایلمه‌سنده و بنا علیه بر تفصیلی اجمال و بر کلیتی اشعار
ایتمه‌سنده‌در . واقعاتی یالکز تفصیلاتنده اوقومه و هر واقعه‌لی منفرداً ملاحظه ایتمک و بالخاصه یاشامه
ایسته‌ینلر هیچ بر آیت اوقویامازلر ، نفس وقوعات ایچنده بوغولمه‌قالمسه ، کندیلری باشقه‌لرینه عبرت اولمسه
اولورلر . مثلا فلانک باشنه طاغ ییقلمسه ، فلانی یلدیرم چارپمسه بونی منفرداً ملاحظه ایتمکده هیچ

بر معنی یوقدر. اوچماغی کوردیکی بر واقعه‌در. اونک بر آیت اوله‌بیلمه‌سی امثالی طائرلرک باشنه
بیقیلوب دوشه‌بیله‌جکی و اللهک بوکا قادر اولدیغی و بناءً علیه بوندن صاقینمه و قورقمه لازم کلدیکی
اکلاتمه‌سی اعتباریله‌در. هواده قوشک قناتلریله اوچدیغنی کوروب ده اونده طیاره قانونلرینی و او قانونلری
یارادن اللهک قدرتنی اکلامغه چالیشمالی‌ییز که قوشلرک طیرانی بر آیت اولور. بتون حیوانلرک بویله
بر آیت اولدیغنی اکلامیان و مشترکی استهزاءه چالیشانلره نه آیت ایندیریلسه بوشدر. ایندیریله یوقدر
ایتدیکی قالمایوب ده «بر آیت ایندیریلسه‌یدی» دیینلر ایتی اکلارده دیگر اوله‌لردی کوزلری اوکنده امثاللری
اولان حیوانلردن کرکی کبی درس عبرت آلیرلر و نصل بر حیات حیوانی یاشادقلرینی فهم ایدرلردی ده الله تعالینک
نظرلریله آنمغه قادر بولندیغنی و حیاتک ایچنده بولندقلری حیات دنیاده عبارت اولمادیغنی تقدیر ایدرلر و اونلره
حیات دنیایه چاپیلوب آیات الهیه‌یی تکذیب و انکار ایتمزلردی. اللهک قدرتنی اکلامیلمکه نه یرده سورونن
حیوانلر مقدر اولان حیاتلرینی یاشامه‌لری ایچون محتاج بولندقلری رزقلرندن محروم قالیرلر. نه ده هواده اوچان قوشلر
اللهک یازدیغی حدودی تجاوز ایده‌بیلیرلر. هپسنک احوال و حرکاتی محفوظ، سرگذشت حیاتلری بتون آثاریله
ام الکتابده مکتوب و مضبوطدر. ده یرلرینی توشارلر، اوچارلر، سکرلر [ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ]
صوکره بتون بونلر ربلرینه حشر اولونورلر. آخرت سوره‌ایدیلر، رب العالمینک حضور کبریاسنه طوپلانیرلر. —
ده اوزمانده بربرلرندن اجیدی چیقاریرلر. حدیث بویله وارد اولدیغی اوزره بوینوزسزلر بوینوزلیلردن
اوجلرینی آلیرلر. هیچ بر حیوان یوقدر که حقنده بویله یازیلمامش بولنسون، بو عاقبت یاشانه که حکم جملن اولسون.
کتابده هیچ بر تفریط اولمادیغی حالده [وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا] بزم آیتلریمزی
تکذیب ایدنلر ایسه [صُمٌّ] صاغیردرلر. — اونلری دیکلمازلر، کرکی کبی تدبر و فهم ایده‌جک صورتده
ایشیتمزلر و بوندن طولایی «اساطیر الاولین» درلر. و آیاته عمل ایتمزلر ده باشقه آیت طلب ایدرلر. [وَ
بُكْمٌ] ده دیلسزدرلر. — حقی سویله‌مزلر و اونک ایچون دعوتکه اجابت ایده‌مزلر. [فِي
الظُّلُمَاتِ] دربودر ظلمتلر ایچنده‌درلر. — کفر، جهالت، عناد، تقلید، هوا و احتراص
ظلمتلری ایچنده اوکلرینی کورمزلر، قراکلقده بوداردلانیرلر. اوت [مَنْ يَشَأِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ]

الله کیمی دیلرسه اونی ضلالتده براقیر. — اونده ضلالت ملکه ایدر. کندی یولنده صاپیتیر. ضلالت اونک طبیعت مستقره سی اولور قالیر. اللهک دیلوردیغنی کیمسه برشی دیلدیرەمز. اللهک سویلتمدیکنی کیمسه برشی سویلتەمز. اللهک کوسترمدیکنی کیمسه برشی کوسترەمز. اللهک شاشیردیغنی کیمسه یوله کتیرەمز. آغیز دیل، کوز قولاق ویردکدن صوکره ده الله دیلرسه او دیلی سویلتمز، او کوزه کوسترمز، او قولاغه ایشتدیرمز. کرچه بالاراده کیدیکی وجهله الله کیمسه‌نه جبری یاپماز، فطری هدایت اونده یاپمشدر. اولاً وبالذات اونده اضلال جبری کلمز. اضلال الهی عبدک طلب ضلاله متوجه برسو اختیاری ایله علاقه داردر. نقطاردن سورونن دوا ایله هدایه احیا بولدک تفاوتی قبیلنده مراتب فطرتک تفاوتی محضا اونک اثر مشیتی اولدیغی کبی مشیت عبدک انفاذی ده اونک طبع وختمی ده محضا اونک اثر مشیتیدر. بعضیلرنده بوزرجه طلبدن صوکره طبع ایتمه دیلدیکی ضلالی دیکر بعضیلرنده برقاچ طلب ایله طبع ایدر. [وَمَنْ يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ] وهر کیمی دیلرسه اونی برصراط مستقیم اوزرنده بولدیرر که اوزرنده یورودیه طوغری کیدر. مقصودینه ایرر.

آیات اللهی تکذیب ایدن، صراط مستقیمده یاچینانه واللهدن باشقه معبودلره طاپینانه شرکله فطرتده بالضروره مرکوز بولنان آیات وحدانیتی تقریر ایله کندی نفسلرنده کی کذب تناقضلرینی اظهار وعاقبتلرینی ارائه ایچون بیاندر:

قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ
أَغَيْرَ اللّٰهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ● بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ
إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ● وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ
فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ● فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ
بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلٰكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ● فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ

حَتّٰى اِذَا فَرِحُوا بِمَٓا اُوتُوٓا اَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ● فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ●

مآل شریفی

دیکه : بر دوشونور میسیکز کندیکزی ؟ اکر اللهك عذابی باشکزه کلیر ویا او ساعت باشکزه کلیرسه اللهدن باشقه سنه‌می دعا ایدرسکز ؟ اکر طوغری سویلرسه‌کز سویلیك باقه‌یم ؟ ● دوغریسی یالکز اوكا دعا ایدرسکز ده دیلرسه او ، زیاده کلدیککز بلایی اوزرکزدن قالدیریر ● جلالم حقیچون سندن اولکده برطاقم امتلره رسوللر کوندردك ، دیکلرینده ده اونلری شدتلر و ضرورتلر ایله صیقدیق که تاکه یالوارسینلر دیه ● هیچ اولمازسه بویله تضییقمز کلدیکی وقت باری یالوارسیدیلر ولکن قلبلری قاتیلاشمش ، شیطان ده هر نه یاپیورلرسه کندیلرینه سوسلی کوسترمشدی ● بو سببله وقتاکه ایدیلن اخطارلری اونوتدیلر ، اونلره هر شیئك قاپیلرینی آچیویردك ، نهایت کندیلرینه ویریلن بو کنیشلك و بوللق ایله تام فرحلاندقلری صیره‌ده آنسزین طوتدق کندیلرینی یاقالایویردك ، باقارسیك هپسی بر آنده بوتون امیدلرینی کسدیرم دوشدیلر ● ارتق او ظلم ایدن طورانه قومك کوکی کسیلمشدی ، حمد اولسون الله او رب العالمینه ●

«ارأیتکم» بو تعبیر لسان عربده تلقیدی بولونمیان بر کلمهٔ استفهام و تعجبدر که درایه رجوعیت القائیه «اخبرونی» معناسنی افاده ایدر. فائده‌یی لفظاً بونك تام معناسی «سن کندیکی کوردکمی سویله» دیمك کبی کوردکلرسه‌ده نحوده بو صورتده فاعل و مفعول اولمایوب غیر قیاسی بر ترکیب اولدیغی بیان اولنور. و «ارأیتك» سن سنی کوردکمی ، «ارأیتکم» سز سزی کوردیکزمی ؟ معناسینك بر تأکید و تفسیر معناسنده بولندیغی و لهجات عمومیه‌سی «عجبا بکا خبر ور ویا خبر ویریکز» حالنده قوللانیلدیغی کوستریلیور . «ارأیت» ده همزه استفهامیه‌درکه تعجب و اخبار بونك لازمیدر . بو نقل «رؤیت بصریه» ده

ویا رأیه اصابت ایتمك — جكره نفوذ ایتمك » معناسنه رأی واعتقاددن ویا ایکی مفعوله تعدی ایدن
افعال قلوبدن باشنده باقی رؤیت علمیه دن ویاخود باشنده باقی اولمایوب اخبار معناسنه اولان رؤیت
علمیه دن اولمق اوزره درت اشتقاقه ایله استعمال ایدیلیر. اوللکی اوچنده اصل کلمه ده اولان ایکنجی همزه
یا تحقیق ویا بین بین تسهیل ایله اوقونور، حذفی جائز اولماز. و مخاطبك اختلافنه كوره « ارأیت ، ارأیتما
ارأیتم » کبی تا و اختلافیله فاعلی کوسترر و بونلره « ارأیتك ، ارأیتكم » کبی کاف الحاقی جائز اولماز. فقط
اخبار معناسنه رؤیت علمیه دن اولدیغی وقت همزه نك تحقیقی و بین بین تسهیلی و حذفی و الفه ابدالی ایدرکی
جائز اولور. نته کیم جمهور قرائتنده تحقیق ایله نافع و ابو جعفرده تسهیل ایله، کسائی ده اسقاط ایله،
و ورشده ابدال ایله اوقونمشدر که بو ابدال قاعده صرفیه مخالف اولمقله برابر کلام عربده واردر. صوکره
اشبو « اخبرنی » معناسنده مخاطبك اختلافنه كوره « ارأیت ، ارأیتما ، ارأیتم » کبی تانك کالاول
اختلافی جائز اولدیغی کبی تا مفرد مذکرده کی حالی اوزره مفتوح قالمقله برابر اختلاف مخاطبی اشعار ایچون
آخرینه « ارأیتك ، ارأیتكم » کبی مختلف صورتده کاف متصل الحاقی ده جائز اولور که بو حال بو فعله مخصوصدر.
بناءً علیه « ارأیتكم ، ارأیتم » معناسنده اولورده « اخبرونی » یا خبر ویریکز دیمکدر. یعنی « کم » ضمیری
مفعول دکل فاعلك اختلافنه دلالت ایدن بر حرفدر. بصریونك ایضاحی بودر. فقط کسائی بونك
مفعول اول مقامنده اولدیغنه قائل اولمشدر. بو صورتده معنی ینه « اخبرونی » اولمقله برابر « ارأیتك » ایله
« ارأیت » ، « ارأیتكم » ایله « ارأیتم » آراسنده اساس اعتباریله اینجه بر ذوق فرقی واردر. « ارأیتكم » قبلنده
واقعه کندینه و کندی انفسیاته متعلق وجدانندن، یعنی بر شعوره شعوردن، « ارأیتم » ایسه متعلق بر
وجدان شعوردن سؤال و استخبار دیمك اولور. نته کیم بو آیتده « ارأیتكم » استفهامی بر فعل انفسی اولان
دعایه متعلق وجدانه توجه ایتمسه « اغیر الله تدعون » بیورولمشدر. کلجك اولان « قل ارأیتم » آیتنده
« من اله غیر الله یأتیكم به » بیورولسه، انفس خارجنده واقع اولاجق اتیانه متعلق وجدانه توجیه
ایلمشدرکه کسائی مذهبی هم قیاس نحوه موافق، هم ده بو اینجه فرقی ابراز ایتمش اولمق حیثیله بزجه دها زیاده
شایان دقتدر.

[قُلْ] يا محمد، شويله ديكه [اَرَاَيْتَكُمْ] عموميتله هر بريكز كنديكزی كورديكز
آڭلاديكزمی؟ كنديكزده، وجدانكزده حقيقةً شعوريكز واری؟ وارسه شونی بكا سويليكز. خبر
ويريكز باقهيم: [اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ] اگر سزه الٰهی — دنياده منقرضه اولانلر
امثالنده كلديكی — عذابی كلسه [اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ] ويا كلمجکی محقق اولان ساعت كلسه،
باشكزده قيامت قوپارسه [اَغَيْرَ اللّٰهِ تَدْعُونَ] اللهدن غيريسنه می دعا والتجا ايدرسكز؟
— يعنی وجدانكزك درينلكلرينه اينهرك كنديكزی ايجه يوقلايكز، طانيكز باقهيم. بويله بر هلاك
وفلاكت قارشيسنده بولنديغكز ويا ايچنه دوشديككز اليم ودهشتلی بر زمانده نفسكزی جهالت روحيه
ايچنده بولورسكز؟ بوتون اميدلريكز سيلينير، نرلسه كبی يأس كليسينه می دوشرسكز؟ بوتون قوت
جانكز ايستمارلر، نه بر اميد خلاص بيلنر، درين درين بر نجی يه التجا ايستكيمسكز؟ اگر ايستكرسكز
او زمانده صميم قلبكزدن كيمه التجا ايدرسكز، كيمه هيچ غير يالواريرسكز؟ اللهه می يوقسه اللهدن غيری معبود
طاپديغكز بوتلريكزه می؟ [اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ] اگر سز صادق ايسكز: حقيقةً اللهدن
باشقه الهلر واردر ادعاسنده يالانجی دكلسكز سويليكز. او بر زمانده اللهدن باشقه‌سنه دعا
ونياز ايدرميسكز؟ [بَلْ] خاير [اِيَّاهُ تَدْعُونَ] انجق اللهه دعا ايدرسكز. هم اوكا يالواريرسكز
اونده اوكا ويالكز اوكا يالواريرسكز [فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ اِلَيْهِ اِنْ شَٓاءَ] اوده ديلرسه
دعا ايتديككز عذابی، صيقنتيلی آچار، باشكزدن دفع ايدر [وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ] واو وقت
سز اللهه شريك طوتديغكز شيلری اونوتورسكز، اونلره طاپديغكز ديكر الهلريكزی اوسته خاطرنده زائل ايدر
خاطريكزه بيله كتيرمزسكز. — چونكه كشف ضرده قادر مرجع يالكز اللهدر، انجق او اولديغی فطرت عقوله
دكلده وجدانه مركوزدر. ايشته جديد وقورقونج دهشتلی ذكرلری سيله سويلر، واو زمان
اللهدن باشقه‌سنك هيچ اولديغی وجدانده آچيقجه آچيغه دوكولر. عقلده ادراك ايدر. الوهيت عقل قالسه
وجدانده دوكلماسه بولنسونده.

يا محمد [وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ] سندن اول كچمش اولان بر چوق امتلره

بز يوللر كوندردك ، بونلر طانيمادلر ، تكذيب ايتديلر ده [فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ] بزده اونلرى بأسا يعنى شدتلى فقر و معيشت طارلغى و ضرا يعنى امراض و آفات ايله صيقديق ، فقر و ضرورته طوتدق و تضييق ايتدك [لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ] كه تضرع ايتسينلر ، ذلتلرينى آكلايوب عصيانلرينه توبه كار اولسونلر ، غفرانمزه و ضلالت ايرسينلر . يعنى بو حال ايچنده توبه و تضرع ايتملرى ممكن و محتمل ايدى [فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا] ايمدى تضييقمز كندلرينه كلديكى صره ده تضرع و ضراعت ايتسه لردى يا [وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ] ولكن ايچلرى كسديكه قلبلرى قاتيلاشدى — قابليت انتباهلرينى ضايع ايتديلر ، فقر و ضرورته آليشديلر [وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] شيطان ده ياپه كلدكلرى اللادى يوللرى كندلرينه خوش كوستردى — ياپدقلرى فنالق دكل ، ايى ياپيورز ديه ياپمغه ، شر و خير ، كناهى ثواب تلقى ايتمكه باشلاديلر . آرتق توبه و رجوع احتمالى قالمادى ، وجدانلر طوكدى ، عقللر طوتولدى ، آزيتديلر ده آزيتديلر .

ابتدا ، فقر و احتياج مخلوقك عدم اصليسى مقتضاسى و لازم ماهيتيدر . اونى دفع و ازاله ايتمك ده رحمت الهيه در . او رحمتك تناقصى ايله عارض اولان فقر و ضرورت و تضييق ايسه عاصى و سركش انسانلره حدلرينى و كندى كندلرينه برابتديلكى زمانه مقتضاى ماهيتلرينى احساس دارا ايدرك حس صلاح و عبوديت ايدانلرينه جهت برآيت فعليه و تخطره الهيه در . و بناءً عليه اخطار ايتديكى معانى آكلايانلر ايچون بر نعمتدر . فقط بونك بو قوه اخطاريه و دلالت ارشاديه سى دائمى دكل ، بر مدت مخصوصه ايله محدوددر . بونك ايچون بو ده بر تضييق الهى يه معروض اولانلر اونى اول امرده نعمت بيلملى و سريع بر صورتده انتباه حاصل ايدرك نفسك طغيانى قيرملى و عجز عبوديتى و حال آكلايوب توبه و تضرع ايله الله التجا ، و طريق صلاحه رجوع ايلمليدر . بو انتباه نه قدر سريع اولورسه دنيا و آخرت فائده سى ده او قدر بيوك اولور . بونى ادراك ايدوب توبه كار اولانلر دنياده اولمازسه آخرتده عقباده استفاده ايدرلر . الى شديد اولان ايلك تأثير لحظه لرى كچدكجه اخطارك قوتى تناقص ايدر ، دها زياده تشديده لزوم حاصل اولور . وكيتدكجه انتباه

احتمالنی ازاله . کسب مشکلات ایدر . نهایت اودرت معهوده بیتر ، تضییقك بوتون قوهٔ اضطراریه‌سی ده
توکنیر ، بر اعتیاد وضع حالنه کلیر . وقتا اویله قابیلاشیر که آرتق اوندن صوکره‌کی تضییقلر ده آلابیلدیکنه اشتدا
ایدر ، آرتق تضییق وتشدیدك هیچ بر خاصهٔ تربویه‌سی قالماز . بونك ایچون تربیه بر حکمت ومقصد ایله تطبیق
اولنجه تضییق وتشدید اوزادیله‌رق دوامی اولمامق لازم کلیر . حکمت ربوبیت تضییقی ، تشدیدی
ونهایت تعذیبی ، فسادی اصلاح ، سیئاتی تحدید ، توقیف ، تعقیم ایچون تطبیق ایدر . منشأی فقد وضرورت
اولان سیئاتك خارجی تشدید وتضییق ایله او سیئاتی تکثیر ایتمك اولور . بونك احتمال صلاحی وارسه تشدیده
دکل تیسیرده در . " اذا ضاق الامر اتسع " در . تضییق اثر قاپاتیلسه اولانه فسیلری یوموشاتیرسه تیسیر
وتوسیع یوموشاته بیلیر . وآرتق بر توسیع واتساع اونلره یا کسب صلاح ایتدیرر ، ویا پایلرینی بیتیرر . دها ایکی
تقدیرده سیئات تعقیم اولسه ، کوتولرك ازمسی آلتنده اولور . بناءً علیه [فَلَمَّآ نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ]
اوقاتی حسبیله وقتا که اخطار اولندقلری عبرتلری اونوتدیلر : — اولا بر تسبیب تدریجی افاده ایدن
اخطارات سیلی ، ثانیاً توبه وتضرع تنقیه ایدن بأسا وضراء مخاطره‌لری دوشونمك وتنبه اولمق احتماللری
قالمادی ، اونوتدیلر [فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ] اونلرك اوزرینه هرشیئك قاپیسنی آچدق —
او شدت ومضایقه‌لردن صوکره اونلره اویله بر حریت ورفاه ویردك که مادی معنوی بوتون مانعه‌لری قالدیردق
ایکی کوتو هرشی کندیلرینه بول بول آچیله بولونوردی ، هر درلو احتیاج ، صحت ، ظفر ، موفقیت ، ذوق
صفا اوکلرنده آماده ایدی ، نه ارزو ایتسه‌لر بولورلردی ، نه ایسته‌سه‌لر یاپابیلیرلردی ، هر حالده کلیردی . کندیلرینه
کندی اراده‌لرندن باشقه منع وتقیید ایده‌جك هیچ بر شی کورولمیوردی ، اویله‌سی بر امتحانه قونولدیلر واویله
استدراجه آلندیلر که [حَتّٰٓى اِذَا فَرِحُوا بِمَآ اُوتُوا] نهایت بو حریت ورفاه ایله فرحلاندیلر —
طوتدقلری یولك ایی اولدیغنه وبوتون بونلر کندی استحقاقلری اولدیغنه وهر مسئولیتدن آزاده اولدقلرینه حکم
ایتدیلر . هیچ بر قید ، هیچ بر مانعه دویماز اولدیلر ، هرشی کندیلرینك ، اه واقعاً یوقمش کبی ذوق
وصفا ایله‌دیلر ، کیفلری چاتدیلر ، تام بویله فرحلاندقلری ، کوکلری کیفلندیکی بر صره‌ده [اَخَذْنَاهُمْ
بَغْتَةً] کندیلرینی بردن بره باصدیروب یاقالایوردك [فَاِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ]

او ساعت ابلیس کبی بتون امیدلری کسیلدی: یأس و حرمان ایچینده طوکاقالدیلر. بوینده بویله اونلر نهایتسز بر حسرت ایچینده درلر. [فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا] ارتق او ظلم ایدن — شدّتیله کفر ایدن — قومک آردی کسلدی، آرقلرنده هیچ کیمسه براقیلمادی، هپسی اهلاک ایدلدی و بو صورتله ظلمک نهایت ویرلدی. — بو ده ظالملری بیله هر درلو اخطارات ایله بارینده ربوبیت الٰهیه‌نک هر نوع آثار رحمتی کوستردیکی امتحانلره کیردکدن صوکره تعذیب و اهلاک ایتمک و روی زمینی بو وجهله ظلم و شرّدن تخلیص ایتمک البته عباد الٰهیه ایچون بویوک شکرانه‌یه لایقدر. [وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ] هر نعمت کبی بو ده حمد و شکرانی، رب العالمین اولان اللّهدر، اونک حقیدر.

یا محمد! سن الله حجتلری ده حمد ایچنده‌یه نانکورلره:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ● قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ ● وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ● وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ●

مآل شریفی

دی که سویلیک باقه‌یم: اکر الله سزک قولاقلریکزی و کوزلریکزی آلیویرر و قلبلریکزی مهرلیویررسه کیمدر، اللهدن باشقه بر اله که اونی سزه کتیرویره‌جک؟ باق بز آیتلریمزی نصل دوندیره دوندیره درلو صورتله صوقویورز؟ صوکره ده اونلر نصل یوز چویریورلر؟ ● دی که:

کوردیکمی کندیکزی : شاید اللهک عذابی آکسزین یاخود آچیقدن باشکزه کلیویرسه ظالملر
کروهندن باشقه سیمی هلاک اولاجق ؟ ● بز اوکوندرینه پیغمبرلری آنجق جنتک مژده جیلری
و عذابک خبرجیلری اولمق اوزره کوندریرز . اوندن ایچون کیم ایمانه اریب صلاح یولنی طوتارسه
اونلره قورقو یوقدر . و محزون اولاجقلر دکلدر ● آیتلرمزه یالان دینلر ده فسقی عادت
ایدندکلری ایچون کندیلرینه عذاب طوقونه جقدر ●

[قُلْ اَرَاَيْتُمْ] دیدکه شونی بکا خبر ویریکز [اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ]
اکر الله قولاقلریکزده کی ایشیتمک و کوزلریکزده کی کورمک قوه‌سنی آلیویرسه ، و دیالیه قولاقلریکزی
صاغیر ، کوزلریکزی کور ایدیویرسه [وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ] و قلبلریکزی مهرلیویرسه
یعنی طبع ایدر ، خیر و هدایتی آکلامیه جق بر حاله قویار ، و یا جنونکز کبی عقلسز کیده‌رر و یا هیچ بر
دویامیه جق وجهله قلبلریکزی قیلدیرر ، بوتون شعوریکزی سلب ایدیویرسه [مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ
بِهِ] اللهدن باشقه اونی سزه کتیره جک اله کیم ؟ — یعنی ایشیدیر قولاقلریکز ، کورور کوزلریکز
دویار قلبلریکز وار ، بونلری کورویور ، بیلیورسکز دکلمی ؟ انسانلرک الک زکی قوه‌لری اولان
بو واسطه‌لری سزه ویرن اله دیلرسه صاغیرلر ، کورلر ، یاکیلالر ، دلیلر ، اویوانلر ، بایلانلر
اولنلرده اولدیغی کبی سزدن ده انلری آلابیلیر ؟ بونی ده کوریور ، بیلیورسکز دکلمی ؟ اکر بونلردن برینی
و یا هپسنی آلیرسه صاغیرلرک قولاقلری ، کورلرک کوزلری آچیلدیغی ، دلیلرک آیلدیغی ، اویوانلرک
اویاندیغی کبی دیریلکی زمانه قدر یه بیلیور . بونی ده کوریورسکز دکلمی ؟ اکر اما الله بونلری آلیر
دوریرک ایسته‌مزسه سزه اونلری آلوب کتیره جک ، اعاده ایده بیلجک هیچ بر کیمسه ، اللهدن باشقه هیچ
بر قدرت تصور اولنه بیلیرمی ؟ و هر سزک اله دیه طاپندقلریکزدن بری بونلری اعاده ایده بیلمکسنه
استطاعه وارمیدر ؟ خایر دکلمی ؟ او حالده اللهک وارلیغی ، بیرلکی و قدرتی نصل انکار ایدیورسکز ؟
نصل اولوب ده اللهدن باشقه آلهلر دیورسکز ؟ و نصل اولورده بعث و قیامتک امکاننی و بونلری یولنی

تبليغ ايده بيله‌جكنه ايناميورميسكز ؟

اى مخاطب ! [أُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ] بابنده بر آينه‌ده نصل تصريف ايديورز — نصل تنويع ايديورز ؟ ونصل شكلدن شكله قويويورز . بر وجودده قولاقلر يابيورز كوزلر يابيورز ، قلبلر يابيورز ، بونلرى آليورز ويريورز ، بر قلبه هم قولاغه هم كوزه هم ده كوكله نشر ودريورز ، دلالتنى تقسيم ايديورز . اوكره هم دالغلرى دولديرويورز هم بوشلتديريورز . عينى بر مدلولى كاه قولاقلره قويويورز ، كاه كوزلره صوقويورز ، كاه دوغريدن دوغرى قلبه براقيورز . بر معنى كاه بر سس اولوب قولاقلرده چينلايور . كاه بر نقش اولوب كوزلرده پارلايور ، كاه بر الم ولذت ويا بر عشق كاه مضطرب چيقوب كيتديور ، كاه استقباللرى چيقوب كوتورويور ، كاه بر جاذبهٔ نعمت ايله ارادهلرى جذب وترغيب ايديور ، وكاه بر دافعهٔ نقمت ايله نفرتله ترهيبه چاليشيور ، بر سس نغمه‌دن نغمه‌يه ، دقيقه‌دن دقيقه‌يه ، مختلف كيفيتلر اچينده دكيشيور ، قولاقلره دوكوليور ، مستقيم ومنحنى ، منكسر ويا غير منكسر حركتلر ، سكونلر ، بر ضيا ايله مختلف صورتلر اكتساب ايدوب كوزلره صوقوليور . بو ده بونلر عينى بر معنى ايله بر شعور ، بر ادراك ، بر نور اولوب قلبده آنيور ، انطباع ايديور ، دركنه او شعور وادراك او قلبده نه عينى معنى ايله حركته كليور ، متنوع ، متشابه ، متماثل ، صور وكيفيات ايله نفسلرده ، بدنلرده بر رنك اولارق چيقيور ، اوكى كى اعضالرده سس ، اللرده يازى اولارق ديكرلرى اكتشاف ايديور . وبونده بو تصرفات وتحولاتده او قولاقلرى ، كوزلرى ، قلبلرى ، وجودلرى بر شئ ده عينى معنالر ثابت وعينى مدلوللر باقى قالوب كيديور . ابعاد فضا ، امتداد زمانه اچينده قلبلرده دولوب حافظه‌لرده طوتولارق ، ديللره سوردوب قولاقلرله ايشيدلمه ، اللرله صحيفه‌لره يازيلوب كوزلره كورولمه ، اغزلره اوقونارق ووجودلره تكرار تكرار انتشار ايدوب ياشاماسى وفقط بونلرك هيچ برينه حلول ايتمسه اولمايوب او ابعاد وامتدادى طى ايدرك بر نقطه‌ده ، بر لمحهٔ واحده‌ده طوپلامايه او معانئ باقيه وحقائق ثابته دركه واحد اولان الله تعالى‌نك وجودينه وكمال قدرت وتصرفنه دلالت ايدن آيات حقك اصلى وذات وصفتى حقك افاده‌سى اولان والهك تبليغ وافاده‌ى نه قادر ، اك بليغ بر متكلم اولديغى دخى اثبات ايدن قرآنك ، كلام الهى كنديسيدر .

باقیکز اون آیتلری قرآنده نه ترتیبده، نه اسلوبده، نه نظمده قویویور: کاه انشایه، کاه افنایه
کاه اعاده‌یه توجیه ایدیور. کاه مجرد بر تنبیه و اخطار یاپیور، کاه حسیاتی تحریک ایدوب ترغیب،
ترهیب حاصل ایدیور، کاه سماوات و ارضی کزدیروب آفاقی طولاشدیریور، کاه نفسلره، وجدانلره
درینلکلره ایندیروب انفسیاتی کوستریور. کاه مقدمات عقلیه ترتیبیله منطق انجینه شاهددن غائبی
آکلاتیور، کاه عینی مضمونی، عینی خبری، عینی مشاهده‌لی، عینی آیتی بر صنعت بدیعه ایله شکلدن شکله
صورتدن صورته، نظمدن نظمه، متنوع، متعدد آیتلر یاپیور و کاه متعدد، مختلف آیتلری بر آیته ارجاع
ایدوب تفصیللری اجمال ایدیور. والحاصل شو ده حقیقتی نصل بر حرف، بر کلمه حالنه کتیریور، او حروف و کلماتی
نصل صیغلره چکیورده اونلری بالغه ایله کفری و الیغی، وجدانیتی، قدرت تصرفنی قولاقلره، کوزلره
قلبلره نصل تبلیغ ایدیور. [ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ] صوکره ده اونلر بو آیتلردن نه نصل اعراض ایدیورلر؟
[قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ] یا محمد دی که: وجدانکزه ای طانیك ده شونی بکا ای خبر
ویریکز: [اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ بَغْتَةً اَوْ جَهْرَةً] اکر سزه اللهك عذابی هیچ
بر دلیل و علامتی اولمقسزین بردنبره ویا اولجه دلائل و اماراتی کوستره‌رك آچیقدن آچیغه کلیرسه
[هَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ] ظالملر کروهندن، یعنی کفری ایمانه ترجیح ایدن قوم یا سزدن
باشقه‌سی هلاك اولورمی؟ خایر. — برده اونلر رسالتك ماهیت و وظائفنی، پیغمبرلرك
حکمت ارسالنی بیلمزلرده پیغمبردن وظیفه و صلاحیتی خارجنده شیلر طلب ایدرلر. حالبوکه [وَمَا
نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ] بز اوته‌دنبری کوندردیکمز رسوللری باشقه دکل [اِلَّا مُبَشِّرِينَ
وَمُنْذِرِينَ] انجق بر مبشر و منذر اولارق کوندریرز. — بونده پیغمبرلر قوللرینه مسرت
ویره‌جك شیلری خبر ویروب مژده‌لمك و مضرت ویره‌جك شیلری خبر ویروب قورقوتمه و صاقیندیرمه
طاعتلری و طاعتلرك ثوابی، معصیتلری و معصیتلرك عقابی اخبار و تبلیغ ایتمك ایچون کوندریلیر.
یوقسه خبر ویریلن شیلرك وقوع و عقابنه اونلرك اصلاحیه مداخله‌لری یوقدر. او اللهه عائددر. پیغمبرك
وظیفه‌سی آنجق وظائفی صادقانه خبر ویرمکدر. بناءً علیه [فَمَنْ اٰمَنَ وَاَصْلَحَ الخ...].

بو معلوم اولدقدن صوکره دعواکی ایضاح ایده‌جک داها فضله سؤاللرینه جواب اولارق ده
یا محمد!

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ
إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ
● وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ
وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ● وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ● وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ
بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ●
وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ
الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ● وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ ●

مآل شریفی

دی که «بن سزه الله'ک خزینه‌لری بنم یانمده‌در دیمم. غیبی ده بیلمم. سزه «بن ملکم» ده دیمم»؛ دی که: کور کورنه برابرلر می؟ آرتق بر دوشونمز میسکز؟ ● هم بونکله شونلری انذار ایله که ربلرینک حضورینه حشر اولنه‌جقلرندن قورقارلر، اونلرک کندیلرینه اوندن باشقه حضورنده نه بر دوست نه بر شفاعتجی یوقدر، کرکدرکه اونلر قورونورلر ● واونلری ربلرینک جمالنی ایسته‌یه‌رک صباح آقشام اوکا دعا ایدنلری یانکدن قوغما دیه. سکا اونلرک حسابندن هیچ بر شی یوقدر. سنک حسابکدن ده اونلره بر شی یوقدر که بیچاره‌لری

قوغوب ده ظالملردن اولاجقسڭ ● بویله بعضلرینی بعضیسیله فتنه‌یه ده دوشوردك كه شونلر دیسینلر:
آ!... شونلرمی او اللهڭ آرامزدن لطفنه لایق كوردیكی كیمسه‌لر؟ الله شكر ایدنلری داها ای بیلمز
دكلمی؟ ● آیتلرمزه ایمان ایدنلر سڭا كلدكلری زمان ده دیكه «سلام سزه، ربڭز كندینه
رحمتی یازدی، ایچڭزدن هر كیم بر جاهللكله بر قباحت یاپیبده صوڭره آرقه‌سندن توبه ایدوب دوزلیرسه
اوڭا قارشی غفور، رحیم اولدیغی اراره بیوردی، داها بویله آیتلرمزی تفصیل ایده‌جكز. هم مجرملرڭ
یولی سچیلسین دیه ●

قرائت: — «ولتستبين» عاصمدن شعبه، حمزه، كسائی، خلف عاشر «ی» ایله «ليستبين»
«سبيل» نافع و ابوجعفر نصب ایله «سبيلَ».

[لَآ اَقُولُ لَكُمْ عِنْدِى خَزَٓائِنُ اللّٰهِ] — خزائن، لسانمزده خزینه دیدیكمز تعبیر
اولنان «خزانه»نڭ جمعیدر كه الدن ایرشیله‌جك بر صورتده مال ادخار اولنان محرز مطالك
اسمیدر. — یعنی بن اللهڭ قدرت خزینه‌لری بنده‌در، بڭا تفویض اولنمشدر، بن اونلرده استقلالاً
ویا استیذاناً دیلدیكم كبی تصرف ایدرم دیمیورم، اویله بر ادعاده بولونمیورم — بناءً علیه آیتلر ایندیرمك
ویا عذاب انزال ایلمك ویا طاغلری آلتونه یاپمق وسائره كبی شیلر بڭا عائد دكلدر. بڭا «سن الله
طرفندن رسول ایسه‌ڭ اللهدن ایسته ده بزه دنیا سعادتلری بول بول ویرسین، یوقسه رسالتڭه اینانمایز»
دیمكه حقڭز یوقدر. اونلر بنم الیمده دكل، اللهڭ الندهدر. دیلدیكنه ملك ویرر، دیلدیكندن ملكی نزع
ایدر. دیلدیكنی اعزاز و دیلدیكنی اذلال ایدر «بيده الخير» اودر. [وَلَٓا اَعْلَمُ الْغَيْبَ]
بن غیبی ده بیلمم، عالمده غائب بولنان افعال و معلومات الهیه‌یی بیلیرم دیه ادعاده ایتمم — كهانت
طاسلامام، دیكر بر آیتده ده «ولو كنت اعلم الغيب لاستكثرت من الخير وما مسّنى السوء ان انا الا نذير
وبشير لقوم يؤمنون» كلمشدر. بناءً علیه بڭا «او ساعت نه وقت؟ ویا عذاب نه زمان؟» كبی غیب
سؤاللری صورمقڭزده معناسی یوقدر. [وَلَٓا اَقُولُ لَكُمْ اِنِّى مَلَكٌ] بن سزه «بر ملكم» ده

دیمم : بن ملك اولدیغیمی ده ادعا ایتمم . — بنا علیه « او ترقی فی السماء » دیه‌لر ده عادت اولمایان
کوکه چیقمق کبی خارق العاده اشغالی بکا تکلیف ایتمکه ویا بنم سزلرده بولونمایانه یمك ایچمك کبی
اوصاف بشریه‌می سیالتمه مانع عد ایدوب « ماهذا الرسول یاکل الطعام ویمشی فی الاسواق » دیمکده حقکز
یوقدر . [اِنْ اَتَّبِعُ] بن یالکز ربمی دکل [اِلَّا مَا یُوحٰی اِلَیَّ] انجق بکا کوندریلن وحیه
اویارم ، اوکا تابع اولورم . — غیب سزلره دیدیکم خبرلر بنم کندیمدن دکل اللهدن بکا وارد اولان
وحیلردر . و الله علمنی تبلیغ ایدر .» « ولا یظهر علی غیبه احدا الا من ارتضی من رسول فانه یسلك من بین یدیه
ومن خلفه رصدا » مدلولنجه الله غیبنه هیچ کیمسه‌یی مطلع وحاکم قیلماز ، انجق اختیار ایتدیکی و اسمه قیلدیغی
رسول مستثنادر . اوکا اوکوزنه و آردنه رصدلر قور ، تأییده ایدر . و احصولرده اوکا مشهود و معلومی
اولمایان بعضی غیبلری وحی ایدر ، خبر ویرر . معنوی خبر او رسولك یاننده حاضر اولادیغی ، غائب بولندیغی حالده
وحی و خبر بالفعل مشهود و حاضر بولنور . و اوندن بالذات معلومی اولمایان غیب بوسایه‌ده آیت و علامتیله
معلومی اولور . ولو بالواسطه اولسون معلوم اولانده هر وجهله غیب اولماز . بیلینن غیب مطلق دکل
غیب نسبیدر . بوندن انجونزکه علم بشرك هیچ بر جزء ، بر قضیه ماهیتنده تجلی ایدر . و علم بشرك حقی اشعاری
ذات حقدن دکل آیت و علامتندن قلبده حضوریله بر دلالت کلامیه‌در . ولوندن ضمانی حجه نعالاندن کندیی
شهادتیدر . محسوسات و مشهوداته بیله قول لاقیدر . کوزلره واقع واسطه‌سیله قیمه وارد اولانده ذوات اشیا
دکل آیات اشیادر . و ال جلی ، ال صریح آیت ، کلام حقدر ، ال واضح علم اخبار حقدر . وحی ده کلام الله
اولانده آیات حقك قیمه نفوذ جبریسیدر . رسالت ده اللهدن وحی تلقی ایتمك و مقتضاسیله عمل ایلمکله تبلیغ عبارتدر .
پیغمبر وحی ایله آیات حقی مشاهده و اخبار ایدر . البته رؤیایه رؤیایانه خارشی حجتدر . و پیغمبرلرله پیغمبر
اولمیانلرك فرقی کوزلیلرله اعمالرك فرقی کبیدر . اعمالر کورمه‌دکلری شیلری انجق کورنلرك اخبارندن دیکلرك
سمع طریقیله استفاده ایده‌بیلدکلری کبی پیغمبر اولمیانلرده پیغمبرلردن اویله استفاده ایده بیلیرلر . اعمالرده
کوزلیلرك دلائل و آیاتی اولانه الوانی آکلامق ممکن اولماز . صاغیرلرده دکلرسه اوکرنده اجوردی
سویلیه‌نك صافسیزلکندن قورتولنده و آیات سمع و کتب سایه‌سنده سالم یوللری آکلامق ممکن اولور .

بونك ایچون ده بیوریلیور که :

[قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ] کورله کورن مساوی اولورمی ؟ [اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ]
ایمدی سز بر تفکر ایتمزمیسکز ؟ دی . [وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ] و بو وحی ایله او کیمسه لری انذار ایت که
[يَخَافُونَ اَنْ يُحْشَرُوا اِلٰى رَبِّهِمْ] ربلرینه حشر اولنمقدن قورقارلر . او حالده که [لَيْسَ لَهُمْ
مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ] کندیلرینك اوندن ، رب العالمیندن باشقه نه بر ولیلری ، نه ده بر شفیعلری
یوقدر . کرك وقوعنه ایمانه ایله اولسونلر ، کرك امکاننده و احتمال اوزرینه شك و تردد ایله اولسونلر قبیلندن بولنان بر
حشر قورقوسی ، بر آخرت حسی بولندیغی حالده قورقمیانلر و یا قورقدیغنی بیلمه ین غیر معتقدلری انذار ایله .
[لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ] بلکه قورونورلر . — یعنی بونلر ایچنده بو سایه ده اتقا ایده جك ، قورونه جق
اولانلر واردر . کرك حشر و آخرتی کلیاً انکار ایدنلر ، یاخود آخرته اینانمقله برابر اللهك عذابندن کندیلرینی
قطعیاً قورتاره بیله جك اللهدن باشقه ولیلری و یا شفاعتجیلری بولندیغنه جزماً اعتقاد ایتمسه بولنانلر ،
مثلا بوتلرینك و سائر الهه لرینك و یا بابالرینك ، دده لرینك ، پیرلرینك و اللهك اذنی اولمادن ده
پیغمبرلرینك الله قارشی کندیلرینه صاحب اولوب شفاعت ایده جکنه اینانمیه اولانلر قابل انذار دکل ایسه لرده
اللهدن باشقه ولی و شفیعلری اولمادیغنه اینانانلر و یا احتمال ویرنلر قابل انذار و تأثردرلر .

بونلر غیر معتقدلر انذار ایدلدیکدن صوکره معتقدلره اکرام و تبشیر ایچون ده بیورولیورکه : [وَلَا
تَطْرُدِ الَّذِينَ] و شونلری قوومه که [يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ] صباح
آقشام یعنی هر زمان ربلرینه دعا و عبادت ایدرلر دائماکه [يُرِيدُونَ وَجْهَهُ] هدفلری اونك
— او رب العالمینك — جمالی ، رضاسی ایسترلر : خلوص نیت ایله وجه اللهه توجه ایدرك دائما دعا
و عبادت ایدرلر . [مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ] اونلرك حسابلرندن هیچ برشی سکا عائد دکل
[وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ] سنك حسابکدن هیچ برشی ده اونلره عائد دکلدر . —
که محاسبه وظیفه سی و یا اندیشه سیله [فَتَطْرُدَهُمْ] اونلری قوغاسین . بنا برینه قوغمه [فَتَكُونَ
مِنَ الظَّالِمِينَ] که ظالملردن اولورسین .

روایت اولونیور که قریشك ایلری کلنلرندن برقاچلری حضرت پیغمبره اوغرامشلر، یاننده صهیب
خباب، بلال، عمار، سلمان و دیگر فقرای مسلمین بولونیورمش. «یا محمد! سن قومکدن واز کچوب ده بونلره
راضی اولدك، بز بونلرك آرقه‌سندن می کیده‌جکز؟ بونلری یانکدن طرد ایت، بز سنك مجلسکه کلیر قونوشور
بلکه اتباع ایدرز» دیمشلر. رسول الله «ما انا بطارد المؤمنين = بن مؤمنلری طرد ایتم» بیورمش. «اوحالده
بز کلدیکمز وقت بونلری قالدیر، کیتدیکمز وقت استرسه‌ك یانکده اوطورت» دیمشلر. حضرت عمرده «یا رسول الله
یاپسه‌ك باقالم نه اوله‌جق» دیمیش. صوکره اونلر الحاح ایتمشلر و بونك یازیلمه‌سنی ایسته‌مشلر. رسول الله
یازیلمه ایچون بر صحیفه ایله حضرت علی‌یی چاغیرمش ده بو آیت «ولتستبين سبيل المجرمين»ه قدر بو سببله
نازل اولمشدر. بونك اوزرینه رسول الله صحیفه‌یی آتمش و حضرت عمر سوزینه اعتذار ایتمشدر. سلمان و خباب
رضی الله عنهما دیمشلردرکه: بو آیت بزلر حقنده نازل اولدی، رسول الله بزمله برابر اوطورور و بز کندیسنه
دیزیمز مبارك دیزینه طوقونجه‌یه قدر یاقلاشیردق و ایسته‌دیکی زمان یانمزدن قالقاردی، صوکره
سوره کهفده «واصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغداة والعشي» نازل اولدی و بنا علیه بز قالقمایه
قالقمایی ترك ایدردی. و دیردی که «الحمد لله الذى لم يمتنى حتى امرنى ان اصبر نفسى مع قوم من امتى معكم
المحيا ومعكم الممات = حمد اولسون الله‌که امتمدن بر قوم ایله برابر نفسمی صبر ایتدیرمه‌یی بکا امر ایتمه‌دن بنی
اولدورمه‌دی. حیات سزکله، ممات سزکله» . اه .

زیرا [وَكَذٰلِكَ] بویله بر فتنه ایله — یعنی طرد و استحقاره بادی طعنه ایله فقرا و ضعفای
ایمانه و اخلاص ایله ممنون و بعضنی زنگینلك کبی بر امتحان ایله دیرکه [فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ] اونلرك
بر قسمنی دیگر قسمی ایله امتحان ایتدك [لِيَقُولُوٓا اَهٰٓؤُلَٓاءِ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا] شو زوالیلری الله
آرامزدن منت و انعامنه لایق می کوردی؟ دیسونلر دیه فتنه‌یه دوشوردك، بربرله مبتلا قیلدق.
— نفسلرینه، موقع و اقباللرینه مغرور اولانلر دیگرلرینی و علی الخصوص دوشکون فقرا و ضعفا قسمنی استحقار
ایدرك بر کوچك کبر ایله اونلرله امتحان ایدیلر. کندیلرینه ویریلدیکی اوزره دیرلر. قارشیلرینه چیقاریرلر. اونلرده
او نعمتدن اساسی بر احسان الهیدن عبارت اولدیغی ایله تعالالرینه دیدیکنه دیدیکی دریکده بولندیغی اکلایه‌رق

عجز عبودیتلرینی ادراك ایدر، وحقه تسلیم نفس ایدوب توبه‌كار اولورلرسه بو امتحانده قازانمش اولورلر. فقط كبر وغرورلری یكه‌جك یرده بسبتون آزیتیر، ثروتلرینی ویا احسابلرینی ویا نظرلرینی، عقللرینی اجتماعی موقعلرینی ده بزلر طوروركن ایه بونلرمی دوشكونلر، ذوكورتلر.. بایاغی كیمسه‌لرمی بزم اوكومزه دوشوره‌جك ویا قارشیمزه چیقاره‌جق؟ بونلرمی اولمازدیه اهل فضیلتك فضیلتنی انكاره واللهك تقدیرینه مداخله‌یه قالقیشدیرمی؟ بو آرتق اونلرك امتحانده ضایع ایتدكلری. انقلاب زمانلرنده ال دیه اوچوروملرینه یووارلانمغه باشلادقلری كوندر. وایشته اونلرك غرورلری، ظالملری بو عاقبته كتیرمك ایچوندر بویله فتنه وامتحانه دوشورلمشلردر. «كذلك» تمثیلی كوستریور كه بو امتحانك صور مختلفه‌سی بو تمثیله برابر باشی دائما معزز و اقبال اولانلرك كبر وشقاوت وانتقامنه مقابل فقرا وضعفانك اللهه ایمانده واخلاصلی نعمتك تجسم ایدیسیدر. ولوآیت بونی بیان ایدر. «ولاتطرد فتكون من الظالمين» نهیندن ده وحكمتی اشعار بیورلمشدر.

عجبا [أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّاكِرِينَ] الله شاكرلرینی اونلردن دها ایی بیلمزمیدر؟ كه اونلر نانكورلر او مخلص متقیلره اللهك انعامنی استبعاد ایدیور واونلرك طرد اولونمه‌لرینی ایستیورلر؟ بناءعلیه صافیه اونلری قوغما [وَإِذَا جَآءَكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا فَقُلْ الخ...] بوبر تبشیرات. [كَذَٰلِكَ] بویله، تا بوقاریدن بری كلن تفصیلات بدیعه ایله [نُفَصِّلُ ٱلْأَيَٰتِ] آیتلری تفصیل ایدرز. [وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ] ومجرملر یولی تماماً تبین ایتمك ایچوندر. — «سبيلَ» قرائتنه كوره — مجرملرك یولنی سنك توضیح ایتدیرمك، كسوب آیتماك ایچوندر كه دها تفصیل ایده‌جكز:

قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ
قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ● قُلْ إِنِّى عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَكَذَّبْتُم بِهِۦ
مَا عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ ●

قل لو ان عندى ما تستعجلون به لقضى الامر بينى وبينكم والله اعلم
بالظالمين ● وعنده مفاتح الغيب لا يعلمها الا هو ويعلم ما فى البر
والبحر وما تسقط من ورقة الا يعلمها ولا حبة فى ظلمات الارض ولا رطب
ولا يابس الا فى كتاب مبين ● وهو الذى يتوفيكم بالليل ويعلم
ما جرحتم بالنهار ثم يبعثكم فيه ليقضى اجل مسمى ثم اليه مرجعكم ثم
ينبئكم بما كنتم تعملون ● وهو القاهر فوق عباده ويرسل عليكم
حفظة حتى اذا جاء احدكم الموت توفته رسلنا وهم لا يفرطون ● ثم ردوا
الى الله موليهم الحق الا له الحكم وهو اسرع الحاسبين ● قل من ينجيكم
من ظلمات البر والبحر تدعونه تضرعا وخفية لئن انجينا من هذه لنكونن
من الشاكرين ● قل الله ينجيكم منها ومن كل كرب ثم انتم تشركون ●
قل هو القادر على ان يبعث عليكم عذابا من فوقكم او من تحت ارجلكم او يلبسكم
شيعا ويذيق بعضكم بأس بعض انظر كيف نصرف الآيات لعلهم يفقهون
وكذب به قومك وهو الحق قل لست عليكم بوكيل ● لكل نبإ مستقر
وسوف تعلمون ●

مآل شريفى

دى كه: بن سزك الله دن باشقه طابديغكزه عبادت ايتمكدن نهى اولندم، دى كه: بن سزك
هوالريكزه تابع اولمام، او تقديرده شاشيرمش و بن هدايته ايرنلردن دكلمش ديمك اولور ● دى كه
بن ربمدن بر بينه اوزرنده يم، سز ايسه اونى تكذيب ايتديكز، عجله ايستديككز عذاب بنم المده دكل،
حكم انجق اللهكدر، او حقى آكلاتير، هم او دعوى فصل ايدنلرك اك خيرليسيدر ● دى كه: اگر او عجله

ایسته دیككز بنم الیمده اولسه ایدی سزكله آرامزده ایش چوقدن بیتمش كیتمشدی مع مافیه ظالملری الله
دها چوق بیلیر ● غیبك آناختارلری اونك یانندهدر، اونلری آنجق او بیلیر، هم قره ده دكزده
نه وارسه بیلیر، بر یاپراق دوشمز و ارضك ظلماتی ایچنده بر حبه ده یوقدر كه اونی بیلمهسین، نه یاش
نه ده بر قوری یوقدركه هر حال بر كتاب مبینده اولماسین ● او اودر كه سزلری كیجهلین كندیكزدن
كچیریر آلیر، بوننكله برابر كوندوز نه قازاندیغكزی بیلیر طوتار، صوكره سزی اونك ایچنده بعث ایدركه
مقدر اولان بر اجل تماملانسین، صوكره اوكادر نهایت دونوشكز، صوكره سزه خبر ویرهجك
نه یاپار ایدیكز ● قوللرینك فوقنده قاهر او، اوزریكزه حركاتكزی ضبط ایدن حفظه كوندریر
حتی بریكزه اولوم كلدیكی وقت اونی كوندردیكمز ملكلر قبض ایدرلر و اونلر وظیفهلرینده قصور ایتمزلر ●
صوكره او قبض اولنانلر حق مولالری اللهه رد و تسلیم ایدیلیرلر، آگاه اولیك، حكم اونك، او حساب
كورنلرك اك سریعی ● دیكه كیم قورتاریر سزی اوقارانلقلردن، دكزك ظلمتلرنده، كیزلیدن كیزلیجه
یالواره یالواره دعا ایدیرك دییوردیككز دكل: عهدیمز اولسون كه اگر بزی بوندن قورتاریرسهك شكسز
شبههسز شاكرلردن اولورز ● دیكه الله قورتاریر سزی اوندن و هر صیقنتیدن، صوكره ده سز
مشرك ایدرسكز ● دیكه او سزه اوستكزدن ویا آیاقلریكزك آلتندن بر عذاب صالیویرمكه، یاخود
بریكزی قاتوب بعضكزدن بعضكزه شدتنی طاتدیرمایه ده قادردر، باق نه آیتلری نصل تصریف ایدیورز
كورك كه فقهیلر آكلاسینلر ● بونی بوتون حق ایكن قومك بوكا یالان دیدی، دیكه اوزریكزه وكیل
دكلم ● هر خبرك مقرر بر زمانی وار، آرتق ایلریده بیلیرسكز ●

[یَقُصُّ الْحَقَّ] — نافع، ابن كثیر، عاصم، ابوجعفر قرائتلرنده «صاد» ایله
متابعتنده نقطهلی «ضاد» ایله «یقض الحق» اوقونوركه بریسی «قص» دن بریسی ده «قضاء» دن،
قضانك اصلی بر ایشی تمامیله فصل ایتمك، آیروب بیتیرمكدركه كسوب آتمه دخی تعبیر اولنور. «حكم» «ك اصلی ده»
منع ایتمكدر. باطلی منع ایتمسی اعتباریله دركه حكم دینلمشدر. قصص و قصه دن قص، بر خبری تتبع و تفهیم

ایتمەلرکە تورکجە «آییتمە» تعبیر اولنور. بونی «آییلتمە» مصدرینە قاریشدرمامالیدر. قضاء، قولی ویا فعلی ویا هر ایکیسی ایلە اولور. «فصل» ایسە قولی اولور. «فصل الاثر» ایزی کوتمک معناسنە کلیر. واو زمان فعلی اولور. حاصلی حکم وحاکمیتدە قضا وقاضیلکدە بری علمی، بری عملی ایکی حیثیت واردر. فصل دها زیادە عملی واجرائی حیثیتنە ناظردر. وحق وباطلی فصل ایدن حاکملردر. بناء علیە بورادە هم تشریعی وعلمی هم دە اجرائی وعملی حکم وحاکمیتک آنجق اللهە مخصوص وحکم الهینک هم حق، هم خیر اولدیغی تفهیم بیورولمشدر.

[قُلْ] دیەرک [لَوْ اَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ] او دیدیککز شی «فامطر علینا حجارة من السماء او ائتنا بعذاب الیم» سن بزە کوکدن طاش یاغدیر ویا بزە الیم بر عذاب کتیر» دیە عجلە ایتدیککز عذاب — بنم الیمدە اولسە ایدی [لَقُضِيَ الْاَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ] بنم آرامزدەکی ایش آراکزدە ایسە کسیلیر بیتردی. بلا فاصلە بە ادنی مهلە بایاردم. لکن [وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ] اللە ظالملری واونلرە یاپاجغنی دها ای بیلیر. چونکە [وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ] بوتون غیب مفتاحلری اونک نزدندەدر.

مفتح، میمک فتحیلە اسم مکاندر، آچیلاجق یر دیمکدر. میمک کسریلە «مفتاح» کبی اسم آلت اولور، آناختار دیمکدر. یعنی دها آچیلمامش، وجودە کلممش، بزم علممز تعلق ایتممش اولان غیب خزینەلری واردرکە بونلرک بوتون قاپیلری ویا آناختارلری آنجق اللهک نزدندە، اللهک الندەدر. [لَا يَعْلَمُهَا اِلَّا هُوَ] اونلری اوندن باشقە کیمسە بیلمز.» — او بوتون بو غیبلری بیلدیکی کبی حاضردەکی بوتون موجوداتی دە بوتون تفرعات وجزئیاتنە وارنجەیە قدر بیلیر. مثلا [وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ] قارەدە ودکزدە نە وارسە هپسنی دە بیلیر [وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا] هیچ بر یاپراق دوشمزکە هر حالدە اونی بیلمەسین [وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ] نە ارضک ظلمتلرینە دوشمش بر دانە [وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ] نە یاش نە دە قورو هیچ بر شی یوقدرکە [اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ] هر حالدە هپسی

الله عنده بر كتاب مبيننده اولماسيله — غائب و يا شاهد، معقولات و محسوسات، كليات و جزئيات بوتون كوچوك سقوط و استقرار، حركت و سكون، حيات و ممات، حاصلى اولمش اولاجق، كيزلى آچيق هر شيئك بوتون تفصيلاتى، بوتون اينجه لكيله غايت آچيق و بليغ بر كتابده در. يعنى علم الهيده و يا لوح محفوظده در. هم مقدراتى هم سلسلهٔ نظاماتى اونك عندنده معلوم و مضبوطدر.

بر ديگر واقعاتندن صوكره سقوط واقعاتنك بارانه و دانه ايله تمثيل اولنمسى بوتون اجرام سماويه حركاتنك بر باران و دانه كبى سقوط قانوننه تابع بولنديغنه بر دلالتى حائزدر. و شايان دقتدر كه بو دلالت اشياده نفس دانه صورتنده اوقونه بيلديگى قرآنده ده اوقونه بيلمكده در. طوغرودن طوغرى اجرامك سقوط و حركاتى اشاره اولونميوب ده باراننك و دانه نك سقوطى تصريح اولونمسى هم سقوطلرينك كثرت و اينجه لكنى تصوير، هم ده انسانلره نظراً سقوط قانوننك اراده و جبر و ماده جريانى صريح ديه بيلير و اجرامده خفى و استدلالى اولديغنه ورده ظلمات بر دانه سقوطندن جو سماده اجرامك سقوط و حركاتنى بيلمكه بر مفتاح تشكيل ايده بيله جگنه بر ايمادر. بو آيتك اولا غيبدن شهوده، معقولدن محسوسه صوكره درجه درجه محسوسدن معقوله، شهوددن غيبه كيدن اوله بر ترتيب بديعى واردر كه بونك ايضاحى بيتر، نه عجائبى توكنير.

[وَهُوَ الَّذِى] او الله اودر كه [يَتَوَفّٰيكُمْ بِالَّيْلِ] كيجه ليه سزى وفات ايديرر، اويوتور، كنديكزدن كچيرر، نفسلريكزى سزدن آليه قبض ايدر. [وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ] و او حالده سزك كوندوزين نه جرح ايتديككزى، اللرله يابديغكزى، كسب ايتديككز شيدى — سز بيلمزكن — او بيلير. »—

جرح، اصل لغتده معلوم كه بر شيئه اجرائى تأثير ايدوب ياره لمكدر. بونك لازمى اولاراق اله كچيرمك، كسب ايتمك معناسنده ده متعارفدر. نيتكيم بزده ال، آياق، ديش، لسان كبى اعضاى مؤثره و عامله سنه جارحه و جوارح تسميه اولنور كه كاسبه و كواسب ديمكدر. و بوراده جرح بو معنايه در. «اجترحوا السيئات»، «اكتسبوا السيئات» ديمك اولديغى كبى. ابن عطيه اصل معنا ايله

جریحه‌دار اولمسی ده محتمل بولندیغی سویلمشدر. فقط کسب و عمل معناسی هم بوکا شامل، هم مقام قرینه‌سیله
ظاهر اولدیغی کبی عموم ایله تفسیر ایدنلر روایتی ده بودر. یعنی سز اوکونده اویومازدن اول اعضاکزک
حرکاتیله بر طاقم تأثیرلر اجرا ایتمسه، ایشلر یاپمسه، مادی و یا معنوی خیر و یا شر بر طاقم شیلر کسب ایتمش
بولونیورسکز که بونلر سزک عمللرکزدر. بونلرک، عضولرکزک یورولماسی، جریحه‌دار اولمسی ده بو مکتسبات
جمله‌سندندر. سز کوندوزین اویانیق ایکن اکتساب ایتدیککز و حتی کندی الکزله یاپدیغکز بو عمللرک
بعضیسنی بیلمزسکز ده بعضیسنی بیلیرسکز. فقط کیجه اولدیمی اه نفس ناطقه‌کزی قبض ایدر، سزده‌کیلر،
سز اولو کبی کندیکزده کچرسکز و شعور و ادراکاتکزده صاحب و مالک اولامازسکز، او زمان کوندوزین
بیلدیکلرکزی بیله بیلمز اولورسکز. حال بو که سز بو ییله اولو حالده ایکن اه اونلرک هپسنی بیلیر. [ثُمَّ
يَبْعَثُكُمْ فِيهِ] صوکره کوندوزین سزی بعث ایدر. — بدنکزده ذره‌لرینه، عضولرکزه
تولن اجزاکزی اذیقوده جنبکز اولمادن تلافی ایدرك یکیلر و سزده‌کی الدیغی شعور و ادراککزی ده حسابیله
سزه اعاده ایدرب کالاول حیات مادیه و معنویه‌کزله سزی تکرار احیا ایدر، اویاندیریر. و او زمان سز کیجه‌لی
کوندوزی فرق ایدر، کندیکزی و مکتسبات سابقه‌کزی هیچ ضایع ایتمه‌سه، آراده هیچ بر فاصله انقطاع کچمیش
کبی بیلیر طورورسکز. بونک ده سویلنیشی آکلایانز ایچون ده حیات معنویه نقطه نظرندن نفس باهر و ظاهر
بعث بعد الموت اولدیغی اشعار اولدیغی، باشقه حیات مادیه نقطه نظرندن ده بویله‌در. هر ایکی حیاته هر کون
هر کیجه و حتی هر لحظه بر بر روحانی و جسمانی بر بعث بعد الموت ایچنده‌در. بونی بر چوقلری مجازی بر معنی ایله بعث
ایدرلرسه ده حیات علمی بر نظر ایله باقیلدیغی زمان بونک تام معناسیله بر بعث اولدیغی تظاهر ایدر. بر
یاپراغک، بر دانه‌نک، بر جاشک سقوطیله بیدینرلك حرکاتنده کبی سقوط و حیات عمومیه عینی معناده نفس
متحد وادیده بونلری استنباط نفس علمی ایسه اولونوب اولنمقده بعث بعد الموتی آکلامه‌ده آندنده دها ظاهر
بر حقیقتدر. غایت عادی بر مسئله کبی کورونمه‌یه اویویوب اویانمه مسئله‌سی کرك علم وظائف الاعضا وکرك
علم النفس نقطه نظرندن حصول درجه‌سنا ایله دقت جالب اهمیتده‌در. هر کون یپراتوب تولن اجزای عضویه‌یله
و هر کیجه انقطاع ایدن ادراکات عقلیه‌نک تکرر و اعاده امثال ایچنده کیدوب کلمه‌لری عینی بر حیاتی ادامه

وعینی بر نفسك شخصیت و وحدتنی افاده ایدوب طورمسی، علم حكمت الهیه نقطۀ نظرندن روحك بالذات
وحدت و بقاسنه دلالتده اول، اللهك وجودینه، بقاسنه، وحدانیتنه، تكرر و اعاده ایتمسیله روحانی
و جسمانی تام معناسیله بعث بعد الموته قدرتنه دلالت ایدن شواهد و دلائل قطعیه دندر كه بونلر بعث بعد
الموتك یالكز امكانی دكل بالفعل وقوعنی ده كوزه دلوب طورمقده در. ایشته اللّه سزی هر كیجه بویله
وفات ایتدیریور، و او وفات اولورکن سزك معنوی نه‌لریكز وارسه هپسنی بیلیور و ایرتسی كونه عیناً اعاده ایدوب
بعث ایدیور كه [لِيُقْضٰٓى اَجَلٌ مُسَمًّى] بر اجل مسمی قضا اولنسون، مقدر اولان وقت، عمر
تمام اولسون. بو بویله اولدیغی كبی [ثُمَّ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ] صوكره او ساعت كلنجه رجوعكز
ینه اوكادر، نهایت ینه یالكز اوكا رجوع ایده‌سكز [ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ]
اوندن صوكره ده اونده بو حیاتده یاپدیغكزی خبر ویره‌جكدر. [وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ]
و او عبادینك فوقنده بتمامه قاهردر. — او عدمی وجود ایله، وجودی افنا و افساد ایله و هر شیئی ضدیله
نوری ظلمت، ظلمتی نور، كیجه‌یی كوندز، كوندزی كیجه، حرارتی برودت، برودتی حرارت ایله الخ
قهر ایدر. [وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً] و اوزریكزه حفظه كوندرر، اونلر سزی
و عمللریكزی محافظه و مراقبه ایدرلر. — كه بونلر « له معقبات من بین یدیه و من خلفه یحفظونه من
امر الله »، « ما یلفظ من قول الا لدیه رقیب عتید »، « وان علیكم لحافظین كراما كاتبین یعلمون
ما تفعلون » آیتلرنده بیان اولنان ملائكه در كه لسان شرعده حفظه ملائكه‌سی تعبیر اولنور. فلاسفه
« عناصر مختلفه و طبایع متضاده‌یی مزج و تألیف ایدرك بر مزاج و خواص مخصوصه ویرمسی و بو مزاج
و خواص ایله اونلری بر نفس مدبره و قوای حسیه و حركیه و نطقیه‌یی قبوله مستعد قیلمسی اللّه تعالانك
قاهریتی، یعنی قدرتنك هر قدرت فوقنده قهر و غلبه‌سی جمله‌سندندر. و حفظه دن مراد او نفوس
و ارواح مدبره و او قوی و ملكات روحیه در » دیمشلر. فقط بو ایضاحك ناقص اولدیغنده شبهه
یوقدر.

[حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ] نهایت هر هانكی بریكزه موت كلدیكی، اسباب موت

ایریشدیکی وقت [توفته رسلنا] اونی ده فرشته رسوللریمز وفات ایتدیریر، اروحلرینی قبض ایدرلر. — حمزه قرائتنده اماله ایله «توفیه» اوقونور. — تفسیرلرده بعضلری بو رسوللرك اشبو وفات ملائکه‌لرینك دخی یه حفظه ملائکه‌سندن عبارت اولدیغنه قائل اولمشلر و حفظه‌یی ملك الموتك اعواننده صایمشلردر. لکن اکثریت وفات رسوللری اولان ملك الموت و اعواننك حفظه رسوللرندن باشقه اولدیغنی سویلمشلردر. حاصلی هر وهله حکم الهی تحتنده سکز، حیاتکز، مماتکز امر الهی ایله اولور، حفظ و مراقبه و وفات رسوللری مأمورلری یدنده جریان ایدر. [وهم لا یفرطون] و بو رسوللر تفریط ایتمزلر. — نه حفظده، نه موتده ذره‌جه بر قصور ایتمز، وظیفه‌لرینی یاپار، اللهك امرینی تأخیرسز اجرا ایدرلر. [ثم ردوا الی الله مولیهم الحق] صوكره او وفات ایدنلر هپ حق مولالری اولان الله‌ه رد اولنورلر. — هیچ برنده، کندیلرینك، نه سائر مولای باطلانك حکم و تصرفی قالمادی، هپسی حاضر، ناچار اللهك حکمنه تسلیم ایدیلیرلر. [الا له الحکم] غافل اولمایکز که حکم آنجق اللهکدر. [وهو اسرع الحاسبین] و او حساب گورنلرك ان سریعیدر. مراد ایدنجه بر لحظه‌ده بتون ناسك حسابنی گوروویرر.

[قل من ینجیکم من ظلمات البر والبحر] دیکه: کیم اوکه سزی بر و بحر ظلمتلرندن قورتارر؛ اویله بر حالده که — یعقوب قرائتنده نونك سکونیله و جیمك شده‌سز اولارق «ینجیکم» اوقونور. — [تدعونه تضرعا وخفیة] اوکا آچیقدن آچیغه و گیزلیدن گیزلی‌یه یالواره‌رق سوییه‌رك دعا ایدرسکز: — عاصمدن ابوبکر شعبه روایتنده خاءك کسریله «خیفه» اوقونور. — یعنی سز اوکا شدتلی بر قورقو ایچنده امیدلنوب یالواره‌رق سوییه‌رك دعا و جؤار ایدرسکز: [لئن انجینا من هذه لنکونن من الشاکرین] قسم اولسون که اگر بزی بوندن قورتاریرسه‌ك هر حالده بز شاکرلردن اولاجغز دیرسکز. — عاصم، حمزه، کسائی خلف عاشر قرائتلرنده یا ایله «انجینا» اوقونور که غائب صیغه‌سیله «قورتاریرسه» دیمکدر.

[قل الله ینجیکم منها ومن کل کرب] دیکه الله‌در که سزی او ظلمتلردن

وهر صيقنتيدن قورتارير، ويرور. [ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ] صوكره سز دونر اورطاقلر قوشارسكز عهديكزي ايفا ايتمز، شكر ايلمزسكز.» — نافع، ابن كثير، ابن عامر، وابن ذكوان، يعقوب قرائتلرنده «ينجيكم» اوقونور. [قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ] دي كه: او الله سزه فوقكزدن ويا آياقلريكزك آلتندن بر عذاب كوندرير — فوقدن عذاب، يلديريم دوشمك، طاش ياغمق، طوفان اولمق كبي آفات سماويه، آياقلرك آلتندن عذاب ده زلزله اولمق، خسف يعني يره كچمك، صو آلتنده قالمق كبي آفات ارضيه حقنده ظاهردر. ابن عباس حضرتلري «من فوقكم» ولات جور، «من تحت ارجلكم» سفله سوء، ديمشدركه ما فوقدن عذاب، ما تحتدن عذاب ديمكدر. بعضى تفسيرده باشدن ويا آلتدن كلن امراض ومصائب ايله تفسير ايتمشدر. آيت هپسنه محتملدر. [أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا] — شيع، شيعه‌نك جمعى، شيعه، بر بريني آرقه‌سندن كيده‌رك بر امره ويا بريسنه طرفدار اولانلره فرقه ديمكدر. — ويا سزى شيعه شيعه بر بريكزه قاتارق، يعني هر بري بر بريسنه طرفدار اولمق ومختلف هوالره اويمق ايله مختلف فرقه‌لره آيريلوب بر بريكزله چارپيشديرمغه [وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ] وبعضكزه ديكر بعضكزك — قتل وسائره كبي بأس وشدتنى آجى آجى طاتديرمغه قادردر. ولو بونلره قادر اولان آنجق اودر. [انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ] — بو آيتلرك مضمونى بالاده كچن بعضى آيتلرك معنالرى تصريف اولنمه، ديكر بر شكل وصورتده افاده ايدلمه اولديغندن بورده بونك حكمتى بيان بيورلمشدر.

[قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ] دي كه: بن اوزريكزه بر وكيل دكلم — الهك قدرتى بكا تفويض وحواله اولنمه دكلدر. بناءعليه نه اونك سزه ياپاجغى عذابي ياپا بيليرم، نه ده سزى اوندن محافظه ايده بيليرم. بن انجق بر رسولم، بر ايلچيم، بر مخبرم. الهك وحى ايتديكي اوامر واخبار واحكامى اونك نامنه افاضه خبر ويريرم، تبليغ ايدرم. [لِكُلِّ نَبَإٍ مُسْتَقَرٌّ] هر خبرك، هر خبر ويريلن شيئك قرارلاشديغى بر زمانه واردر. — سزك عذابكزده بو جهته دوزدر. [وَسَوْفَ

تَعْلَمُونَ] سزده باشیکز کله‌جکی یاقینده بیلیرسکز. — بویله دی.

وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِٓي اٰيَاتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا
فِي حَدِيثٍ غَيْرِهٖ وَاِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ● وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلٰكِنْ ذِكْرٰى
لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ● وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهٖٓ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيٌّ
وَلَا شَفِيعٌ وَاِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَا اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اُبْسِلُوا بِمَا
كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ●

مآل شریفی

آیتلریمز حقنده مناسبتسزلکلره طالانلری کوردیککده وقت ده کندیلرندن یوز چویر، تا که
باشقه بر سوزه طالسینلر. شاید شیطان سکا بونی بر آن اونوتدیررسه خاطریکه کلدیکی کبی همان قالقه،
او ظالملر کروهی ایله برابر اوطورما ● کرچه اللهدن قورقانلره اونلرک حسابندن برشی دوشمز ولکن
بر اخطار اولور، بلکه صاقینیرلر ● برده او دینلرینی اویون و اکلنجه ایدینن و دنیا حیاتی کندیلرینی
آلداتمش بولنان کیمسه‌لری ده بو وسیله ایله شونی اخطار ایت که بر نفس کندی کسبیله بسالت قبضه‌سنه دوکره
کورسون. او وقت اللهک حضور جلالنده اوکا باشقه نه بر صاحبت ایدن بولنور، نه بر شفاعت. هر درلو
فدیه‌یی ویرمک ایسترسه بیله قبول ایدلمز. اونلر عذابک قبضهٔ بسالتنه تسلیم اولنمش کیمسه‌لردر، نانکورلک
ایتدکلرندن طولایی اونلره ساده حمیمدن بر شراب و الیم بر عذاب واردر ●

[وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي اٰيَاتِنَا] — خوض، اكلنجه طرزنده
و استهزا درجه‌سنده طالمه ديمكدر. سورهٔ نساده كي « وقد نزل عليكم في الكتاب ان اذا سمعتم
ايات الله يكفر بها ويستهزؤ بها فلا تقعدوا معهم حتى يخوضوا في حديث غيره » آيتنده ده (باقيكز)
بونك تفسيري اولمشيدي. خطابك خطاب عام اولمسي، مؤمنلرك و امتك مسائلي و اصحابي كوستريرلر. —
بناءً عليه بعضى حشويه‌نك توهم ايتديكي كبي بو، الهيات مسائلنده تعميق و تتبع، استدلال و مناظره ايله
آيات اللهه طالمقدر ديه هيچ بر استنباطه قالقيشمق دكل، انجق دليل ايله اوغراشيلمه‌رق مدلولنه تغافل ايده‌جك
درجه‌ده طالغينلقده دوشمكدر. حاصلي: اي مؤمن، حقلري بيلميه‌رك آيتلريمزه طالوب
اكلنديلر، طعنه كيريشديلر، كفر و استهزايه قالقيشانلري كورديكك وقت — كه مكه‌ده قريش
مشركلري بويله ياپيورلردي — [فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ] اونلردن چكيل، ياننده اوطورما [وَ
اِمَّا يُنْسِيَنَّكَ] — ابن عامر قرائتنده تفعيلدن « ينسّينك » [الشَّيْطَانُ] شايد شيطان
سكا اونوتديررسه — سني اشغال ايدر، بو نهيي اونوتمه‌كه سبب اولورسه — كه بو احتمال، خطابك هر
مؤمنه عام اولمسي حيثيتيله‌در. [فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ]
خاطرلادقدن صوكره او ظالملر ايله برابر اوطورما. — ظالمينه تعبير اولونمسي خوضك مفهومنده حدّيني
تجاوز معناسي بولنديغني اشعار و علت نهيي تعميم ايله عمومًا ظالملر ايله برابر اوطورمانك دخي منهي اولديغني
تصريحدر.

[وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا]
دينلريني اكلنجه و اويونجاق طوتانلري و حيات دنيا كنديلريني مغرور ايتمش اولانلري براق — يعني حيات دنيايه
طالوب دينلريني كيف و هوالرينه كوره اكلنجه و اويون قبيلندن طوتانلر، دنيا دينينه اكلنجه و اويونجق كبي
كوكل اكلنديرير الداتيجي باشقه فائده‌سي اولمايان شيلرده طوتونانلري، دنيا متكلف اولديقلري دينه حقي
دنيا حياتنه مغرور اولدرده عاقبت و آخرت حسابنه آلميه‌رق اكلنجه و اويونجاق يرينه قويوب استهزا ايدنلري
ديانتي اغراض دنيويه‌لري اجويه بازيچه اتخاذ ايدنلري. والحاصل دينلري اويونجاقدن عبارت اولانلري دريغ

اویونجاغه عدایدنلری ترك ایت ، بونلرله معاشرت واختلاط ایتمه .

بونلری براغ امری ، اونلرله معاشرت واختلاطدن منع و « فذرهم يخوضوا ويلعبوا حتى يلاقوا يومهم الذى فيه يوعدون » قبيلندن بر تهديد وانذار اولديغنه ويوقسه « انذار ايتمه ، برشى سويلمه » ديمك اولماديغنه اشارت بيوريليوركه : [وَذَكِّرْ بِهِ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ الخ...] .

قُلْ اَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدٰينَا اللّٰهُ كَالَّذِى اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِى الْاَرْضِ حَيْرَانَ لَهُٓ اَصْحَابٌ يَدْعُونَهُٓ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَا قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ● وَاَنْ اَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِٓى اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ● وَهُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ●

مآل شريفى

دى كه هيچ بز اللهى براقيرده بزه نه منفعت نه ضرر يا پامايه جق نسنه لره يالواريرمى يز ؟ والله بزى هدايته قاووشديرمش ايكن آرديمزه دونرمى يز ؟ او آواناق كبى كه ارضده شاشقين شاشقين طولاشيركن كندينى شيطانلر آيارتوب اوچوروبه چكمكده ، برده ايسه آرقداشلرى وار بزه گل ديه اونى طوغرى يوله چاغيروب طورويورلر . دى كه هرحالده هدايت اللهك هداييدر ، بزه امر ايدلدى : خالص مسلم اوله لم رب العالمينه ● هم نمازى قيلك واوندن قورقيك ، حشر اولنوب وارهجغكز او ● و او كوكلرى ، يرى بارادان حقيله او ، هم او ديه جكى كون ده اولويرر ● حق اونك ديدكى ، صور اوفورولدجغى كونده ده ملك اونك ، هم غيبه عالم هم شهادته ، حكيم اودر ، خبير او ●

[قُلْ اَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا] ديه كه بز – الوهيت
صفتنه هيچ صاحب و هر منفعت و ضرره قادر اولان – اللهدن غيری بزه كندی كنديلرينه
منفعت و نه ضرر بر ذره بيله ويره‌ميه‌جك اولان شيلره، جانسز پوتلره، عاجز مخلوقلره، مصنوعلره می
يالواره‌جغز [وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدٰينَا اللّٰهُ] و الله بزه هدايت ايتدكدن، طوغری
يولی كوسترديكدن صوڭره كيرويه می دونه‌جكز؟ [كَالَّذِى اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِى الْاَرْضِ
حَيْرَانَ لَهُٓ اَصْحَابٌ يَدْعُونَهُٓ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَا] «بزه كل» ديه كنديسنی چاغيرير دوست
آرقداشلری واركن يريوزنده حيران و سرسم قالان و شيطانلرك هوا و هوسنه قاپيلوب شاشيرديغی
شاشقين كبی می اوله‌جغز؟ – بونك سبب نزولی حضرت ابی بكرك اوغلی عبد الرحمانك ايماندن
اولكی حالی اولديغی حقنده بر روايت واردر كه رسول الله، باباسی و سائر اصحاب كنديسنی اسلامه دعوت ايتدكلری
حالده او بالعكس طوتوب باباسی حضرت ابی بكری پت‌پرستلكه دعوت ايتمكه قالقيشمش ايدی دينيليور.

[قُلْ] ديه كه [اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى] يگانه هدايت انجق الله هدايتيدر، انجق الله
هدايتيدركه هدايتدر. [وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ] و بزه خالصاً رب العالمينه اسلام و انقياد
ايده‌لم [وَاَنْ اَقِيمُوا الصَّلٰوةَ] و نمازی اقامه ايدك [وَاتَّقُوهُ] و اللهه اتقا ايدك ديه
امر اولندی [وَهُوَ الَّذِىٓ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ] و بيورلدی كه نهايت هپكزك حشر اولنوب طوپلانه‌جغی
انجق اودر.

[وَهُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ] و او، او خالقدر كه كوكلری
و يری حق ايله خلق ايتدی. – سماوات و ارضك متحقق، مخلوقيتلری محقق، خالقلری انجق الله اولديغی
محقق و بونده بونلرك حقه مستندلری، حقه دلالتلری، اثر حق اولدقلری محقق، بناءً عليه باطل هيچ
بر زمان سبب و غايهٔ خلقت اولماز. و بو سماوات و ارضك خلقتی اكلنجه و اويونجاق، باطل و عبث
و حكمتسز اولماز. – هپسی حقده طوپلانه‌جق و هپسی حق تعالی‌يه حشر اولنه‌جقدر. نه زمان اولورجه ديليرسه

[وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ] «او، «اول!» دیه جکی کون همان اولور.» سوزی [قَوْلُهُ الْحَقُّ] اونك صوك کلامیدر. «اول» دیدیکی کون اولاجقدر. [لَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ] صور اوفورلدیغی، قیامت بوروسی چالیندیغی کون ملك اونکدر. چونکه [عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ] صور اوفورلدیغی کون میدانه چیقاجق اولان غیبی و چیقمش اولان بوکونکی مشهوداتی بیلن اودر.

[وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ] و حکیم و خبیر اودر.

بونی دیدی و او حکیم و خبیرك اخباریله شونی یاد ایت:

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ لِاَبٖيهِ اٰزَرَ اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً اِنّٖٓي اَرٰيكَ وَقَوْمَكَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ ● وَكَذٰلِكَ نُرٖٓي اِبْرٰهٖيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنٖينَ ● فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًا قَالَ هٰذَا رَبّٖي فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَٓا اُحِبُّ الْاٰفِلٖينَ ● فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هٰذَا رَبّٖي فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنٖي رَبّٖي لَاَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّٓالّٖينَ ● فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبّٖي هٰذَٓا اَكْبَرُ فَلَمَّٓا اَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ اِنّٖي بَرٖٓيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ● اِنّٖي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذٖي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ حَنٖيفًا وَمَٓا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكٖينَ ● وَحَٓاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ اَتُحَٓاجُّٓونّٖي فِي اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينِ وَلَٓا اَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهٖٓ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ رَبّٖي شَيْـًٔا وَسِعَ رَبّٖي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ● وَكَيْفَ اَخَافُ مَٓا اَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَاَيُّ الْفَرٖيقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ● اَلَّذٖينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُٓوا اٖيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ●

مآل شریفی

وقتیله ابراهیم باباسی آزره دیمشدی؟ سن پوتلری کندیکه بر سوری اله ادینیورسك
اویله می؟ دوغروسی بن سنی ده قومیکی ده آچیق بر ضلال ایچینده کوریورم ● بو صورتله ابراهیمه کوکلرك
ویرك ملکوتنی کوستریورده که یقینه حاصل ایدنلردن اولسون ● وقتاکه اوزرینه کیجه قاپلادی بر ییلدیز
کوردی «بو ایمش ربم» دیدی، دیرکن باتیورنجه «بن اویله باتانلری سومم» دیدی ● وقتاکه آی
طوغمقده اولورکن کوردی «بو ایمش ربم» دیدی، دیرکن باتنجه «قسم ایدرم که» دیدی، ربم بنی
هدایته موفق ایتمسه ایدی محققه شاشقین قومدن اولاجقدم» ● وقتاکه کونشی طوغمقده اولورکن
کوردی «بو ایمش ربم، بو هپسندن بیوك» دیدی، او ده باتنجه «ای قومم دیدی: خبریکز اولسون
بن سزك شرك قوشدیغکز شیلردن بریئم ● بن هر دیندن چیقوب ساده حقه اکیلرك یوزیمی او کوکلری
ویری یاراتمش اولانه طوغرو دوندردم و بن مشرکلردن دکلم» ● قومی ده کندیسنه قارشی احتجاجه قالقشدی
او: سز، دیدی: بکا الله حقنده احتجاجمی قالقشیورسکز؟ حال بوکه او بکا حقیقتی طوغرودن طوغری
کوستردی، سزك اوکا شرك قوشدیغکز شیلردن ایسه بن هیچ بر زمان قورقمام، ربم دیلمدکجه اونلر بکا
هیچ برشی یاپاماز، ربم هر شیئی علماً احاطه بیوردی، آرتق بر دوشونمز میسکز؟ ● هم نصل اولورده
بن سزك شرك قوشدقلریکزدن قورقارم: باقکز آ سز الله هیچ بر برهان اندیرمدیکی شیلری اوکا
شرك قوشمقدن قورقمیورسکز؟ بو حالده قورقودن امین اولمغه ایکی فرقه دن هانکیسی احق؟ اکر بیلیرسکز
● ایمان ایدوب ده ایمانلرینی بر حقسزلقله تلبیس ایتمیه نلر ایشته قورقودن امین اولمق اونلرك حقیدر
و هدایته ایرن اونلردر ●

سورهٔ مائده ده («ان الذین امنوا والذین هادوا والصابئون الخ» آیتنه باقیکز) بیان اولندیغی
اوزره ملت ابراهیم اولان حنیفیت اولاً و بالذات صابئه یه تقابل ایدیوردی. صابئه ایسه اصحاب اشخاص و
اصحاب هیاکل یعنی نجوم اولارق ایکی فرقه یه منقسم بولونیوردی. هر ایکیسی ده روحانیت تعصبنه و ملائکه یه تعبد فکرینه

راجع اولیور. دیمکده بر طرفده بشری جسمانیلره، روحانیاتده تجرید ایله تذلیل، دیکر طرفده بشری طاغوتلرك
شرك و ربوبیت دعواسنه وسیله احداث ایدیلیوردی. ابراهیم علیه السلام بویله بر قومه ایچلرینه بعث بیورلمشدی.
بونلره کوره حکذکر اولا اصحاب اصنامك ضلال مبینی، ثانیاً اصحاب نجومك ضلال ظاهرینی بیان اولنه رق
ولشرك ملکوته اتصالی کوستریلرك اثبات توحید ایله اساس حنیفیت تثبیت و نبوت بشریه تقریر اولنمسه وحیات
مابعد الطبیعی مبدألرك ملك و شیطانه کبی قوای خفیه‌یی الهه بشر عد ایدرك الوهیته شریك ایدن اصحاب روحانیاتك
ضلال فلسفیسنی ابطال ایدیله دلائل توحید تفصیل اولنمشدر.

ابراهیم علیه السلامك فضلنی اعتراف ایتمه‌یه ملت بویله کیدر. عرب مشرکلری اونك اولادی و منسوبی
اولدقلرینی اقرار ایله فضلنی اعتراف ایدیورلردی. یهود، نصاری و مسلمانلر ده هپ اونا تعظیم و علو قدرینی
اعتراف ایدرلر. بو منصب عظیم. بوکون اکثر اهل عالمك فضلنی و علو مرتبه‌سنی اعتراف ایتمسی شرفی حضرت خلیل
علیه السلام قدر هیچ کیمسه‌یه نصیب اولمامشدر. «اللهم صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابرهیم و علی آل
ابرهیم انك حمید مجید، وبارك علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی ابرهیم و علی ابرهیم انك حمید مجید».
بونلرك مثلی «ایاك نعبد وایاك نستعین»، «اوفوا بعهدی اوف بعهدکم» مدلولنجه رب ایله عبد بیننده‌کی
عهد فطریدر. ابراهیم علیه السلام بو عهد عبودیتی ایفا ایتمسه والله تعالی بوکا اجمالاً و تفصیلاً شهادت
ایتمشدر. اجمال ایکی آیتده‌در. بریسی: «واذ ابتلی ابرهیم ربه بکلمات فاتمهن» که بونلر عهد عبودیتی
اتمام ایتدیکنه بر شهادت الهیه‌در. ایکنجیسی ده «اذ قال له ربه اسلم قال اسلمت لرب العالمین» در. تفصیله کلنجه:
مشارالیه توحیدی اثبات و شرکی ابطال ایچون بر چوق یرده مقاومده اولا باباسیله «أتتخذ اصناما آلهة» و «یا ابت
لم تعبد ما لا یسمع ولا یبصر ولا یغنی عنك شیئا» دیه. ثانیاً قومیله «فلما جن علیه اللیل ... وحاجه قومه قال
اتحاجونی فی الله» دیه، ثالثاً زماننك ملکی ایله «ربی الذی یحیی ویمیت» دیه مناظره ایتمسه، رابعاً کفار
ایله «فجعلهم جذاذاً الا کبیراً لهم» مدلولنجه بوتلری قیرارق فعلاً مناظره ایلمسه، صوکره قومی «حرقوه
وانصروا آلهتکم» دیمشلر. آتشه آتیلمسه، صوکره «انی اری فی المنام انی اذبحك» دیه اللهك امرینه
اوغلنی بذل ایتمسه. حاصلی قلبنی عرفانه، لسانی برهانه، بدنی نیرانه، چوجغنی قربانه، مالنی ضیف و احسانه تسلیم

وتخصیص ایدرك عبودیت وتحسده قدرمانفعی اثبات وصوکره «واجعل لی لسان صدق فی الاخرین الخ» دیه
ربنه تضرع ونیاز ایلسه وبناء علیه الله تعالانك کرم واحسانی ده دعاسنه اجابتله مطلوبنك اسعاف وتحققنی
ایجاب ایتمشدر. عربلر کندی ده شارالیهك فضلنی معترف بولندقلرندن طولایی اونره قارشی «قل اندعوا من
دون الله ما لاینفعنا ولایضرنا» دعوتنی اثبات وتوضیح صددنده الله تعالی حضرت ابراهیمك قومیله اولان مناظره سنی
وملکوت الهیه اطلاعنی برحجت وماضیده نمونه امثال بردرس عبرت اولمق اوزره تذکیر واول اثرده اصحاب اصنامك
بدیهی اولان ضلالتنی اخطار ایله بیورمشدرکه:

اوتدری دشونی خاطرلات: [وَإِذْ قَالَ إِبْرٰهِيمُ لِأَبِيهِ آزَرَ] هانی ابراهیم باباسی
آزره — ویاخود یعقوب قرائتنده رانك ضمیله «آزرُ» اوقوندیغنه کوره — ابراهیم باباسنه «یا آزر!
[أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرٰيكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ] اصنامی بر سوری الهه
طوتیورسك؟ بن حالده بن سنی وقومکی آچیق بر ضلال ایچنده کورویورم» دیمشدی. — ذی روح ولا
بزك کبی بر تمثالی اولسون دکر کواکب وملائکه تمثالی فرضه ایلسه جانسز بویکره تنزل وتعبدی آچیق
بر ضلالتدر. ابراهیم بونی باباسی ویا باباسی مقامنده عموجه سی اولان آزر دینه باشلایه رق قومنك یوزینه
دوریقدن واونی ارشاد ایتمکدن چکینمه مشدی.

بو آیتده حضرت ابراهیمك پدرینك اسمی «آزر» اولدیغی اکلاشیلیور. کتب تواریخده ایسه بر اسمی
«تارخ» اولدیغی مشهوردر. اوحالده یعقوب واسرائیل کبی بری اسم بری لقب اولمق اوزره «آزر»
و «تارخ» دیه ایکی اسمی وار دیمکدر. راغب مفرداتنده آزر تارخك معربی دینلسه اولدیغی ده
نقل ایتمش ایسه ده بونی مفسرینده هیچ نظر اعتباره الماشلردر. بودرجه بونك بر بدل ایله تعریفده عجمه شهرتی
قالماسه اولا حقنده کلمه «حاتم» کبی منصرف اولمق لازم کلیردی. بعضلری ده آزرك خوارزم لغتی
«شیخ هرم» یعنی پك قوجامش اختیار دیمك اولدیغنی دیرده برصنم اسمی بولندیغنی دخی سویلمشلردر.
بعضلری ده دیمشلرکه ابراهیم علیه السلامك باباسی تارخدر، آزر ده عموجه سیدر. عموجه یه ده پدر
دخی اب اطلاق ایدیلیر. نته کیم قرآنده اولاد یعقوبدن حکایةً «نعبد الهك واله ابائك ابرهیم واسمعیل واسحق»

بولدیلشدر . و حضرت اسماعیل ، حضرت یعقوبك عموجه‌سی اولدیغی حالده ابا اطلاق ایدلمشدر . شیعه‌لرك
تمسکلری ده بودر . بونلر حضرت ابراهیم و باباسی حضرت پیغمبرك اجدادندندر . حال بوکه « و تقلبك
في الساجدين » آیتنك دلالتنه کوره پیغمبرك اجدادنده کافر یوقدر . آزر ایسه کافردر . بونده بو آیتده
و بالخاصه یعقوب قرائنه کوره حضرت ابراهیم آزره اسمی سویلیه‌رك و ضلالتی یوزینه دوراره خطاب
ایتدیکی کوستریلیور که بابایه بر احسانه بر وظیفهٔ دینیه اولدیغی حالده ابراهیم علیه السلام کبی بر پیغمبر ذیشانك
باباسنه بویله ازلاله و جفاکار بر خطابی تجویز ایتمه‌جکی آشکاردر . بناء علیه بو ایکی قرینهٔ مانعه کوستریر که آزر
ابراهیمك حقیقی معناسیله باباسی دکلدر دیورلر . فقط بونلر قرآنك ظاهرینه قارشی تکلّف و تعصبدر .
زیرا حضرت پیغمبرك نسبنه اصلا سفاح قاریشمامسی ، حسبی نکاحده کلمسی اولدیغنده تردد یوق ایسه ده « تقلبك
في الساجدين » ده تقلبات صلبیه معناسی قطعی اولمادیغی کبی حضرت ابراهیمك معامله‌سی ده « وان جاهداك على ان
تشرك بي ما ليس لك به علم فلا تطعهما وصاحبهما في الدنيا معروفا » مضمونندن خارج دکلدر . صوکره کتب تواریخده
مشهور اولان تارح اسمنك منشأی نهایت یهود و نصاری اخبارینه ، بونده توراة منتهی اوله بیلیر . بو ایسه
قرآنك آزر اخبارینه معارضه ایده‌بیله‌جك بر قوتی حائز دکلدر . ادنی قرآنه اعتراض دکل ، قرآنه دائر اوزرینه
محاکمه‌یه دکلهانندر .

ابن جریر تفسیرنده بیان اولندیغی اوزره محمد بن اسحق دیمشدر که « آزر حضرت ابراهیمك
باباسیدر . و کوفه سوادنده « Kûsâ » قریه‌سی اهالیسندن بر رجل اولدیغی بزه ذکر ایدیلدی ، جبار جلاسندن
دار العلم » . ابو حیان تفسیرنده ده « نجار ، منجم و مهندس اولدیغی و نمرودك ده نجوم و هندسه‌یه راغب
اولدیغندن نزدنده توجه و اقبال مظهر بولندیغی ذکر ایتمشدر . و سواد کوفه‌ده « قُطی » دینیلن بر قریه‌ده
اری مجاهد بویله دیمشدر . و حضرت ابراهیم ده بو قریه‌ده تولد ایتدی دینلمشده . بونلر باشقه آزرك حرّانه
اهالیسندن اولدیغی ده سویلنمشدر . » دیه نقل ایتمشدر . معجم البلدانده « قُطی » اوج موضعده در :
ارمن بابلده ، سواد عراقده ، بکرده . عراقده قضاسی ایکیدر ، قطی الطریق ، قطی الرباء . ابراهیم
علیه السلامك مشهدی و مولدی بوراده در . و بونلرك ایکیسی ده ارمن بابلده در . حضرت ابراهیم بورا

آتشه آتلمشدر.

ایشته موجود و محسوس هرهانکی برشیئك خیالنی تمثیل ایدن جانسز اصنام مصنوعه اوکنده انسانلغی
تذلیل ایدن اصحاب اصنامك ضلال مبینی اخطار اولندقدن صوکره بوکا سببیت ویرن و اصحاب هیاکل دینلن
نجوم پرستلرك ده ضلال نظریی کوسترمك و برشی اولان حضرت ابراهیمك لطف الهی ایله بتون سماوات
وارضك ملکوتنه اطلاع و ایقانی و بوسایه ده انسانلغی ماسوی الله اسارت و محکومیتدن تخلیص ایله وجهه برتیق
طوغریدن طوغری‌یه و منحصراً الله توجیه ایتدیرن توحید حقیقینك نصل اثبات و تقریر ایتدیکی بیان ایدیلیورکه:
[وَكَذٰلِكَ نُرِىٓ اِبْرٰهٖيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] وایشته بویله بزده
کوسترمشیز، ابراهیمه سماوات و ارضك ملکوتنی کوسترییوردق — بیلدیرلر، آی و کونشی ایله کوکلری
یری کوزنه کوسترمکله باشقه هیئت مجموعه‌سیله بتون عالمك برملك، برسلطنت تابع برمملکت اولدیغنی و بومملکتك
ضبط و اداره ایدن اسرار ربوبیتی و قوانین سلطنتی قلبنه بیلدیرییوردق. بوتون بونلر ده برشی حسی
اولان ابراهیمك نفسنده تمثل و تحقق ایدییوردی. ابراهیم کوروبیوردی که سما ایله زمانیله بتون بوعالملری
طوپلایوب نفس ابراهیم ایدن و مادیات و معنویاتیله اوکا ربط ایدوب هیئتی برده اداره و تدبیر ایدن
قدرت ربانیه هیئتك مالك و حاکمی بولنان و شریك و نظیری اولمیان برقدرت وحدانیه دن عبارتدر. و
ابراهیم اوکا سماده کی نجوم و کواکبدن دها اوزاقده دکلدر. بیلدیزلك سماده بر بوقعدی وارسه
یرده کی ابراهیمك هیئتك فوقنده برشی واردر. و بویله برشی حائز اولان برمخلوقدن و اونك قومنك
وهم و توعمك ارباب حقیقی ماورانده هرهانکی برمخلوقه بنده اولوب تذلل ایتمه‌سی ایله بیوك برضلال
ایله تهلکه‌لی برتفاله، برمانکوریکدر. ایشته ابراهیمه بوملکوتی کوسترییوردق که اوبر دیسه [وَ
لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ] اصحاب ایقاندن اولسون. بناءً علیه ابراهیم [فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ]
وقتاکه کیجه ظلمتیله باشنه چوکوب اورتالغی اورتدی، اوزمان [رَاٰ كَوْكَبًا] برکوکب:
سیاراتدن بر یلدیز کوردی [قَالَ هٰذَا رَبّٖى] بوبنم ربم ها!... دیدی — اولا بر یلدیزك
انسانی تربیه ایده بیلدیکنی استبعاد ایدنلر اطرافنده کیلره برتعریضه یاپدی [فَلَمَّآ اَفَلَ] چوق سورمدی

او كواكب افول ايدوب باتنجه [قَالَ لَا اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ] بن باتانلري سومم ديدي — بونكله
اولا ربوبيت و معبوديتده محبتك اس الاساس اولديغني ، فقط تحرك و افولك تأثر دليلي و كل مخلوقيت ،
تأثر ، محكوميت ، حدوث و فنا دليلي اولديغني و بناء عليه آنلرك رب اوله مه جغني و آنلري محبت ايتمك صوكى
بوشه چيقه جغندن بر ضلال اولديغني و ربك بونلره مؤثر و بونلري تحرك ايله من و زوالدن منزه بولنان بر قدرت خالقه
اولمسي لازم كلديكني اكلاتديغي كبي بالخاصه افول و غروبه نظر دقتي جلب ايتمكله كواكبك افولندن طولايي
اونلره ربه اسنادي اقامه ايدنلرك ضلاللريني و تناقضلريني ده كوستردي . زيرا افوللرندن طولايي اصللرينك
كافي اولماديغني تسليم ايتدكلري حالده او آفلدن مصنوع تمثاللرينه عبادت ايتمك نه بيوك تناقضدر .

بوني متعاقب [فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا] وقتاكه قمري طوغاركن كوردي ، عيني معنى
ايله [قَالَ هٰذَا رَبِّي] بونم ربم ها ! ... ديدي [فَلَمَّا اَفَلَ] بو ده افول ايدنجه هم ربه اولا
ايقاني اظهار ايدرك « هذا ربي » سوزلرينك التزامي اولمايوب الزامي و انكاري اولديغني اكلاتمه ، هم ده
هر لحظه ربه اولان احتياجني اعتراف ايله هدايتنه تشكر ايتمك ايچون ده [قَالَ] ديدي كه [لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي
رَبِّي لَاَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ] هيچ شبهه يوق ربم بكا هدايت ايتمه يدي ده بن هر حالده او
ضاليه كروهندن اولاجقدم . — زيرا بو مسئله روحانيت و جسمانيتك ، انفس و آفاقك بر شيدكي بر لحظه
ايچنده تجلي ايدن بر حس و ادراك طاپانيور . بو كورونسه و كوسترمسه اولماز ، و يا فاني لي باقي ظن ايتمك
كبي بر اصابتسزلك اولور ديرسه ضلال ، محتمدر . و بر ده بر قمرك لطافت و جاذبه سنه قاپيلويرمكده
خيلي مشكل . بناء عليه طوغري و مصيب اولان ، عقل و ادراكي نه ايسه ايله ايسه الله تعالانك بر لحظه توفيق و هدايتي
اولماسه ظلمتده كي بشريت آي ده طاپاجق ، يلديزه ده طاپاجق ، بوته ده طاپاجق .

بوندن صوكره [فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً] وقتاكه كونشي طوغاركن كوردي — و
اوندن كه ظلمت ليل تماماً آچيلوب صبح نهار ايردي [قَالَ هٰذَا رَبِّي هٰذَا اَكْبَرُ] بونم ربم
ها ! ... بو هپسندن بيوك ! ... ديدي — دها بيوك بر تعريضه ياپدي [فَلَمَّا اَفَلَتْ]
صوكره بو ده افول ايدنجه [قَالَ اِنِّي بَرِيٓءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ] هر حالده بن سزك ربه قاتيشتورديغكز

شيدده بربم [اِنّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ حَنيفاً] هم حنيف
زعميله موحد اولدرده بتون موجودی ديمك بو زمين جميع محتويانيله شو سماوات وارضی يارادان ذات اجل واعلايه
توجيه ايتدم [وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكينَ] و بن مشركلردن دكلم ديدی. — اول واخرده مشركلره
اصلا اشتراك ايتمديكنی تصريح ايدرك توحيده ايمانی اعلانه وحنيفيتی اثبات وتقرير ايلدی. [وَحَاجَّهُ
قَوْمُهُ] قومی ده كنديسنه قارشی مجادله وتخويف ايله حجت بارشنه قالقشديلر. عمده فكرينه ردشديلر.
جوابا ابراهيم انلرك قولی وفعلی جدال وتهديدلرينی ده استخفاف ايدرك وحجت نقطه نظرندن
احكام ربوبيت ومعبوديتی تقرير ايدرك غلبه لالرينی تأسيس ايدرك شو جمله [قَالَ] ديدكه
[اَتُحَاجُّونّي فِي اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينِ الخ... وَهُمْ مُهْتَدُونَ].

وتلك حجتنا اتيناها ابرهيم على قومه نرفع درجات من نشاء ان ربك
حكيم عليم • ووهبنا له اسحق ويعقوب كلا هدينا ونوحا هدينا من قبل
ومن ذريته داود وسليمن وايوب ويوسف وموسى وهرون وكذلك نجزي
المحسنين • وزكريا ويحيى وعيسى والياس كل من الصالحين •
واسمعيل واليسع ويونس ولوطا وكلا فضلنا على العالمين • ومن
ابائهم وذرياتهم واخوانهم واجتبيناهم وهديناهم الى صراط مستقيم
• ذلك هدى الله يهدي به من يشاء من عباده ولو اشركوا لحبط عنهم ما كانوا
يعملون • اولئك الذين اتيناهم الكتاب والحكم والنبوة فان يكفر بها
هؤلاء فقد وكلنا بها قوما ليسوا بها بكافرين • اولئك الذين هدى الله
فبهديهم اقتده قل لا اسئلكم عليه اجرا ان هو الا ذكرى للعالمين •

آمال شريفي

بو ایشته بزم او حجتمزکه قومنه قارشی ابراهیمه ویرمشدك . بز دیله دیکمزی درجه لرله یوکسلتیرز
شبهه سزکه ربك حکیم، علیمدر ● بز اوکا بوندن صوکرا اسحقی ده یعقوبی ده احسان ایتدك، هر برینی
هدایته ایردیردك، دها اول نوحی ایردیرمشدك، ذریتندن داودی ده، سلیمانی ده، ایوبی
یوسفی ده، موسایی ده، هارونی ده . ایشته محسنلره بویله مکافات ایدرز ● زکریایی ده، یحیایی
عیسایی ده، الیاسی ده، هپ صالحلردن ● اسمعیلی ده، الیسعی ده، یونسی ده، لوطی ده، هر
برینی عالملره اوستون قیلدق ● آتالرندن، ذریتلرندن و قرداشلرندن بر قسمی ده، وهپ اونلری
سچدك وهپ اونلری بر دوغری یوله هدایت قیلدق ● ایشته او، الله هداسیدر، اونکله قوللرندن
دیله دیکنه هدایت ایدر، و اگر اونلر شرك ایتسه لر ایدی بوتون یاپدقلری هدر اولوب کیدردی ● ایشته
اونلر که کندیلرینه کتاب، حکم، نبوت ویردیکمز کیمسه لر . شمدی شو قارشیده کیلر بونلره کفران ایدرلرسه
بز اونلره کفران ایتمیه جك بر قوم موکل قیلمشزدر ● ایشته او پیغمبرلر اللهك هدایته ایریشدیردیکی کیمسه لر،
سن ده اونلرك کیتدیکی یوله اویری، دی : بوکا قارشی سزدن بر اجر ایسته مم، او محضا عالمینه
ارشاد ایچون الهی بر پاره در ●

[وَتِلْكَ] و ایشته شو : یعنی او رؤیت و القادن و بو هدایت و برهاندن [حُجَّتُنَا]
بزم حجت عظمتمزدر . [اٰتَيْنَاهَٓا اِبْرٰهِيمَ عَلٰى قَوْمِهٖ] بز بونی قومنه قارشی ابراهیمه
ویردك . — کندیلری نجومدن و حتی نجومك صورت و تماثیلندن دها مادونندن بر موقعده کوره رك
انسانلغی تذلیل ایدن قومنه قارشی ابراهیمك، کواکبدن، قمر و شمسدن، سماوات و ارضدن دها یوکسك
کیدن طوغریدن طوغری « فاطر السموات والارض » ه توجه ایدوب ماسوی اللهه تذلل ایتمکدن تنزل ایتمیه جك
درجه لرده یقینی اثبات و غلبه سنی تأیید ایدن بو حجت نفس ابراهیمك دکل الله عظیم الشانکدر .
[نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَٓاءُ] بز عظیم الشانه کیمی دیلرسه ك درجه لری یوکسلتیرز . بناء علیه

بو ابراهیمه مخصوص بر حال دکلدر . مظهر اصطفای الٰهی اولانلر رجال الٰهیده بر سنت جاریه در .
بالخاصه هیچ شبهه یوقدر [إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ] سنك ربك بویله حکیم بویله علیمدر .
بالخاصه ابراهیمه دها نه ویردك [وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ] اوغلی اسحقی ایله
یعقوبی ده احسان ایتدك [كُلًّا هَدَيْنَا] هپسنی هدایته ایردیردك ، طریق حقده موفق ایلدك
اینه ایتدك [وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ] دها اول نوحی ده هدایت ایتدك . — او ده
بت پرستلرله اوغراشمش و اونلره غلبه ایتدی . بناءً علیه ابراهیم ، کندی هدایتندن باشقه هم بویوك دده سندن
هم ده اولادینك مظهر هدایت اولماسیله ده بختیار اولدی [وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ]
و ذریتندن داودی و سلیمانی الخ ... ده هدایت ایتدك — بو « ذریته » ضمیرینك موضوع بحث
ابراهیم اولمسی اعتباریله اوله راجع اولسی ، یعنی بو وجهله آتی اون درت پیغمبرك ابراهیم علیه السلام ذریتندن
اولسی تبادر ایدیور . فقط لوط علیه السلام ابراهیمك ذریتی دکل برادر زاده سی اولدیغی وکذلك یونس
علیه السلامك ده اونك ذریتندن اولمادیغی و عبارهده ضمیرك اقربه رجوعی ده اصل اولدیغی جهتله بر چوقلری
بعضیسی بونی ذکر قریب اولان نوح علیه السلامه ارجاع ایتمشلردر . ابن عباس « کرچه بو انبیانك ایچنده
حضرت ابراهیمه آنا ، بابا طرفندن ولادةً ملحق اولمیانلر واردر . نته کیم لوط برادر زاده سیدر .
بونلرله برابر هپسی ذریت ابراهیم صایلنور . چونکه عموجه ده بابا یرینه عد ایدیلیر » دیمشدرکه بو معنی سیاقه
دها موافقدر . نوحه ارجاعی تقدیرنده بونا دیه حاجت قالمازسه ده او زمان سیاق بحث ابراهیمدن نوحه
تحویل ایدلمش اولاجقدر . مع مافیه « واسمعیل والیسع ویونس ولوطا » آیتی « ووهبنا له اسحق
ویعقوب » جمله سنه ربط ایتمك ده جائزدر . او زمان بونلر [ومن ذریته] مفهومنده داخل
اولمقزین حضرت ابراهیمه قوة الظهر اوله رق بخش ایدلمش اولور . وفی الواقع انسانك کندی صلبی
اولادینه ده ذریت دینلدیکی و ایکی برادر اولادی اسمعیل و اسحق تقابلی ده بونی اقتضا ایدر . شایان
دقتدرکه بر آیتده اون سکز انبیاء ذکر اولنمش و بونلرك ذکری بر جنس تصنیفه تابع طوتوله رق حضرت ابراهیم
اطرافنده جمع ایدلمشدر . حضرت نوح بت پرستلرله اوغراشان ایلك پیغمبر ، اسحق و یعقوب بتون بنی اسرائیل

پیغمبرلرینک صلبی . بو میانده «داود و سلیمان» بابا اوغل ملک و سلطنت ایرمشلر: [وَاَيُّوبَ وَيُوسُفَ] ابتلاء و صبر جمیل ایله ایرمشلر: [وَمُوسٰى وَهٰرُونَ] ایکی برادر، قوت اعجاز، حجت و سطوت، کتاب و شریعت مخصوصه ایله ایرمشلر: [وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى وَعِيسٰى وَاِلْيَاسَ] زهد و روحانیت و فنا ایله لقاء شان اولمشلر. — الیاس، ادریس علیه السلام اولدیغی حقنده بر روایت وار ایسه ده انبیاء بنی اسرائیلدن اولسی دها مرجحدر. هارون علیه السلام اسباطندن اولدیغی نقل ایدلسه ده « الیاس بن یاسین بن فنحاص بن عزار بن هارون » دنیلمشدر. خضر اولدیغی ده سویلنمشدر. زیرا عیسی و خضر کبی الیاس ده هنوز برحیات اولدیغنه دائر بعضی اثرلر واردر. ابوحیان تفسیرنده دیر که: « الیاس، عیسایه مقارن اولدرق ذکر ایدلمشدر. هنوز اولمامش اولمقده مشترکدرلر اه. » الیاسه یهود و نصاری «ایلیا» دیرلر. یوحنا انجیلنک باشنده فقرلرنده « یهودیلر، اورشلیمدن یحیایه سن کیمسک دیه سؤال ایتمک اوزره کاهنلر ایله لاویلر کوندردکلری زمان اونک شهادتی بودر. یعنی اقرار ایدوب انکار ایتمه‌رک بن مسیح دکلم دیه اقرار ایتدی. واو حالده اویله ایسه سن ایلیامیسک؟ دیه سؤال ایتدکلرنده اودخی دکلم دیدی. سن شول پیغمبرمیسک دیدکلرنده خایر دیه جواب ویردی. اویله ایسه مسیح یاخود ایلیا یا اول پیغمبر اولمادیغک حالده نیچون وفتیز ایدیورسک؟ دیدیلر » دیه مذکوردر که ایلیا، الیاس، اول پیغمبر ده خاتم الانبیاء محمد علیه السلامدر. ایلیا، رانفیسد فرننده « ئع » اسمنده تلبیس ایدلمشدر. [وَاِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا] خطابک حضرت پیغمبره متوجه اولمسی اعتباریله جد النبی اولان اسحق و یعقوب سلسله‌سنک مقابلنده بولنان حضرت اسمعیل دیکر بر صنفک مبدئی اولدرق بورایه براقلمسه و فضائل انفرادیلری اعتباریله الیسع، یونس، لوط علیه السلام ده اونلرکله برابر بر صنفده صایلمشدر. الیسع، یوشع ابن نوندر دینلمش اولمسه ایسه ده الیسع بن اخطوب بن العجوزدر دیه تصحیح ایدیلیور. حمزه، کسائی و خلف عاشر قرائتنده «ل» نک تشدیدیله اللیسع اوقونور.

[اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ] بناءً علیه [فَاِنْ يَكْفُرْ بِهَا

هَٰؤُلَاۤءِ] بونلر شونلر كفر ايدرلرسه يعنى بونلره ويا – كتاب وحكمى جامع اولمه اعتباريله دخى حكمه اولمه اوزره – نبوته كفار قريشه هيچ ايمان ايتمزلرسه هيچ اهميتى يوقدر . [فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ] محققكه بز او كتاب وحكم ونبوته اويله بر قومى موكل قيلمشزدر كه بونلر اونا هيچ بر زمانده كافر دكلدرلر . – دائما ايمان وتمسك ايله حمايه ايدرلر . مقلدانه وهدايت اولورلر . – مكه كافرلرينه قارشى انصار واهل مدينه ، عرب كافرلرينه قارشى اقوام سائره مؤمنلرى . على العموم كافرلره قارشى على العموم بر آيه ده پيغمبر ، صحابه ، تابعين وهر مؤمنده ومحى سلانكر بوقودر . [أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ] ايشته يا محمد ! بو ذكر اولنانلر واصطفا ايديلوب كنديلرينه كتاب وحكم ونبوت ويريلن عالمينه تفضيل ايديلن بولنانلر محسنين وصالحيندر كه الله كنديلرينى « اولئك لهم الامن وهم مهتدون » مدلولنجه هدايته ايرديرمشدر . بناءعليه [فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ] سن انجق اونلرك هدايتلرينه اقتدا ايله ؛ ماضيه نمونه امتثال اولمه اوزره . بونلرك هدايات مجموعه سنك طوتديغى توحيد ايمان وايقان استقامت ، صلاح ، فضيلت واحسان ، كتاب ، حكمت ، نبوت ، حاصلى هدايت يولنى طوت ، باشقه لرينه باقمه . – بو « اقتده » ده كى « ها » ضمير دكل هاء سكتدر . يعنى حالت وقفده « د » ك حركه سنى محافظه ايچون در حرفدر . بونك ايچون بياكسه اوقونور . وحمزه ، كسائى ، يعقوب ، خلف عاشر قرائتلرنده حالت وصلده حذف ايديلير اوقونماز . انجق ابن عامر قرائتنده « ها » ، ضميردر . حالت وصلده كسر ايله ويا اسراع ايله اوقونور .

وايشته قصه ابراهيمى تذكيرك حكمت وغايه سى بودر . بونلره اقتدا ايدوب بونلرك انجق الله طوتوب هيچ بر شيئه تورقمه ده وباشقه سنده هيچ بر شى بكلمه ين تبليغ احكام ايت . اونلر كبى سن ده [قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَالَمِينَ] ديه كه بن بو آيه بو تبليغ اوزرينه سزدن بر اجرت ، بر عوض ايستمم ، او قرآن باشقه بر شى دكل ، بتون ذوى العقول عالملرينه طرف الهيدن بر تذكير وايقاظدر . – بو بر فرده ، بر صنفه ويا بر قومه مخصوص دكلدر . الله ايچون عمومه محتاج ومكلف بولندقلرى شيدن احضاردر ، بر رحمت عامه در .

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖٓ اِذْ قَالُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَیْءٍؕ قُلْ مَنْ
اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذ۪ي جَٓاءَ بِهٖ مُوسٰى نُوراً وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاط۪يسَ تُبْدُونَهَا
وَتُخْفُونَ كَث۪يراًۚ وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُٓوا اَنْتُمْ وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬كُمْۜ قُلِ اللّٰهُۙ ثُمَّ
ذَرْهُمْ ف۪ي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ● وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذ۪ي
بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَالَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِه۪
وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ● وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِباً اَوْ قَالَ اُو۫حِيَ
اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَیْءٌ وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُۜ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظَّالِمُونَ ف۪ي
غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُٓوا اَيْد۪يهِمْۚ اَخْرِجُٓوا اَنْفُسَكُمْۜ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ
عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِه۪ تَسْتَكْبِرُونَ ●
وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ
وَرَٓاءَ ظُهُورِكُمْۚ وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَٓاءَكُمُ الَّذ۪ينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ ف۪يكُمْ شُرَكٰٓؤُا
لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ●

مآل شریفی

اللهی گرکی کبی طانیمادیلر . چونکه بر الله بشره برشی ایندیرمه دی دیدیلر . دیکه کیم ایندیردی
او ، موسانك انسانلره بر نور . بر هدایت اوله رق کتیردیکی کتابی ؟ که سز اونی پارچه پارچه کاغدلر یاپیورسکز
بونری اورته یه آتیورسکز ده بر چوغنی گیزلیورسکز . بونکله برابر شمدی سزه نه سزك نه آتالریکزك
بیلمدیککز حقیقتلر اوگره تیلمکده . الله ، دی ؛ صوکره براق اونلری باطاقلرنده اوینایه طورسونلر ●

ایشته بوده بزم ایندیردیکمز بر کتاب ، فیضلی برکتلی دنیالی طوپه جق ، اوّلکی کتابلری بو تصدیق ایده جکدر
معتبر اوله جق ، بر ده ام القرایی و هم بوتون چوره سنده کیلری انذار ایده سن دیه که آخرته تأمیه
ایده جکلر بوکا ایمان ایدرلر و اونلر نمازلرینی اوزرینه محافظه اولورلر ● اویدوردیغی یالانی
الله اسناد ایدن ویا کندینه برشی وحی ایدیلمشکن بکا وحی اولونیور دیین کیمسه دن ، بر ده اللهك
ایندیردیکی آیتلر کبی بن ده ایندیره جکم دیین کیمسه دن ده ظالم کیم اوله بیلیر ؟ کورسه ك
او ظالملری اولوم غمرالرنده بوغولورکن ملائکه الّلری اوزاتمش چیقارین دییه : جانکزی
بوکون ذلت عذابیله جزالانه جقسکز . چونکه الله قارشی حقدن باشقه سویلیوردیکز و چونکه اللهك آیتلرینه
استکبار ایدیوردیکز ● جلالم حقیچون ایشته کلدیکز : بزه تك تك . ایلك دفعه یاراتدیغمز کبی
و اوسزه بخش ایدوب خیالنه طالدیغمز ثروتی آرقه کزده کری براقدیکز . هانی اونلرك
موجودیتکزده شرکاء اولدقلرینی زعم ایتدیککز شفاعتجیلریکزی ده یانکزده کوره میورز ؟ کوردیکز یا
آرا کزده کی رابطه لر دیلك دیلك قوپدی و او زعم ایتدیکلریکزك هپسی سزدن غائب اولوب کیتدی ●

[وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ] اللهی حقیله تقدیر ایتمدیلر ، صفات جلال و جمالنی لایقیله
طانیمادیلر : علی کل شیء قدیر ، رحمن رحیم اولدیغنه ایمان ایتمدیلر ، نعمت و رحمتنك قدرینی بیلمدیلر ،
حقوقنه رعایت ، شأن الوهیتنه حرمت ایلمدیلر ، حاصلی تقدیرسزلك و نانکورلك یاپدیلر . [إِذْ
قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ] الله بشره هیچ برشی انزال ایتمدی دیدیلر . — بونلر دیمکله
یالکز بشریت حقنده بر تقدیرسزلك دکل ، الله حقنده تقدیرسزلك ایتدیلر ، بشره اللهك اك بیوك
رحمت و نعمتی اولان وحیی ، ارسال رسلی علی الاطلاق انکار ایتمك جرأتنده بولندیلر . حتی بلکه صاپدیلر
و اویله بر صورتده صاپدیلر که محسوس و معقول طانیمایان سوفسطائیلر کبی ویا بشری تألیه ایتمك ایسته ینلرك
« الله بر انسانه ایشته قاریشماز » دیدکلری کبی اللهك بشره ایندیردیکی هیچ برشی یوقمش ویا بشرده
هر نه وارسه اللهدن باشقه سی طرفندن ویا بشرك کندیسندن ایمش کبی اداره ٔ کلام ایتدیلر . شبهه یوقدرکه

بوكبی تفوهاته جرأت ایتمك بر نانكورلك خصلتندن، بو نانكورلكك شناعتی و اللهك عظمت و قدرینی
تقدیر ایتمه‌مكدن منبعث فاحش بر جهالت و اخلاقسزلقدر. الله دیدیكی زمان نه دیدیكنی بیلمیه‌ن، بو
اسم جلالك نه قدر نامتناهی بر قدرت و كمال افاده ایتدیكنی كركی كبی تأمل ایتمیه‌نلردر كه بویله جرأتلرده
بولنورلر. «الله بشره برشی ایندیرمدی» سوزی برشرك سوزی اولدیغی و یوقاریده‌ن بری اكلاشیله‌كلدیكی
اوزره مكه مشركلرینك ده بونكرده بولندیغی ظاهردر. فقط بونی مدینه‌ده یهودیلرك حاخام باشیلرندن
مالك بن صیفك سویلمش اولماسیدر كه بو آیتك نزولنه سبب اولمشدر. شویله كه:
مالك بن صیف سمیز، شیشمان بر آدم ایمش، رسول الله یانینه كلمش، قونوشوركن رسول الله
كندیسنه «موسی‌یه توراتی ایندیرن الله آنده ویره‌رك صوریورم، الله حبر سمینه بغض ایدر دیه توراتده
بولمیور میسك؟ حال بوكه سن حبر سمینسك» بیورمش، حاخام ده كوجنمش، مالك بن صیف قیزمش،
حضرت عمره دونوب «ما انزل الله علی بشر من شیء» دیمش، نبوت محمدیه‌یی انكارده مبالغه ایتمك ایچون
حقیقتده مشركلر كبی هپسنی انكار ایدیورمش، صوكره بو سوزندن طولایی یهودیلر طوتمشلر، كندیسنی ریاستدن
عزل ایدوب یرینه كعب بن اشرفی كتیرمشلر. بو آیتك سبب نزولنده مشهور اولان جمهور قولی بودر. بوندن
دولاییدر كه سوره‌نك باشنده بیان اولندیغی اوزره بو آیت، بو سوره مكیه‌ده صوكره‌دن نازل
اولان بر قاچ آیت جمله‌سندن اولدیغی مرویدر. فی الواقع یوقاریده‌ن بری سیاق كلام مشركلره قارشی
اولدیغی حالده بوراده یهودی دخی علاوه ایده‌رك بویورلیور كه:

[قُلْ] اویله دیین تقدیرسزلره قارشی دیكه [مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذٖى جَٓاءَ
بِهٖ مُوسٰى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ] موسانك انسانلر ایچون بر نور اولارق، بر هدایت
اولارق كتیردیكی كتابی — یعنی توراتی — كیم انزال ایتدی؟ — او نور و هدایت كه [تَجْعَلُونَهُ
قَرَاطٖيسَ] سز اونی قرطاسلر یاپیورسكز — تنور ایدوب عمل ایده‌جك یرده پارچه پارچه كاغدلره
قویویور، قوری اوراق حالنه كتیریورسكز [تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثٖيرًا] بونلری
میدانه چیقاروب نمایش ایدیور، ده چوغنی كیزلیورسكز، یعنی كتم و تحریف ایدیورسكز، میدانه

قویوب قویکزلە دە عمل ایتمیورسکز، قیسمنی دە قویمیورسکز . لکن ابن کثیر و ابو عمرو قرائتلرندە غائب صیغەسیلە

« یجعلونه قراطیس یبدونها ویخفون کثیرا » اوقونورکە اونی قرطاسلر یاپیورلر، ایستەدکلرینی میدانە

چیقاروب بر چوغنی کیزلیورلر دیمکدر . بوندە یهودە دە خطاب ایلە دکل، غائب ایلە تعبیر بیورلمشدر .

اکر او قرائت اولماسە ایدی بو آیتک دە مکەدە و مشرکلر سببیلە نازل اولدیغنە حکم ایدیلە بیلیردی .

انجق بو صورتدە انزال توراتک و احوال یهودک مشرکلرە قارشی نقض بر مادۀ نقضە اولارق ایراد

ایدیلە بیلەجکی سؤالی وارد اولوردی . فقط بونک دە وجهی یوق دکلدر . زیرا مکە مشرکلری نظرندە

موسایە توراتک نزولی و احوال یهود، مشهورات شایعەدن ایدی . اونلر ایچوندر کە « لو انا انزلنا علینا

الکتاب لکنا اهدی منهم » دیورلردی . بناءً علیه بو ایکی قرائتک هیئت مجموعەسی بزە شونی افادە

ایدر کە آیتک نزولندە هم یهودک هم مشرکلرک تسببی واردر . هر ایکیسی دە نبوت محمدیەیی انکار ایچون

« ما انزل الله علی بشر من شیء » دیمشلردر . فقط اصل سبب نزول یهودک سویلەمسی اولمسە و سوزلرینک

مادۀ نقضی اولان تورات و تقدیرسزلکلرینک مثالی دە اولمقاری الدقلری وضعیتلە کوسترلمشدر .

بوندن باشقە دها عمومی اولەرق قرآنە دخی تماس ایتمک اوزرە دە بیوریلیورکە :

[وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا اَنْتُمْ وَلَا اٰبَاؤُكُمْ] بر دە سزە - نە سزک، نە آتالریکزک

بیلمەدیککز علملر تعلیم اولندی . — بناءً علیه بونلری سزە ایندیرن، تعلیم ایدن معلم حقیقی کیم ؟ —

یا محمد ! او تقدیرسزلر بوکا نە دیرلرسە دیسونلر، سن [قُلِ اللّٰهُ] اللهدر دی [ثُمَّ

ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ] صوکرە اونلری براق طالدقلری بطالەلرندە اوینایادورسونلر .

[وَهٰذَا] بو قرآن دە [كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ] بزم ایندیردیکمز اولو بر کتابدر کە

[مُبَارَكٌ] مبارکدر . — فیضی جهانی طوناجقدر . [مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ]

اوکندەکی مصدقدر، مؤید و محققدر . اوندەکی نور و هدی بونک تصدیقندە کیرک تضاعف و تزاید

و انکشاف ایدەجکدر . [وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا] بر اونی بونک ایچون — یعنی

عالمینی تذکیر و برکات و تصدیقی ایچون — و بر دە ام القرایی و بتون چورەسندەکی کیمسەلری انذار

ایدەسك دیە انزال ایتدك [وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ] و آخرته ایمان ایدن، محشری قورقارق حسابنه ینیدرركه [يُؤْمِنُونَ بِهِ] بوڭا ایمان ایدرلر [وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ] و بونلر نمازلری اوزرنده محافظه كسیلیرلر . — بوتون قریه‌لرڭ آناسی مركزی دیمك اولان « ام القرى » مكه‌نك بر اسمیدر كه مركز حجاز، قبلهٔ انام دیمك كبیدر. انذار مكه‌نك كندیسنه دكل اهالیسنه اولدیغی معلوم اولدیغندن معنی مجاز ویا اسناد مجازی صورتیله « اهل ام القرى » دیمكدر. « ومن حولها » دخی بوڭا قرینه‌در. شبهه یوقدر كه مكه دینلمیوب ده ام القرى دینلمسی مكه‌نك عالمده كی بوتون قریه‌لرڭ بر مركز مطلقی كبی ملاحظه ایدیرلمك ایچوندر. وبناء علیه « ومن حولها » ده مركز ومحیط تقابلیله بوتون محیط ارضده بولنانلرڭ هپسی دیمك اولور. یوقسه ام القرى مركزیت مفهومندن قطع نظرله ساده‌جه مكه دیمك كبی دوشونولورسه « ومن حولها » ده مكه حوالیسی، مكه جواری، اوبندنده نهایت جزیرة العرب تصور اولنور. بو احتماله نظراً قرآنڭ حكمت نزولی منحصراً مكه و جزیرة العرب اهالیسنڭ انذارینه مخصوص ایمش كبی بر توهم خاطره كله‌بیله‌جكندن « لتنذر مكة ومن حولها » بیورلمادیغی كبی « لتنذر ام القرى ومن حولها » دخی بیورلمیوب واو عطف ایله « ولتنذر ام القرى ومن حولها » بیورلمسیله بونكله نزول قرآنڭ، رسالت محمدیه‌نك یالڭز عربی انذار حكمتنه منحصر اولمادیغی درایت یوقاریسنده‌كی « ان هو الا ذكرى للعالمين » معناسیله برلكته شمولنده تعاقب ایلمك لازم كلدیكی، والحاصل « وما ارسلناك الا كافة للناس بشيرا ونذيرا » مضمونی آڭلاتیلمشدر. فقط غریبدر كه بوتون بونلره قارشی یهودیلردن بر فرقه اشبو « ولتنذر ام القرى ومن حولها » نظم جلیلندن حضرت محمد علیه السلامڭ یالڭز عربه مبعوث بر پیغمبر اولدیغی استدلالنه قالقیشمشلر. یعنی نبوتنی اعتراف ایتمكله برابر عمومه دكل عربه مخصوص بر پیغمبر اولدیغی ادعاسنده بولنمشلردر. بونلر یهودیلردن عیسویه فرقه‌سی نامیله یاد اولنورلركه بوكونده بونی كیمی اوروپالیلردن ده بر قسمنڭ عرب اولمایان مسلمانلر آراسنده بو یهودی فرقه‌سنڭ مذهبنی و پولیتیقاسنی نشر ایتمكه چالیشدقلری كورولیور. بزده امر واقع اولان بو نوع انطباعاتڭ الهی حقیله تقدیر ایتمكدن منبعث بر جرأتدر. نه انكار ایدلك و لحاظی بر پیغمبرڭ نبوتنی و لحاظی بر كتابڭ نزولنی

قبول ايتدكدن صوكره بتون انبيا، وكتبى تصديق وتأييد ايدن واونلردن دها واضح ودها قياصه اولرق
انزال ايدلمش بولنان مبارك قرآنى ونبوت محمديه‌يى انكار ايتمك ايسه بوندن باشقه آچيق بر تناقض اولديغى
تفهيم ايله او نبوتى تقرير وتأييد ومسئلهٔ نبوتك صفت الٰهيه‌يه سائقه تفرعى وعرفاندن واخلاقدن حسن مسئوليت
وازديادِ عاقبت ايله علاقه‌سنى تثبيت ايتدكدن صوكره الله‌ه يالان اسناد ايدن، يالاندن پيغمبرلك ادعا
ايدن ويا الله‌ه، پيغمبره رقابت ايتمكه قالقيشانلردن مفتريلر، كذابلر، ساخته‌كارلر وجدانسزلر حقنده وعيد
وانذار اولرق ده شويله بيوريلور:

[وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ] وكيمدر، او كيمسه‌دن دها ظالم كيم [اِفْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا] الله‌ه يالان
افترا ايتمشدر. — مثلا مسيلمة الكذاب واسود عنسى كبى "الله بنى پيغمبر كوندردى" ديه يالاندن نبوت
ادعا ايتمكه ويا عمرو بن لُحَىّ وامثالى كبى كندى كندينه ديه اويدوروب، احكام وضع ايتمكه قالقيشمق ويا
هرهانكى برصورتله الله‌ه قارشى يالان اويدورمق، الله‌ه نسبتى جائز ولايق اولميان برشى اسناد ايلمك
[اَوْ قَالَ اُوحِىَ اِلَىَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَىْءٌ] ويا كندينه هيچ برشى وحى اولنمامشكن بڭا وحى اولندى
ديمشدر. — يا هرهانكى برصورتله بر يالان افترا ايتمش ويا بالخاصه وحى ادعاسيله افترا ايلمشدر.
ديكر بر معنى ايله "بڭا وحى اولندى اوكا هيچ برشى وحى اولونمادى" ديمكله، كندينه وحى ادعا ايتمكله پيغمبره
وحى انكار ايلمشدر. يالانك ايكى بيوك نوعنى جمع ايتمكله، يوقه وار، وارى يوق ديمكله مضاعف بر
كذب عظيم سويلمش ديمك اولور. [وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ] واو كيمسه‌دن كه
الله‌ك اينديرديكى آيتلر كبى بن ده اينديره‌جكم ديمشدر. — الله‌ه رقابت، قرآنه نظيره، پيغمبره معارضه
ايده‌جكى زعمنده بولونمشدر. نته‌كيم طائفه‌لى نضر بن حارث ويا ذقندى "لو نشاء لقلنا مثل هذا"
ديمش، "والزارعات زرعاً والخابزات خبزاً والطابخات طبخاً واللاقمات لقماً — اكينلر اكنده،
اكمك يايانلره، پيشيرنلره پيشيرنده، لقمه ايدنلره قسم اولسون ديه" صاچمه‌لر سويلمشدر. وايشته
شو ذكر اولنان مثاللر بو آيتك نزولنه سبب اولمشدركه بونلرك بعضيسى مكه‌ده، بعضيسى مدينه‌ده واقع
اولمش بولنديغندن بو آيتك ده مكه حادثاتنه دخى اشارت ايدرك مدينه‌ده نازل اولديغى مرويدر.

اى مخاطب [وَلَوْ تَرٰى اِذِ الظَّالِمُونَ فِى غَمَرَاتِ الْمَوْتِ] سن بر كوره يدك

بوتون بو ظالملرك غمرات موته دوشدكلرى ، اولومك ييغنلرينه كوموب شديده شدته آتيلديقلرى [وَ

الْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا اَيْدِيهِمْ] ده ملكلر الليرينى اوزاتارق [اَخْرِجُوٓا اَنْفُسَكُمْ]

هايدى باقالم جانلريكزى چيقاريكز — يا خود كنديكزى قورتاريكز [اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ

عَذَابَ الْهُونِ] بوكوندن صوكره سز حقارت و ذلت عذابيله جزالانه جقسكز [بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ

عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ] چونكه الله قارشى حق اولميانى سويليور ايديكز [وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِهٖ

تَسْتَكْبِرُونَ] و آيتلرندن استكبار ايديور ايديكز . كنديكزه بيوك ديه بيليور ، اونلره ايماندن

تأملدن قاچينيور ايديكز . [وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ]

ده ديور ديكز يا اى ظالملر بوكون بزه ايلك دفعه سزى خلق ايتديكمز كبى تك تك ، يالكز باشكزه كلديكز

[وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَآءَ ظُهُورِكُمْ] ده سزه نعمت ايتديكمز شيلرك هپسنى آرقه كزده

براقديكز [وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ] ده شفاعتجيلريكزى ده سزكله برابر كورميورز .

[اَلَّذِينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكٰٓؤُا] اويله كه سز ، كنديكزده اونلر تقدير ديه زعم

ايتمشديكز . — موجوديتكز اوزرنده بونلرك ربوبيت حصه سنه مالك بر طاقم شركاء اولدقلرى و الله

قارشى سزه شفاعت ايده جكلرى زعم ايديور ايديكز [لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ] آرتق آرالرده

ابدى انقطاع واقع اولدى . — نافع ، حفص ، ابو جعفر دن ماعداسنده « نون » ك رفعيله « بينكم »

اوقونديغنه كوره — آرتق آرالر ابدياً آچيلدى . بوتون رابطه لر كسيلدى ، تار و مار اولدى [وَضَلَّ

عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ] ده زعم ايتمه ده اولديغكز او خياللر ، او تورديغكز سزدن ديه غيب اولدى

كيتدى » ديه طرفكزدن خطاب تبليغ ايلديكى وقت كوره سك ! ... نه لر اولاجقدر نه لر ! ...

بونلرى كورن ارلره كيتمليدر ده الله قارشى حقسزلقده ، تقديرسزلكده بولنمامليدر .

فى الحقيقه :

اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ

مِنَ الْحَيِّ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ● فَالِقُ الْاِصْبَاحِ وَجَعَلَ
الَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ●
وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ
قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ● وَهُوَ الَّذِي اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ
وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ● وَهُوَ
الَّذِي اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا
نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ
مِنْ اَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ اُنْظُرُوا اِلٰى ثَمَرِهِ
اِذَا اَثْمَرَ وَيَنْعِهِ اِنَّ فِي ذٰلِكُمْ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ● وَجَعَلُوا
لِلّٰهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ
وَتَعَالٰى عَمَّا يَصِفُونَ ● بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَنّٰى يَكُونُ لَهُ
وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ●

مآل شريفى

الله او دانەلرى، چكيردكلرى يارتان، اولودن ديرى چيقارير، و ديريدن اولو
چيقاراندر، ايشته سزه سويليورم الله او، شمدى سويليڭ نره يه چويريليورسڭز؟ ● او،
تاڭ آتديران، كيجه يى بر آرامگاه قيلان، شمس و قمرى ده بر نشانهٔ حساب، او ايشته او عزيز،
عليمڭ تقديرى ● هم اودر، او كه قره ده و دڭزده يولڭزى طوغرولتماڭز ايچون سزه يلديزلرى
سبب قيلمشدر. حقيقت علم اهلى اولانلر ايچون آيتلرى تفصيل ايتدك ● هم اودر، او كه سزى
بر تك نفسدن انشا ايتدى، ديمك بر مستقر، بر ده مستودع وار، حقيقت ايجه آڭلايشلى فقه اهلى

اولانلر ایچون نه آیتلر تفصیل ایتدك ● نه اودر، اوكه سمادن بر صو ایندیردی، دیركسه اونكله هر شیئك نباتنی چیقاردق، دیركسه اوندن بر یشیللك چیقاردق، اوندن بربری اوزرینه بینمش دانه‌لر چیقاریورز، خرما آغاجندن ده طلعندن صارقان صالقیملر، و اوزملردن باغلر، زیتونلر ده، نارلر ده بربرینه بكزه‌مز. باقیڭ هر برینك میوه‌سنه: بر میوه ویردیكی وقت بر ده كماله ایرشنه، شبهه‌سز شونلرده كوسترینده ایمانه اهلی اولانلر ایچون بر چوق آیتلر واردر ● بر ده طوتدیلر الله جنلری (كیزلی مخلوقلری) شریك قوشدیلر، حال بوكه اونلری یاراتدی، بونلره باشقه اوغلانلر اوغوللر وقیزلر صاچمه‌لادیلر، نه دیدیكلری بیلدیكلری یوق، اونك ذات سبحانیسی اونلرك وصفلرندن منزه و متعالیدر ● كوكلرك و یرك مبدعی. اوڭ ناصل چوجوغی اولور؟ كه بر اشی بولنمامشكن ده دكل، او هر شیئی یاراتمش و هر شیئه علیم ●

«فمستقر» ابن كثیر، ابو عمرو، یعقوبدن روح قرائتنده اسم فاعل صیغه‌سیله «فمستقِر» اوقونور.

[إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَىٰ] الله دانه‌لری و چكیردكلری یاران.
[يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ] اولودن دیری چیقاریر [وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ] و دیریدن اولو چیقاران. [ذَٰلِكُمُ اللَّهُ] ایشته الله بودر. — بونلر بوتون طبیعتلر اوزرنده حاكم اولان فاطر موجددر.

فلق، شق ایتمك یارمقدر. حب، حبه‌نك، نوی ده چكیردك دیمك اولان نواتك جمعی مقامنده اسم جنسدر. حب، دانه، ادنی تخملرینه، نواة، چكیردكده آغاج تخملرینه دلالت ایدر. مع مافیه ادنی و آغاج ایكیسی ده نباتی اولدیغندن نواتی دانه‌نك ایچنده‌كی مایهٔ نباتی كبی ملاحظه ایتمك معناً داها موافق اولاجقدر كه برحبه‌نك ایچنده‌كی بولب، بوماپا یرخرما ویا اوزوم دانه‌سنك ایچنده‌كی چكیردك كبیدر. بوكا نواتك تصغیری اولارق «نویّه» دخی دینلیر.

فرانسزلرك «نووبيا» تعبيرى بوندن مأخوذ كورونور. باقيكز بر دانه، بر چكيردك، بر
يره دوشر، بر مدت كچنجه الله اوداني، او چكيردك داخلنده بر حركت، بر تفسّخ، بر انبساط
حصوله كتيرر. اوني آلتنده و اوستنده فلقه ايدر، چاتلاتير. طبيعت سكوني طبيعت حركته، طبيعت اتصالي
طبيعت انفصاله تحويل ايدر. اوستنده كي چاتلاقدن وحيد الفلقه ياخود ذات الفلقتين اولرق
هوايه يوكسلن شجره، آلتنده كي چاتلاقدن زمينه كيرن و صاچاقلر تعبير اولنان شجره چيقار. واو حبه
او چكيردك اولا بويله بر قاعده، بر ضابط ايكي مختلف طبيعتده بولنان ايكي شجره نك سبب انفصالي
اولور. ياپيشقان زيبوره چاتلاقدن رايجه ولطيف اولان او يومشاق صاچاقلر، سرت مواد زيرين
سيورى بچاقلردن نفوذ ايدهمهجكى درجهده صلب اولان يرلرى وبعضى زمانده قايا قاپاقلى طاشلرى دلوب
آرالرينه كيرر. وصوكره بر نبات، بر آغاچ اوزرنده او قدر عجيب وبديع بر صورتده طبايع مختلفه تحصيل
ايدر. وبو مختلف غرائزك هپسى اويله بر آهنك ونظام ايله ايشلر چاليشيركه عجائب ودقائقنك
شرح وايضاحي توكنمز. بر طبيعتده ياريلوب چيقان قشر، خشبه، لوز، عروق، جذر، ساقه،
اغصان، اوراق، ازهار، انوار بو مختلف طبايعك هر بري بتون قواى طبيعيه اوزرنده اجراى حكم
وتأثير واراز صنع وقدرت ايدن قدرت فاطره نك آيات اعجاز نمونه اولان بر عالمدرلر. بونلرى هپ
كشف بر ذره ايله مشاهده ايتمك ايستهينلر نباتاتك تشريحي، انساجي، غذائي عضويتي تدقيق وتعمق
ايتسينلر. صوكره چاتلاقدن چاتلاغه، فطرتدن فطرته كيرن وصيفتلري، خاصهلري، لونلري، شكللري
طعملري، طبيعتلري مختلف اولان بو اجسام مختلفه نك مساعئ مشتركه سندن مقصود اصلي اولان ثمره تولد
ايدر. بر حبه ويا بر چكيردك بر نيچه قات قات قوطولر، محفظهلر ايچنده يوزلرجهسي ميدانه كلير. وهر بري
كمالي بولنجه يكي بر عالم اولمق ايچون بتون يكي برده طوريار. طوپراقده قاپلنجه اوزرنده زمينه آتيلير. نتائج
بر طبيعتك، نجومك، فصولك، عناصرك تأثيرلري شرائطي مساوى اولديغي حالده بر حبه دن، بر
چكيردكدن بو قدر مختلف اجسام وطبايعك چاتلايوب چيقماسي طبايع وعناصرك دكل، حكيم ورحيم
فاعل مختار اولان واجب الوجودك تقدير وتدبيري اثرى اولديغنده شبهه يوقدر. طوپراقده چكيردكدن

بوغزی بیتیروب چیقاران ده قدرت فاطره در. ایشته طوپراقده بوغزدن چیقیردیغی بیتره ده قدرت فاطره
اودر. کرک دانه‌لی، چکیردکلی شقده نبات و اشجار چیقاریسه و کرک بر شقده دانه، چکیردک
فلق ایتمک هر ایکی معناسیله «فالق الحب والنوی» اودر. بناء علیه طوغرودن طوغری‌یه طوپراقدن حب
و نوانی یاروب چیقاران ده اودر. اولویه اولودن دیری چیقارر، دیری‌دن اولویی چیقاران ده
اودر. و بو معنی حیواناتده دها دیری ده دها بیوک بر شمول و بداعت ایله ظاهردر. ایشته الله بو فلقه
و فلقی یاپان، اولودن دیری و دیری‌دن اولو چیقاران و طبیعتلردن زنده حاکم اولان فاطر و طلوعه
فاعل مختاردر. [فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ] بناء علیه اوندن نصل چویریلیر ده باشقه‌لرینه طاپارسکز؟
یاخود اوندن، اونک تأثیر حکم و قدرتندن نره‌ده قورتولاجقسکز؟ کرک حیاتده اولسیک کرک مماتده
کرک حیوانلره فارشیلیق کرک اوتلره، کرک یره کیرسه‌ک کرک کوکه چیقسه‌ک، کرک ظلمتده بولونسه‌ک کرک
نورده. حاصلی هیچ بر حالده، هیچ بر نقطه‌ده اونک الندن قورتولامازسکز. زیرا [فَالِقُ
الْإِصْبَاحِ] صباحی چیقاراندر: ظلمتلری یاروب فجری یاپان، ضیانی عکس ایتدیروب تاک آتدیران
اودر. [وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا] اوکیجه‌یی سکنه: دیکلنه‌جک، استراحت ایده‌جک بر
محیط سکونه [وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا] شمس و قمری ده حساب یاپمشدر. — عاصم
حمزه، کسائی و خلف عاشر دیمل قراءتنده «وجاعل اليل سكنا» اوقونور — ظلمت عدمی چیان ایدوب
تاک آتدیره‌رق بوغبی و اراده و افق صباح و صباحتله اچوب وجوده، حیاته انتباه و حرکت و فعالیت
ویرن و کیجه‌لری بوغزی کیزلر یرلری هیجاندن تسکین ایتمک و بوغنقدر دیکلندیرمک ایچون بر ستره سکونه
چکیلن اودر. آیت نهار اولان شمس و آیت لیل اولان قمر بونزلن عامل و فاعل دکل، واسطه حسابلردر.
هپسی حسابی یاپمشدر. و انسانلر فعالیت و سکونلرینک حسابی ویرمکله مکلف بولندقلرندن الله تعالی
مقادیر و کمیاتی تعیینه و تخصیص ایدرک حسابی ده خلق ایتمسه، شمس و قمری بو حرکت و سکونک حسابنه
بر علامت یاپمشدر. [وَذَلِكَ] بوتون بونلر، بو فلقلر، بو جعللر، بو حسابلر [تَقْدِيرُ
الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ] او عزیز و علیمک تقدیریدر. — نه حسابنز، تقدیرنز، کلیشی کوزل

کیف ما اتفق اولوردیسه بر تصادفدر. نه ده نه یاپدیغنی بیلمیه‌یه کوره بر طبیعتك اثریدر.
بویله وجود و عدم، ظلمت و نور، حرکت و سکون کبی ایکیسی ده بربره کلمك احتمالی بولونمیان
مختلف و متناقض طبیعتدن هر برینه بر مقدار معینه تخصیص ایدرك بر حده قویوب نا متناهی
اختلافلرینه رغماً هیئتی بر نظام تألیف و ترتیب ایچنده حساب قطعی ایله یوروتمك البته هیچ بر طبیعته
محکوم اولمیان نظیرسز بر عزت و قدرتك و غائب و شاهدی بیله‌رك نهایتسز بر علم محکمك صاحبی اولان
بر عزیز و علیمك اثر بلیغی و صنع بدیعیدر. بناءً علیه او خالقه فاطر اولان الله یالکز فاطر دکل
شریك و نظیری یوقدر بر عزیز و علیمدر ده. بونی حسابه آلمایوب ده اونی صرف نظر ایتمك و اونك
تحت عزت و علمنده بولنان قوای طبیعیه و یا حیاتیه و یا فلکیه‌یه باغلانوب پرستش ایتمك و صوکره اونك
حسابنه قویولمق نصل ممکن اولور؟ حال بوکه:

[وَهُوَ الَّذِي] او اویله بر الله‌در که [جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ]
سزه نجوم ایچون دکل. نجومی سزك ایچون یعنی [لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ]
بر و بحر ظلمتلرنده بونلرله هدایت بولاسکز: بونلرك دلالتیله هدفکزی، جهتکزی، قبله‌کزی
ساری مقصودی بولیکزی طوغرولتسکز دیه یاپمشدر. — بناءً علیه بونلر سزه متعلقدر نقطه نظرندن
اوزریکزده حاکم و مدبر بر معبود دکل، منافعکزه خادم بر فانوس هدایت و آیات رحمتدرلر.
[قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ] شبهه یوقدر که بز علم شاننده اولانلر ایچون بو آیتلری
تفصیل ایتدك — اولا سماده کی بیلدیزلر کبی نقطه نقطه آیرد ایدیلرك و جیه بر صورتده کثرتله
ذکر و بیان ایدیلدی بو آیتلر عموم هدایت اولمقله برابر اوله علمی نقطه‌لردر که بونلردن اهل علم اکملا،
بیلمك شاننده بولنانلر استفاده ایدرلر. ثانیاً بونلرك کتاب خلقتده، بر و بحرده، ارض و سماده
نباتات و حیواناتده، جویات و فلکیاتده اوله بر چوق تفصیلاتی واردر که بونلردن انتفاع
ایده بیلمك ده اهل علم اولانلره، قابلیت علمیه‌سی بولنانلره مخصوصدر. بناءً علیه مسلمانلر بو صنفلری
اساس اتخاذ ایدرك نباتات، حیوانات، رصد، حساب، آثار جویه، هیئات ریاضیه علملرینی تحصیل

حيا ايشماليدر. حاصلى بو آيات قرآنيه اوقدر علوم مفصله‌يى محتويدركه بونك شرح وتفصيلنه
«قل لو كان البحر مدادا لكلمات ربى لنفد البحر قبل ان تنفد كلمات ربى ولو جئنا بمثله مددا»
حكمى جاريدر.

[وَهُوَ الَّذٖٓى اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ] يه او اويله بر اللهدركه سزى ابتدا بر نفسدن انشا ايتدى — بر جاندن، بر آدمدن نشأت ايتديردى (سورهٔ نسانك باشنه باقه). [فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ] صوكره بر مستقر، بر ده مستودع وار: چشيد چشيد. — مستقر ومستودع، استقرار واستيداع معناسنه مصدر ميمى ويا محل استقرار ومحل استيداع معناسنه اسم مكان اولور. يعنى هپكز بر نفسدن نشأت ايتمش اولدیغكز حالده هر بريكزك بر استقرار حالكز، بر استيداع حالكز وار. صلبدن رحمه، رحمدن دنيايه، دنيادن قبره گاه استقرار گاه استيداع ايكى متناوب حال ايچنده‌سكز. ياخود كيمكز استقرار، كيمكز استيداعده‌در. بعضكز ايركك بعضكز ديشى. ياخود كيمكزك موضع استقرارى، كيمكزك موضع استيداعى وار. بعضكز صاحب صلب، بعضكز صاحب رحم، بعضكزك قرارگاهى، خانه‌سى، وطنى وار، بعضكز غربتده، سفرده ويا كوچده. ابن كثير، ابو عمرو، يعقوبدن روح قرائتلرنده قافك كسريله اسم فاعل اولارق «فمستقِر» اوقونوركه بو صورتده «مستودع» اسم مفعولدر. استقرار لازم اولدیغندن مستقر اسم مفعول اولماز. فقط استيداع ايكى مفعوله تعديه ايدركه برى وديعه قويلان شى، ديگرى ده كندیسنه وديعه ايديلمش شيدر. وبونك ايكيسنه ده مستودع دينلير وبوراده ده محتملدر. بناء عليه بو قرائته گوره معنى: هپكز بر نفسدن انشا ايديلمش اولدیغكز حالده كيمكز مستقر بولونور، استقرار حالنده، كيمكز ده هنوز وديعه حالنده يعنى كيمكز هنوز نشئ اولارق صلبده آيريلماسه اوراده طوروپور. كيمكز رحمه توديع ايديلمش طوغمه اوزره بولونور. ديگر بر معنى ايله: كيمكز رحمه استقرار ايتمش، كيمكز هنوز صلبده امانت بولونور، ياخود كيمكز بالفعل خلق ايديلمش كيمكز ده هنوز قوه حالنده، ياخود كيمكز قرارينى بولمش، بلوغ وكمالنه ايرمش، كيمكز ده هنوز تحت ولايت ووصايتده، ياخود كيمكز متمكن، مدنى ويا مقيم

کیمکز مسافر ویا سیار ، نهایت بر قسمی تولسه ، بر قسمی دنیاده . حاصلی منشأ بر ، نشأت متنوع ،
ماشیٔ واحوال ، اطراد وانقلاب ایچنده هم متنوعه ، هم مختلف ده مختلف . بناءً علیه طبیعی
بر نقطۀ نظرده باقیلدیغی زمانده علم وفنده اك بیوك قانونی اولان اطراد طبیعت قاعده‌سی بو حیثجه
بو تنوع واختلاف اولمامه وبو نشأت بولنمامه اقتضا ایدردی . اگر بو واقعات اولماسه ایدی ده
مسئله طبیعت بسائطه بالنظر تصور اولنسه ایدی بونشأتده ممتنع بر تناقضه نظریه باقیلمق لازم
گلیردی . حالبوکه عالمه نظراً بر منشأ واحددن فروع کثیره وتخالفدن نشأتلر واقعدر .
وواقعه واقعدر . دیمك که علت واقعه ، ماده طبیعت منشأ دگل خالقدر . ماده یه وطبیعت منشأنه
انضمام ایله هر حادثه ده بر خلقت جدیده واردر . یعنی بلا ماده ایجاد کبی ذات وصفات خالقه یه باشقه
هیچ بر شرطه متوقف اولمایان بر ایجاد معدومدر . بونکله برابر بو ایجادی ایجاد سابقه توفیقه وربط
ایدرك اونی تتمیم وتزیید ایله بر تقدیر وبر صنع بدیع واردر . ماده‌لی کندی طبیعتنده استقرار
ایتدیرسوبده شبه ایتمك داوہا اوندن بولونمایان تنوع واختلافی ویره رك واحددن کثیر ، موافقه
مغایر ومغایردن موافق چیقاره رق بر حیوه فروع وشعبات مختلفه انشا ایتمکده دخی ایلك ماده‌لی
عدمدن ایجاد کبی ماده وطبیعت ماده خارجنده گلن بارز بر خلقت وتأثیر ، وجود خالقه وعلم وقدرتنه
دلالت ایدن بر صنع بدیع اوقتدر که بونك وجوه دلالتی معنای طبیعت اولان استقرار واطرادك ضدی
اولوب اونی تماماً ویا قسماً تخالف ایتدیرن تکثیرك ، انقلاباتك موجودیتیدر . هر ابتداع
هر تکمیل ، هر حدوث ، هر عروض ، هر تغایر بر دلیل خلقت وبونك ایچنده هر استقرار ، هر اطراد
هر توافق ، هر نظام بر دلیل صنعتدر . واحدك کثیر ، مغایرك موافق اولمسی بر تناقضه اولدیغی
حالده واحددن کثیر ، موافقدن مغایر پیدا ایتمسی انجق خلقت وانشا ایله ممکن اولور . بعضلری
عدمدن خلقی بقای عمت وتضایف عمت قاعده‌سنه مخالف ظن ایدرلر . طبیعتاً نظراً بر ده عدمدن خلقه
معدومك علیتی معناسنه تفسیر اولنسه گوره بو ظنه دوغریدر . زیرا معدومك علیتی ، عمتك معدومیتی
دیمك اولدیغندن بو تقدیرده نه علت قالیر ، نه بقای عمت . حالبوکه حادثات ایچون علت ضروریدر .

طبیعت، حکمت فرمه ایدرکن زمانده ده هر تغیر و تحول نقطه‌سنك بقا و تضایف علته مخالف اولدیغی
بر بحثی برار واقع در. فقط خلقده علت خالقه اولمه اوزره ملاحظه ایدلدیکی زمانده بقای علت
نده تضایف علیت هیچ بر تخالف ایتمه‌مسه اولور. وحتی خلق مفهومیدرکه بو قانونی تثبیت و تأیید ایدر.
انجق تضایف علیت، هر معلولك علته توقفی و علتك فضله بر قدرت افاده ایده‌رسی معناسنه اکلاشیلملی،
معلولك باله‌حال علتنه مساواتی معناسنه تلقی ایدلملیدر. زیرا معلولك علتنه مساواتی ده محالدر. بر
اوقه برادرلی حکمز. حقیقی علت معلولنك مساویسی اولماز. بر فرده وفضلی حائز اولمه ضروریدر.
علت معلولنه کندندن برشی ویرر، اونده اثری خلق ایدر. یوقسه علت تولکز، بقای علت قالماز. و
بونك ایچوندر علت، معلولنك اصلی دکل خالقه دیارشیدر. تخم و آغاج، بابا و اولاد، اصول و فروع
یکدیکرینك علت و معلولی دکل سبب و مسببی، یعنی طریق حدوثی و محل استیداعیدر. بونلرده استیداع
و استقرارلرده بقا و تضایف علتك، وجود و تأثیر خالقك وجه دلالتلریدر. اصل ایله فرع آراسنده
انقلاب و اختلاف نه قدر چوق ایسه معنای استقرار و اطراد نه قدر آز اولورسه اوراده حکم طبیعت او قدر
آز و تأثیر خالق او نسبتده چوقده کورونور. کرچه لایتخلل حرکت و سکون کبی ایکی معنای متغایره قابلیتنده
آزاده اولان سکونده و استقرار مطلق ایچنده بولنان هیچ بر ماده یوقدر. وحتی مجرد حرکت بله طبیعتك
قانونی حسی اولان اطرادده و کیفیتله مخالف و تجدد و انقلاب افاده ایدن بر تغایر و استیداعدر. لکن
اجزای ماده‌ده‌کی بو تغایر و تحول اکثریتله خفی اولدیغی ایچوندر مجرد ماده فکرینه طوغری ایلندکچه حکم طبیعت
دها ظاهر و ماده باقی و مستقر کبی توهم اولنور. مع مافیه مواد بسیطه‌ده تحول حس ایدلدیکی زمانده ده
بساطتی حیثیتیله معنای خلق دها بولك بر ابهتله کشف اولنور. بوصورتله جمادات و معادن اوزرنده‌کی
معنای خلق نباتاته و حیواناته طوغری کیدلدکجه بر نسبت متزایده ایله آرتار. دلائل خلق دها چوقده
بارزدیر. تناسل بشری و حیات انسانیه کلنجه: افراد بشر بیننده‌کی تفاوت احوال هپسندن زیاده
اولدیغی ایچوندر بوراده قدرت و صنعت خالقه دلیللری دها چوقده دها مفصل و بونلرك برابر کثرت ترکیب
و تفصیلندن ناشی تصور و احاطه‌سی دها مشکلدر. ایشته « فمستقر و مستودع » بونده بو دلالتی

و آیاتك وجوه دلالتلری بونده وضوح و تنقیح علمیسیله کوستریلیور. و هیچ بر حکیم، هیچ
بر فلسفه «اطراد و تغایر» «تحفظ و تحول»، بقا و تضایف دستورینی بوقدر کوزل و بوقدر شمول
و نقاحتیله فذلکه ایده مه‌مشدر. بناء علیه بو آیه‌ده اوّلا جنس بشرك منشأ وحدتی تلقین ایدن
حضرت آدمك کیفیت خلقیه و انشاسیله هیچ مشغول اولمادن هر عائله‌ده، هر قوم و قبیله‌ده کوریلن
وجهله باشلانیله‌رق، بر عمرده بر چوق نسللرك متوالیاً تناسل و تکثر ایدوب کیتدکلری افاده ایدیله
تناسل قانوننك استمرار ایتدیکی کثرت تنوع و تحول قطعیتله اثبات ایدرك الله تعالی یالکز منشألرك خالقی
دکل، بونده تفصیلاتیله هر نوع منشألرك دخی خالقیدر. کوریلیورکه «فمستقر و مستودع» تحلیل
و تفصیلی اوقدر یوکسك و عمیقه بر دستور حکمتدرکه بونکله اونبر آیتدن وجوه دلالتلرنده‌کی الك دقیقه
بر مبدأ، تفصیل و ایضاح ایدلمش بولونیور. بناء علیه بونی اکلامه، دیکر آیتلری ده شرح و تفصیل
ایتمك دیمك اولاجغی و بونده اونلردن دها دریه، دها اینجه بر اهلیت علمیه اقتضا ایده‌جکی جهتله
بیوریلیورکه:

[قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ] بز بو آیتلری اهل فقه اولانلر، نفسنه
اینجه و دریه بر فهمی بولنانلر زمرهٔ حکماء ایچون تفصیل ایتدك — یعنی تفصیلدن استفاده ایده‌بیلمك
ایچون ساده اهل علم اولمق کافی دکل فقیه النفس اولمق ده شرطدر. یوقاریده ده کچدیکی وجهله
فقه اصل لغتده بر شیئی عقل و حکمتیله اکلامق، فهم دقیق ایله فهم ایتمك معناسنه درکه بونده معرفة النفس
معناسی ده مندرجدر. و بونکله شوکا ده اشارت ایدلمشدرکه بونده اوّلکی آیتلرك تفصیلات علمیه‌سی
شرائطنده بری ده انسانلرك کندیلری و احوال نفسانیه‌لرینی اکلامالریدر. علی العاده اهل علم اولانلر
معرفة النفسی حسابه آلمه‌دن آفاقی آکلایویردکلرینی ظن ایدرلر. حالبوکه آیات آفاقیه، آیات انفسیه
ایله بیلینیر و قرائتی ایکیسنك انطباقنده دریدر. بناء علیه نشأت انسانیه و حیات انفسیه فهم و تمییز
اولنمادقجه نشأت آفاقیه حقنده‌کی علم، غیر محکم اولور. نشأت انسانیه ایسه نشأت نباتیه و حیوانیه‌دن
دها جامعیتلی اولدیغی ایچون بونده معرفت نفس دها معضل دکلسه ده ذهول ایتمامك شرطیله مطالعه آفاده دها

ذوى ادراك ایچونده ده «فمستقر ومستودع» تحلیلی بو تفصیلیده محتوی بولندیغندن ادراکنده «لقوم

یعلمون» ایله اکتفا اولنمیوب حالده بوراده «لقوم یفقهون» بیورلرق داها زیاده تخصیص قیلنمشدر.

بناءً علیه فقه النفس اولمیانلر ایچون بو ده تفصیلات دکیل، بوشدر. فقه النفس اولانلر ایچونده ده واقع

موجود اولان تفصیلاتی اکلامه ایچون بو آیتلر بیوك مفتاح تدقیقه کلیرلر. دیمك بو ده فقه النفس

اولانلر ایچون بر آیتده کی دستورك استعاراتیله آیات تفصیلیه نك کنزیدرلر. بونك ایچونده اهل فقهه

بو مجمعیتلی نقطه اخطار ایدلرکن صوکره عینی دستور داخلنده «فالق الحب والنوی» مضمونی تشریح

وسلسله اصطفاء، وتطابق توضیح دیو باره عناصری بر سبب أثر کی ملاحظه ایدرکن بر ذی ایچونده ك مهم

عناصر حیاتیه دن بولنان ور ز زنار بسیط وقدیم فضه ایدیله صویك انزالنده بر ایله بونك اوزرنده

تجلیاتنه ومجمعیت بشریه نك دوام حیات واسباب سعادتنه تعلق ایدن آیات رحمت ودلائل قدرت غایت علمی

ولوتلر برابر غایت حسی بر تحلیل وترکیب ایله عموم ادراکه اولنه رق تولید بیورلمشدر:

[وَهُوَ الَّذِی] دیه او، ایدر بر الله در که [اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً]

یوکسکدن بر صو ایندیردی. ایمدی قدرت ورحمة باقیك که بز عظیم الشان بر صو ایندیردك ده

[فَاَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَیْءٍ] بونکله هر شیئک نباتنی چیقاردق ــ حب ونواتك هر

دیلو نباتك وانسانك وحیوانك کبی نبات ایله تغذی ایدن دیانعاده ساره کبی نباتات غذا اولدرق

اونده تحول وتمثل ایدن جانلی اولان هر شیئک نباتیتی، قوه نباتیه سنی، نمو وانکشاف حاصلاتنی

فعلا چیقاردق [فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا] دیبن علیه اوندن ــ او نباتدن ویا او صودن

ــ تازه بر یشیلك، بر چیم چیقاردق [نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا] بر یشیلك کی

اوندن بر برینه بنیمش دانه لر چیقاریرز. ــ بغدای، آرپه، چاودار کبی حبوبات باشاقلری هواده

هجوم ایدن جانلی دشمنه قارشی حربه تعلیم الیسیه، نیزه لریلی اوزانمیش سواری بولوکلری کبی

نه کوزل نیزه لر ایدیلر. [وَمِنَ النَّخْلِ] دخی خرما آغاجندن [مِنْ طَلْعِهَا] طلعندن ده

یعنی طوموروجقندن ده [قِنْوَانٌ دَانِیَةٌ] یاقینده صارقمش صالقیملر اولور [وَجَنَّاتٍ

مِنْ اَعْنَابٍ] ورهادر بو اوزوم باغلر [وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ] وزيتونده ونار . [مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ] بربرينه هم متشابه ، هم ده غير متشابه — بو مشابهت وعدم مشابهت قيدى بو قاريده استقرار واستيداع ايله افاده اولنان اطراد وتغاير دستورينك نظره نقطهٔ نظرندن ده واضح برافاده سيدر . [اُنْظُرُوا اِلَى ثَمَرِهِ اِذَا اَثْمَرَ وَيَنْعِهِ] ثمره بولنجه بر ميوه ويرديكى زمانكى خام ميوه سنه باقيكز ، برده كمال ارشنه — ارادهٔ نبوك بر فرقه واردر ؟ دبو فرقده نه سهم برفيضه تربيه ، نه اجيبه برفيضهٔ ترقى !... [اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ] هر حالده بونده ايمانه ايده جك اولانلر اچونده — اللهك وارلغنه ، برلكنه ، قدرتنه ، حكمت ربوبيتنه دلالت ايدن — بر چوق آيتلر واردر .

صويك انزالى ، نباتك ، جيمك اخراجى « انزل » ، « اخرجنا » ديه ماضى صيغه سيله افاده ايدلسه اولديغى حالده حب متراكبى ، اخراج « نخرج » ديه استقبال صيغه سيله و « خضر » ك صفتى اوله رق قوه حالنده كوستريلمه سى وطوبورجغك ، صالقملرك بو سئوال اوزرنده بونره عطف ايدلمه سى شايان دقتدر . بونلكه مكرده بو آيتك نازل اولديغى صره ده ديه اسلامك هنوز اديچيم ، اوطوبورجق شكلنده اولديغنه قرآنك سماده اينمه بر رحمت بولنديغنه ومؤمنلرك استقبالى ادجيلر وكماله ارمسه ميوه لركبى اولجقنه بر اشارت دخى ايدلشدر .

فخر الدين رازى ديركه : بوراده اولا حبوبات ، صوكره نخل ، عنب ، زيتون ، رمان : درت نوع آغاج ذكر ايدلسه و زرع اشجاره تقديم اولنمشدر . چونكه زرع ، غذا ، آغاجلرك ميوه لرى فاكهه يعنى يميشدر . غذا ايسه فاكهه يه مقدمدر . صوكره نخل ديكر فاكهه لره تقديم ايدلشدر . زيرا خرما عربه نسبتله غذا مقامنده در . برده حكما ، خرما آغاجيله حيوان بيننده بر چوق خواصده مشابهت بولنشدركه بوقدر مشابهت سائر انواع نباتاتده بولونماز . بو معنايه اشارة عليه الصلاة والسلام ده ديمشدركه « عمه كز يعنى خالاكز نخله يه اكرام ايديكز . چونكه او آدم طينتنك بقيه سندن خلق ايدلدى » . نخلك عقبنده ده عنب ذكر ايدلشدر . زيرا اوزوم انواع فواكهك اك شرفليسيدر .

ایلك ظهور ایدن فیلیزلرندن آز چوق منتفع اولنور. فیلیزلرندن ایلك زمانده انجه جك یشیل
ایپلکلر چیقارکه اکشیمتراق لذیذ بر طعمی واردر. و بوندن پکمز یاپمق ده ممکن اولور. ـــ
یاپراغندن ایسه انتفاع ده معلومدر. ـــ صوکره قوروق چیقارکه بو ده کوکلی خسته لره درك
صاغلامغه موافق بر طعامدر. بوندن ذوقی لطیف، صفرالیده نافع شربتلرده یاپیلیر، یمکلره
قوناجق اکشی ده قاتیلیرکه حامضلی طبوخاتك الک لذیذلرندندر. تام اوزوم اولنجه ده فاکهه‌لرك
الک لذیذ و اشتهالیسیدر. یاش اوزومی اوزونك آصارجه بر سنه ویا داها زیاده ادخارده ممکن
اوله بیلیر. و بو حقیقةً فواکه زمره‌سنك الک لذیذیدر. صوکره اوزومدن تناول اولنه جق درت
نوع شی یاپیلیر: قوری اوزوم، پکمز، سرکه، شراب. بو درت شیئك منافعی اکلاتمق ایسه
جلدلرله کتابلره متوقفدر. کرچه شرابی شریعت تحریم ایتمشدر. بونکله برابر جناب حق بونك حقنده
«ومنافع للناس واثمهما اکبر من نفعهما» بیورمشدر. اوزومك الک کوزل شیئی چکردکیدر.
اطبا بوندن بر طاقم ترتیب یاپارلرکه ضعیف و رطب معده‌لر ایچون پك بیوك منفعتلری واردر.
(فی الواقع زمانمز اطباسی ده اوزوم چکردکلرینك چیکنه‌یوب ازه‌رك یمك شرطیله منافعی پك
بیوك اولدیغنی بیان ایتمکده بونکله متفقدرلر). حاصلی اوزوم سلطان الفواکه اطلاقنه شایان
بر میوه‌در. کذلك زیتوندن ده انتفاع پك چوقدر. دانه‌سی تناول اولنور. یاغندن ده
یمك و سائر خصوصاتده نه قدر منفعتی عظیم و استعمالی کثیر اولدیغی معلومدر. رمانه کلنجه: نار
جداً عجائب بر میوه‌در. بو اولا درت شیئدن مرکب بر جسمدر. قابوغی، زارلری، چکردکی
صویی. ایلك اوچی یعنی قشر، شحمی، چکردکی بارد، یابس، کثیف، قابضدر. هم بو جهتدن
پك قویدر. صویی ایسه بونلرك ضدی اوله‌رق غایت لذیذ و لطیف و اعتداله اقرب بر شیدر.
و طبعی معتدل اولانلره پك مناسبدر. ضعیف مزاجلری بر تقویه‌سی ده واردر. معده‌یه غذا
و معده‌جه ده دوادر. بناءً علیه نار، تأمل اولندیغی زمان اقسام ثلثه‌سنده‌کی کثافت تام و صوینده‌کی
لطافت و اعتدال ایله خالق تعالی بونده ایکی ضد شیئلری جمع ایتمش کبیدر. اه. یعنی بونده

«مشتبها وغیر متشابه» مضموننده کی توافق و تغایر قانوننك بارز بر مثالی واردر.

حاصلی هر شیئك کرك مبدأنده وکرك سیر نظاملرنك هر لحظه‌سنده هم اهل علم، هم اهل فقه وحکمت وهم علی العموم قابلیت ایمانیه‌سی اولانلره الله تعالینك آثار ربوبیتی و براهین قدرت و وحدانیتی ظاهر و باهردر. بو بر آیتده [وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ] الله جنی دیو دیو شریکلر قیلدیلر. جن نام عمومیسی آلتنده داخل اولانلر، نظرلردن مستور، فرا کلمه مخلوقات ویا کوزله کورولمز مابعد الطبیعی قوا و جواهر روحانیه‌یی الوهیتده ویا ربوبیتده ویا خالقیتده حصه ویره‌رك اللهدنك ویا مادون اوله‌رق تاپدیلر. کیمی ملائکه، کیمی ابلیس جنسنه، کیمی هیئه مختلف نامله‌رده تاپدیلر ویا ذاتی قدرت و تأثیر اسناد ایتدیلر. — مفسرینك بیاننه کوره بوراده کی جن ملائکه و شیطانلره دخی شامل بر معنای اعم مقصوددر. ابن عباس دیمشدرکه «جن لفظی استتاردن مشتقدر. ملائکه و علی العموم روحانیونده کوزله کورولمزلر و سائر کوزلردن مستتر کبیدرلر. بو تأویل ایله‌درکه ابلیس ده جندن معدوددر. ملائکه و روحانیونه دخی جن اطلاقی اولونمشدر» اهـ. یوقاریده اصنام و نجوم کبی محسوس و فیزیکی شیئلرده شریك اتخاذ ایدنلرك، اصحاب اصنام و اصحاب نجوم و هیاکلك ضلاللری بیان اولندقدن صوکره بوراده ده بونلرك منشأ فلسفیسی اولان اصحاب روحانیاتك ضلاللری یعنی ملائکه، شیطانلر، عقل، نفس، ماده، قوت، طبیعت کبی کیزلی ویا مابعد الطبیعی اسبابه باغلانانلرك و بونلری ارباب اول و متوسطه فرض ایدنلرك ضلاللری بیان اولونمشدر. بعض مفسرینك بیاننه کوره بو آیت «ملائکه اللهك قیزلریدر» دیینلر دولاییسیله نازل اولمش و ملائکه‌یه جن اطلاق اولونمشدر. ملائکه‌یه اللهك قیزلری دیمك ده شارکت جوهریه‌یی اقتضا ایدر توحید فکریه صابئه‌نك نقد و ملائکه ذهنیتنه علاقه‌داردر. ابن عباسدن بر روایته کوره ده شو «وجعلوا لله شرکاء الجن» سوره صافاتده کی «وجعلوا بینه وبین الجنة نسبا» آیتنك ده دلالتی وجهله الله ایله ابلیس بینلرنده بر نسب علاقه‌سی اقتضا ایدن متقابل ایکی برادر کبی عد ایدرك «خیرلرك خالقی الله، شرك خالقی ابلیسدر» دیینلر زنادقه حقنده نازل اولمشدرکه بو صورتده ده اولا مجوس اعتقادینه

وثانياً بوكا كوره بيلره علاقه دار اولور. زيرا على العموم مجوس بو عالمده كى بتون خيرلرى نوره
وتعبير آخرله اهرمنه نسبت ديه ايكيلكه قائل اولدقلرندن صورت عموميه ده «ثنويه» عنوانى آلمشلردر.
واساساً زردشتك «زند» كتابنه نسبتى افاده ايله فارسيده «زنديك» وعربيده «زنديق»
دينلمك جمعى اولارق زنادقه على العموم مجوسك لقبيدر. بوتون مجوس مذهبنده آناسى وقيزقرداشى
كبى محارمى تزوج ايتمك حلال عد ايلديكى كبى نه مجوس ايچنده حرام وحلال اصطلاحنه اعتقاد ايتمين
«خرم دينلر» تعبير اولنان اسكى براباحيه فرقه سى وكذلك على العموم ديندار ده واموالده اوت،
صو، مرعى كبى اشتراكه قائل اولان مزدكيه دينيلن براشتراكيه فرقه سى دخى بولندیغى جهتله زنديق
بالخاصه دينسز واعتقادسز معناسنده عرف اولمشايسه ده اساساً زنادقه زردشتك زنداوستاسى
طولاييسيله على العموم مجوس ديمكدر. مجوسك حسى برنقطه نظر اشعار ايله نور وظلمت اسمنده افاده
ايتدكلرى بو ايكيلك عقيده لرى سوره نك باشنده «وجعل الظلمات والنور ثم الذين كفروا
بربهم يعدلون» قول جليلى ايله شمولى برصورتده تقبيح اولندیغى كبى يزدانه واهرمنه ويا هرمز واهرمن
ديه ما بعد الطبيعى ومعنوى برنقطه نظردن افاده ايله شركلرى ده بو آيه ده جن منطوقيله تقبيح ورد
اولونمشدر. چونكه اهرمنه اسلامده ابليس دينلمشدر. وابليس «وكان من الجن ففسق عن امر ربه»
مدلولنجه جندندر. كرچه مغزينك وملل ونحلده شهرستانينك بو بابده برچوق اختلافاتى واردر.
ايچلرنده برى مبدأ خير، برى مبدأ شر اولان ايكى اصلك ايكيسنك ده عينى درجه ده قدمنه قائل اولان
وتام معناسيله ثنويه بولنان مانويه ومزدكيه كبى مذهبلر بولندیغى كبى بو ايكى اصله معدلى جامع اولمق اوزره
براصل ثالث دها علاوه ايدرك تثليثه قائل اولان ديصانيه ومرقونيه كبى فرقه لرده واردر. و
اكثر مجوس وعلى الخصوص كيومرثيه، زروانيه، زردشتيه، مسخيه كبى اصل واسكى مجوسلر بو ايكى اصلك تضادى
وجوب وجود وقدرت نقطه نظرندن عينى سويه ده طوتمادقلرى وچونكه اهرمنك قديم اولمايوب حادث
ويا تولد ويا خلق ويا مسخ صورتيله حادث اولدیغنه قائل بولندقلرى جهتله مجوسيتله نصرانيت بيننده
بردينه شرك طوتانه مانويه طرزنده تام معناسيله ثنويه دكلدرلر. فقط بونلر بو فرقلره رغماً هپسى

وحتى مبدأ خير اولان نور ايله مبدأ شر اولان ظلمت ويا اهرمنك ايكيسنك ده بارى تعالانك مخلوقه
وابداعيله محدث اولدقلرينه قائل اولان زردشتيلر ده داخل اولدقلرى حالده هپسى بو عالمى تدبيرده الله ايله
اهرمنى تشريك ايتمكده يعنى خيرى اللهه ، شرى ابليسه نسبت دعواسنده متفقدرلر . و بو معنى ايله عموماً
ثنويه درلر . شهرستانى ديركه : « على العموم مجوس خير وشر ، نفع وضرر ، صلاح وفسادى بينلرنده
تماماً انقسام ايتمسه يعنى برينى يالكز مبدأ خير ، برى ده يالكز مبدأ شر اولان ايكى اصله قائل اولدلر ،
برينه نور و برينه ظلمت و فارسى اولرق يزدان و اهرمن تسميه ايتديلر . بو بابده بونلرك رجوعه
مذهبلرى دائره سنده مجوس مسائلنك هپسى ايكى قاعده اوزرنده طوپلانير . برنجيسى نورك ظلمت
ايله سبب امتزاجى ، ايكنجيسى ده نورك ظلمتدن خلاصى مسئلهلريدر . امتزاجى مبدأ ، خلاصى معاد
عد ايدرلر . بونلردن اصل مجوسيلر بو ايكى اصلك ايكيسنك ده قديم ازلى اولمسى جائز اولميه جغنه
نورك ازلى ، ظلمتك محدث اولدیغنه قائلدرلر . [1] صوكره ده بونك سبب حدوثنده اختلاف ايدرلر
اصل شر اولان ظلمت ويا اهرمنك حدوثى نور وظلمتدنمى اولدى ؟ مبدأ خير اولان نور ويا يزدان
جزئى بر شر احداث ايتمديسه نصل اولورده اصل شر اولان اهرمنى احداث ايدر ؟ بونى او احداث
ايتمديسه كيم احداث ايده بيلير ؟ احداث ايلمسه دكله تركيب و امتزاج نصل ممكن اولور ؟
ايشته بونلر مجوسك ضبطى نقطهلريدر . » كيومرثيلره كوره « نور بنم بر منازعم اولسه نصل
اولور ؟ ديه بر فكر ايتمسه و طبيعت نوره مناسب اولميان بو فكردن رنج ايله ظلمت حاصل اولمسه
ولو اهرمن دينلمسه . اهرمن شر وفتنه وفساد و افساد طبيعتنده اولدیغندن نوره قارشى خروج
ايدوب طبيعةً وقولاً اوكا مخالفت ايتمسه وبناءً عليه نورك عسكريله ظلمتك عسكرى بيننده محاربه
اولمسه ، صوكره ملائكه توسط ايتمسه ، عالم سفلى اهرمنك اولمق اوزره صلح اولمشلر . بو صلح ،

---

[1] چونكه ثنويه نك ديديكى كبى ايكيسى ده قديم اولسه قديمه ضد و ازلده متمانع اولان ايكى مبدأ اثنارندن
امتزاجلرينه استحاله قالمازدى ، خير وشرك مخلوط اولدیغى بو عالم ممتزج بولنور ، بونده خلاصه احتمالى قالير ديركه بو نقطه ثنويهنك
ضبطى نقطهسيدر . بونلرك آراسنده عيسويهده ويا مادونده سبب امتزاج اولهجق ديكر بر اصل علاوه سيله تكميله كيتمك ده بونك
تمكنه قيلمامز ولو ضبطه قويارمات . هرحالده بو اصل جامع و حاكم ايسه نتوفنده اولمق ضرورى كه بوده ابتدا مبدأ قديمك
واحد اولمسيله ممكن اولور .

يوز بيك سنه سوره جك صوكره اهريمن عالمى تخليه ايدوب نوره تسليم ايده جكمش . زردوانيه كوره نور اولاهيسى نوردن بر طاقم اشخاص روحانيه نوردن ابداع ايتمش . لكن زردوان نامنده كى اك بيوك شخص بر شيده شك ايتمش و بو شكدن اهريمن شيطان حدوث كلمش . بعضى زردوانيه ده ديشلركه زردوان كبير بر شئ ايجون (٩٩٩٩) سنه زمزمه ايتمش اولمامش . صوكره غالبا بو عالم هيچ بر شى دكل ديه نفسنده بر فكر حادث اولمش و بناءً عليه اوراقنده اهريمن و بو علمنده هرمز ايكيسى اولرق تولد ايتمش . هرمز باب حرجه دها ياقين ايكن اهريمن شيطان حيله ايدوب آناسنك قارنى ياريب اول چيقوب دنيايى ضبط ايتمش . زردشت ده بو ايكى اصلك متضاد اولوب موجودات عالمك ايكى مبدئ اولديغى بونلرك امتزاجندن تركيبات و بو تركيباتدن صور مختلفه حصوله كلديكى و مع مافيه بو ايكى ضدك ايكيسى ده بارى تعالانك خلق و ابداعيله حصوله كلديكى و بو مزج و تركيبك فاعلى خالق تعالى اولديغى و بناءً عليه الهك واحد اولوب ضدى ، دنكى و ذاتنده شريكى بولنماديغنى سويلمش ايسه ده اصل شر اولان اهريمنك هنوز برابر خلقى و بونلرك مزجى واحد اولان الله تعالايه نسبت ايتديكى حالده اهريمنك وجودينى الله نسبت ايتمك جائز دكلدر ديه اصرار نقطه سنده ذكر اولنان ضبط ذاتى قبضنده قورتولمامش . ويرده واحد اولان خالق اولك مادونده برى خالق خير ، ديكرى خالق شر ايكى مبدأ متضاد قبول ايتمكله تدبير عالمده برنجيسى خالق اول و سبب مزاج اولان يزدان واحد ، ايكنجيسى مبدأ خير اولان مخلوق نور ويا هرمز ويا ملك . اوچنجيسى مبدأ شر و مخلوق اولان ظلمت ويا اهرمن ويا ابليس اولمق اوزره اوچ رب مدبر فرض ايدن مثلث بر شركده دوشمشدركه بو شرك برى ضدى دنكى و شريكى اولمايوب واحد اولان خالق ، برى ده اونك خلق و ابداع و مزج ايتديكى ملك و شيطاندن ايكى مبدأ مخلوقك حاصل مزجى و بو عالمده كى خير و شرك ، صلاح و فسادك ، طهارت و خباثتك خالق مشتركى برر رب مخلوق اولمق اوزره بر طرفدن شريكسز خالق ، بررب قديم . بر طرفدن ده ايكى بر شركى ، ملك و شيطاندن مركب برر رب حادث جنسنده تصور اولنمش متناقض بر شرك ثنوى ماهيتنده در .
بناءً عليه زردشت يالكز خير ، الهدن و شر ابليسدن ديمك طرزنده ثنويت ايله قالمامش ، خير

ملکلره ده شاملیسه ده اولمه اوزره جنیدرشر ملك وابلیس شرکتنده ده ، بو شرکتده الهه ده دیمك طرزنده
بر ثنویه قائل اولمشلردر .

بو ایضاحده آکلاشیلیر که ابن عباس حضرتلرندن نقل ایدیلن سبب نزولده زنادقه خالق خیر
و خالق شر ایکی قدرتده ثنویت " وجعلوا بینه وبین الجنة نسبا " آیتی موجبنجه نسب تعبیرلری بتون
مجوس مذهبلرینك اساسلرینه اشارتی محتویدر . هم هیئتن برثنویتکده طوبیلانیغی کوسترمسه هم ده
مجوسیلرینه زنادقه لقبنی احتیار ایدرك بالخاصه زردشتده نظارتی جلب ایتمشدر . بناءعلیه آیتده کی
جن دیگر مجوسیلرده نظراً یالکز شیطانه مصروف اولمه لازم کلیرسه ده بعضی زردانیلرده زردشتده
نظراً اهرمن و هرمزده یعنی شیطان و ملکه ، جن دیرلی شاملدر . و بو معنی ایله آیت نقل ایدیلن سبب نزولك
ایکیسنده منطبق اولدقدن باشقه سیاقه و سباقنه ده آکلاشیلیغنه کوره کرك ثنویه و کرك تثلیث و سائر صورتده
اولسون ما بعد الطبیعی و روحانی شرکلرك جمله‌سنه توزیعاً شاملدر . و بو شمولی توزیعاً آکلاتمق ایچوندرکه
" شریکا " دکل " شرکاء الجن " بیورلمشدر . بوندن باشقه " شرکاء الجن " تعبیری ماهیتده قابل
تصور اولنان قوای طبیعیه کبی کیزلی و مستور عوامل ربوبیت فلسفی و غیر فلسفی شرکلری ده انواعنه شامل
اوله‌بیلجکدر . زیرا جنك مفهوم اصلنده یالکز غیر مرئی اولمه ده و ایجوبه تمثل حالنده کورونه‌بیلن
قوا و روحانیت مجرده دکل کوزله کورولمك شاننده اولدقدن برابر مستور و کیزلی برحالده بولنان
بیوك کوچوك اجسام و اشخاص و جمعیات خفیه بیله داخل اوله‌جقدر .

والحاصل اللهی حقیله تقدیر ایتمینلر اوله جنلری درلو درلو شرکا طوتدیلر [وَ
خَلَقَهُمْ] حال بوکه اونلری الله خلق ایتدی . یعنی جنلر ده الهك مخلوقیدر . نته‌کیم او
شرکلرك اکثریسی بونی اساس اعتباریله اعتراف ایدرلر . اعتراف ایتمینلرده ایتمسی ایجاب ایدر .
بناءعلیه مخلوقی خالقنه شریك و رقیب عد ایتمك خالقیتده و الهده اوزنی اولمق ایله جنلرك عالمده
و انسانلر اوزرنده برتأثیر یاپابیله‌جکلرینی فرض ایتمك و بو صورتله خالقی مخلوقنه قارشی بر عجزینه
احتمال ویرمك بیوك بر حماقت و ضلالت و اجیبه بر حقسزلق اولدیغی آشکاردر . بو معنایه کوره

«خلقهم» ضمیری جنه راجعدر. ویاخود جنلرك ده ذوی العقول جمله‌سندن بولندیغنه تنبیه واردر. بو ضمیرك جنه دكل «جعلوا» نك فاعلی اولان مشركلره ارجاعی ده محتملدر. و بو صورتده معنی شو اولور: حالبوكه بو مشركلرك كندیلرینی خلق ایدن جن دكل الله تعالیدر. بناءً علیه خالقلرینه قارشی جنلری شریك فرض ایتمكه قالقیشمق و اونلرده الهی جهتنده بر تأثیر تخیل ایتمك نه بیوك كفراندر. حالبوكه بر طاقیملری جنلری، پریلری، كیزلی قوتلری الله‌ه شركاء عد ایتدیلر [وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ] بر طاقیملری ده الله‌ه اوغوللر، قیزلر اویدوردیلر. — الله‌ده تولد و توالد تخییل ایتدیلر. و بو صورتله الله‌ده طوغمه ارككك ویا دیشی الهلر اویدوردیلر. و بونلری الله‌ك اوغوللری ویا قیزلری دییه اك جنسنده عد ایدوب معبود ایدندیلر. اللهی بونلرله، بونلری بونلرله تمثیله قالقیشدیلر. ملائكه الله‌ك قیزلریدر دییه عرب مشركلری و صابئیلری بو جمله‌دن اولدیغی كبی هرمز و اهرمن الله‌ك اوغوللریدر دییه بعضی مجوس، عزیر ابن الله دییه بعضی یهود، مسیح ابن الله دییه نصاری ده هپ بو جمله‌دندر. تكوینده صدور و تولیده قائل اولان فیلسوفلر ده بونلره كیرر. هپ بونلری [بِغَيْرِ عِلْمٍ] هیچ بر علمه مستند اولمیه‌رق نه دیدكلرینی بیلمیه‌رك اویدوردیلر. — الله‌ه شریك، اوغول ویا قیز اولاد اویدورمغه قالقیشنلر اك اول دیدكلری زمان نه سویله‌دكلرینی بیلمیه‌ن جاهللر و مفتریلردر. اك ابتدا ویا اوچیدر دییه الله ذاتنده ویا صفاتنده ویا افعالنده اكز ویا حیوه معادل ویا مادونده مماثل ویا ضد بر شریك، بر ارقداشه ویا رقیب فرض ایدن نه دیدیكینی بیلمز جاهلدر، مفتریدر اولدیغی كبی اوغول ویا قیز ولد اسناد ایدنلرده عینیله دیكلی نه دیدیكنی بیلمه‌دن شریك و مجانس اسناد ایتمه جاهل و مفتریدر.

[سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَصِفُونَ] الله سبحانه كندینی بونلردن تنزیه ایدر. و اونك ذات سبحانیسی بونلرك بویله جاهلانه و مفتریانه توصیفلرندن مقدس و متعالیدر. — كرك ضدیت و كرك مماثلت و مجانست صورتیله اولسون هر نوع شرك و كذلك مماثلت و مجانسته مشاركتی استلزام ایدن طوغورمه و طوغمه كبی وصفلر هپ ذاتنده الهیت و صفتنه منافی، الله مفهومیله متناقضدرلر. بونلر بر نوع نقصان و عجز و احتیاج

افاده ایدن اوصاف محدوددر . الوهیت حقیقیه ایسه هر نقصاندن منزه و متعالی بر کمال اعلادر .
بناءً علیه ذات و حقیقت الهیه حقنده شرك و ولد ممتنعدر . بونی ادراك ایچون ده باشقه بر دلیله احتیاج
یوقدر . بالذات اله مفهومی بو امتناعی اثباته کافیدر . زیرا اله مفهومنك اك یوکسکی بر علویت ایله
مبدعیت و بدیعیت وصفی واردر . الهك شریك و ولدی نصل اوله بیلیر که [بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ] او بوتون سماوات و ارضك بدیعی ، مبدع بی مثالیدر . — بوتون عالم علوی و سفلیده
هیچ بری یوقکن ، مثال اولرق ، مماثلت افاده ایده جك قالوبده ، اصل ، ماده ، صورت ، نمونه
اولهرق دینه جك هیچ برشی موجود دکل ایکن ایلك اول بونلری اختراع و تکوین ایدن ، هر نوعك
ایلك فردینی ، ایلك مثالنی افاده ایدوب یوقدن وجوده کتیرن و بویله ابداع عادتی و صفات فعلیه —
ذاتیه سی اولان و بناءً علیه مثل و مثالی ، اشی و نظیری بولونمق و تصور ایدلك احتمالی اولمیان و اونك
وجود و ایجادی اولمادن بر معدومك وجوده کلمسی و هر هانکی برشیئك وجودده قائم اولمسی امکانی
بولونمیان مبدع متعالیدر . — معلومدر که ابداع ، مثالی سبقت ایتمامش اولان برشیئی اختراع و تکوین
ایتمکدر . ابداع نسبی آز چوق بر مثال ایله علاقه دار اوله بیلیرسه ده ابداع حقیقی هیچ بر مثال و اصل
ایله مسبوق اولماز . بویله هیچ بر مثالی سبقت ایتمه ین ایجاد اولنان اورژینال کوزل و فوق العاده برشیئه
ابداع ایدلمشه و یا بر اعتبارله مشتق معناسنه « بدیع » دیندیکی کبی بونی ابداع ایدن و ابداع عادتی
اولان مبدع دخی بدیع دینیلیر که صریح بمعنی مصرح ، سمیع بمعنی مسمع کبی فعیل بمعنی مفعل و یا بمعنی
فاعلدر . و بوکا بدیع دینلمسنده مبدع کلمه سنك افاده ایتمه دیکی بر دوام و ثبوت معناسی واردر .
و هر ایکی معنی ایله بدیع دیندیکی زمان بر مثالسزلق ، نظیرسزلك ، کوزللك و فوق العاده لك
مفهومی واردر که بوتون سماوات و ارضده بویله بدایع ایله مشحون بر بدیعه در . مع مافیه هر نه اولورسه
اولسون ابداع ایدلمش اولان شیئده بدیع اطلاقی انجق مثال سابقی اولمامق اعتباریله اضافی و نسبیدر .
بر بدیعه‌یی ابداع ایدن امثالنی ده ایده بیلیر ، در چوق بدایع بوله بیلیر . بناءً علیه بدیع حقیقی
بدیع مفعول دکل بدیع فاعلدر . یعنی دائما ابداع ایدن مبدع حقیقیدر . بو نکته یه مبنی « بدیع السموات

والارض » ترکیب اضافیسی ایله سماوات و ارضك دخی بر بعینه ایماء ایلسه اولمقله برابر اول دخی مثل و مثالی احتمالی اولمیان بر بدیع یعنی سماوات و ارضه دکل اونلرك مبدعی اولان الله تعالی اولدیغی تصریح ایلسه و سماوات و ارضك بدایع اضافه‌سی مبدعلیسانك وجودیکی و صنعت ابداعی کندیسنه اثر جودیله تمثیل ایدن بر مثال در بر دلالت مطابقیه و یا تضمنیه افاده ایدن بر دال اولدیغنه دکل انجه معلولدن علت فاعلیه‌سنه، حادثك محدثنه، صنعتك صانعنه دلالتی کبی نسبی و انتقالی بر دلالت التزامیه ایله دلیل و علامت اولدیغنی افاده ایتدکدن والله دیندیکی زمانده بونده بدیعلرك بدیعی اولان مبدع یعنی اکملاشلمه‌سی لازم کلدیکنی کوسترمشدر.

بوراده شونی ده تأمل ایتمك لازم کلیرکه: ابداعك تعریفنده اکثریتله اوزره بدیع بر اثر دیمك بر مثال لاحقی دکل ده بر مثال سابقی اولمیان نظیرسز بر اثر دیمکدر. ادر قانونده بر مقایسه ایله وجوده کلن: ایجه مثال اوندن باشلار. ممکن، نوعیت، قالونده اوزره صوکره حصوله کلیر. بونکله برابر معدومك کندی کندینه وجوده کلمسی، ذاتی یوقکن اولانك بذاته وار اولمسی یعنی تکونه بذاته محالدر، بر تناقض صریحدر. یالکز علت مادیه، یعنی بالفعل معدوم اولان بر شیئك فعل حیثیتماسی و یا یالکز علت صوریه یعنی معدوم اولان بر شیئك مجرد بر ادراکده بذاته فاعلسز کندی کندینه بر صورت اکتساب ایتمسی و یا ترکیبی ده ثانی دکلدر. بالقوه کرك بولنسون کرك بولونماسین بالفعل موجود اولمیان هرهانکی بر شیئك موجود اولمسی هرحالده بر علت فاعلیه یعنی اولی منفعلا ایجاد ایدیجی بر موجوده محتاجدر. وانجق اوزمانکه تکونه بذاته تناقضی مرتفع اولور. بو فاعلك علت مادیه و یا صوریه یه بر شی علاوه ایتمسیله درکه یکی بر وارلق تصوری ممکن اوله بیلیر. یوقسه تکونه بذاته تناقضی وارد اولور. بناءعلیه حقیقی معناسیله علت فاعلیه یوقمی دار ایده، وجود بایابان بر فاعل موجود دیمکدرکه کرك اثر جودیله بر مثالی احتوا ایدن بر اصل و ماده دن اخراج و انشا صورتیله اولسون کرك بونکله برابر دیکر بر اوزره تقلید صورتیله اولسون ایکیسنده ده بالفعل موجود اولمیان بر شیئی بالفعل موجود بایمه و بناءعلیه وجوده یکی بر شی علاوه ایتمك واردر. اوحالده علت مادیه و علت صوریه

علت فاعلیه ده مستغنی اولمادیغی حالده علت غائیه حد ذاتنده بونلردن مستغنی و مستقلدر . بونك
ایچوندر که حادثاتك حدوثنده علت مادیه و صوریه آتیلا بیلیر و فقط علت غائیه آتیلاماز . و حقیقی
علت فاعلیه فعلنده نه علت مادیه یه نه ده علت صوریه یه ، قانونه محکوم و محتاج دکلدر . او ماده سز
و یا مثالسز ، یاخود هیچ بر اولمقسزین ده ایجاد یا ابداع ایدن فاعل محضدر ، موجد محضدر . یعنی
تام معناسیله مبدعدر . فعلنده ماده و صورته محتاج اولمایان فاعل مبدعك اثرینه کندی ذاتندن
بر ماده و یا صورت و مثال ویردیکی فرض ایتمك ده تناقضدر اولور . دیمك که مبدع حقیقی ابداع محضه
ایله باری یعنی ایلك اثر ابداعی ایجاد ایدرکن نه کندندن بر جزء آیروب طشاری فیرلاتمق کبی بر تحول
یاپمیه نه ده کندندن بر مثال اتخاذ ایدوب کندینی تقلید و تمثیل ایتمش اولماز . زیرا تحول
علت مادیه ده مماثلت ده علت صوریه ده ملاحظه اولنه بیلیر . حال بوکه ابداعده بونلر یوقدر ، آنجق
فاعل و فعل واردر . بناءً علیه فاعل مبدعه نظراً تحول علت صدوردر ، و تولد و فساد انفعال یوقدر آنجق
بقا و فعل واردر . مخلوق اولان ابداعدن صوکره در که علت مادیه و علت صوریه تصور اولنه بیلیر .
و بونك ایچوندر ایلك اثر بدیع اولان مخلوق اول ایله فاعل مبدعی جنسنده نه بر صدور و انفصال ملحوظ
اوله بیلیر نه ده ذاتاً و صفةً فعلاً بر مشارکت ، بر مجانست ، بر مماثلت بولنه بیلیر . ماده و مثال
بو بر ابداع ایدیله مخلوق اول ایله باشلار ، قوه لر ، مماثلتلر ، قانونلر ، نوعلر ، جنسلر اوله اوله ابداع
اولنور . او ، اشیای متماثله و متخالفه نك اصلی و منشائیدر . تحول و تماثل ، تناسل هپ اوندن صوکره در .
و او ده منضم اولان تحول و تخالف ، تکملك تناسل دخی فاعل مبدعك رأساً ابداعیدر که بوکا « کن »
امری دینیلیر . و بدایع خلقته ده « کلمة الله » تعبیر اولنور . بو وجهله فاعل حقیقی هیچ بر مماثلی
مسبوق اولمیه رق فعل ابداعنه نظراً مبدع ، مثالی سبق ایدن و او مثاله مماثلتله برابر بر تخالف و تمایز ایقاع
ایدن و ابداع جزئیلی متضمن اولان فعلنه نظراً ده منشیدر . علت مادیه‌لی ابداعی اعتباریله فاطر
و علت صوریه‌لی ابداعی اعتباریله ده مصوردر . خالق و باری اسملری ده هپسنده اعمدر . خلق ابداع
و انشاده اعمدر . و او نوتولمامق لازم کلیر که بو اشاره‌کی وجهله تخالف مغایره مماثلتدن فاعل حقیقی یه دکل

مثال سابقه اولمایه‌رق مخلوقه اولمامشدر. فاعلك صنعی هیچدن ابداعدر. حتی انشاده‌کی مماثلت ده
اوندن ابداعیدر. حاصلی کلی ویا جزئی بر ابداع اولماسه هیچ برشی کندی کندینه عدمدن وجوده کلمز.
بوندن ایچوندرکه خلقت وخالقیت دلیللری دائما اشیانك وجوه تخالفنده، حدوثنده، یکیلکنده،
حاصلی ابداع نقطه‌لرنده‌در. اشیانك مماثلتی ایچنده‌کی تخالف وتحول ایسه ابداع جزئی نقطه‌لری
ابداع محضدن ووجود مبدعك دلائل وبرهانی وآیات قدرتیدر. اشیایه نظر بصیرتله بر عطف نظر
ایدیلیرسه کورولورکه بدایةً ابداعه استناد ایتمه‌ین هیچ برشی بولنمدیغی کبی نهایةً ده ابداع جزئیه
استناد ایتمه‌ین هیچ برشی یوقدر. وبوندن ایچوندرکه جزئیات اشیادن هیچ بری علم تصوری وتمثلی
ایله تماماً بیلنه‌مز، فصل تامله تعریف اولنه‌مامشدر. بیلنیرسه رأی العین بیلنیر ویا بعضی وجوهی تحصیل
اولنور. وبو جزءلرده هیأت مجموعه‌سنده‌کی ابداع مطلقه درحال آکلاشیلیرکه بونظر سماوات وارضه
مجموعه بر عطف نظردر. وبوندن ایچوندرکه بوراده موضوعدره موضوعی ابداع محضی کوسترمك ایچوندر "بدیع
السموات والارض" بیوردلسه "وما فیهما" دیه محتویاتی علاوه ایدلمسه، اونلر بالاخره "خلق
کل شیء" ایله کوسترلمشدر.

شمدی بالاده قصهٔ ابراهیمده ذکر ایدلیه افول وحدوث دلیلنده اولدیغی اوزره تفصیل
اولنان خلقیه، سببیه وحیدیت اخراج، جعل وتخصیص، انشاء، استقرار واستیداع، انزال
وانبات، تشابه وعدم تشابه، اثمار وکمال مفهوملرندن صوکره ابداع، مبدع، بدیع مفهوملرده ایچه
تصور وتأمل اولنورسه بتون بو سماوات وارضه بدایعك بر مبدعی بولندیغی واوندن بو جزئی لحظه فعل
اولانده هیچ بر مثالی سبقت ایتمه‌ین او سماوات وارضنده یعنی هیأت مجموعهٔ عالمده هیچ بر شکل ومثالی بولنمه
وتصور ایدلمك احتمالی اولمیان بدیع البدایع بر مبدع حقیقی اولدیغی وطوغریدن اوندن ابداعه استناد
ایتمه‌ین هیچ بر حادثه موجود اولمدیغی صورت قطعیه‌ده ثابت اولورکه ایشته الله او بدیع السموات والارضدر.
وبونی صابئین، زردشتید، یهود ونصارا دخی تسلیم واعتراف ایدرلر. بونلر ایکیه طوتارلرده
برده اوغلو ولد ادیوردیلر. ووثنیون لرکه تولیده ابداعه متوقف وابداعدن صوکره اولان

بر تحولدر . مبدع بدیع مماثلتدن منزه اولدیغی حالده والد ایسه مولود بیننده بر اشتراك عنصری ،
ذات و صفات و انفعالده بر مجانست و مماثلت واردر . و بوندن ایچوندر که الله ولد اسناد ایدنلر او
ولده الوهیت ده اسناد ایدر ، اله دیه تقدیس ایدرلر . ولد اسنادی شرك اسنادینی مستلزم اولور .
حال بوکه مبدع دیمك بالذات تکوّنی محال اولدیغی کبی بالذات تولدی ده محال اولدیغندن والدن بر ولد
طوغورمسی وارد دکلکندن ده بر جزء جوهری و بر مثال دیر دیب قسماً علت مادیه و صوریه اولابیلمه‌سی او
والدده بر تحول و انفصال ابداع ایله فاعل مبدعك بر فعل ابداعنه متوقفدر که آنکده او فاعل مبدعدر .
حاصلی آنکه ، مبدع و مبدع ، مماثلت و مجانستدن منزه دیمك اولدیغی حالده عینی زمانده اوکا ولد
و مجانست و مماثلت اسناد ایتمك بر تناقضدن باشقه بر شی دکلدر . و نه دیدیکنی بیلمیورلردر . بناءً علیه
بدیع السموات والارض اولان بویله بر قدرت ابداع مالکی و هیأت مجموعۀ عالمه تمثل و مجانستدن
منزه بولنان مبدع متعالك مثل و مثالی بولنه بیله‌جکی و اونك ذاتنده بر تجزی و انفصال ، بر تحول
بر تناقص و یا تزاید و هر هانکی بر احتیاج حاصل اوله بیله‌جکی فرض ایتمك و فاعل بی مثال اولان
مبدعك هر هانکی بر مخلوقی احداث ایتمسی ایچون کندینی یاریم لایه رده بر ولد افرازینه محتاج اوله جغنی
توهم ایتمك بوتون تناقضه و جهالت و بتون آچیقه بر افترادر . تولد و تولید ایچونده ابداعدن
صوکره سماوات و ارضه داخلنده ملاحظه اوله بیلیر . حال بوکه سماوات و ارضه بیله ولد اسناد ایتمك
معقول دکل ایکن اونلرك مبدع متعالنه بر مجانست و کفوءت افاده ایدن اوغول و قیز اسنادی
نصل تصور و تجویز اولنور . هر حالده تولد و صدور دعواسی باطلدر . ابداع تولید دیمك
حقیقةً بر تناقض و جهالتدر . [أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ] او مبدع بدیعك ولدی نصل دیا
نه دن اولور که [وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ] بر صاحبه‌سی ، بر اشی یوقدر . — حال بوکه
ولد ایچون والده لازمدر . کرچه والد اولمادیغی حالده یالکز بر والده ایله ولد تصور اوله بیلیر ،
نته کیم بر والده دن توره ین — مولودلر — بر طاقم حیوانات واردر . عیسی ده ده بو استثناف
انظاره عقلاً صحه یوقدر . فقط والده سز ولد تعقل اولنه ماز . بویله بر تصور تناقضه اولور .

زیرا ولد مفهومنده والد ضروریدر . بونك ایچون الله بر ولده والد یعنی بابا اولمسی تصور
ایدلسه او ولده ده اول اوكا والده و الله صاحبه و رفیقه اوله بیلجك دیشی بر اشه تصور ایتمك لازم
كلیر . حالبوكه هر درلو شوائب حدوث و احتیاجدن منزه و سماوات و ارضك مبدعی اولان واحد .
ذو الجلالك بر انثی ، بر صاحبه‌سی بولونمسی ممتنعدر . بناءً علیه الله بر والده اولمسی محال اولدیغی كبی بالتولید
بر ولده والد اولمسی ده محالدر . یعنی نه آنا اولمسی ممكندر ، نه ده بابا . دیو امتناع اونك نقصاننده
دكل مبدع بدیع اولدیغندن طولایی كمال مطلقندن و عدم نقصاننددر . او بتون سماوات و ارضی ابداع
ایلمش [وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ] و هر بر دیگر شیئی ده خلق ایتمشدر . — سماوات و ارضك
بتون محتویاتی ، بو میانده والدلری ، والده‌لری ، ولدلری و بو میانده اوكا والد و شریك اولدیغی
ادعا ایدیلنلرك هپسنی و عیسانك خلقیتلری ، اونلردن صدور ایدن مخلوقاتك ده هپسنی او خلق ایتمشدر .
بسائط ده اونك مخلوقی تركیبات ده اونك مخلوقیدر . ماده ده اونك مخلوقی صورت ده اونك
مخلوقیدر . اجسام ده اونك مخلوقی ارواح ده اونك مخلوقیدر . محسوسات ده اونك مخلوقی
معقولات ده اونك مخلوقیدر . عالم شهادت ده اونك مخلوقی عالم غیب ده اونك مخلوقیدر .
فاعل خیر اولانلر ده اونك مخلوقی فاعل شر اولانلر ده اونك مخلوقیدر . جن ده اونك مخلوقی انس ده
اونك مخلوقیدر . حاصلی كندیسندن باشقه بولونانلر ، وجوده كلن بتون ماسوی اونك ابداع و خلقیدر .
او بتون كندیسی خلق ایتمشدر . چونكه كندیسی ازلاً و ابداً واجب الوجود ، حی و قیومدر . بر ده شریك
خلق ایتمشدر . چونكه اونك شریكی بولونمسی ممتنعدر . مخلوقاتك خالقیله برلكده شریك اولمسی ده محالدر .
كندیسی ایچون بر عفاف ، بر استكمال دكل كمال مطلقدر . وجود و قدرت نقطه نظرندن بویله اولدیغی كبی
[وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ] او هر شیئی ده بیلیجیدر . — اوندن هیچ بر شیئك كیزلنمسنده امكان
یوقدر . «خلق كل شیء» دن صوكره «وهو علیم» بویورلمایوب ده «بكل شیء علیم» دیه
شیئك تكراری ایله اظهار ایدلمسی بو ایكی شیئك شمول و تناولجه فرقی بولندیغنی اشعار ایدر . چونكه
«خلق كل شیء» ده «شیء» دن الله كندیسی عقلاً مستثنادر . «بكل شیء علیم» ده ایسه مستثنا دكلدر .

يعنى الله هم كنديني، هم ماسواسنى، هر شيئى تماميله و عينيله بيلير. اونك علمى صورى، مثالى و تمثلى دكل عينى و محيطدر. وحتى هر شيئك عينى و نفس الامرى علم اللهده در. اونك ايجاد و خلقى دائماً فاعلدر، اولانله اتحاد اودر. حالبوكه ماسواسى اونك كبى هر شيئه عليم دكلدر. بناءً عليه وجود و قدرت اعتباريله هيچ برشى الله كفو اولاميه جغى كبى علم اعتباريله ده اولامز. نه سموات وارضنده، نه ذره اجزاء و جزئياتنده، نه اجسام و ذرات واحده، نه شيطان ونه انسانده، نه ظاهر ونه باطننده. حاصلى بتون كائناتده الله نه كفو نه ده مجانس ويا مشاركى يوقدر. و اولماسى احتمالى ده يوقدر. الله شريك تصورى جهل و تناقضدن عبارت بر تصور محالدن باشقه برشى دكلدر. و بو تصورده شرك تصورندن منبعثدر.

اى بونى اشيدنلر !

ذَلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ● لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ
الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ● قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ
فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ● وَكَذَلِكَ
نُصَرِّفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ● اِتَّبِعْ
مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ●
وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنْتَ
عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ●

تأمل شريفى

ایشته سزه بو اوصاف ایله اشارت اولنان ذات اعلا در الله ربکز . باشقه تاکری یوق انجق
او ، هر شیئک خالقی او ، او حالده اوڭا قوللق ایدك ، هر شیئه قارشی دایانلاجق وکیل ده او ●
اونی کوزلر ادراك ایتمز ، کوزلری ایسه او ادراك ایدر ، او یله لطیف ، او یله خبیر او ● حقیقت ربکزدن سزه
رجوعنه بصیرتلر کلدی ، آرتق کیم کوزینی آچار کوررسه کندی لهنه ، کیم ده کورلك ایدرسه کندی
علیهنه در . و او حالده بن سزه قارشی محافظ دکلم ● نه آیتلری بویله شکلدن شکله قویویورزکه
هم او کوررلك ایدنلر سن درس آلمشسك دیسینلر ، هم اونی علم شانندن اولانلر ایچون تبیین ایده لم ●
ربکدن سکا نه وحی اولونیورسه اوڭا تابع اول ، باشقه اله یوق انجق او ، مشرکلره باقمه ● الله
دیلسه ایدی شرك اولمازلردی . بز سنی اونلر اوزرینه مراقب کوندرمه دك ، سن اونلره وکیل ده دکلسك ●

[ذٰلِكُمُ] ایشته اودرکه — یعنی شو ذکر ایدیلن صفاتك موصوفی : سماوات و ارضك
مبدعی ، صاحبه دن ، ولددن منزه ، هر شیئی یارادن ، هر شیئه علیم اولان ذات اقدس و اعلادرکه
[اَللّٰهُ] الله در . — ذاتاً و صفةً عبادته مستحق معبود بالحق در . الله دینجه انجق اونی اکلامیدر .
[رَبُّكُمْ] ربکزدر . — مالککز ، مربیکز ، ولی نعمتکزدر . رب دینجه ده انجق اونی
اکلامیدر . [لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ] باشقه اله یوق انجق اودر . — باشقه سنك معبود
اولمغه ، عبادت و عبودیت ایدلمکه استحقاقی یوقدر . بو صفه انجق اونکدر . چونکه او [خَالِقُ
كُلِّ شَيْءٍ] هر شیئک خالقیدر . — بونی تکرار خطه ایتمملیدر . زیرا اولکی خلق کل شیئ ماضی یه
عائد ، بو ایسه استقباله ناظردر . یعنی بوندن اول هر شیئی خلق ایتمش اولان او اولدیغی کبی بوندن
بویله استقبالده ده هر شیئک خالقی اودر . الهه ، معبودلرده ده مبدعك ، خالقك جمله‌سیدر .
بناءً علیه [فَاعْبُدُوهُ] سزده انجق اونی معبود طانیکز ، اوڭا عبادت و قوللق ایدیکز . —
ده اوندن باشقه سنه تعبد ایله کندکزی تذلیل ایتمیکز . [وَهُوَ] او بتون بو صفات ایله برابر
[عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ] هر شیئ اوزرینه و هر شیئه قارشی وکیلدر ده — هر خصوصده

وهر شیئه قارشی اوكا اعتماد و توكل اولنور. وهر امر تفویض ایدیلیر. یعنی عموم مخلوقاتدن
هر برینك ده خلقه الهی اصیل اولدیغی برحقی واردر. وبو صورتله بر عالم اسباب و انسانك اسباب
ایله معامله‌سی ده واردر كه الله اونلرك هپسنی حسن و عدل ایله خلق ایتمشدر. و انسانه هم خالقنك
هم كندینك وهم اونلرك حقنی تسلیم ایتمك اقتضا ایدر. بونكله برابر انسانك حقی بو سببلرده
هیچ برینه صورت قطعیه‌ده محكوم اولمامقدر. اسبابه حاكم اولمیارق و اونلره پرستش موقعنده بولنارق
انسانلر هر شیئه و او نسبتده حقنه و خالقنه اوزاقدر. چونكه اسباب بر قاچ شیئه عبارت دكل
لایعد ولایحصی‌در. بونلرك هپسنه تنزل ایله نه اونلرك حقی ویریلیر. نه انسانك، نه ده خالقك. زیرا
هیچ بر شی حقی انسی دیكلكه یولده دخی خالقك مقامنه قائم دكیل اولماز. فقط خالقه هپسنك
اوزرنده رب و مالك اولدیغی كبی هر شیئه قارشی دكیلدرده او هر شیئه قارشی هر شیئك حقنی
منافع و مصالحه، امور و مصالحی تسویه و تنظیم ایدر. هم كندی نامنه ولایت اصلیه، هم مخلوقاتی
نامنه ولایت نیابه‌لی جامع، هر خصوصده ایسه معتمد بر ولی الامردر. بونك ایچون‌ده منحصراً اوكا
عبودیت و اونك حقوقنه و اوامرینه رعایتله هر شیئك حقی ادا ایدیلیر. و اوكا اعتماد و انقیاد
و اوندن استعانه و تلقی اوامر ایله كندیسنه ماعدا هر هانكی بر شیئك، هر هانكی بر سببك حكمنه غلبه اولنور
هر حاجت یتیریله بیلیر. بناءً علیه اكری و چیقماز یوللره باقوب ده توحید و اخلاص ایله طوغریدن طوغری
بالله عبودیت ایتمك یالكز برحق و وظیفه دكل، عینی زمانده ماسوایه قارشی مغلوب اولمق احتمالی اولمیارق
بر نقطهٔ استناد و نامتناهی بر قوت و مخلوقی خالقه باغلاشدیره‌رق یوكسك بر عزت و حریت
ابدیه بر فضیله سعادت اكتساب ایتمكدر. «الا ان حزب الله هم الغالبون»، «ان حزب الله هم المفلحون»
نتیجه‌سنه ایرمكدر. «ایاك نعبد و ایاك نستعین» میثاقی بو، صراط مستقیم بودر. و بناءً علیه
هیچ بر شیئه دكل آنجق الله دایانه‌رق، یالكز الله عبادت و توكل ایدكز. بو تعبید و محبتكزی و بو تعبید خوف
و خشیتكزی اوكا باغلایه‌رق وهر ایشكزی اوكا تفویض ایدرك و بوتون طلب و اختیاركزی اونك
اوامر و ارشاداته منقاد قیلارق حركت ایدكز. و اوكا خالصانه عبادتكز دنیوی و اخروی حاجتلركزك سعادته

توکل ایدیکز. اونك خلقه وکالتی واردر، امداد ومساعده‌سی اولمادن اونی هیچ بر کیمسه کوره‌مز.
کوزلر [لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ] اونی بصرلرك هیچ بری ادراك ایتمز وحتی کندیسنه باشقه
هیچ بر بصر اونی قادر ایدوب احاطه ایده‌مز [وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَ] وفقط او بصرلرك هیسنی
ادراك واحاطه ایدر، کورور، بیلیر: بصرلر کندیسنی ادراك ایتمزکن او انلری ادراك ایدن، ایتدیرن،
کورن، کوسترن، حقیقتی بیلن انجق اودر. — بوراده ادراك خارج مسئله‌سنده جلب دقت ایدلمشدر.
بر ذی حیاتك کندی خارجنده‌کی مبصراتی کوره بیلمه‌سی ومدرکاتی ادراك ایده بیلمه‌سی امری اوقدر بر
امر عجیب وادیر بر ماهیت شریفه درکه عقل بونك کنهنی ادراك ایده‌مز. مثلا کوزمله قارشیمده
بر مناره کورویورم. نه کوزم مناره‌یه قدر کیتمش، نه مناره قوپوب کوزیمه کیرمشدر. بونکله برابر
بنم کوردیکم یالکز او مناره‌دن منعکس اوله‌رق ضیانك احتوا ایتدیکی وکوچوجك کوزیمه طبع ایتدیکی خرده
مناره رسمندن عبارت ده دکلدر. بن کوزیمده‌کی مناره رسمنی دکل، اوزاقده بویوك مناره‌نك
کندیسنی کورویورم. وکوزیمی قوبدیغم زمانده اونی بنده دکل اولدیغی یرده ادراك ایدیورم. حتی
دقت اولنورسه واسطهٔ رؤیت تلقی ایدیلن ضیا بیله بطئ، بنم کوزیمه تلاقیسی آننده ضیا اولیور واوزمان
پارلایور. ورؤیت دیدیکم حادثه ده او زمان واقع اولیور. واوآنده بن یرنده‌کی مناره‌یی ادراك
ایدیورم. بو نصل اوله‌بیلیور؟ ایشته بو ادراك خارجك سر کنهی عقللرك حوصلهٔ ادراکندن
خارجدر. دیبوده فنلر، فلسفه‌لر بونی احاطه ایده‌بیلمکدن اوزاقده قالمش وفیلسوفلر بو نقطه‌ده یا حیرت
ویا سفسطه‌دن باشقه برشی یاپامامشلردر. مع‌ما فیه بو بر امر واقعدر. وبنم مناره‌یی کوردیکم بر حقیقتدر.
الله تعالی بونی یاپیور ویاپمقده‌در. ومعقولاتی ادراك ایده‌بیلدیکی بو حقیقتك کنه وماهیتنی ادراك
واحاطه ایدن ده انجق اودر. بصرلر اونی ادراك واحاطه ایده‌مزکن او بصرلری ادراك واحاطه
ایدر، وعینی حقیقت بونده ده کندیسنه بولدرر. [وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ] واو بویله بر لطیف
وخبیردر. ولطیف وخبیر انجق اودر. — نور ادراك کبی هر لطیف اوندندر. هر شیئه مطلع اولان
هر طوغری خبری ویرن انجق اودر. بناءً علیه هم اونی دیکلیکز. تسقیه‌یه قیزامغه قالقیشمالی، هم

گوزلر گورمیور دییه گوزلرده گوکلرده اوزاقده، خارجده ده، دگلدر؛ طوغریدن طوغری یه خبردار
اولمازلقده ایدوب ده اوندن عدول ایتمه ملی، اکری یوللره صاپمامالیدر. او لطیف و خبیرك گورمه یه
گوزلری گورور، و ال گیزلی، ال ده بولنمازلقده ایدیه شید ده، گوکلرك هیچ کیمسه لره آچیلمایان
اسرار و خفیاتنه ده خبرداردر. او اونره گنه گوزلرله باقیلمز. و اوڭا عبادت ایتمك و تفویض امور
ایلمك شرط، اونی گورمك دگل، اونك گورمسی، لطیف و خبیر اولمسی و اوڭا اخلاص و توحید ایله ذات
و صفاتنه و افعال و الطافنه ایمان ایلمه سیدر.

شمدی ای معبود حقیقیدن عدول ایدوب رسول حقی تکذیب ایدنلر [قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ
مِنْ رَبِّكُمْ] محققا سزه ربکزدن بصیرتلر — قلب گوزیله گوریله جك منبهلر، شاهدلر گلدی. —
گوزه نسبتله بصر نه ایسه قلبه نسبتله بصیرت ده اودر. گوزلرك گورمه سنه سبب اولان قوۀ باصره
دینلن نور رؤیته بصر دینلدیکی گبی قلبك گورمه سنه سبب اولان و سائرده قلب گوزی دخی تعبیر اولنان
قوۀ مدرکه یه و علی الخصوص بونك ذکا و فطانت و فراست دینلن درایت ظاهر و باطنه دقت و نفوذ ایله
گرکی گبی ادراك ایدر بر درجه ده آچیلمه ویا پارلامه اولمسی حالنه بصیرت دینلیر که بر نور الهیدر. کذلك
باصره گوزیله حاصل اولان و گورمك دینلن ادراك تام و کامله بصر دینلدیکی گبی قلب گوزیله حاصل اولان
ادراك تام و کامله و معرفت متحققه و یقینیه یه دخی بصیرت دینلیر. بوندن باشقه بصیرت بینه یه، حجت
و برهانه، شاهده و دقت و امعان ایله عبرت آلنه جق اسباب هدایته دخی اطلاق اولنور. چونکه بونلر
قوای مدرکه یی تقویه ایدر، بصیرت و تبصره سبب اولور. و بو معناجه بصیرت اوتکی معنالره ده شامل
اولور. چونکه نفس بصیرت دخی ال بیوك حجت، ال بیوك شاهد و بینه، ال بیوك عبرتدر. و اونسز
هیچ برشی ادراك اولنه ماز. بوراده ده بصائر یا بو صوك معنایه و یاخود اوڭا دخی شامل اولان بو دیگر
معنایه اولورده قرآنه و بالخصوص بالاده وارد اولان آیات بیناته. گوریلیورکه بو آیتده بصر و بصیرت
نظر دقتی جلب ایدرك صورت عمومیه ده طوغریدن طوغری یه معرفت حقه وصول بصیرت ایله اولدیغنی گوسترمشدر.
بو آیت ایله ده اشعار اولونیورکه مشکلده حس بصیرت یوقسه ده قوۀ بصیرت ظفر یابنده یتوبه خلقت بشره

ویریلمشدر. دیمکه قلب محمدی‌یه وحی اولنان آیات بینات ایله ده بوتون او بصیرتلری تقویه ایده‌جك

و اینجی معنی ایله بالفعل بصیرت و ادراك تام حصوله کتیره بیله‌جك اولان براهین الهیه تبلیغ اولونمشدر.

و شو حالده هر کسك بو انوار بصیرته قارشی قلب کوزلرینی یوممایوب کندنده‌کی قوهٔ بصیره باصره‌سی

و بو صورتله بصائردن استفاده ایدرك بالفعل بصیرت و معرفت حاصل ایتمسی وظیفهٔ اختیاریه‌سی قالمشدر.

بناءً علیه [فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهٖ] هر کیم ابصار ایدرسه، یعنی قلب کوزیله باقار، بونلرده کلن بو

دلائل بصیرت ایله حقی کوروب ایسترده ایمان ایدرسه بو کندی لهنه‌در، کندی منفعتنه‌در. [وَمَنْ

عَمِیَ فَعَلَیْهَا] و هر کیم کورلك ایدر، قلب کوزینی یومار، کور اولورسه بو کورلك و نانکورلك

کندی علیهنه‌در، کندی ضررینه‌در. «فانها لا تعمی الابصار ولکن تعمی القلوب التی فی الصدور»

مدلولی اوزره اصل کورلك کوز کورلکی دکل قلب کورلکیدر که بونده‌کی ضررك حد و پایانی یوقدر.

او بصیرتی کورلری بو تقدیرده [وَمَا اَنَا عَلَیْكُمْ بِحَفِیظٍ] بن ده سزك اوزریکزه

حفیظ دکلم — یعنی اما دیدیکی بصیرته، کوزه دیدیکی بصائره کورلك ایدن سزك کبی نانکورلرك

شرکدن افعال اختیاریه‌لرنده حافظ و حامیسی دکلم. بالعکس رقیبم. باقیه‌ده کلجکی اوزره

کوزلرینی و قیدینی چوزر، کورلك و ضلالت حلی ایدر. کندیلری کور کورینه صقیلیرده، ظلمتده

باقیر و بوننده محافظه ایده‌جك و ظلمتدن نوره چیقاره‌جق دیکر بر ولی حفیظ ده ممکن دکلدر.

کور کورینه راست کله حاریلیرسکز، اویرده سزی طوتار ظلمتدن ظلمته، ضرردن ضرره سوروکلر.

حاصلی علی کل شیء حفیظ و خیر الحافظین اولان الله «ولی الذین آمنوا یخرجهم من الظلمات الی النور» در.

برؤیه المشرکین وعد و للظالمین ندر. چونکه بونلر اللهك حفظ و حمایه‌سینه دیردیکی و کوستردیکی بصائره

کورلك ایتمسنه، حفظ و وقایهٔ الهیه‌یه ابا و امتناع ایلمشلردر. و بو خصوصده مسئولیت کندیلرینه عائددر.

کوریلیورکه بوراده ابصار و عمار فعللری عباده اسناد و بونلرده بری ترجیح و اختیار ایله وظیفهٔ تحفظله

عبده عائد اولدیغی تفهیم اولندیغی کبی توحید خالقیت مسئله‌سنه قارشی توهم اولنه بیله‌جك اولان بر جبر سؤالنك

حلی ایله بو یولده بر انذار واردر. بصیرت کورلکی ایدنلره کندی «انا»سی یعنی بنلکی، نفسی محافظ

اولدیغی کبی خالق تعالی ده اونلره حفیظ اسم شریفیله سعلا ایتمز . وایشته بزم آکلادیغمزه کوره الله
تعالانک کوندردیکی بصائره کورلک وحقیقته نا کورلک ایله قالانلره ، مشرکلره قارشی « ومن
عمی فعلیها وما انا علیکم بحفیظ » بیورسی بو معنی ایدر . وآیتده « ربکم » غیابندن
« انا » تکلمه التفات واردر . بورادهٔ تفسیرده « حفیظ » اسم شریفنی مجازات ویا مکافات ایتمک
اوزره عمللری مراقبه وحفظ ایله « رقیب » معناسیله تفسیر ایدنلر ده طولایی بو آیت لسان رسول
اوزره وارد اولمشدر دیورلر . دیوانی « یا محمد ! دیکه سزک اوزریکزه حفیظ یعنی عمللریکزی
مراقبه وحفظ ایدرک مؤاخذه ایده جک اولان رقیب بن دکلم اللهدر . بن آنجق بر رسولم » معناسنه
تفسیر ایدیورلر . فقط بز بو تأویلی پک ده موافق بولمیورز .
[وَكَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ] وایشته بز بویله آیتلری تصریف ایدرز . — حقیقی
وجوه وصور مختلفه سیله افاده ایدر ، اعجازکار بر نظم بدیع ایله حالدن حاله توالی ایتدیریر ، شکلدن
شکله قویارز ، بر طرفدن نورلر صاچارق کوزلره کیریر ، بصیرتلر آچارز . دیکر طرفدن بونلرله
اولمایانلره کوزلره کوسترز ، بصیرتلری باغلار ، کورلک وظلمت ایچنده براقیرز . [وَ] بو تصریف
وتصرفی شو غایت وحکمت ایچون یاپارز که [وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ] سن درس کورمشسک ،
حیوبه اوقومشسک یعنی بو آیتلری وقرآنی تحصیل وتتبعه متوقف بر چوق علوم ومعارف ایله علاقه‌داردر .
بر امی بونلری بیلمز و بونلر وحی ایله ده اولماز ، دیمک که سن کیمه‌نک حبری اولارق درس آلمشسک
دیسینلر . — ابن کثیر وابو عمرو قرائتنه کوره « دارست » مدارسه ایتمشسک ، یعنی کتاب اهلی
اوقوسنه بر طاقم کیمسه‌لرله مذاکره ایتمشسک ، بو معلوماتی اونلردن ایدینیورسک ده سویلدکلرینی
وحی ایله دکل ، اونلره ذاکره ایله سویلیورسک دیسینلر . — ابن عامر قرائتنه کوره « درست » بونلر
یعنی سنک اوقودیغک شیلر زمانی کچمش ، بوکون ایچون حکمی قالمامش اسکی شیلر دیسینلر . —
حاصلی بونلرده بر دکی سویله‌یه رک کیم قرآنک اهمیتنی و سنک بر معلم لدنی یه مظهریتکی ضمناً اعتراف ایله ده
وحی و نبوتی انکار ایله کفر و شرکده اصرار ایتسینلر . بونک مقابل [وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ]

بزده بو آیتدن سطحوتی بیله جك اولانلره ، علم شاننده بولنانلره بابنده توضیح ایده لم :

یا محمد ! [اِتَّبِعْ مَآ اُوحِىَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ] سنه ربکدن سکا وحی اولنانه تابع اول
[لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ] اوندن باشقه اله یوقدر . اوله بابده [وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ]
مشرکلردن صرف نظر ایت ، نه دیرلرسه دیسینلر باقما [وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَآ اَشْرَكُوا]
الله دیلسه ایدی اونلر مشرك اولمازلردی ، ایمانی اختیارلرینه براقماز ، شرکدن محافظه ایدر ، جبراً
مؤمنه قیلارلردی ، مادام که مشرکدرلر ، دیمك که ایمانلرینی دیله مسه و اونلری شرکده و شرکك
مقتضیاتندن محافظه ایتمشدر . [وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا] بز سنی اونلرك
اوزرینه محافظ ده تعیین ایتمدك — بناءً علیه نه اونلری شرکدن و باشلرینه کلجك فلاکتدن محافظه
ایده بیلیرسك ، نه ده بوندن طولایی مسئول اولورسك [وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ] و سن
اونلر اوزرینه وکیل ده دکلسك — اونلر طرفندن وکیل دکلسك که لهلرینده یا علیهلرینه اداره امورلرینی
ایجون اونلره باقاسك . اللهك وکیلی ده دکلسك که شرکلرندن طولایی اونلرینه مسلط اولوب
اللهك اذنیله یا جبری مؤاخذه و مجازاتی ویا اصلاحاتی یاپمه صلاحیتی حائز اولهسك . حاصلی سن
انجق اللهك اوامر و احکامنی تبلیغ و اخباره مأمور بر رسولسك . بوندن ایجون ربکدن سکا وحی
اولونورسه اوکا اتباع ایت مشرکلره باقما .

ای مؤمنلر :

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ
عِلْمٍ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ●

مآل شریفی

مع مافيه اونلرك الهه‌لرينه بر ده طاپديقلرينه سب ده ايتمه‌يك كه جهالتله تجاوز ايدرك
الله‌ه سب ايتمه‌سينلر ، هر امته بويله عمللريني تزيين ايتمشزدر ، صوكره ايسه هپ دونوب الله‌ه واره‌جقلر
او وقت كنديلرينه تماماً خبر ويره‌جك نه ياپيورلر ايدي ●

[وَ] اي مؤمنلر [لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ] الله‌دن باشقه
يالواراندره ، طاپاننره سب ايدوب ده [فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ] جاهللكله
آتيلاروق الله‌ه سب ايتملرينه سبب اولمايك . — يعني اونلره طاپدقلري ، كنديلرنجه وقت ايتدكلري شيلري
قاپيشديره‌رق مثلا « قهر اولسون طاپديغكز » ويا « دينى شويله بويله » كبى سب وشتم ايله
خطاب ايدرك سوگرسه‌كز ، وجدانلرينه ، حسيات دينيه‌لرينه طوقونمش اولورسكز ، اونلر ده حدتلرينه رك وجهالتلرينه
طوتيلوب مقابله بالمثل ياپديقلري زعمنده بولنه‌رق « بزده سزكنه » ديه سزك سويلديكلريكزي اعاده
ايدر ، ولو بونك اونا تماثل اولماديغني بيلمزلر ولو صورتده حقيقة تجاوز ايدرك الله‌ه سب ايتمش اولورلر .
وسز بو سب وكفره سببيت ويرمش اولورسكز . بناءً عليه سز اونلرك كفرلرينه ، شركلرينه سب ايده‌جكز
ديه بويله سب وكفره سبب اولمايك : سب وشتم صورت عموميه‌ده اخلاقى بر شى اولمادىغى كبى اصلى
اعتبارييله باطلى ، كفرى احتقار وتزييف ايتمك كبى مشروع ومستحسن ده اولسه بويله كفره وتزييده كفره
سبب اولاجق اولانه سب وشتم تسبباً بر كفر ديمكدر . — بونك ايچوندركه كتب فقهيه‌ده هر كيمك
اولورسه اولسون دينينه سب ايتمك الفاظ كفردن صايلمشدر .

حاصلي هر هانگى برسنك ، ترسه باطل اولورسه اولسون مقدساتنه زعم ايتدكلري شيلره سب
ايتمكدن صاقينمالى . [كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ] بز بويله هر امته عمللريني تزيين ايتمشزدر .
— كيميسنك لهنه توفيقه ، كيميسنك عليهنه تخذيل اولمق اوزره هر برينه مختلف داعيه‌لر ، شائقلر ،
ذوقلر ويره‌رك ياپديقلري خوشلرينه كوسترمشزدر . نفس الامرده خير اولسون ، شر اولسون ، كفر اولسون

ایمان اولسون، طاعت اولسون، معصیت اولسون هپسی یاپدیغنی بکنه‌رك، کوزل تلقی ایدرك یاپارلر.
وسودکلری موافقه امیدیله چالشانده دوشرلر. خوشلنوب خوشلندقلری کبی حسیات اختیاری دکل جبریدر.
حسن وقبحك طریقی مجرد ذوق وحسیاته دکل بالاراده یاپیلان اولدیغی اوزره بصائرده در. بصیرتی
براقوب ده یالکز ذوق وسوس، حسیات آرقه‌سنده کیدنلر برچوقلرینی کوزل تلقی ایدرك یاپمغه
مجبور اولورلر. الله اونلری یالکز تقییدده محافظه ایتمز، بالعکس کندیلرینه ایی‌یی کوتو، کوتویی ایی
کوسترر. هپسی یاپدیغی کندیلرینه ایی یاپیورم دیه‌رك یاپارلر. فقط یالکز اونلرك تقدیری وبالخصوص
رضای حقی کوزه‌تمیوب مجرد سوسه، ذوقه تابع اولانه تقدیر، ویالکز کندی رضالرینه استناد ایدن
عمللر ایسه بیتمز. [ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ] صوکره مرجعلری، راجعلری، هپسنك
ربی، مالك امری اولان الله تعالی‌یه منتهیدر. — اوسوسك ایلك نشئه‌سی کبی، بوت صوکنه انتهای نتیجه
کلیر. اونشأت اولانك بر نشأت اخراسی، اولدیغی صوکره بردیریلیسی واوزمان حضور رب العالمینده
بردیکیلیسی واردر. اووقت [فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] رب العالمین اونلره دنیاده
یاپار اولدقلری عمللرینك نه اولدیغنی کندیلرینه درحال خبر ویرر. او کونده سوسلی کوروب بکنه‌رك یاپمیش
اعتیاد ایتدکلری عمللرك سوسلی‌می سوسسزمی، اچیمی طاتلیمی، کوزلی چیرکینمی نه اولدیغنی صوکنده آکلارلر.

شمدی مشرکلرك بعض عمللری اخبار والهك مرجع اولدیغی تفصیل ایدیلیورکه:

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا
الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ● وَنُقَلِّبُ
أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ●

آل شریفی

بر ده اولانجه يمينلريله الله قسم ايتديلركه : اكر كنديلرينه بام باشقه بر آيت كلير ايسه
هر حالده اوكا ايمان ايده جكلر ايمش ، ديكه " آيتلر انجق اللهك نزدنده " سز نه بيله جكسكز كه
طوغريسى : اونلر او آيت كلديكى وقت ده ايمان ايتميه جكلر ● بز اونلرك قلبلريني و كوزلريني ترس
دونديرورز ، ايلكيده بوكا ايمان ايتمه دكلرى كبى براقيويرز كنديلريني ده طغيانلرى ايچنده كوركورينه
بوجالارلر كيدرلر ●

[وَأَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ] مشركلر كوجلرينك يتديكى الك قوتلى يمينلريله
الله قسم ده ايتديلركه [لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا] هر حالده كنديلرينه بر آيت
ايسته دكلرى بر معجزه كلسه — ازجمله صفا تپه سى آلتون اولسه — محققه و محققه ايمان ايده جكلر ايمش
— روايت اولنديغنه كوره بعض مؤمنلر ده بونلرك بو يمينلرينه باقه رق ايسته دكلرى آيتك نزوليله
ايمانلرينى اميدينه دوشديلر . — يا محمد [قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ] آيتلر انجق اللهك
عندنده در . — يعنى اونلره قادر اولان انجق اودر . ديله ديكنى اظهار ايدر ، ديله ديكنى ايتمز . هيچ
بريمزده قدرت و اراده يوقدر . — دى . [وَمَا يُشْعِرُكُمْ] سز بيله مزسكز كه [أَنَّهَا
إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ] اونلر ايسته دكلرى آيت كلديكى وقت ده ايمان ايتمزلر . [وَنُقَلِّبُ
أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ] و بز اونلرك كوكللريني و كوزلريني چويريرز . — كوكللرى بر طرفه
كوزلرى باشقه طرفه دونر ، حيرت و تردد ايچنده قالولر . [كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ]
ايلك دفعه ايمان ايتمه دكلرى كبى نه حقى اكلارلر ، نه كورورلر ، ايمان ايتمزلر . [وَنَذَرُهُمْ
فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ] ● و كنديلريني بصيرتسزلكلريله طغيانلرى ايچنده براقيرز ، كوركورينه
بوجالايه رق كيدرلر . — يعنى ايلك اول ايمانسزلقلرى سببيله ايمانه اوله جق آيات اولمادیغندن دكل ،
تمرد و طغيانلرندن و آيات حقى كورمه مزلك ايتدكلرندن طولاييدر . و بوندن طولايى الله اونلرى كفر

فعللرینه بر امهالی تقدیر ایتمشدر. اه دخی بو فعللرینه محافظ ایتمه‌جك، کورکلرنده بر اذجبه لجیه ایده‌جك "ومن عمی فعلیها وما انا علیکم بحفیظ" سرّی تماماً ظاهر اولمشدر.

اوندن ایچون برآیت دکل :

وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَا اِلَيْهِمُ الْمَلٰۤئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا اِلَّا اَنْ يَشَاۤءَ اللّٰهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ●

مآل شریفی

بز اونلره دیدکلری کبی ملکلر ایندرمش اولسه‌یدق، اولولر کندیلرینه قونوشسه‌لرده دنیاده موجود اولان هرشیئی فوج فوج حشر ایدرك کفیل کوستررك ده بز احتمالی یوقدی ایمانه ایده‌جك دکللردی. مکر که الله دیلمش اولسون. لکن چوقلری بو حقیقتدن جاهل بولونیورلر ●

[وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَا اِلَيْهِمُ الْمَلٰۤئِكَةَ] حتی بز اونلره بوتون ملائکی ایندرمش اولسه‌ق — "لولا انزل علینا الملئکة"، "لو تأتینا بالملئکة" دیه ایسته‌دکلری معجزه‌یی کوندرسه‌ك [وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى] و اولولر کندیلرینه سویلسه — "فأتوا بآبائنا" بابالریمزی دیریلتده کتیر شهادت ایتسینلر دیه ایسته‌دکلری معجزه ده بایله [وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا] و اونلرینه هرشیئی کفیل اولارق طوپلایوب جمع ده ایتسه‌ایدك — "او تأتی بالله والملئکة قبیلا" اللهی و بوتون ملکلری کفیل اولارق کتیره‌سین دیه ایسته‌دکلری معجزه‌یی دخی کوستررك [مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا اِلَّا اَنْ يَشَاۤءَ اللّٰهُ] الله دیلمدکجه هیچ بر زمانده ایمانه ایتمه‌لری احتمالی یوقدر. —

وبناء علیه اونلره آیت ایندیریلمشدر . [وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ] ولكن اكثریسی بیلمزلر .
— هر درلو آیت كلسه ده ینه برچوق كیشی بایا یه جقلرینی بیلمزلرده ساده كندیلرینه كوره نیز . طقبالد
دیترلرنده قالیوره ایجون اویله بالاده یره جیبه ایدرلر . بونده ایجویه سه اونره باقما دایماندغی اسیدایدوب
اینه دكلری آیتی طلب ایتمك قالقمرده "انما الایات عندالله" دی الله برابره :

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ
اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ
• وَلِتَصْغٰٓى اِلَيْهِ اَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا
مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ • اَفَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِٓي اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتَابَ
مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ اَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ
فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ • وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ
لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ • وَاِنْ تُطِعْ اَكْثَرَ مَنْ فِي الْاَرْضِ يُضِلُّوكَ
عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ • اِنَّ رَبَّكَ
هُوَ اَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ •

تأمل شریفی

ویونیه بز هر پیغمبره انس و جن شیطانلرینی دشمن قیلمشزدر . بونلر التقده ایجوبه بربرلرینه
لاوفند یالدیزلیسی تلقینه ایدر طورورلر . اگر ربك دیلسه ایدی بونی یاپامازلردی . او حالده
برافه شونلری ایدوردیكلری خرافات ایله مشغول اولسونلر • برده اونلرلری لافه آخرته اینانمیانلرك
گوكلری آقسیه و اونی خوشلانسینلر و بوالكنده اولدقلری وارداتی الده ایتسینلر دیه اویله

یاپارلر : شمدی ده او سزه مفصلاً کتاب ایندیرمش ایکن بن اللهدن باشقه‌سنی حکم ایسته‌یه‌جکم؟ کندیلرینه کتاب ویردکلریمز ده بیلیرلر که او تماماً حق اوله‌رق سنک ربکدن ایندیرلمشدر، صاقین شبهه‌لننلردن اولما ● ربکک کلمه‌سی طوغرولقجه ده، عدالتجه ده تمام کمالنده‌در. اونک کلمه‌لرینی دکیشدیره‌بیله‌جک یوقدر. سمیع او، علیم او ● یرده کیلرک اکثریسنه اویارسه‌ك سنی الله یولندن چیقاریرلر، اونلر صرف ظنه اویارلر و ساده آتارلر ● هرحالده ربکدر اک زیاده بیلن کیم یولندن صاپیور، دوغری کیدنلری اک زیاده بیلن ده او ●

یا محمد [وَكَذٰلِكَ] بویله — یعنی هر امته عملنی تزیین ایتدیکمز کبی یا محمد سکا اونلری دشمن قیلدیغمز کبی [جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ] هر پیغمبره ده انس و جن شیطانلرینی دشمن قیلدق. — محبت و الفتی ویرن الله اولدیغی کبی عداوت و نفرتی ویرن، دوستی دوست، دشمنی دشمن یاپان ده اللهدر. و دشمنی بولنمق پیغمبرلر میاننده یالکز سکا مخصوص دکل، هپسنده جاری بر قاعده‌در. انس و جن شیطانلری هر پیغمبره دشمن اولکلمشدر. "شیاطین الانس والجن" ترکیبنک اضافتی، بیانیه ویا لامیه اولمسی حقنده ایکی قول واردر. بیانیه اولدیغنه کوره انسدن اولان شیطانلر و جندن اولان شیطانلر دیمک اولور. و شیطانلرک برقسمی انس جنسندن برقسمی ده جن جنسندن اولدیغی آکلاشیلیر. لامیه اولدیغنه کوره ده انسه مخصوص یعنی انسانلره مسلط، انسانلری آلداتمغه مخصوص شیطانلر، جنه مخصوص، جنیلری آلداتمغه مخصوص شیطانلر دیمک اولور. و بو صورتده شیطانلرک نه انس، نه جن دکل اوچنجی برجنس اولدیغی و فقط برقسمی انسه برقسمی ده جنه مسلط اولمق اوزره ایکی نوعی بولندیغی آکلاشیلیر. عکرمه، ضحاک، سدی، کلبی کبی بعضیلری ده اضافتک لامیه اولمسی و مغایرت افاده ایتمسی اصل اولدیغنه بناءً شیطانلرک انس و جنه مغایر برجنس و هپسی اولاد ابلیس اولدیغنه قائل اولمشلردر. فقط ابن عباسدن عطا و مجاهد و حسن و قتاده اضافت-بیانیه‌یی اختیار ایدرک دیمشلردرکه: شیطانلر انس و جندن هرهانکی بر عاصی و متکبردر. یعنی کرک انس

وكرك جنده اولسون سركش، متكبر، فتنه‌كار، عنود، الآ اوجه صیغماز، نا پایانه، بوكه كچمز اولانلرك
هپسنه شیطان دینیلیر. (سورهٔ بقره یه باقیه) . مشار الیهم دیمشلردركه: جنده ده شیطانك
واردر انسده ده شیطانك واردر. وجنده اولان شیطان مؤمنی الداتمقده عاجز قالنجه متمرد بر
انسانه یعنی بر انسان شیطانه كیدر و مؤمنی الداتمغه تشویق ایدر. و بویله انسانلرده ده شیطانلر بولندیغنه
شونی دلیل كوسترمشلردركه «حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم ابوذر رضی الله عنه: جن و انس شیطانلرندن
تعوذ ایتدكمی؟» بیورمشلر، ابوذر «انسانده ده شیطانلر واری؟» دیدم، «اوت، اونلر جن
شیطانلرندن ده شرلیدر» بیوردی» دییه روایت ایتمشلردر. واشته بر چوق مفسرین بو آیتده بو معنایی
ترجیح ایتمشلردر. چونكه سیاق آیت، كفارك عداوت و معاندتنه قارشی رسول اللهی تسلیه حقنده‌در.
شو حالده شیاطین انس، كوزه كورونور شیطان انسانلر، شیاطین جن ده كوزه كورونمز، نظرلردن
كیزلی شیطانلر دیمك اولور. معلومدركه انس، نوع انسان، بشر، بنی آدم دیمكدر. مفردنده انسی
دینیلیر. و بوكا مقابل اولان جن ده غیر مأنوس، كیزلی، بر نوع مخلوق روحانی دیمك اولوركه بونك
مفردنده ده جنی دینیلیر. و ایكی صحیفه اول بیان اولندیغی اوزره جن بر عام، بر خاص اولمق اوزره
ایكی معنی ایله تفسیر اولنمشدر. فیروزآبادی بصائرده بونی شویله تلخیص ایدرك دیمشدركه: جن حقنده
ایكی درلو قول واردر.

برنجیسی: جن مطلقا حواسدن محجوب ومستتر اولان روحانیونه اطلاق اولنوركه انسك مقابلیدر.
بو صورتده ملائكه و شیاطین جنده داخل اولور. بناءً علیه ملائكه ایله جن بیننده عموم و خصوص مطلق
واردر. هر ملائكه جندر، هر جن ملائكه دكلدر.

ایكنجیسی: جن روحانیونك بر قسمنه اطلاق اولنور. زیرا روحانیون اوچ قسمدر:

١ ـ اخیاردركه ملائكه‌در.

٢ ـ اشراردركه شیاطیندر.

٣ ـ اخیار و اشرار ده مشتمل اولان اوساطدركه معنای خاصله جن طائفه‌سیدر. اهـ.

دیمك اولوركه بوراده جن، انس مقابلی ذكر ایدلدیكی ایچون «جعلوا لله شركاء الجن» «كان
من الجن ففسق عن امر ربه» ده اولدیغی كبی معنای اعمنه محمولدر. شیاطینده اضافت بیانیه ایله ده
ملائكه و دیگر خیار جن عدادندن اخراج ایلمشدر. قاموسده مذكور اولدیغی اوزره «انس» انسانك
بالخاصه مؤانست ایتدیكی خالص یار و همدمه دخی اطلاق اولنور كه انسی دیمك كبیدر. نوع بشره
انسان و انس اطلاقی ده اشبو مؤانست معناسی اعتباریله اولدیغنه كوره بو معنی اساس اولارق ملاحظه
ایدیلیرسه بر انسانك دیار قسم انسدن انسیتندن غائب و نظرلرنده مستور بولنان اجنبیلری دیرده
آرقه‌سنده حركت ایدنلری ده انس مقابلی اولان جن مفهومنه ادخال ایتمك لازم كله‌جكدر. بو صورتده
معنای اعمیله جن، بر وجه بالا اوچ نوع روحانیه ایله برابر نوع بشردن بر قسمنه ده شامل بولونور.
و بو قسم بشر دیگرینه نظراً جنك معنای اخصی و اخص معناسیله انسك الباقیه مقابلی دیمك اولور.
گرچه سلفدن جنك بو معناسی صراحةً نقل ایدلمه‌مش ایسه ده مشهور اولدیغی اوزره انس و جنه مجموعنه
«ثقلین» اطلاق ایدلمسی بو بابده صریح كبیدر. زیرا بو لاحق بعض جنك ده انس كبی حائز ثقلت
اولدیغنی اشعار ایدر. حال بوكه روحانیه كرك مجردات و كرك اجسام لطیفه دیه تعریف ایدلسینلركی
تقدیرده جسمانیه مقابلی اولدقلرندن معنای معروفیله ثقلت مفهومندن خارجدرلر. و بناءً علیه ثقلین
هر حالده ذی روح و ذوی العقول اولان و جسمانیت كثیفه‌لی حائز بولنان بر دائرهٔ انسیتده
مأنوس و ظاهر، بر دائرهٔ انسیتده غائب و مستور ایكی ثقلت متقابله دیمك اولور. و علی الخصوص
جمعیات خفیه حالنده حركت ایدن قسم بشرینك اصل لغت اعتباریله معنای جن مفهومنده دخولنه شبهه یوقدر.
انجق جن مفهومنی بوكا قصر ایتمك، مأنوس و غیر مأنوس علی العموم نوع بشردن باشقه كیزلی جن یوقدر
دیمك ده دكلدر. زیرا «والجان خلقناه من نار السموم» خلقت بشردن مقدمدر. و بو آیتده
دخی جن بیان اولندیغی اوزره معنای اعمنه محمولدر. و الله تعالی حكمت سبحانیه‌سیله هر پیغمبره انس
و جن شیطانلرینی دشمن قیلمسی و بو عداوت بعثت انبیانك بر لازمی، بر حكمتی، بر سنت جاریه‌سی اولمشدر.
و نته كیم بو بابده «ولیقولوا درست ولنبینه لقوم یعلمون» ایله ده بوكا اشارت بیورلمشدر.

پیغمبره دشمن اولان بر قسمی گورونن، بر قسمی گورونمین بو انس وجن شیطانلری
[يُوحِي بَعْضُهُمْ اِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا] بربرلرینه غرور ایچون: آلداتمق ایچون
لاف زخرفی: سوز یالدیزی؛ ایچی بوزوق ده ظاهری سوسلی آلداتیجی سوزلر وحی ایدرلر، یعنی وحی ایدر
گبی سریع بر ایماء واشارتله اویله مزخرف، یالدیزلی سوزلر تلقین ایدرلرکه بونلری ساده دوشنجه‌لی
سوسنه باقانلر آلدانیرلر، شیطنتلرینه مفتون اولورلر." — وحیک انواعیله معناسی وتعریفی
سورهٔ نسانک صوکلرنده "انا اوحينا اليك كما اوحينا الى نوح والنبيين من بعده" آیتنده
تفصیل اولنمشیدی باقیله. یعنی صورت عمومیه‌ده وحی، بری وحی حق، بری وحی باطل اولمق اوزره ایکی نوعدر
وبونلرک ایکیسنه ده شامل اولان اک عمومی معناسیله وحی "سریع بر ایماء ایله سوز" دیمکدر. وحی حقیقی
وحی حق وجبرائیلی اولمقله برابر سریع بر ایماء واشارتله صورت خفیه‌ده دیرلینه تلقینات باطله‌یه "وحی مجاز"
وحی اطلاق ایدیلیر. شیطنتلر اولانلرده وحی ویا الهامک هپ بو مجازی معناده قوللانیلیر [illegible]
دنیلانلر اجرای شیطنت ایدرلر: الهام اولنمسه دیرلر وایشته شیطانلرک بو شیطنتی انبیایه عداوت
ودعوای حقه رقابت ایچوندر. بربرلرینه استناد ومعنی زمانه غرور ایله آلداتیجی یالدیزلی سوزلر اویدروب
تلقین ایتمکده‌کی سرعتلری تفهیم ایچون بو آیتده‌کی ایماء بو معنای مجازیده ایراد ایدلمش و فقط
"زخرف القول غرورا" قرینهٔ مانعه‌سی اتمام اولنه‌رق نفس وحی، غفلته دوشورمه تفهیمه عنایت بیورلمشدر.
والحاصل هر پیغمبره دشمن اولان انس وجن شیطانلری اویله یاپارلر [وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ
مَا فَعَلُوهُ] وفقط ربک دیلسه ایدی او شیطانلر بونی — بو عداوتی، بو ریب تلقینی
بو یالدیزی، بو اغفالی — یاپامازلردی، یاپاماملردی. — یا اونلره قدرتی ویرمز ویا دیلدیکی
حالده مانع اولور یاپدیرمازدی. دیمک که اونلرک بونی یاپابیلمه‌لری ویاپمه‌لری ده ربکک مشیتیله‌در
ودیمک که بونده اونک بر حکمتی واردر. بناء علیه [فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ] سن اونلری
افترالریله برابر براق. بر اقه‌کدیلرینی بولسونلر. اونلر اویله یاپارلر آلداتوب آلداتمق ایچون [وَ
لِتَصْغَى اِلَيْهِ اَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ] و آخرته، عاقبته ایناممیانلرک گوکللری

اوکا ، او تلقینه اینانمیانلرک یالدیزلی سوزه و یا اوغورلره میل ایتسینلر ایچون ده [وَلِيَرْضَوْهُ]
و بو ایمانسزلر بونی خوشلانسینلر ، رضالرینی کندیلرینه بکنسینلر ، او یالدیزه کوکل ویروب بغلی
اولسونلر ایچون ده [وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ] و ارتکاب ایتمکده بولندقلری فنالقلری
ارتکاب ایتسینلر ایچون ده یاپارلر . — کرچه بو فنالقلرک باشنده اللهدن باشقه حکم آرامق جرمی
واردر . بناءً علیه سنک اونلره دیه جکک شودر :

[أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا]

اللهدن باشقه سنیمی حکم ایسته یه جکم ؟ حال بوکه او سزه بو کتابی اکلی مفصلاً : یعنی هیچ بر شبهه
والتباسه محل قالمیه جق وجهله فاصله‌لی آیدین بر صورتده ، باطلدن آیری دایره رک بیان و تفصیل اولونمش بر حالده
ایندیردی ، حکمنی بیان ایتدی . — اللهک حکمنه قارشی ، حکمنه مراجعت ایدیله بیلجک هیچ بر حکم
تصور اولنه بیلجک کبی حکم الهی‌یی آکلامق و تبلیغ ایتمک ایچون ده دیکر آیتلرک ، معجزه‌لرک
دلالت اعجازی ، معجزهٔ کتاب قدر قوتلی ، واضح و مفصل دکلدر . اونلرک ساده بر اعجازده عبارت
اولان دلالتی مجمل ، مبهم ، بیانه محتاجدر . معجزهٔ کتاب ایسه اونلرک هپسنک دلالت اعجازینی
متضمن اولدقدن باشقه مبین ، واضح و مفصل در ایضاحدرده . مثلا شق قمر معجزه‌سنده « محمد رسول الله »
حکمی انجق مجملاً و بر آیت ایچون آکلاشیلیر و بوندن استفاده ایتمک ایچون وضوحی دیکرلرینه دلالتی کلامه متوقف
اولور . « اقتربت الساعة وانشق القمر » سوره سی ایسه عینی حکمی دها واسع وجوه اعجاز ایله واضحاً
وصراحةً افاده ایدر . دها زمانی ایچون افاده ایدر . دها هانکی بر حاکمک حکمی قولی ده فعلی ده
اوله بیلیرسه ده اصل حکم صریح ، حکم قولیدر . و علی الخصوص اعلام و تسجیل ایله حکم قولیدرکه
بر دکل بیککیجه فعله سبب و مثال تشکیل ایدر . حاصلی معجزهٔ کتاب حکم اللهه دلالت ایچون دیکر معجزه‌لرک
فوقنده ظاهر و باهر بر برهان ساطعدر . ایشته بو بارده بویله اخطار اولنه رق بیورلیور که الله سزه
سائر معجزه‌لرده مفتقر اولان بویله مفصل بر کتاب ایندیرمش و بو صورتله حکمنی صورت قطعیه‌ده بیان و تبلیغ
ایتمش اولدیغی حالده به شیطانلرک یالدیزلی سوزلرینه میل ایده جکم ده آرامزده حقلی حقسزی

ایمدی بن هیچ اللهڭ حکمنی براقوب اوڭا قارشی اللهدن باشقه سنیمی حکم انتخاب ایده‌جکم؟ حاشا و اصلا». — روایت اولندیغنه کوره قریش مشرکلری بر شکلده اولدیغی زمان بر کاهنی حکم یاپوب حکمنه مراجعت ایتمک عادتلری اولدیغی کبی رسول اللهه ده «سنکله آرامزده احبار یهوددن دیلرسه‌ك نصاری پیسقوسلرندن بر حکم انتخاب ایده‌لم، یاخود اونلرڭ کتابنده سکا دائر بر شی وار ایسه بزه خبر ویرسینلر» دیه بر تکلیفده بولونمشلردی که بو آیتلر بوڭا جواب ویرلمشدر.

[وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ] و بزم کندیلرینه کتاب ویردیکمز کیمسه‌لر بیلیرلرکه [أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ] محققا او کتاب یعنی قرآن ربکدن حقیله ایندیرلمشدر. بناء علیه [فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ] صاقین شبهه‌لننلردن اوله، شبهه‌لندیکی بر قسمینک انظارلرنده متأثر اولوب ده باشقه حکم تکلیف ایدنلره موافقت ایتمه «افغیر الله ابتغی حکما» دی. هیچ شبهه‌سز بو کتاب سنک ربکدن منزل بر کلام معجزدر. [وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا] و سنک ربکک کلمه‌سی: کلامی صدقجه‌ده تام، عدالتجه‌ده تام، صوڭ درجه تامدر. — یعنی قرآن اخباری، انشائی ایکی جهتی جامع بر کلام الهیدرکه برنده مطلوب اولان صدقدر، برنده مطلوب اولان عدالتدر. قرآنڭ خبرلری و مواعیدی جهتیله تماماً صادقدر، عینیه حقیقتدر. بالذاته، شبهه‌دن بریدر. تشریعات و احکامی جهتیله ده تماماً عدالتدر، عینیه حقانیتدر. ظلمدن، اعوجاجدن منزهدر. [لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ] ربکک کلماتنی دکیشدیره‌بیله‌جک، اوڭا قارشی حاکملک ممیزلک، تصحیحلک ایده‌جک هیچ بر شی، هیچ بر کیمسه یوقدر. نه کیمسه اونڭ کلماتنی قالدیروب یرینه دها طوغریسنی و دها عادلانه‌سنی قویابیلیر، نه ده مثلنی. سوز اونڭ سوزی، قانون ده اونڭ قانونی، کتاب اونڭ کتابی، حکم اونڭ حکمیدر. بناء علیه اللهدن باشقه حکم طلبی نصل تصور و تجویز اولنه‌بیلیر؟ که [وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ] او دائما هم سمیع هم علیمدرده. خفی جلی هر سوزی ایشیدیکی، هر شیئی بیلدیکی کبی مدعیلرکده دعوالرینی ایشیدیر، نیتلرینی و مقصدلرینی بیلیر. و بو ده محاکم اولنه‌جقلرک ظاهرلرینی بیلدکدن باشقه باطنلرینی ده بیلیر. اوڭا کوره ده اویله حکم ویریر.

آرتق کیم اونك حکمنی نقضه ایده بیلیر؟ وکیم اونك حکمندن قورتوله بیلیر؟ اللهدن حاکم بولمق
دیگرلرینه کلنجه:

[وَاِنْ تُطِعْ اَكْثَرَ مَنْ فِي الْاَرْضِ] اگر سن یریوزنده بولنانلرك اکثریسنه اطاعت ایده جك، اویاجق، اونلرده حکم یاپاجق اولورسك [يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ] سنی اللهك یولندن، شریعتندن صاپدیررلر. چونکه اونلر [اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ] حکملرنده علمه، دلیل حقه دگل آنجق ظنه و توهمه تابع اولورلر. نه اعتقادلرنده یقینه، نه قانونلرنده، ادله‌لرنده حقانیت، نه ده حکملرنده اصابت بولنور. [وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ] واونلر باشقه دگل آنجق گزاف تقدیر ایدرلر. عندی، نفسانی تقدیر و تخمینلرینه گوره حکم ویررلر، یالان سویلرلر. مثلا «الله بوکا بویله امر ایتدی» دیرلر، اللهه شریك و ولد اسناد ایدرلر، اصنام و اوثانی وسیلۀ تقرب صاییارلر، حقلی بی حق، حقسزی حقلی چیقاریرلر. حلالی حرام، حرامی حلال دیرلر، میته‌یی حلال عد ایدرلر، بحیره و نظائرینی تحریم ایدرلر. [اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ] حقیقتده یالکز ربکدر که اعلمدر. یولندن صاپانی بیلیر [وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ] طوغری یوله گیدنلری اك ایی بیلن اعلم ده اودر. — بناءً علیه:

اللهدن باشقه حکم و حاکم آرایانلره اویمایك و الله یولندن شاشمایك ده:

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ بِاٰيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ●
وَمَا لَكُمْ اَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ
عَلَيْكُمْ اِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ اِلَيْهِ وَاِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِاَهْوَائِهِمْ
بِغَيْرِ عِلْمٍ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ● وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُ
اِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ● وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا
لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَاِنَّهُ لَفِسْقٌ وَاِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ اِلَى اَوْلِيَائِهِمْ

لِيُجَادِلُوكُمْ وَاِنْ اَطَعْتُمُوهُمْ اِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ●

مآل شريفى

اوحالده اگر اونك آيتلرينه ايمانانه مؤمنسه‌كز اوزرلرينه الله اسمى آكيلمسه اولانلردن ده ييك ● اوسزه مضطر اولدقلريكز مستثنا اولمق اوزره حرام قيلديغنى آرايه آيرى آيرى بيلديرمسه ايكن اوزرلرينه الله اسمى آكيلمسه اولانلردن نه ييه‌جكسكز؟ اوت بر چوقلرى بيلگيلرينه دكل ، بر طاقم هوالريله خلقى بيلمه‌مهال ضلالته دوشورويورلر ، شبهه‌سز كه ربك ، او تجاوز ايدنلرى الك زياده بيلن ● گناهك آچيغنى ده براقك گيزليسنى ده ، چونكه گناه قازانانلر يارين قازانديقلرينك جزاسنى محكوم چكه‌جكلر ● اوزرلرينه الله اسمى آكيلماسه اولانلردن ده ييمه‌يك ، چونكه او قطعى بر فسقدر . بونكله برابر شيطانلر كندى يارانينه سزكله مجادله ايتمه‌لرى ايچون مطلقا تلقينات ده بولنه‌جقلردر . اگر اونلره اطاعت ايدرسه‌كز شبهه‌سز سزده مشركسكزدر ●

[فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ] اوزرينه يالكز الله اسمى ذكر ايدلسه شيلردن ييك . — كه الله بونى سزه مباح قيلمشدر . [اِنْ كُنْتُمْ بِاٰيَاتِهٖ مُؤْمِنِينَ] اگر اللهك آيتلرينه حقيقةً مؤمن ايسه‌كز . — بويله يا پارسكز : بو آيتلرك حكمنده ايمانكز بونلرى مباح بيلرسكز . باشقه‌لرنام طاتمازسكز . حكم اللهدن باشقه‌سنه اويمازسكز . «مماذكر» بيورولمسى گوستريركه نه جنس شيلردن بسملى شيلردن ده اوله‌جقدر . فقط بسمله چكيلنلرك هپسى ده نه بيله‌جك دگلدر . بو بابده تفصيل واردر . بونك ايچون بيوريليوركه [وَمَا لَكُمْ اَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ] اوزرينه اسم الله ذكر ايدلسه شيلردن نيچون ييه‌جكسكز؟ [وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ اِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ اِلَيْهِ] الله سزه مضطر اولديغكز

شى مستثنا اولمه اوزره حرام قيلديغى شيلرى تفصيل ايتمه. حرامى حلالدن آيروب بيان
ايلمه ايكن بسمله چكيلمه شيلردن نه ييه مكزه يعنى نه ييى تجويز ايتمكزه نه سببكز، دليلكز يوقمى
احتمالى وارميدركه بونلردن نه ييه جكسكز؟ — بو تفصيل يوقاريده سورهٔ بقره ده «انما حرم عليكم
الميتة والدم ولحم الخنزير وما اهل لغير الله به» ودها مفصل اولارق سورهٔ مائده ده «حرمت
عليكم الميتة» آيتنده كچمشدر. بو سوره ده برده آتى «ولا تاكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه»
ايله باشلايوب براز صوكره «قل لا اجد فيما اوحى الى محرما على طاعم يطعمه الا ان يكون» آيتى ايله
تماماً تخصيص اولونمشدركه نزولاً نظراً بو سوره، ترتيباً نظراً ده اوبرلرى مقدمدر. ديكرلرى يكديكرينى
تأييد، تبييندر.

[وَاِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِاَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ] شوده شبهه‌سزدركه بر چوقلرى
بر علمه استناد ايتمه‌رك مجرد كيف وهوالريله اضلال ايدرلر. الاهه حاكمى آرايه رق وادنى بيلديرن
بر دليل حقى فكر ومطالعه‌يه جداً اساس طوتمايوب كندى كيفى، تمايلاتى، كوكلنك ايسته‌ديكنى دنيا ايسته‌ديكنى
معيار اتخاذ ايدرك حرامه حلال، حلاله حرام دير، ولو صورتيله خلقى شاشيرير، صاپيتيرلر. [اِنَّ رَبَّكَ
هُوَ اَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ] هر حالده متجاوزلره اعلم اولان، كيملك حدود حقه تجاوز ايله حلاله حرام
كيمسه اولديغنى الك زياده بيلن و جزالرينى ويره جك اولان انجق ربكدر يا محمد. — بناءً عليه
سز اونك امرينى دينلهيك [وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُ] واثمك ظاهرينى ده باطننى ده
ترك ايديك: كوتو فعلك آچيغنى ده ياپيلانك كيزليسنى ده. — اثمك ظاهرى، كوتو فعلك آچيغى
تعبيرى اول امرده ايكى معنايى تضمن ايدر. برى آچيقدن آچيغه علناً ياپيلان كوتو فعل، ديكرى ده
ولو كيزلى ياپيلسه كوتولكى، كوتو اولديغى آچيق وبديهى اولان فعل ديمكدر. بونك مقابل اثمك
باطنى ده ايكى نوع ديمك اولور كه برى كيزلى ياپيلان كوتو فعل، برى ده ولو آچيقدن ياپيلسه كوتولكى
خفى يعنى فنالغى ابتدا، آچيقدن آچيغه آكلاشيلماز، صوكره دن ميدانه چيقار ونباءً عليه اول امرده كناه
اولديغنك آكلاشيلمه‌سى بر دليل وخبره توقف ايدن كوتو فعلدر. بوندن باشقه بر فعل يا زنا، خرسزلق

وسائره كبی جوارح ایله یا پیلیه ویا اعتقادسزلق، حسد، كبر كبی صرف قلب ایله یاپیلیه. وانمك
ظاهر وباطنی تعبیری بونلره شامل اولورسه ده بو اوكیلرك ضمننده داخلدر. حاصلی، اثم، كناه
معصیت، كوتو فعل دیمكدر. وبونك بر ظاهری واردر، بر ده باطنی. ظاهری یا كندیسی یا كوتولكی
ویاهر ایكیسی آچیقجه وجلی اولانی، باطنی ده بوكا مقابل یا كندیسی، یا كوتولكی ویاهر ایكیسی كیزلی
خفی اولانیدر. كندیسنك كیزلی اولمسی ده یا مجرد افعال قلبیه دن اولمسیله اولور. ویا تنهاده
یاپیلمسیله اولور. وبونلرك هپسنه ده صاقینمه لازم كلیر. چونكه [إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ
الْإِثْمَ] ظاهر اولورسه اولسون، اثم قازانانلر [سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ] قازانه-
كلدكلری ایتدكلری ایله جزالانه جقلردر." بناء علیه ظاهر اولانك جزاسی وار ده باطن اولانك
جزاسی یوق ظننه ایتمه ملی، صاقینمالیدر.

بو آیت مع العموم احكام حرمت حقنده بر اصل كلی بیان ایتمكدەدر. یعنی الهك نهی ایتدیكی
حرام شیلرك بعضی شیلر آچیقدن آچیغه هركسك آكلایه بیله جكی ظاهری فعللردن، آچیقجه كوتولكلردن
عبارت دكلدر. اونلرك كیزلی وباطنی فنالقلری ده واردر كه هركس ایوجه كشف وتقدیر، فهم وادراكه
مقتدر ویا مستعد دكلدر. واشته الهك تفصیل وبیان ایتدیكی حراملرك، كناهلرك بر قسمی وحتی
اكثرسی بویله انسانلرك كیزلی جهتلری وتقدیرلریله فهم وادراك ایده میه جكلری باطنی كوتولكلردر كه
بونلر آنجق شرعك ورودیله واخبار وارشاد الهی ایله بیلنه بیلیر. وبو صورتله عمومی ایویه عقلاً ظاهر
ومعلوم بولنانه كوتولكلردن باشقه عقلاً باطن وخفی اولان بر چوغی كوتولكلر ده شرعاً ظاهر
ومعلوم بولنور. وهپسنك ظاهرنده، جزاسنده اجتناب آنجق شرعه تمسك ایله ممكن اولور. وبونده
بیان شرع ایلەدر كه "الحلال بين والحرام بين" اولمشدر. ثانیه "وبينهما امور مشتبهات"،
بو ایكیسنك اراسنده شبهەلی كورولەجك خفی بعض شیلر ده واردر كه بونلر ده باطن اسمنده
داخلدرلر. بونلری آكلایوب ترك ایله بیلك ده "دع ما يريبك الى ما لا يريبك" سرلیله ظاهر
وبینه ویقینی صورتده معلوم بولنان بر بیان شرعی واصل كلی یه بالاجتهاد ارجاع والحاقه ایله

شبهه‌لی طرفندن اتقا ایتمه‌سیله ممکن اوله‌رق هوایه استناد ایله علمه استناد فرقنك الك زیاده دقته
کوزه دیه جکی نقطه ده بو نقطه در .

کوتولك ، اوله رسه اولسون کوتو و کسب ایدیلن اثمه عاقبت جزالی مستلزم بر شی اولدیغندن
الله تعالی اثمك ظاهرینی ده باطننی ده ترك ایتمه‌لی امر ایدیور . و بونك اثمه بر وجه آتی تفصیل و بیانی
اولنان حرامك فنالغی و حکمت حرمتی هیچکیمك نظرنده ظاهر اولماسه بیله اللهك علمنه اعتماد و امرینه
اتباع ایدرك اثمك ظاهرینی ده باطننی ده آچیقده ده کیزلیده ده کوزکزله و کوکلکزله ترك ایدیك .
[وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ] واوزرینه اللهك
اسمی ذکر ایدلمه‌دك شیدن یمه‌یکز . — بونك نهیسی ، ایجابیسی ملحوظ هر شیئه عام اولمسی احتمالی
بوده دکلدر . نته کیم بر قولنده عطانك بو عمومه تمسك ایدرك « کرك مطعومات و کرك مشروباتده
هر شی حرامدر » دیدیکی ده منقولدر . فقط سائر فقهانك جمله‌سی و دیکر قولنده عطا دخی بونده
مراد ذبح و تذکیه مسئله‌سی اولدیغنده متفقدرلر . فی الواقع کله جك اولان « قل لا اجد » آیتی
بونی مقتضیدر . شو حالده « ما » موصول و عهد شرعی ایله ذبحی مقصود اولان حیواناتدن عبارت
اولور . و « ما لم یذکر اسم الله علیه » ذبح و ذکی ملحوظ بولنان و فقط اوزرینه اللهك اسمی
آکیلمه‌یه‌رك ذبح ایدلمسی اولان یعنی « بسمل » اولمیان شیدن دیمکدر . بو ده ظاهرا اوزره شو اوچ شیئه
شامل اولور :

١ — میته که ذبحسز اولمشدر ، بسملسزدر .

٢ — اللهدن باشقه‌سنك اسمی آکیله‌رق ذبح ایدلمش اولانلردر که « ما اهل لغیر الله » در .

٣ — ذبح ایدلمش ایکن نه باشقه‌سنك نه ده اللهك اسمی ذکر ایدلمش اولانلردر که بونه
« متروك التسمیه » تعبیر اولنور . و بونده ایکی حال ممکندر . بری اسم الهی خاطره کلمکله برابر ذکری
ترك ایدلمش اولانلردر که بونه « عمدا متروك التسمیه » دینیلیر . بری ده اونوتولدیغندن طولایی ترك
ایدلمش اولانلردر که بونه ده « نسیانا متروك التسمیه » دینیلیر . و « ما لم یذکر اسم الله علیه » نك

ظاهر اطلاقنه نظراً نسياناً متروك التسميه اولانڭ ده ديگرلری كبی اكلی حرام كورولور. ابن عمر
ابن سيرين و ده ابن بعضلرندن و داود ظاهريدن بو قول مرويدر. ذكر ميتة و ما اهل لغير الله
بونلر ده، تسميه بولنماسه مفهوميله داخل اولدقلرندن طولايی بونك عمداً متروك التسميه يه شمولی
حيثيتنده ظاهر ايسه ده كوره جكمز وجهله نسيانك دخولنه مانع واردر. حتی امام شافعی ده مفصل
ومفسر اولان "قل لا اجد" آيتنده متروك التسميه تصريح ايدلمه مش بولنديغندن دولايی اونك ظاهرينی
بونك ظاهرينه ترجيح ايدرك بوراده كی "مما لم يذكر اسم الله عليه" ی ما اهل لغير الله تخصيص
ايتمش و ذبح ايدن مسلم ويا كتابی اولديغی تقديرده كرك عمداً وكرك نسياناً متروك التسميه اولانڭ
اكلی حلال اولديغنه قائل اولمشدر كه بو قول، ابن ابی ليلا واوزاعی كبی ده بعضی ذواتدن ده مرويدر.
فقط صيد و ذبح متعلق اولارق سورهٔ مائده وسورهٔ حجده وارد اولان "واذكروا اسم الله عليه"
"فاذكروا اسم الله عليها صواف فاذا وجبت جنوبها فكلوا منها" و بوراده اشبو "ولا تاكلوا مما
لم يذكر اسم الله عليه" نهيی ما قبلنده كی "فكلوا مما ذكر اسم الله عليه" امرينك تقابلی يا سندن
ذبح و صيدده تسميه نك فرضيتی پك ظاهر و صريح اولارق اكلاشلمقده اولديغی و تخصيص تمكن ايتسه بيله ترجيح
كيتمك ده جائز اوله ميه جغندن تسميه نك فرضيتنه و متروك التسميه نك حرمتنه طوغريدن طوغری يه تعلق ايدن
بو آيتك منطوقنی اهمال ايتمك البته شايان قبول كورولمز. في الحقيقه امام اعظم ابو حنيفه حضرتلری ده
"اكر مسلم تسميه يی عمداً ترك ايدرسه يمز، اونوتورده ترك ايدرسه يير" ديمشدر كه امام مالكدن ده
مالكيه جه مختار روايت بودر. ابن عطيه بونك جمهور قولی اولديغنی سويلمشدر. حضرت عليدن،
ابن عباسدن، مجاهددن، عطاء ابن ابی رباحدن، سعيد بن مسيبدن، ابن شهاب وطاووسدن
مرويدر كه بو ذوات "اوزرينه تسميه اونوتولوبده ذبح اولنانك اكلنده بأس يوقدر" ديمشلردر.
بر ده حضرت عمر "انما هی علی الملة" يعنی تسميه مسئله سی آنجق دين اوزرينه مستنددر وشركده ايتمك منتفی
اولماديغی كبی ملتده ده نسيانك ضرری يوقدر" ديمشدر كه عمدك ضررينی افاده ايدر. طوغريسی دقت اولنورسه
بو آيتده نسيان ذكر انجق عمده متوجه اولديغی اكلاشيلير. چونكه اونوتانه فاسق دينلمه جكی متفق عليهدر.

فسقه انجق عمده نسبت اولنور . بوراده ایسه بویوریلیور که [وَاِنَّهُ لَفِسْقٌ] و شو محققدر که
بو هر حالده بر فسقدر . — امره اطاعتدن چیقمقدر . وحتی شمدی کوروله‌جکی اوزره بعضی
احوالده دیندن چیقمق و شرکه دوشمکدر . یعنی ذبح وصید اوزرینه الله اسمی ذکر ایدلمه‌مك
ویا ذکر ایدلمه‌ینی یمك هر برده بر فسقدر . ایشته « لاتأکلوا » نهیی بویله فسق ایله تعلیل اولنه‌رق
تأکید بیورلمشدر که بو هم ترك تسمیه‌دن نهیی هم ده اکلدن نهیی تضمن و عمدی اقتضا ایدر .
بناءً علیه تذکیه‌ده تسمیه هم بر شرط اولارق فرضدر هم ده او وجوب انسان ذاکر اولدیغی حالده اولوب
عمداً ترکی فاسد اولمادیغی کبی نسیان ایله ترك تسمیه ده تذکیه‌یی مفسد اولماز . بوراده بسمله دینلمیوب ده
تسمیه تعبیر ایدلمسنڭ ده سببی واردر . زیرا تسمیه ، اسم الٰهی هر هانکی بر صورتله ذکر ایتمکدر ، دیمکله
اعمدر . مثلا الله اکبر ویا سبحان الله ویا لا اله الا الله دیمك ده بر تسمیه ، بر ذکردر . عربیدن
ماعدا لسان ایله ده اولابیلیر . بسمله ایسه « بسم الله الرحمن الرحیم » ویا ساده‌جه « بسم الله » دیمکدر .
و بر تسمیهٔ مخصوصه‌در . آیتده امر اولنان ده مع الاطلاق اسم الٰهی ذکری اولدیغندن فرض ، بسمله
دکل تسمیه‌در . ولکن بو تسمیه‌نڭ بسمله ایله اولمسی ده سنتدر . ذبحده تسمیه‌نڭ سنتی ساده‌جه « بسم الله »
دیمکدر . « بسم الله الله اکبر » دیمك دها افضلدر . یمك ده تسمیه‌نڭ سنتی ده « بسم الله الرحمن الرحیم » در .
(سورهٔ مائده‌ده « حرمت علیکم المیتة » صحیفه‌سنه « الا ما ذکیتم » و « الیوم احل لکم
الطیبات وطعام الذین اوتوا الکتاب حل لکم » باقڭ) .

خلاصه اوزرینه اسم الله ذکر ایدلمه‌ین شیئی یمیکز دیبوك ظاهراً باشقه فنالغی وآچیق بر
ضرری آکلامیه‌رز بیله هر حالده بر فسق اولدیغی وضرر باطنی ومعنوی‌سی وبر جزاسی بولندیغی محقق
بیلیڭز . ای مؤمنلر [وَاِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ اِلَٓى اَوْلِيَٓائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ]
شوده محققدر که شیطانلر دوستلرینه سزکله مجادله ایتمه‌لری ایچون وحی ایدرلر کیزلی کیزلی تلقیناتده
بولنورلر . — بونلرڭ عکسنه اولهرق اسم الله ذکر ایدیلنی یمیك ده ایدیلمه‌ینی یمك دیرلر .
شیاطیندن مراد ، کیزلی شیطانلر ابلیس وجنودی یعنی شیاطین جن ، بونلرڭ دوستلرندن مراد ده

شیاطینه انس و اتباعی اولدیغی ظاهردر. بر ده عکرمه دن بر روایتده دینلمشدر که شیاطیندن مراد
مجوس متمردلری، دوستلرندن مراد ده قریش مشرکلریدر. بونلر آراسنده جاهلیه ده دوستلق و مکاتبه
جریان ایدردی. میته نك تحریمی نازل اولنجه اونلره فارسی مجوسیلری، قریش مشرکلرینه "محمد
و اصحابی اللهك امرینه اتباع ایتدکلرینی زعم ایدیورلر، صوکره ده کندیلرینك ذبح ایتدیکی حلال،
اللهك ذبح ایتدیکی حرام اولدیغی زعمنده بولونیورلر" دیه یازمشلردی. ایشته شیطانلر انسانلره
بویله تلقینات ایله لاشه لری، کوردیلور کوردیکز پیسلکلری یدیرکه واللهك امری خلافنه سوق ایتمکه
چالیشیرلر. [وَاِنْ اَطَعْتُمُوهُمْ اِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ] «شایدسز اونلره اطاعت ایده جك
اولورسه کز محققه و محققه مشرك اولورسکز.» بونك ایچون ذبح و یا صید اولنوب ده جك شیدلرینه
اللهك اسمی ذکر ایتمدن و یا اونلره اللهك اسمی ذکر ایدیلیه شیدلرده یمك ساده بر فسق اولرینه
قالمانز، شرك ویا شرکه مؤدی ده اولور. حال بوکه مؤمنه شرکله ایکی ده می؟

اَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَاَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ
فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذٰلِكَ
زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ●

مآل شریفی

هم بر آدم اولو ایکن بز اونی دیریلتمش، و کندیسنه بر نور ویرمش، انسانلر ایچنده
اونکله یورویور، هیچ او بالتمثیل ظلمتلر ایچنده قالمش و اوندن بر دورلو چیقه بیله جك حالده بولنمایان
کیمسه کبی اولورمی؟ فقط کافرلره عملری اویله یالدیزلی کوسترلمکده در. ●

[كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] يعنى بالاده «كذلك زينا لكل امة عملهم»
بيورلمشمى ايدى ايشته كافرلره عمللرينك تزيينه اولونمسى بويلهدر . شيطانلرك بالديزلى القاآتى اعتباريله
شيطانلر طرفندن ، و او القاآت اثناسنده خلقتلرى طبيعتلرى ايله ده الله طرفندندر . و بو تزيينه گوره درلركه
كافرلر ياپدقلرى بكنير و ظلمتدن چيقامازلر .

هم بو بابدكى تدليله مخصوص ده ذكر ايدر :

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ اَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ
اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ • وَاِذَا جَاءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى
مِثْلَ مَا اُوتِىَ رُسُلُ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ اَجْرَمُوا
صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ •

مآل شريفى

بويله هر قريهده ده مجرملرينك بويوكلرينى بو قعده بولندردق كه اوراده مكر
ياپسينلر ، حال بوكه بونلر ، مكرلرينى باشقهسنه دگل كنديلرينه ياپيورلرده فرقنه وارميورلر • بونلره
برآيت گلديكى زمان الله پيغمبرلرينه ويريلن رسالت عينيله بزلره ده ويريلمدكجه اصلا ايمان ايتمييز
ديورلر ، الله رسالتنى نرهيه توديع ايدهجگنى دها ايى بيلير ، مكارلقلرندن طولايى او مجرملره
يارين الله يانينده هم بر كوچوكلك هم ده شدتلى بر عذاب اصابت ايدهجكدر •

[وَكَذٰلِكَ] بويله — يعنى بو صورتله تزيينه ايله عمللرى كنديلرينه تزيينه ايديلديكى
و شيطانلرك دوستى پيغمبر دشمنى بويله كافرلر كبى [جَعَلْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ اَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا]

هر قریه ده — هر كوى و شهرده: هر بلده و هر مملكتده — ده اكابرى او قریه نك مجرملرى قیلدق كه [لیمكروا فیها] او قریه ده مكر یاپسینلر: خدعه‌لر، حیله‌لر ایفا ایتسینلر [وما یمكرون الا بانفسهم] حالبوكه اونلر او مكرى باشقه‌لرینه دكل انجق كندیلرینه یاپیورلر. — باشقه‌لرینى آلداتیورز ظن ایدیورلر، حالبوكه كندیلرینى آلداتیورلر [وما یشعرون] ده خبرلرى اولمایور — بولندیغى و مع الخصوص باشنده بولندیغى مملكتده حقه و او مملكتده خلقه قارشى مكر ایله خدعه و حیله ایفا، انتریقه چویرن او بویوك مجرملر بیلمزلركه آلداتدقلرى وطنداشلر، باشقه‌لرى دكل ینه كندیلریدر. اونلرك ضررلرى، آلدانمالرى كندیلرینك ضررلرى، آلدانمالریدر. بیلمزلركه خلقك ضررى مملكتك ضرریدر. و مملكتك ضررى هركسدن اول باشنده بولنانلرك ضرریدر. بیلمزلركه او مملكت سقوط ایدنجه ایلك اول سقوط ایدن كندیلرى اولاجقدر. بیلمزلركه حق تعالى آلدانماز. حقه مكر ایتمكه چالیشانلرك اوكوتو مكرلرى « ولا یحیق المكر السیئ الا باهله » منطوقنجه عاقبت كندیلرینى قوشاتیر، باشلرینه پاتلار.

— بو آیت رسول اللهك زمان بعثتنده یالكز مكه‌نك و عربستانك دكل دنیانك هر مملكتى بویله فساد و ضلالت ایچنده بولندیغى، مجرملر، حیله‌كارلر یوزه چیقوب ایلری كیدنلرك اك حیله‌كار مجرملردن عبارت اولدیغى و بوتون بونلرك محكوم سقوط و عذاب اولدقلرینى بیان ایله برابر مكه مشركلرینك عداوتنه و مكر و تزویراتنه قارشى تسلیه، دیكر طرفدن عالمشمول اولان وظیفه رسالتك اهمیتنى اخطار و هر قریه‌نك عاقبتنه، بوتون دنیانك زمامدارانه ایسه بیوك بر درسدر.

بالخاصه بو اكابر مجرمینك كبرلرینه، حقه قارشى جداللرینه، مكرلرینه، شعورسزلقلرینه كه بر طرفدن كندیلرینه بر آیت كلیرسه هر حالده ایمان ایده‌جكلرینه كوجلرى یتدیكى قدر یمین ایتدیلر. دیكر طرفدن [واذا جاءتهم آیة] كندیلرینه بر آیت — رسولك صدقنه دلالت ایدن بر علامت — كلدیكى وقتده [قالوا لن نؤمن حتى نؤتى مثل ما اوتى رسل الله] «اللهك پیغمبرینه ویریلنك مثلى بزه ده ویریلنجه‌یه قدر — بز بوكا اصلا ایناناماییز» دیدیلر. كندیلرینه پیغمبرلرك كبى جبریل كلوب وحى و رسالت ویریلمه دكل و بو صورتله نبوت و رسالتى پیغمبرلرده حصر اولاراق معجزاتى كندى نفسلرینه

مشاهده و تجربه ایتمه دکجه هر نه دلیل کوستریلیرسه کوستریلسین پیغمبره و پیغمبرلکه اینانمیه جقلرینی سویلدیلر. — روایت اولندیغنه کوره ولید بن مغیره «نبوت حق اولسه ایدی بن اوکا سندن احق اولوردم، چونکه بن سندن بیوکم و سندن زنکینم» دیمش ایدی. ابوجهل ده «عبد مناف اوغوللری بزه شرفده مزاحم اولدیلر. نهایت «فرسی رهان» یعنی قوشوده دنک ایکی آت کبی اولدیغمز صره ده «بزده بر پیغمبر وار اوکا وحی اولونیور» دیدیلر. والله بز اوکا اصلا راضی اولمایز و ابداً اتباع ایتمیز. مکرکه اوکا کلدیکی کبی بزه ده وحی کلسین» دیمش ایدی. و دها دیکر بر چوقلری ده کندیلرینه وحی و رسالت ویریلمسنی ایسته مشلردی. «بل یرید کل امرئ منهم ان یؤتی صحفا منشره».

صوکره بر طاقیملری ده علم و فن نامنه «اکر نبوت و رسالت ممکن اولسه ایدی بوقدر علم و فنلر ایله بزم او پیغمبر دینیلنلردن ده دها اولو یکده پیغمبر اولمامز و پیغمبرلکی نفسمزده مشاهده و تجربه ایتمهمز لازم کلیردی. مادام که بز پیغمبر اولمیورز و پیغمبرلکی نفسمزده تجربه ایده میورز، او حالده بر نبوتی نفسمزده فناً مشاهده و تجربه ایدنجه یه قدر عقلی نقلی هر نه دلیل کوستریلیرسه کوستریلسین هیچ بر کیمسه یه اینانمایز، خرافه دیر کچرز» دییه جکلردر.

[اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ] الله رسالتنی — ابن کثیر و حفصه نظراً قرائته کوره رسالاتنی — نره یه ویره جکنی دها ایی بیلیر. [سَيُصِيبُ الَّذِينَ اَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ] مجرم اولانلره الله یاننده کوچوکلک و یاپدقلری مکر سببیله غایت شدتلی بر عذاب اصابت ایده جکدر. کبر و عظمتلرینه مقابل صغار ایسه ذلت و حقارت، مکرلرینه طولایی ده عذاب شدید ایله مصاب و معذب اوله جقلردر.

حاصلی:

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ

يجعل صدره ضيقا حرجا كأنما يصعد في السماء كذلك يجعل الله الرجس
على الذين لا يؤمنون • وهذا صراط ربك مستقيما قد فصلنا الآيات
لقوم يذكرون • لهم دار السلام عند ربهم وهو وليهم
بما كانوا يعملون •

مآل شريفى

حاصلى الله هر كيمى هدايتنه ايردرمك ايسترسه اسلامه سينه سنى آچار، كوكلنه كنيشلك ويرر، هر كيمى ده ضلالته براقمق ايسترسه اونك ده قلبنى طار ايدر، اويله صيقيشديرر كه صانارسك اوفكه سنده كوكه چيقيورجه، ايمانه كلمزلرى الله اويله ايچنده هب بويله براقير • بو اسلام ايسه طوغريدن طوغرى ربكك يولى، جداً عقلنى باشنه آلاجق بر قوم ايچون آيتلرى تفصيل ايلدك • ربلرينك عندنده سلام يوردى «دار السلام» اونلركدر، بتون ياپاجقلرى اولدقجه ايشلرده كنديلرينك ولىسى ده اودر •

قراءت — «ضيقا» بو ابن كثير قرائتنده «يا» شده سز اولەرق. بشقه قرائتلرده ايسه تشديد ايله اوقونور كه مَيِّت ومَيْت كبى، معنى بردر. «حرجا» نافع وعاصمدن ابوبكر قرائتنده «ر» نك كسريله «حَرِجا» بشقالرنده فتح ايله اوقونور. برى طوغريدن طوغرى صفت مشبهه، برى ده مبالغةً توصيف بالمصدردر كه صولوق درجەلر، وجداً طاريله طيقانمش قالمسى واچيلمازجه طيقانقلغه ديمكدر. «يصعد» ابن كثير قرائتنده «صاد» ك سكونيله صعوددن «يصعد»، عاصمدن ابوبكر «الف» ايله «تصاعد» دن «يصّاعد» باقيسنده «تصعّد» دن «يصّعّد» اوقونور كه اوبرينك اصلى «يتصاعد» بونك اصلى ده «يتصعّد» در.

[فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ] ایمدی الله هر کیمی هدایت
مراد ایدر، طوغری یوله ایلتمک ایسترسه اسلام ایچون صدرینی شرح ایدر: حقی و تکالیف حقه‌یی
قبول ایچون نفسنده اولان بر قابلیت ویررک ایمانه و طمأنینه کوکسی کنیشلر، قلبی فرحلانیر، منشرح
اولور. معلومدرکه کوکس کنیشلکی قوت تنفس و تحمله دلالت ایدر. کوکسک آچیلمه‌سی، کنیشله‌مه‌سی
نفس آلمسی ده قلبک فرحلانمه‌سنی استلزام ایدر. و بو صورتده انشراح صدر هم قوت و تحمله، هم
نشاط و فرحه کنایه اولور. بوراده اسلام ایچون شرح صدرده نفسه حقی سوه سوه قبول ایدیب
موانع و منافیه‌یه مقاوم بر قابلیت بخش ایتمکدن کنایه‌در. نبی کریم علیه الصلاة والسلام بو شرح صدر
سؤال اولندیغی زمان بیورمشدرکه «نور یقذفه الله فی قلب المؤمن فینشرح له وینفسح = بر نوردرکه
الله اونی مؤمنک قلبنه آتار، او ده اونکله منشرح اولور آچیلیر.» بونک اوزرینه اصحاب «یا رسول الله
اونک طانیله‌جق بر اماره‌سی وارمیدر؟» دیمشلر، رسول الله ده «نعم الانابة الی دار الخلود و
الاعراض عن دار الغرور والاستعداد للموت قبل نزوله = اوت، دار خلوده انابه و توجه،
دار غروردن اعراض، و اولوم نزولندن اول حاضرلانمقدر.» بیورمشدر.

ایشته الله هدایت مراد ایتدیکی کیمسه‌نک قلبنه بویله بر نور ویرر، او کیمسه ده ایمانه و اسلام
ایله صوك درجه منشرح و منبسط اولور. حقی قبول و تکالیف حقی اجرا ایتمکده جانی صیقلماز، زحمت
و اضطراب دویماز، بالعکس نشئه و نشاط دویار.

[وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ] الله هر کیمی ده یولندن شاشیرمه‌سنی و صاپیتمه‌سنی مراد ایدرسه
[يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا] کوکسنی طارالتیر، صیقار، صوك درجه طیقار، بوغالتیر
هم ده علی العاده و قیصه‌جه بر یوقوش دکل [كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى السَّمَاءِ] صانکه
دیک یوقاری کوکه طیرمانیورمش کبی اولور. کوکه طیرمانمق کندیسنجه تحصیلی نا قابل اجرا بر کلفت و زحمت
ایسه ایمان و اسلام، قبول حق و اجرای اطاعت ده اوکا او درجه کوج کلیر. اسلام و استقامت دینجه

جانی صیقیلیر، طارالیر، بوغالیر. اوف دیر، طایانیر، طیقانیر، یانه بوکرر، بولیه صیقار. ایچینه
صیقلمان باتاقنده باتار کیدر. اوآرتیق انشراحی طویمز دارلقده وسلامتده دکل اکرتیکده دوندکتیره
ازار. [كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ] ایشته الله، ایمانه ایرمیدنلرك
اوزرینه پیسلکی، اوصوك درجه نفرت واستکراهی قاشیدانمه‌سی لازم کلن کفر عذابی واضطرابی بویله
قیسیق صدر و قلب طیقانمه‌سی تحمیل و تخصیص ایدر. بویله خذلان ایدرکه الله اونلری کفر پیسلکنك، کفر
عذابنك استیلاسی آلتنده براقیر. [وَهٰذَا] و بو یعنی اسلام، انشراح صدر ایله حقه اتباع و انقیاد
[صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا] ربّنك طوس طوغری، اکیلمز بوکولمز جاده‌سیدر. [قَدْ فَصَّلْنَا
الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ] آرتیق تذکر ایده‌جك، دوشونوب آکلایه‌جق اولانلر ایچون
بو یولك بوتون علامتلرینی، نشانلرینی، بلکلرینی قرآنده شبهه‌سز تفصیل و بیان ایتدك. [لَهُمْ
دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] بوکبی تذکر ایدنلره، خاطره
طوتوب حیاتنده تطبیقه ایدرك کیدن قومه، زیره ایچونه هپسنك ربی اولان الله تعالی عندنده
بر دار السلام واردر. والله اونلرك او حیاتده یاپدقلری عمللری سببیله ولیسی، ولی الامری، دوستی
معینی، نصیریدر.

السلام، الهك اسماء حسناسندن بر اسم ویا سلامت معناسنه مصدر ویا "سلام علیکم،
علیکم سلام" دیه سلام ویردیکمز آلانك اسمیدرکه "دار السلام" بو اوچ معنایه هر برینه
قورقودن سالم "سلامت اوی، سلامت وطنی" دیمك اولور. او حالده:

شمدی شونی تذکر ایت:

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِ
وَقَالَ اَوْلِيَاۤؤُهُمْ مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَاۤ اَجَلَنَا الَّذِۤى
اَجَّلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوٰيكُمْ خَالِدِينَ فِيهَاۤ اِلَّا مَا شَاۤءَ اللّٰهُ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ

عليم • وَكَذٰلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ •
يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ
آيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ •

مآل شريفى

او هپسنی طوپلایوب حشر ایده جکی کونده : ای جن معشری ! حقیقة شو انسدن چوق ایدیکز ! دیه ، بونلرک انسدن اولان یارانلری ، یا ربنا ! دیه جکلر : بکدیکرمزدن استفاده ایتدک وبزم ایچون تقدیر بیوردیغک اجلمزه ایرشدک ، بویوره جقدر که : آتش سزک اقامتگاهکز ، اللهک دیله دیکی زمانلردن باشقه هپکز اوراده سیکز ، حقیقة ربک علیمدر ، حکیمدر • واشته بز ، ظالملرک بعضنی بعضنه کسبلری سببیله بویله دوست ایدرز • ای انس وجن معشری ! ایچیکزدن سزه آیتلریمی اوقویان وبو کونکزه کلوب چاتاجغنی خبر ویرن پیغمبرلر کلمدیمی ؟ یا ربنا ، دیه جکلر : کندی بزلرک علیهنه شاهدلرز ؛ اوت ، دنیا حیاتی اونلری آلداتدی ده کندی علیهلرنده اولرق کافر ایدکلرینه شاهد اولدیلر •

[وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا] دوشونه‌کز او کونی که جناب الله انس وجنک هپسنی بر یره طوپلایه جق [يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ] ای معشر جن : ای جن جماعتی ، ای کیزلی شیطانلر جمعیتی ! انسدن چوغنه کوز دیکدیکز ، چوغنی اغوا واضلال ایتدیکز ، بیلدیکی چوقلرینی آزدیردیکز ، صاپتیردیکز ، انسانلقدن چیقاردیکز ، جن سوروسنه قاتدیکز ده عوذکزی ، جمعیتکزی چوغالتدیکز ها ! دیه بیر حشر ایده جک [وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ]

او جنه معشرینك انسده اولانه دوستلری ده او حالده دیه جکلرکه [رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا
بِبَعْضٍ] ای ربمز بز بر برمزدن انتفاع ایتدك . — چونکه انسه شهوت یوللرینی دوستلقی
کوستردیلر ، مکر وخدعه ، تزویر واراجیف ، سحر وافسونه اصوللرینی ، اکری یوللرده کیدوب یالکز
طولاندیلر ایسه یابمیه ، فساد صاچوب کیزلنمك چاره لرینی اوکرندیلر . بو صورتله انس جنده ن انتفاع ایتدی
ذوقلر ، صفالر یابدی . انسلر بونلرك ضلاللرینی قبول ایتمه سنده و تسهیلات کوسترده رك سعادتنده
بولنماسنده ده جنه انتفاع ایتدی ، مراد ومقصودینه ایردی . بناءعلیه بو بابده مسئولیت یالکز جنه
دوستلریمزك دکلدر . دونمزسه بز بیکدیکریمزدن استفاده ایتدك [وَبَلَغْنَا اَجَلَنَا الَّذِی
اَجَّلْتَ لَنَا] و بزم ایچون تعیین و تسمیه ایتدیککك اجلمزه ده یتدك ؛ بزه ویردیککك مهلتك
نهایتنه ایردك . » — یعنی سوره نك باشنده « واجل مسمی عنده ثم انتم تمترون » دیه
بیان اولنان اجل مسمی ، بو غایه مدت ، بو یوم حشر وقیامت کلدی چاتدی » دیه اعتراف ذنوب ایله
جنه دوستلرینك سعادت و مسئولیتلرینه اشتراك ایده جکلر . الله ده نه دیه جك بیلیرمیسکز ؟ :
[قَالَ النَّارُ مَثْوٰیكُمْ خَالِدِینَ فِیهَا اِلَّا مَا شَاءَ اللّٰهُ] بحضوره دیه جك که جمعی
ازلده دیمشدرکه اوت انسه ، نار جهنم مثواکز ، اقامتکاهکز ، باباقلکزدر . اوراده انس وجنه
هپکز مخلداً قاله جقسکز . انجق اللهك دیدیکی مدت مستثنا . « الا من شاء الله » بیورلمیوب ده
« الا ما شاء الله » بیورلمسنده اقلا شیلرکه خلود ناردن بو استثنا ، بعضی اشخاصه دکل بعضی زمانه
عائددر . و بیان اولندیغنه کوره اللهك دیدیکی بعضی زمانلر کفار آتشدن چیقاریلوب صوغوغه
زمهریره آتیلمه ، صوکره ینه ناره اعاده اولنمه جقدر . [اِنَّ رَبَّكَ حَكِیمٌ عَلِیمٌ]
شبهه یوقدرکه ربك هم حکیم هم ده علیمدر : یاپدیغنی حکمتله محکم یاپار . وانس وجنه بتون
ثقلینك ده کیزلی آچیغی ، بتون حاللرینی ، ولایه اولدقلری جزالری بیلیر . حکمتی مشیتنی بیلدیرن
دیر . ایشته اللهك دیسی اوییله دیه رك حشر ایده جکی وجنه دوستی انسك او حکیم و علیم اولان
ربکده بویله دیدیکی کونی دوشونه . [وَكَذٰلِكَ نُوَلِّی بَعْضَ الظَّالِمِینَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا

يَكْسِبُونَ] واشته بز ظالملری كسب ايده كلدكلری — كسبی اعتياد ايتدكلری — مكتسباتلری

سببيله بربرلرينه دوست ياپارز. — كسبلری، عادتلری بربرلرينه بكزدیكندن بربرلرينی كوررلر

بيله اوزاقده ايكن اوزامز بربرلرينه دوست اولورلر، يكديكرينی مدافعه ومسئوليتده اشتراك ايدرلر.

انس وجندن ظالملر، جنسلرده كسبده مشاركت ومجانستلرندن طولايی يكديكرينی معذور كوستره بيلير

ايستركن هيچ كوننی اعتراف جرمده ومسئوليت وجزاده بربرلرينه اشتراك ايدرك هم كندی

جرملرينی اقرار، هم دوستلری عليهنده شهادت ايدرلر كه علم حكمت الهيه ده بو بر قاعده در. بونی

ايشته يوم حشرده اه "يامعشر الجن قداستكثرتم من الانس" ديه معشر جن انس حسابنی توبيخ

ايتدكی زمانده جن هيچ بر جواب ويرمدكی حالده اونلرك انسده اولانده دوستلری، دوستلقلرينك تقضاسيله

اورتايه آتيلاروه مسئوليتی اونلرينه آتره جقمی معذور كوستركه چاليشيركه يكديكرندن استفاده

ايدرك مشترك جرم اولدقلرينی اعتراف ايده جكلر. وبو صورتله جنك آيری، انسك آيری بر معشر دكل

هيأت مجموعه سنك بر معشر، عينی وجدانده، عينی كسب، عينی مسئوليت طاشيانده وعينی جزايه مستحق بولنانده

بر هيأت اجتماعيه اولدقلرينی اقرار واثبات ايده جكلردر. وحكيم وعليم اولانده رب العالميندده "النار

مثويكم خالدين فيها الا ما شاء الله" حكمنی ويره جكه هيسنه برده شو خطاب توبيخی ياپاجقدر:

[يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ] ای جن وانس معشری: ای كيزلی وآچيق شيطانلرده تبعه لرينه

منتقل اولانده جماعت ثقليه! [اَلَمْ يَاْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ] سزه سزدن رسوللر

كلمه دیمی؟ [يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِی] اونلر سزه بنم آيتلرمی نقل وبيان ايديورد [وَ

يُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا] وبو كونكزدن، بو قورقنج حشر كونكزك، بو

دهشتلی تلاقيسندن ويره رك سزی انذار وتحذير ايليورلر دكلمی ايدی؟ — بو نده معشر جن وانس

بو خطاب توبيخه جواباً [قَالُوا شَهِدْنَا عَلٰٓى اَنْفُسِنَا] بز كندی نفسلريمز، وجدانلريمز، شعورلريمز

عليهنه شهادت ايدرز. اوت بزده رسوللر كلدی، فقط بز اونلره بالانجی، الله اويله برشی ايندرمدی

ديدك، شبهلت ودعوالرينه جملة باطل، باطلجی ديدك "قد جاءنا نذير فكذبنا

وقلنا ما نزل الله من شیء ، دیمشلردر . [وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا] دیو ده انجیده بونلری
الحیوة حیات ، دنیا دنیلن حیات اونلری مغرور ایتدی ، آلداتدی [وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ
كَانُوا كَافِرِينَ] بونلر بوندن طولایی کندی علیهلرنده ، کندی نفسلرینه ووجدانلرینه قارشی هپسی دنیاده
کافر اولدقلرینه شهادت ایتدیلر . — یعنی هپسی کندیلرینه پیغمبرلر وارکن تبلیغ ایتدکلری آیات اللهه
کافر اولدقلرینی دنیایه طاپدقلرینی ، نشانلقدن رجوعلری ده بیله بیله یاپدقلرینی دنیاده کندی نفسلرنده ووجدانلرنده
بیلیرلر و کندیلرینه قارشی بویله شهادت ایدرلر . آخرته بویله کیده جکلر اولانلر اوگونه یوم حشرده
حضور الهیده ده او سؤاله قارشی ینه بویله کندی کندیلرینه متفقاً شهادت ایده جکلردر . — انس
وجنه مجموعنک رسول اوله بیلمه سنده اکلاشیلیرکه بعثت انسک یالکز بعثتی جنک ده یالکز دیمکدر . دیگر
پیغمبره انس وجنه شیطانلرینک دشمن اولمسی بونکله ده علاقه داردر . دنیا مخصوص خاتم الانبیانک
رسول الثقلین اولمسنده شبهه یوقدر . نته کیم بصیری بونی شو بیتیله اکلاتمشدر .

محمد سید الکونین والثقلین
والفریقین من عرب ومن عجم

ذٰلِكَ اَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا غَافِلُونَ ● وَلِكُلٍّ
دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ● وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ
اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاۤءُ كَمَاۤ اَنْشَاَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ
اٰخَرِينَ ● اِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَاٰتٍ وَمَاۤ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ● قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا
عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنّ۪ي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ اِنَّهُ
لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ●

آل شریفی

بو شوندندرکه : ربك ممکتلری اهالیسی غافل حالده لر ایکن ظلم ایله هلاك ایدیجی دکلدر
• وهر برینه ایجوندا عمللرندن درجه لر واردر . ربك انلرك ایشله دکلرندن غافل ده دکل • ربك غنی
رحمتلی ، یوقسه دیلرسه سزی اورتادن قالدیرر ، آرقکزدن ده یرکزه دیلدیکنی کتیرر ، نصل کزی
باشقه برقومك ذریتندن انشاء بیوردی • سزه ایدیلن وعد و وعید محقق باشکزه کله جکدر ،
سز اونی اوکله یه مزسکز • ای قومم ، دی : بتون قوتکزله یاپیکز یاپاجغکزی ، بن وظیفه می
یاپیورم ، آرتق یاقینده بیله جکسکز دنیا اونك صوکی کیمك اولاجق ؟ شو محقق که ظالملر فلاح بولمازلر •

هله شو حالده بولنانلر ظالملر نصل فلاح بوله بیلیرلرکه :

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَٰذَا لِلَّهِ
بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ
لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ • وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ • وَقَالُوا هَٰذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ
حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ
لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ •
وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَٰذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا وَإِنْ
يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ • قَدْ
خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ
قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ع •

مآل شریفی

طوتدیلر الله ایچون اونك یاراتدقلرندن : حرث وانعامدن برحصه آییردیلر ، زعملرنجه شو ، دیدیلر : «بو الله ایچون ، شوده شریکلریمز ایچون» ، اما شریکلری ایچون اولان الله طرفنه کیتمز ، الله ایچون اولان ایسه کلنجه او شریکلری طرفنه کیدر ، نه فنا حکومت یاپیورلر ● ینه بونك کبی شریکلری ده چوغنه اولادلرینی اولدورمه‌یی ده اوطاپدقلری شریکلر ایی برشی کبی کوسترمشدی ، هم کندیلرینی افنا ایتمك ایچون ، هم دینلرینی برباد ایدوب شاشیرتمق ایچون ، اکر الله دیلسه ایدی بونی یاپمازلردی ، او حالده براق اونلری اویدوردقلری قانونلرده نه حاللری وارسه کورسونلر ● زعملرنجه دیدیلرکه : «شونلر ایشلنمز انعام و حرث ، بونلری بزم دیلدیکمزه یدیره‌جکز ، شونلرده صرتلری حرام ایدلمش انعام» دیکر برطاقم انعامی ده اللهك اسمنی آکمه‌دن بوغازلرلر ، هپ بونلری الله افترا ایدرك یاپارلر ، افترا ایتدکلری ایچون الله یاقینده جزالرینی ویره‌جك ● برده شو انعامك قارینلرنده‌کی یاورولر صرف ارککلریمزك ، قادینلریمزه ایسه حرام ، اکر اولو دوغارسه او وقت اونده هپسی اورتاقدر» دیدیلر ، الله اونلره اسنادلرینك جزاسنی یاقینده ویره‌جك ، هرحالده او حکیمدر ، علیمدر ● بیلکیسیزلکله دوشونجه‌سزلکله اولادلرینی اولدورنلر واللهك کندیلرینه رزق اوله‌رق ویردیکی نعمتلری الله افترا ایدرك حرام وممنوع قیلانلر شبهه یوقدرکه زیان ایتدیلر ، شبهه یوقدرکه یاکلیشه کیتدیلر وهیچ برزمان یولنه اولمادیلر ●

[وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَصِيبًا] شرکدیر زعملرنجه باشقه برده طوتدیلر الله خلق ایتدیکی شیلردن ، حرث وانعامدن — حاصلات وحیواناتدن — برحصه تعیین ایتدیلر ، بونك مقابل برحصه‌ده اویدوردقلری شریکلره آییردیلر ده [فَقَالُوا هٰذَا لِلّٰهِ بِزَعْمِهِمْ وَهٰذَا لِشُرَكَائِنَا] زعملرنجه شو اللهك شوده شریکلریمزك دیدیلر .

[فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِ] فقط شريكلرينه عائد اولانه الله‌ه واصل اولماز. انى اوغرينه صرف ايدلمز. [وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلَى شُرَكَائِهِمْ] الله‌ه عائد اولانه ايسه شريكلرينه واصل اولور، اونلر اوغرينه صرف ايديلير. — بناءً عليه بالنتيجه هيچ برينك خيرى اولماز. هپسى هبا اولور كيدر. [سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ] بونلرك حكملرى نه فنا حكملر. — اللهك خلقنه باشقه‌لرينى تشريك ايتمك، الله ايچون ديديكلرينه ده اللهك شرعى دكل، كندى زعملرينى اساس اتخاذ ايلمك، وصوكره اويدوروب اويدقلرى شريكلرينى الله‌ه ترجيح ايدوب بالنتيجه الله ايچون هيچ برشى بيراقمامسه اولمسه و اللهك باراتديغى و كندلرينه نصيب ايتديكى مال و منالى بو صورتله بوسه بوشنه صرف و استهلاك ايدوب هيچ بر خير فائده ايتمامسه نه جهلانه، نه ظالمانه، نه بدبختانه بر حكملر، نه بيوك خسرانلر ؟!.

روايت اولنديغنه كوره عرب مشركلرى اكوب ديكدكلرى حرثه‌يه و يتشديردكلرى دوه، صيغير قويون كبى حيواناته بعضيسنى كندى تكريلرنه الله ايچون، بعضيسنى ده ديكر الهلرى نامنه تعيين ايدر، آيريرلردى. بر تخصيص وارداتنده بويله ايكى نوع مصرف چيقاردى. الله ايچون ديدكلرى مسافره و فقرايه، ديكر الهلرى ايچون آيردقلرينى ده اونلرك مصارفنه و خدمه‌لرينه بايلاجقه آيرير. كسيلجك قربانه، خدمه‌جى و سائره‌يه صرف ايدرلردى، صوكره باقارلر، الله ايچون دييه آيردقلرى ايى چيقارسه، نشو و نما بولورسه دونرلر اونى الهلرينه تخصيص ايدرلر. فقط الهلرى ايچون آيردقلرى ايى چيقارسه اونى اونلر نامنه براقيرلر "الله غنيدر، بونلر فقيردر" ديرلر و بو صورتله الهلرينى الله‌ه ترجيح ايدرلر و الله ايچون آيردقلرينى الله ايچون صرف ايتمزلردى كه ايشته بو آيتده عرب مشركلرينك عقل و فكر قيود ايتمز جهالت و ضلالتلرينه، حيات اقتصاديه و اجتماعيه‌لرنده‌كى پيشلقده تعلقه بعضى فنالقلرى بيان اولنوركه اولا، بو آيت ايله بو عادت و مذهبه اشارت اولنديده بو بابده عملى نقطه نظردن بتون سيئاتك عمده‌سى و سبب اصليسى اولديغى كوستريلمشدر. مع ما فيه آيتك صورت افاده‌سى ايجه ملاحظه ايدلديكى زمانده آكلاشيلير كه عرب مشركلرينك بو عادت و مذهبى تصور دكل،

علی العموم شرکلرک عملی نقطهٔ نظردن نتیجه‌سی نفسی مصارف بیهوده‌یه کرفتار، ونفسی بر رشوه اقتصادیه
دوچار ایدوب دینی دنیوی بر چوق فلاکتلره، عاقبت خسرانه سوق ایتدکلری کوستریلمکده‌در. بوراده ایمان
ایله شرکی اولا بر اعتقادی، بر ده عملی اولمق اوزره ایکی نقطهٔ نظردن ملاحظه ایتملیدر. اولا
اعتقادی نقطهٔ نظردن بر مؤمن موحد الله‌دن باشقه حکم و اللهک حکمندن باشقه حکم طانیمادیغی ایچون
بتون اعمال و حرکاتنده یالکز او نقطهٔ نظردن حرکت ایتمک و مبارزه‌ده کار و کسبنده الله‌دن باشقه سنک حکمی
نامنه بر قازانج سوداسنده بولونمامسی کبی الله‌دن باشقه سنک حکمی نامنه بر مصرفده بولونمامه‌سی و هر شی
ایدرسه یالکز حق و عدل اولان حکمی نامنه و یالکز قانون الهی‌یه توفیقاً بر مصرف اختیار ایتمک
اقتضا ایدر. و بویله اولانلر مصرفلرنده دخی عاقبت اعتباریله محض خیر و مفید اولور. اعتقادی
نقطهٔ نظردن بویله اولانلر بر مؤمن موحد بولنمامه و اعتقادی عملی نقطهٔ نظردن بوکا تطبیق ایده‌بیلیر
اعتقاداً و عملاً مؤمن تام بر مسلم کامل اولور. و «عاقبة الدار» اونک. او اعتقاد و عمله بولنانلرک
اولور. بو اعتقادی عملیاتنده تطبیق ایده‌مزسه او زمانده اعتقاداً مؤمن اولمقله برابر عملاً بر شرک
و ضعفیتنده بولنور. و فاسق اولور. و بوندن طولاییدرکه اولا بالضروره اولسون مشرکلرک تحت تابعیتنه
قالوب حکملرینه و عمللرینه اطاعت و اشتراک ایتمک مجبوریتنده بولنانلر اعتقادی و یا عملی شرکه سوق ایدیلمکدن
خالی قالمازلر. قلباً و اعتقاداً مخالف اولمقله برابر موافقت عملیه شرک عملیدر، قلباً رضا ایسه شرک اعتقادیی
استلزام ایدر حکمنده بالاراده «وان اطعتموهم انکم لمشرکون» بیورلمشدر. حاصلی توحیدک ایلک
نتیجهٔ عملیه‌سی هر یاپدیغی مصرفی یالکز الله ایچون یاپمقله بر اقتصاد ایتملیدر. شرکه کلنجه: اعتقادی نقطهٔ نظردن
شرک؛ الله‌دن باشقه کیزلی و یا آچیقدن پرستش ایده‌جک معبود، حکمنه اتباع ایده‌جک حکم طانیمق دیمک
اولدیغی ایچون بر شرک حرکاتنده بعضاً الهی دخی حسابه قاتمقده‌در و احتیاجندن وارسته قالمامقله برابر
اکثریا کندیسنه دها یاقیندن مؤثر فرض ایتدیکی دیکر معبودلری، شریکلری نامنه بولور. و بونک ایچون
قازانجنده حکم حقه مخالف اسلاف تعقیب ایتدیکی کبی مصرفیاتنده دخی منفعتسز و بیهوده اولارق او
معبودلری نامنه بر قاتیم ویرکیده و مصرفده محکوم اولور. و آرتق اونک بودجه‌سنده ایکی مصرف واردر.

بريسى وجود حقك وجوب ذاتيسنه بناءً صرف كندى نفسى ودیگرلرينه احتياج حس ايتديكى جزئى بر جهه
دخى مصرفى ، بريسى ده حكم شركك تحميل ايتديكى بيهوده ، صوائى ، خيرسز ، استهلاك محضه اولان
مصرفدركه مملكتلرى بيقاره ، ملتلرى ازدرب خرابايه ، حياتى واخلاقى بحرانلره الهام سبيلرنده
برى اولان بحرانه وسفالت اقتصاديه نك سببى بالخاصه بو مصرفدر . بو اومصرفدركه هيچ برى اله ايچون
اولمايه بوشنه استهلاك ايدر ، صمو لوطفندن باشقه هيچ برشى افاده ايتمز . بالعكس اله ايچون آيريلان
فائزلرى ده كندينه ويك ، صرفنه ويا حسن صرفنه مانع اولور . واكثريه بو حالده بونلردن هيچ
برخيرلرى اولماز . بونلرى ويرنلر فائزلرى شيطانلر اوغرينه هباءً منثورا تلف اولوب كيدر .
وايشته «فما كان لشركائهم فلا يصل الى الله وما كان لله فهو يصل الى شركائهم» مضمونى مع العموم شركك
بو نتيجه سيئه سنى اشعار واخطار ايتمكده در . بونك ايچون بويوريلوركه :

[وَكَذٰلِكَ] ديمكدر — ايكى نوع مصرفده اولدوغى اله ايچون آيريلانى ده
شركا اوغرينه صرف ايتديرهرك فلاكت اقتصاديه يى آرتيرديغى ، دولايسيله ويرده اوچيركينه احكام شركى
سوسلويوب خوش كوسترمك صورتيله دركه [زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ
شُرَكَاؤُهُمْ] اوطاپوقلرى ونامرينه مصرف ياپديقلرى شريكلرى ، اوانسى وجنه شيطانلرى مشركلرك
چوغنه اولادلرينى قتل ايتمهلى تزيين ايتدى ، خوش كوستردى . — فائزلرينى چكديلر ، ضرورتلره
كرفتار ايتديلر . عقللرينى ، فكرلرينى ، حسلرينى توهمات ايله افساد ايتديلر ، خشيت املاقده ، بعضا نذر كوتلك
قورقوسى ويا طاقم الهات باطلهيه تقسيمه اولادلرينى اولدرمهلى ، بوغره قربانه ايتمهلى ، قيزلرينى
ديرى ديرى مزارلره كومملى ، اسقاط جنينه ايتمهلى وبوصورتله كندى نسللرينى كندلرينه قيدرمهلى برشجاعت
برعقل ، برناموس ، بردينه منسوبيتى كبى ايى برشى ديه تلقينه ايتديلر . وبو تزيينى او شركا ايكى مقصد ايچون
ياپديلر : [لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ] شركلرى هلاك ايتمك ايچون ودينلرينى
تلبيس ايتمك ايچون — كه اونلر حضرت ابراهيم واسماعيلدن موروث اولان دينلريدر . [وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ
مَا فَعَلُوهُ] وفقط ربك ديلهسه ايدى اونلر بو تزيينى ويا بو قتلى ياپامازلردى . مادام كه ياپيورلر

دیمك كه دیلمشدر . دیمك كه ربك اونلرك دنیا و آخرت هلاكلرینی اراده ایتمشدر . بناءً علیه [فَذَرْهُمْ
وَمَا يَفْتَرُونَ] سن اونلری اویدوردقلری افترالریله برابر ، براقده كه ضلالتده اولسونلر . — بونلر
بو صورتله بر طاقم احكام اویدوردیلر [وَقَالُوا] بر ده دیدیلر كه [هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ
حِجْرٌ] شونلر محجور ، ممنوع انعام و حرثدر . [لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ] بونلری بزم
دیله‌دكلریمزدن باشقه كیمسه ییمز [بِزَعْمِهِمْ] بو صرف كندی زعملرنجه‌در . — حیوانلر اونلرده
كندیلرینك دیله‌دیكی بجه كیملر یر ، و دیله‌دكلری بجه كیملرده ییمز . كرك تكوینی و كرك تشریعی
مشیئت مالكی اونلر دكل الله‌در . اونلر ایسه بو حكمی ویرركن سند طرفندن هیچ بر دلیل و حجته استناد ایتمه‌سه
دكل مجرد كندی زعملرینه بویله سویلمشدر . [وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا] شونلرده
دیدیلر ، بر طاقم انعام كه ظهرلری تحریم ایدلمشدر : بینلمه‌سی ، یوك یوكلتلمسی و هر حالی بر صورتله
استعمال و انتفاع اولونمسی حرامدر . — یعنی بحیره ، سائبه ، حامیدر . (سوره مائده‌ده « ماجعل
الله من بحیرة ولا سائبة » باقمه) . [وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا] شونلرده
دیكر بر طاقم انعامدر ، دیدیلر كه بونلر اوزرینه اللهك اسمنی ذكر ایتمزلر . — بونلرده نه كسرلر و نه ده
اوزرنده حجه كیتمز « لبیك اللهم » دیمزلردی [افْتِرَاءً عَلَيْهِ] هپ بو حكملری ، بو تقسیمی
الله‌ه افترا ایدرك اویدوردیلر . [سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ] یاپه‌كلدكلری ، عادت
ایندكلری افترالریله الله اونلرك جزالرینی ویره‌جكدر . [وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ]
بر ده دیدیلر : شو انعامك قارنلرنده كیلر — زعملرنجه ظهرلری تحریم ایدیلن بحیره‌لرك ، سائبه‌لرك
كه اوللرندن یاوریلری — [خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا] ساده ارككلریمزه حلال [وَمُحَرَّمٌ عَلَى
أَزْوَاجِنَا] قادینلریمزه حرامدر . — لكن بو حرمت او حیوانلرك قارنلرنده‌كی یاوریلرده دیری
اولدیغی تقدیرده‌در . [وَإِنْ يَكُنْ مَيْتَةً] و شایه اولو ایسه ، اولو دوغارسه [فَهُمْ فِيهِ
شُرَكَاءُ] اووقت اركك قادین هپسی بونده مشتركدرلر . — بویله دیدیلر و بو صورتله قادینلره
یالكز میته‌یه اشتراك ایده بیلمكده باشقه بر حق طانیمایه‌رق ظلم و حقارت ایتدیلر . [سَيَجْزِيهِمْ

وَصْفَهُمْ] الله بونلره بو توصيفلرينك — بو جهل و جرئت وصفلرينك — جزاسنى ويره جكدر.

[اِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ] چونكه او حكيم عليمدر. — بونلره حقلرنده جزاسز براقماز.

خصافك كتاب الاوقافنده نقلنه كوره حضرت عائشه رضى الله عنها اولاد اناثى محروم ايدرك منحصراً اولاد ذكوره يابيلان وقفلرده ده بو جاهليه عادتنه بكزه‌مسنه و بو آيتى اوقومشدر.

حاصلى قادينلرى انجق لاشه يه شحنه فرصه ايدوب بو درجه تحقير و محروم ايتمك ده اولادلرى اولدرمك كبى موجب مجازات و خسراندر. [قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا اَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ] هيچ شبهه يوقدركه علمسزلكله سفاهت و حماقت يوزندن اولادلرينى قتل ايدنلر [وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ افْتِرَاءً عَلَى اللّٰهِ] و الله‌ه كذبله نسبت ايدرك حلال رزقى الله‌ه افترا ايدرك تحريم ايدنلر مطلقا خسرانده درلر. بونلر [قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ] محققا طريق حقدن صاپمشلردر و اصلا طوغرى يوله كيدنلردن دكلدرلر. بو حال ايله فلاح بولملرينه احتمال يوقدر.

حال بوكه :

وَهُوَ الَّذٖٓى اَنْشَاَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ
وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا اُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ
كُلُوا مِنْ ثَمَرِهٖٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَاٰتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهٖ وَلَا تُسْرِفُوا
اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفٖينَ ● وَمِنَ الْاَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا
رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبٖينٌ ●
ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ مِنَ الضَّاْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ
اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ نَبِّؤُنٖى بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِقٖينَ ● وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ
اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ

اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَا فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ • قُلْ لَا اَجِدُ فِي مَا اُوحِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلٰى
طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ اِلَّا اَنْ يَكُونَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا مَسْفُوحًا اَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ
فَاِنَّهُ رِجْسٌ اَوْ فِسْقًا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ رَبَّكَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ • وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ
وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا اِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا اَوِ الْحَوَايَا اَوْ
مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ • فَاِنْ
كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَاْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ
الْمُجْرِمِينَ • سَيَقُولُ الَّذِينَ اَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا اَشْرَكْنَا وَلَا اٰبَاؤُنَا
وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتّٰى ذَاقُوا بَاْسَنَا
قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ اَنْتُمْ اِلَّا
تَخْرُصُونَ • قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ • قُلْ هَلُمَّ
شُهَدَاءَكُمُ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ هٰذَا فَاِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ
مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ •

مآل شريفى

او معروشه و غیر معروشه جنت آسا باغلری ، اوطلری ، یمشلری ، مختلف یزده طعملی
او خرمالری ، زیتونلری ، نارلری ، بر برینه هم بکزه ر هم بکزه مز بر حالده وجوده کتیرن هپ
او در . هر بری محصول ویرنجه محصولندن ییك ، حصاد کونی حقنی ده ویرك ، بونکله برابر اسراف

ایتمیك ، چونکه او اسراف ایدنلری سومز ● انعام ایچنده گرك یوك گوتورنی و گرك سرلیغی وجوده
گتیرن ده او ، اللهك سزه رزق ویردیکی نعمتلردن ییك فقط شیطانك آدیملرینه اویمایك
چونکه او سزك آچیقدن آچیغه بر دشمنکزدر ● سکز اش : قویوندن ایکی ، کچیدن ایکی ، دیکه :
ایکی ارککیمی حرام قیلدی ؟ یوقسه ایکی دیشیلریمی ؟ یوقسه ایکی دیشینك رحملرینك مشتمل اولدیغنی می ؟
اگر صادقسه‌کز بکا بر علم ایله خبر ویرك ● دوه‌دن ایکی ، صیغیردن ایکی ، دیکه ، ایکی ارککیمی
حرام قیلدی ؟ یوقسه ایکی دیشیلریمی ؟ یوقسه ایکی دیشینك رحملرینك مشتمل اولدقلرینی می ؟ یوقسه
الله سزه بو تحریمی فرمان بیورورکن شاهدلرمیدیکز ؟ او بر بغیر علم ناسی اضلال ایچون اویدوردیغی
یالانی الله‌ه اسناد ایدندن داها ظالم کیم اوله بیلیر ؟ هر حالده الله ظالملر گروهنی طوغری یوله چیقارماز
● دیکه : بکا وحی اولنان ایچنده بو حرام دیدکلریکزدن ییه‌جك بر آدمه حرام قیلنمش بر شی
بولمایورم ، مکرکه میته اولسون : تولو یاخود دوکولمش قان یاخود خنزیر اتی که او شبهه‌سز بر پیسدر
یاخود اللهدن باشقه‌سنك اسمی آکیلمش صریح بر فسق . که بونلرده ده هر کیم مضطر اولورسه دیکر بر
مضطره تجاوز ایتمه‌دیکی و ضرورت مقداری آشمادیغی تقدیرده شبهه یوقدر که الله غفور رحیمدر ●
یهودیلره هر طرناقلی‌یی حرام قیلدق ، بر ده بونلره صیغیر و انعامدن صیرتلرنده اولان ویا باغرساقلرنده
اوزرنده بولنان ویا کمیکه اختلاط ایدن قورودن قسمندن ماعدا یاغلرینی ده حرام قیلدق فقط
بونی اونلره بغیلری یوزندن بر جزا یاپدق ، شبهه‌سز بز هر خصوصده صادقز ● بونك اوزرینه
سنی تکذیب ایتدیلرسه ، دیکه : ربکز پك توکنمز بر رحمت صاحبی ، فقط مجرملر گروهندن بأسی ده رد
ایدیلمز ● مشرك اولانلر دیه‌جکلرکه : الله دیلسه ایدی نه بز مشرك اولوردق نه آتالریمز ، نه ده
بر شی حرام قیله بیلیردك ● بونلردن اولکیلر ده بویله تکذیب ایتمشلردی ، نهایت عذابمزی طاتدیلر ،
هیچ ، دی ، علم دینه‌جك بر شیئکز وارمی که بزه چیقاره‌سکز ؟ سز صرف بر ظنه آردنه گیدیورسکز
و سز آنجق آتیورسکز ● ایشته دی ، حجت بالغه آنجق اللهك ، اوت ، او دیلسه ایدی سزی هپ بردن
هدایته ایردیردی ● هایدی ، دی : الله بونی حرام ایتدی دیه شهادت ایده‌جك شاهدلریکزی گتیرك ،

اكر كلبه شهادت ايدرلرسه سن اونلرله برابر شهادت ايتمه، آنلرى تكذيب ايدرسك، اولا قرآنه اينانميانلرك

هوالرينه تابع اولمه، نفس اولورسك كه بونلر ربلرينه باشقه سنى دنك طوتيورلر ●

[وَهُوَ الَّذِىٓ اَنْشَاَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ] حالبوكه الله

اوجنابدر كه معروشه و غير معروشه جنتلر: يا بيغلى يا بيقسز، چارداقلى چارداقسز،

كوتكلى كوتكسز باغلر [وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ] خرمالقلر اكينلر [مُخْتَلِفًا اُكُلُهُ]

كه هر بريك يميشلرى مختلف [وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ] متشابه

و غير متشابه زيتونلر، نارلر انشا ايتدى. — يعنى بتون بونلرى يمك و انتفاع ايلمك ايچون ياراتدى.

بر آيتك بر نظيرى يوقاريده ده سبق ايتمشدى، لكن اوراده صانع تعالانك وجودينه، قدرتنه و بعث بعد الموته

استدلال صددنده وارد اولديغى ايچون نهايتنده ايجاد و غايهٔ ايجاده نظر دقت جلب ايله «انظروا الى ثمره

اذا اثمر وينعه» بيورلمش ايدى. بوراده ايسه اوكى افتراليله برابر مشركلرك رزق خصوصنده كى

تضييق و افترالرينه، حجر و تحريم دعوالرينه مقابل حق تعالانك خلقنده كى منت و احسانى اظهار

و حرث و انعامده حل و اباحهنك اصالتى بيانى سياقنده وارد اولديغى ايچون بيوريليوركه [كُلُوا

مِنْ ثَمَرِهٖٓ اِذَٓا اَثْمَرَ] هر بريسى ورديكى وقت ميوهسندن يييك — مجبور دكل،

مأذونسكزدر. ثانيا [وَاٰتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهٖ] حصاد كونى حقنى ده ويرك،

محتاج اولانلره ده ويرك [وَلَا تُسْرِفُوا] كرك يركده وكرك حقنى ويرركده اسراف ده

ايتميك [اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ] چونكه او مسرفلرى سومز. — بنابرين «ولا تبسطها

كل البسط فتقعد ملوما محسورا» حكمنجه اقتصاده رعايت ايلمك و مشكركده ده شكر و سخاوت اقتصاديه

حاقينه لازم كلير.

كوريليوركه بوراده محصولاتك حصاد كونى يعنى كسيلوب طوپلاندقلرى وقت اداسى واجب

اولمه ثابت برحق بولنديغى اشعار و تأديهسى امر اولونيور. فقط بو حقك مقدارى و كيميه ويريلمسى

لازم كلديكی تفصيل اولونمايوب مطلق و مجمل براقيليور . بونك زكات يعنی عشر و نصف عشر اولديغی مروی

روايت وار ايسه ده زكات آيتی مدينه ده نازل اولمش بولنديغنه نظراً مكه ده نازل اولان بو آيتده كی

حقك اوندن باشقه بر صدقهٔ واجبه اولديغی و مقدارينك تعيينی مكلفلك ارادسنه، تقوی ايدرك تقديرينه

متوقف و مع هذا اساسی صرف مروّةً دگل بر صدقهٔ نافله دگل بر حصه، بر وجيبه بولنديغی بيان ايديليوركه

بو مكی اولان والذاريات سوره‌سنده‌كی « وفی اموالهم حق للسائل والمحروم » آيتی، كذلك سورهٔ

معارجده‌كی « وفی اموالهم حق معلوم للسائل والمحروم » آيتی بونك دها عمومی صورتده بر بيانی

ديمكدر كه سائل و محرومه ده بر حق بر حصه اولديغی كوستريور، بناءً عليه بو آيتده‌كی حصه، مطلق اولديغی جهتله

زكات امرلرينه رعايتده بو حقك دخی ايفا ايدلمش اولاجغی يعنی بو ارالق عشره دخی شامل بولنديغی ظاهردر.

[وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا] «جنات» اوزرينه معطوفدر. اوكی آيتده

حرثك، بونده صوكره ده انعامك ذكر استدلاله بيانه اولونيور.

حموله، حاملك فعيله‌سی يوك كوتورن، اتمسيله‌كه تحمللی ديمكدر كه چيكديكی يوكه حاملك جمعيله

حموله دينلر. بزم لسانمزده ده يوك ايله يوكلسه سويلر.

فرشه، دوشك ديمكدر كه بوراده مراد دوشك كبی يره دوشنه، ياتيريلوب كسيلمه

ويا يوكلنه، قيللرندن دوشكلر، يايغيلر، سركيلر، يوسته كيلر يايلان ويا يرلرينه سريلوب

يابيلان ديكلدر. يعنی انعام دينيلن بو قسم حيوانلرده حموله و فرشه : يوك طاشيان و ياتيريلوب

كسيله‌جك شيلر يارانلر [كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ] اللهك سزه حلال قيلوب

رزق يابديغی شيلردن ييك [وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ] شيطانك

ايزلرينه اويمايك — اويوب ده اللهك حلال اولاروق نصيب ايتديكی رزقلريكزه شريكلر

شو بحيره در، حامدر، شو سائبه در، حامدر ديه‌رك كی تحريم ايتمكه كندی كنديكزه حل و حرمت

احكامی وضع ايتمكه ويا غيرك حقوقنه تجاوز ايلمكه قالقيشمايك [إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ] در.

آنفاً كچديكی اوزره مشركلر الله افترا ايدرك حرث كبی انعامده ده بعضنی؛

شو ارككنى، شو دیشیسنى، شو دیشیلرك رحملرندهكنى تحریم ایدییورلردى. احكام اسلام نازل اولمغه
باشلادیغنده رسول الله ایله مجادله‌یه قالقیشدیلر. روایت ایدلدیگنه گوره خطیبلرى مالك بن عوف ابو الاحوص
الجشمى ایدى. «یا محمد» دیمشدى: «دویدقكه سن بر طاقم شیلرى حلال قیلیورمشسك.» رسول الله ده
بیورمشدى كه: «سز بر طاقم شیلرى اصلى اولمدیغى حالده حرام قیلدیكز. الله تعالى شو ازواج ثمانیه‌یى یالكز انتفاع
ایدلمك ایچون یاراتمش اولدیغى حالده سزك دیدیككز تحریم نره‌دن گلدى؟ ارككندنمى؟ دیشیسندنمى؟»
بو سؤال اوزرینه مالك بن عوف ارككندن دیه تعلیل ایتسه اركك هپ حرام اولمسى لازم گله‌جك، دیشیسندن
دیه تعلیل ایتسه هپ دیشیلر حرام اولمه‌سى لازم گله‌جك، رحم ایله تعلیل ایتسه ایكیسى ده دیمك اولاجغندن، تحریمى
بشنجى ویا یدنجى ویا هر هانكى بر بطنه تخصیص ایتسه بو نره‌دن، نه ایچون؟ حیرت ایچنده قالمش، صوصمش.
«نه سویلمیورسك؟» بیورلمش، مالك «خیر سن سویله بن دیكله‌یه‌یم» دیمش ایدى. ایشته حمولة
وفرشاً اولارق یاراتیلان و آكللرى حلال قیلنان انعامى ایضاح ایله بیوریلیور كه:

[ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ] یعنى بر جفتى سكز اوله‌رق یاراتدى كه، [مِنَ الضَّاْنِ اثْنَيْنِ] الخ...

زوج، جنسندن بر دیگریله برابر بولنان دیمكدر كه بونلردن هر برى دیگرینه نظراً زوج، كندى
كندینه فرد تسمیه اولنور. و بناءً علیه زوج ایكینك دگل، ایكیدن برینك دیگرینه نظراً اسمیدر. ایكیسنه
بردن «زوجان، زوجین» دینیلیر. شو حالده زوج تام معناسیله بزم «چیفت» دیدیگمز دگل «اش»
یعنى بر چیفتك هر بریدر. مثلا سكز چیفت دیدیگمز زمان اون آلتى اش آكلاشیلیر. ثمانیه ازواج
ایسه آیتده بیان اولندیغى اوزره ایكیسى قویون، ایكیسى كچى، ایكیسى دوه، ایكیسى صغیر جنسندن اولمق
اوزره اركك و دیشى درت چیفت و فقط سكز زوجدر. بو آیتلرده گورولیور كه انعام دینیلن بو
ازواج ثمانیه‌نك حلیتى اثبات و تفهیم ایچون بوراده پك گوزل بر تجزیه و تنقیح مناط اصولى گوستریلمشدر:
اولاً، ازواج ثمانیه دیه بر احصاء، ثانیاً قویون و كچى و ابل و بقر اولمق اوزره درت جنس مرتبه مماثلت
و مجانستلرینه گوره ایكیشر ایكیشر تصنیف، ثالثاً هر صنف و جنسنده حرمت و حلیت احتمالى بولنان
اوصاف ذاتیه‌لرى ذكورت ویا انوثت ویا اشتمال رحم اولمق اوزره حصر و استقراء، رابعاً بونلرك

هیچ بریله مناسبت وملائمتی وجوداً وعدماً تلازمی، دورانی، اطراد وانعکاسی اولمادیغی بالبداهه ارائه ایدرك هیچ برنده خلقةً علت حرمت بولنمادیغی وبناءً علیه نه ارککنك، نه دیشیسنك حرام اولمادقلری اثبات ایدیلمشدرکه ایشته علم اصولده تفصیل اولندیغی اوزره بر مجتهدك قیاس فقهی ایله بالاجتهاد اثبات احکام ایده بیلمه‌سنك اساسی ده بویله تخریج وتنقیح مناطدر. بو اصول علمی بو آیتده بویله الك کوزل بر صورتده کوستریلدکدن صوکره حل وحرمت مسئله‌سنده یالکز بو عقلی اصولك یعنی قیاسك کافی اولمیه‌جغی وقیاسك علمی وفقهی اوله بیلمسی ایچون مناطك یعنی علتك هرحالده بر اصل ثابته ارجاع وسنادی لازم کلدیکی، بو اصل ثابتك ده باشقه بر شی ایله دکل آنجق وحی ایله ثابت اوله بیله‌جکی آکلاتمق ایچون فصل خطاب اولمق اوزره شویله بیوریلیور:

یا محمد: [قُلْ لَآ اَجِدُ فِيمَآ اُوحِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ] دیکه بکا وحی ایدیلمش اولانده طعام ایده‌جك کیمسه‌یه حرام قیلنمش بر طعام بولامیورم [اِلَّآ اَنْ يَكُونَ مَيْتَةً] آنجق، یاخود لکن میته اولمسی — یعنی تذکیه‌سز اولدرق، تورکجسی لش اولیه‌رق ئولمسه بولنماسی که کندی کندینه ئولمش، منخنقه، موقوذه، متردیه، نطیحه، جانوار ییه‌نی، هپسنه شاملدر. (سوره مائده‌یه باقه). [اَوْ دَمًا مَسْفُوحًا] یاخود دم مسفوح، دوکولمش قان اولمسی — که جکر، دالاق وذبحدن صوکره دامارلرده قالمش اولان بقیه‌یه شمولی یوقدر. [اَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ] یاخود دوموز اتی اولمسی [فَاِنَّهُ رِجْسٌ] چونکه لحم خنزیر نجسدر. ——
یعنی تام الاطلاق نجسدر، پیسدر. بو تعلیلدن آکلاشیلیرکه نه قدر پیس شیلر وارسه هپسی اولویتله حرامدر. وحرام اولدقلری ظاهردر. نته‌کیم «ویحرم علیهم الخبائث» آیتیله بو، صورت عمومیه‌ده تنصیص ده ایدلمشدر. وبوصورتله «فانه رجس» علتی میته ودم مسفوحك حرمتنه ده بالدلاله علتدر. سوره مائده‌ده کچدیکی وجهله خمرده رجس اولدیغی ایچون بو تعلیلده مسکرات دخی داخلدر. بالاده کچن «وذروا ظاهر الاثم وباطنه» آیتنك مضمونی ده کوستریرکه رجس دخی ظاهر وباطنه اوله‌رق ایکیدر. بناءً علیه یالکز ظاهراً پیس اولانلر دکل باطناً پیس اولانلر ده حرامدر.

[أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ] یاخود فسق اولسی اوزنکه اللهدن غیری‌یه هایقیریلمسه بونی
مستثنادرکه بونلر حرامدرلر. — اللهدن غیری‌یه هایقیریلمش اولمه‌سی ظاهری اللهدن غیریسنك
اسمی ذکر اولنه‌رق کسیلمش دیمکدر. بونلرده‌ده «فسقاً» قیدی «ولا تاكلوا مما لم يذكر اسم الله
عليه وانه لفسق» آیتی موجبنجه عمداً متروك التسمیه‌نك، کذلك سوره مائده آیتنده‌کی «وما ذبح على
النصب وان تستقسموا بالازلام ذلكم فسق» فقره‌سی موجبنجه «ما ذبح على النصب» ایله قسمندنده‌ك
«ما اهل لغير الله» قبیلندن اولدیغنه اشارتدر.

[فَمَنِ اضْطُرَّ] صوکره هر کیم مضطر اولور. — یه‌جك بر حلال بولمازده مخمصه حالنده
ذوده ضرورته بونلردن یمك اضطرارنده قالیرسه [غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ] باغی و متجاوز اولمادیغی
یعنی دیکر بر مضطرك النده‌کنی آلمادیغی و یمکده ضرورت مقدارینی تجاوز ایلمدیکی حالده [فَاِنَّ
رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ] شبهه‌سز ربك غفور رحیمدر، اونی مؤاخذه ایتمز (سوره بقره‌یه و
مائده‌یه باقه). دیمك که مضطر ایچون یمك خصوصنده حرام اولان هیچ بر شی یوقدر. انجق بغی و تعدی
واردر. شو حالده مضطر اولمیان ایچون بغی و تعدی اولدیغندن حرامدر. بناءً علیه اولکی درت شیده
خلاصه ایله حرامدر مضطرك ماعداسنه مخصوص اولدیغی حالده غیرك حقوقنه تجاوز ایله باشقه‌سنك مالنی
یمك دخی ضرورتده ضرورته کوره، وسعتده وسعته کوره حدینی تجاوز ایدوب اسراف ایلمك على الاطلاق
و عموم ایچون حرامدر. انسانك گرك نفسنه، مالنه، حقوقنه تجاوز ایله عموماً و على الاطلاق حرام
اولنجه کندینه تجاوزك دها زیاده اولویت و قوت ایله حرام اولدیغی ده بالضروره آکلاشیلیر. و
کذلك بوتون بو بیانات ده انسانه ظاهراً و باطناً مضر اولان هر هانکی بر شیئك دخی حرام اولدیغی
و مع العموم علت حرمتك رجس، فسق، بغی، تعدی بودرتده برینه، بونلرده انسانه مادی و یا معنوی
ظاهری و یا باطنی ضرر مفهومنه، بونلرده حکم الهی‌یه راجع بولندیغی و بونلرك تفرعاتی بونده‌کی
آیتده کوسترلدیکی اوزره تخریج مناط و یا تنقیح مناط و یا تحقیق مناط ایله بو اصللره ارجاع
ایدرك آکلامق لازم کلدیکی ده مفهم اولور که بونلر کرك دیکر آیتده کرك سنت نبویه ده توضیح و تفصیل

ایلمشدر . برنجی جوابا اولرق دورتشیدن حشرات خبیثه‌نك و زهیرلرك خارجی ده هیچ بو علتدن
بو اصلدن مستفاددر . ایشته بو صورتله بوراده رسول الله او آنه قدر وحیده حرام قیلنان مطعوماتك
بو استثنا ایله تعداد و تفصیل اولنان شیلردن منحصر بولندیغنی تبلیغ ایلمشدر . دیمك كه مكه‌ده بو آیتك
نزولنه قدر طعامه عائد اولرق بونلردن باشقه حرام بولنمادیغی محققدر . چونكه صوكره‌ده نه اولدیمی ؟
اولمادیمی ؟ گرچه بو آیت دیگر خصوصلرده اولدیغی كبی طعام خصوصنده ده بالاخره دها دیگر تحریماتك
وحی اولونمسنه منافی دگلدر . نته‌كیم سورهٔ مائده‌ده‌كی تفصیلات نزولاً بوندن صوكره‌در . بونكله برابر
بر چوق مفسرین بو آیتك محكماتدن اولدیغنی نقل و بیان ایتمكده‌درلر . بناءً علیه بو بابده كتاب و سنتده
بوندن صوكره وارد اولان تفصیلات بو آیتك خارجنده برشیئی تحریم ایتمسه یعنی بونده‌كی حكملری نسخ
ایتمسه بیله بونی توضیح و تفریع ایلمشدر . نته‌كیم سورهٔ بقره‌ده‌كی آیت مدنی اولدیغی حالده «انما
حرم علیكم» دییه بر قصر ایله وارد اولمشدر . بونك ایچون بعض مفسرینك دیدیكی كبی بوراده
استثناء ، منقطعدر ، بو ایسه قصر افاده ایتمز دیمسی ده معتبر اولماز . چونكه «انما» بالاتفاق
ادات قصردر . شو حالده مطعومات تعبیرینك مشروباته ده شمولی قبول ایدیلیرسه رجس مفهومی آلتنده
خمر و مسكراتك ده حرمتنه دها مكه‌ده اكا اشارت بیورلمش دیمكدر . مع مافیه بو سوره‌ده بو آیتك
مدنی اولان بر قاچ آیت جمله‌سندن اولدیغی حقنده ده بر روایت واردر . و بو تقدیرده آیتك محكماتدن
اولدیغی دها زیاده ظاهر اولور . یعنی حكمنده هیچ بر منسوخ بولنمادیغی محققدر . انجق بو بیلدیرلمسی
رجس ، فسق ، بغی ، تعدی عنوانلرینك بعضی شیلرده تحققی خفی اوله‌بیله‌جكی جهتله ، میته ، دم مسفوح ،
لحم خنزیر ، «ما اهل لغیر الله» عموماً معلوم اولان نجاسات‌دن باشقه شیلرده درجهٔ شمولی اعتبارله محتاج تفسیر
و تخریج بعضی جهتلری ده محتوی اولمسنه مانع دگلدر .

وحی محمدی بویله . دها اول [وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا] یهودی اولانلره ده
[حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ] هر طیرناقلی‌یی حرام قیلدق . — ظفر ، طیرناق دیمكدر . فقط
عربجه‌ده مختلف حیوانلرك طیرناقلرینه آیری آیری اسملر ویریلمش اولدیغی ایچون ظفر كلمه‌سنك اطلاقی

تماماً لسانمزده‌کینك عینی دیمکدر. مثلا آت و قاطر کبی تك طرناقلی‌یه «حافر»، صیغیر و دوار
و آهو کبی چاتال طرناقلی‌یه «ظلف»، دوه نککنه «خف»، جاناوارلرك پنجه‌سنه و یرتیجی قوشلرك
چنکللرینه «مخلب»، دیکرلرینه «ظفر» دینیلیر. بونلرك هپسنه ده حقیقت اولارق ظفر اطلاق
ایدیلیرمی ایدیلمزمی؟ بو جهت مختلف فیهدر. قاموسده دیرکه: مخلب یرتیجی جاناوارلرك پنجه‌سنه
و یرتیجی قوشك چنکلنه دینیرکه قاپانده و چیکنده تعبیر اولنور. على قولٍ مخلب صیاد اولان قوشك
و ظفر صیاد اولمیانك چیناغنه اطلاق اولنور. اه. دیمك که بو قوله کوره مثلا چایلاغك چنکلنه
بو سببله ظفر دینیر. فقط قول مشهوره کوره ظفر، مخلبه اعمدر. شو حالده سرچه بالاتفاق ذی ظفرده
داخلدر. صوکره حافر، ظلف، خف ده ذی ظفر اطلاقی مجاز اولدیغی ده تفسیرلرده بیان اولنیور.
و مع مافیه مجاز اولمقله برابر اطلاق ایدیلدیکی ده منکر دکلدر. وایشته بو معناجه ظفر بزم طرناق
تعبیریزه موافقدر. داها صوکره لسانمزده طرناق بونلرك هپسنه اعم اولدیغی و تك طرناقلی
چاتال طرناقلی دخی دینیلدیکی حالده صورت مطلقده «طرناقلی حیوانلر» تعبیرنده عرفاً کدی
کوپك و سائره کبی یرتیجی حیوانلر تبادر ایدر. فخر الدین رازی بو آیتده ده بو معنانك متبادر اولدیغنه
قائل اولمسله ذی ظفری مخلبلی سباع و طیور و آوجی حیوانات ایله تفسیر ایتمشدر. ابن عباس و مجاهد
و ابن جبیر و قتاده و سدیدن ایسه بونك عکسنه دوه و دوه قوشی و اوردك و قاز و سائره کبی پارمقلری
آچیق اولمیان حیوانلر دیه منقولدرکه زجاجك مختاری ده بودر. ابن زید بونده مقصد بالخاصه
دوه اولدیغنی، ضحاك دوه قوشی و حمار وحشی اولدیغنی سویلمشدر. کرچه بو تخصیصلر آیتك عمومنه نظراً
ضعیف ایسه ده هر حالده بونلره شمولی بیانه نقلاً نظراً اهمیت مخصوصه‌یی حائزدر. کلبی، طیوره
هر ذی مخلب، دوابه هر ذی ظفر، سباعه هر ذی ناب دیمیه. قرطبی «بوراده ظفر حافر
منزله‌سنده‌در، بونه دوابك هر حافرلوسی داخل اولور. حافره استعاره طریقیله ظفر
تسمیه ایلمشدر» دیمیه. ثعلب، «صید ایتمیه‌نه ذی ظفر، صید ایدنه ذی مخلب» دیمیه. نقاشده
«بو مسطر دکلدر، زیرا آرسلان ذی ظفردر» دیمیه. زمخشری ده «دوه، طیور و سباع کبی پارمقلی

اولانلر » دیه تفسیر ایتمشدرکه بر چوق مفسرینك مختاری ده بودر. و بونده بکیر گبی تك طرناقلیلر
داخل دکلدر. بونه بونلرده اکلاشلدیغنه کوره « کل ذی ظفر » تعبیرینك ده بو شمولی اکثریت قولیدر.
فقط ویلوجمانن اولسونده حاضره ده خلف اطلاقه ایلدیکی منکر دکلدر. بوندن طولایی بزم اکلادیغمزه
کوره « کل ذی ظفر » بقر و غنم داخل اولمامق اوزره کرك بکیر گبی تك طرناقلی اولسون، کرك
پارمق ویا پاپوش نشانلری بولونسون طرناغی بولنان حیواناتك عمومنه شامل اولملیدر. زیرا بوراده
ذی ظفر، بقر و غنم ایله متقابل گبی ذکر ایدلمشدر. یهودیلر کوروسنه کتیرمکده برابر حیاتال طرناغی بولنان
حیوانلرك حلال و بو ایکی وصف بولونمایان حیواناتك حرام اولدیغنی سویلمکده اولدقلرینه کوره حیفلر
قویون و کچی وامثالی گبی هم کوروسنه کتیرن، هم حیاتال طرناقلی اولانلرده یاغلری کندیلرینه حرام ایدلمش
اولیور. بو صورتله ده کوروسنه کتیرن ده حیاتال طرناقلی اولمادیغندن، خنزیر حیاتال طرناقلی ایسه ده
کوروسنه کتیرمدیکندن بکیر، مرکب، قاطر و سائره ده ایکیسی ده بولنمادیغندن حرام اولیورلر، عم العموم شکلده
ویا القلرده دخی بو ایکی وصف بولنمادیغندن اونلرده حرام اولمه اقتضا ایدیور. حالبوکه بالیسه تحریم
ایدلمسه اولدیغی جهتله یهودیلرك کندی افاده لری کندیلرینه حرام قیلنانلرك تعریفی خصوصنده صادق
دکل دیمکدر. بناءعلیه قرآنده بالسبقه شامل اولملیه و بقر و غنم متقابل اولمه اوزره « کل ذی ظفر »
بیورلمسی هم بوجهتی اخطار، هم ده یهودیلر حقنده کی تحریمك کثرت شمولنی و تضییقك شدتی بیان ایتمسه
اولدیغی جهتله خنزیر دیرتیمی حیوانلرله برابر تك طرناقلیلری ده و ده نك و بوته قوشلری دخی کندیلرینه
حرام قیلندیغنی اشعار ایتمکده در. اوحالده معنی شودر:

یهودیلره بقر و غنم داخل اولمامق اوزره دیکر طرناقلی حیواناتك هپسی حرام قیلدق و
[وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ] بقر و داواردن ده [حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا] هر ایکیسنك
شحملرینی — دوك یاغلرینی — اونلره حرام ایتدك [اِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا] انجق هر
ایکیسنك صیرتلرینك [اَوِ الْحَوَايَا] ویا حویه لرینك یعنی باغیرصاقلرینك حامل اولدیغی یاغلر
[اَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ] یاخود بر کمیکه اختلاط ایدن یاغلر — که قویروق یاغی بویلهدر —.

بو ادھی حرام قیلمادق — شو حالده اونلره حرام قیلنان صیغیر ده، داوار ده، شحملری کوملك یاغی دنیلن
دوڭ یاغیله بوركلرك حلال اولدیغی یاغلر دیمك اولور. [ذٰلِكَ] یهودیلره اولان بو تحریمی
[جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ] بغیلری سببیله اونلره جزا اولارق یاپدق — بونلر اساساً بوزغون
حیسی کندیلرینه حرام دکل ایدی، بر زمان بغیلری جهتیله آنلره تشدید ایدلدی، صوکره بغی و ظلملری؛
قتل انبیا، اخذ ربا، صید یوملرینده منع، اکل سحت، حلالی حرام، حرامی حلال عد ایتمك كبی تجاوزلری
طاریقدن طولایی صوکره ده کندیلری بر چوق شیلردن ده محروم ایدلدیلر «فبظلم من الذين هادوا
حرمنا عليهم طيبات احلت لهم» الآیة سورهٔ نساده. [وَاِنَّا لَصَادِقُونَ] و محققکه بز
هر حالده صادقز، اخبارده ده صادق، وعد و وعیدده ده صادقز. بناءً علیه بونلرك بغی و جزا اولارق
تحریم خبرنده ده انذارمزك صدقنده ده شبهه یوقدر. الله حلال قیلدیغی حرام، حرام قیلدیغی حلال ایدنلر
صوکره تضییق و محرومیتله جزالاندیرلر. بونی ایشته یا محمد [فَاِنْ كَذَّبُوكَ] سنی تكذیب
ایدرلرسه — از جمله یهودیلر «خیر بزه تحریم ایدیلن بونلر دکل ایدی، ویا بو تحریم صوکره ده بغیلرینك
جزاسی اولارق دکل تا اصلنده بویله ایدی، بو تحریم و جزا دیمك، بو خبر و تهدید باطلدر» دیه جدل
ایدرلرسه (کل الطعام کان حلا لبنی اسرائيل» بابنده). [فَقُلْ] دیکه [رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ
وَاسِعَةٍ] ربکز کنیش بر رحمت صاحبیدر. — جبر و تضییقی سومز. هر معصیته همان مؤاخذه
ایتمیور، توبه‌یی قبول ایدر، رحمتی غضبنه واسع و سابقدر. بونکله برابر [وَلَا يُرَدُّ بَاْسُهُ
عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ] مجرملر کروهندن اونك بأسی، شدت تضییقی، عذابی رد و دفع ده ایدلمز
— علی العموم مجرملر نه قدر امهال ایدیلیرلرسه ایدیلسینلر جرملرده دوام ایتدکلری حالده نهایت او رحمت واسعه‌دن
محروم و بر عذابه محکوم اولورلرکه بو ناقابل رد و انکاردر. بناءً علیه بغیه جزا اولارق تحریمك تعمیم و تشدیدی
ایدلسه ده بونی انکار اولنمز. حتی کبی او رحمت واسعه ایله برآیةً نائل اولدقلری وسعت و اختیاره مستغرق اولدقلری
حقی تکذیب ایتمك جرم عظیمی ارتکاب ایدن مجرملرده برآیةً امهال اولنسه‌لر ده نهایت بأس و تضییق الهی
ایله وسعتلری خارجنه، اختیارلری اضطراره منقلب اولارق شدت عذابی طانیمغه مجبور اولورلر. دلوبته

قورتولمغه استطاعت بوله مازلر .

والحاصل الله تعالانك رحمتی جودی کنیسه اولمقله برابر مجرملره ابدی ویأئیج بأس ده قطعیدر.
شو حالده مشیئة الله تعلق ایده شیدن بعضلرینک بأس وعذاب اولدیغی ده محققدر. تقدیر الهیه بر
ایجوبه اختیارده وار، اضطرارده واردر. و بونلر ایده بر آکر اولکده کلدیکی واز جمله « فمن اضطر
غیر باغ ولا عاد فان ربك غفور رحیم » ایله تخصیص اولندیغی اوزره تکالیف الهیه امر ونهی، صدور مثوبت
ثواب وعقاب اضطراریات دکل اختیاریاته تعلق ایدر. طاعت، بو تکالیفه بالاختیار موافقت، جرم
بو تکالیفه بالاختیار مخالفتدر. بو ایسه افعال اختیاریه نك تقدیر وخلقی اختیار عبدده تقدیر ومشیئت الهیه
مشیئت عبده تعلقیله و ترتیب ایدیلمک اولدیغنده بونلرده قضادر، جبر محض دکلدر. کرچه دیله دیکه
کیمسه بر شی یاپاماز. لکن مجرمك تقدیر ومشیئت الهیه یه اقترانی الهك رضاسی دکل مجرمك رضاسی
نقطه نظرندندر. نته کیم « ولیرضوه ولیقترفوا ماهم مقترفون » بیورلمشدر. رحیم اولان الله مجرم راضی
اولمادیغی ایچون ایده بأس وجزا تقدیر ایتمیه. و بونده بأس وجزا تقدیر ایتدیکی شیلرده ده مجرم اولاراق
تقدیر ایتمیه، بونلری تمییز ایچون ده انسانده ادراك، بصیرت، رسالت، کتاب، عقل وحکمت ده ویرمشدر.
بونلره قارشی مجرمك آرزو ایتدیکی جرمه مساعده ایتمسی ده جرم رضاسنده دکل عبدك رضاسی اسعاف و مشیئتی
انفاذ ایله مسئولیتی تحقیقیه ایچوندر. و بو اسعاف، عبدك مرضیسی اولمه اعتباریله بدایةً بر رحمت وفقط
او جرم الهك مبغوضی اولمه وعذاب جزایی مستلزم بولنمه اعتباریله ده نهایةً بر نقمتدر. و بونده
طولایی در که الهك مجرملری امهالی ومشیئتلری اسعافی نیجه اعتباریله اونلره عقوبت عاجله ده دخی بونك
دنیا قابلده بر بأس وجزا بر نزول و اوضاع ایدیلمک اولدیغنده « کذلك زین للکافرین ما کانوا یعملون »
« ولوشاء الله ما اشرکوا » ، « ولوشاء ربك ما فعلوه فذرهم وما یفترون » بیورلمشدر. مادام که
الهك دیله دیکی شیلر میاننده رحمت مقابل بأس وعذاب دخی محققدر. او حالده الله تعالانك هر مشیئت
وخلقی هر وجهله رضاسی مستلزم ونیاسر نیالیدر دیه مز. رضاء الهك دیلکی شیئ خلقنده دکل امر و نهینده
آرامالیدر. بناء علیه « ولوشاء ربك ما فعلوه » بیورلدیغنده دولایی « الله دیله مسه ایدی قتلا ده جرم

یاپیلمازدی . شمدی یالکز سویله‌مزدی ، او حالده حریتده ، یالکز سویلمکده بأس یوقدر ، الله بوکا
راضیدر طرزنده باطل بر استدلال ایله جنایات حقنی تنزیهه قالقیشمه‌لری بیله اوله‌جقدر.

بونلرکه بونا قابل رد اولنان تبلیغات الٰهیه‌یه قارشی [سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا] اوزلری
احتیاط ایتمسه اولایه مشرکلر [لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍ] الله
دیلمسه ایدی نه بز نه ده آتالریمز شرک اولمازدق و هیچ برشئی تحریم ایتمزدک " دیه‌جکلر. ——
" سیقول " بیوردیلمسنده آکلاشیلیورکه بونلر بونی بو آیتک نزولی هنکامنده دها سویله‌مشلر،
فقط بوندن صوکره محقق سویله‌یه‌جکلر و بو اونلرک استقبالده بر کفرلری اوله‌جقدر. بناء علیه بو آیت
بالاده کیلدیکی اونلرک ماضیده‌کی واقعه‌لری دکل استقبالده‌کی سوزلری، جرملری وقوعندن اول بر اخبار
و جواب اشعاردر. فی الواقع مشرکلر بالآخره بونی سویله‌مشلر و بو خبرک صدقی تحقق ایتمشدر. نته‌کیم
سورهٔ نحلده " وقال الذين اشركوا لو شاء الله ما عبدنا من دونه من شيء نحن ولا اباؤنا ولا حرمنا
من دونه من شيء " آیتی ماضی صیغه‌سیله بو تحققی بیان ایتمشدرکه بونلر قرآنک من عند الله بر وحی صادقه
اولدیغنده نه قدر صریحدر. یعنی مشرکلر بو دلائل صادقه‌یه قارشی شرک و تحریمده و ازکیرلرک و شئی تکذیب
ایتمک ایچون طوتوندقلری هیچ برشئی بولامیه‌جقلر و ایچلرنده شرک و تحریمک بأسنی انکار و الله طرفنه ترویجی
آرامیه‌رق دیه‌جکلردرکه " الله بزم شرک اولمامزی و ذکر اولنان حرث و انعامدن هیچ برشئی تحریم ایتمه‌مزی
دیلمسه ایدی نه بز نه بابالرمز یاپامازدق : یا بزه اختیار ویرن هیچ عاجز مضطر قیلاردی و یا توفیق
نصیب ایدر ایمانی اختیار ایتدیرردی. و دها یاپار بابایه شرک و تحریمه مانع اولوردی ده نه بز نه ده آتالریمز
مشرکلکی و او تحریمی ایسته‌سه‌ایدی ده ایسته‌مسه‌ایدی ده یاپامازدق . فقط نه بز نه آتالریمز بر مانعیله
دیمک که شمدی‌یه قدر بزم حقمزده الله مانع ایتمیه‌رک بونک خلافنی دیلمه‌مسه ، بزم دیدیکمز بو مشرکلکی
و تحریمی دیلمشدر. ایشته بو قضیهٔ شرطیه‌نک مآلی و نتائج منطقیه‌سی بودر. و بو قدرلر لو سوزی طوغرودر.
و " لو شاء الله ما فعلوه " کلام الٰهیسنک مضمونیدر. بونده صادقه‌در. بر نتیجه‌ی الوهیه لازم کلمز " ارتق نه یاپالم
جزامزه راضی‌یز " دیمک لازم کلیر. فقط سیاقده آکلاشیلدیغنه کوره اونلر بونی اعتراف وسیله اتخاذ ایدرک

« مادام كه بز ده ابويمز ده الله باشقه ديله‌مسه بويله ديله‌مشده بز بويله ياپمشزدر. ديمك كه بونلر
بزم رضامز كبي اللهك ده رضاسنه موافقدر. و يالكز بزم اراده‌مز دكل اللهكدر، چونكه الله
راضي اولوب ديله‌مسه‌ايدي بز نصل افترا ايدر، يالان سويله‌يه بيلوردك، او حالده آتهمز ابويمزده بونده
بر بأس يوقدر. بناءً عليه شركك و تحريمك ممنوعيتنه و جرم اولديغنه اينانمايز، اوله بيلديگنه باپارز،
اگر بونده بر بأس وار ده الله راضي دگلسه بونده بويله بزي جبراً و بالفعل منع ايتسين، بوقدر بز كندي
رضامزله دانه كيده‌لز » كبي باطل بر نتيجه چيقارمق ايسته‌يه‌جكلر و بويله ديركن هرشيئك خلقنك مطلقا
رضايي و عدم بأسي و فاعلك جبري استلزام ايتمه‌جكني و اقتضانك هيچ و تكليفه اوله رق هر فعلي انسانك
لهنه و نفعنه اولماديغني و مشيئت اللهك مشيئت انسانك انساني باقه بيله‌جكني، زهرلرك اولدوره بيله‌جكني
كذلك الله بر يالانجينك يالان سويله‌مسنه و بر مفترينك افترا ايتمسنه مساعده ايتمسه اولمقله يالانك
حقيقت اولمه‌جغني و بونلرك كبي خلقه و مشيئت الهيه ايله مشركلرك اشراك و تحريم اغلاطنه بولونمسنده شرك و تحريمك ده
نفس الامرده ثابت اولمسي لازم كلميه‌جكني و دوده بأسي كوردلمه‌يه بر شيئك و بالفعلك يارنه كوردلمه‌يه‌جكني
ماضيده بالفعل تحقق ايدن وقوعاته نظراً مشيئت الهيه و حكم قدر بر درجه‌يه قدر معلوم اوله بيلير استقباله
متعلق ايدن مشيئت الهيه‌نك و حكم قدرك انسانلره غائب و مجهول اولديغني بونكله برابر بو شركك
و تحريم يوزندن اولادلريني قتل ايتمك خسراننه دوشندرك ماضيلري حقنده ده بونلرك بأسي انظار
ايتدلر يا يالانه اولدوغني، كذلك نه ماضيده انبيانك ورلالك حقي انظار ايدرك نيچه بأسلر كوردكلري
و شونكره مشيئت الهيه‌يي بطانه دليل اتخاذ ايدرك نفي شرك ايله ايماني و تصديقه جهالتي يالكز او تعاليه
ايتمك توحيدك حقيقتي ذات تعالانك بالذات خالق و حاكم اولديغي و شرك و تحريمه هيچ بر حجت و دليل
بولونمه‌جغني ضمناً اعتراف ديمك اولديغي حالده توحيدده شركي، تحليله تحريمي، مشيئته جبري
استنتاج و اثباته قالقيشمالرك نصل بر تناقض اولديغني دوشونميه‌جكلر و اكلامق ايستمه‌يه‌جكلردر.

[كذلك] ايشته يا محمد، بويله — بونلرك تكذيبي كبي — يعني اونلر ديه‌جك اولان
واردها ديه‌لرك شرك ايتمه‌لرك و حرث و انعامي تحريم ايدرك الله طرفندن نهي ايدلسه و بأسي و جزاي

مستلزم جرم اولديغني انكار ايده جك اولان قريسه مشركلر بنم فعللرنده جبر فعلى ايله منع ايلمسه
وحسب ويرلمسه بأس وعذاب الهى هنوز طاتمامسه اولدقلرنده طولايى زعملرينه كوره قضيات ايله مقدمه
باطل استنتاج ايدرك شو تكذيب ايتمكلرى كبى — ديركه [كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتّٰى[1]
ذَاقُوا بَأْسَنَا] بونلردن اولكيلر — يعنى انبياء سالفه امتلرى — بأس وعذابمزى طاديجه يه قدر
تكذيب فعلنى ياپديلرده نهايت اونلر انكار ايتدكلرى بأسمزى طاتديلر . — بناء عليه او مشركلر استقبالى
ماضى يه قياس ايدركه ماضيده بأس اولمادى فقط ايتديلرده بالاندير . يا محمد [قُلْ] سن اونلره
ديه جك اولان مشركلره سويلرده [هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا] نزدكزده
بر علم : احتجاج صالح بيلديككز بر شى واريمى كه بزه اونى چيقاره سكز ؟ — يوقسه بو استدلالكز
علم دكل جهلدر . بو سويلديككز قضيه شرطيه ده چيقاره بيلسه ديككز نتيجه چيقماز . بونلر كه شركك
وتحريمده اصابتكزى اثبات دكل ، نهايت واقعده شرك اولديغكزى اقرار و يالانجيلغكزى اثبات ايتمسه
اوليورسكز . بو سوزده [إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ] علم دكل ظن وتوهمه تابع اوليورسكز .
آتالركزده بركز بو يالانلره وافترا اسناده بولنه بيلديككزده ، يالانجيلغكزك ارواح اولماسندن
يالانلرده واقعده طوغرى اولسى لازم كلديكنى ومشيت الهيه يه افترا ايتمسه بولنديغنى فرض ايديورسكز
[وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ] وسز باشقه بر شى ياپميورسكز . اتمجه كنديكزه كولككزه كوره فرضياته
بولونيور . يالان سويليورسكز — حقى وصوابى نفسك واقعه مطابقتنده دكل ، واقعك نفسه مطابقتنده
آرايور . وظاهر ديسه اولان علمى وحقيقى دليلى داوليورسيلر اولميور . صرف انفسى اولان تمايلاتكزه اوليور
نفسانى آرزو وتحمينه ايدرسكز حمد ايدر اولور ، قدحه ايديورسكزده ايسه مردود ، كوررسكز ، اكثريا ماكر انكار
ويا تحريف ايتمكزله حقيقت دكيشير صانوب كنديكزى الدايورسكز . حتى كندى فعللركزى وانفعالاتكزى بيله
حقيله تقدير ايتميور . افعال اختياريه كزله مشيت الهيه ، سزلرك مشيتكزى تعقيب ايتديكى وبو يوزدن حيويه
خطالرله الملر ، ضررلر چكديككزى ودوشونمه يوب قورى انكار ايله مسئوليتدن قورتوله جغكزى توهم ايديورسكز .
يا محمد [قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ] بناء عليه ، دى ، حجت بالغه اللهكدر . — يعنى

مادام كه سز علم و ادلهٔ حقه اهميت ويرميوب هواڭزه اويه رق وهمى فرضياتده بولونيورسڭز و احتجاجه صالح بر
علمڭز اولماديغى حالده، يالڭز ظنه اتباع ايديورسڭز اوحالده عليهڭزده "ولا يرد بأسه عن
القوم المجرمين" حكمنى تطبيق ايتمه‌يه مجبورسڭز، يالانجيلقڭز دعواسنى بالفعل ابلاغ اثبات ايده جك
صوڭ درجه واضح و متين و ثابت، نقضه و ابطاله غير قابل حجت، الٰهيه‌در. چونكه اڭا آفاقى و انفسى
بوتون دلائل، امم سالفه و حاضره‌ده بر چوق امثال عبرت اقامه ايتمش و رحمت واسعه سيله سزه كوز، قولاق،
عقل و ادراك و اختيار ويرمش، كتاب و رسول كوندرمش "قد جاءكم بصائر من ربكم فمن ابصر فلنفسه
ومن عمى فعليها وما انا عليكم بحفيظ" بيورمش، فعللرڭزڭ نتائجنى و اوڭرى جزاء و رضا ايله
خوشلانديغڭزه ذوقڭزله، كسبڭزله و بناءً عليه مسئوليتى، لذتى والمى سزه جاذب اوله‌رق خلق ايتديكى
و بوڭڭ نهايتنده بر حشر و جزا كوننه كله‌جكنى و ظالملرڭ فلاح بوله‌ميه‌جغنى آڭلاتوب بو احكامى صوڭ درجه
بيان و نهايت" و انا لصادقون فان كذبوك فقل ربكم ذو رحمة واسعة ولا يرد بأسه عن القوم
المجرمين" خطابى تبليغ و سزڭ بوڭا قارشى طوتدقڭز ايسه جككز بو استدلالڭزڭ بطلانى تفهيم
ايلمشدر. — بر ده حجت الٰهيه‌نڭ قوت بلاغتنى آڭلاملى كه سز بوڭڭ قارشوسنده الله قارشى يالڭز
اوڭڭ مشيتيله ابطاله استدلال و احتجاج ايتمك ايسته‌يورسڭز. بو ايسه تماماً سزڭ عليهڭزده بر حجتدر. بو
جهتله ده حجت بالغه الٰهيه‌كدر. چونكه اڭا ديرسه ايدك بز بو شركى و تحريمى ياپمازدق ديمك، الٰهڭ مشيئتنه
قارشى كله‌بيله‌جك هيچ بر شيئت اولماديغنى اعتراف ايتمكدر. بو ايسه الٰهڭ شريكى اولماديغنى و اللهدن
باشقه بر معبود، بر خالق، بر حاكم مطلق بوله‌ميه‌جغنى و بوڭا شرك دعوالرينڭ بطلانى اعتراف ايلمكدر.
اوحالده سز بو استدلالله شرك و تحريمڭ حقيقتنى اثباته قالقشمقده متناقضسڭز، كندى دعوالرڭزى نقض
و ابطال و توحيدى اثبات ايتمش بولونيورسڭز، صوڭره‌ده دونوب بويله شركى اثبات و توحيدى نقض ايتديكڭز
حسه ايدوب پيغمبرى تكذيبه قالقيورسڭز. بناءً عليه بو مشيت الٰهيه حجتى سزڭ اليڭزده دكل تماماً عليهڭزده
بر حجت بالغه الٰهيه‌در. كذلك شونى ده اونوتمامه‌لى لازم كليركه سز الٰهڭ مشيئتنڭ تفصيلاتنى، ماضى
و استقبالده‌كى تجلياتنى، تعلقاتنى تماماً بيلمزسڭز. اوڭا آنجق او بيلير "وعنده مفاتح الغيب".

و سز اونك مشيئتنه دكل، كندى مشيئتكزده مسئولسكزدر. والاهك رحمت واسعه‌سى بعضاً انعاملرزده
سزه مشيئت ويرديكى وسزك حقكزده كندى مشيئتنك برقسمنى سزك مشيئتكزه، طلب وكسبكزه ربط
وتعليق ايلديكى و « فمن اضطر غير باغ ولا عاد فلا اثم عليه » مدلولنجه تكليفيت ومسئوليتكزك بر قسمى
عائد اولديغى ده محققدر. اه ديه‌رده سزك برشى يا پايه‌جقكز دخل ويرمديكى ايسه الاهك بعضى
شيلرده سزك ديه‌رك اوزرينه وسزك رضاكز وطلبكزله يا پديغى وليوخوكزده بر موجبه شيد خلقه
ايتديكى رحمه بديهيدركه البته سزك مسئوليتكز بو نقطه‌ده، رحمت واسعه و باس لجرسبه بو نقطه‌ده‌در.
وايمانه وعبادته ده بو قبيلدندر. اوحالده سزك مسئوليتى انكار ايتمك ايچون كندى مشيئتكزى بر قوت
الاهك تفصيلاتى بيلمه‌ديككز مشيئته استدلال ايتمه‌كز ويا الاهك سزك مشيئتكزه تعليق ايتديكى مشيئتى
عكسنه تعيينده قالقيشوب مشيئتكزى الاهك مشيئته تعليق ايتمه‌كز. و بناءً عليه اوديه‌سه ايدى بز شرك
اولمازدق، اوحالده اوديه‌رسه ايمانه ايتمز ديه‌كز الاهك تماماً عليهكزده بر حجت بالغه‌سيدر.
چونكه هم الاهك مشيئتى طوتاجه ايديورسكز، هم ده الاهك ديه‌ديكنى ديرليورسكز. نجوه‌مز كلكى
بالاتخيلقى بكلوب اختيار ايديورسكزده ايمانده، طوغرولقده جبر ايسته‌ليورسكز. صوكره‌ده شركزك
افترا اكزك جزاسنى ايستديككز زمانه اه ايمانمزى ديه‌ر دى كه ايمانه ايده‌لم ديه‌رك اعتراضه قالقيورسكز.
نه بيليورسكزكه سز ايمانه ايتمك ديرسه‌كز اه ديه‌رده چكدى؟ نه بيليورسكزكه اه سزه ديه‌يلك ديكى
سز ديه‌مه‌ديكز؟ مادام كه مشيئت الاهكدر، البته الاهك ديه‌ديكى اولور، ديه‌مه‌ديكى اولماز، بو محققدر.
اوحالده سز ديه‌سه‌كزده ديه‌مه‌سه‌كزده شرك، باطل و شركك فلاح بولمه‌جغى، مجبوريت، بالانحرك
جزالوره‌چكى ده محققدر. ارتق [فلو شاء لهديكم اجمعين] الله هركسه مع الاضلال هدايت
ديه‌سه اولر ايدى مشرك، غير شرك هيكزى هدايته قيلار، ايمانه موفق ايدردى. لكن سزده بيليورسكزكه
مجموعكزه هدايت ايتمه‌مشدر، كيميكز هدايته كيميكز ضلالته‌در. تقديراتك تعيينده اختلاف ايتمه‌كز
بيله هيكز سوزده اتفاق ايديككزكه مخالف سوزيده، موسيه دها فجلكز هدايته ديكسكزدر. ديمك كه
اه هيكزك مع الاضلال هداتنى ديه‌مه‌سه، هدايتى اختيار ايده‌ن هدايت، ضلالتى اختيار ايده‌ن ضلالت

دیمشدر. شو حالده مشیت الهیه‌ده بر قسمکزك یعنی هدایته اولمیانلرك فلاح بولمامسی، بأس
و عذاب کوره‌جکی معلوم و محققدر. بناءً علیه بأس و عذابی انکار ایدنلر هدایته دکلدرلر. و
بونلرك بأس و عذاب کوره‌جکلری قابل ردّ و انکار دکلدر. البته بو بابده مشیت الهیه الزام اسنادلریله
الزامه طوغری نتیجه بولدر. یوقسه مشرکلرك، مجرملرك، باطللرك واقعده موجودیتنده یعنی
اللهك بونلری خلقه و کندی دیکرلری اولان مجرمیتی اراده ایتمسی اولمسنده او جرملرك، او باطللرك
او شرك و تحریمك ده الله و اللهك امرینه، رضاسنه اسنادی ایلمسی لازم کلمز. معناه مجرملرك مجرمیتی
محققه، جرمی و جرملرك بأسی ده محققه، باطلك بطلانی محققه و مشیت الهیه‌یه مقارندر،
رضاسنه مقارن دکلدر. فقط سویلدیکی باطلك مضمونی واقعده تحقق ایتمز، اللهك نه مشیتنه
نه ده رضاسنه مقارن دکلدر. زیرا باطلك مشیت الهیه تعلق ایتمش ایدی باطل اولمازدی، حق
اولوردی. البته شرك و تحریم، حرث و انعام ده بولمشدر. شرك وار، جرم ده وار، بأسی ده
واردر، بونلره مشیت الهیه تعلق ایتمشدر. لکن مشرکلرك ادعا ایتدیکی شریك الهی و حرمت باطلدر.
بونلره نه مشیت الهیه، نه رضای الهی تعلق ایتمامشدر. بأس ده بونلردر.

یا محمد اللهك حجت بالغه‌سنه قارشی هیچ حجتلری اولمیان و طوتورمه ایسه بو جهتله مشیت الهیه
دخی عهده‌لرنده بولنمایان او مشرکلره: [قُلْ هَلُمَّ شُهَدَاۤءَكُمُ الَّذ۪ينَ يَشْهَدُونَ اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ
هٰذَا] هایدی بو ادعا ایتدیککز تحریمی اللهك یاپدیغنه شهادت ایده‌جك شاهدلریکزی کتیرك دیه‌ــ
یعنی بو حرث و انعام آتالریمزده بری اللهك مشیتیله حرامدر دیه عوام مشرکلری الداتان شیطانلریکزی
و قوماندانلریکزی ده احضار ایدیکز سویلیکز تبلیغ حجت تمام اولسون [فَاِنْ شَهِدُوا] بونلر طوزیه
شاهد کلوب «اوت بو حرث و انعامی الله حرام قیلدی، بز بوکا ایجوه شاهدز» دیه شهادت ایدرلرسه
[فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ] سن اونلرله برابر شهادت ایتمه [وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاۤءَ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا
بِاٰيَاتِنَا] بزم آیتلریمزی تکذیب ایدنلرك [وَالَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ] و آخرته ایمان
ایتمینلرك [وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ] و کندی ربلرینه رب اولان الله تعالی‌یه باشقه‌سنی دنك

بونلرڭ هیچ بریسنڭ هوالرینه اویما — یعنی اونلر شهادت ایده جك اولورلرسه بونلر بو حالده‌در. دلائل حقی تکذیب ایدرلر، یالانده باٴس گورمزلر، اللّه ایله شرك قوشارلر، حقدن عدول ایدرلر. دیمك اولورکه یاپاجقلری شهادت صدق گوڭللرینڭ هواسنده، یالانجی شهادتلرکه باشقه بر شی اولماز. گورولیورکه اشبو «وهم بربهم یعدلون» فاصله‌سیله بو آیت سوره‌نڭ برنجی آیتنه بر ترجیع اولمشدر. بناءً علیه «وما کان ربك مهلك القری بظلم واهلها غافلون» مقتضی‌دی و «قل یا قوم اعملوا علی مکانتکم انی عامل فسوف تعلمون من تکون له عاقبة الدار انه لا یفلح الظالمون» وعد و وعیدی تماماً تأکید و تقریر ایدنلرڭ گچمشده که حکمده هر نوع حقی نفیلری اثبات و هر درلو طونالرڭ ابطال اولندیغی توقیف باشده بورایه قدر اجمالاً بر ارجاع نظر دها احضار ایدیلرك توحید و نبوتڭ وضوح صدقی کمال بلاغتله اشعار قیلندقدن صوڭره صراط مستقیم اولان شرع حقڭ اساسنی تشکیل ایدن نواهی و اوامری بالخاصه متضمن اولدقلری حرمت نقطهٔ نظرندن تخصیص ایدیویریلیورکه:

قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْـًٔا
وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوٓا اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ
وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ
اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ● وَلَا تَقْرَبُوا
مَالَ الْيَتِيمِ اِلَّا بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ
بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ
ذَا قُرْبٰى وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوا ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ●
وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ
عَنْ سَبِيلِهِ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ●

مآل شريفى

دى كه : كليكز سزه ربكز نه لرى حرام قيلدى اوقويايم ؛ اوڭا هيچ برشيئى شريك قوشمايڭ،
باباكزه، آناكزه ايلكده آيريلمايڭ، يوقسوللق يوزندن اولادكزى اولدرمه يڭ، سزك ده
اونلرك ده رزقلرينى بز ويريرز، فواحشه : آچيغنه ده، كيزلسنه ده ياناشمايڭ، اللهڭ محترم
قيلديغى نفسى حقسز اولدرمه يڭ، ايشيتديكز آ، ايشته سزه او بونلرى فرمان بويوردى، گرك كه
عقلكز ايره ● ويتيمڭ مالنه ياقلاشمايڭ، آنجق رشدينه ايرنجه‌يه قدر اڭ گوزل صورتله باشقه،
اولچويى، طارتى‌يى تام ودرست طوتڭ، بر نفسه آنجق وسعنى تكليف ايدرز، سوز صاحبى اولديغڭز وقت
هپ عدالتى گوزه تيڭ ولو خصيمڭز اولسون، اللهڭ عهدينى يرينه گتيريڭ، ايشيتديكز آ ايشته سزه او بونلرى
فرمان بويوردى، گرك كه دوشونوب طوتاسڭز ● بر ده شو بنم دوس طوغرى يولم، هپ اونى تعقيب
ايدڭ، باشقه يوللرى تعقيب ايتمه يڭ كه سزى اونڭ يولندن صاپديروب پارچه‌لامسين، دويديكز آ، ايشته
سزه او بونى فرمان بويوردى گرك كه قورونورق، متقى اولورسڭز ●

[قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ] گليكز ده سزه ربكزك اصل
حرام قيلديغنى اوقويه‌يم — ابن عباس حضرتلرى ديمشدر كه : بو آيتلر او آيات محكماتدر كه كتابلرك
هيچ برنده نسخ ايديلمشدر. بونلرى آدملرڭ هپسنه حرامدر. و «محكمات هن ام الكتاب» در.
بونلرله عمل ايدن جنته گيرر، ايتميه‌ن جهنمه. كعب الاحبار ده ديمشدر كه ؛ بو آيتلر توراتڭ باشلانغيجيدر :
«بسم الله الرحمن الرحيم قل تعالوا، الآيات. بو صورتله بتون شرايع خلقه بونلر اوزرنده اجتماع
ايتمشدر. بونلر موسى عليه السلام انزال ايديلن «كلمات عشره» اولديغى ده سويلنمشدر. بونى بقاعى
«مصابيح النظر للاشراف على مقاصد السور» نامنده كى اثرنده شويله ايضاح ايدر : يعنى بو آيتلر انتعالله

موسى عليه السلامه يازيلان الواح جوهرنده ايلك يازيلان آيات عشره‌يى مشتملدركه شونلردر: شركده،
يمين كاذبه‌ده، عقوق والدينده، قتلده، زناده، سرقتده، تزويرده، باشقه‌سنك النده‌كنه
كوز ديكمه‌يه نهى، سبته تعظيم امر. اهـ. كوريليوركه بو حقيقتدر. بونه بوكون بر جنسى ده
سوره‌نك باشنده بر ايضاح اولنه‌جغنه ايما ايله توحيددر. كه بونى شركده مندرج اولمقله برابر اوچنجى
آيته بالجمله توضيح وتخصيص ده ايلشدر. بنا عليه بونلر اول وآخر بر اساسده مندرج اولانلردر حقيقت
اساسى تشكيل ايدن وامر واحصارك اختلافسز اختلاف ايتدن احكام عشره‌در. [أَنْ] شويله‌كه:

[لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا] اونا هيچ بر شى شريك قوشمايكز. — اعتقاد
نقطهٔ نظرندن الله هر هانكى بر شيئى هيچ بر وجهله شريك ادعا ايتميكز، عمل نقطهٔ نظرندن الله معصيت
اولان خصوصده باشقه‌سنه اطاعت ايتميكز. [وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا] ووالديكزه احسان؛
— يعنى «احسنوا بالوالدين احسانا» بابا وآناكزه ايلك وكوزللك ايديكز. — بوراده
محرماتك يعنى مناهينك بياننده اولنه‌جغى سويلنمشكن بونك بر اوامر تعداد آراسنده مناسبتله ايراد ايدلمسى
اولديغى سؤالى خاطره كله بيلير. فقط اولا محرماتى بروجه آتى اوقويايم دنيلوب ده بر طاقم نواهى واوامر
ذكر اولنديغى زمان، البته او محرمات بو تفصيلات ايچنده‌كى نواهيدر ديمك اولور. و مقصدك يالكز
محرماتى دكل اونلرله شدتله علاقه‌سى بولنان اوامرده بيان اولديغى آكلاشيلير. ثانياً بونكله شو ده كوستريلمش
اولوركه حرمت يالكز نهى صريحدن دكل بعضاً امردن ده آكلاشيلير. بوندن طولايى علم اصولده شو قاعده
بيلنديركه تحريم، امردن مقصودى فوت ايده‌جكسه، دكلسه كراهتى استلزام ايدر. واشته كرك بو ده
كله‌جك اولانلر «اوفوا الكيل»، «اذا قلتم فاعدلوا وبعهد الله اوفوا» امرلرى ده هپ بويله‌در.
بنا عليه «والديكزه احسان ايديكز» امرى «اونلرى اصلا انجيتميكز» نهيينى ده مستلزمدر. يعنى آنايى
باباى انجيتمك اوقدر حرامدركه خاطر وخياله كتيريله‌جك شى دكلدر. اونلر حقنده انجق احسان وظيفه‌سى
دوشونولمليدر و انجق او ياپيلمليدر. ثالثاً بو صورت نظم شونى ده ايما ايدركه آنايه بابايه احسان بو قدر
بويوك بر وظيفه اولمقله برابر الله شريكى استلزام ايتمملیدر. يعنى آنا بابا اولادلرينك الله عصيانه

ایتمسیله ممنوع اولاجقلر ایسه اونلری بو صورتده ممنوع ایتمکه چالیشمق اللهه شرک معناسنه اولاجغندن طوغریدن منهی و حرامدر. نتکیم سورهٔ لقمانده «وان جاهداك على ان تشرك بي ما ليس لك به علم فلا تطعهما وصاحبهما في الدنيا معروفا» آیتی واشالی ایله بو تصریح ایدلمشدر.

[وَلَا تَقْتُلُوٓا اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍ] یوقسوللقدن طولایی اولادیکزی قتل ده ایتمیکز. ــ بوده حرامدر. آنا بابایه احسان اولادک وظیفهسی اولدیغی کبی اولادک معیشتنه نظارت ایتمک، محافظه ایلمکده ابوینک وظیفهسیدر. سورهٔ اسراده «ولاتقتلوا اولادکم خشية املاق» اولادیکزی یوقسوللق قورقوسی ایله قتل ایتمیکز بیورلمشدرکه بوراده کی بو دلالتی اقتضا ایدر. چونکه «بالفعل فقیرم بسله یه میه جکم» دیه اولادی اولدرمک حرام اولنجه فقیر دکل ایکن فقیر اولمق قورقوسیله اولاد قتل ایتمک حرام اولاجغی اولویتله آشکاردر. واشته بونلرک هر بری آیتده تخصیص اولنمشدر. «قد خسر الذين قتلوا اولادهم سفها بغير علم» دیه دخی اکلادیغی اوزره عربلر کرک قیز چوجقلرینی دیری دیری قبره گومرلردی که بوکا «وأد» تعبیر اولنور. وبونی بعضیسی رغبت جاهلیه ایله بعضیسی ده فقرلک سائقهسی ویا قورقوسیله یاپارلردی وحقیقتده سبب غالب بو قورقو ایدی. فی الحقیقه اولاد فاجعهسی وقوع بولان هر جنایتک اکثریتده بو ایله اک مهم سبب بسلهمک اندیشهسیدر. بونک قارشیسنده دیکر سببلر قال ایکنجی درجهده قالیرلر، انادردر. بناءً علیه بالخاصه بو سببک ردیله دیکر اسباب ضعیفه ومرجوحهنک ردایدلمش اولاجغنده شبهه یوقدر. صوکره بونی عربلرک قیز اولادی حقنده کی «وأد» عادتنی بالخاصه استهداف ایتمکله برابر حکمنک اوزره منحصر اولمادیغی وچوجقلره دوشورمک جنایتنه دخی شامل اولدیغی درکاردر.

حاصلی کرک فقیر اولکز ویا کرک زنکین، کرک ضعیف اولکز کرک قوی، اولادی یاقیقله یوقسوللق قورقوسندن اونلری هر هانکی بر صورتله اولدورمیکز [نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ] سزی و اونلری رزقلاندیرن، بسلهین و بسلهجک اولان بزز ـــ یعنی سز دکلسکز، بناءً علیه رزقک استحصالنده عجزیکز طولاییسیله آجلقدن ویا اولومه محکوم اولدیغکز حالده بیله قتل جنایتنی ارتکاب ایتمهیکز.

[وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ] فحشياته ياقلاشمايكز [مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ] گرك آچيغى اولسون گرك گيزليسى — يعنى زنا و لواطه گبى هر نوع فحشياتى گرك اراذلڭ يايدقلرى گبى آچيقدن آچيغه رذالت رذائلى اولسون، گرك اشراف و كبارڭ يايدقلرى گبى اتخاذ اخدان ايله گيزلى صورتده اولسون هپسى حرام اولدقدن باشقه، بونلره ياقلاشديرهجق اسباب و وسائل ده حرامدر. آچيغه ويا گيزلى فحشياتى ياپمق شويله طورسون اونلره ياقلاشمايكز ديه « وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَا اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً » مدلولنجه فاحشه دينه متبادر اولان زنادر. فقط فواحش ديه جمع ايراد ايدلمسى زنا قبيلندن اولان هر نوع افعال شنيعه يعنى لسانمزڭ تعبيرنجه هر نوع فحشياته شمولنى افاده ايدر. بونڭ ايچوندر كه بعضى مفسرين بونى مع العموم اثم ايله تفسير ايدوب « وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُ » مدلولنه ارجاع ايلمشلردر. گرك آيتڭ سياقى گرك روايت نقطه نظرندن بو معنى بوراده پك ظاهر دگلدر. از جمله بونڭ قتل اولاد ايله مطلقا قتل نفس نهيلرى آراسنده ذكرى گوسترييور كه بونده ده بر قتل معناسى واردر. يعنى فحشيات، نفسنده بر جنايت عظيمه اولمقله برابر بر ده قتل اولاد حكمنده در. چونكه ولد زنا هلاككه معرضدر. اموات حكمنده در. نتكيم رسول الله عزل حقنده بيله « ذَلِكَ الْوَأْدُ الْخَفِيُّ » بيورمشدر. بناء عليه فحشياتڭ گيزلى آچيغه نه قدر فائلكلرى تضمن ايتديگنى آڭلاملى.

[وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ] اللهڭ تحريم ايتديگى — يعنى اسلام ايله ويا عهد ايله اولسون دمى معصوم ومحترم وقتلى حرام قيلديغى هر هانگى بر نفسى ده قتل ايتميكز [اِلَّا بِالْحَقِّ] مگر كه ثابت بر حق ايله اوله — مسلم بر كيمسه عليهنه بو حق طرف رسالتدن « لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ اِلَّا بِاِحْدَى ثَلَاثٍ : كُفْرٌ بَعْدَ اِيمَانٍ وَزِنًا بَعْدَ اِحْصَانٍ وَقَتْلُ نَفْسٍ بِغَيْرِ حَقٍّ » = مسلم بر كيمسه نڭ قانى حلال اولماز، مگر كه اوچ سببدن بريله اولسون : ايماندن صوڭره كفر، احصاندن صوڭره زنا، بغير حق قتل نفس » حديثيله بيان بيورلديغى اوزره اوچ سبب ايله ثابت اولور. سورهٔ مائده ده ايسه غير مسلم ده شامل اولمق اوزره « بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ » ديه ايكيده خلاصه ايدلمش و « اِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا اَنْ يُقَتَّلُوا اَوْ يُصَلَّبُوا » بيورلمشدر. بو فسادڭ شعبه سى حدود

تقديرنده سبب حقه دخی بالغ اولمسه اولور . حاصلی ذکر اشاره حل . اصل حرمت آیری بر دلیل ایله ثابت
اولورسه ده نفوس بونك عکسنه در . قتل نفسده اصل اولان حرام اولمقدر . حلال اولمسی آیری بر دلیل ایله
ثابت اوله بیلیر . [ذٰلِكُمْ] ایشته بو امر ونهی : بو بسبتون تکلیفی [وَصّٰيكُمْ بِهِ]
ربکز سزه توصیه ایتدی . — کمال لطف ورحمتیله مؤکد بر صورتده امر ایلیوب عهد ویردی (سوره نساده
« یوصیکم الله » بابنده) که [لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ] عقل ایده سکز . — یعنی بونهی اولنان
حالیدن قباحتی وبو توصیه لرك فائده سی عقلی اولانلره ظاهر ودیمهی اوله بیلنده سز عقلکزی
استعمال ایله نفسکزی باعث اولوب بو حالدن منع ایدیکز .

[وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ] ویتیم مالنه یاقلاشمایکز . — هیچ بر صورتله تعرض ایتمیکز
بوده حرامدر . [إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ] انجق کوزل یاپیلوب رشدینه
بالغ اولنجه یه قدر . — حفظ وتنمیه ورشادنده تسلیم کبی . — الکوزل صورتله تقرب . — حکمه دلالت ایدن کوزل
ولایت ووصایت سننتا . اوزماده « فان آنستم منهم رشدا فادفعوا الیهم اموالهم » (سوره
نساء بابنده) . [وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ] کیلی وترازویی دنك ودنام طوتکز
— هم نقصان ویا فضله اولمیوب قوسلامایکز هم ده اولچی وطارتارکن اکسك ویا فضله یاپمایکز
اعندیایکز که اکسکی فضله سی حرامدر . بناء علیه یتیم مالی اولماسه بیله حقوقده غیره تجاوزده حرامدر .
توفیه که [لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا] بز بر نفسه وسعندن باشقه سنی تکلیف ایتمیز . —
بناء علیه عدل وتسویه حد ذاتنده ذوق برشی ایسه ده بو قادر وسعکزنده . عهده سنه تکلیف ایتمز . وسعکزی
یتیشه مدیکی معفودر . [وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا] وسوز سویله دیککز زمان عدل اولیکز :
یعنی کرك حکومت وکرك شهادت وکرك هر هانکی بر خصوصده بر سوز سویلدیککز وقت حقی ودوغرویی
سویلیکز . — عدل وحقدن ضدنی سویله یکزکه بوده حرامدر . [وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ]
ولو سه له ویا علیهنده سویله حکککز کیمسه اقرباکزدن ده اولسه ده . — ینه دوغری سویلیکز ، طرفداریه
ایتمیکز [وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا] والله عهدینی ایفا ایدیکز . کرك الله سزه تکلیف

ایتمسه اولدیغی عهدلری، امرلری، تکلیفلری وکرک سزک الله ویا الله نامنه دیکرلرینه ویردیککز
نقض عهد
عهدلری، نذرلری، یمینلری، عقدلری، صحیح اولان هر نوع تعهداتی تماما یرینه کتیریکز — نقض عهد
حرامدر. کوریلیورکه بو امرده استغراق اولان وجوب وضدینک حرمتی ایجابه وعمل حدودینی شامل
اولدیغی هر نوع اوامر ونواهی ایله بوتون عهدلره متنادلدر. بناء علیه «وذروا ظاهر الاثم وباطنه»
امری دخی بوراده تا بو سعه ایله عبادات، عمل وحرمت ومبادله احکامی هپ بوراده داخلدر. [ذٰلِكُمْ]
ایشته بونلر: بو تکلیفلر [وَصّٰيكُمْ بِهٖ] ربکز سزه توصیه — ووکیداً امر —
ایتدیکه [لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ] تذکر ایدهسکز — بونلری ایچه خاطرکزده
طوتاسکز وضمننده کی دریه محتویاتی دوشونه سکزده بو جملهیی عمل ایدهسکز. [وَاَنَّ هٰذَا
صِرَاط۪ي مُسْتَق۪يمًا] واشته بو: یعنی بو قاریده بو ایضاح ایدیلدیکمز ایمان توحید ایله شو ایکی
آیتده اللهک توصیه ایتدیکی بو اوامر ونواهی؛ بو احکام عشره بنم مستقیم اولارق صراطمدر. دوغری
دوغری طوغری بنم یولم، جادهم، اساس دینم ومنهاجمدر. بونک ایچون [فَاتَّبِعُوهُ] سز ده
بوکا، بو بنم یولمه اتباع ایدیکز. [وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ] وسنده دیکر یوللره کیتمیکز: مختلف
دینلر، مذهبلر، بدعت وضلالت اولان درلو درلو یوللر آرقهسنده دولاشمایکز که [فَتَفَرَّقَ
بِكُمْ عَنْ سَب۪يلِه۪] سزی فرقه فرقه یاپوب اونک یولندن داغیتماسین. — مسند دارمیده دخی
تخریج ایدلدیکی اوزره ابن مسعود حضرتلری دیمشدرکه: «رسول الله بزه بر خط مستقیم چیزدی «بو
رشد یولیدر» دیدی، صوکره بونک صاغندن وصولندن بر چوق خطوط؛ چیزکیلر دها چیزدی
«بونلرده بر طاقم یوللردرکه هر برنده بر شیطان واردر اوکا چاغیرر» دیدی، صوکره ده بو آیتی
اوقودی. حاصلی اللهه کیدیلهجک ظن ایدیلن بر چوق یوللر واردر. نتکیم «الطرق الی الله بعدد
انفاس الخلائق = اللهه یول مخلوقاتک انفاسی قدردر، یعنی اوقدر چوقدر.» دینلمش. فقط
بونلر بونلرک ایچنده حقیقةً اونک یولی، اللهه ایصال ایدن ودفع الهی اولان، اونک رسوللری طرفندن دعوت
اولنان یول، طوغری یول بر دانهسیدرکه سالکلری طویلایان، برلشدیرن، طاغیتمایان، آلداتمایان

توحید بولیر. لکن هانکی بر خصوصده حق بردر، باطل چوقدر. کرچه هر بر اولان حق اولمق لازم کلمزسه ده حق هر حالده بردر. مختلف زمانلرده، مختلف مکانلرده حکم حق تخالف ایده بیلیر. دون حق اولان هر زمان ایچون حق اولمق لازم کلمز. غربده کی بر کیمسه ایچون حق اولانک شرقده کی ایچون ده حق اولمسی اقتضا ایتمز. و بو صورتله حق تعدد ایدر کبی فهم ایدیله بیلیرسه ده هر برنده حکم حق بردر. تعدد ایتمز، شرك کورکنده باطلدر. چونکه هیچ بر زمانده تخالف و تحول ایتمز. بونده ادیان منزله‌نک کتب سماویه‌نک هیچ برنده نسخ ایدلمه‌مش اولمالی بو هیئتده امر و توصیه قلنمش اولان برطاقم احکام اصلیه واردر که بوتون دینلر بو نقطه‌ده اتفاق ایدر. و ایشته بالاده بیان اولنان احکام عشره ده بو قبیلدندر. و بو آیت ایله بیان اولنیور که بو اوامر و نواهینک تعلقی یالکز مخاطبه مختص دکل حضرت پیغمبره ده شاملدر. و رسول اکرم بونلره مستثنا عاملدر. الله تعالینک اونده‌ده امر و توصیه ایتدیکی بو احکام، پیغمبرک دوغریدن دوغری طوتدیغی یولدر. و الله یولی بولمق ایسته‌ین پیغمبره اتباع ایدوب بونلری طوتمالیدر. و بونک اساسی «لا تشرکوا به شیئا» مدلولنجه توحید الوهیته اتفاقدر. بو اتفاقده ده پیغمبره اتباع ایله حاصل اولور. زیرا «و بعهد الله اوفوا» امری آنجق او صورتله تطبیق ایدیلیر. بو احکامی اجرا و بونلر دیکر محرماتدن اجتناب ایدیلیر، یعنی الله‌ه شرك قوشماز و یا ابوینه کوتولك ایدر و یا اولادینی اولدیریر و یا فحشیات یاپار و یا بغیر حق انسان اولدیریر و یا یتیم مالنه الدیرزانه و یا اولچویی ترازویی دنکه و تمام طوتمیانه، خصوصیله غیره تجاوز ایدیلیر و یا سوز سوییلدیکی زمان عدل و حقدن آیریلیر و یا الله‌ک عهدلرینی ایفا ایتمزسه و یا پیغمبر یولنه اتباع ایتمیوب دیکر یوللره صاپارسه توحید دن ده آیریلیر، کیملر تفرقه یه دوشر، پریشان اولور. [ذٰلِكُمْ] ایشته بونی: — پیغمبر یولنه اتباع ایتمک و دیکر مختلف یوللره اتباع ایتمه‌مک خصوصنی [وَصّٰيكُمْ بِهِ] الله سزه توصیه ایتدی که [لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ] قورونه‌سکز: شو حالده صاقینوب تفرقه و اختلافدن قورتولورسه دائرهٔ توحیده و وفاق الهیه‌ده بولنه‌سکز. — چونکه اتفاق، الهی بر قوتدر. تفرقه اولانلر مختلف اولانلره داعماً غلبه ایدرلر. فقط باطلده وفاقده اتفاقک حکمی ده سریع الزوالدر.

حقیقی قوت حقده اتفاقدر. بوده پیغمبره اتباع ایتمك ویوله‌سیله طوتونوب دائما جهت وحدت تحری ایلمكله اولور.

اوت بوکره بویله اونلردن توصیه ایندك:

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا
لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ● ع

مآل شريفى

صوکره بز موسی‌یه او کتابی ویردك که گوزل تطبیق ایدنه تماملامق، و هر شیئی تفصیل ایتمك و بر هدایت و بر رحمت اولمق ایچون؛ که اونلر ربلرینك لقاسنه ایمان ایتسینلر ●

اوت اونلره اول واقع توصیه ایندك [ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا] صوکره ده موسی‌یه کتابی — توراتی — تماماً [عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ] یا یعنی احسان ایدنلره، یعنی او توصیه اولنان احکامی حسن صورتده تبلیغ و تطبیق ایتمش اولانلره — یاخود کرك موسی و کرك اونا اتباع ایله احسانی احتیار ایدنلره، یا یعنی گوزل یاپانه و بو صورتده او توصیه‌لری ده حسن تطبیق ایدنلره هر حالده برکیه نعمتی اتمام ایتمك [وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ] و هر شیئی تفصیل ایلمك — یعنی اللهك عهدلرینی ایفا ایچون دینده محتاج اولدقلری هر شیئی آیری آیری بیان ایلمك [وَهُدًى وَرَحْمَةً] و بر هدایت و هم بر رحمت اولمق ایچون ویردك که [لَعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ] اونلر — قوم موسی اولان اوغل اسرائیل — ربلرینك یعنی الله تعالینك حضورینه واره‌جقلرینه ایمان ایدرلر. — بعثه اینانوب ثواب و عقابی تصدیق ایدرلر. بو بویله ایکن یهودیلر بابالرینك جزئی نصل تکذیب ایدرلر؟.

توراتی بویله ایندیردیکی کبی شمدی :

وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ۙ • اَنْ تَقُولُوٓا اِنَّمَٓا اُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلٰى طَٓائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَاِنْ كُنَّا
عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ ۙ • اَوْ تَقُولُوا لَوْ اَنَّٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّٓا اَهْدٰى
مِنْهُمْ فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ
كَذَّبَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ اٰيَاتِنَا سُٓوءَ الْعَذَابِ
بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ •

مآل شریفی

بو ایسه تام بر کتاب ، اونی بز ایندیردك ، هپ ده مبارك . بوندن بویله بوڭا تابع اولیك و قورقك
کرکدرکه رحمته ایره‌سکز • دیه‌یه‌سکزکه : کتاب یالکز بزدن اول ایکی طائفه‌یه ایندیریلدی
و طوغریسی بز اونلرك تدریساتندن قطعیاً غافل بولونیوردق • یاخود دیه‌یه‌سکزکه اکر بزه کتاب
ایندیریلسه ایدی او حالده اونلردن داها زیاده طوغرو اولوردق . ایشته سزه ربکزدن بینه
کلدی ، آرتق اللهك آیتلرینی انکار ایدن و اونلردن یوز چویرندن داها ظالم کیم اولور ؟ البته
بز ، آیتلریمزدن یوز چویرنلری بو یوز چویرمه‌لری یوزندن عذابك الڭ شدیدیله جزالاندیره‌جغز •

[وَهٰذَا] ایشته بوده – بو قرآن ده [كِتَابٌ] بیوك بر کتابدر . [اَنْزَلْنَاهُ]
بر کتابدرکه اونی بز ایندیردك [مُبَارَكٌ] بر کتابدرکه مبارك ، فیضی و برکتی نهایتسزدر .
[فَاتَّبِعُوهُ] بناءً علیه بوڭا اتباع ایدك [وَاتَّقُوا] و مخالفتدن صاقینڭ که [لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ]

رحمته ایرشه‌سکز. بز بونی ایندیردک که [اَنْ تَقُولُوٓا اِنَّمَٓا اُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلٰى طَٓائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا] کتاب آنجق بزدن اول‌کی ایکی طائفه‌یه — یهود ونصارایه — ایندیریلدی [وَاِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ] وشبهه‌سز بز انلرک تدریسلرندن قطعیاً غافل ایدک، او کتابک ناطق اولدیغی احکام ومعارفدن بی‌خبر بولونیوردق دیه‌بیلیرسکز، قیامتده بویله اعتذار ایده‌بیلیرسکز. — یعنی بالاده توضیح ایدیلدیکی وجهله احکام عمومیه‌یی ناطق اولان کتابک سز قومه ویا بو قومه ایندیریلمه‌مسی او کتابک انلره انحصارینی وانلرک احکام ایله یالکز انلرک مکلف اولمسنی ایجاب ایتمز. گرچه کتابک نزولندن اصلا خبردار اولمامه بر معذرت تشکیل ایدرسه‌ده یهودک توراتنده ونصارانک انجیلنده اولدیغی کبی برکره اساس نزول دویولوب اشتهار ایتدکدنصوکره «بز او کتابک لسانی بیلمیورز، اوقویوب آکلایامیوز ومندرجاتنه داماً واقف دکلز» دیه اعتذار ایتمک ده جائز اولماز. بر کتابک نزولی ایشیدلدکدنصوکره هرقومک اونی تحصیل واحکام عمومیه‌سنه وقوف پیدا ایده‌بیلمه‌سی ممکندر. لائق اوقوم ایچنده بر قاچیده‌ی اونک لسانی واکلاشیلمه‌سی ایچون لازم کلن شرائطی تکمله‌ریله تحصیل ودیکرلرینه شفاهاً ویا تحریراً تبلیغ ایده‌بیلیرلر. عرب مشرکلری حقنده احکام مذکوره‌یی محتوی اولان کتب سماویه‌دن بر ویا ایکی کتابک دها اول ایکی قومه نازل اولمش بولندیغی وبوصورتله یهود ونصارانک اهل کتاب اولدقلری معروف ومع مافیه انلر بونلرک احکام عمومیه‌سندن غافل بولونیورلردی. بو غفلت انلر ایچون اساس اعتباریله مشکلده اصرار نقطهٔ نظرندن بر معذرت اولامقده برابر اوقویوب یازمالری ومکتب ومدرسه‌لری بولونمه‌مش بر قوم اولدقلرندن طولایی مشرکین عربک اکثریتنه نظراً بو غفلتده بر معذرت شبهه‌سی بولنه‌بیلیردی. البته عموم فیضه وبرکت وتعمیم رحمت ایچون ایندیریلان قرآنک عربجه اولرق ایندیریلمه‌سی یوم قیامتده او حشرونشر، او بعث وعذاب کوننده بو کبی معذرتلره امکان براقمامه واحکام کتابک انزال اولندیغی قومه منحصر اولمادیغی وانک نزولی ایشیدلدکدنصوکره اونی تدریس وتدرسیله مشغول اولمایوب احکامندن غفلت ایتمه‌نک بر معذرت تشکیل ایتمه‌یه‌جکنی صورت قطعیه‌ده اکلاتمق کبی بر حکمتی ده متضمندر.

بو کتاب مبارکی انزال بیوردیکه بارینه آخرتده اویله اعتذار ایتمیه‌سکز [اَوْ تَقُولُوا لَوْ اَنَّٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّٓا اَهْدٰى مِنْهُمْ] دیاخود «بزه کتاب انزال ایدلسه اولسه ایدی هرحالده بز اونلردن دها هدایتکار اولوردق؛ دها ای آکلاردق، دها ای تطبیق ایدردک، دها طوغروی کیدردک» دیه‌مییه‌سکز. — گرچه اعظام کتاب محوسیدر اما فقط بایالم که کندی لسانمزده اولمادیغندن بز اونلر قدر اوله‌مادق، یوقسه بو حالمزده بیله برچوق خصوصاتده ذکامزی زکامزی گوسترمسه اولاندرز؛ برده کندی لسانمزده برکتاب ویرلسه اوله ایدی نلر یاپمازدق، نه‌لر گوسترمزدک!... نه چاره که الله ویرمدی دیه اعتذار وافتخاره قالقیشمایکز. [فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ] ایشته محققکه سزه ربکزدن نظیرسز بر بینه و بویوک بر رهبر هدایت ورحمت کلدی [فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَا] بونک اوزرینه الله‌ک آیتلرینی تکذیب ایدن و ناسی اونلردن چویرن؛ هم ضال، هم مضل کیمسه‌لردن دها ظالم دها حقسز کیم اوله‌بیلیر؟ [سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ اٰيَاتِنَا سُٓوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ] خلقی آیتلرمزدن چویرنلری، بو چویرمه صاپیقلی عادت ایدنلری طولایی عذابک کوتوسیله جزالندیره‌جغز.

بونلر، بویله صاپیقلقلری اعتیاد ایدنلر؛

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَاْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَاْتِيَ رَبُّكَ اَوْ يَاْتِيَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَۜ يَوْمَ يَاْتِي بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فٖٓي اِيمَانِهَا خَيْرًاۜ قُلِ انْتَظِرُٓوا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ ●

مآل شریفی

اونلر آنجق شونی گوزه‌تیورلر: که کندیلرینه ملک کلیورسه ویا ربک کلیورسه ویا

ربكك بعض علامتلری کلیویرسه ، ربكك بعض علامتلری کلدیکی کونده اولجه ایمانه ایتمامش ویا ایماننده
برخیر قازانمامش بر نفسه او کونکی ایمانی هیچ بر فائده ویرمز ، دیه کوزه‌تیکز چونکه بز شبهه سز
کوزه‌تیورز ●

[هَلْ يَنْظُرُونَ] اونلر باشقه برشی دکل [اِلَّا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰئِكَةُ]

انجق کندیلرینه اوسلائکه‌نك . «والملئكة باسطوا ايديهم اخرجوا انفسكم» مدلولنجه اللرینی
اوزاتوب «جانلریکزی چیقاریك باقالم» دیه جك اولاه‌رق اولومی ویا عذاب ملائکه‌سنك کلمسنی [اَوْ يَأْتِيَ
رَبُّكَ] یاخود ربكك کلمسنی - قیامت قوپوب «وجاء ربك والملك صفا صفا وجيئ يومئذ
بجهنم يومئذ يتذكر الانسان وانى له الذكرى» مدلولنجه محشرده الوهیت حکم ربانیسنك ظهور
ایتمسنی [اَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ] ویا ربكك بعض آیتلری کلمسنی «فامطر علينا
حجارة من السماء» ، «او تسقط السماء كما زعمت علينا كسفا» دیدکلری وجهله باشلرینه طاشلر
یاغمسی ویا سماء پارچه‌لانوب اوزرلرینه دوشمسی ویا قیامت علامتلری ظهور ایتمك کبی کوچکلری وعملاً
محو وهلاکه دلالت ایدن وکندیلرینی ایمانه مجبور ایده‌جك اولاه‌رق بر طاقم علامتلرك کلمسنی - باقارلر.
بونلرك بریسی اولمادقجه ایمانه ایتمزلر. فقط [يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ] اولکونکه ربكك
بعض آیتلری کله‌جکدر [لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فِي
اِيمَانِهَا خَيْرًا] اوندن اول ایمانه ایتمامش ویا ایماننده برخیر کسب ایتمامش اولمایان هیچ بر نفسه اوکونکی
ایمانی منفعت ویرمیه‌جکدر. - حال احتضارده اولدیغی کبی او کونه آرتق تکلیفك زمانی کچمش، مسئولیت
زمانی باشلامش ، ایمانه ایرمك آیلماسی بکا هیچ برخیر قالماسی اولور. «فلم يك ينفعهم ايمانهم
لما رأوا بأسنا» مدلولی اوزره بأسك عیاناً کورولدیکی بویله بأس زماننده ایمانه قبول ایدلز وهیچ بر فائده
ویرمز. ایمانك قبول اولنمسی حاضر ومشهوده دکل غیب ومستقبله تعلق ایتمسنده ، عیانی دکل برهانی
اولمسنده ومستقبل ایچون برخیر کسبنه استطاعه بولنمجه‌قدر تقدیم بولنمسنده‌در . اولایجه اولمقله باشلادره

صوکره اینانمقده فائده یوقدر. اولجه اوله‌رق اول اینانمالیدرکه ضررندن قورتولمه‌یه ایشه
یارایه‌جق تدارکاتده بولونه بیلسین. مثلا: «برگون گله‌جک که ملکلر، بالاخره، کوتولرک
مجرملرک جزاسی ویریله‌جک، برگون گله‌جک که آلیم صاتیم اولمیه‌جق، دوستلق، شفاعت یاپیلمیه‌جق
کیمسه کیمسه‌یه برشی گوتوره‌میه‌جک» دینیلدیکی زمان، او نه‌ شیمی اولور؟ هله باقالم او گون گلسه‌ده چاره‌سنه
باقارز دیوب ده اینانمایان، اینانوب ده او برگون یارار برخیر قازانمایه‌نلر او گونک گلدیکنی
گوروب ایچنه دوشدکلری زمان چارناچار اینانیرلرسه ده او گونه بو ایمانلری کندیلری ایچون هیچ برمنفعت
حاصل اولماز، ایش ایشدن گچمش بولونور. حاصلی الله تعالینک ایکی درلو آیاتی واردر. برقسمی
مستقبلده‌کی واقعاتی غیابلرنده یعنی وقوعلرندن اول اخبار و اشعار ایدن آیات و دلائلدرکه صوکنده
فائده‌سی اولجه ایمان، بو آیتلری تصدیق ایله ایماندر. آخرت بونلرک قازانلری، پیغمبر، کتاب، علم
بو آیتلردندر. مؤمن ایله کافر فرقی بو آیتده نظاردر. الله تعالینک دیگر بعضی آیتلری ده واردرکه
بونلر واقعاتک بالفعل وقوعه باشلادقلرینی و قدرت الهیه‌نک حالا تجلیسنی گوستیریرلر و اولکی آیتلرک
مآل و مصداقی اولورلر. بونلرک حکمی بالضروره اجرا ایدر، اینانمامق احتمالی قالماز. فقط اینانمانک
فائده‌سی اولماز. بونلردن قورتولورسه اولجه حذر ایدوب ده اینانانلر و اوکا گوره قورونه بیلنلر
قورتولورلر. شیمدی او ایکی آیتک قبیلندن اولان قرآنک بو آیتی و بو فقره‌سی بو وجهله گوستریورکه
بو ایکنجی قسم آیتلردن برگون او گون گله‌جکدر. و بوگونده بو آیاتی تکذیب و خلقی اضلال ایدن او گونک
او اینانمادقلری وقوعاتی گوروب اینانه‌جقلر، فقط او زمان وقوعندن اول ایمان ایتمیه‌نه ویا ایمانده
برخیر قازانمایانه او گونه ایمانلری هیچ منفعت ویرمیه‌جکدر. شو حالده ایمانلرندن صورت قطعیه‌ده انتفاع
ایده‌بیلمک اولانلر او گونده اول ایمان ایتمیش و ایمانده خیر قازانمیش اولانلر یعنی ایمان ایله عمل صالحی
جمع ایلمیش بولنانلردر. بونلردن اولجه ایمان ایتمیش، فقط برخیر قازانمامیش اولانلر کذلک
صوکره‌کی ایمانده اولسون برخیر قازانمق امکانی بولمش اولانلرک ایمانلرینک منفعتندن خالی قالمیه‌جقلری ده
آکلاشیلیور. چونکه «اوکسبت فی ایمانها خیرا» جمله‌سی «آمنت من قبل» جمله‌سنه معطوفدر.

بو صورتده «لم تكن» نفیی سبق ایمانه ویا ایمانده کسب خیر بو ایکیسنه تردید ایله متعلق اولورده نفسه منفعت
اولمامسنده اوکونه نه سبق ایمانه ، نه ده ایمانده کسب خیره هیچ بریسی بولنمامقده متصف اولامیه ایمانک
منفعتی اولمیه جغنی افاده ایدر . بنابرین هم سبق ایمانه هم ایمانده کسب خیر ایکیسیله ویاخود یالکز بریسیله
متصف اولانه اوکونه نسبتله ایشبو دیدیکی کبی ایمانی منفعت ویرمز دینله مه جکدر . بالعکس مفهوم مخالفنده
بونلردن بریسی ایله منفعتدن خالی اولمیه جغی آکلاشیلیر . مفهوم مخالفله استدلال جائز اولمادیغنه نظراً اونلردن
بریندن منفعتی بو آیت ایله اثبات اولنه مازسه ده بو آیت ایله انکار ده ایدیلمز . بونکله برابر دیکر آیات
واحادیثده بونلردن بریندن ده منفعتدن خالی اولمیه جغنی کوستره جک دلالتلر موجود دکلدر .

بوراده شو نقطه‌لی ده شایان اخطار بولیورز ؛ کوریلیورکه آیتده «آمنت» جمله سنده «من قبل» قیدی وار . بوکا معطوف اولان «او کسبت» جمله سنده بو قید یوقدر . علم اصولده وکتب عربیه ده ده بیان اولندیغی اوزره معطوف علیهک قیدی معطوفده دخی اعتبار ضروری دکلدر . «جاءنی زید العالم وعمرو» دینیلدیکی زمان عمرک ده عالم اولمسی لازم کلمز . بویله اولدیغی حالده کشاف وسائر بر چوق مفسرلر بونی «لا ینفع الایمان حینئذ نفسا لم تقدم ایمانها او قدمته ولم تکسب فیه خیراً» یعنی مقدماً ایمانه ایتمسه ویا ایتمشسه ده او ایمانده بر خیر کسب ایتمامشسه بولنان نفسه اوکونکی ایمانی منفعت ویرمز » دیه تفسیر ایتمشلردرکه بونک حاصلی «لم تکن آمنت من قبل او کسبت فی ایمانها من قبل خیراً» مآلنده ملاحظه ایتمکدر . بونده ایسه کسب خیر فقره سنده دخی ایمانک اوکونه تقدمی شرط ایدیلسه ، فقط خیرک کسبی ده اوکوندن اول اولمقله تقیید اولونمامسه دیمک اولور . شو حالده ایمانسز خیر نافع اولامازسه ده مقدم ایمانی اولان اوکونده دخی ایمانه بولنور بر خیر قازانه بیلیرسه فائده‌سنی کوره‌جکی ملحوظدر . فی الواقع عقائد علماسندن ایمان یأس مقبول دکلسه ده توبه یأس مقبول اولور دیینلر ده بوکا مطابقدر . لکن بوکا قارشی اوکونه کسب خیر ممکن ایسه ایمانه نیه نافع اولماسین ؟ دکل ایسه ایمانه کبی کسب خیرک ده اوکونه مقدم اولمسی لازم کلمزمی ؟ سؤالی وارد اولور . دیو ملاحظه ایدرکه هم ایمانک هم کسب خیرک اوکونه مقدم اولمسی لزومی متبادر کورونور . بو صورتده ایسه آیت «لم تکن آمنت من قبل

"او كسبت من قبل فى ايمانها من قبل خيراً" مآلنده ديمك اولور. يعنى بو اولديغى تقديرده آيتده برنجى فقره‌نك هيچ حكمى يوق ديمكدر. زيرا او زمان يالكز ايمان سابقك ده هيچ بر نفعى اولميه‌جق ديمك اولور. نته‌كيم معتزله بويله آكلامشلردر. حالبوكه معنى بو اولسه ايدى "لا ينفع نفساً ايمانها لم تكن كسبت فى ايمانها خيراً" دينمك لازم كلوردى. بناءً عليه كسب فقره‌سنده "من قبل" قيدينى اعتباره قرينه كورمييورز. و ظاهر وجهله اطلاقى اوزره ملاحظه ايتمك لزومنه قائل اوليورز. واويله آكلايورز كه بو بعض آياتك كلمه‌سى كسب خيرى على الاطلاق امكاندن قالديره‌جقدر. شو مرحله‌ده اولديغى كبى واقعه تمام اولمدن ايمان ايدوب كسب خيره تمكن اولديغى لحظه‌ده بولنه بيله‌جكدر. واو حالده بر طاقم اوكونه آياتك ظهورى اوزرينه ايمان ايدر. واو ايمان ايله بر خير كسبنه امكان ده بولنه بيليرسه يأس و بأس تماماً تحقق ايتممش اولديغندن بو ايمانك دخى منفعت ويره‌بيلمه‌سى ملحوظدر. يعنى ايمانك مقبول و نافع اوله‌بيلمه‌سى ايچون هر حالده او ايماندن صوكره بر خير كسبنه امكان بولونمليدر. قيامت علامتلرى كبى آيات يأسك ظهورندن اول حال وسعتده قبول ايمان ايچون مجرد ايمانى كسب كافى اوله‌بيله‌جك فقط او آيتلر ظهورندن اعتباراً ايمان ايچون بالفعل كسب خير ايتمش اولمق ده شرطدر. چونكه وقت طارالمشدر، چونكه وقت تمام اولنجه بأس و يأس تمام اولاجغندن، خيره امكان قالميه‌جغندن آرتق ايمانك ده بر نفعى اولميه‌جقدر. والحاصل آيتده‌كى برنجى "آمنت من قبل" فقره‌سنده ايمان اوكوندن مقدم اولمقله مقيددر. لكن كسب خير ايتممش اولسون اولماسيله ايمانى سابقه ديمكدر. ايكنجى "او كسبت فى ايمانها خيراً" فقره‌سنده ايسه ايمان كسب خيرله مقيددر. لكن كرك ايمان و كرك كسب "من قبل" اولمقله مقيد دكلدر. ايمان سابقله كسب خيره محقق اولديغى كبى اوكونكى ايمان ايله تمكن اولديغى تقديرده كسب خيره دخى محتملدر. و ترديد بو ايكى متقابل فقره بيننده‌در.

واليته اوكونه بونلردن هيچ بريسيله اتصاف ايتممش بولنانلرك ايمانى اصلا منفعت ويرميه‌جكدر. كسب خيره مقارن ايمان سابقه قطعياً مقبول و نافع، سابقه اولسون ايمان مجرد و يا كسب خيره مقارن ايمان لاحقه هر بريده منفعت احتمالى قالميه‌جقدر. "فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره". بناءً عليه ايمان و كسب خير اوكونه‌دن اولملى. مع ما فيه هر حالده بر واقعه مؤلمه‌نك علائمى باشلامسه ده اولسه تمام اولمادن يأس كلى يه دوشممليدر

او زمانه اولسونده حال ایمانه ایله کسب خیره شتاب ایتملیدر . مثلا قیامت علامتلری ظهور ایتمکه باشلاسه ده اولسه هنوز قوپوب بیتمهمسه ایسه ایمانه ایله عمل صالحه یه صرف نظر ایتمهملیدر . لکن مقدما ایمانی اولمیانلر وکسب خیره آلیشمامش بولنانلرک او کونده بو ایماننده ده استفاده ایده بیلهجکلری چوق مشکوکدر . هله کفر و تکذیبی ، ضلال و اضلالی اعتیاد ایتمش اولانلر واقعه تمام اولوب هیچ برشی یاپمه امکانی قالمادیغی یرده ایمانه وخیره یاناشماز ، بونلر ده آنلاتجغز صاپیلر . اوندن صوکره ایمانه ایدهجک اولسهلر ده ایمانلرینک برمنفعتی اولمه احتمالی قالماز . شمدی اونلر بو کونه کلمهجک فرضیه ایدرلر و کلهجکی اخبار واشعار ایدن آیات الهیهیی تکذیب ایدرلرده آیاتک دوغروغنه یاتیقدر هیچ برشی نظر اعتباره آلمازلر اما هر حالده او کونه کلهجک و آیتلرده ظهور ایدهجکدر . ای رسول! [قُلِ انْتَظِرُوا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ] " منتظر اولیکز ، بز هیچ شبهه منتظرز " دی . ـــ یعنی سز شو کلهجک اولان شیدن دها نه دیدیککزی کوزلیهیکز ، نه بکلهدیککزی کورهسکز . بز مؤمنلر سزک او فنا عاقبتکزی کورهجک امیدله اونلره کمال ایمان ایله منتظرز دییه اونلره انذار و مؤمنلره تبشیر ایت . فی الحقیقه بر درلو اعتبار ، بو انذار و تبشیرک تحقق کورهجکی باشلامشدر .

هر حالده :

إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ
إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ● مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ●

مآل شریفی

دینلری تفرقه یه دوشوروب ده شیعه شیعه اولانلر وار آ ، سنک اونلرله هیچ بر علاقهک یوقدر ، اونلرک ایشی الله قالمشدر ، صوکره او کندیلرینه نه ایتدیکلرینی خبر ویرهجکدر ● کیم بر حسنه ایله کلیرسه

اوڭا اون مثلی ویریلیر، کیم ده بر سیئه ایله کلیرسه اوڭا انجق مثلیله جزا ایدیلیر وهیچ برینه حقسزلق ایدیلمز ●

[إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ] محققا که دینلرینی تفریق ایدنلر:— دینك بعضنی آلوب
طانیوب بعضنی طانیمایه رق پاره پارچه لایانلر ویا دینلرینی توحید حقنده طوپلایوب مختلف ایدنلر، معبودلر
متنوع ایدرلر، دورلو دورلو یوللره حیاتی اللانلر ایله ویا دین انسانك باطننه و وجدانه عائددر، ظاهرینه وجسمانیاتنه
قاریشماز، دیه، انسانك دنیا ایشنه حاکم ایسه ده دنیا ایشنه قاریشماز، دیه باشقه ایلك باشقه در
دیمك کبی بر صورتده دینلرینی بر جمیعه ایشلرندن آیرانلر. — حمزه وکسائی قرائتلرنده «فارقوا» اوقونیشنه
کوره: بو صورتلرده ده بر جوق دینلرندن آیریلمایه قالقیشانلر، اجتهادلرینی توحید ایچون دکل تفرقه ایچون
صرف ایدنلر [وَكَانُوا شِيَعًا] وشیعه شیعه اولانلر: یعنی هر بری آیری بر رئیسه ویا باشقه بر جنس
وهوایه طرفدار اوله رق فرقه فرقه اولوب تفرقه یه دوشنلر — که مشرکلر باشدن باشه بویله اولدقلری کبی
یهود ونصاری ده بویله اولمشلر ومع التأسف مسلمانلر ده هر دورده سقوطلرنده بو حالله دوشمشلردر.
نته کیم علیه الصلاة والسلام بیورمشدرکه «یهودیلر یتمش بر فرقه یه آیریلدی، بریندن باشقه هپسی هاویه ده در.
نصاری یتمش ایکی فرقه یه آیریلدی بریندن باشقه هپسی هاویه ده در، امتم ده یتمش اوچ فرقه یه آیریله جقدر.
بریندن باشقه هپسی هاویه ده در.» «او بری ناجی فرقه کیمدر یا رسول الله؟» سؤالنه قارشی ده «اونلر
اونلر بنم واصحابمك اوزرنده کیتدیکمز یولده کیدنلردر» بیورمشدر. بونده شوده آکلاشیلیرکه یهودده
بر، نصارا ده بر، مسلمانلرده بر اولمق اوزره اوچ فرقهٔ ناجیه یوقدر. هر زمان ایچون بر فرقهٔ ناجیه واردرکه
اوده پیغمبرك واصحابنك یوریدکلری طریقه حق وصراط مستقیم اولان توحید یولنده یورویندلردر. دیکرلرینه
کلنجه: [لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ] سن اونلردن هیچ برشیده علاقه دار دکلسك: دینلرینی تفریق
ایدنلر وشیعه شیعه اولانلرك تفرقه لرندن، حاللرندن، دنیا کیتدکلرندن نه مسؤلسك، نه ده حقلرنده اللهدن
برشی صورمیه سنده یه صلاحیتدارسك، نه اونلرك سنکله طوتونمغه وکندیلرینی سکا اسناد ایتمکه حقلری
واردر، نه ده سنك اونلره شفاعت ایتمکه صلاحیتك [إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللّٰهِ] اونلره باقیلاجق ایسه

تقسیم اولنه جقلر، یالکز الله‌ه عائددر. نه یاپاجقلرینی آنجق او بیلیر. [ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ] صوڭره زمانی کلنجه اونلره نه یاپدقلرینی خبر ویره‌جکدر. او زمانده:

[مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا] الله‌ه بر حسنه ایله کلمش اولانه اونك اون مثلی حسنات واردر. » — بعض مفسرینه بو اونده مثل تقدیرینك بر عدد مخصوص ایله تحدید معناسنه اولمایوب « سن بڭا بر ایلك یاپارسه‌ك بن اون قاتنی یاپارم » دینلدیکی کبی علی الاطلاق قات قات دیمه کنایه اولدیغنه قائل اولمشلر و بو بابده « والذين ينفقون اموالهم في سبيل الله كمثل حبة انبتت سبع سنابل في كل سنبلة مائة حبة والله يضاعف لمن يشاء » آیتیله استدلال ایتمشلردر. دیکر مفسرینه کوره ایسه عشره امثالی یا اونده که لااقل بر اون قاتی محققدر دیمك اولور. و ظاهر اولان ده بودر. هانکیسی اولورسه اولسون ثواب بر استحقاقدن عبارت دکل بر تفضلدر. فضل الهی بر حسنه‌یه فضله‌سیله قات قات اجر و ثواب ویره‌جکدر. بنا علیه حسنه نه کوزل شیدر. رحمت الهیه نه قدر واسعدر. دیمك که هرکس یاپدیغی حسنه‌نك هر حالده بر قاچ مثلی و لااقل اون قاتنی آلاجقدر. الورکه یاپدیغی حسنه اولسون. شو حالده بر دیکرینك دها فضله آلماسندن طولایی لطف و فضل الهی‌یی قیصقانمق و بخوده فلانه بیك ویردی ده بڭا اون ویردی دیه اعتراضه قالقیشمغه وجه یوقدر.

[وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ] سیئه ایله کلمش اولانه ده [فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا] آنجق او سیئه‌نك مثلیله جزالانیر: — یعنی عفو اولونمایوب جزالاندیغی زمانده فضله دکل یاپدیغی کوتولکك تام مثلی بر کوتولك ایله جزا کورور، عینیله عدالت معامله ایدیلیر. [وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ] و هیچ بریسی ظلم ایدلمز: نه ارباب حسناته یاپدقلری حسناتدن اکسیك اجر و ثواب ویریلیر، نه ده ارباب سیئاته سیئاتلرندن فضله جزا ویریلیر. — بوڭا قارشی کفر، دنیاده موقت بر سیئه دکلمی؟ او حالده عذاب مؤبد جزاسی بوندن فضله برشی اولورمی؟ بو جزا جرمدن فضله اولمیه‌جقمی دینیرسه: چونکه کفر او حقیقتی انکاردر، حقی ولو بر لحظه انکار ایسه بیله کذب ابدیدر. کافرك هر کفری بر سیئه ابدیه‌در. تعبیر آخرله هر حالی بر ارحمه قارشی کفر، الله تعالانك رحمتندن ابدی بر انقطاعدر. البته بو ابدی سیئه‌نك، ابدی انقطاعك جزاسی ده عذاب مؤبددر.

رحمت الهيه يه وصول ايچون ، بر مدت محدوده ظرفنده بخشه ايديلن بر فرصتي ، بر وسيله‌ي حياتي رد ايتمك او
رحمتدن ابدياً محروميت ديمك اولديغي نه قدر آشكاردر .
اودينلديكي تعزيه ايدرزه :

قُلْ اِنَّنِي هَدٰينِي رَبِّي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ
حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ● قُلْ اِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي
لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ● لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ● قُلْ
اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ
وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ● وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ
فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا اٰتٰيكُمْ اِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ
وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ●

مآل شريفي

دى كه : بنى ، ربم شاشماز طوس طوغرى بر يوله هدايت بيوردى ، طوغرى پايدار بر دينه ،
باشقه دينلردن هيچ بيلوب ساده حقه متوجه حنيف اولان ابراهيمك ملتنه كه او هيچ بر زمان مشركلردن اولمادى
● بنم ، دى : جداً نمازم ، عباداتم ، حياتم ، مماتم هپ رب العالمينه اولان الله ايچوندر ●
شريكى يوقدر اونك ، بن بونكله امر اولندم و بن مسلمانلرك اولييم ● الله ، دى : هر شيئك ربى ايكن
هيچ بن اوندن باشقه ربمى آرايه‌جغم ، هر كسك قازانديغى آنجق كندى بوينونه كير ، وزر چكن هيچ بر نفس
باشقه‌سنك وزرينى چكمز ، صوكره هپ دونوب ربكزه وارهجقسكز ، او وقت او نده اختلاف ايتمكده

بولنديغكز حقيقتي خبر ويره جك ● او، اودركه سزي ارضك خليفه لري ياپدي و بعضكزي بعضكزك

درجه لرله فوقنه چيقاردي. بونك حكمتي ايسه سزي سزه ويرديكي شيلرده امتحان ايتمكدر. شبهه يوقدركه ربك

سريع العقاب، نه شبهه يوقكه او يقيناً غفور، يقيناً رحيم ●

[قُلْ] سويله: [اِنَّنِي هَدٰينِي رَبِّي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ] محققكه ربم بني

بر صراط مستقيمه: طوغري دوروز بر جاده يه [دِيناً قِيَماً] هيچ استقامت اولان، طوس طوغرو

بر دينه [مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفاً] يعني حالي حنيف: بر الله متوجه اولان ابراهيم ملتنه هدايت ايتدي

[وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ] و ابراهيم مشركلردن دكل ايدي — اوندن ملتنه

انتساب ادعا ايدن اهل مكه و يهود و نصارى كبي دخي تفرقه ايدنلردن دكل ايدي.

قيماً، قيام معناسنه و مبالغه ايچون وصف بالمصدردر. قافك فتحي و يانك تشديدي ايله

«قيما» قرائتنده دار دركه بك دوغرو و ثابت ديمكدر. بو دينه قيمك فصلت عمومي خلاصه بيانه

ايچون [قُلْ] سويله: [اِنَّ صَلَاتِي] هر حالده بنم نمازم [وَنُسُكِي] و عبادتلرم

— ياخود قربانلرم [وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي] و حياتم و مماتم [لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ] رب العالمين

اولان الله ايچوندر. هيچسي اونك ايچوندر. [لَا شَرِيكَ لَهُ] اونك هيچ شريكي يوقدر. — يعني هر عبادت

هر ايشده بو عقيده، بو نيت و بو اخلاص ايله ياپلمق لازمدر. [وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ] و بن انجق بونكله،

بو توحيد و اخلاص ايله امر اولندم [وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ] و بن ايسه مسلمينك اولي يم. يعني

اللهك امرينه تسليم اولانلرك برنجيسي يم، الك اوكنده يم — بو جمله حضرت پيغمبرك مأمور اولديغي اوامر الهيه يه

سرعت امتثالني و اوامرك كنديسنه مخصوص اولمايوب عموماً بونلره مأمور اولديغني و بونه مسلمان اولانلرك

اوكا اقتداسي لزومني بياندر. كافرلرك حضرت پيغمبره «يا محمد! كل بزم دينمزه دون، دنيا و آخرت

ايسترسك بز تكفل ايدرز» ديمسنده «حتى بزم يولمزه كيركز، كناهلركز بزم بوينمزه اولسون»

ديملرينه قارشي [قُلْ] ديكه [اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِي رَبّاً وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ] اللهك هر شيئك

ربی ایکن بن اوندن باشقه بر ربمی آرایه جغم؟ [وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا] حال بوکه
هرکس هیچ بر شی قازانمازکه مسئولیتی کندی اوزرینه اولماسین [وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ]
هم وبال یوکلی نه هیچ بر نفس دیگرینک وبالنی چکمز. — یعنی نه گناه یاپیلمقده، نه ده جزاسی چکمکده
وکالت، نیابت جریان ایتمز. هرکس یاپدیغی گناهی کندی یاپار، و جزاسنی کندی چکر. بناءً علیه برینک دیگرینه
«سن شونی شویله یاپ ده گناهی، جزاسی یالکز بنم بوینمه اولسون» دیمسی یالاندر. گناهی یاپان یاپدیغنک
جزاسنی چکر. اوبری دیوب یالان سویلین، گناهه تشویق ایدن ده بو یالانک، بو تشویق و اغفالنک بو فنا
تعهدینک جزاسنی چکر. باشقه‌سنک وبالنی یوکلنمه‌لی تعهد ایدن بو یالانجی متعهد کندی تعهدینک جزاسنی
چکمکله دیگرینی قورتاره‌مز. شورایی اخطار ایده‌رک بویله دیمک گناهک فاعلندن باشقه‌یه ضرری اولماز
دیمک دگلدر. انجق هر فعل فاعلنه نسبت اولنور و هر گناهک علاقه‌دار اولانلره علاقه‌لری نسبتنده تعلقی
بولنور دیمکدر. [ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ] صوکره — سز نه قدر اختلاف ایدرسکز ایدیکز —
نهایت هپکزک مرجعی ربکزدر. جمله‌کزک ربکزه بر رجوعی، بر دونوشی اولاجقدر. او زمان
[فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ] اوزنده اختلاف ایتدیککز، اولدیغکز شیلری خبر
ویره‌جکدر. — او وقت عاقبتی گوره‌جک، آقی قاره‌یی سچه‌جک، آچیقلی قاتیقلی قالاجقسکز. بناءً علیه
بو گونده دنیاده هرهانکی بر ایشی یاپاجغکز زمان باشقه دوشونجه‌لرک، مختلف دینلرک، مذهبلرک، ارزولرک
برانگیزده یاپدیغکز یاپاجغکز فعللرک، سلوک ایده‌جککز دین و مذهبک عندالله نه اولدیغنی دوشونه‌رک
و بو صوک مسئولیت حسابی ایله صمیمی بر نیت و اخلاص ایله حرکت ایدیکز. [وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ
خَلَٰٓئِفَ الْأَرْضِ] و او، او اللهدرکه سزی ارضک خلیفه‌لری قیلدی. — یریوزنده نیچه
امتلر گلمش گیتمش، خاتم الانبیانک مبعوث اولدیغی سز انسانلر، سز امت محمد. هپسنک خلفی اولمش، یرلرینه
قائم اولمش بولونویورسکز. اللهک یریوزنده بویله یریوزنده تمکن و تصرف و اجرای احکام ایله جهانه اولان
مأمور و مسئوللری سزسکز. الله تعالی «انی جاعل فی الارض خلیفه» زماننده هپسنک آدمه تقدیر بیوردیغی
و ملائکه‌یه بیله تنصیب ایتدیگی بو یوکسک مقام شرفه بو زمانده بویله هیئات عمومیه‌کزله سزی نصب ایدوب بو آغیر

مسؤلیت و امانتی سزه توزیع ایدن [وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ] و بعضکزی
دیکرینک فوقنده درجات ایله یوکسلتدی : بر قسمکزی عقل و علم ، شرف و جاه ، مال و ثروت کبی بر طاقم
خصوصاتده بر چوق درجه‌لر ایله دیکرلرینک فوقنه چیقاردی که [لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ]
سزه ویردیکی شیلرده هپکزی امتحان ایتسون ، امتحانه چکه‌رک سزی بر دنیاسین ، ویرلمش محلنده حسن استعمال
ایدوب شکر ایدنی ایتمه‌ینی تمییز ایدیورسین . الکوزل عمل یاپانلری اصطفا ایلسین ده استقبالده ویره‌جکی
اوکا کوره قازانجلر ویرسین . — بو عالم بویله بر عالم امتحان و مسابقه‌در . و بوکونکی وضعیت دونکی
امتحانک بر نتیجه‌سیدر . یارینکی وضعیت ده بوکونکی امتحانک بر نتیجه‌سی اوله‌جقدر . و بو صورتله محمد
یالکز کندی افراد و صنوفی بیننده دکل ، هیئات مجموعه‌سیله خلف اولدیغی امم سالفه ایله ده بر امتحانه تابعدر .
و اونلردن عبرت آلوب مسابقی قازانمه احتیاجنده‌در . و تفاوت مراتب بو امتحان و مسابقه‌نک لوازمندندر
بونک نتیجه‌سنده نیجه یوکسکده کیلر دوشه بیلیر ، و نیجه آشاغیده کیلر چیقه بیلیر . بونک ایچون یوقاریده
بولنانلرک تهلکه‌لری دها چوقدر ، مسؤلیتلری دها آغیردر . بنا علیه دنیاده موقع و رتبه یوکسکلکنه
مغرور اولمملی ، بیهوده چالیشملیدر . چونکه یوکسکدن دوشمه‌نک آجیسی دها بیوک ، کوچوکدن بیوومه‌نک
ذوقی دها یوکسکدر . یا محمد ! [إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ] شبهه یوقدر که ربک عقابی
سریعدر . ویردیکی سرمایه نعمتک حقنی ادا و شکرینی ایفا ایتمه‌ین اهل کفر و عصیانه نه قدر یوکسلمش
اولورلرسه اولسونلر ربک مراد ایتدیکی زمان برآنده بلالرینی ویرر . ذاتاً هر کلجک اولمش یاقیندر . [وَإِنَّهُ
لَغَفُورٌ رَحِيمٌ] مع ما فیه هیچ شبهه یوقدر که او محققا غفوردر ، رحیمدر . — وظیفه‌سنه جهد ایده‌رک امتحان
صوکره اولمغه چالیشان اهل شکر و طاعتک قصورلرینی مغفرت ، عیبلرینی ستر و صوکنده کندیلرینی انواع رحمت
و سعادته نائل ایلر . — شمدی بر بو سوره‌نک مکه‌ده نازل اولدیغی زمانی ، بر ده اوندن صوکره تاریخ اسلامک
صفحاتی دوشونولورسه بو آیتک استقبال شعشعه‌سی نه قدر معجزه‌لری احتوا ایتدیکی و دها ایلکده بولندیغی
تصحیح بر شبهه‌یه محل ویرمیه‌جک صورتده تظاهر ایدر . دیمک که بعثت محمدیه ایله حیات بشره بتون امم سالفه‌یی
نسخ ایده‌جک بر تاریخ جدید آچلمشدر .

سورهٔ انعام بوراده بیتدی . شمدی بو آیتك تضمن ایتدیکی استخلاف و امتحانك ماضیده بر صورت جریانی تصویر و تفصیل ایده جك اولان سورهٔ اعرافی دیکله یه لم :

١٥ شعبان ١٣٥٦ جمعه

حمدی